This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at http://books.google.com/

GOMEZ PEREYRA
ANTONIANA
MARGARITA
1554
PRIMERA PART
502

ANTONIANA MARGARITA, OPVS NEMPE PHYSICIS, MEDICIS, AC THEOLOGIS

NON MINVS VTILE, QVAM NECESSARIVM. PER GOMETIVM PEREIRAM, MEDICVM METHINAE DVELLI, QVAE Hiſpanorum lingua Medina de el campo appellatur, nunc primum in lucem æditum.

Anno M.D.LIIII. decima quarta die Menſis Auguſti.

UNIVERSIDAD CENTRAL BIBLIOTECA

Libreria del Dr Chinchilla

Elenchus operis.

Bruta ſenſu carere oſtenditur. columna prima. & ſequentibus. ac per vniuerſum hoc opus, & in commenticulis vltimis ſuper paraphraſim. 3. de anima.

Qualiter intuitiuè & abſtractiuè noſcamus. Multa etiam dubia, quæ attinent huic rei tractantur. col. 66. & ſequentibus.

Senſibilia communia non propriè ſenſibilia per ſe nominanda, ſed per accidens. columna. 158.

Non eſſe ſenſum communem organicam facultatem. col. 161. probatur. & paraphraſticè contextus Ariſto. commenti. 144. explicatur. col. 172. & ſequentibus. vbi de facultatibus interioribus agitur Et Galeni ac Auicenæ non nullæ ſententiæ notantur.

Qualiter opinatum ſit hucuſque operationes intellectus in nobis fieri, & huius improbatio. col. 188. & ſequentibus. vbi multa dubia, quę intellectui attinent, diſcutiuntur.

Quid vniuerſale ſit, & nonnulli errores, qui de eo opinabantur, explicantur. in fine. col. 220. & ſequentibus.

An ens & eſſentia differant realiter, an non, explicatur, & commentator quidam libelli beati Thomæ reprehenditur. col. 252. & ſequentibus.

Quid continuum contiguum, ſit exprimitur multò aliterque, quàm hucuſque intelligebatur. col. 274.

De principijs rerum naturaliũ, precipuè de prima materia agitur. col. 294. & ſequẽtibus. vbi ipſam non eſſe, vt Ariſtoteles opinatus eſt, euidenter probatur.

De ignea ſphera, ac de iſto infimo igne nonnulla tractantur contra aliquorum opinionem. col. 311. & ſequentibus.

Quis ſit productor animarum vegetatiuarum, & earũ, quæ ſenſitiuæ appellantur. col. 353. & ſequentibus. vbi Ariſto. contextus. 1. capit. de generatione animalium. explicantur, & nonnullæ eiuſdem ſententiæ notantur.

Quantitatem, figuram, & relationes, ac alia, quæ nonnulli doctiſſimi viri opinati ſunt diſtincta eſſe à rebus quantis & alijs denominatis, non poſſe diſtingui, probatur. col. 414.

Duæ methodi, quibus cognoſcenda ſunt quæ accidentia realiter differant à ſubſtantia, & quæ non, proponuntur. col. 431.

Quo diſtinguantur formæ eductæ de potentia materiæ à non eductis. col. 456. & ſequentibus.

Paraphraſis in. 3. de anima cum authoris commenticulis. col. 497. & ſequentibus.

Solutiones argumentorum opinantium intellectiones & ſenſationes eſſe accidentia realiter diſtincta ab anima intelligente & ſentiente. col. 575.

De immortalitate animæ. col. 609.

IESVS

EST OMNIVM FERME AEdentiũ nouũ aliquod opus antiquus mos, perquàm ab eiſdem obſeruatus, illud alicui illuſtriſſimo principi, ſeu maximo monarchæ, dicare (quantũ ego coniectari poſſum) vt ab hoc, cui opus dicatur, aliquod emolumentũ eliciant, aut donis penſata nuncupatione, aut aliquo munere, quod optant, adepto: quiúe vtrunque negligũt (ſi qui ſunt) puto in animo eis eſſe, vt proles illa, ac proprius partus, iã ob id æſtimetur, & in magno habeatur pretio, quòd tam ingenti viro ſit oblatũ, cui nulla parui momenti dona offerri aſſolent. Quod mirari cogit, cur ijs in mentẽ non venit, cùm hęc, quę tantoperè aſſequi ardent, per vnius duntaxat nutũ conſequi poſſint, imò ſine illo nulla, quę verè dici bona valeant, adipiſci, hunc tantũ nuncupandũ, huic opus offerendum, hunc totis neruis blandiendũ. Si enim diteſcere deſyderant, quę theſaurorũ fodina opulentior Deo ipſo, à quo vniuerſę metallorũ Zonę profluunt, & oriuntur? Si extolli, & ad magnos prouehi honores, muneribus regijs adeptis, & vel ab aure, vel à conſilijs eſſe cupiunt, aut alicui pręeſſe regno, prouincię, aut ciuitati, cui facilius erit condonare, quã ipſi, cui regium cor in manu eſt, de quo ſcriptum quoque habemus, valde honoratis amicis potiri? Quis tandem compeſcere maledicẽtium ora, obturare aſtantium illis aures, & inferre optimam cordibus legentium de opere opinionem poterit, quã ipſiſſimus, ſine cuius nutu neque arboris folium flectitur, in hunc vſum omniũ hominum pręſidijs & copijs futilibus ac inanibus exiſtentibus? Cũ neque ipſi potẽtiſſimi reges, dum viuũt, vitare potuerint à quibuſdã lacerari, obtrectari, ac dilaniari: in quorum aliquos nõ eſt ab his animaduerſum, vtpote ignotos, tãtùm ſcommatibus affixis parietibus, aut regijs oſtijs, laceſſentes: alios diſſi-

mulantes, aut quòd crimina, de quibus conuitiabantur, patraſſe propria conſcientia accuſaret: vel quòd vulgus timerent, quòd non rarò in eoſdem impudenter inſiliens à maioribus didicerunt, cùm in aliquot indignè, quia vera faſſi ſunt, ſęuierunt. Sed his demus, vt ad votum hoc illis ſuccedat, quòd metu eius, cui opus dicatum eſt, omnes ore extollant, laudent, & in cælum efferant operis immenſitatem, laboris in condendo aſſiduitatem, ac ſexcentorum mille voluminum ad conficiẽdum illud neceſſitatem, authoris nimiam calliditatem, omnium facultatum eximiã doctrinam, linguarum omnium exquiſitiſſimam peritiam, tum demum verborum copiã, ſentẽtiarum claritatem, cùm nihil horum in animo illis ſit, imò è diametro aduerſum ſentiãt eius, quod ore metu pronũtiãt: quid erit aſſequutus eius, quod optabat operis cõditor? Certè nihil. Vniuerſi enim alta in mente irridebunt, contemnẽt, deſpicient, quem tantum labijs honorabant: interitúque illius, cuius timore cogebantur tacere, lingua ſoluta, hominem, eiuſq; ſcripta dilaniabunt, & igne abſument modeſti, dum in deteriores vſus ſeruire haud compellant. A quibus omnibus vindicare Chriſtus tantùm poteſt, inſerens mentibus legentium vltra operis merita de eodem optimã opinionem. Nõ enim rarò noſtris teruntur manibus antiquorum ſcriptorum volumina vſque ad hęc noſtra tempora aſſeruata, & haud mediocri honore habita: quorum fermè nulla prorſus eſt vtilitas, vt neque inter legendum vlla audientibus inferatur voluptas. Quod indubitanter probitati authorum tribuo, quorum meritis id à Deo conceſſum ſit, vt eorum opera perennẽt ac durent in longius ęuum, quàm improborum quantumuis peritorum. Qua de re ſi non piè & chriſtianè, vt forſan verſuti autumabunt, ſaltim callidè, Chriſto Ieſu nũcupare hoc opus, decreui: qui, vt non hypocriſim ſimulem, diteſcere, in ſummũ honoris faſtigium prouehi, & noſtras lucubrationes ac nomen propagare citra Dei Optim. Max. offenſam cupio: pręſertim cùm illud potius ethnicorũ ſit, qui principes pro dijs habebant, dignóſque diuinis honoribus exiſtimabant, quàm

chriſtianorum. Illis enim fortè occurrebat, principes potentiſſimos poſt obitum in deorũ numero accitos, id munus pręſtare ſcriptis ſuis poſſe, quod nos vni vero Deo & Maximo tribuimus: qui quantum à veritate aberrent, nullus eſt iã quãtumuis impius, qui ignoret. Tibi ergo à principio, & in principio verbo, ſcientiarum omnium fonti perenni, medico humani generis blandiſſimo, hũc noſtræ mentis typum offerimus: precamúrque ſermone cõcinno dictare, veridicaque doctrina ſcatere. pręſidijs hominum mentis & corporis ſaluti proficuis pollere. Nõ enim mihi licet vlterius progredi: eſt enim inter hominum cœtum portio aliqua, beatiſſima quippe, quorum vteris officio, in eum fermè modum, in quem terreni Reges famulitio eorum, qui ab ore vel à cubili ab aulicis noſtrę tempeſtatis appellantur: quos decet puriſſimo & elegantiſſimo ornatu indui, halitúmque ſuauiſſimum ſpirare, ne fortè cùm Regi libet talium conſuetudine oblectari, putido afflatu offendatur. Iis permiſſum eſt geſta Regum coram eiſdem referre, & in quas regiones vſque propagatum ſit imperiũ ab eiſdem, proſapiam ab atauis prope diuinis ducere: & vniuerſa facinora, quibus Regi blandiatur, recenſere. Alij duntaxat ex hominum plebe ſceleſtiſſimi ſunt, quibus aut carceribus detineri contingit: aut cùm Regi placet, eiuſdem clementiam hos experiri, à vinculis ſolutos, non eiuſdem frui pręſentia, ſed exilio damnari. Ex quorũ numero inter nequiſſimos nequam ego ſum. Cùm enim ſubit in mentem, beneficia à te miſericordiſſimo in me collata, omnem numerum excedere, pro quibus tot quotidie rependo ſceleſta, velut ab ęterno carcere, quo dignum tunc me iudico exemptum, exulare à tui pręſentia damnatum credo. Ob idque ſilere decerno, puriſſimis illis aulicis viris, quos à cubili pręfeciſti, efferendi tuarum laudum portiunculam ſinens. Hi enim, qui aſſiduis ieiunijs, liuoribus immẽſis, horridis frigoribus, vrẽtibus ęſtibus, corpus ſuum in ſeruitutẽ tuam redigunt, huius mundi neglectis vniuerſis pompis, contemptu proprio, ac ignominia optatis, concinere tua trophæa ac triumphos quoad humano ge-

neri licet, te ipſo modulante poterunt, ſuauiſſimumque reddere melos. Sinceriſſima enim horum organa tibi gratiſſima ſunt, vt per hæc tibi mulceri ſit amœniſſimum. Te ergo clementiſſime I E S V precor hoc mihi concedas, tuę genitricis puriſſimæ precibus, quam ſemper mihi fauere intelligo, me diſcedere ab huius vitę curriculo permittas indemnatum exilij æterni: commentumque hoc noſtrum, ſi humano generi vtile futurum ſit, perennes, & in æuum viuere ſinas: ſin futile & infrugiferum, immaturè aboleri concedas. Qui in æternum vales, me perpetuò valere concede.

F I N I S.

ILLVSTRISSIMO AC REVERENDISSIMO PRINCIPI, DOMINO IOHANNI SILICEO, ARCHIESPISCOPO Toletano, Hiſpaniarum primati, ac maximo Cancellario. &c. domino ſuo, Gometius Pereira, præmiſſo oſculo manus, Salutem perennem optat.

DVM NONNIHIL INNVMERORUM beneficiorum in me à tua Illuſtriſſima munificentia collatorũ rependere tibi, Præſulũ Præſul, ardentiſſimè cuperẽ, nihil vnquã, quod tibi gratius futurũ eſſet, mihi ſe obtulit, quàm ſi, neruis diſtẽtis, aliquod literariũ opus conderẽ, tibique dicarẽ: præſertim ſi id inuſitatis decretis, acerrimis collectionibus grauiũ & ſine controuerſia receptorũ authorum placita deſtringentibus ſcateret. Nã indubitatũ erat mihi omnigenam ſapientiã tuã faſtidire triuiales iſtos cõmentarios, quòd horum adeò ſine numero copiã tantã legeris, vt vix ab vllo recenſeri, & niſi ab oculato teſte credi poſſit. Quid enim præter hoc tibi potentiſſimo Principi non ſolùm à me honeſto ciue, ſed & à quãtũuis ditiſſimo equeſtris ordinis viro offerri poterat, quo ampliſſimũ palatiũ tuũ non redundaret? Nihil certè. Sed demus aliquod donum, quo careres, a viuentiũ aliquo tibi oblatũ, quanto minoris à te ęſtimandũ, quàm operis dicationẽ, qui generoſiſſimã indolẽ tuã ad vnguem calluere, non temerè ſuaſi certò ſciũt. Quî enim fieri poterat, tibi inter mortales Principes ſapiẽtiſſimo, præferendũ non eſſe id, quod præſtantius in ſe eſt, quãuis à paucis notũ, quã quod minus? Et cũ nuncupari ab alicuius codicis cõditore (ſi ſors tulerit inuentũ illud perenne fieri,) te à mortalitate vindicet, vt tua quoq; cõmentaria ſunt effectura, inde abs te id quibuſuis hominũ donis præferendũ non ſine ratione erat coniectandũ. Durabit nẽpe magni Alexandri inter viuẽtes memoria ob Ariſtotelẽ eius præceptorẽ, tantorũ voluminũ conditorẽ, magis, quàm ob victorias vſque ad Eoos Indos ipſi partas. Nã ſi vtraque chartarũ monumẽtis permenſura ſunt, prius tẽpore abſumentur quãtũuis inclita geſta, quàm Ariſtotelica dogmata, adeò vitæ neceſ-

ſaria, vt breuitate conſciſſa. Si ergo quorũuis doctorũ huius ſortis munera tibi tantoperè erant arriſura, cui in dubiũ venire poterit, mea non multò gratiora futura, ſi per tuã benignitatẽ referre mihi liceat id, quod inſolentiæ nõ abs re mihi ipſi tribui poterit, id eſt, me adoleſcente, diuino quodã dono te doctorẽ præceptorémq; in phyſico negotio habuiſſe: vnde quęcunque cõmentus fuero, velut è perenni quodã fonte in me emanaſſe, vero conſonũ eſt. Porrò relatis ſatis incitatus & accinctus erã, ad Illuſtriſſimã Dominationẽ tuã nuncupanda (nã ſicui mortali, inter omnes multis nominibus præferendus occurrebas) cũ reſipui, & ſimul tibi Chriſtianiſſimo plus placere, & mihi ac meæ proli magis multò prodeſſe intellexi, Deo conditori (cuius ſacro nomine ſtẽmata tua redimita ſunt) cõmentaria noſtra offerendo, ac nuncupando: quod vt ſe obtulit, ſine mora exequutũ à me eſt, quòd nihil vel obſtitit, neq; impedimento fuit, vt adeò vtile conſiliũ reſpuerẽ, à te pijſſimo indubitanter alacri animo approbandũ ratus. Quẽ ſupplex precor, ne ſuperiore noſtra inſolentia ſis offenſus, quòd auſus ſim me ipſum eo honore inſignire, quem non inter exiguos Philippus Imperatoris Caroli Quinti Magno maioris filius, recenſet, quin magni habet: id enim potius, vt te ducem olim fuiſſe eorum, quæ acriter dictata à me nũc fuerint, omnes ſciant, mutuũque reddã effectum, quàm vt faſtigio tanti Principis aliquid detrahã. Scio enim abs te quantũuis infimę ſortis contẽni neminẽ, præſertim egentes, & tuis opibus faueri poſcentes: quin tuo iuſſu acciti bis in quouis die quotquot iuuari tuis eleemoſynis egent, corã te præſentari, ac à te benigniſſimè audiri, digníque vt propriam inopiam tuis muneribus exuant, id aſſequi, eandem te induendo. Quo ergo modo verebor, vera referẽdo, & mihi conſulendo, tantam clementiam laceſſiri potuiſſe? Nullo certè. Maximè cùm non paruum emolumentum aſſequeris, ſi (vt ſpero,) Deus Optim. opus hoc potius tuũ quã noſtrũ perennare permiſerit, qui te, quoad hominibus datur viuere, in id omne tẽpus vitã tuã propagari cõcedat. Vltra enĩ durare te, exorare nullus qui tibi decens cupit, debet: ne tanto bono, quale eſt gloria æterna, qua indubitanter fruiturus es, diutius priueris. Vale Hiſpanorum decus clariſſimum. Ex Methina Campi.

1 5 5 4

DE RATIONE INSCRIptionis operis huius.

NON parum anceps ac hæſitabundus per aliquot dies fui, quam ijs noſtris lucubrationibus inſcriptionem imponerem, cùm ſcribendi modum hunc noſtrum inuſitatum ab omnibus cenſendum exiſtimarem. Si enim Paradoxon inſcriberem, etiam ſi non eſſet ab re, ſuperbum Commentarijs noſtris indidiſſe nomen mihi videbar. Si aliud quoduis, minus operi conuenire, nec quadrare putabam. Quas vt fugerem ambiguitates, ex paterno ac materno nominibus operis titulum conficere decreui. Cumq́ue meus pater Antonius, & Margarita mater, dum viuerent, appellarentur, Antonianam Margaritam Commentaria noſtra nominari, vt decreueram, exequutus ſum. Veraq́ue fateri volo, non diſplicuiſſe mihi fugienti inſolentem nomenclaturam, dum piam quæro, ſimul extollentem operis conditionem præter propoſitum inueniſſe. Quin & hæc ipſa nomenclatura non ſolùm auguſtum omen, verùm perennitatis quoque operis ſpem intulit. Quo fruſtrari Deus Optim. Maximus non patiatur: idemq́ue omnes operis huius lectores precari exoro. Nam quanuis nullis meritis noſtris tanto dono digni cēſeamur, quòd ſaltem paternam pietatem poſt latriam cuſtodiri præceptam obſeruauerimus, non reſpuendos eſſe ſperamus. Vale candide Lector.

Ad Lectorem ſcopus authoris in conficiendo opere.

SCIO multos ſuſpicaturos,me potius quadã
aucupandæ auræ mundanæ cupiditate com-
mentaria hęc,cum ab omniũ vſque in hæc ſe-
cula ſcriptorũ opinione, tum à populari vul-
go peregrina ac extranea condidiſſe ,quã ve-
ridicam doctrinã hominum literatorũ & ru-
diũ mentibus inſerẽdi libidinem ſolicitaſſe:
quos decipi,meã conſcientiã teſtor.Non enim adeò iſthæc ambi-
tio mox & inter loquendũ elapſura,in tã prærupta loca, & ſolidæ
gloriæ obſtitura protrudere me quinquageſimũ quartum agentẽ
annum erat prævalitura,vt velut inſanus adoleſcens,momentaria
hæc ęternis pręferrem:pluſque exteriori huic homini placere,quã
interiorẽ demulcere gratum mihi eſſet futurũ.Porrò vos omnes cõ
ſcios facere volo,nihil præter veritatem impuliſſe me, vt præſens
opus conficerem,& multa alia nondum in lucem ędita,& mox (ſi
Deus conceſſerit) ędenda,tam ſpeculationi attinentia,quàm medi
cæ praxi adeò vtilia,vt nouitate quoque extranea. Cùm enim no-
bis ab indole prima inſitum & natiuum fuerit,nunquam dum per
vacationẽ à domeſticis negotijs licebat,non meditari nõnihil phy
ſicũ aut medicum:inde multa ab vtriuſque profeſſionis authori-
bus placita vt indubitata recepta,ſcrupulũ ne minus vera eſſẽt,intu
lerũt. Quæ dũ altius rimari, & examini ſubmittere incepi,veritatẽ
non leui labore extorquẽs, nõ futilẽ , nec caſſam noſtrã ſuſpicionẽ
fuiſſe cõperi. Quã in re medica exequẽs,adeò proſperè & ad votũ,
quæ ratus fuerã,cõtingebãt,vt dein plus euẽtibus noſtra opinio ro
boraretur,quã prioribus rationibus eſſet fulta. Quod nõ parũ arri
ſit,nec ſpẽ exiguã præbuit,nulla noſtra inuẽta futilia fore,quin vni
uerſa vera:mecũ ipſe ratus,ſi vbi tantũ coniectura quadã , & citra
demonſtrationẽ vllã veritas venanda eſt,à veritatis ſcopo non defe
cimus:quî fieri poterit,quòd in ſpeculatiuo negotio demonſtrati-
uis rationibus nato cõprobari,ipſis iã per me,Deo cõcedente,inuẽ
tis,decipiamur? Quo firmior in decretis proprijs effectus,excuſori
bus primitias has noſtrarũ lucubrationũ cõmiſi,quæ velut ſpecula
tor per vniuerſã Europã ſparſæ,quòd noſter nõ nos decepit amor,
alacriter nuntiabũt:aut ſi nobis fidendo digna ex probatione vera
ſcripſe-

ſcripſerimus,certos faciet:omnibus enim nedũ concedo ꝙ natura
ipſa permiſsũeſt. Mendaciũ dici aut ſcribi non permittant,quinto
tis neruis in nos ac in placita noſtra,ſi qua veridica ratione,& non
liuore & authoris odio cõcita,defringi poſſint,inſurgant, precor
atq; exoro. Gratius enim mihi erit ab his doceri,quã rudibus horũ
cõmẽtariorũ lectoribus imponere. Sed ne vllus ſuſpicetur,me mi-
nus cautè prius ſcripſiſſe,cũ demõſtrationes reperijſſe, quibus no-
ſtræ ſententiæ fulciebãtur,dixi,ambigẽs in præſens vera falſáue di
ctauerim,quod à demõſtratione alieniſſimũ eſt(ipſa enim adeò fir
miter aſſentiri cõcluſioni cogit,vt nullus certius ſe eſſe ſciat, quàm
hãc,linea recta ſuper lineã rectã incidẽs,duos angulos rectos ĩ for-
ma vel in valore producit)reſpõdere huic nõ ĩdoctæ obiectioni co-
gor,demõſtrationẽ diſtinguẽdo in exquiſitã,& vndiq; perfectã,de
qua Ariſt.1.poſteriorũ:quã inuenire in phyſico aut medico nego-
tio nemo poteſt,ꝙ aliena valde ab his facultatibus tã exacta proba
tio ſit,vt Ariſto.primo Ethicorũ.cap.3.refert,inquiẽs. < Eſt enim
eruditi exactũ ipſũ eatenus in vnoquoq; genere flagitare,quatenus
fert ipſius rei natura. Simile nanq; videatur eſſe mathematicũ ſua-
dẽtẽ probare, & ab Oratore demõſtratiões exigere. > Et primo de
partibus animaliũ.ca.1.ſcribens. < Quãquã demõſtrandi modus
neceſſitatiſq; ratio in naturali doctrina diuerſa,atq; ſciẽtijs ſpecula
tiuis eſt. > Atq; in cõmuniorẽ minuſq; exactã,qua Ariſto. cõtra
antiquos philoſophos in vniuerſis ſuis cõmentarijs de phyſico ne
gotio tractãtibus vtitur. Cuius generis noſtras ratiões eſſe teſtaba-
mur. Has ergo nõ ĩmeritò veriti ſumus,ne defringi ab vllo poſſint,
vt nobis licuit Ariſt.ipſius nõ paucas,vt cõmẽtaria iſta mõſtrabũt,
exploſiſſe. Placuitq; ea quę ad theorian attinebãt,prius ædere,quã
quæ ad praxin, duabus de cauſſis,ꝙ etſi vitare quã breuius poſſi-
mus,quæ humanæ vitę periculũ inferãt,pretioſũ ſit,pretioſius exi-
ſtimauimus mentẽ legentiũ à mendacijs,quibus erat ĩbuta,vindi-
care,& ꝙ fortaſſis minor noſtris dogmatibus cõſulẽtibus ſaluti ho
minũ fides à lectoribus adhiberetur,ſi nos ĩſalutatis logica & phyſi
ca facultatibus(vt huius ęui medici ſolẽt)de medẽdi ratione nouas
methodos doceremus,quã deinceps, poſtquã perlectis his cõmen
tarijs,periculũ fecerint de nobis,ꝙ deguſtatis liberalibus artibus rẽ
medicã aggreſſi ſumus. Suſcipite ergo ſincero animo(quali à me
dictatũ eſt)lectores placidiſſimi opus hoc.nõ enĩ iniqua poſco,ſed
pari lege vobiſcũ ago. Ieſus Chriſtus æquiſſimus benigniſſimuſq;
iudex vos ac nos ſe frui in æternum permittat. Qui cùm Patre &
Spiritu ſancto in ſeculorum ſecula regnat.

Cautio lectoribus obſeruanda antequam opus hoc legere aggrediantur.

NEmo adeò oculatus eſſe poteſt, vt munia, quæ ſibi iniunguntur, omnia ſine labe perpetuò exequatur. Quapropter miretur nemo, ſi erratula, ſeu mendæ aliquot in hoc opere reperiantur, cùm in tam minutis rebus, nec Argus ipſe, aut Lynceus acutiſſima oculorum acie præditus adeò proſpicere poſſit, quin illi aliquãdo aliquid ſubterfugiat. Quas quidem in hunc catalogum colligi decens eſſe exiſtimaui, vt prouidus lector priuſquàm legere opus incipiat, hac methodo ſine magno negotio caſtiget, ne præcepto hoc neglecto, à vitiata lectione inter lucubrandum improuidus offendatur. Cui etiam conſulo, quòd ſi fortè proſequendo lectionẽ, de quáuis re, quã noſter liber tractat, quæ obiter à nobis (non ſine lectoris commodo) intermittuntur, legere negligat, vt finem materiæ incœptę noſcat, quod id efficere, non euolutis chartis, poterit, ſi, a.b.c. ſeriem conſulat. Ibi enim ſi de inſenſibilitate brutorum (verbi gratia) rationes omnes videre cupiuerit, conſpecta ſerie literæ.b. noſcet quoto folio quicquid ad ſenſationem brutalem attinet, reperiri poſſit. Quem ordinẽ in cæteris materijs ſeruabit, qui volet. Et quòd cautio hæc in ſolos relatos vſus deſeruiat lectoribus, vlterius progredi ceſſo. Valete.

Erratula, quæ in hoc opere reperiuntur.

COl.37.li.12. vbi legitur nullam. legendum eſt. vllam. Col.45.li.20. vbi varius. legitur. varios. legendum. col.49. vbi legitur. calori. caloris. legendum. col.77. li.27.&.28.& .29. legitur. ab obiecto, animaduertens illa animaduerſione, non dicitur noſcens ſe. vbi error in punctis tantùm verſatur. nam legendum eſt. ab obiecto animaduertens, illa animaduerſione non dicitur noſcens ſe. columna.

89.

ERRATVLA.

89.li.15. vbi legitur ades. legendum.adeſt.col.91.li.20. vbi legitur in principio lineæ. tes.legendum.tis.col.98.li.30. vbi legitur in principio lineę ſecilius.legendum imbecillius.co.130.li.23.vbi legitur.diſplicecet.legendum.diſplicet.co.135.l.4.vbi legitur.in brutorum.legendum.brutorum.col.187.li 8.vbi legitur.efiicere.auferatur, quia ſuperfluit. col.198.li.28.vbi legitur,vello.legendum eſt,volo.col.210.l.22.vbi legitur.ipſam. legendum.eſt.ipſa.col.225.li.34.vbi legitur has.legendum eſt.hac.col.234.li.15.vbi legitur.diſtinctum.legendum eſt.diſtincti.col.264.li.16.vbi legitur .ſi negaſſent aduerſi.legendum eſt . ſi negaſſent adhuc aduerſi.col.292.li.32.vbi legitur iungerentur.legendum eſt . iungerentur.col.350.li.31.vbi legitur comemedit.legendum eſt.comedit . col.393.li.25 . vbi legitur.impropius.legendum.impropriè.col.450.li.31.error tantùm eſt in pũcto. vbi legitur,forma,illa ex materia.legendum.forma illa,ex materia.col.474.li. 28. vbi legitur. error.legendum eſt.decretum.col.465.li.16.vbi error eſt tantum in punctis.Nam vbi legitur.ſuccedebat porro.ſuperarum.legendum eſt.ſuccedebat.porro ſuperarum.col. 500. linea penultima commenticuli.vbi legitur.manſuram.legendũ manſurum.col.501.li.23. vbi legitur.quo palam.eſt claudendum parentheſi.vt legatur(quo palam.& infra in eadem colũ.li.31.vbi legitur ſignificent.legendum eſt cum altero parentheſi claudẽti priorem ſignificent)col.552.li.34.vbi legitur.probaueribus.legendũ eſt.probauerimus. col. 529.li.2.vbi legitur.quæ.legẽdum eſt. q;. col.536.li.32.vbi legitur.notione & ſpecie rei amandæ eſſet naturaliter proſequi ipſam.legendum eſt. notione: & ſpecie rei amandæ etiam naturaliter proſequi ipſum.col.537.vbi legitur.relata empliata.legendum.tantum. ampliata.col.544.li.22.vbi legitur.peculiares.legendum eſt.peculiaris.col.546.l. 4. vbi legitur.motum.legendum eſt.motu.col.550.li.17.vbi punctus tãtum deeſt. Nam vbi legitur.exequendum eſt.legendum.exequendum.eſt.col.574.li.35.vbi legitur. appetit. legendum eſt.appetitu.col.574.li.44.vbi legitur.vt affirmet ſunt illã rem. vbi legendũ. vt affirmet,illam rem.col.602.li.4.vbi legitur vnum.legendum.vnam.col.629.li.29.vbi legitur.dicendum.legendum.dicendam.col.741.li.37.vbi legitur.ſine ille.legendum. ſine illo. Etiam paginarum numerus eſt erratus ſtatim poſt numerum. 768. in ſequẽtibus columnis. Nã prior habet.799.& habitura erat.769.&.2.habet . 790. Et habitura erat. 770.col.772.li.32.vbi legitur.ſubiecto.legendum eſt.vtroque calfaciente.

Index, ſiue Tabula eorum, quę in hoc opere continentur.

A

ABſentia poſſe noſci intuitiuè citra miraculum. col. 81. li. 28.

Accidētia an ſint ſenſibilia de per ſe, an per accidens, oſtenditur. col. 266. li. 29.

Accidentia, quæ præfuerūt in corrupto, an maneant in nouo genito, decernitur: aliquorum nempe ſic, & aliorum non. col. 349. li. 7.

Accidentia inhærentia alicui ſubiecto nō poſſe ſine ſubiecto operari, oſtenditur. col. 742. li. 20.

Actus animæ intelligentis non realiter diſtingui ab anima. col. 199. li. 1.

Actus animæ intelligentis non diſtingui ab ipſa anima vt hucúſque opinatū eſt, oſtenditur. col. 200. li. 29

Actus animæ diſtingui ab anima quibus rationibus fulciatur à Phyſicis, & earum ſolutio. col. 575. li. 1

Aérem non cremari in mōtium vſtione, oſtenditur. col. 311. li. 28

Aër qualiter in aquam vertatur actione ſuperiorum. col. 365. li. 19

Agens intellectus & poſſibilis qui ſit, docetur. col. 490. li. 28. Et. 491. li. 12

Albus ſine albedine nō dicitur, nec aqua ſine frigiditate frigida dicitur. Vt materia ſine forma non dicitur eſſe, aliqui dixerunt. col. 404. li. 4

Album ſine albedine dici poſſe albū obijcitur. Et obiectio ſoluitur. colu. 405. li. 6

Anaxagoras intellectum conditorem omnium rerum eſſe exiſtimat. col. 356. li. 29

Angeli, & ſeparatæ ſubſtantiæ, quare dicantur ſimpliciores, & minus ſimplices. col. 490. li. 20

Angelos non numero, ſed ſpecie differre, improbatur. col. 241. li. 15

Animaduertere animam author diſtinguit à cognitione animæ. col. 79. li. 34.

Animæ diuerſus modus eſſendi dicitur ſenſatio & attentio. col. 91. li. 15

Anima ſeipſam certo modo animaduertēdo ſentit, authore Auguſtino. col. 123. li. 24.

Animæ intelligentis actus diſtingui ab anima realiter, quibus rationibus fulcitum hucuſque ſit à Phyſicis & Theologis, col. 199. li. 1

Animarum vegetatiuarum, & earum, quę ſenſitiuæ appellantur, quis ſit genitor ſecundūm authoris opinionem. colu. 353. li. 1

Animatum in potentiam & actum malē diſtinguitur ab Ariſtotele. colu. 377. li. 9

Animas duas non poſſe eſſe in homine, vt OKam opinatur, oſtenditur. colum. 171. li. 7

Anima rationalis ſola quare non dicatur educta de potentia materię oſtenditur. col. 456. li. 30. & 467. li. 13. & 477. li. 23. Et. 481. li. 2

Anima rationalis in operationibus ſentiendi & intelligendi non vti corpore vt inſtrumento quo, ſed per quod. col. 477. li. 23

Animam rationalem, vt angelus, nō poſſe propter ſuam imperfectionem intelligere, niſi accidentibus realiter à ſe diſtinctis, aliqui ſunt opinati, qui decipiūtur, vt oſtenditur. col. 605. li. 16

Animæ immortalitatis authoris liber. co 609. li. 1

Animæ immortalitatis Platonis in Phedone rationes, & earum ſolutiones. co. 613. & ſequentibus columnis.

Animam æternam eſſe ex hoc quòd ſi organa corporea non ſeneſcerent, ipſius operationes non imbecillæ redderen-

tur,caſſam,& nullius valoris eſſe oſtēditur.col.696.li.6

Animam rationalem non eſſe Dei portionem oſtenditur.col.702.li.10

Animam eſſe immortalem,authoris rationibus oſtenditur.col.715.li.30

Animam indiuiſibilem bruta non poſſe habere oſtenditur.colum.716.li.12

Animam indiuiſibilem bruta non poſſe habere,authoritate Ariſtotelis oſtenditur,& experimento Auguſtini. colu. 719.li.12

Anima rationalis cùm indiuiſibilis ſit, ꝙ neceſſariò naturaliter æterna erit oſtenditur.col.737.li.16

Anima rationalis non eget corpore ad ſētiendum & intelligendum vt inſtrumento quo,ſed per quod. colum. 751. li.20

Anima rationalis qualiter ſe habeat cùm corpus informat,exemplo quodam oſtenditur.col.751.li.31

Anima cur non ſe ſemper intelligat,oſtēditur.col.796.li.9

Animæ rationalis æternitas alia ratione demonſtratur.colum.761.li.24.&.763. li.7

Animam rationalem ab ortu hominis vſque ad interitum aliqua membra radicalia ſic informare,vt eorum nulla pars corrumpi valeat,falſum eſſe oſtēditur. col.769.li.11

Anima ſi a corpore penderet vt lux a luminoſo,ꝙ non poſſet aſſeruari,ſi corporis particula a ſe informata corrumperetur,oſtenditur.col.777.li.19

Animam non poſſe a corpore pendere vt calor aquæ ab aqua oſtēditur.col. 778. li.9

Animam ex pacto naturæ non poſſe corrumpi ad corporis corruptionem.col. 781.li.7

Animam rationalem manere corpore corrupto,nulla impoſſibilia parit, vt cæterarum formarum diuiſibilium ſine corporibus duratio.col.783.li.24

Animam rationalem eandem numero manere ab vtero vſque in ſenectutem,oſtēditur.col.785.li.4

Animam eſſe immortalem rationibus Rhetoricis oſtenditur. columna. 788. li.11

Animas æternas non eſſe ex hoc, quòd nulli negotio poſſent incumbere, opponebant impij. Et obiectio diſſoluitur. colum.8c1.li.28.

Animā memorari non poſſe poſt mortē, obijciunt impij. Et ſoluitur obiectio. col.802.li.7

Animam diuinam ſurſum laturam corpus,obijcitur,& ſoluitur obiectio. col. 802.li.21

Animam famam non eſſe cupituram, ſi immortalis eſſet,obijciunt impij,& ſoluitur obiectio.col.802.li.24

Animam mortem non eſſe formidaturā, ſi immortalis eſſet,obijciunt impij. Et ſoluitur obiectio.col.8c2.li.32

Animam ſupplicijs æternis non eſſe torquendam obijciunt impij. Et ſoluitur obiectio.col.803.li.4

Animæ futuræ eſſent infinitæ, ſi æternæ eſſent,obijciunt ethnici. Et ſoluitur obiectio.col.803.li.31

Animam eſſe æternam Indis ignotum eſſe obijciunt impij. Et ſoluitur obiectio. col.804.li.4

Animam non eſſe æternam,ex hoc quòd mouenda eſſet,quod illi conuenire negant,obijciunt. Et ſoluitur obiectio.co. 804.li.11

Animam diſcordes appetitus habere dicunt,indeq́; mortalem eſſe inferūt. Sed ſoluitur obiectio.col.805.li.12

Animam & corpus eſſe duo entia actu obijciunt impij,indeque non poſſe ex eis vnum ens actu fieri eliciunt. Sed ratio ſoluitur.col.8c5.li.28

Animam duplices volitionis actus habere oſtenditur.col.822.li.13

Animas tres eſſe in homine, vt Galenus teſtatur,ex Platonis ſententia.col.824. li.34

Animam non eſſe æternam: quia ſi talis eſſet, genere differret a brutis, obijciunt. Et ſoluitur obiectio.colu. 806. li.11

Anima & ſi non vtatur corpore in actibus ſentiēdi & intelligendi vt quid,aliter & aliter affici ad corporis diuerſos

affe-

affectus oſtenditur in aliquibus operationibus, ex quibus omnes aliæ elici poſſunt.col.808.li.12

Animam eſſe actum corporis, quomodo intelligendum ſit.col.827.li.26

Apellis pictoris exemplo probatur,ſpecies intelligibiles nō poſſe educi à phātaſmatibus.colum.193.li.23

Aquæ calor à quo corrumpitur.col. 778. li.4

Arduis rebus intellectis,an quæ talia non ſunt, facilius intelligantur, diſcutitur in commento. 4. paraphraſis tertij de anima.col.513

Ariſtoteles leuiter à quouis in fauorem ſuæ opinionis trahi poteſt.col. 4. li.29

Ariſtoteles obſcurè ex profeſſo ſcripſit, vt author exiſtimat.col.4.li.32

Ariſtotelis contextus ducitur ex libro.8. de hiſtoria animalium.& ex libro nono cap.6.colum.24.li.32. & colum. 25. li.5

Ariſtoteles primo poſteriorum teſtatur cognitis maiore & minore ſyllogiſmi, neceſſariò aſſentiri cōcluſioni.col. 27. li.23

Ariſtoteles ambiguus videtur in ſenſatione brutorum.col.145.li.3

Ariſtotelis ſententiæ de relato negotio. col.145.li.13

Ariſtotelis contextus.2.de anima.tex.cōmenti.144.adducitur.col.153.li.11.

Paraphraſis huius.col.172.li.23

Ariſtotelis ſententia relata tex. commenti.144.quas difficultates habeat, oſtenditur. Et ipſa ſoluitur.col.176.li.7.& ſequentibus.

Ariſtotelis contextus in procœmio Phyſicorum ducitur.col.213.li.22

Ariſtotelis relatum contextum quid difficilem faciat.col.214.li.29

Ariſtotelis contextus ductus explicatur, & difficultates tolluntur.col.216.li.4

Ariſtotelis contextus citatus in paraphraſin vertitur.col.218.li.21

Ariſtoteles vt Plato videtur deceptus in inquiſitione vniuerſalis.colum.249.li. 23

Ariſtotelis definitiones continui & contigui perperam eſſe intellectas. colu. 29.li.15

Ariſtotelis opinio de principijs rerum naturalium.col.297.li.1

Ariſtotelem deceptum fuiſſe fingendo materiam primam eſſe, oſtenditur. colum. 309.li.11

Ariſtotelis contrariæ ſententiæ de igne proponuntur.col.321.li.5

Ariſtoteles primo Meteorologiæ quicquid eſt à terra vſque in cælum, ſecluſa aqua,in vaporem, & exhalationem diſtinguit.col.328.li.26

Ariſtotelis ſententia de ſemine & ſpiritu genitiuo in cap.3.ſecundi de generatione animalium.col.353.li.29.

Ariſtotelis decretum de generatione animalium explicatur.col.370.li.10.

Ariſtoteles nonnulla, quæ de generatione ſcripſit, ſuffuratus eſt ex Timæo Platonis.col.374.li.7.

Ariſtotelis diſtinctio animati in potentiam & actum, improbatur.col. 377. li.9.

Ariſtotelis aliæ etiam diſtinctiones & ſimilitudines increpantur. colum. 387. li.15

Ariſtotelem confuſè ſcripſiſſe in primo cap.ſecundi de generatione animaliū oſtenditur.col.393.li.12

Ariſtotelis alia ſententia cōfuſa.col. 394. li.35

Ariſtotelis quæ carpuntur ab authore non vt à conuiciatore obijciuntur illi, ſed vt lectoribus Ariſtote. author caueat.col.396.li.24

Ariſtotelis contextus, vbi de agente & poſſibili intellectu tertio de anima tractatur ducitur.col.490.li.20.

Ariſtotelis nonnullis ſententijs in tertio de anima potius eliciendum bruta non ſentire,quàm ſentire.in commenticulo.9.ſuper paraphraſin tertij de anima.col.568.& col.570.

Ariſtotelis contextus ſecundo de generatione animalium.cap.tertio,quo mētem ſeparabilem à corpore probat Ariſtoteles, traditur, & ab authore roboratur.col.737.li.30

Aues cùm ab ouo exeunt, certa ſemina deſpiciunt,& alia in alimentum ſumūt.

col.24.li.15

Atomos,id eſt,inſectilia corpora eſſe rerum principia aliqui crediderunt: ratioque cur id opinati ſunt, oſtenditur. col.29.li.30

Auguſtinus lib.2.de ordine ſcripſit quid ratio ſit.col.6.li.19

Auguſtinus.15.de Trinitate ducitur ad roborandum quod antecedit. colum. 80. li.13

Auguſtini ſentẽtia ex.15.de Trinitate explicatur.col.87.li.1

Auguſtini ſententia ex libro nono de Trinitate explicatur.col.99.li.2

Auguſtini ſententiæ ductæ à Gregorio ad roborandum ſuam opinionem, affirmantem phantaſmata intuitiuè noſci.col.114.li.12

Auguſtini ſententiæ explicantur ab authore.col.116.li.24

Auguſtini decreta alia adducuntur ab authore,quibus propria opinio fulcitur. col.120.li.32

Auguſtini ſententia probatur, nullum ens poſſe ſe perfectius producere, col. 122.li.30

Auguſtini ſententiæ,quibus conſtat animam non diſtingui realiter à ſuis ſentiendi & intelligendi actibus. Quanquam eas in ſuum fauorem aduerſi trahant.col.581.li.19

Auguſtinus de modo videndi in li.11. de Trinitate plus cũ Peripateticis quàm Academicis cõuenit. Cùm in libro de quantitate animæ expreſſe cum Platone conſentiat de hac re. colum. 126. li.13

Auguſtini ſententia de generatione rerũ naturalium ex. 3. de Trinitate ducitur. col.367.li.19

Auguſtini ſententiæ,quibus author probat ſentiendi & intelligendi actus non diſtingui realiter ab anima. colu. 596. li.15

Auguſtini rationes de animæ immortalitate in libello de eadem re. & earundẽ ſolutiones.colum.632.li.26. & ſequentibus.

Auguſtinus retractat nonnulla, quæ in libello de immortalitate animæ ſcripſerat.col.639.li.15

Auguſtini experimentum de vermiculo inſecto,quo animam quantam eſſe oſtendit author.col.719.li.12

Auguſti Cæſaris ſomnium. colum. 739. li.16

Auguſti Cæſaris cœna,in quam populus eſt inuectus.col.795.li.25

Auguſtus Cæſar qualis fuerit ſecundùm authoris ſententiam.col.796.li.30.

Auerrois commentatoris rationes ad probandum animæ immortalitatem. col. 663.li.23.

Auerrois commentator qualis vir in phyſica & medica ſcientia fuerit ſecundùm ſententiam authoris. colum. 663. li.23

Auerrois commentator qua ratione fingit vnicum intellectum ineſſe omnibus hominibus. Et eiuſdem improbatio.col.685.li.15

Auicenæ opinio & aliorum philoſophorum de phantaſia improbatur. colum. 182.li.29

Authoris nullius quantumuis grauis ſententia à conditore huius operis recipitur,dum de religione non agitur. colu. 4.li.17

Author ad Herennium definitionem rationis tradit.col.6.li.21

Author non tantùm conuicit eos, qui dicunt ratione diſtingui hominem à brutis:ſed & illos,qui ex vniuerſalis notione,probãdo quòd ſi ipſa ſentirent, & rationem eſſent habitura,& vniuerſale erant cognitura.col.7.li.1

Author tunc vera dicere de actibus interioribus ſentiendi ac intelligendi teſtatur,cùm ſic eſſe quilibet expertus fuerit.col.66.li.32

Author quid de Ariſtotele ſentiat. colu. 329.li.3.

Author improbat cauſam, quam ipſe ſemel eſt opinatus de extinctione flammæ non aſpiratæ.colum.341.li.7

Authorum diuerſorum ac innominatorũ de perennitate animæ rationes proponuntur, & ſoluuntur.colu. 695.li.10

Authoris rationes, quibus animam eſſe immortalem oſtendit.col.715.li.30

INDEX.

B

BOna opera vt quid æterna gloria præmientur: & mala vt quid ſupplicio æterno caſtigentur, oſtenditur.col. 815.li.21

Bruta ea quæ cernunt,vt nos videre opinati omnes hucuſque ſunt.col. 3.li.10

Brutis ſi loqui concederetur, album Hiſpanè (blanco) vocaſſent. col. 3.li.16

Bruta ſi vt nos explicuimus nō ſentirent, falſum pronuntiaſſent,qui dixerunt eſſe communem vim ſentiendi illis,& nobis.col.3.li.33

Bruta reflexos actus ſenſificos non habent, vt nonnulli putant. columna.4. li.2

Bruta ſi in ſentiendo nobis paria eſſent, in intelligendo paria futura erant. col. 5.li.29

Bruta non ſentire probatur, columna. 7. li.18

Bruta ſentire aliqui dixere:ſed mentaliter nihil affirmare nec negare, Quod improbatur.col.9.li.12

Bruta quodam naturali inſtinctu proſequi aliqua , & fugere alia , qui dicunt, & etiam ipſa ſentire affirmant,implicat col.15.li.21

Bruta non ſentire probatur tertio. col. 17. li.32

Bruta ſi ſentirent benignitas naturæ auferretur.col.21.li.24

Bruta ſi ſentirent, curam de ſede animarum ſuarum poſt obitum erant habitura. col.22.li.27

Bruta ſi ſentirent,diuinandi vim haberēt. col.23 li.33

Bruta non ſentire,auium experimento docetur.col.24.li.15

Bruta docta à natura creari,aliqui perperam intelligentes dixere, authorē Ariſtotelem trahentes.col.24.li.25

Bruta non ſentire, rationibus ſpeculatiuis probatur. Et primò quòd ſi ſentirent, vniuerſalia eſſent cognitura. col. 26.li.27

Brutorum operationibus contemplatis, negare non poſſumus bruta ſi ſentirent,vniuerſalia cognoſcere. colum.28. li.27

Bruta ſi ſentirent, ex præmiſsis concluſionem elicerent.col. 29.li.8

Bruta non dicenda elicere ex antecedente conſequēs,nec vniuerſalia intelligere,& ſi ſentiāt,improbatur.columna.29 li.21

Bruta indiuiſibiles animas ſunt habitura ſi ſentiunt,probatur ex viſiua cognitione.col.31.li. 14

Bruta indiuiſibiles animas neceſſariò habitura,ſi ſentirent , ex tactiuis ſenſationibus demonſtratiuè oſtenditur. col. 33.li.15

Bruta ſi indiuiſibilem animam non haberēt,nec calorem nec frigus poſſent ſentire.col.34.li.9

Bruta nullum quantum cognitura ſunt , ſi indiuiſibilem animam non habent.col. 35.li.17

Bruta ſi animam indiuiſibilem haberent, æternam animam eſſent habitura. colum.35.li.30. Et fuſius per ea, quæ colūm.737.li.19.ſcribuntur,& in mox antecedentibus,

Bruta reflectēda eſſe ſupra proprios actus ſi ſentirent.col.36.li.4

Brutalium motuum cauſſa redditur.colū. 37.li.8

Brutorum motuum cum cauſſa redditur, proprietas occulta pro cauſſa aſsignatur.col.37.li.29

Bruta quatuor modis moueri oſtenditur. col.45.li.23

Brutorum motuum primi generis cauſſa aſsignatur.col.46.li.32

Bruta non poſſe per modum à nobis aſsignatum ſentire, aliqua obiiciuntur , & ſoluuntur.col.49.li. 9

Bruta quomodo fugiant inimica citra ſenſationem oſtenditur.col.52.li.23

Brutalium motuum ſecundi generis cauſſa aſsignatur:prius exprimendo, quid Phantaſma ſit.col. 53.li.8

Bruta quomodo phantaſmatibus moueantur,oſtenditur.col.55.li.20

Brutorum motuum tertij generis cauſſa argumentis quibuſdam improbatur. Et ſoluuntur.col.60.li.28

Bruta ſi ſentirent , ſuas animas eſſent animaduerſura.col.92.li.4

Brutorū motus quarti generis cā aſsigna-

tur.col.130.li.23.

Brutorum motus quarti generis exemplo explicatur.col.135.li.5

Brutorum motus ex inſtinctu naturæ appellati,qui etiam quarti generis ab authore dicuntur , qualiter fiãt, exprimitur.col.136.li.13

Bruta non moueri quarto genere motus, vt nos diximus,quatuor argumẽtis probatur,& ipſa ſoluuntur.col.138.li.19

Bruta an ſentiant,nec ne, quæ Ariſtoteles ſentiri viſus ſit, diuerſis in locis exprimitur.col.145.li.13

Bruta exiſtimãdi facultate carent.col. 187 li.21

Bruta vniuerſalia poſſe cognoſcere ſi ſentirent,ex dictis de vniuerſalibus oſtenditur.col.267.li.3

Brutorum nõnullorum animas immortales eſſe credidit Porphyrius.co.268.li.5

Bruta voces vt ſignificatiuas non poſſe intelligere.col.270.li.28

Bruta non ſentire quadam ratione in operis principio probauimus, Et hæc ratio roboratur in commenticulo.3. ſuper. 3. de anima.col.535

Bruta non ſentire oſtenditur,quia indiuiſibilia perciperent . in Commenticulo.4.ſuper tertium de anima.col.535

Bruta ſi abrupta,quæ verentur,noſcerent, illationes eſſent illatura vt homines. in Commenticulo.5. ſuper tertium de anima.col.535

Bruta ſi naturaliter timerent aliqua, adeò vt non ſint libera , incaſſum fingerent philoſophi,ipſa ſentire,cùm poſſent ſolis ſpeciebus motus brutales ſaluare. in Commẽticulo.6.tertij de anima.col.536

Bruta ſentire,quibus rationibus Ariſtoteles probare niſus ſit, in Commenticulo 2.ſuper paraphraſin tertij.de anima,co. 566.vbi illæ rationes ſoluuntur.

Bruta non ſentire ex hoc, quòd deliberatiuam vim non habeant , ex confeſsis ab Ariſtotele oſtenditur. in Commenticulo nono.col.568

Brutorum operationes tres præter innumeras alias oſtendunt bruta non ſentire. in Commenticulo decimo ſuper paraphraſin tertij de anima, col.571. & ſequentibus columnis.

Bruta non ſentire etiam oſtenditur in Cõmẽticulo decimotertio ſuper paraphraſin tertij de anima.col.574

Bruta indiuiſibilem animam nõ poſſe habere oſtenditur.col.716.li.12

Bruta diuiſibilem animam habere authoritate Ariſtotelis oſtenditur , & experimento Auguſtini.col.719.li.12

Brutorum actus memorandi oſtendere videntur animas eorundem manere eaſdem numero ab ortu vſq; ad interitum, quod non accidit illis , vt oſtenditur. col.785.li.36

Brutorum animæ ſi indiuiſibiles eſſent, neceſſariò naturaliter æternæ futuræ erant. Quæ ratio in col.35.lin.30. ducta eſt, Et omnino oſtenditur bonã eſſe ex ductis per ea,quæ antecedunt columnã 787.li.9

Bruta ſentire , probant aliqui ſacræ ſcripturæ authoritate. Sed qualiter quæ adducuntur,& quæ adduci poſſent, interpretanda ſint, oſtenditur.col.831.li.8

C

CAuſa motus primi generis brutorũ. col.46.li.5

Cæleſtis arcus colores qualiter cognoſcãtur.col.77.li.31

Cæleſtia corpora an proprio motu iſta infima calefaciãt,oſtenditur. col.322.li.34

Cæleſtis cauſſa ſi animas plãtarum & brutorum producit.col.356.li.14

Cæleſtis cauſſa producens brutorum & plantarum formas,non poteſt dici libera.col.357.li.21

Centauri maioris capite Dioſcorides aberrat.col.289.li.4

Cœna Auguſti Cæſaris.col.795.li.25

Cognitione principiorum rerum naturalium modus humanæ intellectionis exprimitur.col.294. li.10

Columbæ colli colores qualiter ſenſationem efficiant.col.78.li.18

Cometarum, & aliarum crinitarum ſtellarum cauſſa redditur.col.330.li.16

Commentatoris Auerrois rationes de immortalitate animę, Et quid de eo author ſentiat

ſentiat, oſtenditur. col. 473. li. 25
Commentator Auerrois qua ratione fulciebat vnicum intellectũ eſſe in omnibus hominibus, col. 685. li. 15
Compoſitio, quæ in angelis & ſubſtantiis ſeparatis eſſe dicitur, in quo conſiſtat. col. 482. li. 28
Concharum ſolertia. col. 18. li. 16
Conchoydarum linearum paſsio quæ ſit oſtenditur. col. 703. li. 18
Connotatiui termini implicitè ꝙ vniuerſalia ſint, oſtenditur. col. 247
Connotatiua implicitè omnia nomina futura obiicitur, & ſoluitur. colum. 248. lin. 9
Continua non talia fieri per diſtincta à ſe col. 274. li. 25. & ſequentibus.
Continua ſeipſis talia eſſe, & non diſtinctis rebus, rationibus relatis comprobatur. col. 277. li. 28
Continua non eſſe qualia expreſſa ſunt, oſtenditur, & obiectio ſoluitur. colũ. 278. li. 16
Continuum & contiguum quo differant, à nullo hueuſq; eſſe ſufficienter explicitum. col. 279. li. 11
Cõtinua eſſe talia vt nos explicuimus ex hoc, ꝙ duæ tabulæ non ſe poſsint tangere, probatur. col. 279. li. 36
Continui & contigui definitiones perperam hucuſque fuiſſe intellectas. colũ. 291. li. 15
Continuis exiſtentibus qualia dicta ſunt, infertur ferramenta fabrorum non tangere dura fabricata, niſi aëre medio. col. 286. li. 23
Contradictionem tantùm ſubterfugere Dei potentiam oſtenditur. colũ. 473. lin. 25
Cordis partes omnes eſſe difflabiles vi caloris oſtenditur. col. 770. li. 16
Corporeum non poteſt ſpiritale producere. col. 99. l. 16
Corpus non deſeruit animæ ad ſentiendum, nec intelligendum vt inſtrumentum quo. col. 751. li. 20
Corporis partes poſſe animam rationalẽ deſerere, oſtenditur. col. 767. li. 9
Corpus ſi corrumpatur ex pacto naturæ, animam corrumpendam eſſe oſtenditur non eſſe verum. col. 781. li. 7
Corpore corrupto, animam rationalem manere, nulla impoſsibilia parit, vt cæterarum formarum diuiſibilium æternitas. col. 783. li. 24
Creationem non differre à generatione ſi prima materia non concedatur eſſe, obiiciũt, & ſoluitur obiectio. col. 347. li. 4

D

DEformia, & pulchra, an talia ex natura ſint, aut non, oſtenditur. col. 471. li. 5
Deliberare bruta credendum erat, ſi tantùm irrationalium actus perpenderentur, in Commenticulo. 9. ſuper paraphraſin tertij de anima. col. 568
Deo ſoli quæ tribuuntur, qualiter implicat vllum eorum creaturæ conuenire. col. 438. li. 28
Deo ſoli conuenire eſſe vnicum eſſentia, & trinum perſona, oſtenditur ratione ſat valida. col. 439. li. 33
De potentia materię quæ formæ dicantur eductæ, & quę nõ. col. 456. li. 30.
Dioſcorides medacij deprehenditur. cap. de Centauro maiore. columna. 289. li. 4
Diſciplinam aut doctrinam ſemper eſſe oſtendit animam eſſe immortalem, vt Auguſtinus eſt opinatus. Cuius deceptio oſtẽditur. columna. 633. lin. 23. & 648. li. 35
Diſpoſitiones, quæ antecedunt generationem elementi, cùm de nouo fit, an ſint quæ præfuerunt in corrupto oſtenditur. col. 347. li. 30
Diſpoſitiones, quæ antecedunt generationem elementi, cùm non maneant in nouo genito, cur potius illud quàm aliud gignatur, cauſſa redditur. col. 347. li. 32
Diſtinctionem realem inter multa, quæ idem ſunt, leui cauillo quidam poſuerunt. col. 404. li. 31
Diſtinctionem realem inter animam & ſuos actus, quibus rationibus phyſici fulciebant. Et earum ſolutio. colum. 575. li. 1
Diui Thomæ ratio, qua eius expoſitor cre-

crediteens diſtare ab eſſentia, improbatur.col.253.li.22
Diuinatio per ſomnia, oſtendit animam immortalem eſſe.col.790.li.6
Doctiſsimi,& piiſimi viri leui quodam cauillo decepti ſunt,vt diſtinctionem realem inter multa,quæ idem ſunt, fingerent.col.404.li.31
Doloris ſententia Platonis in Phedone. col.812.li.3
Dolore compulſus eſt Hippocrates teſtari non eſſe omnia vnum.col.299.li.15
Draconum ſolertia.col.19.li.29
Dura,quæ talia permanent,duris non cõtinuari, niſi flexibilia reddantur. col. 288.li.16

E

EDucantur qualiter formæ de potentia materiæ ex opinione Ariſtotelis oſtenditur.col.474.li.10
Elementa an materiam habeant ex Hippocratis opinione.col.303.li.5
Elementa non conſtare ex materia & forma,an cõſonum veritati ſit,an minimè, diſcutitur. col.305.li. 6
Elementa gigni ab elementis, & à cauſſa ſupera oſtenditur.col.365.li.1
Elementa an dicantur educta de potentia materiæ, an non,diſcutitur, & veritas oſtenditur.col.482.li.6.&.485.li.3
Elephantorum ſolertia.col.19.li.29
Ens & eſſentia an differãt,diſcutitur. col. 252.li.24
Epilogus eorum,quę ſcripta retro ſunt,& quæ ſcribenda reſtant,refertur.col.489 li.20
Errores innumeri de notitijs tolluntur. col.106.li.17
Eſſentiã diſtingui realiter ab exiſtentia eſſe impoſsibile,quinq; rationibus oſtẽditur.col.259.li.18
Ethnicorum libri etiam aduentum Chriſti docent.col.793.li.12
Exemplo quodã oſtenditur, qualiter anima rationalis in corpore exiſtat dũ viuimus.col.751.li.31
Exhalatio ſecundùm Ariſtotelis ſententiam quid ſit.col.328.li.21
Exhalationem ſurſum gigni poſſe oſtenditur.col.331.li.24
Exiſtimandi facultate bruta carent. col. 187.li.21
Ex nihilo nil fieri, qualiter perperam fuerit à philoſophis antiquis,& ab Ariſtotele intellectum. col. 464.li.25
Experimento innixus Hippocrates,intellexit non eſſe omnia vnum.col. 299. li.1

F

FAbrilis artis exemplum ductum ab Ariſtotele,ad docendum,quæ ſit cauſſa generans, ineptum eſſe oſtenditur. col.389 .li.19
Facultates interiores ſenſitrices quot verè ſint.col.188.li.5
Fame ſi non vexantur bruta,non poſſe cõpelli comedere. In commenticulo decimo ſuper paraphraſin tertij de anima. col.571
Ferramenta fabrorum non tangere dura mediantibus illis effigiata niſi aëre medio,oſtenditur.col.286.li.23
Flamma non difflata cur extinguatur ex aliquorum opinione oſtenditur. col. 335.li.3
Flamma non difflata cur extinguatur non nunquã,aberrans author cauſſam quandam reddidit, quam improbat.col. 341 li.7
Fœtuum aliquorũ maior perfectio quàm matrum quid probet.col.360.li.1
Fœtuum irrationalium animas à forinſeca cauſſa produci.col.363.li.9
Formæ quæ educuntur de potentia materiæ,& quæ non.col.456.li.30
Formas non educi de potentia materiæ per modum hucuſq; ſcriptum docetur. col.460.li.16
Formæ qualiter ſecundùm ſententiam authoris de potentia materiæ educantur. col.474.li.11.&.479.li.5
Forma hominis, anima rationalis dicta, cur dicatur non educta de potentia materiæ.col.477.li.23.
Forma,quæ poteſt vnum ſubiectum deſerere, & aliud aſſumere, quòd neceſ-
ſariò

ſariò æterna erit oſtenditur.co.763.li.7
Formas quantas ſine corporibus elementaribus,quę informantur ab eiſdem,impoſsibile eſſe manere, ob impoſsibilia quæ ſequuntur,oſtẽditur.col.783.li.24
Fumus,ſi flammæ admouetur, cur ardet; & in flammam vertitur. columna.344 li.15

G

GAbieni Cęſaris claſsiarij prodigium, quo animam immortalem eſſe oſtenditur.col.790. li.26
Galeni error de viſione improbatur. col. 8.li.26
Galenus & Plato improbantur, quia tres animas in homine eſſe finxerunt, col. 171.li.36
Galeni ſententia de Symptomatum differentia libello.cap.3. improbatur. colũ. 185.li.1
Galenus oſcitanter explicuit Hippocratis ſententiam in libro de humana natura.col.301.li.11
Galeni impium decretum de Dei potentia.col.469.li.7
Galenus ſuſpicatus eſt temperiem cerebri eſſe mentem.col.749.li.19
Galeni ſententia ex authoritate Platonis de diuerſitate animarum.col.824.li.34
Generatio noui elementi cur potius ſit illius, cuius diſpoſitiones inductæ fuerunt(etſi non manent in nouo genito) quàm alterius,oſtenditur.col.347.li.32
Genitiuus ſpiritus an in ſemine ſit, colũ. 353.li.23
Gentilis de Fulgineo opinio de extinctione flammæ adducitur.col.335.li.26
Gentilis de Fulgineo cauſſa de extinctione flammę, & ſuffocatione animalium multiplici ratione improbatur. colum. 336.li.24
Geometræ dormientis exemplum ductũ ab Ariſtotele, ad docendum, quæ ſit cauſſa generans,eſſe impertinens oſtẽditur.col.390.li.13
Glutinoſa cur contactis rebus hærent, cùm multis ex eis non continuantur. col.290.li.11
Gregorius Ariminẽſis quid eſt opinatus de notitia phantaſmatis. col. 68.li.27
Gregorij opinio de notione intuitiua phantaſmatum improbatur. columna. 107.li.26
Gregorij ſolutiones ad authoris rationes improbantur.col.108.li.31

H

HAEreſiarcha maximus Galenus fuit col.469.li.4
Herbulas vilioris pretij vniuerſę orbis regiões in magna copia ferũt.col.773.li.1
Hermotini Clazomenij prodigium. col. 790.li.16
Hippocratis medici de principiis rerum naturalium ſententia in libro de humana natura.col.298.li.15
Hippocrates diſſenſit à præcedentibus philoſophis experimentis conuictus, col.298.li.35
Hippocratis experimentum, quo moſtrauit omnia non vnum eſſe, validiſsimũ fuit, ꝙ homo non doleret. col.299.li.15
Hippocrates an ſit opinatus elementa ex materia & forma conſtare, vt Ariſtotelem credidiſse omnes affirmant,oſtenditur.col.303.li.5
Homines, qui ientaculum ſumere nõ erant aſsueti,non fameſcunt ante horam prãdij:qui ſi ientare conſueſcant, fameſcũt prius.col.59.li.24

I

IAcobi Fabri Stapulenſis paraphraſis in Meteorologia vitiata oſtenditur. colũ. 318.li.19
Iacobus Faber etiam in paraphraſi de anima multa erraſſe.col.320. li.27
Igniti montes,an aërem crement, diſcutitur.col.311.li.28
Ignei elementi duo dubia proponuntur, & ſoluuntur.col.314.li. 16
Ignis elementaris naturam incertam eſſe apud Ariſtotelem,multis eiuſdem ſententiis oſtenditur.col.316.li.22
Igni attinentia explicantur. columna.321 li.5
Ignis dubia quæ oriuntur, ſoluuntur. col.323.li.29
Ignis elementaris & ſyncerus qualis ſit ex dcreto authoris oſtẽditur.co.324.l.3

Ignẽ

Ignem compoſitionem miſtorum intrantem in viſceribus animalium, & in rebus putrefactis percipi. colū.326.li.5
Ignis hic infimus non ſimplex, ſed miſtus eſt.col.327.li.13
Ignis non difflatus cur extinguatur ex aliquorum ſententia.col.335.li.3
Ignis non difflatus cur extinguatur ex authoris opinione oſtēditur.col.343.li. 13
Ignis non tantum ab igne fit, ſed à ſupera cauſſa.col.365.li.7
Ilium Troianum vnde dictum.in.2. Commenticulo ſuper paraphraſin tertij de anima.col.518
Illuſtris cuiuſdā rationes de īmortalitate aīæ ponūtur, & ſoluuntur.co.712.li. 24
Imaginatiua quid ſit explicatur. colu.184 li.16
Imaginatiuæ ſymptoma, quod Theophilo medico cōtigit, vt refert Galenus de ſymptomatum differentia capit. 3. col. 185.li.1
Immortalitatis animæ authoris liber. col. 609.li.1
Imperfectum nō poteſt ſe perfectius producere.col.365.li.14
Indis an nota ſit animæ immortalitas oſtēditur.col.804.li.4
Indiuiſibilia quotuplicia ſint, oſtenditur Commenticulo primo ſuper paraphraſin tertij de anima col. 534
Inhærentiā non eſſe accidens diſtinctū à re, quæ ineſt, oſtenditur.col.406.li.34
Inſerta non continuari arboribus, quibus inſeruntur, oſtenditur.col.293.li.14
Inſtrumentum quo non eſt corpus reſpectu animæ ſentientis, aut intelligentis, ſed per quod.col.751.li.20
In rebus ſpeculatiuis, & non fidei attinentibus, authoritas queuis contemnenda. col.4.li.vltima.
Intellectus rationibus plus in vnam quā in aliam partem ducitur. col.5.li.7
Intellectum decet ſpatiari in campos ſpeculationis & naturæ, ꝙ iis ſcientiæ inuentæ ſint.col.5.li.14
Intellectum non cognoſcere directè ſingulare, improbatur.col.167.li.10. & ſequentibus.
Intellectus operationes qualiter ab hominibus fiant, vt hucuſque opinatum eſt. col.188.li.22
Intellectus lumine phantaſma poſſe producere ſpeciem intelligibilem improbatur.col.192.li.7
Intellectum non poſſe ex animaduerſione phantaſmatis elicere ſpecies intelligibiles, exemplo Apellis pictoris oſtēditur.col.193.li.22
Intellectum ſpeciem intelligibilem elicere aliis modis oſtenditur fieri non poſſe.col.195.li.22.& ſequentibus.
Intellectus actus diſtingui ab anima intelligēte quibus rationibus fulcitum hucuſque ſit à Theologis.col.199.li.1
Intellectionem diſtingui ab anima quibus rationibus hucuſque fulciebatur. col.199.li.1
Intellectionem non diſtingui ab anima, probatur.col.200.li.29.& ſequentibus.
Intellectiones non diſtingui ab anima, ſimilitudine actuum voluntatis oſtenditur.col.205.li.23
Intellectionem non diſtingui ab anima realiter notione angelorum & dæmonum monſtratur.col.207.li.36
Intellectus actus quo differant à ſenſationis actibus.col.209.li.21
Intellectionem organo corporeo non indigere mediatè nec immediatè qui opinati ſunt improbantur.col.210.li.3
Intelligendi modus vniuerſalis cognitione percipitur.col.211.li.1
Intellectui vt rei naturam intelligat, nihil intereſt an ipſa ſit in natura, aut non ſit.col.224.li.17
Intellectum nulla ſpecie intelligibili indigere ad intelligendum oſtenditur.colum.224.li.15
Intelligere qualiter fit ſecundum authoris mentem.col.231.li.19
Intellectus & intellectio an diſtinguātur quæritur & ſoluitur.col. 232.li.22
Intelligere & ſentire quo differant. col. 268.li.29
Intelligere quid ſit, col.269.li.23
Intellectionem non eſſe qualis dicta eſt, argumentis oſtenditur, & illa ſoluuntur, col.271.li.16
Intellectum eſſe rerum conditorē Anaxa

goras

goras dixit.col.356.li.27
Intellectus agens & poſsibilis.colū. 490. li.17
Intellectus agentis & poſsibilis Ariſtotelis ſententia quotquot errorū cauſa fuerit,& veritas,explicatur.col.491.li.12
Intellectus an arduis rebus intellectis, minus difficilia intelligat, diſcutitur. In Commenticulo quarto paraphraſis tertij de anima.col.513
Intellectus cur non ſe ſemper intelligat oſtenditur. Cōmenticulo octauo ſuper paraphraſin tertij de anima.col.522
Intelligendi & ſentiendi actus non diſtingui realiter ab anima,oſtenditur authoritate Auguſtini.col.596.li.15
Intellectum vnicum eſſe in omnibus hominibus qua ratione fulciebat Auerrois.col.685.li.15
Intellectum agentem poſſe ſenſibilia efficere actu intelligibilia,vanum eſſe oſtēditur.col.705.li.5
Intellectus cur non ſe ſemper intelligat, oſtenditur.col.756.li.9
Iuntæ excuſoris anno. 1552. contextus Ariſtotelici & Auerrois Commentatoris multa errata habent.col.741.li.10

L

Libelli diui Thomæ de ente & eſſentia expoſitor improbatur. colum. 252.li.24
Libri ethnicorum etiam aduentum Chriſti prædixerunt.col.793.li.12
Lotio,ſi veſica redūdat,compellit ſomniare hominem meiere.col. 54.li.16
Lucem eandem numero poſſe à diuerſis luminoſis ſeruari,impoſsibile eſſe oſtēditur.col.772.li.9
Lucis exemplo probari animæ æternitatem,futile eſſe oſtenditur.col.699
Lux reflexa à diuerſis plumis columbæ, qualiter ſenſationem efficiat.columna. 78.li.18

M

Materiā,formam, & priuationem eſſe tria principia rerum naturalium. col.294.li.24
Materiam an elementa habeāt,ex Hippocratis opinione oſtenditur.col.203. li.5
Materiam an elementa habeant, ex propria authoris ſententia diſcutitur,colū. 305.li.6
Materiam primam qualiter ratione ab Ariſtotele ītroducitur in omnibus corruptibilibus entibus.col. 306.li.7
Materiam primam eſſe,experimentis etiā Ariſtoteles probare poterat. colū. 307 lin.4
Materia rerum artificialium materia prima monſtrabatur ab Ariſtotele. colū. 307.li.30
Materiam primam non eſſe vt eſt opinatum ab Ariſt.oſtenditur.col.309.li.11
Materiam primam eſſe oſtendunt, & ſoluitur obiectio.col.310.li.8
Materiam primam eſſe quadam ratione probatur ab his, qui aduerſantur opinioni authoris.col.346.li.4
Materiam primam non eſſe, rationibus multis oſtenditur.colum.398. & ſequētibus.li.4
Materiam primam eſſe meram potentiam verè dici non poſſe oſtenditur, diuiſa potentia in plura membra,& omnibus illis membris increpatis.col.402. li. 14
Materiam recipere eſſe à forma non poſſe oſtenditur.col.404.li.5
Materiam non poſſe ſeparari à forma, & ſolam manere per Dei adhuc potentiā, aliqui ſunt opinati. Quod improbatur. col.410.li.14
Materiā primam non eſſe aliis rationibus oſtendit iterum author.col.447.li.3
Materiam primam non eſſe, iterum probatur,& ſolutio quædam, quæ rationi tribui poſſet, carpitur .col. 449.li.24
Materiam non eſſe, ſed elementa tantùm eſſe primam materiam oſtenditur. colum.452.li.7
Materiam primam,& animam rationalem tantùm componere hominem. vt Theologi nonnulli ſunt opinati, imperceptibile eſt.col.452.li.19
Materia prima ſi omnibus corporeis entibus non ineſſet, ſequi productorem entis corporei eſſe infinitæ virtutis, vt beatus Thomas,& quidam eius expoſi

tor crediderunt,falſum eſſe oſtenditur. col.453.li.32
Materiæ nomen primo de generatione & corruptione,text.Commenti.83.malè interpretatum eſſe à quibuſdam doctoribus oſtenditur.col.462.li.12
Materiam primam ob hoc neceſſariò ineſſe rebus quātis, quòd niſi illa ſupponeretur,infinitæ actiuitatis eſſet futurus formæ inductor, falſum eſſe oſtēditur: col.463.li.11
Materiam primā qui entibus induxerūt, quo decepti ſint.col.464.li.25
Materiam primam non eſſe ratione quadam,quæ authori aduerſari cenſeretur, probatum eſt,& authori non aduerſari rationem,oſtenditur.col.488.li.1
Materiam,hylen Græcis dictam,malè interpretari ab interprete Ariſtotelici cō textus in Commenticulo. 2. paraphraſis tertij de anima.col.518
Melancholia ex conſuetudine ientandi fertur in os ventris,quæ prius non mouebatur.col.60.li.9
Melodia non ſenſata à brutis, teſtatur bruta non ſentire. In Commenticulo decimo ſuper paraphraſin tertij de anima. col. 572
Memoriæ locus qui ſit.col.55.li.23
Membra aliqua radicalia humana ſemper eadē numero manere ab ortu vſq; ad interitum tantùm,falſum eſſe oſtenditur.col.769.li.11
Mentem eſſe Dei portiunculam, abſurdū eſſe oſtenditur.col.702.li.10
Metalla ſordida vniuerſæ orbis regiones ferunt.col.773.col.1
Minus perfectum, ſe perfectius non poſſe producere oſtenditur.col.363.li.14
Miſta imperfecta & perfecta à ſuperis cauſis fieri oſtenditur.col.364.li.36
Modus habendi animæ dictus ſenſatio & attentio.col.91.li.16
Modus habendi relatus,non eſſe quid diſtinctum ab ipſa anima.col.92.li. 22
Mortem homini optimā ex ſententia Plinij falſum eſſe oſtenditur.col. 789. li. 5
Moſes qualiter de natura raticionetur ſecundùm Galeni ſententiam.col.469.li.15
Motus brutorum cauſſa.col.46.li.5
Motus brutorum quarti generis cauſſa e[illegible] primitur.col.130.li.23
Motus quarti generis in brutis repert[illegible] explicantur,motibus in hominibus i[illegible] uentis,cùm ipſi nutriuntur.col. 136.li.
Mouentia diſtinguuntur in naturalia,vit[illegible] lia,& libera.col.47.li.9

N

NAturæ rerum quid ſit tribuendum oſtenditur.col.418.li.4
Neoterici cuiuſdam ratio,cur aër non cr[illegible] metur,improbatur.col.313. li.5
Nihil poſſe ſe perfectius producere,oſtē[illegible] ditur.col.122.li.30
Nihil fieri ex nihilo quomodo perperam fuerit intellectum à phyſicis antiquis,& ab Ariſtotele oſtenditur.col.ū 464.li.27
Niſi demens non diuellendus eſt ab aſſe[illegible] ſu huius , Omnes partes ſimul ſumptæ æquales ſunt ſuo toti . etſi Plato & Ariſtoteles oppoſitum affirmaſſent.col.5.li.18
Nominales cur dicti.col.411.li.19
Nominales & reales in quo differant.col. 238.li.14
Notitia intuitiua qualiter fiat vt hucuſq; opinatum eſt.col.68.li. 10
Notitia abſtractiua qualiter fiat, vt hucuſque opinatum eſt.col.68.li.10
Notitiam eſſe id, quod hucuſque opinatum eſt, rationibus probare nituntur. col.69.li.9
Notitiam intuitiuam fieri vt author docuit,notione arcus cæleſtis, & plumarum colli columbæ oſtenditur. col. 77 li.31.& col.ſequenti.
Notitia intuitiua abſentia poſſe naturaliter dignoſci.col.81.li.30
Notitia intuitiua ſi aliquid noſceretur miraculoſè,nullum inconueniens ſequeretur.col.82.li.23
Notitia deceptoria quæ dicatur, & quæ non.col.85.li.1
Notitias non diſtingui ab anima, rationibus probatur.col.93.li.3
Notionem intuitiuam nō fieri vt opinabatur.oſtenditur.col.87.li.26

Notionem intuitiuā eſſe, qualis dicta eſt, ſolutione aduerſorum oſtenditur. col. 89.li.20

Nutritionis actus, in quibus anima aliquā materiam amittit, & aliam aſſumit, probat animam eſſe æternam. col. 763.li. 7

O

OBiectum non poſſe producere ſpecies ſe perfectiores oſtenditur. colū. 97.li.17

Obiectum, & potentiam non poſſe parere ſenſationem vt hucuſque opinatum eſt, oſtenditur. col.98.li. 8

Okam opinio de exiſtentia duarum animarū in homine imꝓbatur. col.171.li.7

Olendi vim bruta eſſent habitura ſi ſentirent. in Commenticulo decimo ſuper paraphraſin tertij de anima. col.571

Orpheus author animal conſtitui vt retis implexum dixit. col.381.li.27

P

PAraphraſis authoris in contextū. 144. ſecundi de anima. col.172.li.23

Paraphraſis in tex. Commen. 18. tertij de anima. Et etiam textu Com. primi de anima. vſq; in finem eiuſdem incipit. col.497.li.1. Et.504.li.14

Pauli apoſtoli ſententia de appetitu carnis & ſpiritus ad Galatas.5. colum.822. lin.3

Penetrationē dimenſionum non pati naturam oſtenditur. col.465.li.27

Perfectius ſe nihil poteſt producere. col. 122.li.31

Perfectio ſimplicioris, aut minus ſimplicis ſubſtantiæ penes quid attendatur, oſtenditur. col.482.li.28

Perfectius ſe nihil poteſt producere, col. 363.li.14

Phantaſma quid ſit, oſtenditur. col.53.lin. 20. & col.100. li.18

Phantaſmata aſſeruari in ſcrinio, ſeu cella quadam. col.55.li.24

Phantaſmata cur plus vno tempore quàm alio moueantur in partem anteriorem cerebri. col.64.li.11

Phantaſma quid ſit. col.66.li.10

Phantaſmata non eſſe accidentia animæ inhærentia oſtenditur. col.101.li.23

Phantaſmata eſſe quid ab homine ſeiunctum, & in homine incluſum. col.102

Phātaſmata plus vno tempore quàm alio moueri, cauſſa redditur. col.104. li.1

Phantaſmata an intuitiuè noſcantur. col. 105.li.14

Phantaſmata non poſſe cognoſci intuitiuè, vt Gregori⁹ exiſtimauit, oſtēditur. col.107.li.26

Phantaſmata rerum quæ non ſunt, qualiter finguntur à nobis. col.112.li.21

Phantaſiam non eſſe, qualis eſt opinatus Auicena, & alij Phyſici, oſtēditur. col. 182.li.29

Phantaſmata non poſſe producere ſpecies intelligibiles. col.190.li.5

Phantaſmata poſſe producere ſpeciem intelligibilem vi luminis intellectus agētis improbatur. col.192.li.7

Philoſophi nonnulli adeò quid de nouo produci impoſsibile reputabāt, vt nec alteratiōes fieri nouis qualitatibus productis crediderint. col.296.li.24

Pietas ſi credere aliquid præcipit, obtemperanda eſt. col.5.li.10

Pili ciliorū cur recti ſint, ex Galeni ſentētia contraria Moſi ſententiæ oſtēditur. col.471.li.5

Pinnæ Conchæ ſolertia. col.18.li.31

Platonis error de modo viſionis tollitur. col.106.li.26

Plato & Galenus improbantur, ꝙ tres animas finxerint. col.171.li.36

Plato & Ariſtoteles decepti in indagatione vniuerſalis. col.249.li.23

Platonis ſententia in Timæo de genitore animarum. col.374.li.24

Platonis ratiōes in Phedone octo, quibus aīam immortalem eſſe probaſſe credit. Et earū ſolutiōes. col.613.li.6. et ſeq. col.

Platonis in Phedone ſententia de dolore ducitur. col.212.li.3

Platonis decretum ex ſententia Galeni. col.824.li.34

Plinius dignus irrideri. col.19.li.30

Plinius ethnicus quæ de Deo ſcripſit, referuntur. col.789.li.12

Plinius quid de morte hominum ſcripſit,

increpatur ab authore.col.789.li.5
Pompeio quid acciderit, poſtquàm interemit Gabienum.col.790.li.26
Porphyrius Platonicus brutorum aliquorum animas immortales eſſe opinatus eſt.col.268.li.5
Poſteriorem partem cerebri eſſe locum phãtaſmatum qua ratione medici compulſi ſunt dicere oſtenditur.col.105.li.2
Potentiam materiam primam dici nõ poſſe oſtenditur.col.402.li.14
Prædicamenta non diſtingui realiter authore Ariſtotele oſtenditur. columna. 444.li.19
Prærupta ſi bruta noſcerent, quid inconueniret. Commenticulo. 5. ſuper Paraphraſin tertij de anima.col.535
Præſens & afficiens poteſt non noſci, & eſſe rationem illud vt alia noſcãtur.col. 581.li.5
Præſules Hiſpaniæ peritiſsimi ſunt.colũ. 2.li.8
Præſulatus in Hiſpania qualiter digeſti. col.2.li.14
Principia rerum naturalium intellecta, declarant qualiter cætera intelligantur. col.294.li.10
Principiorũ rerum naturaliũ antiquorũ philoſophorũ opiniones.col. 295. li.23
Principia rerum naturalium ex Ariſtotelis opinione quæ ſint.col.297.li.1
Principia rerum naturalium ex ſententia Hippocratis exprimuntur.col.298.li.15
Principia rerum naturalium in totũ explicantur, poſtquã de igne & ei attinentibus deſiuit author loqui.col. 345.li. 24
Principia rerum naturalium iterum diſcutiuntur.col.397.li.34
Priuationes bruta eſſent cognitura ſi ſentirent. vbi ſupra.
Prodigiis nõnullis animæ rationalis æternitas oſtenditur.col.790.li.12
Productor animarum vegetatiuarum, & earum, quæ ſenſitiuæ appellantur, quis ſit.col.353
Proportionale ſpeciei quid ſit. columna. 48.li.34
Proprium hominis, & quo à cæteris diſtinguitur, explicatur.col.6.li.4
Proprietas occulta in quauis demonſtratione ſupponenda eſt.col.38.li.19
Proprietate occulta dotatę ſunt qualitates primæ.col.39.li. 10
Proprietatem occultam coloribus ineſſe. col.40.li.2
Proprietatẽ occultam verſari in motibus naturalibus & violentis.col.40.li.16
Proprietatem occultam nõ verſari in motibus naturalibus & violentis opinati ſunt aliqui, quod multipliciter improbatur.col.41.li.32
Proprietas occulta verſatur in modo reſiliendi rerum.col.44.li.1
Proprietate occulta moueri ventos oſtenditur.col.44.li.28
Proteſtatio authoris.col.1.li.1
Pſittaci voces humanas qualiter æmulentur.co.57.li.15
Pulchra & deformia an natura talia ſint, aut quia Deo placet.col.418. li.15
Pulchra & deformia talia eſſe vnde proueniat, oſtenditur.colum.419.lin.10.& 420.li.4
Pulchra & deformia an natura dicantur, oſtenditur.col.471.li.5
Putrefactione vt propagatione multa animalia fieri.col.364.li.9

Q

QValitatis prædicamento ſententia oſtenditur ex mente Ariſtotelis inter prædicamenta non eſſe diſtinctionem realem.col.44.6.li.21
Qualitates quæ inſunt ſubſtantiæ, ſine illa operari nõ poſſe oſtẽditur.col.742. li.2
Quantitatem eſſe accidens realiter diſtinctũ à ſubſtantia aliqui ſunt opinati, & Deo nõ licere ipſam à ſubſtantia ſeiungere. Quod improbatur.col.410.li.5
Qua ratione relatum dogma fulciebant, oſtenditur.col.410.li.5
Quantitatem diſtingui à re quanta, & alia etiã multa differre realiter à ſubſtantia, aliqui ſimilitudinibus quibuſdã decepti, ſunt opinati, vt oſtenditur.col. 412. li.20
Quantitatem non poſſe à ſubſtantia ſeparari per diuinam potentiam, pias aures offendit.col. 414.li.10
Quantitatẽ deinceps nõ dicẽdã diſtinctã à re quanta oſtenditur.col.414.li.35

Quantitatem diſtingui à re quanta quidã doctor ſoluendo nominalium rationẽ, & aliam objiciendo probare credebat, ſed decipiebatur, vt oſtenditur. colum. 415.li.21

Quantitatem inhærentem accidentibus gratiorẽ eſſe quàm ſine illis dicere proteruus poſſet. Quod improbatur. colu. 419.li.17

Quantitate diſtincta à re quanta, & ſi partes diſtaſſent, inſigniorem quãtitatis effectũ defuturũ, putà loci occupationẽ aliqui ſic opinati ſunt, qui increpãtur. col.422.li.3

Quantitatem diſtingui à re quanta quidã author opinatur demonſtratiua ratione probare: qui decipitur, cùm eadem aduerſus ſuam opinionem procedat. col. 423.li.28 .& 424.li.24

Quantitatem diſtingui à re quanta, exemplo quodam auditus, & olfactus, & viſus probare nitũtur aliqui. Qui improbantur.col. 417.li.1

Quantitate vnica eſſe quantam aliquã ſubſtantiam, & ſua accidentia, an diuerſis, nihil intereſt ad loci corruptionem. co. 425.li.34

R

RAtionibus author tantùm in naturalibus innititur, & non authoritatibus.colu.4.li.20

Rationes intellectũ plus in vnam quàm in aliã partem ferunt.col.5.li.7

Rationis definitio.col.6.li.22

Rationes, quibus phyſici & Theologi opinati ſunt actus ſenſationis & intellectionis diſtingui ab anima adducũtur, & ſoluũtur.col.575.li.1

Rationis æternitate putat Auguſtinus probare animæ æternitatem. Sed decipitur.col.635.li.8.&.co.651.li.17

Rationes, quibus animæ immortalitas ab authore demonſtratur, proponuntur. col.715.li.30.& ſequentibus.

Rationẽ, qua probabat author, quòd ſi anima brutalis indiuiſibilis eſſet, à corpore ſeiungibilem eſſe, validã ex aſſertis ab authore manere oſtenditur.co.787.

Rationes.23.quibus impij animæ æternitatem confutare exiſtimant, proponuntur, & ſoluũtur.co.801.li.17.& ſeqntib.

Reales, & nominales quo differant. col. 238.li.14

Realis cur ſit nominatus.col.411.li.21

Realium error, quo affirmabant diſtingui realiter connotata per terminos connotatiuis à ſubiectis vnde ortum traxit, oſtenditur.col.430.li.26

Realis diſtinctio ſubſtantiæ & accidentium, duabus methodis percipitur. co. 431.li.4

Realem diſtinctionem inter prædicamenta fingendã non eſſe, vel Ariſtotele teſte docetur.col.444.li.19

Reflexos actus ſenſificos bruta non exercent, vt aliqui putant.col.4.li.2

Relationes vt paternitas & filiatio diſtingui realiter à patre & filio, vt aliqui ſũt opinati, improbatur.col.413.li.7

Relationes, vt paternitas, ſimilitudo, & aliæ, non poſſe diſtingui a fundamẽtis, oſtenditur.col.426.li.36

Relationes non eſſe diſtinctas a fundamẽtis & terminis quidam doctor acris ingenij, leui ratione ſeductus, credidit. col.441.li.20

Relationes non eſſe diſtinctas a fundamẽtis & terminis, alijs rationibus oſtenditur.col.436.li.21.& 438.li.11

Reminiſcẽdo ſciri, quæ ignorabantur, oſtenditur ex mente Auguſtini. Et ſoluitur ratio.col.654.li. 18

Reſpiratione prohibita, cur ſuffocetur animal, Gentilis de Fulgineo explicuit: ſed ab authore multiplici ratione improbatur.col.335.li.25

Retractationum libro Auguſtinus nonnulla eorum, quæ in libello de animæ immortalitate ſcripſerat, retractat.colu. 639.li.15

Rhetoricæ ratiões, quibus anima immortalis eſſe oſtenditur.col.788.li.1

S

SCholariũ magiſtrorũ innumeri errores noſtra doctrina tollũtur.co.106.li.17

Scientia cur potius dicatur relatiuè quàm muſica, aut grammatica, mero Ariſtotelis placito dictum in cap.de qualitate oſtenditur.col.446.li.21

INDEX.

Scire quòd ſit quoddam reminiſci, Auguſtinus ſenſiſſe videtur, colum. 640. li.8

Scriptis nec verbis hucuſque prolata ſūt, quæ ab authore docentur.col.3.li.3

Scriptores aliqui ſunt, qui putant abundè roborare aliquid, dum Ariſtotelem fauentem illi rei ducunt. De quibus miratur author.col.4.li.21

Scriptores ſatius lecturis conſuluiſſent validis rationibus, quàm futilibus authoritatibus.col.5.li.1

Semini ineſſe ſpiritum genitiuum aliqui phyſici opinati ſunt.col.353.li.21

Semen ſentire probatur argumento, & id ſoluitur.col.360.li.21.

Semen non eſſe animatum oſtenditur. Et quædem inanis ſolutio ad rationem improbatur.col.388.li.25

Semen non eſſe animatum vltra alias rationes oſtenditur.col.391.li.10

Senſatio quomodo fiat ſecundùm authoris ſententiam.col.70.li.24

Senſatio intuitiua ſecundum authoris ſententiā quomodo definiēda.col.73.li.20

Senſationis modus noſter increpatur ab aliquibus, & obiectiones ſoluuntur. col.75.li.25

Senſationes fieri vt author dicit, probatur dignotione arcus cęleſtis.col. 77. li.31

Senſationes deceptoriæ quæ dicantur, & quæ non.col.85.li.1

Senſationem nō deceptoriam ac deceptoriam non eſſe qualē diximus, argumēto ꝓbatur, & illud ſoluitur.co.86.li.13

Senſationem non fieri vt opinatū hucuſq; eſt, oſtenditur.col.87.li.26

Senſationem eſſe modum certum habendi animæ oſtenditur.col.91.li.16

Senſationes non eſſe quid realiter diſtinctum ab anima, probatur.col.93.li.3

Senſationes non eſſe diſtinctas ab anima, alia ratione probatur.col.35.li.16

Senſationes non produci ab obiectis & potentia, vt hucuſque opinatum éſt, oſtenditur.col.98.li.17

Senſationes, quo ab intellectione differūt, oſtenditur.col.209.li.21

Senſationis brutalis incertus erat Ariſtot. Et certus inductionis ſpecierū ab obiectis in facultates, quæ ſenſitrices appellantur, quo non erat aſſerturus bruta ſētire. In commenticulo decimo ſuper Paraphraſin tertij de anima.col.570

Senſibilia communia ſenſibilia per ſe nō eſſe, ſed potius ſenſibilia per accidens. col.158.li.23

Senſibilia reddi actu intelligibilia ab intellectu agente, vanum eſſe oſtenditur. col.705

Senſifica facultas communis hominibus & beſtijs eſſe opinatur.col.1.li.5

Senſitiuarum formarum quæ ſit cauſa.col. 359.li.1

Senſitiuæ operationes ſine corpore vt inſtrumento quo fiūt.col.747.li.6

Senſitiuus appetitus qui ſit in anima oſtēditur.col.822.li.13

Senſus communis qualis hucuſque ſit opinatus.col.152.li.5

Senſum communem non eſſe talem, qualis eſt hucuſque opinatum oſtenditur, col.155.li.28

Senſum communem non eſſe qui opinabatur, ſecunda ratione oſtēditur. Et aliæ quoque conſequenter leguntur.co. 16.li.28

Senſui communi quæ obijciuntur, ſoluūtur à quodā expoſitore textus.146.ſecūdi de anima. Et eius ſolutiones improbantur.col.163.li.25

Senſus communis exiſtentia alia ratione improbatur.col.170.li.23

Sentire quo differt ab intelligere, palā exprimitur.col.266.li.29

Sentire quid ſit.ibidem.

Sentire non fieri vt author dixit, oſtenditur. Et ſoluitur obiectio.col.271.li.16

Sentiendi & intelligendi actus nō diſtingui ab anima realiter oſtēditur authoritate Auguſtini.col.596.li.15

Simū malè interpretari ab interprete tertij de anima, in cōmēticulo.5.ſuper tertium de anima oſtenditur.col.521

Similitudines, quibus quantitatē, & figurā, & relationes cōpulſi ſunt aliqui phyſici fingere diſtinctas eſſe à ſubſtantia, nulli⁹ eſſe valoris oſtēditur.col.412.li.19

Simili quodā oſtenditur qualiter anima rationalis dum corpus informat, exiſtat

INDEX.

ſtat in corpore.col.751.li.31
Simplices angeli magis aut minus cur dicantur.col.482.li.27.
Singulare directè non cognoſci ab intellectu aliqui dixere. Et hoc improbatur. col.167.li.10
Siti ſi non premuntur bruta, nequeunt cõpelli bibere. in commenticulo.10.ſuper Paraphraſin tertij de anima.col.571.
Situla ſubmerſa in aqua, aut quoduis vas fundum planum habens ſi perpendiculariter eleuatur, cur extractioni ex aqua reſiſtat, cauſa redditur. colu. 292. li.34
Solis exemplo rationem nominaliũ, qua probabant non diſtingui quantitatem à re quanta, ſoluebat quidã doctor. Sed increpatur.col.415.li.21
Solutio, quæ tribui poſſet primæ rationi, qua probatur bruta ſenſu carere, improbatur.col.9.li.13
Somnium Auguſti Cæſaris.col.793.li.16
Somnium aliud eiuſdem.col.795.li.16.
Sonus qualiter æmulatur.col.57.li.13
Soni qualiter æmulentur exemplo ceræ, & aquæ, & aliarum rerum, oſtenditur. col.61.li.11
Sonis amœnis bruta mulcenda eſſent, ſi ſẽtirent. In commenticulo.10.ſuper Paraphraſin tertij de anima.col.571.
Species rerum aliquarum præſentium natæ ſunt mouere phantaſmata aliarum rerum.col.55.li.13
Species non poſſe dici ſenſationes oſtenditur.col.71.li.14. Et col.ſequenti.
Species productas ab obiectis non poſſe eſſe perfectiores obiectis, oſtenditur. col.97.li.17
Species intelligibiles ex phantaſmatibus elici, improbatur.col.190.li.50
Specie intelligibili nõ indiget intellectus ad intelligendum.col.224.li.15
Specie intelligibili non indigere intellectum, ratione probatur.col.226.li.22.& ſequentibus.
Speciei eiuſdem quæcunque ſine medio approximantur, continua fiunt. colu. 290.li.28
Spiritus genitiuus, an in ſemine includatur.col.353.li.24
Spiritũ gneitiuum eſſe formaliter animatũ, vel virtualiter, eſſe ineptam diſtinctionem oſtenditur.col.361.li.11
Spõtinæ quid ſint, oſtẽditur.col.384.li.8
Spontinarũ ſimile ductũ ab Ariſtotele, improbatur.col.389.li.2
Stercus immodicè redundans, cõpellit ſõniare hominem cacare.col.54.li.16
Suaſoriæ rationes, quibus anima immortalis eſſe oſtenditur.col.788.li.11
Subiectio quid ſit apud Ariſtotelem. col. 294.li.33
Subſtantia vniuerſalis qualiter dignoſcatur.col.222.li.13
Subſtantiam per accidens non cognoſci probatur, & obiectiones ſoluuntur. col.229.li.24
Subſtantia non eodẽ modo conſyderatur cũ vt ſubiectum accidentium intelligitur, & cum vt vniuerſale concipitur. col.235.li.10
Subſtantia ſine accidentibus conſyderata, dici poteſt alba, & dulcis, argumento probatur. Sed hoc, & alia, quæ obijciũtur, ſoluũtur.col.407.li.8
Subſtantiã diſtingui à quãtitate, quibus ſimilitudinibus oſtẽdebãt phyſici nonnulli. Et eorundem deceptio oſtenditur.col.412.li.20
Subſtantiã realiter diſtingui quãdoq; ab aliquibus accidẽtibus, & quandoq; accidentia tantũ modum ſubſtantiæ eſſe quibus methodis noſcamus, oſtẽditur. col.431.li.4. Et.436.li.2
Subſtantia incorporea cur magis aut minus ſimplex dicatur, oſtenditur. colu. 482.li.28
Subſtantiam non poſſe recipere magis & minus, & ei nihil eſſe contrarium, oſtẽditur.col.779.li.26
Suffocationem non fieri, vt Gentilis exiſtimauit, multiplici ratione oſtenditur. col.335.col.25
Suffocatio animaliũ qualiter fiat vt à Gentili de Fulgineo opinatur, oſtenditur. col.335.li.25
Suffocatio prohibita exufflatione, qualiter fiat ſecundum authoris ſententiã, oſtenditur.col.343.li.13
Superior cauſa producens plantarũ & animaliũ

malium formas, non dici poteſt libera. col.357.li.26

T.

TAbulas duas exactè planas adinuicē applicitas nō ſe poſſe tāgere, niſi flexibiles reddātur, probatur. co.279.li.36

Tabulas relatas non poſſe ſe tangere ratione probabatur. Et cōtra rationē obijcitur ab aduerſis, & rationes ſoluūtur. Et alijs authoris ſententia roboratur. col. 281.li.7. & ſequentibus.

Tabulæ planæ, quæ ſine medio iungerentur, ſtatim continuarentur, col.291. li. 3. & col.292.li.30

Temperiem cerebri ſuſpicatus eſt Galenus animam eſſe. col.749.li.19

Tempus in quo author ſcribat, colu.2.li.5

Theologi aliqui aſſeuerauere ratiocinari aliqua bruta. col.6.li.29

Theologi opinantes ex ſola materia prima & anima rationali hominem conſtare, imperceptibilia dicunt, co.452.li.19

Theophilo medico quid acciderit, Galenus de ſimp. differentia. cap.3. colu.185. li.1.

Trinam perſona & vnicam eſſentia eſſe aliquam creaturam, implicat. colu. 439. li.33

Turdi voces humanas qualiter æmulentur. col.57.li.15

V.

VAcuum eſſe nōnulli phyſici crediderūt. col.296.li.31

Vacuum ſi ſucceſſiſſet, quæ inconuenientia ſequerentur. col.465.li.16

Vapor ſecundùm mentē Ariſtotelis quid ſit. col.328.li.22

Vegetabilium formarum quis ſit productor. col.373.li.21

Vermiculus inſectus, de quo Auguſtinus in libro de quantitate animæ. colum. 714.li.12

Verſus, quibus inuectus eſt quidā in cœnam Auguſti Cæſaris. col.796.li.19

Virgilij Maronis verſus ex Aecloga. 4. exponuntur ab authore. colu.797.li.24

Viuentibus & non viuentibus eſſe communem vim generandi ſibi ſimilem in ſpecie, concluditur. col.372.li.31

Vnitatem intellectus, quo fulciebat commentator Auerrois, & eiuſdem increpatio. colum.685.li.15

Voces humanæ à brutis non percipiuntur vt ſignificatiuæ, colu.20.li.35

Voces quomodo æmulantur. col.57.li.15

Voces quomodo æmulentur exēplis ceræ, & aliarum rerum, oſtenditur. colu. 61.li.11

Voces vt ſignificatiuæ ſunt, à brutis percipi non poſſe. col.270.li.28

Vniuerſalis cognitione bruta diſtingui à cæteris animalibus aliqui crediderе. col.6.li.36

Vniuerſalis tantū cognitione intellectum quàm maximè dignoſci. col.211.li.3

Vniuerſale in quot diuidatur, & eiuſdem membra explicantur. col.211.li.11

Vniuerſale, de quo Ariſtoteles in procœmio Phyſicorum, quale ſit oſtenditur. col.112.li.32

Vniuerſale qualiter noſcatur, docet author. col.220.li.35

Vniuerſalia per accidens & nō per ſe noſcuntur. col.221.li.10

Vniuerſale in entibus non reperiri. colu. 239.li.16

Vniuerſale vt cognitum tantùm habet eſſe in intellectu. col.239.li.33

Vniuerſalia iam quòd in ſingularibus nō ſunt, an in rerum natura ſint, quæritur. Et ſoluitur quæſitum. col.242.li.8

Vniuerſalis diuerſæ Ariſtotelis ſententiæ, & fermè contrariæ, adducuntur. col.243.li.4

Vniuerſalis quæſita tot, & tanta authorū controuerſia quę fuerit occaſio oſtenditur. col.246.li.4

Vniuerſalis exiſtentiam quærentes, quo decipiebantur, exemplo probatur. col. 247

Vniuerſale eſſe quale ab authore dicitur, improbatur, & obiectio ſoluitur. colu. 250.li.4

Vrina redundans in veſica, cogit ſomniare hominem mingere. col.54.li.20

Vulgus philoſophorum plus fidei quàm ſcientiæ eorum, quæ ſe ſcire credūt, habent. col.1.li.14

FINIS.

ANTONIANA MARgarita, Opus nempè phyſicis, medicis, ac Theologis non minus vtile, quàm neceſſarium.

UNIVERSIDAD C… BIBLIOTE… DE LA FAC. DE ME…

EST ADEO DIFFICILE NARrantibus eos euentus, quorum oculati teſtes fuere, ita ſyncerè veritatem dicere, vt nihil addi, neq; adimi poſsit, vt raro contingat, qui nè duobus oculatis teſtibus alter ab altero diſſentiat. Quod ſi tractantibus pauci momenti res frequenter accidit, nimirum vt conditoribus librorum nonnunquã idem cõtingat, quòd volentes vera fateri, aut lapſu calami, ſiue caligine mentis, nonnihil minus vero cõſonum ſcribant. Quapropter ne quis putet nos pertinaci ceruice perſtituros in nonnullo errore, ſi fortè ignari eum dictauerimus, confitemur nos ipſos, & noſtra ſcripta, ſubijci correctioni Summi Pontificis, ac eccleſiæ Rhomanæ.

ADEO receptũ doctis ac indoctis eſt, ſenſificã facultatẽ cõmunẽ brutis ac hominibus eſſe, vt nemo ſit, qui plus ambigat de hoc, q̃; de principio complexo illo, Omne totum maius eſt ſua parte. Cuius oppoſitũ ſuadere, vel potius, demonſtrare, Phyſicorum vulgo aggredi nõ auderem: exiſtimans huius generis homines plus fidei eorum, quę ſe ſcire putant, habere, quã ſciẽtiæ: ideoq; obturatis auribus, ac obſtinato corde, aditum mentis noſtræ doctrinæ clauſuros. Verùm cũ mihi adeò feliciter cõtigerit, vt ea tempeſtate ſcribam, qua omnes fermè præſules Hiſpaniæ adeò peritiſsimi ſint in Phyſico & Theologico negotio, vel in iure pontificio, vt nullorum ſeculorum doctiſsimis cedant: ac ſic quaſi ſumma prudentia præſulatus eorum digeſti ſint, vt quotus quiſq; Præſul doctior, digni

tate excelſior, quos cẽſores ſum habiturus, audebo de his diſſere re, quæ nullus ante nos nec ſcriptis nec verbis protulit, Axiomate illo, quod propoſui, prius paraphraſticè explicato. Cùm brutis hominibuſq; eſſe facultatem ſentiendi communem dicitur, non aliud intelligi datur, q̃; bruta ea, quæ cernunt, vt nos videre, tot etiam ac tantas colorũ figurarum magnitudinis, aliorumq; communium ac propriorum ſenſibilium differẽtias ſentire, prout nos ſimplici cognitione percipimus. Vt ſi brutis loqui permiſſum eſſet, albũ colorem quem vident, album appellaſſent ſi Latinè loquerētur, vel, blanco, ſi Hiſpanè. Quadratam etiam figuram ſi tãgerent, ea appellatione Latinè nominaſſent, aut Hiſpanè, quadrada figura, dixiſſent. Et de cæteris ſenſibus exterioribus eadem norma ſeruaretur. Si enim hoc non faterentur, qui dicũt, brutis, nobiſq; cõmunes eſſe quinque exteriores ſenſus, falſum pronunciaſſent. Nam ſi aliter bruta q̃; nos ſentirent, nequaquam verè diceretur, ſenſationibus exterioribus æqualia nobiſcũ eſſe. Etiã diſtinguere noſtrum ſentire ab eorũdem ſenſu tenerētur: quod ipſi negligunt, credẽtes, vt dixi, in cognitionibus exterioribus paria nobis eſſe bruta. Secus in reflexione ſupra actus exteriorũ ſenſuũ: id quippe bruta nõ poſſe, nonnulli aſſeuerant, quòd hominibus permittitur: nequeunt enim ipſa videre, ſeu cognoſcere ſe videre, cùm vident: ſentire ſe ſentire, cùm ſentiunt: percipere ſe audire, cũ audiunt. Iis enim priuantur, ſecundũ nonnullorũ opinionem, vt dictũ eſt, bruta, ac cõſimilibus reflexionibus ſupra proprios actus. Quibus iactis ad veram intelligentiam eorum, quæ dicẽda ſunt, proſequi incipio promiſſà. Prius vos monens, me nullius quãtũuis grauis authoris ſentẽtiam recepturum, dum de religione non agitur, ſed tantùm rationibus innixurum. Miror quidem nonnullos doctos ſcriptores, qui cùm aliquam quæſtionẽ ex his, quæ frequenter in phyſicis occurũt, explicandam ſumunt, quod alteram partium, quam veram eſſe credunt, abundè roborare exiſtiment, dum Ariſtotelem ſibi fauentem duxerint: immemores, quàm leuiter aduerſi etiam in ſuas partes eundem trahere valeãt, ipſo adeò obſcurè ex profeſſo ſcribente, vt ego exiſtimo, vt duci in vtràuis partem idem cõtextus facilè poſsit: obliti etiã in rebus, quæ ſpeculationi, & non fidei attinent, authorita-

tem quālibet contēnendā. Certè ſatius huiuſmodi ſcriptores lecturis conſuluiſſent, ſi validis rationibus quod verū eſſe credebant, probaſſent, q̄; futilibus authoritatibus mentes docendorum irretirent. Rationes enim ſunt, quibus intellectus potius in vnam, quàm aliā partem labatur duciturq́;. Dum enim ea, quæ pietas credere præcipit, aguntur, intellectus obtemperare iuſsis tenetur, vt in alijs ſpatiari ipſum in ſpeculationis & naturę campos permittere, non exigua commoda affert, hoc enim, ſcientiæ inuentæ, additæ, adultæq́; ſunt. Quis enim tam demens eſt, vt diuelli poſsit ab aſſenſu huius, Omnes partes ſimul ſumptæ, æquales ſunt ſuo toto, & ſi audiat Ariſtotelem & Platonem aduerſum aſſeuerantes? Porrò ne eos, qui me legere cupiūt, immorer, quàm breuius potero, propriū hominis, quo à cæteris brutis diſtinguitur, explicabo. Secūdò rationes afferam, quibus manifeſtè conſtet, ſi bruta in ſentiendo nobis paria eſſent, exinde neceſſariò inferēdum, nihil proprium nobis hominibus eſſe, quod illis commune non eſſet. Nanq; ex brutorum operationibus ſi alterum elicitur, & reliquum elici neceſſarium eſt. Tertiò, quid brutorum motuum cauſa ſit, ac quomodo moueantur, explanabimus.

Quo intellectus plus in alterutrā partium fertur.

¶Nullibi quippe verius hominum differentia à cæteris animantibus reperietur, quàm in eiuſdem finitione, hæc enim, Cùm, quæ decet eſt, genus, ac differentiam continet. Cùm ergo homo animal rationale finiatur, animal, pro genere aſſumitur, rationale, pro differentia. Rationalitate differre hominem à cæteris animalibus verè dicimus: ſed cùm neque verbis his adhuc omnino percipiatur differētia ipſa, niſi vlterius quoque explicetur, relicta finitione rationis, quam Auguſtinus lib. 2. de ordine ſcripſit, & ea, quæ lib. 2. authoris ad Herennium traditur, id, quod ipſa eſt, palàm explicemus, dicentes, ꝙ Ratio eſt vis animi, diſtinguendi ac connectendi potens, qua à cæteris animalibus homo diſtinguitur, ijſq́; præpollet, atq; imperat. Verùm cùm ſciam non defuiſſe ex Theologorum numero aliquos, aſſeuerātes etiam ratiocinari aliqua bruta, peculiareſque rationes habere, indeq́; inferant, non ex hoc ſolùm homines à brutis diſtingui, ſed alio quodam proprio modo, puta cognitione vniuerſalis, quo dono humanus intellectus do-

Hominū differentia à brutis, quo diſcernitur.

 tatus

tatus fuit, brutis minimè vniuerſale cognoſcentibus, non tã tùm conuincere teneor eos, qui aſſeuerant, ſolo diſcurſu rationis homines à brutis diſtingui, ſed & illos, qui dicunt, cognitione vniuerſalis tantùm differre. Cùm ſtatim colligam, certũ eſſe, ſi bruta nobiſcum paria in ſentiendo eſſent, etiam in ratiocinando, & vniuerſalia intelligendo, futura nobis ſimillima. Reliquis ergo omiſſis, aliud, quod promiſi, proſequamur: non multis, ſed validis rationibus noſtrum propoſitum fulcientes, quarum prima ſit.

Bruta carere ſenſu probatur.

¶ Si bruta actus exteriorum ſẽſuum vt homines exercerent, id canis, aut equus mentaliter (iam ꝙ voce bruta priuata fuerint) conciperẽt, viſis dominis, quod homo viſo hero: & vt homo viſo hero in mente aſſerit hunc eſſe ſui dominum, ita canis, aut equus, idem cõcipient. Vel ſi aliquis hoc fateri nolit, neque brutis tantum tribuere, inficiari non poterit, bruta, viſis amicis, aut inimicis, mentales propoſitiones formare, quibus eorundem anima ſenſitiua cognoſcit hos amicos eſſe, illos inimicos, amicos enim amicè proſequitur, inimicóſq; fugit: ſed hoc fieri nequit, niſi vi aliqua interiore, ſeu æſtimatiua, aut cogitatiua appelletur (de nominibus enim cura habenda non eſt, dum res intelligantur) id præcipiat, præceptúmque illud ſine cognitione non fieri in nobis experimur, cũ poſterius ſit ſenſatione. Bruta ergo ſi in ſentiẽdo paria nobiſcum ſunt, eodem modo fugere aut æmulari amicos aut inimicos debẽt, prout & nos: ergo affirmare mẽtaliter alteros amicos, alióſque inimicos coguntur dicere, qui præfatam ſimilitudinem brutorum & hominum ponunt. Vlterius animalia irrationalia aſſeuerant interius res tales eſſe, quales ſunt, ergo eadem diſtinguunt ea, quæ talia ſunt, ab his, quæ non talia ſunt: nam ſi hoc ſecundo priuarentur, & primo priuari neceſſarium erat. Conſequẽtia probatur. Nequaquã verè dici poſset agnum cognoſcere ouem matrem, ſi idem nõ valeret diſtinguere inter eam & alias oues ſimillimas. Si enĩ confuſè indiſtinctéque quamlibet ouem agnus adiret, huberáque cuiuſuis ouis ſugere niteretur, cognoſcere parentem verè non diceretur: modò cùm factis comprobetur ſic parentum huberibus ora agnus admouere, vt his ſufficiens alimentum exhibentibus, nulla alia hubera agnus poſcat: ergo diſtinguere

agnum

agnum propriam matrem à reliquis ouibus confiteri coguntur, qui primum dixere. Iidémque compelluntur aſſeuerare præcipuum rationis opus brutis conceſſum eſſe, quod in definitione rationis Auguſtini authoritate in libro. 2. de ordine, inſeruimus. Diximus enim rationem, eſſe vim animi quandam diſtinguendi ac connectẽdi potentem.

Improbatur opinio aliquorũ, qui negant affirmare bruta, & ſentire ea teſtantur.

¶Opinabuntur aliqui hanc noſtram rationem facilimè ſolui poſſe, dicentes, ꝙ non omnes, qui cognoſcunt, affirmant aliquid eſſe vel non eſſe, vt qui ſimplici apprehenſione cognoſcunt, non aliquid de aliquo negant, nec affirmant, vt Ariſtoteles. 3. de anima. text. commenti. 21. teſtatur. indéque inferẽt bruta poſſe ſimplici apprehenſione cognoſcere ſenſibilia abſq; vlla aſſertione negante, aut affirmante ea eſſe qualia ſunt, aut non eſſe quæ non ſunt. Qua reſponſione ratio noſtra diluitur. Huic enim hypotheſi pricipuè innitebatur, quòd bruta mentaliter affirmant, aut negant inimicum & amicum eum eſſe, qui eſt.

¶Sed qui relatis ſibi ſatiſfaciũt, non parum à veritatis ſcopo diſcedunt, innixi decreto Ariſtotelico, tribuenti duplicem operationem intellectui, alteram apprehenſionis ſimplicium, aliam compoſitionis ac diuiſionis. Quæ Ariſtotelis ſententia perperam intellecta (vt reor) cauſa, & origo omnium errorum fuit, qui de cognitione brutorum aſſeruntur ab opinantibus illis ſimplicibus apprehenſionibus bruta moueri, nulláſque mentales propoſitiones formare: quæ omnia quàm maximè à vero diſtant. Nam quanuis verum ſit, quod teſtantur, ipſa nullas propoſitiones formare, quia non ſentire probauimus, falſum eſt quod dicunt, eam ſimplicem apprehenſionem, qua ſenſibus extrinſeca cognoſcere affirmant, ſufficere vt moueantur.

¶Primò ergo probemus quàm indoctè inartificioſéque argumento reſpondeant: poſtea verò Ariſtotelis ſententiam dictam diſcutiemus. Et vt primum dilucidius intelligatur, ſupponimus aliam facultatem eſſe, quæ motum in nobis & brutis imperat, ab ea, quæ ſentit, & intelligit, vt Ariſtoteles tertio de anima. textu commenti. 45. & . 46. probat. indicans textu commen. 48. & . 49. in nobis intellectum practicũ, & in brutis ſenſitiuam cognitionem pręcedere imperatum mo-

motũ, & ſi ipſa ſenſitiua cognitio nõ ſit quæ moueat, ſed appetitus, aut phãtaſia in brutis, vt ipſe exiſtimat, in hominibus intellectus practicus et appetitus? Ergo ſi ſẽſus & cognitio rei, quę diligitur, & quã conſequi cupimus, antecedit motũ proſequutiuũ, neceſſariò nõ tantũ ſenſus ſimpliciter apprehẽdẽs antecedere debet hũc motũ, ſed cognitio diſtincta rei proſequẽdæ, cũ aſſertione quòd eſt, ac vbi eſt: aliter enim capere intellectus non poteſt, brutum ſic aliquid cognoſcere, vt neſciat an ſit, vel non ſit, neq; vbi ſit, & ꝙ ab illo fugiat. Non enim ſi ignoratur ſitus rei ſpretæ, vel amatæ, potius verſus rem quàm in contrariam regionem ferendum erat animal, quod fugit, aut quod proſequitur amatum. Quippe non negamus aliquid cognoſci poſſe abſq; aſſertione quòd ſit, aut non ſit, vt de chimæra, & vniuerſali exquiſito, cùm intelligitur, hoc aſſeritur, vt infra dicemus, ſed impoſſibile reputamus fugi, quod eſſe ignoratur. Si enim ex ijs, quę in nobis experimur, ea quę beſtijs accidũt ęliciũt, q(vt dixi) rationẽ noſtrã ſoluũt, ob idq; teſtãtur bruta ſẽtire, ꝙ illata plaga fugiunt, cur non affirmant, bruta mentales propoſitiones formare, quibus noſcũt diſtinctè illum lupũ eſſe, qui vt inimicus fugiendus eſt, cũ eum fugit ouis, hominibus nõ aliter fugiẽtibus inimicum diſtinctè cognitũ, q; mentaliter cõcipiẽtibus inimicũ eſſe? Qui enim cõfuſè indiſtinctéq; ambigũt an amicus, aut inimicus ſit, qui adeſt, motũ tardum fugæ, & contrariũ proſequutionis nõnunq; exequũtur, prout opinãtur amicũ vel inimicũ eſſe quẽ conſpiciũt. ¶ Quod ſi prędictis cõuictus, cõfitearis bruta noſcere inimicorũ & amicorum exiſtentiam, & negaueris eadẽ in ſuis mentibus habere aliquas propoſitiones atteſtãtes inimicos & amicos eſſe, qui ſũt, dicã, te in re nobiſcũ conuenire, verũ ꝙ tu neſciẽs cõfiteris eadẽ, quæ ego ſciẽs aſſeuero. Quid enim eſt dicere, agnus cognoſcit lupũ exiſtentẽ, q; agnũ in mente propria habere hãc, Hic qui adeſt, lupus eſt? Nos enim conſcij ſumus cũ ſenſibus cognoſcimus amicos, qui adſunt, mẽtibus formare propoſitiones, quę teſtantur, amici ſunt, qui adſũt. Quin aliud in nobis nõ eſſe ſenſibus cognoſcere amicos pręſẽtes, q; mẽte formare relatas ꝓpoſitiones. Qui ergo fatẽtur bruta cognoſcere exiſtẽtẽ aut abſẽtẽ inimicũ aut amicũ, formare ipſa in mente propoſitiones confiteri cogun-

coguntur: aut ſi ita non ſit, explicent, quid ſit cognoſcere inimicum exiſtentem, & non inuenient aliud, quàm formationem prædictarum mentalium propoſitionum: cùm omnibus conſtet, non reſolui participiũ præſentis niſi in relatiuum, qui, & verbum preſentis. vt hec, Homo cognoſcit inimicum exiſtẽtem, in hanc reſoluitur, Homo cognoſcit inimicũ, qui exiſtit. Hoc deleto errore, qui primus in hoc negotio hominum intellectus adeò damnoſa caligine hucúſque oppreſſerat, & in tam inſignem errorem eos perduxerat, vt pares irrationalibus fecerit, pauca de Ariſtotelis citato decreto dicamus, ſeriem initij eius contextus in medium ponentes. « Indiuiſibilium igitur intelligentia in his eſt circa quę non eſt falſum. In quibus autem & falſum, iam & verũ eſt. Compoſitio quædam iam intellectuum eſt, ſicut eorum, quę vnum fiunt. & cæt. » In quibus verbis nihil aliud Ariſtoteles refert, quã quòd intellectui duplex conuenit operatio. Vna apprehenſionis rerum intellectarum citra vllam compoſitionis conſyderationem, & ſic neque exiſtere eas, aut non exiſtere intellectus hoc opere cognoſcit, quia componere res cum tempore iam eſſet, neque eas alijs rebus iungi intelligit. Altera operatio eſt, qua indiuiſibilia intellecta alijs componit, vt aſymmetron diametro, aut albedinẽ albo. Vel eadem diuidit, vt cùm ſymmetrõ à diametro, aut nõ album ab albo ſeiungit. Et in hac ſecunda operatione tantũ veritas & falſitas eſt. Quod decretum quàm parũ (imò nihil) faueat ijs, qui opinantur beſtias priorem tantùm operationem habere cùm ſentiunt, & non ſecũdam, nullus eſt, qui ignoret. Primò, ob id, ꝙ operationem intellectus ſenſui adaptant. Secũdò, quia data illa operatione beſtijs conuenire, ea non ſuffeciſſet ad motum earum exequendum. Vt neque homines mouentur, aut fugiunt, ſine aſſertione exiſtentiæ, aut non exiſtẽtiæ rei, quæ compoſitio, vt diximus, eſt. Sed de his ĩ pręſentiarũ hactenus: poſt enim dilucidabimus has duas operationes tantùm eſſe intellectus. diſcurſus enim, ac ratiociniũ, quod multi addunt, à compoſitione non differt. Et etiam monſtrabimus, quomodo intellectus abſque aſſertione exiſtentiæ, aut non exiſtentiæ rei cognitæ ſæpius cognoſcat.

Textus Ariſtot. explicatur.

¶ Etiam operatio ſecunda intellectus, quæ componendi, diui-

dendíq; facultas eſt, neceſſariò
beſtijs concedetur. Nam ꝙ di-
ſtinguant, diuidantque bruta,
probauimus. Quòd etiam com
ponant, patet. Nulla enim vis
cognitiua poteſt affirmare hoc
proſequendum eſt, quæ prius
non aſſeuerauerit, hoc eſſe, id
quod eſt: modo huiuſmodi aſ-
ſertio, ſine compoſitione nô fit.
Patrem enim non aſſeuero ego,
eum eſſe, qui eſt, niſi quia talem
figuram, & colorem, ac cætera
indiuidualia ſic in patre meo vi
ſo cognoſco, qualia illi ineſſe iũ
cta, ac ſimul compoſita, prius
cognouerã. Agnus ergo eodẽ
modo ouẽ parentem ſequetur,
ꝗa in ea id cognoſcit, quod ei in
eſt, quod cõponere appellatur.
¶ Qui enim ſoluunt hãc ratio-
nem, dicendo, ꝙ bruta quodã
naturali inſtinctu proſequun-
tur matres, odióque habẽt à na
tura creatos inimicos, ideóque
agnus hoc inſtinctu fugit à lu-
po nunquam ante viſo, & non
à cane ſat ſimili, amátque matrẽ
& non aliam ouem, verbis tan-
tùm ſatiſfeciſſe exiſtimo, re ipſa
nequaquam. Nam aut hunc na
turalem inſtinctum appellant
facultatem aliquam, ac proprie
tatem, quæ agno & matri inſita
eſt, vt ferro & magneti trahenti
idem, & ferro & altero magne
ti abigẽti, aut quid aliud. Si pri
mum, falſè ergo prolatũ fuit il-
lud ab omnibus hucúſq; aſſertũ
bruta nobiſcũ in ſentiẽdo paria
eſſe, ac adeò paria, vt OKam au
ſus ſit aſſeuerare, omnibus ho-
minibus duas infartas eſſe ani-
mas, ſenſitiuam, intellectiuám-
que: quæ vltima ſi auferretur,
reliqua manente, reſiduũ noua
bruti ſpecies dicendũ eſſet. Si
quid aliud, cũ inſtinctũ natura-
lem dicunt, intelligunt, id expli
cẽt: nã medium nullũ inter pro
prietatẽ, qua trahitur, aut fuga-
tur quidpiã, & vim ſentiendi &
extimandi, qua proſequitur vti
le, & fugatur inutile, percipi po
teſt. Si ergo à proprietate non
mouẽtur proſequẽdo, aut fugiẽ
do bruta ea, quæ amãt, aut à qui
bus abhorrent, ergo ſenſatione
& extimatione tali, qualis eſt in
nobis: ſed hoc vltimũ impoſſibi
le eſſe probauimus, ergo primũ
ex quo ſequitur.
¶ Vlterius quero, an hic modus
fugiẽdi inimica proſequendíq;
amica, qui inſtinctus naturalis
in brutis appellatur, prærequi-
rat cognitionẽ rei proſequẽdæ,
aut fugiẽdę, aut non? Si vltimũ,
falsè aſſertũ eſt, nobiſcũ bruta ſẽ
tiendi facultatẽ cõmunẽ habe-
re. Si primũ, etiã ſciſcitor ego,
qui modus ſẽſationis ſit ille, an
omnino ſimilis noſtris, an ali-
quo ſimilis, alio diſſimilis? Si ſi
milis

milis,ſequuntur incõuenientia præfata,ac afferenda. Si diſſimilis,quæro,an ſit in nobis quandoq; aliqua ſẽſatio talis, qualis eſt ea,quę brutis accidit,aut nulla? Si nulla, mirari ſubit, quod brutorũ ijs phyſicis hũc reuelauerit ſẽtiẽdi modũ eorũ, cuius nullus homo experimẽtũ in ſe vnquã reperit, cũ homo bruto ſuperior ĩferiores eius operationes aſſequuturus erat. Et iam ꝙ ita ſit,explicẽt formã hãc ſentiẽdi brutorũ,ſcribẽtes, explicãtésq; diſſimilitudinẽ inter eã & noſtram,ac pronuntiantes,vtrũ illa, quæ vocatur brutorũ ſenſatio,vitalis immutatio talis ſit,vt ea anima bruti aliquid obiecti extrinſeci cognoſcat, aut nihil. Si nihil,implicabit eã vocari ſenſationẽ,qua nihil ſentitur. Si aliquid,ergo mentaliter aſſeuerat, aut negat brutũ de obiectis cognitis à ſe,ꝙ illi cõuenit, aut ꝙ denegatur,id enim eſt aliquid cognoſcere,quod mẽtaliter affirmare eſſe tale,quale eſt: & nõ tale,quale aliud à ſe differẽs. Placuit de hoc iterũ fuſius agere,& ſi de eodẽ ſupra tractatum ſit.

¶ Tertiò,ſi ex operationibus ac ſignis affectuũ brutorũ nobis liceret cõiectari de actibus exterioribus,nullis alijs rebus, quæ implicãt,animaduerſis, quis vacãs lectioni naturalis hiſtorię animalium, brutis nõ tribuiſſet plus ratiocinij,quàm aliquibus hominibus? Nec enĩ valde rationalis exiſtimabitur diſcurſus canis: qui cũ inſequitur leporẽ,vſque in biuiũ,per vnã ex vijs arripit iter,quia alterã olfaciẽs,leporis odorẽ nõ ſenſit. Si actus animaliũ à Plinio & Ariſtotele ſcripti recẽſeãtur,ex quibus omnia aut plura promere moleſtũ eſſet,ideo pauca, quę ſeſe offerũt, & ſi nõ potiora,adducẽtur. Eáq; ducere placet, quę quibuſdã generibus aquatiliũ contingũt. Et primò Cõcharũ ſolertia aduerſus polypos, & polyporum cõtra conchas referatur. vt Plinius lib.9.cap.30.ſcripſit. ≺ Auidiſſimos,ĩquiẽs, eſſe polypos cõcharũ. Illas verò ſentiẽtes polypi brachiũ intra ſui cauitatem erodẽtẽ cõprimi,pręcidẽtes brachia eorũdẽ. Quod ĩpunitũ manere raró dimittitur. Inſidiãtur polypi cõchis apertis,quę viſu, omniq́, ſẽſu alio q̃; cibi carent. Imponũtq́; lapillũ extra corpus inter partes ſiliceę teſtę, qua ĩtegũtur ipſę,ne palpitatu eijci valeãt. Polypi ita ſecuri graſsantur. ≻

Exẽplis ex naturali hiſtoria excerptis ꝓbatur bruta nõ ſentire.

Solertia ſecunda Pinnæ conchæ ſit. ≺ Pinna concharum genus naſcitur in limoſis ſubrecta ſemper, neq; vnquã ſine piſce alio comite,quem Pinnotherem vocant. Is piſcis comes

Pinnæ, Squilla parua alio nomine dicitur. Pandit ſe Pinna hiante ſcilicet teſta, ac corpus luminibus orbum intus minutis piſcibus præbet. Aſſultant illi protinus, & vbi licentia audacia creuit, implent pinnæ conchæ cauitatem. Hoc tempus ſpeculatus index, morſu leui ſignificat. Illa, ore compreſſo, quicquid incluſit, exanimat, partémque ſocio tribuit ≽ Horum aquatiliũ ſolertia à Plinio. 9. lib. cap. 42. refertur, vbi ſcriptor hic, qui hiſtoriam vniuerſæ naturæ ornatiſſimam condidit, & hebetiſſimæ ſpeculationem naturalis facultatis coluit, admiratus exclamat ≼ Quo magis miror quoſdam exiſtimaſſe aquatilibus nullum ineſſe ſẽſum ≽ Dignus potius ipſe admiratione rideri, qui credit concham ſolo alimenti ſenſu dotatam, cum Squilla pactum conuentionẽmque facere, vt quicquid indicio Squillæ fraude à concha partũ fuerit, inter predonem & ſpeculatorem partiatur. Tertia draconum & Elephantorum contra ſe dimicando ſolertia referatur, quæ à Plinio. 8. lib. cap. 12. traditur ≼ Cũ ſcandendi in tantam altitudinem quantam Elephantes habẽt, difficultas vinci à draconibus difficulter poſſit: Draco iter Elephantum ad pabula ſpeculatus, ab excelſa ſe arbore inijcit. Scit ipſe Elephas imparem ſibi luctatum contra nexus draconum: itaque arborum aut rupium attritum quærit. Cauent hoc Dracones, ob idque greſſus primùm alligãt cauda: reſoluunt illi nodos manu, quã proboſcidem appellant. At hi in ipſa nare caput condunt, pariterque ſpiritum procludunt, & molliſſimas lancinant partes. Iidémq; dracones obuij deprehenſi in aduerſos erigunt ſe, oculóſque maximè petũt: ita fit, vt plerunque cæci, ac fame & mœrore tabe confecti reperiantur ≽ Neque vt diem & tempus hiſce confabulationibus perdam, hæc à me tradita ſunt, ſed vt ex his omnibus cuiuis liceat hanc animaduerſionem efficere, ſi beſtijs conceſſum eſſet adeò ſubtilia exiſtimare, qualia narrata ſunt, cur eiſdem nõ permittetur vniuerſam loquelam noſtram, quod minus arduum eſt, addiſcere, nutibúſque nobiſcum confabulari ac conſueſcere, iam quod inſtrumentis vocalibus priuata ſunt à natura? Vt homini, cui deeſſet à natura lingua, & latinitatis ignaro, liceret nutibus cõſueſcere cum hominum populo aſſueto latinè ſolùm loqui. Ea enim verba noſtra, quæ putantur agnoſci, intel-

telligíque à brutis, vt ſunt quibus ad inceſſum, vel ad ſiſtendũ iter inſtigantur beſtiæ, aut alia, quibus laſciuiunt, aut iraſcuntur, non ſic à brutis audiuntur, vt ab hominibus voces ſignificatiuę, nec eiſdem obtemperãt bruta, vt quæ percipiant mentẽ præceptoris, ſed naturaliter ex habitu mouẽtur, ſono aures beſtiarum feriente, vt citharœdi digiti, ipſo circa alia meditante. De quibus poſtea fusè cauſam reddemus. Neque tam pauci momẽti hæc ratio eſt, quòd doctos non conuincat. Cùm enim experiamur homines, qui ardua & difficilia intellectu concipiunt, promptiſſimos eſſe ad intelligendum ea, quæ minus talia ſunt, naturas beſtiarũ hoc eodem priuari, non eſt vnde opinari poſſit, niſi à cælo eſſet nũtiatum.

Bruta ſi ſẽtirent vniuerſa naturę benignitas aboleretur.

¶ Quartò, ſi beſtijs datum eſſet ſenſationibus exterioribus & organicis interioribus nobiſcũ conuenire, inhumanum, ſæuũ, ac crudele, fieri ab hominibus paſſim concedendũ eſſet. Quid enim atrocius, quàm veterina animalia ſub grauibus oneribus, & prolixis itineribus feſſa, vapulis cædere, & ferro adeò crudeliter pungere, donec ſanguis è vulneribus manet, ipſis non raro gemitibus, ac vocibus quibuſdam (ſi ex nutibus eorũ licet elicere animorum ſuorũ affectus) miſerationem petentibus? Ac vltra hanc immanitatẽ, quæ tantò atrocior, quantò frequentior habetur, crudelitatis apicem obtineret taurorum agitatorum tormentum, ſudibus, enſibus, lapidibúſque cæſis ipſis: nec in alium humanum vſum, quàm vt ijs flagitijs humanus viſus delectetur, quibus beſtia vindictam mugitu ſupplex poſcere videtur. Atque non tantùm hominis prauus affectus culpandus offertur, dum hæc ita percipi à tauris, vt nutus eorum indicant, creduntur, ſed omnis benignitas naturæ aboletur & culpatur, quæ genuerit viuẽtia illa, ac quamplurima alia, vt vitam adeò ærumnis & miſerijs plenam agant.

¶ Quintò ſequetur, ſi conceda tur, quod periti atq; indocti philoſophorum opinati ſunt, cõuenire in ſentiẽdo homines ac bruta, ipſa etiam de ſede animarũ ſuarum poſt obitum curam habitura. Quoniã probatur ex ante dictis, ac certis experimentis patet, ipſa mortem vereri ac fugere ceu vltimum terribiliũ, prout homines. Sed vt timor terrorq; venturæ hyemis, quã quæ ortæ formicæ in vere ſequẽte non nouerunt, extimatiuas

earun-

earundem compellit præcipere membris earũdem triticum in terræ cauitates velut in horrea congerere, ac extremas partes ſeminis erodere, ne hyberno humore germinet. Item hirundines, multáſque alias huius naturæ alites mare trãſuolare. Cur quod facilius eſt, ipſa non exiſtimabunt, ſi ſe noſcunt morti obnoxia, quam formidant, quid poſt obitum ſit euenturum ipſis? Nõ enim adeò arduum exiſtimare hoc eſt, velut ſeminis germinationem venturam, atque medelam huius incommodi eroſionem extremitatum tritici futuram. Sed hoc vltimum brutis his permittitur, ergo primum concedendum eſt, quod curam habere de ſuis animabus poſt obitum eſt, quod probare conabamur. Dicere enim mortem propriam bruta non præcognoſcere, ex operationibus, quas bruta efficere cernimus, nequaquã aſſeuerare poſſumus, quin oppoſitum. Ergo vt ex alijs operibus qui philoſophantur dicunt nobiſcum in ſentiendo irrationalia paria eſſe, eodem modo ex his operationibus & id affirmare compellentur.

Bruta vi diuinatricẽ ha-berẽt, ſi ſentirẽt.

¶ Sextò ex adductis in hac vltima ratione palàm elicere licet, vim diuinatricem brutis tributam à natura eſſe. Conſequentia patet. Multa horum præuident hyemem venturam à nullis præceptoribus doctæ, quæ ideo ꝙ parum ante genita ſunt hyemem non nouerunt, vt formicarum agmen vere hoc genitum, aut hirundinum nouarũ multitudo, quas interẽptis parentibus ſolas manere fingo: qui timor & præuiſio venturi nunquam cogniti non niſi diuinatione fieri poteſt, ergo conſequentia bona.

¶ Præterea hoc idem alia ratione comprobatur. Obſeruamus auium quamplurium genera, ſtatim vt ab ouo exeũt, certa ſemina in alimentũ eligere, aliaq; illis commiſta deſpicere, quorũ nullum ante ortum nouerunt: quod fieri nequaquam potuit, niſi diuinatrice facultate dotatæ forent, ergo intentum verũ.

Improbatur ſolutio aliquorũ, dicẽtiũ bruta à natura docta eſſe.

¶ Putant nonnulli has, & conſimiles rationes ſufficienter ſolutas eſſe, dum hoc reſpondetur, brutorum nonnullorum ſpecies doctas à natura procreatas fuiſſe, id authoritate Ariſtotelis lib. 8. de hiſtoria animalium, roborantes. Ibi enim Ariſtoteles ſic inquit, ≺ Actio autem, & omne animalium ſine ratione negotium in coitu, procreatione, ac victus ſolertia verſatur: nec non ad frigora, æſtus, muta-

mutationes denique temporũ pertinet.ineſt enim omnibus ſẽſus natiuus mutationis factę frigore aut calore. Et ſententia eiuſdem lib.9. cap. 6. inſcripto. De quibuſdam animalibus,quę prudentia quadam natura inſtituit.Et cap.7.eiuſdem libri.cuius titulus eſt,De ea intelligentię parte,qua animalia quędam hominum rationem repreſentant. nõ vlterius vniuerſa hæc, nec profundius verba illa examini ſubijcientes. Nanq; ſi ſermo ille hoc ſignificat, ꝙ bruta ipſa ita docentur à natura, vt noſcãt hyemem venturam,quam non nouerũt,aut ſemen ſibi decens, quod non viderant, diſtinguãt ab indecenti,diuinationis facultatem ijs neceſſariò concedunt. non enim aliud diuinare dicitur,quàm noſcere futurũ,quod nulla cõiectura ſciri poteſt. Sic enim dicimus hominibus datã vim diuinãdi, quãdo Deus eos cõſcios fecit futuri, velut aduerſi fatentur auibus eſſe cõceſſum à natura.Si tamen hunc ſenſum nõ efficiunt verba illa,ſed hoc ſignificent, ꝙ bruta à natura habent fugere aliqua,& proſequi alia,ac prouidere nõnulla, quæ non plus noſcunt,q̃; ſuccinũ feſtucam quã trahit, aut magnes ferrum:quod Ariſtotelem velle locis citatis patet, cur cùm alias operationes brutorũ vident philoſophantes,de illis idem iudicium non eliciunt,putà, trahi equũ ab ſpeciebus herbæ vel hordei inductis in oculos equi, vel à fumali vaporatione inducta in nares,fugereq; ouem vel agnum lupũ, inductis lupi ſpeciebus in oculos eorum, vt ferrum,à certa magnetis ſpecie abhorret,inductáque vi magnetis in ferrũ,à magnete fugit? Quæ cum fateantur,rationi conſentanea erunt, & impoſsibilia quæ intulimus, vitabuntur, & nequaquam opinari permittẽt nobiſcum in ſentiẽdo bruta paria eſſe. Quamplura huius meſsis argumenta ducere valeremus ad improbandum hoc mendaciſsimũ dogma, omnibus quaſi à primis incunabulis inſitum. Sed huius farinæ argumenta omittere volo,vt ad alia, quę demonſtrare omnino dogmatis falſitatem reor,deueniam. Quorum primum hoc eſt.

¶Inter omnes philoſophos, vt in exordio huius noſtræ lectionis dixi,conuenit vniuerſalis cognitionem ſoli intellectui conceſſam eſſe: adeóque vim illam intelligendi vniuerſale intellectrici facultati propriam eſſe affirmãt ij, vt hominum ſenſibus hoc cognoſci non admittant, quanto magis brutorũ. Sed ex hypotheſi

Ratiões ſpeculatiuæ,quibus probat bruta nõ ſẽtire.

hypotheſi horum fatentiũ bruta in ſentiendo nobiſcum æqualia eſſe, neceſſariò elicitur brutis quoque datum eſſe vniuerſale intelligere, brutorumq́; animas indiuiſibiles vt hominum eſſe, ac ex premiſsis concluſioné, quæ neceſſariò colligitur, elicere Ergo ex eo fundamento compelli poterunt ij dicere, brutis ineſſe intellectum. Quod in idem rediret ceu affirmare, bruta, & homines, eiuſdem eſſe ſpeciei. Quod non tantùm manifeſtè abſurdum, verùm & impium eſt, ergo antecedens ex quo ſequitur.

Primum ex tribus impoſsibilibus, quæ ſeq. dixi ad aſſertioné eorũ qui opinantur bruta ſentire.

¶Primum ex tribus, quæ ſequi dixi ad aſſertioné illam falſam philoſophantiũ probemus, ſupposita Ariſtotelis in primo Poſteriorum authoritate euẽtibus conſona, ibi enim aſſeritur ab eodem, impoſsibile eſſe, cognitis prẹmiſsis debito modo & figura ſitis, quẹ neceſſariò inferũt aliquam concluſionem, concluſionem prolatam nõ cognoſcitire. Nullus enim eſt, qui nouerit has, Omne animal rationale eſt riſibile, &, Omnis homo eſt animal rationale, qui ſtatim non intelligat concluſionem hanc, Ergo omnis homo eſt riſibilis, ſi ea proferatur. Etiam non poteſt accidere. quòd aliquis noſcat has propoſitiones. Iſte homo eſt bipes, &, Ille eſt etiam bipes, & ſic cæteri omnes, qui non intelligat etiam hanc, ſi proferatur, Omnis homo eſt bipes. Et vt præfatis cõcluſionibus neceſſariò aſſentimur, cognitis antecedentibus, ita quibuſuis alijs. Si ergo nos homines, qui libero arbitrio potimur, compellimur, aſsẽtiri cõcluſioni illi, cuius præmiſſæ intellectẹ ſunt, ergo à fortiori bruta aſſentientur eidem: ſed ita eſt, quod philoſophorũ agmen aſſeuerat irrationalia cognoſcere ignem hunc calidum, quem calefacientem ſeſe ſentiunt, ac illum etiam eodem modo afficientem, & ſingulos eadem vi dotatos, ergo neceſſariò cognoſcent hanc concluſionem, Omnis ignis eſt calidus: ſed hæc vniuerſalis eſt, & non poteſt hæc cognoſci, vniuerſali non cognito: verùm ergo diximus, compelli aduerſos affirmare brutis ineſſe vim cognoſcendi vniuerſalia.

¶Negare enim non valent, vniuerſale, non intelligi à brutis, operationibus eorundem contemplatis. Ipſa enim quoſuis ignes fugiunt, velut quæ noſcunt vim vrendi omnibus ignibus inſitam. Etiam peculiariter quædam irrationalium ſpecies alias verentur formidãtq́;, atque à quibuſcunque indiuiduis

Solutio quæ rationi red di poteſt improbatur.

duis illarum ſpecierum viſis fugiunt, vt quæ inſitam ſuis mentibus habeant cognitionem illam vniuerſalis, vt nos homines à ſingularibus omnibus abhorremus, quorum vniuerſa le nobis inimicum eſt.

¶Eadē ratione probatur brutis ineſſe diſcurrendi vim. Eliciūt enim ex omnibus ſingularibus vniuerſalem propoſitionem, vt homines colligentes ex debito antecedente cōcluſionem, quæ neceſſariò ſequitur. Non enim inficiari id poteſt, ſi actus brutorum tantùm perpendantur: præſertim illi, qui relati ſunt ab Ariſtotele de hiſtoria animaliū lib. 8. & 9. Et à Plinio in. 8. 9. & 10. ac multis alijs locis traduntur.

¶Qui enim opinarētur has noſtras rationes imbecillas inualidaſque ob id eſſe, quoniam potuit natura certæ animaliū ſpeciei tribuere notionem peculiarem certarū rerum, denegareq; eidem cognitionem aliarum, indéque euenire formicas prudentia dotaſſe aſſeruandi ſemētem in terræ cauitates, quibus vetuit alia, quæ faciliora cognitu erant, percipere, minimè dictis his rationes noſtras diſſoluunt.

¶Primò, quòd vniuerſi homines de ſeipſis oppoſitum experiātur. Omnes enim conſcij ſumus, res faciles tunc facilimè intelligere, cùm aut à natura præditi ſumus ingenio acri difficilia cognoſcente, vel vſu quodā cognitu difficilia aſſequimur, quod Ariſtoteles. 3. de anima. textu commen. 7. ſcripſit. Secūdò, ꝙ daretur modus aſſeuerādi, ferro, feſtucæq;, ſenſitricem animam inditam eſſe, quibus tātùm à natura conceſſa eſſet cognitio magnetis, aut ſuccini ſibi amicorum, & ferro odium alterius ſpeciei magnetis, à qua ferrum abigitur, aliarum rerum cognitione interdicta ac vitata: omnibúſque grauibus rebus etiam conceſſam eſſe facultatem cognoſcendi centrum, quod amant, & in quod, ſi non prohibeantur, tendunt, eiſdémque permiſſum ab eadē natura fuiſſe cognoſcendi vacuum, à quo adeò abhorrent, vt tendere in centrum, cùm licet, nolint, vt id vitent, iíſque ſolùm duabus cognitionibus dotata à natura grauia fore.

¶Minimè enim diſſimilitudine quadā poſita ſufficienter reſpondiſſe aduerſi opinētur. Dicent enim fortaſſe, ea quæ intuli, à me decenter illata fuiſſe, ſi magneti, aut feſtucæ, aut graui inſita eſſet vis ſentiendi contactu, qua facultate puncta hęc fugerent

gerẽt pungentem, vt formicis,
et alijs animalibus indita fuit, ſi
ne qua animal eſſe non poteſt.
Nanque ceu iſtis permittitur fa
teri brutis accidere diuerſa ab
his, quæ in nobis experimur, pe
culiares extimationes illis con
cedẽdo: etiam nobis licebit affir
mare, prædictis entibus feſtucæ
et ferro, et grauibus, inditam eſ
ſe peculiarẽ vim tactricem, qua
ſolú, quæ relata ſunt ab eis ſen
tiuntur, tactu eorundem ſenſa
tionibus reliquis priuato.

¶Tertium incõueniens, quod
ſequi aſſertionem vulgi philo
ſophorum diximus, erat, neceſ
ſariò ſequi, brutorũ animas in
diuiſibiles vt hominũ eſſe, hoc
ſic colligitur. Si brutum cogno
ſcit (verbi gratia) parentem, mẽ
taliterq́; aſſeuerat illum eſſe ſi
bi amicum, cognitione inhærẽ
te potẽtiæ cognitiuæ bruti, quæ
materialis et organica eſt, illius
cognitionis dimidia pars, certæ
parti cognitiuæ inhærebit, vt al
tera dimidia alteri, nõ enim ho
rum cognitio poteſt eſſe indiui
ſibilis, hoc eſt, tota in toto, et to
ta in qualibet parte, cùm produ
catur ab obiecto corporeo in po
tentiã organicam, à nullo enim
pręedictorum ſpiritalis reddi po
teſt. Vlterius ſi dimidia ſenſatio
ne dimidium parentis ſentitur,
et altera dimidia reliquũ, vt per
ſpectiui etiã fatentur nobis acci
dere, cùm recipimus ſpecies viſi
biles in cryſtalloide humore, aſ
ſeuerantes dum glacialẽ humo
rẽ pertingunt ab axi diſgregari,
ſeparariq; illas, ne conus pyra
midis, quæ fingitur ab obiectis
protrahi vſque in viſum, indiui
ſibilem tantùm partem cryſtal-
loidis afficiat, vnde nequaquã
potius dextra viſorum cogno-
ſcerẽtur vt dextra, q̃; vt ſiniſtra,
ſi ſpecies dextri ac ſiniſtri in pũ
cto coirent, & non in quãto cry
ſtalloidis, cũ puncti neque dex-
trum, neq; ſiniſtrum ſit: ergo ir-
rationalia ſenſatione exiſtente
quanta, non poterũt diſtingue-
re inter anteriores & poſterio-
res partes parentis viſi. Conſe-
quentia probatur. Ea pars facul
tatis cognitricis bruti, quæ affi-
citur ſenſatione anterioris par-
tis, nõ poteſt cognoſcere poſte
riorẽ: neq; quæ cognoſcit poſte
riorem, valebit percipere ante-
riorem, cùm realiter vtræq; par
tes à ſeſe differant: ergo nulla
pars bruti poterit diſtinguere
inter vtraq;, cùm qui iudicat ac
diſtinguit alterum ab altero, v-
trũq; cognoſcere teneatur. Sed
experimenta probant, bruta di
ſtinguere inter amicos et inimi
cos, & per conſequens ac neceſ
ſariò ſequitur hoc conceſſo, etiã
inter anteriorem & poſteriorẽ
partem

partem diſcernere, cùm minus arduum ſit, præſertim quòd hubera poſterioris partis ſugere procurant, & anteriores partes non inquirunt, ergo vel id natura faciũt: aut ſi cognitiuè diſtinguerẽt, indiuiſibili anima, quæ eſt ſimul in dextra ac ſiniſtra parte potentiæ cognitiuæ bruti id efficient, quod neceſſariò ſequi probare, vt fecimus, promiſeramus. Itẽ alia ratione idẽ probatur, nam præteritam fortaſſis ignari perſpectiuę non aſſequuti ſunt. ratio hæc eſt, Neceſſariò ſequi, bruta mediante tactu nihil percipere poſſe, aut animabus indiuiſibilibus ipſa frui. Cõſequẽtia probatur, ſupponẽdo duo omnibus notiſſima. Primũ ꝙ ſi ego quandam rem nouiſſẽ & nõ aliam, & alius aliquam & non quam ego, ꝙ noſtrorũ neuter cõferre illas poſſet, nec de illis ambabus iudicium vllũ edere valeret. Secũdum, ꝙ adeò numero diſtant ac diſtinctæ inter ſe ſunt diuerſæ partes cuiuſuis quanti, vt ego & alter homo. Quibus præhabitis, dilucidè ſequitur, quòd ſi talpa (verbi gratia) oculis carens, filios noſcere tactu voluiſſet, nequaquam poſſet, niſi eiuſdẽ anima indiuiſibilis eſſet: quia tangẽs quauis ſui parte faciẽ & mẽbra filiorũ, neq; figuram neq; quantitatẽ eorum percipere poſſet. Nã fingamus, ꝙ pedali quantitate ſui talpa filium tetigit, quam partẽ talpæ tangẽtem quoq; finge diuiſam in centum portiones æquales. En ꝙ quęlibet ex illis portionibus tangit filij talpæ conſimilẽ portionem, & ꝙ ſi anima indiuiſibili non fuerit dotata talpa, ſic illarum partium quæuis ſibi ſubditam partẽ noſcet, vt de altera continua notionẽ nullam habeat, plusq; ego eius, quod alter noſcit. Ac inde vlterius, ꝙ nec figurã naſi, nec oris, nec mẽti cognoſcere talpa poterit: quia quæuis particula talpæ particulam tantùm naſi tactu nouit, & nulla pars vniuerſas naſi filij talpæ percepit, ex quo meritò illatum à me eſt, nulla effigiata mẽbra filiorũ percipi poſſe à talpa. Et vt deduxi argumẽtum in naſo, ſic in alijs particulis faciei aut reliqui corporis poteram. Etiã vt finxi diuiſionem in centenas partes, ſic in milleſimum numerum valuiſſem.

¶Vnde quoque inferri optima alia cõſequẽtia poſſet, ꝙ nec calorem nec frigus bruta percipiant, ſi animam indiuiſibilẽ non haberent, vt nõ habent, ſuppoſito quodã notiſſimo principio. Illud eſt, inſenſibiles alterationes à tactu non percipi. Cùm ergo digitalis quantitas bruti (ex Nõ calorẽ neq; frig. bruta pcipe- rent, ſim diuiſibilẽ animã nõ haberent

empli gratia) tãgens rẽ frigidã
poſſit per cõſyderationẽ huma
nã cõcipi diuiſa in decem mille
partes æquales, & etiã in alias in
ĩfinitũ minores, quarũ quęlibet
infinitè paruo frigore afficiẽda
eſt, quod infinitè paruã actiuita
tẽ eſt habiturũ, cũ à multitudine
formæ ĩſequatur actio: reſtat er
go vniuerſas illas ĩfinitè paruas
partes inſẽſibiliter afficiẽdas, et
nullã illarũ percipere ſẽſationẽ
caloris neque frigoris. Ac vt ra-
tio collecta eſt ex digitali quã-
titate bruti, ſic ex omnibus alijs
ſuis partibus colligi poteſt.

Nullum quãtum noſcẽdũ eſſe à bru to ſi indi uiſibilẽ animã non ha- buerit.

¶ Secundò etiam elicitur, nullã
quantitatẽ eſſe noſcibilẽ à bru-
to medio tactu: quia quęuis pars
tangẽs ſubditã tãtũ percipit, &
cũ infinitæ ſint partes tãgẽtes et
tactæ, & nulla pars duas niſi tan
tùm ſibi cõparẽ percipiat, neceſ
ſariò ergo infertur quantũ non
noſci. Qui enim quantũ noſcit,
ſimul diuerſas partes eſt perce-
pturus: quod nulli alij cõpetere
poteſt, q; ei, qui ſimul in multis
partibus exiſtens, totus in toto
ac totus in qualibet parte eſſe di
citur. Quòd ſi ijs rationibus cõ
uictus, animæ brutali permittis
accidere ſpiritalẽ vim, nõ inexi-
guũ errorẽ incides. Præcipuam
enim rationẽ, qua animæ ratiõa
lis duratio perpetua eſſe proba-
tur, huic animæ vi innititur. De
quibus fuſè in fine operis de ani
mi immortalitate agẽtes, Deo
concedente, tractabimus.

Reflectẽda eſſe anima- lia ſupra act' exte- riorũ ſen ſuũ ſi ſẽ- tirent.

¶ Irrationalia etiam actus exte-
riorũ ſenſuũ cognoſcere cogun
tur dicere, qui eadẽ mẽtaliter af
firmare vel negare aliquid di-
cũt. Ii quippe qui animæ bruto-
rũ illud tribuũt in omnibus fa-
cultatibus, quæ organũ, vt exer-
ceantur, requirũt, nobis ſimilia
eſſe affirmant. Et cũ ſẽſus cõmu
nis organũ in anteriore parte ce
rebri in nobis, vt illi fatẽtur, ha-
beat, reſtat brutis eũdẽ ſenſũ cõ
munẽ eſſe cõceſſum, cui hoc tri
buitur actus exteriorũ ſenſuum
percipere, ac inter eos & obiecta
ſenſuum differentiam aſſigna-
re. Cognoſcent ergo bruta ſen-
ſu illo cõmuni viſionẽ, olfactũq;
exindeq; ſequitur, ea, cognita
viſione, cognoſcere ſe videre, &
ſenſato olfactu, ſentire ſe olface
re: & per eandem normã de cæ
teris omnibus actibus dijudica
re, & vt dixi, de obiectis produ-
centibus eoſdem actus notionẽ
habentia diſtinguere inter odo
rẽ & colorem differentiã ſignã
do, mentaliterq; affirmãdo hũc
odorẽ nõ eſſe illũ colorẽ. Ex qui
bus omnibus neceſſariò ſequi da
tur, brutis permitti accidentiũ
& ſubſtantiæ dignotio. Quę
enim affirmãt hic odor non eſt
ille color, neceſſariò cognoſcere

tenen-

tenentur, cùm ſimul ſint, ea nõ eſſe corpora, ac entia per ſe ſubſiſtẽtia, cùm nulla taliũ vnquã ſimul eſſe viſa à brutis neque hominibus ſint. Si ergo nõ ſũt ſubſtantiæ, ꝙ definitio ſubſtãtiæ illis nõ cõuenit, reſtat ea cognoſcenda vt accidentia inhęrentia ſubſtantiæ, quod intulimus.

Incipit reddere cauſſam motuũ brutorũ citra ſenſationẽ eorũ, & primò q̃bus rebus inſita ſit virtus occulta oſtendit.

¶ Cõplures poſsẽ adducere rationes, quibus impoſſibile eſſe cõſtaret, brutis nullã cognoſcẽdi vim ineſſe, ſed quibuſdã tãtũ qualitatibus inductis ab obiectis extrinſecis in partes exteriores illas, quæ ſenſus appellãtur, vel alijs accidẽtibus productis à phãtaſmatibus reſeruatis in memoratiuo loco in alia interiora loca eorundẽ brutorũ, cõpelli bruta ipſa moueri, quas omitto, ꝙ in vniuerſi operis huius diſcurſu ſemper ratiões eliciã, quibus hæc noſtra ſentẽtia roboretur, & vt cauſſam reddã eorum motuũ, quæ bruta efficere cõſpicimus, nõnunquam inſequẽdo quod confert, aliàs fugando vel fugiẽdo quod nocet.

¶ Sed cùm horũ omniũ motuũ immediata cauſſa reddẽda proprietas quædã, quæ verſatur inter animal quod mouetur, et rẽ, quæ mouet, aſſignãda à me eſt, quã nonnulli phyſicorum putant ab illis tantùm phyſicis reddi, qui neſciunt euentuum propriã aſſignare rationẽ: antequã quicquam illorũ, quæ promiſi, explicẽ, ijs phyſicis palàm monſtrabo, nullam fermè rationem ab eis reddi ſine hac proprietate, quam implicitè proferentes, explicitè non percipiunt, exordio ſumpto à ratiocinio demõſtratiuo.

Qui demõſtrat facultatis occultæ neceſſariò initiũ ꝓbatur.

¶ Porrò nullus, qui primũ poſteriorũ Ariſtotelis librum perlegit, ignorabit demonſtrationis præmiſſas primas, immediatas, neceſſarias, & de per ſe propoſitiones perpetuò futuras, vt rationis demonſtrationis, Omne animal rationale eſt riſibile, & Omnis homo eſt animal rationale, ergo Omnis homo eſt riſibilis. Maior & minor primę ac immediatæ & de per ſè ac neceſſarię propoſitiones ſunt. nõ enim notioribus propoſitiõibus ipſæ intelligi poſsũt, q̃ ipſæ ſint. Nec cur omne animal rationale ſit riſibile, aut vnde proueniat, quòd omnis homo ſit animal rationale cauſſa vlla reddi poteſt, q̃ natura ipſa rerũ, cui placuit iungere illam paſſionem riſibilitatẽ dictã illi animalis differẽtiæ rationalitati appellatæ: quæ cùm proferũtur, occulta proprietas animalis rationalis doctis explicatur. Ac ne dũtaxat in præmiſſa demonſtratione hoc accidit,

verũ in quauis, vbi anteced̃es im
mediatę propoſitiones ſunt, id̃e
neceſſariò cõtinget. Et cùm ni-
hil verè ſciri ſine demõſtratiõe
poſſit, cũ ſcientia ſit habitus cõ-
cluſionis demõſtratione acqui
ſitus, reſtat perpetuũ eſſe verita
tis demonſtrationũ præmiſſarũ
proprietatẽ occultã tantùm cau
ſam futuram.

Qualitates primas facultatibus occultis dotatas eſſe oſtẽditur.

¶ Qualitates elemẽtorum, quę
primæ appellãtur, etiã occultis
qualitatibus præditæ ſunt. Te-
ſtantur enim omnes, qui phyſi-
cã nouêre ſciẽtiã, caliditati inſi-
tũ rare facere, frigiditati oppoſi
tã vim ineſſe, putà dẽſare: ſed cũ
rarefactio nihil aliud ſit quã di-
ſtẽſio in ampliorẽ locũ eius rei,
quæ ſub minore continebatur,
reſtat caliditati conuenire mo-
uere partes in vlteriorẽ circũfe-
rẽtiã, q̃ ante, frigiditati verò co
gere partes in minus arctũ locũ
cõuenire, & motu quodã coa-
dunare. Qui motus, tã qui fit in
re vi caloris rarefacta, q̃ qui acci
dit enti vi frigoris cõdẽſato, nul
lã habẽt immediatã cauſã, præ
ter proprietatẽ. Vt enĩ ſuccino
cõuenit mouere feſtucã, & ver-
ſus ſe trahere, & magneti ferrũ
ad ſe ducere: eodẽ modo calor
vbi ĩductus eſt, partes ſubiectas
aptas moueri cogit in vlteriorẽ
circũferẽtiã diffundi, & frigus
in ſtrictũ locum partes ſubditas
coire coërcet.

Colores qualitatẽ occultã habere probatur.

¶ Coloribus cõſimilis occulta
proprietas à natura collata eſt.
Albũ enim, ac eximiè lucidũ, vi
dẽdi facultatẽ diſgregat, ac rarã
efficit, ceu nigrum congregat,
adeò immodicè, vt nonnunq;
dolorẽ ĩducat. Qui motus par-
tiũ organi, quo cernimus, tanta
admiratiõe digni ſũt, prout illi,
qui relati fuêre, ferri, ac feſtucæ.
Qui colorũ effectus in calorẽ &
frigus reduci nõ poterũt, niue
eximiè frigda diſgregãte, & pi-
pere calido nigredĩe cõgregãte.

Occultã ꝓprietatẽ verſari in motibus naturalib9 & violẽtis.

¶ In motibus etiã naturalibus
ac violentis eadem occulta pro
prietas verſatur. Quis enim aliã
cauſſam præter proprietatẽ red
dere poteſt grauis ſurſũ reſilien
tis, quod primũ ab alto deſcẽde
rat, aut paruæ ſperæ verſus iacẽ
tẽ reſultantis, quę prius in parie
tẽ directè impulſa eſt? Si enim
impetũ grauis in centrũ deſcen
dẽtis, aut pilæ iactæ cauſã reſul
tus eſſe exiſtimaueris, à vero quã
maximè aberrabis. Impetus enĩ
illi nõ reſiliendi cauſſa eſſe poſ-
ſunt, cùm in oppoſitã loci diffe-
rentiã moueant, quin potius re
ſultũ impedire deberent, ſi non
in aſylum hoc proprietatis oc-
cultæ cõfugiamus. Eſt enim ta-
lis naturæ ordo, quòd quanto
à magis elato loco graue de-
ſcendit, ac cum maiore impetu

cadit

cadit,tanto in altiorem partem reſilit. Ac cõſimilis in vi pulſis rebus proprietas conſpicitur:tãto enim velocius verſus iacentẽ mouentur res impulſæ,obiectã rem offendentes,quanto maiore impetu iacta fuêre, vt fateri cogamur, præceſſiſſe aliquẽ talem motũ cauſam eſſe, vt alter talis ſit, qualis non fuiſſet, niſi motus, qui præfuit, & non eſt, non præfuiſſet:non quòd illud priuatiuum, putà motus præteritus,cauſa ſit poſitiua huius poſitiui ſcilicet reſultus, ſed tantũ forma rei,quæ mouetur, præcipua,& omnimoda cauſa ſit,maximè reſiliendi,ſi prius cum magno impetu deſcendit, aut impulſa res eſt. Huic cõſimile beatus Thomas opinatus eſt contingere in omnibus generationibus rerum naturalium,cùm vniuerſas formas tam ſubſtãtiales quàm accidentales credidit ipſe corrũpi, cùm naturale ens, quod rationale non ſit, deſinit eſſe,ac ex natura rei accidere, alias accidentales diſpoſitiones eiuſdem ſpeciei cum præcedentibus de nouo ſimul cum forma noua procreari.

Improbãtur ſolutiones eorũ,qui motus

¶Solui enim non poteſt ratio hæc,qua probamus tãtùm proprietatem occultam, quam naturam dicimus cauſſam eſſe reſiliendi,dicẽdo, cauſſam manifeſtam reſultationis fore denſitatem aëris intercepti inter rem impulſam, & obiectã rem, quæ tangitur: qui tanto denſior fit, quanto velocius res mota eſt:ac intantum in diſtantiorem partem plus impellitur res, quæ reſultat, quanto cum maiore vi aëris ipſe conatur in propriam raritatem reduci:ad quam reductionem neceſſariò ſequitur expulſio rei, quæ comprimebat. Nam hoc verum eſſe non poſſe vel ex hoc innoteſcit, quòd euentus probat, poſt contactum lapidis vi iacti in pauimentum domus, ipſum lapidem ſurſum reſilire: modo ſi cùm lapis iactus tetigit pauimentum, aër ille dẽſus, qui intercipiebatur inter lapidem iactum & pauimentum ad latera iacti lapidis impulſus eſt, cur ibi nõ perſiſtet, ac ſinet, lapidem impulſum ſupra pauimentum, in quo cecidit, quieſcere? Aut ſi tanta cupiditas rareſcendi aëri condenſato ineſt, cur in ſpatioſam aëris ſpheram, quæ minimè reſiſtit vndiquaq; intra ſuos terminos duci, nõ diffũditur ipſe, ibiq; rareſcit, & nõ lapidi ſubijcitur, vt ipſum eleuationi renitentem, deſcendereq; cupientem, ſurſum pellat?

naturales & violẽtos abſoluunt à ꝓprietate occulta.

¶Dicet quis fortaſſis, non aliũ de impulſa reſilire, niſi q; partes rei impulſæ tangentes rẽ obie-

Alia ſolutio improbat.

ctã adeò violẽtia cõtactus cõpri
mãtur verſus ſuũ cẽtrũ, vt præ-
ter naturalẽ ſitũ habẽtia, cupiãt
dilatari, & in ſitũ priorẽ redire,
ac cũ tũc verſus rẽ obiectam im-
petuosè moueãtur, inde reſiliãt.
Certè cũ ignorantiã eorũ, qui
hãc aſſignãt cauſã, cõſydero, nõ
poſsũ riſũ cõtinere, ꝙ video eos
nõ videre, cũ putãt dubiũ ſoluiſ
ſe, ĩextricatũ, vt prius reliquiſse.
Statim enim quęro ab his, cur ſi
(verbi gratia) pars circũferẽtiæ
ſpherę, qua ludimus, vi cõtãgẽs
pauimẽtũ adeò verſus propriũ
centrũ cõtrahitur, vt ex illa par-
te plana euadat, nõ ei ſufficere vt
aſſequatur priorẽ circularẽ ſitũ,
quẽ impulſu amiſerat, iterũ in
rotũdã figurã redire, & parũ ela
tiorẽ reddi, tangẽdo in pũcto; ſi
perfectè ſphærica fuerit, & paui
mẽtũ exacte planũ, quod prius,
cũ plana illa pars tãgens erat, in
ſuperficie tãgebat, abſq; vlterio
ri elatione verſus aëris partes, vt
ſemper accidit. Cõtingit enim
pilã impulſã ab homine in lapi
deũ pauimẽtũ, adeò in altũ per
angulũ rectũ reſilire, vt decẽ cu-
bitorũ altitudinẽ ſuperet: cuius
elationis cauſam nõ aſſignaue-
rũt, quã inueſtigabã ego, nullã
aliã eſſe affirmando, niſi proprie
tatẽ, ſiue naturam illius grauis,
quam diximus.

¶ Verſatur quoque occulta pro
prietas in modo reſultatiõis rei
quæ inſilit. Perſpectiui enim o-
mnes fatẽtur, per eoſdẽ angulos
reſilire ſpecies ab ſpeculis, per
quos cadũt in eadẽ. Quod etiã
rebus iactis in obiecta perfectè
plana cõtingit. Nã ſi parua ſphe
ra impulſa in parietẽ obiectũ eũ
tãgit, rectè in ĩpellentẽ reſilit, vt
cũ obliquè, eos angulos reſilien
do efficit, quos cadẽdo cõfecit.
Cuius euentus nulla alia reddi
cauſsa poteſt, q̃ natura rerum,
cuius cõditori placuit, reſultus
per eiuſdem ſpeciei angulos fie
ri, & non per diuerſos.

In modo
reſulta-
tiõis ver
ſari pro-
prietatẽ
oſtendi-
tur.

¶ Deſcendere ad peculiares, ac
minutas proprietates herbarũ,
partium animalium, ac lapidũ,
eaq; iſtis ſcriptis inſerere, non a
liud eſſet, q̃; vniuerſos libros
de hiſtoria naturæ trãſcribere:
& qui breuis eſſe cupio, grauis
implicitus ĩpertinẽtibus rebus
euaderem, quod ab optimo in-
ſtituto quãmaximè alienũ eſt.
Ideo de hac re vnicã tantùm cæ
leſtẽ vĩ ſcribẽdo, nõ plura dicã.

¶ Quis adeò craſſæ mẽtis eſt, q
quãpluries nõ obſeruet vẽtorũ
cõtrarias mutationes, nõ tãtũ in
diuerſis diebus, verũ & in eiuſdẽ
diei diuerſis horis fieri? Quorũ
tã aduerſorũ, ac è diametro pu-
gnãtiũ exhalationũ motuũ, pu-
tà ab Aquilone in Auſtrũ, & ab
Auſtro Aquilonẽ verſus, & ab

Vẽtorũ
diuerſos
motus à
diuerſis
aſpecti-
bus cęle
ſtibus o-
riginari
q̃ ꝓprie-
tate qua
dã ſic &
aliter
mouẽt.

Oriente in Occidentem, & ecõtra ab Occidente in Orientem, nulla alia reddi poteſt cauſa, quàm diuerſus influxus cæleſtis, qui heri vim exhalationibus (ſi verum eſt has ventum eſſe) inferebat, qua à polo in æquinoctialem eas ire compellebat, hodie oppoſitam inducit facultatem, qua contra moueri cogũtur: quoniam motu cęlorum aſpectus ſtellarum mutati ſunt, à quibus vis illa motrix flatulẽtorum ſpirituũ manat. Atque vt diuerſa commiſtio elementorum cauſa eſt diuerſæ ſpeciei miſti, ſic diuerſi aſpectus ſtellarum, diuerſas facultates motrices in exhalationes inferũt. Pluuiæ etiam varius euentus in eadem diei hora in hanc eandem cauſam reducimus.

Quatuor modi quibus bruta mouentur recẽſentur.

¶ Satis euentibus ductis probatum ſupereſt, quàm præ manibus, vt inquiunt, facultas occulta verſetur in quampluribus effectibus, & ſi non qualis eſt, à multis phyſicis noſcatur. Quo ſuppoſito fundamento vt brutorum motuum cauſas citra ſẽſationem vllã illorum reddam, ſcire expedit, bruta multipliciter moueri, vel à rebus præſentibus, & quæ ſui ſpeciẽ, vel ęquiualens, in organa proportionalia noſtris, quibus ſentimus, inducunt, vt cùm in alimentum præſens feruntur, vel ab inimico, qui adeſt, fugiunt. Vel ſecundò à phantaſmatibus rerũ, quæ aliquando motus brutorũ cauſa fuerunt. Aut tertiò ab altero prædictorum, ſed prius brutis ab aliquo magiſtro doctis, ſine qua docilitate ipſa non illũ motum exequerentur, quem exercent, nec à præſentibus illis rebus, nec à phantaſmatibus earũdem abſentium agerentur. Vt cùm Pſittaci aut turdi loqui docentur, aut canes vel ſimiæ ſaltare diſcunt. Quartò & vltimò ipſa bruta motibus quibuſdam mouentur, qui ex inſtinctu naturæ appellantur: quales ſunt formicarum, apum, & conſimilium animalium certis operibus deſtinatorum: & inter hos, rari, & nunquam fermè viſi motus brutorum, recenſentur. Vt caprarũ quædã peculiaris ſolertia, de qua Plinius libro. 8. cap. 50. meminit. Et leonũ clementia in Getulię fœminã, atque eorundem miſerorũ aſtus in Mentorem Syracuſanũ, & Alpim Samium, & aliorum animaliũ conſimiles motus à nobis aliquãdo viſi, & hiſtoria recenſiti.

De primi generis motu cauſa agitur, diſtĩ

¶ Digeſtis ergo animalium motibus in quatuor, quos retuli modos, vniuſcuiuſque cauſam veritati ſimiliorem quo ad poſſim inueſtigabo. Iam ꝙ compul

guendo primò mouentia in naturalia libera et vitalia, & ſupponendo à cerebro neruos motores oriri.

ſus præteritis rationibus compertum mihi ſcio eſſe, & omnibus, qui has legentes ipſas intellexerunt bruta non ſentire, duobus vt principijs in hoc opere ſuppoſitis, nam in alio eorundẽ veritas probatur. Primũ eſt, eſſe triplex genus eorum, quæ mouentur. Quoddã merè naturaliter, quod nullis organicis particulis motũ exercet, vt grauia deſcendentia, aut leuia ſurſum lata. Aliud merè voluntarium, vt homines ſpõtè moti. Tertiũ medium inter relatos eſt illud, quod organis mouetur, & tamen non ſpõtè, ſed vi quadam, ſiue interiore, ſeu exteriore agitur, & vitalia mouẽtia huiuſmodi appellantur, de quibus nunc agimus. Hæc enim, muſculis quibuſdam contractis & expãſis, loca mutant, ab obiectis exterioribus vel phantaſmatibus in plurimum tracta aut pulſa.

Secundum ſuppoſitum ſit, à cerebro oriri omnes neruos, per quos in nobis ſenſationes vniuerſæ fiunt, viſu, auditu, tactu, guſtu, & olfactu. Etiam ab eodem oriri neruos illos, quibus tam muſculi humani, q; brutorum contrahuntur, & diſtendũtur, vt motus progreſsiui & alij fiant.

¶ Iis prẹhabitis, accingor reddere cauſsã prioris ſpeciei motus brutalis, quam eſſe dico in motibus inſequutiuis ſpecies rei proſequendæ, aut fugãdæ, inductæ per nonnullum organum, proportionale illis, quibus ſentimus, vſque ad eam partem cerebri, quæ origo neruorum eſt, quæ obiecti illius præſentis ſpecie affecta, vel proportionali ſpeciei, neceſſariò ſic ſtatim contrahit & diſtendit diuerſas partes animalis, vt eas decet ad motũ exequendum, vt occulta qualitate inducta à ferro in magnetẽ, vel ſuccino in paleas, ipſa verſus inducentia aguntur. Ac diuerſi multò ſunt duo hi relati brutorũ motus. Qui enim ad res amatas proſequẽdas tendunt, geſtu quodam alacri proportionali illi, quẽ hilares habemus, à brutis exercetur: non ꝙ illa hilara nec mœſta eſſe poſſint, vt nec dolorem aut delitiam habere, cùm non ſentiant, ſed (vt poſt dicã) vt geſticulationibus oſtendant, quod intus non percipiũt. Alius verus motus conſequutiuus quoque, quo fugamus nocua, in inimica fertur, vt præcedẽs in amica, ſed hic contrario geſtu exercetur, proportionali enim illi, quo afficimur, cùm iraſcimur.

¶ Dixi nõ immeritò iã ter, ꝙ inductis ſpeciebus, vel proportionali ſpeciei hæc ſpecies motus exe-

exequatur. Nã quãuis nos ſẽtiamus, & bruta moueãtur viſu, & olfactu, & auditu, ac guſtu ſpeciebus, & nõ realibus q̃litatibus, vt plures opinãtur, tactu nõ ſpeciebus afficimur, ſed realibus q̃litatibus, frigoris, aut calori, humoris, aut ſiccitatis alteramur.

Cõtradicta obijcitur malis affectis organorũ ſentiẽdi brutorũ, & ſoluitur obiectio

¶ Contra hæc ſcio obijci poſſe primò, ſi ita eſt, vt retuli, quid in cauſa fuerit, ꝙ animalia ſuffuſionẽ oculorũ patientia non moueantur à præſentibus amicis aut inimicis, vt prius q̃; morbo illo laborarent? Et ſic in auditu & alijs ſẽſibus malè affectis obijci poterit. Cui obiectioni facillima eſt reſpõſio, ſcilicet organa, per quæ deferẽda eſt ſpecies, nõ eſſe ſic peruia, vt decet ſpeciem, ad hoc, ꝙ ſufficiat mouere animal, vt nõ ſufficit immutare hominẽ ad obiectũ extrinſecũ percipiẽdũ. Creata enim irrationalia ſunt à natura adeò æmulãtia homines, vt eiſdẽ affectibus, quibus homo minus benè ſẽtit, eiſdem minus benè & irrationale moueatur.

Obijcitꝰ 2. ꝑ niul timodos motꝰ irrationaliũ, q nõ vidẽtur poſſe oriri ab ſpeciebus.

¶ Secundũ quod argui poterit eſt, alienũ à veritate videri, accidẽte illo appellato ſpecie inducto in parte cerebri, quæ origo neruorũ eſt, tã multimodos motus fieri, vt qui fiunt à felibus viſis muribus, ac qui fiũt ab eiſdẽ paſcentibus filios, & alij multiplices huius generis. Quod nõ difficilius præterito ſoluimus. Si enim cõferamus relatos motus merè naturalibus, multò artificioſiores illis hi ſunt: verùm ſi alijs vitalibus, nõ eſt cur potius de his admiremur, q̃; de innumeris, qui in nobis cõtingũt, cùm bilis à iecore in inteſtina excernitur, & ab eodẽ ſanguis in vaſa totius corporis ꝓtruditur, & aquoſitas vrinæ ad veſicã perducitur, & melãcholicus ſuccus ad os vẽtriculi, & alia innumera huius ſortis, ſolis primis qualitatibus ſuccorũ, vel ſuperfluitatũ, afficiẽtibus iecur, & alia mẽbra cũ excernũt, aut trahũt ad ſe aliquid eorũ, quę afficiũt, nullã ſenſationẽ, cũ benè valemus, inferẽdo, cũ ꝗbus, ſi decẽt, mẽbra attrahẽtia voluptãtur, voluẽdo, ac reuoluẽdo illud, quo alenda ſunt, pluribus motibus, q̃; cattus murem à ſe captum.

Obijcitꝰ ex cito motu poſt res viſui, vel alijs organis ſẽtiẽdi pręſentatas.

¶ Si iteratò arguis, nõ eſſe poſſibile adeò citò trãſire ſpeciẽ rei obiectæ, vſq; ad partẽ illã cerebri, quę eſt origo neruorũ, vt experimur bruta ab obiectis rebus trahi, Negabo impoſſibilitatẽ, cũ ipſæ ſpecies ſine reſiſtẽtia inducãtur, ideoq; ſubitò, vt lux. Quòd ſi iterũ obijcias, quid de qualitatibus primis inductis in brutũ, ꝗbus vel fugatur aut trahitur illud, quę habẽtes cõtrariũ

ſubitò induci non valent, vt ſpecies, quæ idem non habent. Dicam, ꝙ velut ſi magnes inducit illam qualitatem occultã, qua ipſum mouetur in ferri portionem, totum ferrum propter cõtinuitatem verſus magnetẽ tendit: ſic calore aut frigore inductis in organum bruti proportionale noſtro ſenſitiuo, mouetur totum brutũ ad illud, quod trahit ipſum ad ſe, & ſi non ad locum cerebri, qui origo neruorum eſt, calor attingat: quanto magis, quod illa realis actio nõ ſic exactè ſyncerè ſit in neruos ſenſitrices, quin origo neruorũ vitaliter occulto modo immutetur.

Querit' quomodo poſſit accidere alimẽtum trahens ſemel parũ poſt cũ ſaturum animal eſt, non trahere.

¶Reſtat & alia obiectio, qualiter ſit poſſibile, alimentum, aut aliquam rem amicam ſuis ſpeciebus trahere ſemel brutum ad ſe, & non hoc eſſe perpetuũ eiſdem. Sic enim annona trahit equum fameſcentẽ, & equa ipſũ laſciuientem: quod eundem iã paſtu annonæ vel coitu equæ ſaturũ nequaquã mouet. Quod non ſic euenturum erat, quin ſemper in quæ ſemel mouetur brutum, ſi illa adeſſent, mouendum erat, vt ferrum in magnetem pręſẽtem perpetuò fertur, & palea in ſuccinum. Cui obiectioni reſpondendo, dico ſemper arguentem decipi, collatione entis moti merè naturaliter ad ens vitale. Non enim vt illa, quæ ſine organis aguntur naturalia entia, ad eam differentiam loci mouentur perpetuò, ſi non cohibentur, ad quæ ſemel mota fuere, præſente motore: ſic agẽtia vitalia, quorum motus non ſic originantur ab vllo principio inuariabiliter mouente vt relata, quin à quadam tali qualitate motrice, quæ ieiunum animal nata eſt verſus producentẽ ipſam trahere, in ſaturum nullam talem vim illa habente. Nec deſtituit natura ſimilitudine aliqua illorum, quæ naturaliter & ſine organis aguntur, hos viuentium motus inſinuare, cũ adamanti indidit vim producẽdi certam qualitatem in ferrũ, qua ineptum redditur ipſum moueri ad magnetẽ, vt animal, quod annonam multam ingeſſit, ad eãdẽ non eſt natum trahi.

¶Relata eſt cauſa motus brutalis exequuti in rem conuenientem præſentem, quam brutum proſequitur, vel in rem fugandam, cui inimicatur: reſtat ergo reddamus cauſam oppoſiti motus, ſcilicet cùm ipſum fugit à noxijs ſibi rebus, vt ouis à lupo, vel bos à leone, & mus à fele, & alia à ſuis inimicis, quæ non differt à præterita. Nam velut relatum à me eſt ſpeciebus rei conuenien-

Cauſa redditur motus brutalis fugientis inimica.

uenietis agi irrationalia verſus inductorem ſpecierũ, ſic ab ſpeciebus inimicarum rerum abiguntur ipſa in oppoſitas regiones, velut certa ſpecie lapidis fugatur ferrum, ceu magnete trahitur.

Cauſſa. ſecundi generis motus brutorũ reddit', q̃d phãtaſma ſit, prius expreſſo.

¶Præter ea, quæ adducta ſunt à nobis, vt ſimilitudinem aliquam monſtraremus eorum, quæ diximus accidere brutis in nobis non ſentientibus & alijs rebus eſſe, complures quoque alios motus naturales tam inanimatorum quàm hominum afferre poſſem, quos, vt prolixitatem vitem, tranſeo, ac vt ſecundi generis motum irrationalium cauſſam inueſtigem, prius ſupponẽdo phantaſmata, vt poſt docebitur, eſſe corpuſcula quædam ſpĩrituoſa, occulto quodam modo affecta ab extrinſecis obiectis, nata in abſẽtia obiectorum, afficiendo partẽ cerebri anteriorem, ducere homines in cognitionem illorũ, quæ olim ab ipſis hominibus cognita ſunt. Quæ quoque dũ prædictam corporis partem nõ afficiunt, aſſeruãtur in triclinio poſterioris partis cerebri memoriȩ deputato, vt cùm libuerit nobis elicere ea ab illo loco, vt afficiant ſyncipitis particulam abſtractiuè noſcentem, poſſimus.

¶Quo cæmento iacto, inquiõ, ꝙ bruta ad loca paſtuum, vt ſũt prata, viuaria, aluearia, ſtabula, vbi olim alta, vel fota tegumento fuêre, prædictis locis abſentibus mouentur, phantaſmatibus illarum rerum motis in partem anteriorem cerebri illorũ proportionali noſtræ cognoſcenti abſtractiuè, cùm irrationalia dictis egent: indeque ipſa bruta compulſa verſus rem, qua indigent, ferri, vt à præſentibus rebus cõuenientibus mouebantur.

¶Neque eſt cur hoc plus miremur, q̃; alium conſimilem euentum in nobis dormientibus ſæpe contingentem. Si enim lotio veſica, aut inteſtina fæce immodica redũdant, ſomniamus meiere, vel ventrem exonerare, excitamurque non rarenter ijs inſomnijs. Cuius euentus nulla alia reddi poteſt cauſſa, quàm quòd redundantia prædictorũ excrementorum moueat phantaſmata motus facultatis expultricis eorundem, & in partem ſyncipitis abſtractiuè noſcentem impellat illa, à qua ipſa inter dormiendum abſtractiuè noſcuntur.

Similitudine eorũ, quȩ hominibus dormientibus cõtigũt, cauſa. 2. generis motus irrationaliũ roboratur.

¶Etiam ſciendum, quòd velut nos ducimur in cognitionẽ abſtractiuã abſentiũ cùm excitati liberi cũ ſimus, volumus elicere phantaſ-

Etiã ſimilitudine nõ nullorũ accidentiũ vigilãtium.

phantaſma vllius rei, cuius memorari volumus, quod recordari dicitur: & etiam nobis nolentibus contingit memorari amici, quia equus vel famulus eius fortè tunc nobis præſens factus fuit, tracto naturaliter phantaſmate amici in partem abſtractiuè noſcentem ab ſpecie rei præſentis ſolitæ comitari amicum; quod reminiſci Plato in Phedone appellat. Sic brutis accidere non tantùm fugere præſentia, quæ nocent, aut nocere ſunt ſolita, ſed & illa, quæ comitari ſibi inimica ſolent, vt nō tantùm ferantur in conuenientia, ſed in ea, quæ comitari ſolent illa, quę ipſis conueniunt.

Phantaſmata quomodo bruta moueāt oſtenditur.

¶Vtque dilucidius mōſtretur, quomodo præfata phantaſmata moueant bruta, ſcire decet, in occipite brutorum eſſe quoddā ſcrinium, ſeu cellam quãdam, in qua imagines eorum, quæ oculis ſalubriter affectis in debita diſtantia ſitis præſentata fuère, ad viuum reſecata aſſeruantur: vbi etiam ſonorum, qui per aures ingrediuntur, & ſaporū per guſtandi organum, & reliquorum duorum ſenſibilium imagines conduntur: qua in re ſimillimi brutis ſumus. Sed in nobis vltra potentiam hanc ſeruatricem phantaſmatum, quæ memoria appellatur, eſt in ſyncipite facultas alia, qua cognoſcimus res illas, à quibus phantaſmata genita fuère, dummodo à parte poſteriore illa cerebri trahatur phantaſma illud, cuius parentem noſcere volumus, corámq; anteriore noſcēte præſentetur, quæ cognitio abſtractiua nuncupatur. In brutis tamen, quæ nullas mētales propoſitiones formant, & ſi non ſit facultas illa, qua noſcuntur res abſentes, vt neq; præſentes poſſe dignoſci ab eiſdem diximus, eſt tamen quid proportionale illi in ſyncipite eorum etiam ſitū: coram qua facultate ſi imago rei abſentis aſſeruata præſentetur, bruti membra coguntur eo modo moueri, quo cùm res ipſę verè aderant, mouebantur, bruto æquè affecto vt prius cùm primùm phantaſma genitum fuit. Hæc ergo cauſa à me redditur latratus canum, & aliorum motuum factorum à brutis dormientibus. Illa enim compelluntur moueri in ſomno, phantaſmatibus præſētatis illi parti ſyncipitis, quæ proportionatur noſtræ cognoſcenti abſtractiuè, velut in vigilia viſis rebus mouebantur. Eademq; cauſa eſt fugiēdi, flagello, vel fuſte viſo, quibus, vel ſimilibus percuſſa fuère: quia cùm primùm cæſa his ſunt membra irrationalium, in

ductis

ductis ſpeciebus in facultatem proportionatam noſtrę ſenſitrici, arripere fugā compulſa fuêre non aliter, quàm à multo magnete, vim abijciendi habente, paucum ferrum fugeret.

Redditur cauſſa 3. generis motus irrationaliũ: & primò cauſſa aſſignatur vocũ quę non viſæ ſed auditæ æmulantur.

¶ Vt cauſſa tertij generis motus irrationalium reddatur, vbi de motibus eorum, quæ doceri ſũt apta, acturi ſumus; de turdorũ nempe, & pſittacorum loquela, & canis & ſimiæ motibus ab illis æmulatis, conſyderare primùm decet, quomodo auditis vocibus æmulantur ipſæ. Nam cùm ſonus nihil aliud ſit, quàm aër taliter vel aliter motus, aut aliquid præter motũ inductum in aërem à proferẽte ſonum, & vox organis voci deſtinatis exerceatur, quorum nullum cæci vident, & qui oculis prędití ſunt, etiam vt æmulentur vocem, cernere loquẽtis os & alia mẽbra, quibus formatur, nõ procurãt, ſed tantùm arrectas aures, attentáſque loquẽti exhibere: vnde fieri poteſt, quòd res adeò impertinẽs, putà vox ipſa, quæ aër (vt dixi) motus eſt in aures immiſſa, cauſſa ſit motionis organorum brutorum, vel hominis, deſtinatorum ad formationem vocis, taliter vt à proferente mota fuêre? Certè ſi in arcem illam ſupra ductam multorum effectuum cauſſam proprietatẽ occultã ſeu naturã confugiamus, breuiter quæſitũ abſoluemus. Sed cùm ego nõ adeò ſtupidus ſim, vt omniũ euẽtuũ immediatã cauſsã vim occultã eſſe exiſtimẽ, ſed tãtùm nõnullorũ, puta vltimorũ, omnibus intermedijs cauſſis inueſtigatis, accigor reddere huius facti cauſsã: ſupponendo quemlibet aërem motũ ſic conari mouere quaſcunque res ab eodem contactas, prout ipſe mouetur. Videmus enim turbines corrigijs in modũ ſpirarum pręcinctos celeriter diſſolutos ab ſpiris corrigiæ in gyrum agi per inſigne tẽpus: cuius motus omnes, qui rectè philoſophantur, cauſſam reddunt, ipſum aërem cita diſſolutione corrigiæ ſic verſatũ, prout ipſe turbo ab eodẽ aëre actus moueri conſpicitur. Ergo proportionale huic cõtingere animãtibus non miremur. Aër enim agitatus ab ore & inſtrumẽtis vocalibus taliter fermè mouetur, prout ipſa mota ſunt: intrãſq; auditus organũ, feriẽſq; ipſe p quædã antecedẽtia media partẽ illã cerebri, à qua oriũtur nerui motores inſtrumẽtorũ vocis, eos incitat ſic moueri, ꝓut ipſe motus eſt. Et cũ (vt pręd ixi) ipſe ſic actus ſit, prout loquẽtis mẽbra vocalia mota fuêre, reſtat, vt de primo ad vltimum ipſa vocalia

instru-

inſtrumenta audientis ita incitétur moueri, qualiter loquẽtis mota fuẽre, dum animal ſic formatum ſit, vt à natura ipſi tributa ſint inſtrumenta formandæ vocis. Quod addo, vt ſoluam, quod mihi obijci poſſet, Cur ſcilicet tantùm quędam animalia doceri poſſint loqui, cæteriſque vetita ſit noſtrarum vocũ æmulatio? Cùm dico doceri bruta, non eo modo, quo homines intelligo, ſed per quandam ſimilitudinem ad noſtrã docilitatem ea doceri dicuntur. Vt etiam cũ dicuntur ſenſus exteriores, aũt interiores, vel actus eorum habere, per quandam ſynonymiã ſenſum brutorum & actum eorundẽ ad noſtros, dictos ſic exiſtimo, omneſq; ſẽtẽtias talium authorũ, vt q̃; maximè inconueniret non exponere, vt dixi, explicandas eſſe atteſtor.

exẽplũ in nobis relati motus brutalis.

¶Non omiſit natura relatorũ motuum irrationalium exemplum in nobis ipſis occultè inſinuare, cùm non aſſueti hora nona ante meridiem (exempli gratia) ientare, minimè tunc fameſcimus: qui ſi per menſem aſſueſcimus in relata hora ientaculũ ſumere, accedente illa, fame corripimur, tunc maiore copia ſanguinis, qui famem eſſet cohibiturus, redundantibus venis, propter aſſuetudinem ientandi in nona hora, quam fingo ſuperaddi prandio & cœnæ aſſuetis, q̃; prius, cùm tantũ prandebamus ac cœnabamus. Cuius affectus fameſcẽdi ſcilicet, nobis inuitis & ignaris, tunc cùm non ſoliti eramus, nulla alia reddi poteſt cauſſa, q̃; aliquod occultum mouens melancholiam ad os ventriculi, ad excitandum appetitũ tunc, cùm per menſem ientauit homo, quæ prius cùm iẽtare nõ aſſueti eramus, differebat melãcholiæ motum vſque in horam prandij. Ad cuius ſimilitudinẽ in pſittacorũ aut turdorum cerebro introducto ſæpe vocum humanarum ſono, mouentur eorundem vocalia inſtrumẽta, quæ prius quieſcere aſſueuerãt. Et canum & ſimiarum aguntur membra, viſis humanis motibus, quæ ante quieſcebant, in plurimum inſtigatis ac allectis ab homine his irrationalibus ad æmulationem motuum humanorum flagelli pœna, aut alimenti præmio.

Obiectio cõtra cauſſam aſſignatã docilitatis brutorũ.

¶Contra tamẽ ea, quæ inter aſſignandam cauſſam vocũ æmulatarum à quibuſdam auibus diximus, quædam obiectio nõ cõtemnenda inſurgit. Ea eſt, falſũ videri, quod dicitur, aërem agitatum ab ore & inſtrumẽtis vocalibus taliter moueri, vt ipſa mota ſunt. Nã ſi aër quibuſuis

vocibus

vocibus actus in circulũ mouetur, velut aqua, in qua lapis iniectus eſt, ceu phyſici ferunt, vt aqua circulariter mouetur, lapide per lineam rectam ſuperiacto, ſic aër in circulũ à voce agitabitur, voce in aërem rectè impulſa: quod ſi acciderit, falſa erit noſtra aſſertio, atteſtans aërem moueri, prout humana vocalia membra mota fuerunt.

Soluit' obiectio

¶ Vt hãc nempe obiectionẽ dilucidè ſoluamus, fingendus eſt aër agitatus à voce humana nõ adeò liquidus & tenuis, vt eſt, ſed velut quædam cera eliquatiſſima, quã vox diffuſa figuraſſet, tot, ac tantis angulis, aut circulis, lineis, eminentijs, ac cauitatibus, vt ſi ipſa cera taliter figurata ab aëre agitato, vt ipſe eſt, ſolideſceret, typus ac proplaſtice valeret eſſe, & qui in ſe velut æs cauatum diffuſa metalla ſuſciperet, vt ipſa euaderent ſic effigiata, vt vox humana formata fuit, puta vt aër frangitur, cũ dictio hęc, Petrus, profertur, ſic ęs effuſum in typũ illũ cereum effigiaretur. Prior enĩ ſyllaba, Pe ſcilicet, labijs tantùm iunctis, cęteris vocalibus inſtrumẽtis quieſcẽtibus, profertur, vt, trus, lingua tantùm dentes feriẽdo, & ipſis parumper motis, dicitur. Quæ diuerſa fractio, ſi in cera eliquata, aut in molli maſſa triticea fieret, tam diuerſis formis relata effingeret, vt quiuis cernens oculis illas figuras, poſſet diſtinctè cognoſcere, q̃; maximè differre has dictiones prolatas non tantùm inter ſe, verùm & ab alijs quibuſuis. Hę ergo diuerſæ figuræ ſi in aërẽ vel aquã inijcerentur, & ſi ipſam in circulũ mouerent, non tamen circunferentiam linea perfectè circulari claudi permitterent, ſed vniuerſam circunferentiã aëris vel aquæ illis figuris afficerent, quibus ipſa erant effigiata, vt notũ omnibus eſt.

¶ His ergo habitis, dico faciliſſimè ſolui obiectionem, negando lapidem reiectũ in aquam, ipſam in perfectè circularem figuram effingere, quin circunferentia circuli aquei illas eminẽtias & figuras ſeruare, quas lapis reiectus habebat, aſſeuero, & ſi inſenſibiles viſu eſſe atteſtor, q lapis citò deſcendens, aquam renitentem multiplicibus ſuiipſius lapidis angulis & eminẽtijs non ſic poteſt perfectè configurare, quòd in ſecunda & tertia inũdatione non deliteſcant, aqua in circulum mota, quod aëri paſſibiliori nõ accidit. Ipſe ergo in voce cõfiguratus, per aures vſque in cerebrũ intrans, cũ illud ſit molliſſimum, taliter ipſũ figurat, vt aër ipſe figuratus eſt,

eſt, quòd ſic effigiatũ incitat ner uos à ſe ortos, ſic moueri, vt pro ferentis, cùm loquebatur, moti fuere: quia non alium ſitum ce rebrum loquẽtis ſeruauit, cùm loquebatur, q; quẽ effingit vox in cerebrum audiẽtis, qui ſitus cerebri neceſſariò à voce prolata gignẽdus eſt, velut cera aut maſ ſa adeò in altum effigiata à ſi gillo ferreo, ꝙ à tergo ceræ emi neret eadem figura, quæ in ſi gillo quoduis ferrum, ſi ipſum cederet, & mollius ipſa cera fie ret, & quamlibet aliam rem, proprio tergo non aliter figu raret, q; ferrum, quo ipſa ſigil lata eſt. Quibus ſoluiſſe ſufficiẽ tiſſimè obiectionem exiſtimo, & aliud, quod quæri poſſet, pu tà, cur aliqua irrationalia relatã facultatem imitãdi homines lo quentes habeant, & alia non: & cur elephanti, ſimię, & canes, & aliæ beſtiæ imperatos motus ex equantur, & tigres & alia immi tia minimè, vſque in illum locũ differo, vbi de cauſſa quarti mo di motus brutorum agetur.

¶ Quæ relata ſunt, portionem quandã quæſiti enodarunt, ſed vniuerſum non abſoluerũt. Ea enim, quæ diximus, cauſſam tã tùm exhibent vocum, quæ imi tantur, cùm audiuntur, non ta men aliarum, quæ proferuntur, nullis multo ante loquentibus. Pſittaci enim & turdi ſępiſſimè loquuntur, quæ ſemel, aut plu ries audierunt, nemine loquẽte tũc, nec per multos dies ante, ea quæ ipſi cãtillãt. Cuius rei cauſ ſam dico eſſe phantaſma relictũ à voce prolata in parte ſeruatri ce eorundem, præſentatum illi proportionali noſtræ, qua co gnoſcimus abſtractiuè.

¶ Sed cur potius vna hora quã alia tales imagines ducuntur in partem illam ſyncipitis bruto rum conſimilem noſtrę, & non aliæ, nulla alia reddi poteſt cauſ ſa, quàm frequens motus ſpiri tuum & humorũ ſcrinij imagi num ſeruatricis, qui talia aut ta lia compellit exire phantaſma ta, qualia humor motus poſcit. nõ enim aliter brutis accidit pe nes hoc, quàm nobis. Nã vt nõ rarenter nobis circa diuerſa me ditantibus occurrit imago pa terna, aut amici multo ante nõ viſi, qua gaudio afficimur, prædictos cognoſcẽtes abſtractiuè, quia tũc humor ſanguineus do minabatur, excellebatq; in cere bro, cui inditũ eſt à natura, ima gines rerum delectantium offer re cognitrici facultati interiori, vt melancholico humori in ce rebro redundanti datum eſt, ea compellere phantaſmata in an teriorem partem cerebri vehi, quæ mœrorẽ triſtitiamq; infer re poſ-

Cur pl, vnotẽpo re q; alio pſittaci & turdi quę didi cerũt cã tillent.

re poſſent: ſic brutis accidit, talia aut talia phantaſmata præſentari, qualia humor dominans, vel agilitas phantaſmatis poſcunt. Vel cùm quæ relata eſt cauſſa deeſt, dicemus contingere potius vnum phantaſma, quã alterum præſentari potentiæ interiori cognoſcẽti: quoniam aſſidua meditatione noſtra de re illa, quæ genuit imaginem ſeu phantaſma, quod præſentatur, factum eſt, phantaſma illud agilius, promptiuſq; curſui in partem anteriorem, quàm aliud vllum, vt frequentius vox aliqua prolata et in cerebrum beſtię intrans, phantaſma ſui ipſius agilius reddit, quâm rarẽter audita idque cauſſa eſt ſomniandi frequentius ea, quæ interdiu acta ſunt, quàm alia. Prout ergo humor, aut ſuperfluitas; vel frequens meditatio vigilantis, aut introitus vocis per aures animalis plus minúſue dominantur, ſic phantaſmatum exitus in anteriorem partem ſequũtur, aut motum humorum, aut meditationẽ excitatorum, aut frequentem introitum vocis in aures in nobis & brutis, dũ voluntas noſtra oppoſitum non imperet. nobis enim dormientibus contingunt motus phãtaſmatum, prout dictum eſt, vigilantibus quoque & nolentibus pręcipere accerſiri potius imaginẽ hãc, quàm illam. Secus cùm nobis placet plus patris (exempli cauſſa) quàm matris imaginem cognoſci.

¶ Quæ relata ſunt, inter reddẽdam hanc tertiam cauſſam motuum brutorum, duplicemquęſtionem phyſicã explanari poſcunt. Prima, an phantaſmata, ſeu imagines rerum, quæ aſſeruantur in parte cerebri, quę memoratiua appellatur, corpora ſint, an accidentia inhærentia ſubſtantiæ vlli interiori. Vbi etiam reddetur ratio, quæ mouit phyſicos aſſeuerare, eſſe ſeruatricem facultatem, memoriam appellatam, ſitam in poſteriore cellula cerebri animaliũ. Secunda quæſtio, quæ explananda ſe offert, eſt, vtrum phantaſmata illa, quæ præſentantur potentiæ cognitrici interiori noſtræ, cognoſcantur ab ea vt obiecta, an tantùm res, quæ genuerunt imagines illas, cognitione abſtractiua percipiantur. Hæc ergo diſſoluam primùm dubia, deinde auſpicabor reliquorum motuum brutorum cauſſam aſſignare.

Quomodo intuitiuè & abſtractiuè cognoſcamus.

¶ Explicaturus animæ notiones interiores exterioreſque, omnibus hæc lecturis ſuadere volo, ea, quæ à me dicentur, vera futura, ſi, qui mentem meã

his ſcriptis nouerint, ſeſe cùm abſentia, aut præſentia cognoſcunt, ſic, prout ego fateor, ſentire aut intelligere ea, experti fuerint, vt ſum relaturus. Non enim hic agitur de ſitu orbis, vbi fidem docenti adhibere expedit, credendo mare certis in locis terram adeò vndique inũdare, vt prope adſit, ſi latius diſtenderetur, nihil animantibus relicturum: aliâs autem intantum coire, vt ſi quidpiã plus cogeretur, terra vlteriorem maris digreſſum eſſet cohibitura. Sed actus animæ diſcutiuntur explicanturque: quorum quiuis adeò conſcius eſt, vt Ariſto. in exordio librorum de anima, ſcientiam eiuſdem referat certiſſimam eſſe. Non ergo admiratione corripiatur vllus, ſi à cõmuni omnium opinione coactus quandoque diſceſſero, in me non experiens ea, quæ illi dixerunt. Etiam animaduertens, nec ipſos illa, quæ protulerunt, ſenſiſſe: cùm impoſſibile eſſe vlli, id accidere, quod ipſi commenti ſunt, ſim probaturus.

Quid intuitiua & quid abſtractiua notitia.

¶ Suppoſitis ergo finitionibus notitiæ intuitiuæ abſtractiuęque (prior enim eſt cognitio obiecti ſuis ſpeciebus immutantis ſenſitricem facultatem, vel aliquo vim ſpecierum ſupplente, & poſterior obiecti abſentis mediantibus phantaſmatis afficientis) primum quod illuſtrandum ſe offert eſt, quòd occaſionem fuiſſe plurimarum ambiguitatum & errorum complurium exiſtimo, ſcilicet, Quid ſit aliquam rem cognoſcere intuitiuè, & quid abſtractiuè.

Quomodo fiat notitia intuitiua & abſtractiua vt oẽs opinantur.

Putant enim fermè omnes, cognitionẽ intuitituam eſſe quoddam accidens appellatum viſio, ſi oculis cernimus: aut tactio, ſi tactrice facultate ſentimus: aut olfactio ſeu olfactus, ſi naribus olfacimus. Et in ſentientibus guſtandi ac audiendi facultatibus idem accidens gigni credunt: abſtractiuámque aliã cognitionem conſimilem prædictis eſſe exiſtimant. Differunt tamen, vt iſti referunt, quòd intuitiua rei pręſentis eſt, eo modo, quo definiuimus, eadẽq; res ſenſata ſimul cum ſenſu exteriore ad eiuſdem productionem concurrit: abſtractiua verò rei abſentis, imagine rei ad eiuſdem formationem vim habente.

Quid Gregorius Ariminẽſis de notione phantaſmatis crediderit, & qd alij.

Hanc imaginem Gregorius Ariminenſis ſecundo ſententiarum. quęſtionæ ſecũda. diſtinctionis ſeptimæ. putat intuitiuè cognoſci ab ea facultate interiori, quæ abſentia noſcit, re, quæ produxit, cognita abſtractiuè. Alij diuerſum

uerſum credunt, cognitioneſque has, quæ notitia abſtractiua intuitiuaq́; dicuntur, nonnulli putant ineſſe organis animatis, quibus ſentimus, alij toti dictincto à ſuis partibus vel tertiæ entitati, de quo agemus, alij verò, ipſi animæ. Omnes tamen conueniunt, non poſſe animam noſtram quidquam ſentire; aut intelligere, ſi ipſa vllo non afficiatur accidente realiter à ſe diſtincto. Nam credunt iſti id, quod modo non cognoſcebat, quia dormiens, nunc dicitur cognoſcens, quia vigilans, & aliquid cernens, aliquo diſtincto à ſe dici tale, quale eſt: quoniam ſi ſe ipſa anima cognoſceret, & intelligeret, nõ eſſet potior ratio, quòd dormiens appelletur ſentiens, quàm vigil.

¶ Etiam alia ratione idem roborare autumant, quia nullum album tale appellari ſciunt ſine albedine: neque vllum calidum ſine calore, accidẽtibus realiter diſtinctis à ſubiectis denominatis eiſdem. Ad eandem normam inferunt ipſi, fatẽdum fore, nullum cognoſcens dici tale ſine cognitione realiter diſtincta à cognoſcẽte. Adducit Gregorius Arimi. citato in loco Augustinum pluribus in locis, pręſertim in libris de trinitate, id, quod retulimus multis verbis, aſſeuerantem vt ipſe credidit.

¶ Hæc, quæ ſub epilogo quedam à me ſunt ducta de notitij abſtractiuis intuitiuiſq́ue appelatis, explicant, quid apud phyſicos dicatur ſentire, ſeu organo exteriore aliquid cognoſcere. Non enim aliud eſſe creditur, quàm ſentiens eſſe affectum ſenſatione intuitiua, ſi ab obiecto præſente ſimul & potentia accidens illud, dictum ſenſatio, genitum ſit: aut abſtractiua, ſi ab imagine ſeu phãtaſmate rei abſentis notitia ortũ duxerit. Sed cùm horũ, quæ relata ſunt, pauca aut nulla vera eſſe exiſtimẽ, mihi incumbit, non tãtùm modum, quo noſcimus, diuerſum a præfato explicare, verùm & antecedentem ab omnibus fermè phyſicis receptum, veris, ac perſpicuis rationibus diuellere, ac improbare.

¶ Quæ vt expreſſius percipiantur, cõtemplari decet, ab omnibus rebus, quæ ſenſibus exterioribus cognoſcuntur, aliquid in organa facultatum ſenſitiuarum induci: idq́ue ſi diuerſæ rationis eſt à re gignente, ſpecies dicitur, vt quæ in medium ac oculum inducitur à colore, aut quæ à ſapore in guſtandi organo generatur. Verùm ſi eiuſdem rationis eſt cum producente, non propriè ſpecies dicitur, — Autoris ſentẽtia, explicãs modũ, quo ſentimus.

quanuis ſenſitricem faculta- tem ſic, vt ſpecies, afficiat, ſed nomen rei generantis ſortitur, vt calor in tactrice vi genitus, calor vt eiuſdem genitor appellatur, ipſo deſeruiente ad ſenſationem, vt ſpecies coloris ad viſionem. Hæc ab omni fermè phyſicorum ſchola recipiuntur, excepto OKam, & eiuſdem ſequacibus, quos conuiciſſe in noſtro opere nedum æ- dito reor.

¶ Vlterius ſcire conuenit, huiuſmodi ſpecies aut accidentia conſimilia genitoribus inducta in organa facultatum, quibus exteriora immediatè cognoſcimus, nequaquam poſſe dici ſenſationes, ad hunc ſenſum, quòd ipſa ſint forma ſentientis, vt calor calidi, aut color colorati, aut figura figurati: quin ipſa eſſe immediatas cauſ- ſas ſenſationum, ſine quibus ſenſationes naturaliter eſſe nõ poſſent, exiſtimamus. Habẽt enim hæc ſe non aliter cum organis affectis (vt Ariſtote. ſecundo de anima textu commenti. 21. quã pes in generatione veſtigij, aut ſigillum ferreum in figuratione ceræ, ſed horum nullum eſt forma figurati, abſente enim pede, manet veſtigium eius in cinere: & remoto ſigillo, non abeſt ceræ figura ab eodem relicta, ergo quid aliud dicendum reſtat, dici horum figuratorum formam. Quæ enim qualia dicuntur, non ſine ipſis formis talia dici valent. Et cùm nihil in cinere aut cera maneat, quo ſic configurata prout ſunt dicantur, præter talem modum ſe habendi illarum partium configuratarum, ergo ille modus forma dicendus eſt, & nihil alliud. id enim quandiu durat, denominat rem figuratam prout eſt. Nec modũ illum rei fingatis eſſe accidens vllum reale diſtinctum à re taliter ſe habente, vt infra diſcutietur, ſed idem eſſe cum re configurata exiſtimate.

¶ Tertiò perpendite, nequaquam ſufficere organum ſenſitiuum eſſe configuratum à re, quæ ſentitur, ad hoc, vt ille modus ſe habendi organi appelletur ſenſatio, ſed vltra id requiritur animaduerſio. In hoc enim ſenſatio differt à formatione, quæ fit à ſigillo vel pede, vel quáuis alia re ſui figuram in rẽ aliam imprimente: quòd ſtatim vt illa impreſſa eſt, res figurata appellatur eius figuræ, cuius eſt. Quod organis ſenſitiuis noſtris nequaquam accidit. Illis enim configuratis, prout ab ſpecie vel re proportionali ſpeciei

Non ſufficere inductionẽ ſpeciei ĩ organũ ad ſenſationẽ fiẽdã niſi attẽtio adſit.

ſpeciei fieri datum eſt, nedum ſentientes dicuntur homines, niſi aciem mentis in rem illam, quam noſcere volunt, vertant. Vnde quaſi in prouerbiũ exiit, fortibus imaginationibus intẽti, delapſa ſub oculis non videmus. Nullus enim adeò ſtolidus erit, vt fateri velit, obiectas res noſtris ſenſibus, non eos afficere, cùm à ſenſu alijs intẽto nô percipiuntur, euẽtibus ipſis oppoſitum docentibus. Nõ enim minus calemus ab igne præſente, cùm calorẽ non percipimus, quoniam arduis negotijs vacamus, quàm cùm igni aſtantes, nullis rebus impediti, calorem igneum noſcimus.

¶Ex relatis manifeſtum reſtat, ſentire nihil aliud eſſe, quàm organum facultatis ſenſitricis in debita diſtãtia ſitum, ac ſufficiẽter diſpoſitum, affici ab ſpecie ſẽſati, vel ab homogenea qualitate eiuſdem rei ſenſatę, facultate, quæ ſentit obiectũ, animaduertente. Vnde ſenſatio dicẽda erit ille modus ſe habendi ſenſus animaduertentis. Verũ cùm adhuc hiſce verbis mens nõ omnino capere quidditatem ſenſationis intelligit, vlterius explicetur ipſa, proferẽtes, ſenſationem intuitiuam, eſſe notionem quandam rei corporeæ actu præſentis vel ĩmutãtis actualiter, ſeipſa vel alio ſui vices ſupplẽte. notio enĩ ſeu cognitio, nomẽ generis ſortitur, ſuperiorq́; eſt ſẽſatione cognoſcere enim dicuntur tam ſentientes, quàm intelligentes, vt voces iſtæ nũc ſignificare volumus, quanuis aliter ſentire de harũ vocũ ſignificato, Ariſ. 1. poſteriorũ. cap. 2. appareat. Sed nõ eſt, iã ꝙ ita eſſet, niſi de nomine controuerſia. Notióque diſtincta rei præſentis nihil aliud eſt, quàm quædam certitudo, ſeu fides noſtræ mentis talis exiſtentiæ obiecti ſenſati, qualis eſt. Cũ enim dicor videns diſtinctè colorẽ parietis prẹſentis, certus ſũ, colorem illum ibi eſſe, vbi ſtat, eiuſque figuræ eſſe cuius eſt, & hoc tãtũ parietẽ videre dicitur.

¶Si quẹſieris primũ, an ad hoc, vt dicatur anima ſentiens parietis colorem, indigeat aliqua aliare pręter attẽtionẽ & affectionẽ factam in organo facultatis ſentientis, & quòd ſufficiat ille modus taliter ſe habendi animæ, vt ipſa dicatur ſẽtiẽs, an quid aliud requiratur. Etiã ſi ſecũdò interroges, an talis modus habẽdi animæ ſit quid diſtinctũ ab ipſa anima, an idẽtificetur ipſi, vt ſeſſio ſedenti, vel figura figurato, vt prius dixi. Soluunt duo quęſita attinentia modo ſẽtiẽdi noſtro.

¶Ad primũ reſpondebo, quòd nihil aliud eſt (vt dixi) hominẽ cognoſcere diſtinctè intuitiuè

aliquam rem, quàm animã illius eſſe certiſſimam exiſtentiæ rei ſitæ vbi eſt, viſæ, aut guſtatę, aut quóuis alio exteriori ſenſu perceptæ. Quod non aliter fit, quàm ad affectionẽ organi animá informantẽ affici (eo modo quo indiuiſibilis ſubſtantia, poteſt) prout ipſum affectũ eſt: quã affectionẽ in ſe animaduertens anima, dicitur vidérẽ. nõ enim aliud eſt videre rem, quàm vertere intuitũ animã in ſuam affectionẽ. Vt ſi ceræ data eſſet facultas ſenſitiua, qua noſceret figurã ſigilli ferrei actu imprimẽtis in eã, ſola verſione ſui intuitus in figuram in ſe ipſam impreſſam, abſque vlteriori affectiõe, figuram ſigilli diceretur tunc ſentiẽs, cum intuitum ſuum verteret in ſe, non ſe per hãc verſionem noſcẽs, ſed ſigillun, quod illam afficit.

Objectio contra autoris ſententiam.

¶ Si objicias aduerſus hanc noſtram ſententiã, quòd ego ipſe, qui pmiſi nihil dicturus, quod quilibet in ſuis actibus non experiatur, fingo modũ videndi, quẽ nullus in ſe experitur, cùm dico videntis animam intuitũ ſuum vertere in ſe affectã ad affectionem organi animati, & aliorum ſenſuum organorum facultates dici eodem modo ſẽtientes, cum vertit intuitum anima informans ea in ſe affectam ab obiectis. Nam quilibet cùm videt colorem parietis, non aliud, quàm parietem coloratũ videre ſe aſſeuerat, & non, vt ego exiſtimo, cernitur parietis color, viſa ſcilicet ab anima affectione ſua, quæ facta fuit à colore. Si enim ſic accideret, vt ego retuli, duplicem cognitionem vidẽtes habituri eramus: vnam ipſius animæ cognoſcentis ſe affectam: alteram eiuſdem cognoſcẽtis colorem parietis per quandam illationem, ſcilicet, quia ego in anima ſic ſum affectus, ergo color talis in tali diſtantia ſitus eſt. Quorũ nullum quis vnquam in ſe nouit?

Solutio obiectionis per aſſerta ab aduerſis

¶ Soluo quippe hanc obiectionẽ ego, proferens obijcientẽ decipi, cũ credit, quòd anima vertens faciem ſuam (vt more Auguſtini loquar) in ſe affectam ab obiecto ad affectionem organi, dicatur notio ſui: quin exiſtimo verſionem illam animę nõ terminari in ſeipſam vt in rem notam, cùm ſe noſſe nõ vult, ſed in rem exteriorẽ afficientem, vt ſit illa animaduerſio animæ ratio & forma, qua obiectum extrinſecum noſcitur, ipſa anima per ſui animaduerſionem tunc nõ ſe noſcente. Et ne me machinari impoſſibilia, & à captu hominũ aliena exiſtimetis, monſtrabo quid ſimile ab omnibus

phyſi-

phyſicis neceſſitate compulſis paſſim aſſertum. Credūt enim tam Gregorius Ariminenſis, quàm cæteri, rem abſentem cognoſci abſtractiuè, imagine rei taliter afficiente potētiam interiorem, qua abſentia cognoſcimus, vt ipſa facultas interior dicatur noſcens rem, quæ genuit illam imaginē: ſic, quòd cognitio illa non terminatur in rem, quæ præſens afficit, ſed in rem, quæ abeſt, & forſan iam nō eſt. Et ipſe Gregorius non tantùm hoc aſſeuerauit, verū quòd phātaſma, ſeu imago interior intuitiuè cognoſcitur: & quòd vnica cognitione anima intuitiuè cognoſcat phantaſma, & abſtractiuè extrinſecum obiectum: omnibus alijs phyſicis, quibus ego fidem adhibeo, oppoſitum credētibus, imaginem ſcilicet, aut phantaſma, nequaquā cognoſci. A quorū dictis ego non deuio, cùm affirmo, quòd anima ſeipſam affectā ab obiecto, animaduertens illa animaduerſione, non dicitur noſcēs ſe, ſed cognoſcens obiectum, quod affectionem producit.

¶Item nullus eſt, qui neſciat, colores cæleſtis arcus non eſſe veros, & tales, quales dijudicātur. Etiam multiplices colores colli colūbarū adeò fictos eſſe, vt qui relati ſunt. Ac non ob aliud fictos dici, niſi quia non ſentiūtur res, quæ viſionem efficiunt, ſed diuerſę, affecto organo à rebus, quæ ſunt, & non ſentiuntur, taliter, vt à rebus, quę ſunt, & cū immutant, ſentiri ſunt ſolitæ. Illa enim reflexio lucis ſolis, quæ in diuerſis nubis partibus ſoli oppoſitis fit, taliter oculū immutat, prout color puniceus, et rubeus, ac viridis immutare aſſueuerunt: ideoque & ſi cū deceptione, tamē iudicamus iridē illis tribus coloribus variegatā, quorum nullo illa affecta eſt, de ipſa luce reflexa, vt de re non ſenſata, iudicium nullum edentes, ſed alterius rei ſenſationem nō inducentis notionem habētes. Et lux etiam reflexa à diuerſis plumis columbę diuerſum ſitū obtinentibus afficit viſum prout illi diuerſi colores, qui putantur eſſe in collo columbæ, afficere ſunt ſoliti, vt ij, qui non ſunt, eſſe opinentur, eo, qui afficit, putà luce reflexa nō cognita viſu, quibus ſimile accidere animæ affectæ à re viſa fatemur, cùm rē extrinſecam videt. Ipſa enim ſeipſā immutat, notionē non ſui, vt lux iridis reflexa, ſed obiecti quod afficit inducēs. Neque dūtaxat duobus exemplis ductis cognoſcuntur ea, quæ ſunt cauſſæ ſenſationum, ꝙ non vt obiecta extrinſeca ſentiūtur: anima,

quæ ſeipſam afficit, non cognita, verùm in quauis deceptione ſenſuum idem accidere, certiſumus. Nã ſi quis aſſeueret cùm Luna in eclipſi eiuſdem apparet rubea hanc peregrinam affectionem, ipſa non recipiente, dicendam eſſe conſpectam à nobis, falſa proferet. Si enim id ſentiri dicitur, quod ſui notionem infert in ſenſum, cùm Luna nõ talem ſui ſenſationem inducit in ſenſu, qualem verè habet, ſed diuerſam: ergo ipſa non eſt dicenda ſentiri à ſenſu viſus. Niſi id appellaueris, ſẽtiri ab aliquo, quod organum ſenſus illius afficit: ſiue afficiens immutatione illa ſentiatur, ſeu non, quod impropriè ſentiri, dicetur.

Citatur Auguſtinus, vt q eodẽ modo loq̃n di vtatur, quo autor.

¶ Iuris periti dicere ſolẽt, ſe erubeſcere, cùm ſine lege loquuntur. Quo rubore perfunderer ego qui nõ adeò petulans ſum, vt id affirmare auſim, quòd ratione primùm, dein authore aliquo partim aut in totum roborari non poſſit, niſi ijs, quę mox dixi, tueri poſſem. Primò ergo hęc ita ſe habere, vt aſſerta ſunt, rationes ductæ ac ducendæ probabunt. Secundò Auguſtinum hoc ſenſiſſe, aduerſóſque nobis poſſe compelli idem dicere mõſtrabo. Porrò diſtinguitur in præſentiarum animaduertere animam aliquam rem à cognitione illius rei. Stat enim facultatem aliquam aliquid animaduertere, quod non cognoſcit, vt de potentia interiore cognoſcente abſtractiuè obiectum ſola animaduerſione modi ſe habendi animæ geniti à phantaſmate abſque eiuſdem modi notione referebamus. Quod Auguſtinus innuiſſe decimoquinto de Trinitate per ſex columnas à principio illius libri videtur, cũ refert. < Detracto enim corpore, ſi ſola anima cogitetur aliquid eius eſt mens tanquam caput eius, vel oculus, vel facies. Sed non hæc vt corpora cogitãda ſunt, non igitur animam, ſed quod antecellit in anima mens vocatur. > Ergò ſi aliquid in anima proportionatum oculis corporis ſcitur eſſe, non à ratione alienum erit, hoc quicquid eſt, de quo ſtatim diſeram, poſſe verti verſus animam affectam, & ſui animaduerſione non ſe noſcens dici, cùm ſe noſſe non vult, ſed cognoſcens rem, quæ primùm affecit ipſam, quæ res extrinſecum obiectum eſt. Vt ſi Deus indidiſſet vim alicui enti vt lapidi cuidam, qua ſtatim, vt ipſum præſẽtaretur coram oculis ſanis cuiuſuis hominis, ipſe homo cerneret intuitiuè ſolem, ſiue adeſſet ſeu abeſſet ipſe, per immutationẽ factam à lapide il-

lo in

lo in oculos humanos, qualapis non cognoſceretur, ſed ſol præſens aut abſens intuitiuè cerneretur.

Prçſẽs & afficiens poteſt nõ noſci & eſſe idẽ ratio vtaliano ſcãtur.

¶ Neque euentum impoſſibilẽ exiſtimetis: quia ſuppoſui non cognoſci quod præſens eſt: etiã abſens intuitiuè poſſe cerni: audientes tantam phyſicorum caternam primùm imagini ſeruatæ in abſentia obiecti tribuentem, quæ, vt retuli, non cognoſcitur, re, quæ produxit, cognita. Secundò etiam citra miraculum ſæpe contingente illis, qui tempore eclipſis ſolaris attentius ſolem ſpeculantur, etiam ipſum oculis auerſis intuentes. Sed quoniam ſcio poſſe hoc ſecundum cauillari, dicendo non intuitiuam viſionem illam ſolis eſſe, ſed quorundam corpuſculorum ſpirituoſorum intra oculos vi ſolis illuſtratorum. Quia ſi intuitiuè ſol cerneretur, in ſitu, vbi eſt, conſpiceretur, quod illis viſionibus nõ accidit, ideo ducam euentus alios frequentius contingentes, quibus, quæ abſunt, cernuntur intuitiuè. hoc ſuppoſito, illud abeſſe dici, quod vel in tanta diſtantia ſitum eſt, vt quantunuis medium eſſet ab omni opaco expers, ipſumque ſufficienter illuminatum, non poſſet in oculum ſui ſpecies vitaliter afficientes inducere: quia extra ſpheram actiuitatis illius obiecti ſic immutantis ipſi oculi ſiti erant: & hoc modo ſæpe quę abſunt, cernuntur à myopia oculorum affectu laborãtibus, interpoſitis per ſpecillis inter oculos & res, quas cernere nõ poterant ſine illis, quia diſtabant, & illi propter malum affectum tantũ proxima conſpicere valebant, vel quod & ſi organum facultatis viſiuæ intra ſpheram ſuæ actiuitatis contineat, non tamen in organum facultatis viſorię ſuam actionem inducere poteſt, opaco aliquo intercluſo inter rem videndam, & organum facultatis viſiuæ. Vti ſi proximus quis alicui rei cohiberetur illam conſpicere: quoniam paries, vel aliud opacum interceptum eſſet inter rẽ, quæ videnda erat, & viſum, quo interdiceretur viſio. Et hoc ſecundo modo, quæ abſentia ſunt, etiam conſpicere ſæpe datur, velut ſi in fictili vaſe in ſui fundo depicto figura Alexandri, vel alterius rei, conſpici figura non concederetur, quia fictilis vaſis paries eſſet impedimento deductioni ſpeciei à fundo illius ad oculum vſque, ſi per rectam lineam viſio facienda eſſet: quæ figura modo non conſpecta, ſtatim conſpicienda

Abſẽtia poſſe noſci intuitiuè.

quæ ſeipſam afficit, non cognita, verùm in quauis deceptione ſenſuum idem accidere, certiſumus. Nã ſi quis aſſeueret cùm Luna in eclipſi eiuſdem apparet rubea hanc peregrinam affectionem, ipſa non recipiente, dicendam eſſe conſpectam à nobis, falſa proferet. Si enim id ſentiri dicitur, quod ſui notionem infert in ſenſum, cùm Luna nõ talem ſui ſenſationem inducit in ſenſu, qualem verè habet, ſed diuerſam: ergo ipſa non eſt dicenda ſentiri à ſenſu viſus. Niſi id appellaueris, ſẽtiri ab aliquo, quod organum ſenſus illius afficit: ſiue afficiens immutatione illá ſentiatur, ſeu non, quod impropriè ſentiri, dicetur.

Citatur Auguſtinus, vt q̃ eodẽmodo loq̃ndi vtatur, quo autor.

¶ Iuris periti dicere ſolẽt, ſe erubeſcere, cùm ſine lege loquuntur. Quo rubore perfunderer ego qui nõ adeò petulans ſum, vt id affirmare auſim, quòd ratione primùm, dein authore aliquó partim aut in totum roborari non poſſit, niſi ijs, quę mox dixi, tueri poſſem. Primò ergo hęc ita ſe habere, vt aſſerta ſunt, rationes ductæ ac ducendæ probabunt. Secundò Auguſtinum hoc ſenſiſſe, aduerſóſque nobis poſſe compelli idem dicere mõſtrabo. Porrò diſtinguitur in præſentiarum animaduertere animam aliquam rem à cognitione illius rei. Stat enim facultatem aliquam aliquid animaduertere, quod non cognoſcit, vt de potentia interiore cognoſcente abſtractiuè obiectum ſola animaduerſione modi ſe habendi animæ geniti à phantaſmate abſque eiuſdem modi notione referebamus. Quod Auguſtinus innuiſſe decimoquinto de Trinitate per ſex columnas à principio illius libri videtur, cũ refert. < Detracto enim corpore, ſi ſola anima cogitetur aliquid eius eſt mens tanquam caput eius, vel oculus, vel facies. Sed non hæc vt corpora cogitãda ſunt, non igitur animam, ſed quod antecellit in anima mens vocatur. > Ergo ſi aliquid in anima proportionatum oculis corporis ſcitur eſſe, non à ratione alienum erit, hoc quicquid eſt, de quo ſtatim diſeram, poſſe verti verſus animam affectam, & ſui animaduerſione non ſe noſcens dici, cùm ſe noſſe non vult, ſed cognoſcens rem, quæ primùm affecit ipſam, quæ res extrinſecum obiectum eſt. Vt ſi Deus indidiſſet vim alicui enti vt lapidi cuidam, qua ſtatim, vt ipſum præſẽtaretur coram oculis ſanis cuiuſuis hominis, ipſe homo cerneret intuitiuè ſolem, ſiue adeſſet ſeu abeſſet ipſe, per immutationẽ factam à lapide il

lo in

lo in oculos humanos, qualapis non cognoſceretur, ſed ſol præſens aut abſens intuitiuè cerneretur.

Prçſẽs & afficiens poteſt nõ noſci & eſſe idẽ ratio vtaliano ſcãtur.

¶ Neque euentum impoſſibilẽ exiſtimetis: quia ſuppoſui non cognoſci quod præſens eſt: etiã abſens intuitiuè poſſe cerni: audientes tantam phyſicorum cateruam primùm imagini ſeruatæ in abſentia obiecti tribuentem, quæ, vt retuli, non cognoſcitur, re, quæ produxit, cognita.

Abſẽtia poſſe noſci intuitiuè.

Secundò etiam citra miraculum ſæpe contingente illis, qui tempore eclipſis ſolaris attentius ſolem ſpeculantur, etiam ipſum oculis auerſis intuentes. Sed quoniam ſcio poſſe hoc ſecundum cauillari, dicendo non intuitiuam viſionem illam ſolis eſſe, ſed quorundam corpuſculorum ſpirituoſorum intra oculos vi ſolis illuſtratorum. Quia ſi intuitiuè ſol cerneretur, in ſitu, vbi eſt, conſpiceretur, quod illis viſionibus nõ accidit, ideo ducam euentus alios frequentius contingentes, quibus, quæ abſunt, cernuntur intuitiuè. hoc ſuppoſito, illud abeſſe dici, quod vel in tanta diſtantia ſitum eſt, vt quantunuis medium eſſet ab omni opaco expers, ipſumque ſufficienter illuminatum, non poſſet in oculum ſui ſpecies vitaliter afficientes inducere: quia extra ſpheram actiuitatis illius obiecti ſic immutantis ipſi oculi ſiti erant: & hoc modo ſæpe quę abſunt, cernuntur à myopia oculorum affectu laborãtibus, interpoſitis per ſpecillis inter oculos & res, quas cernere nõ poterant ſine illis, quia diſtabant, & illi propter malum affectum tantũ proxima conſpicere valebant, vel quod & ſi organum facultatis viſiuæ intra ſpheram ſuæ actiuitatis contineat, non tamen in organum facultatis viſorię ſuam actionem inducere poteſt, opaco aliquo intercluſo inter rem videndam, & organum facultatis viſiuæ. Vti ſi proximus quis alicui rei cohibe retur illam conſpicere: quoniam paries, vel aliud opacum interceptum eſſet inter rẽ, quæ videnda erat, & viſum, quo interdiceretur viſio. Et hoc ſecundo modo, quæ abſentia ſunt, etiam conſpicere ſæpe datur, velut ſi in fictili vaſe in ſui fundo depicto figura Alexandri, vel alterius rei, conſpici figura non concederetur, quia fictilis vaſis paries eſſet impedimento deductioni ſpeciei à fundo illius ad oculum vſque, ſi per rectam lineam viſio facienda eſſet: quæ figura modo non conſpecta, ſtatim conſpicienda

 ſe offer-

ſe offeret, ſi idē vas aqua repleatur, quod ante vacuū aqua erat, refractis ſpeciebus à perpendiculari, vt perſpectiui inquiunt, & ſic oculum pertingere valentibus, quæ rectum iter agentes, oculum attingere non valebāt. Nihil mirum ergo ſi vi naturæ id ſæpe fiat, quod abſens cerni valeat, à Deo id fieri poſſe concedi, quin abſurdū aliud teſtari: poteſt enim Deus taliter afficere oculum, prout ſpecies, quæ prius non afficiebāt, nunc aqua immiſſa in vaſe afficiunt. Hanc enim vim cauſæ efficientis, Deū poſſe ſupplere, nullus ambigit. Sed aqua in vaſe immiſſa valuit notionem intuitiuā, figura prius nō viſa, nūc gignere: ergo oculo ſic affecto à Deo; etiam conſpicietur intuitiuè, quod nō noſcebatur.

Obijcit' cōtra aſſerta, ſcilicet, ꝙ deus poſſet gignere notitiā intuitiuam.

¶ Si obiiceretur, ſi ita eſſet, vt retuli, ſequi, poſſe deū decipere, quia valeret gignere notitiā ītuitiuam rei non exiſtentis. Quod aut inconueniat, aut nō, hic nō indagatur, ſed dato q; maximè inconuenire, hāc obiectionem ſoluerem ego per id, quòd non ſequitur, genita notitia intuitiua rei non exiſtētis in oculum Petri, ipſe teſtaretur illam rem, quę non eſt, ſibi præſentem eſſe, qua aſſertione deciperetur Petrus; ergo deus deceptiōis cauſſa foret, & deceptor dici poſſet. Nam quòd nō ſequatur, patet. Quia ignorantia Petri potius fuiſſet cauſſa deceptionis illius, quā Deus ipſe. Si enim Petrus doctus eſſet, ſciuiſſet potuiſſe Deum feciſſe illū intuitiuè noſcentem rem nō præſentem: & ſi hoc ſibi compertum eſſet, affirmaſſet, verū eſſe rē, quam intuitiuè nouit, adeſſe, niſi à Deo fuiſſet notio intuitiua illius rei in ſe Petro infuſa, qua conditione addita, iam non deciperetur Petrus, imò vera ſciuiſſet. Nam ſi hoc ſuffeciſſet ad appellandū Deum deceptorē, quòd notione aliqua in nobis genita cognoſceremus rem aliam eſſe, quàm eſt, paſſim deceptor dicendus eſſet, qui talem naturam facultati videndi tribuit. Quòd ſi lux certo modo refracta in nube, oculum afficiat, hominem cogit cognoſcere arcum tricolorem in ea parte nubis eſſe, vbi nullus color eſt. Et ſi rem per ingentē à ſe diſtantiam ſitam homo videt, multò minorem, quàm ſit, cognoſcit: quæ etiam notiones intuitiuę & fallaces ſunt, vt illa, de qua agebamus. Sed Deus in relatis naturis hominibus collatis, non fallax dicitur, ſed ſummè verus eſt: ergo nec faciendo hominē cognoſcētē intuitiuè, quod nō eſt, fallax dicēdus erit.

Quæ dicantur ſẽſationes deceptoriæ, & q̃ non.

¶ Et quia de deceptione contingente in viſu circa res, quę quã maximè diſtant, tetigimus, ſcire expedit, quòd ſecundum meam ſentẽtiam huiuſmodi cognitiones, quibus magnitudines aliæ, quàm ſunt, iudicantur, & aliæ huius generis, quæ deceptoriæ cognitiones dicuntur, nõ poſſunt verè dici, eſſe eorũ obiectorum, quæ ſunt, ſed eorũ, quæ nõ ſunt. Vt enim ſępius dixi, non inconuenit, quod non eſt, cognoſci, aliquando vt non exiſtens, aliàs falſè & deceptoriè, vt exiſtens. Non enim ſequitur, eſt notũ, ergo eſt, pluſquã, eſt homo mortuus, ergo eſt. Quippe qui lunam conſpicit, eam non maioris quàm pedalis diametri iudicãs, & cognoſcẽs, non verè cognoſcere viſione illa lunã dicetur: quòd ſi ipſam videret, non multò tota terra minorẽ diametrũ eiuſdem eſſe cognouiſſet. Nã vt qui in nube colores eſſe, qui non ſunt, viſu exiſtimans, decipitur, & nõ videns colores exiſtẽtes, ſed qui nõ ſũt, verè dicitur: ita, qui Lunã minorẽ quã ſit, cognoſcit, nequaquã verè lunã videns & cognoſcens dicendus erit, ſed eã, quę nõ eſt, percipiẽs. Niſi opinetur aliquis vt dixi, illud dicẽdum cognoſci, quod afficit potẽtiam ſentiẽtẽ, & cùm luna ſuis ſpeciebus immutet viſum, eã appellandã viſam exiſtimet, in qua opinione decipietur. Iã enim nõ exiguis exemplis probauimus, nõ pauca afficere facultatẽ ſenſitiuam, quæ non cognoſcũtur, & inter reliqua phãtaſmata relicta ĩ abſentia obiectorũ immutantia facultatem interiorem cognoſcẽtem abſtractiuè duximus: quæ ſic afficiunt, vt ſua affectione eadem nõ cognoſcantur, ſed illa, quæ ipſa genuerunt.

Obiectionẽ quandã cõcedit autor vt verũ pbantem.

¶ Obijci poſſe aduerſus nos videtur, ſequi ex dictis, tãtùm verè dicẽda cognoſci, quæ exactè talia qualia ſunt, cognoſcũtur: & cùm, quæ plus iuſto, vt verè dignoſcantur, abſunt, non exactè percipiantur, ſequetur fermè omnia, quæ ſentire aliquo ex ſenſibus exterioribus dicimus, non verè dici ſenſibus exterioribus percipi. Nam potior pars eorum, quæ ſentiuntur, nõ exactè percipiuntur. Quam cõſequentiam vt bonam concederem ego, & ſimul conſequens. Niſi impropriè illud vocaueris cognoſci, quod afficit facultatẽ cognoſcẽtem, & ſi in ſui exquiſitam notitiam cognoſcentem non trahat.

¶ Priuſquam vlterius procedam in ſoluendis dubijs, quorum ſolutioni incumbo, explicare decet Auguſtini ſentẽtiam

ductam

ductã ex decimoquinto de Tri-
nitate, affirmantem in anima eſ-
ſe mentem velut caput, aut ocu-
lum, aut faciem, dicendo intelli-
gẽdam eſſe, vt ipſe Auguſtinus
innuit, non partẽ quantitatiuã
vllam in anima eſſe fingendam,
quę caput, aut oculus ſiue aliud
peculiare membrum ſit, ſed ani-
mæ noſtræ diuerſas facultates
eſſe illa quæ finguntur membra
diuerſa motrix, concoctrix, ira-
ſcibilis, concupiſcibilis, & ſen-
tiens, ac intelligens, quę vltima
mens dicitur: atque hæc poſtre-
ma, mens appellata, adeò libera
eſt, vt poſſit quãdoque ſeſe mẽs
in abſentium, aut præſentiũ co-
gnitionem vertere: nõnunquã
aliquorum pręſentium notioni
adeò attentè vacare, vt aliorum
obiectorum aſtantium cogni-
tioni non incumbat, vt ſupra di-
cebamus: etiã ſui ipſius notioni
operam dare, omnibus alijs co-
gnitionibus poſthabitis.

Improbatur cõmunis opinio đ modo ſentiẽdi.

¶ Vniuerſa, quę retuli, ſi (vt de-
cet) perpendantur, omnes do-
ctores de actibus animę agẽtes
hoc duntaxat conuincere de-
bet, aſſeuerare animam ipſam
taliter ſe habentem, tantùm
vniuerſas notiones ſuas eſſe:
cùm ſæpe contingat, ipſam a-
deò attentè animaduertere ali-
quam figuram eleganter depi-
ctã, vt nihil, quod illi aſtet, præ-
ter figuram videat, viſione, ne-
quaquam, accidens diſtinctum
ab anima eſſe, valente. Nanque
ſi accidens eſſet genitum natu-
raliter à facultate viſoria & ob-
iecto, vt communis phyſicorũ
ſchola teſtatur, ſequeretur, vni-
uerſas res oculis obiectas, neceſ-
ſariò eſſe conſpiciendas, quãtũ-
uis contemplationi figuræ pul-
chræ depictæ incumberet viſus.
Conſequentia probatur. Quia
ſi productio viſionis, quod acci-
dens realiter diſtinctum ab ani-
ma eſt, naturaliter gignitur à fa-
cultate viſiua, & præſentia obie-
cti vt hi credunt, cur potius figu-
ra, cuius contemplationi vacat
viſus, generat accidens illud, di-
ctum viſio, quàm alia, quę viſui
obijciuntur? Quippe ſi dixeris,
ꝙ anima valde intenta viſioni
vnius figuræ non poteſt genera-
re aliam, hoc nihil valere vel ex
hoc cõſtat: primò, quia ignis nõ
imbecillior eſt ad producẽdum
vnum ignẽ q̃; mille. Etiã quia
ſi aliquod inſtrumentum præ-
ter organum ad huius viſionis
productionem, putà ſpiritus vi-
ſiui à cerebro miſſi neceſſarij eſ-
ſent vt attentio fieret, cùm maxi-
mè incumbit viſus contempla-
tioni figuræ, oculos illis abũda-
re certum eſt. organum enim il-
lud, quod vllam exercet opera-
tionem, ad ſe trahit ſpiritus, qui-

bus

bus perficiatur, vel anima eoſdem mittit. Ob ergo organi defectum, aut ſpirituum penuriã, nequaquam dici poteſt attentionem deeſſe, aut viſiones illas non fieri. Neque in poteſtate voluntatis eſt nõ videre, quæ obijciuntur, cùm viſio naturaliter producatur. Ergo, vt prædixi, omnia, quæ coram oculis præſentãtur, conſpicienda erant: cùm omnes cauſſæ, quæ requirũtur, adſint. anima enim ipſa, quæ cõcurrit ad generationẽ viſionis figuræ, adeſt, & cætera adeſſe probauimus, ergo viſio aliorũ obiectorum, vltra notionem figuræ, gignenda erat, quod nõ contingit.

Solutione aduerſariorũ autoris ſentẽtiã roborari

¶ Nihil enim reſtat, quo huic rationi facere ſatis poſſit, prӕterquam dicere, attentionem animæ deſſe ad viſionis productionem, & hanc non fieri ab ſpiritibus. animam enim requiri ad viſionis generationem ij dicẽt, ſed non quomodocunque habentem, ſed aut nulli rei valde attentam, aut ei, cuius viſioni incumbit. Quam ſolutionem recipio ego vt ſufficientem. Et ſciſcitor ab his, Quid ſit illa animæ attentio, ſine qua viſio gigni nõ poteſt? Si dixerint quòd ſit aliquod accidẽs diſtinctum ab ipſa anima, Quæro cùm ad productionem viſionis figuræ illud in anima ſit, cur nõ ſufficiat ad producendum aliorum obiectorum viſiones? Si reſpondeatur, quamlibet rem viſam indigere peculiari attẽtione, quæram iterum, quis attentionis genitor eſt? Si dixerint obiectum & facultatẽ viſoriam, & animã, hoc verũ eſſe non poteſt. Quia vbi alicui rei conſpectæ immodicè vacamus, & alias ſubditas oculis non conſpicimus, illa omnia coëunt, & viſio non gignitur, ergo aliquid aliud præter hæc tria requiritur ad attentionis productionem. Si id fateantur, dicentes alio accidente afficiendam eſſe animã ad attẽtionis generationem: quæram quæ cauſſa ſit genitrix illius alterius accidentis requiſiti ad generationem attentionis? Si aliquam prædictarum trium protulerint, putà obiectum, aut facultatem, aut animam, mox quæram, cur potius genitum fuit illud accidens præcedens attentionem concurrentem ad generationẽ viſionis figuræ elegãtis, quàm ad productionem attentionis requiſitæ ad cognitionem domus præſentis affabrè fabricatæ? Et cùm nulla poſſit reddi ratio, niſi fingẽdo aliud accidens requiri, quo potius in illam attentionem quàm in aliã determinetur, in infinitum

proce-

procedendum eſſe dicere compellũtur iſti. Reſtat ergo nequaquam dicendam eſſe attentioně animæ accidens vllum ab anima diſtinctum, ſed eandem volentem taliter ſe habere circa illud obiectum, qualiter nõ ſe habet circa alia, dici ſuipſius attẽtionem. Ergo ſi hoc, ſine quo viſio celebrari non poteſt, modũ habendi animæ certum eſſe probaui, cur viſionem ipſam etiam modum habendi animæ nõ appellabimus, vt eſt?

Diuerſi modi habẽdi animæ tam cũ ſentit q̃; cũ vult attẽta eſſe, ac alij

¶Si à me interroges, quid ſit ille modus habẽdi animæ dictus attentio, & quo differat ab alio modo dicto viſio, & modi habendi animæ diuerſas res videntes quid ſint, & quo inter ſe diſtent: dicam me eos modos nõ cognoſcere à priore, ſed à poſteriore per effectus diuerſos, ſed coniectari eos proportionales eſſe diuerſis ſitibus corporũ noſtrorum, & prout nobis conceditur infinitos ſitus, ac vbi infinita mutare, ſyncathegorematicè quidem, ideſt, nõ tot, quin plura, ita ipſi animę permiſſum eſt infinitis modis ſe habendi affici. De quibus omnibus fuſè ſtatim dicetur, ac poſtmodum etiam perficietur, vbi Auguſtini decreta noſtris palàm fauere monſtrabitur.

¶Puto me ſufficienter explicaſſe veritatem huius negotij huc uſq; perperam intellecti, etiã cuiuis perito phyſico monſtraſſe, bruta ſentire non poſſe, cùm ex dictis ac dicendis neceſſariò eliciatur ſi ipſa ſentirẽt, animas eorundem modo dicto cogni turas objecta animaduertentes, ſcilicet affectiones in ſenſu factas ad affectionem organorũ, cùm non ſenſationibus accidẽtibus, neque alio modo, quã dicto, poſſint animalia ſẽtire, quę facultas tantũ animæ ſeparabili à corpore cõuenit, vt infra oſtẽdetur, cũ de immortalitate animorum in fine huius operis tractabimus. Sed antequam de vllis alius rebus agam, explicare placet, an modi habendi animæ, ſint quid diſtinctum ab ea, an non.

¶Hoc ſecundum dubium vt dixi ſciſcitabatur, an modus ille habendi animæ noſcentis obiectum extrinſecum, qui formalis cognitio eſt, eſſet aliquid extrinſecum ab ipſa anima, an idẽtificaretur eidem, ſolaque ratione diſtingui diceretur. Cui breuiter reſpondemus, affirmãtes, vt prædiximus, non realiter, ſed ratione ipſa differre. Impoſſibile enim exiſtimamus, cognitionem vllam eſſe rem diſtinctam entitatiuè à cognoſcente: quod verum eſſe in ſenſationibus exterio-

Solutio dubij.

terioribus in pręſens exactè probemus.

Senſationes exteriores non eſſe q̄d realiter diſtĩctũ ab anima ꝓbatur.

¶Pro quo primò ab aduerſis interrogatur, an illa qualitas, quę viſio, aut olfactio, aut quæuis alia ſenſatio exterior appellatur, ſit accidẽs corporeũ, exiſtens totum in toto, & pars in parte: an ſpirituale, totum toti, & totum cuilibet parti adſtans. Si primũ dicatur, eo videre, aut ſentire, vllum quantum nullus poſſet, vt mox colligam, & ſpirituale nequaquam eſſe probabo: ergo nullius naturæ eſſet, quod entibus cõtingere implicat. Si enim ens eſt, alicuius naturæ eſſe tenetur: & inter ſpiritale & corporeum nullum eſt medium: ergo ſi nullius harum naturarũ eſt, reſtat non eſſe. Quòd ſi corporeum eſſet accidens, viſio, nequaquam poſſemus ſenſationibus his quantum aliquod cognoſcere. Sic deducitur. Sit paries albus centupedalis longitudinis ac latitudinis, coram oculis Petri aut Pauli adſtans, producens viſionem in oculum Petri aut Pauli, quam extendi in partem centralem cryſtallini ſeu glacialis humoris, idem enim ſunt, ſi ibi viſio fit, aut in cruciatione neruorum opticorum, ſi illic viſio perficitur, neceſſariò eſt confitendum, cùm accidens corporeum ipſa ſit, ſequendo eorum placita, extenſum ergo illud accidens in prędictas partes cryſtallini humoris quædam pars dextram illius afficiet, alia ſiniſtram. Vlterius ergo medietate dextra tantùm medium obiectum ad ſui productionem concurrens percipietur; & ſiniſtra aliud medium cognoſceretur: & nihil erit in nobis, quo dextrum ac ſiniſtrum perciperemus, neq; quid quod de centupedali illo colore iudicium elicere poſſet: cùm nulla pars illius organi viſorij poſſit de vniuerſo colore, ſed de ſua medietate aſſeuerare. deeſt enĩ cuilibet parti ſenſatio alterius, ſine qua illa, quæ produxit ſui ſenſationem, ſentiri non poteſt. implicat enim aliquid ſine ſenſatione ſentiri. Neque hoc argumento tantùm probatur non poſſe centupedalem colorem cognoſci, ſed neque ſemipedalem, aut vllum quantunuis paruum quantum ſic colligendo, cognoſci deducitur. Nam ſenſatione medietatis ſiniſtræ cryſtalloidis tantùm dimidius color generans eam ſentitur: ergo medietate medietatis ſenſationis tantũ quarta pars totius coloris percipietur, & altera medietate alia

quarta

quarta totius coloris videbitur, & nulla parte tota medietas dignoſcetur: cùm nulla vnica pars ſit, quæ vtraque medietate medietatis ſenſationis ſit affecta: ſine qua affectione, ſenſatione dicta, color quantus ſentiri ſecundum eos non valet. Eodem aſtu colliges tantùm punctum quãtorum cognoſci viſione. Et eiſdem rationibus tantùm punctũ tactorum ſentiri à tactu, & aliorum obiectorum ſenſationes tãtùm punctorum, non quantorum fore probatur, quo nihil abſurdius.

Ratio. 2. cõtra eos qui teſtãtur ſenſationes eſſe accidentia realiter diſtĩcta ab anima ſentiente.

¶ Secundò interrogo, an ſenſationes eæ, quæ accidentia diſtincta à ſẽtiẽte ab aduerſis appellãtur, perfectiores ſint obiectis producentibus, an minus perfectæ, vel æquè vt obiecta producentia perfecta ſint. Nullum horum eſſe poſſe probabimus: ergo ſenſationes qualitates diſtinctas à ſentiẽtibus dari nullus mẽtis compos affirmabit. Non poſſe vllum ex his vltimis accidere, probare non immoror, ꝙ notum ſit, ſenſationes, quæ vitales immutatiões ſunt, perfectiores eſſe accidentibus producentibus notitias ſenſitiuas. Primũ ergo nec dici poſſe probemus per hoc, ꝙ nihil perfectius ſe producere poſſit. qui enim quid nõ habet, conferre illud non valet: ergo obiecta, quæ perfectiõem ſenſationum non habẽt, tribuere eã ſenſationibus nõ poterũt.

¶ Huic rationi forſan tibi facilis apparebit reſponſio, dicens, non à ſolo obiecto gigni notitiam, ſed ab obiecto ſimul & facultate cognoſcente, vt beatus Auguſtinus prope finem noni libri de Trinitate retulit, dicẽs. « Ab vtroque enim notitia paritur, à cognoſcente & cognito. » Et etiam dices, quòd non tantùm ab obiecto & facultate ſenſitrice fiat notitia, ſed quòd in viſione lux, quæ ſpiritalior ipſo colore eſt, concurrit ad productionẽ viſionis. Sed horum quodlibet verum eſſe non poſſe, probatur.

¶ Quia vel obiectum & facultas ſentiens ſi ad notionem producendam ambo conueniunt, producunt notitiam vt cauſſæ partiales accidentaliter concurrentes ad eiuſdem productionem, vel vt totales, & altera in alterius virtute, vt cauſſæ, quę eſſentialiter ſubordinatæ dicuntur, ceu ſol & homo in generatione hominis. Non primum, cùm illius meſſis cauſſis concedatur eam partem quantitatiuã effectus poſſe producere, quam in genere cauſæ ſortiuntur. Si enim tres homines æqualium virium traherẽt trabem, quam

nullus,

nullus,neque duo mouere po-
terant,cuiuis concedetur, poſſe
trahere tertiam trabis partem.
Et per idem ſimile, ſi duo obie-
ctum & facultas cōueniunt in
productionē notitiæ, vt huiuſ-
modi cauſſæ,quælibet earū me-
dietatem quantitatiuam conſti
tuet. Sed medietatum ſenſatio-
nū quælibet pars eſt perfectior
eſſentialiter colore, aut calore,
aut ſapore producentibus,ergo
ſe perfectius eſſentialiter produ
cent huiuſmodi obiecta : quod
fieri non poſſe,probatum lin-
quimus.

¶Si enim opinās ſpecies colo-
ris,aut ſaporis,fore perfectiores
obiectis producētibus,minuſq;
materiales ipſis eſſe exiſtimas,
& has immediatè cōcurrere ad
productionē notitiæ putas, in-
deq; cōtingere nō ab imperfe-
ctiore ſed perfectiore produci
notitiā: etiam hoc atteſtās,deci
peris primò. Quòd cùm vitare
inconueniens vnum niteris, in
aliud eiuſdem formę incidis.
Torquetur enim ſtatim argu-
mentū relatum ad ſpeciem per-
fectiorem colore aut ſapore pro
ducente: quanto magis, quòd
neque ob id,quòd minus ſenſi-
bilis ſpecies obiecto gignēte eſt,
ideo perfectior dicenda venit.
non enim inſenſibilior,quia ſpi
ritalior eſt, vt angelus homine:
ſed inſenſibilior, quoniam ma-
gis ad non ens,quàm obiectū ac
cedens, dicitur, quod imperfe-
ctioni datur, vt prima materia,
(ſi verùm eſt eam eſſe) inſenſibi-
lior omnibus creaturis eſt, im-
perfectiorque eiſdem.

¶Secundo modo non poſſe cō-
uenire ad generationem notitię
obiectum & facultatem, proba
tur, quòd in huiuſmodi genere
cauſſarum eſſentialiter ſubordi
dinatarum, inferior non minus
perfecta eſt effectu. homo enim
generās, homine genito imper-
fectior non eſt, etiam quòd infe
rior cauſſa à ſuperiori pēdet, vt
homo à ſole: ſed horum vtrum-
que deeſt obiecto. hoc enim nō
æquè perfectum vt ſenſatio eſt,
quæ vitalis immutatio dicitur:
neque pendet à facultate ſenſi-
trice in eſſe, neque in cōſeruari.

Alio medio ꝓbat nō poſſe ab obiecto & potētia oriri ſenſatio vt huc uſq; opinatū fuit.

¶Id, quoque quo diluebatur ar
gumentum noſtrum, luci & co
lori conferendo perfectionem
ęquippollentem notioni, cui cū
colore tribuebatur productio
benſatiōis, pręteritis cauillis in
fecillius eſt. Primò, quòd lux
nō æquè perfecta vt ſenſatio eſt.
Secundò, quòd ſapori, & alijs
obiectis producentibus ſenſa-
tiones ſine luce vlla conceditur
facultas producendi, cùm hæc
abſq; luce ſenſationes inducāt.

¶Auguſtini ſentētiam, quam, Auguſti

vt faueāt ſuis partibus, adducūt ex. 9. lib. de Trinitate, nihil eiſdē fauere vel ex hoc patet, quòd ibi gigni notitiā ex cognoſcente & cognito nō in aliū ſenſū recipiē dū eſt, quā, vt ſi dicatur, ex cera & ſigillo ferreo gigni in cerā fi gurā, quę nō diſtatā re figurata. Scriptis antecedētibus ſufficiē ter oſtēdiſſe me exiſtimo ſēſatio nes ſi accidētia eſſent, nō de genere eorū, quę corpori inſūt, appellāda, neq; eſſe. Sed quòd neque de illis ſint, quę ſpiritalia di cūtur & ſunt, probandū reſtat.

¶ Quòd vnica euidēti ratione colligitur. Nullū corporeū poteſt ſpirituale partialiter vel totaliter gignere: ſed obiecta ſēſuū exteriorū ſunt corporea (inſunt enim corporibus) ergo in ſenſationū generatione minime con curret. Antecedens pro maiore probatur. Quia differūt pluſquā genere ſpiritale & corporeū, & diſparata pluſquā homo & lapis ſunt. Obiectis ergo nequaquā in productionē ſenſationū veni entibus, reſtat à ſola vi ſenſitrice ſenſationē gignēdam: quę ſi corporea eſſet, etiā afficere eam no valeret, ratiōe relata. Si verò ſpiritalis incorporeáq; ſit, neq; ea re indigere, vt ſentiat, fatēdū eſt, quā ipſa ſola in ſe producit. De quibus poſt redditas vniuer ſas cauſſas motuum brutorum fuſius agemus.

¶ Diſtulimus ſoluere tria dubia, quæ ſupra quæſita fuēre, vt in hos ſpatioſiſſimos campos ſpeculationis actuū animæ vagari liceret. Ad eorundem ergo ſolutionem redeūdo, in memo riam reuoco legentes, primum dubium ambigiſſe, vtrum imagines, ſeu phantaſmata relicta ab his, quæ ſenſibus exterioribus apprehenſa fuēre, ſint corpo ra, an accidentia, quæ vlli parti interiori inſunt. Cui facere ſatis incipio, duabus aſſertionibus mihi veriſſimis veritatem oſtendendo. Incipit ſoluere tria retro quæſita dubia.

¶ Prima eſt, nequaquam poſſe eſſe accidentia inhærentia animæ huiuſmodi phantaſmata. Secunda, quòd ſiue ſint corpus ſeu accidens inens corpori, corpus, cui inſunt, neceſſariò ſeiunctum ab homine ipſo eſſe, etiā ſi intra cerebrū ipſius cōtentū ſit. Phātaſmata qd ſint pbatur primūq; ac ſecundū dubium ex tribus ſoluuntur.

¶ Prima pars duabus ratiōibus probatur. Prior ſit, cognoſcēte & cognoſcibili in diſtātia requiſita ad cognitionē ſitis, et cogno ſcēte nulli alteri rei intēto, neceſ ſariò ſequitur cognitio. Sed anima cognoſcēs eſt, & phātaſma cognoſcibile, ad ſenſū ſupra explicatū: ergo ſemper phātaſmata, cū à cognitione cæterarū rerū vacamus, noſcēda erant. Cuius oppoſitū millies experimur.

Fortaſſis ſolues,dicendo animã adeò liberam eſſe, vt veluti ſibi licet,ſe nõ noſcere, niſi cũ vult, ipſa ſibi ſemper aſtante:ita eidẽ fas eſſe,non noſcere phantaſmata ſibi inhærẽtia,niſi cùm ei placet,ea cognoſcere. Quod minimè verum eſſe,euentus docent. Nobis enim nolẽtibus, & circa alia meditantibus, offerũtur nõ rarò ſemel aliqua phantaſmata rerum olim cognitarum, & iterum alia,velut corã oculis corporis excitatis, & ad viſionem promptis. Sæpiſſimè ſi in vijs aut foro ſtamus,ſeſe offerunt videnda,quæ ipſos oculos videre, compellunt.Ergo non potẽtiæ illi interiori cognitrici licebit, adeò liberam eſſe circa cognitionem phantaſmatum, prout eſt circa cognitionem ſui.

2. Ratio qua ꝓbatur phãtaſmata nõ eſſe accidentia aię inhærentia.

¶ Secũda ratio ſit. Si imagines rerum quãdoque ſenſu exteriori perceptarum eſſent accidentia animæ inhærentia, non eſſet vnde ratio vlla aſſignari poſſet, cur, percuſſo occipite vulnere inſigni,cõtingat, aut omnium, aut quamplurium rerum præteritarum memoriam amitti,etiã cur eiſdem partibus morbis nõnullis læſis præfatũ ſymptoma contingat. Nam ſi ad cognoſcẽdum ſe anima prompta eſt, etiã ad percipienda phantaſmata ſibi inhærentia prompta futura eſt,quantũuis corpus, cui ineſt, male affectum ſit:ſed ſeipſos noſcunt complures, qui aliorum memoriam deletam habent, ergo alibi,quàm in anima ſita ſũt ea, qbus abſẽtia cognoſcimus.

Phantaſma eſſe qd ab homine ſeiũctũ & ĩ homine ĩcluſũ ꝓbatur.

¶ Secunda concluſio,quæ referebat ſeiunctum ab homine neceſſariò futurũ eſſe illud, quod phantaſma appellatur,ſeu accidens corpori illi ſeiuncto, ſeu corpus ipſum ſeiunctum phantaſma ſit,facile per modum correlarij reſtat probata, ratiõibus ductis.Si enim animę non inſũt phãtaſmata,neque corpori animato adhærere poterunt.Conſequentia probatur.Interrogandò,an corpus animatũ,cui inſũt phãtaſmata,ſit pars vim cognoſcentem habens,aut non.Si primũ,ſtatim inſurgunt vniuerſa, quæ relata ſunt,ſcilicet,ſemper phantaſmata eſſe percipienda. Si ſecũdum dicatur, impoſſibile eſſet vllum abſens cognoſci. Hæc vltima conſequentia probatur.Hoc,quod phãtaſma eſt, cognitionis abſentiũ cauſſa dicitur:ſed hoc accidens inẽs parti humanę non cognoſcenti,nõ poteſt migrare de illo ſubiecto in aliud,ſed ibi non cognoſcibile eſt,ergo in ęternũ incognoſcibile erit. Ni decipior,ſufficienter hęc omnia collecta ſunt:tantũ supereſt probare illud, quod

eſt, vel cui ineſt phantaſma ſeiũ
ctum à viuente eſſe, quod vnico
verbo probatur. Si animæ acci-
dens id non eſt, nec corporis ani
mati accidens, ergo neque pars
vlla corporis erit. omnes enim
verè animati corporis partes
animatæ ſunt. Si ergo corporis
animati pars nulla eſt, & intra
corpus ipſum eſſe neceſſariò fa-
tendum eſt: cùm euentus pro-
bet in poteſtate noſtra eſſe co-
gnoſci abſentia, quæ olim vi-
ſa, vel audita fuère, cùm volu-
mus: cui poteſtati, quę extra cor
pus ſunt, non obtemperant, ſed
tantùm nonnulla in corpore cõ
tenta: ergo de horum numero
fore phantaſma neceſſariò dicẽ
dum eſt. Quod aut erit pars ſpi
rituoſa ſic cõfigurata, prout ſpe
cies rerum ſenſatarum illam cõ
figurauerunt, & ſic nõ accidẽs,
ſed corpus taliter configuratũ
erit: cùm figura à re figurata nõ
diſtinguatur. Aut accidens ge-
nitum in ſubſtantia illa vaporo
ſa ab ſpecie rerum ſenſatarum,
quod vero ſimilius eſt, dicetur:
ſeruabuntq; hęc duo accidẽtia
ſpecies, ſcilicet, genita ab obie-
cto, et illa, quę ſpiritui inſeritur,
normam luminis ſecundarij &
primarij.

Quæ ſit cauſſa

¶Porrò cùm nobis excitatis oc
currunt, vt diximus, cùm volu-
mus à multo tempore viſa, aut
audita, etiam dormientibus in
ſomnia quamplura viſuntur, no
bis nihil imperãtibus. Hæc cor
puſcula, quæ phãtaſmata ſunt,
motorem aliquẽ habitura ſunt,
quẽ voluntatem imperantẽ mo
tum in excitatis, & libero vten-
tibus arbitrio eſſe reor. Hæc enĩ
cùm vult reuocare in memoriã
patris defuncti imaginẽ, à cella
illa, quæ in occipite ſita eſt, vbi
phantaſmata recõduntur (ſiue
ipſa in cellam illam impulſa ab
ſpeciebus ea producẽtibus ſint,
ſeu ab anima illas partes infor-
mante aliqua vi, & aliquibus in
ſtrumentis, in cellam præfatam
ducantur) corpuſcula illa appel
lata phantaſmata in partẽ ante
riorẽ cerebri reuocat, ipſa, vt di-
xi, voluntas, vbi facultas cogno
ſcens abſentia, per præſentiam
ſuorum phantaſmatum cogni-
tionem eius rei, cuius phãtaſma
eſt, cõcipit. In dormientibus ta-
mẽ & pręter propoſitũ aliqua
meditantibus motor voluntas
nõ eſt, ſed aut vapor, ſeu humor
aliquis, qui in corpore domina
tur, qui talia mouet phantaſma
ta, qualis ipſe eſt. Si enĩ ſanguis
fuerit, quæ iocunditatẽ hilarita
temque inferant, præſentabit fa
cultati cognitrici interiori: ſi au
tem melancholicus ſuccus, op
poſita phantaſmata reuocabit.

Motus phantaſmatis potius vno tẽpore quã alio

De qu

De quibus ſupra egimus.

¶ Quæ retuli, ſoluunt quæſita duo de tribus retro dubitatis. Alterũ erat, an phantaſmata eſſent corpora, an accidentia. Secundum, qua ratione compulſi fuerint medici, tribuere poſteriorem partẽ cerebri loco phantaſmatum. Ideo enim, vt diximus, quòd experiãtur, læſa ictu, vel pituitæ redundantia parte illa poſteriore cerebri, memoriã præteritorum auferri.

Tertiũ ſoluitur dubiũ, putà, an phãtaſmaintuitiuè noſcatur.

¶ Tertium etiam dubium, quò ſciſcitabatur, an phãtaſmata intuitiuè cognoſcerentur, cùm abſentia noſcimus, an abſentia tãtùm conciperentur, ipſis phantaſmatibus incognitis, præfatis quoquomodo explicatũ remanet. Credimus enim nos quæ quondam cognita fuêre, ipſa eadem ſeu ſint, ſiue non, cognoſci per abſtractiuam notitiam, phãtaſmate, quod cauſſa inmediata gignẽdæ notitiæ eſt, nequaquã cognito. Noſcũtur enim, vt prędiximus, tam quæ adſunt, quã quæ abſunt, non aliter, quàm anima affecta ex affectione organi, cuius ipſa eſt forma, hanc affectionem animaduertente ipſa anima, & per ipſam non ſe cognoſcẽte taliter affectam, vt eſt, cũ nõ vult ſe noſcere, ſed noſcẽte tunc ipſa rem extrinſecam, quæ affecit, ſi notitia intuitiua eſt, vel extrinſecã, quę olim affecit, ſi abſtractiua notitia fuerit: fuitque, vt dixi, phantaſma rei relictum in memoria, occaſio, quòd abſtractiuè noſceretur aliquid, retracto ipſo phantaſmate in anteriorem illam partem cerebri, vbi vis, qua abſentia noſcimus, viget: ipſam afficiendo non adeò vigoroſè, vt res, à qua genitum fuit, ſed adeò mitius, vt veluti per immutationem intuitiuam diſtinctã certa ſit anima exiſtẽtiæ obiecti, ita per hãc abſtractiuam certa ipſa ſit fuiſſe aliquando obiectum idem.

¶ O quã innumeri errores ſcholarium magiſtrorum prædictis illuſtrantur. Decipiebantur ferme vniuerſi, credentes id, quod noſcitur, neceſſariò futurũ obiectum ſuæ notionis: non intelligentes, noſci aliquam rem, non eſſe tendere facultatem ſenſitricem in illam rem, quæ noſcitur ſeu ſentitur, & ibi vt in rem obiectam terminari, vt Plato exiſtimauit, & Galenus eiuſdem æmulator credidit in libris de placitis Hippocratis & Platonis, aſſeuerans, viſionem fieri extra oculum vſque in rem obiectam miſſis quæ vident: quod perſpicuis rationibus in alio loco deleuimus. Sed non aliud eſſe videre aliquam rem, aut alio vllo ſenſu ſentire, quàm animã

Quohucſq; phyſici decipiebant in notionibus tã ĩtuitiuis q̃; abſtractiuis.

 per

per modum à me explicitũ certam eſſe exiſtẽtię coloris cogniti intuitiuè, cui cõuenire talem ſitum, ac talem figuram, & cæteras cõditiones indiuiduas certa anima eſt. Si enim terminari viſionem in aliquem colorem, qui videtur, non eſt viſum in colorem vſque tendiſſe, reſtat viſionem mentalem aſſertionem eſſe. Quæ aſſertio & ſi expreſſè ex aſſiduo vſu non percipiatur à vidente, aut quouis alio modo ſentiente, exprimitur tamen, quotiens videns interrogatur, an videat, cùm reſpondet, ſe videre parietem, vel hominem obiectos, quos eius coloris eſſe, cuius ſunt, dicit. In abſtractiua cognitione etiam, ſeu ſit rei quondam ſenſu exteriori perceptæ, ſeu fictæ, res cognita non ſuæ cognitionis genitrix eſt, ſed aut phantaſma relictum à re cognita, aut fictum, occaſio cognitionis eſt.

Contra Gregoriũ ꝓbatur phãtaſmata ĩtuitiuè à facultate iteriori nõ percipi.

¶Cùm phantaſmata nõ eſſe accidentia ſpecies appellatæ animæ inhærentes probauimus, etiam veritatem alterius dubij illuſtrauimus. Si enim corpora certo modo cõfigurata, ſiue quibuſdã accidentibus affecta ſunt, impoſſibile eſt illa intuitiuè cognoſci: quia ſi taliter noſcerentur, ſitus eorundem, ac alia accidentia illis inhærentia cognoſcenda venirent. Vt quicunque certus eſſet, corpuſcula illa, dicta imagines interiores, incluſa eſſe intra ſuum caput, eiuſdẽque coloris eſſe, cuius res, quæ abſtractiuè cognoſcitur. Si enim niuis viſæ recordamur, retracta imagine eius à cella occipitij in partem anteriorem ſyncipitis cognoſcentem intuitiuè has imagines: ergo albedinem phantaſmatis cognoſcimus: aut ſi alio afficitur colore imago niuis, fallitur anima, iudicans ſe albedinem cernere, cùm non albedinem cognoſcat, quod à notione intuitiua quã maximè abhorret: ea enim certi ſumus exiſtentiæ obiecti & aliorũ accidẽtiũ ſibi inhærentium, præſertim ſi diſtincta cognitio eſt. Et ad eãdẽ normam pice viſa, imago nigra cõſpiciẽda, ſituſq; eius intra cerebrũ noſcendus eſſet: quæ omnia euẽtibus non quadrant. Nullus enim certus eſt exiſtentiæ phantaſmatum ſuorũ intra ſe: neque vllus diſſector cerebri humani vnquam comperijt illa corpuſcula nigra vt pix, aut alba vt nix cerebro incluſa.

Imꝓbãtur Gregorij ſolutiones.

¶Minimè certè ſatiſfacere poterit Gregorius Ariminenſis his ratiõibus per ſimilitudines quaſdam imaginum in ſpeculo conſpectarum, de quibus incerti ſumus, an inibi ſint, vbi

conſpi-

conſpiciũtur, an alibi, etiam per incertitudinem naturæ nigredinis corui, aut alterius rei, naturã quorũ hominum vulgus ignorat, an accidentis alio inhærentis ſit an non, docti hoc idem vt compertum recipientes. Primo enim exemplo noſtras obiectiones nõ diluit: nec quas ipſe ex authoritate quorundam baccalariorum ſibi obijcit, diſſoluit, & ſi diſſoluiſſe exiſtimet loco ſupra citato. Siue enim decipiatur ſeu non conſpiciens in ſpeculo ſe, vel alium, imaginẽ in certo loco eſſe, exiſtimat: eũque locum ſi præcipiatur, manu ſignabit. Ergo eodem modo ſitum phantaſmatum, ſiue verus ſit, an nõ, cognoſcere, qui in memoriã reuocat imaginẽ niuis aut corui tenetur. Quod nullus vſquam expertus eſt, ſed tantùm recordari rei præteritæ, ſitæ vbi ſenſata fuit, aut eſſe fingitur. Nemo enim verè fateri poteſt, ſe intuitiuè cognoſcere phãtaſmata, intra ſuum cerebrum incluſa, hunc vel illum ſitum cerebri obtinentia, vel alium vllum extra.

Solutio nes Gregorij nullas eſſe.

¶ Neque illa ratio, quæ colligebat phãtaſmata niuis & picis neceſſariò futura eſſe alba vt nix et nigra vt pix diſſolui per hoc poteſt, quòd ſint talia repreſentando, & ſi non eſſendo, vt idem Gregorius reſpondens alijs obiectionibus ſolitus eſt dicere. Nam ſi illa verba ſignificant, quòd imaginibus interioribus concedatur nos ſic immutare interius, vt illa immutatione affecti cognoſcamus non accidẽtia afficiẽtis, ſed rei, quæ genuit phantaſma, nobiſcum cõuenit Gregorius, & ſolùm verbis diſſẽtimus. Illud enim impropriè vocaret ipſe intuitiuè cognoſci quod incognitum cùm ſit, eſt immediata cauſſa cognitionis rei olim ſenſatæ, aut tunc fictæ. Verùm ſi aliter illa verba intelligantur, implicãt: neque vllus mentis compos ea percipere poterit. Fateri enim aliquid intuitiuè conſpici à facultate interiore, ipſo ſui notionem inferentẽ in noſcentem, eiuſdémque accidentia, quæ ſenſus interior percipit (nam ſubſtantiam ſolus intellectus intelligit) non cognoſci, ſed alia, putà rei, quæ genuit phantaſma, implicat quidem. Bene enim ſequitur, hęc imago ſentitur intuitiuè, ergo eiuſdẽ accidentia ſentiũtur intuitiuè. Conſequentia eſt nota à definitione ad definitum, vel ab implicito ad explicitum. Illud enim, vt prædiximus, verè dicitur ſentiri, cuius accidẽtia ſentiuntur: nam ſubſtantia ſenſui non ſubiacet. Vlterius, accidentia illius

ſentiuntur intuitiuè, ergo ipſa ſe talia repreſentant, qualia ſūt, ergo niuis albæ imago ſenſata alba erit, & picis imago nigra, cùm talis exiſtimatur: ſed ex hypotheſi Gregorij non eius coloris ſentiuntur phantaſmata cuius ſunt, ergo conſequens verū, imagines exteriorum rerum ſēſatarum eſſe tales, quales facultate interiori noſcuntur, & non eſſe tales, quales dijudicantur, quod contradictio patens eſt.

¶ Etiam alio modo Gregorij euaſio excluditur. Si phātaſma eſt tale in repreſentando, qualis eſt res exterior genitrix eiuſdē, ergo ſimillimis accidētibus eſt afficiendum phantaſma illis, quibus exteriores. Ideo enim ſtatua Scipionis eum repreſentat, quia ſimili Scipionis colore, & figura, ac magnitudine efficta eſt: dein eiuſdem magnitudinis, ac figuræ, & coloris phantaſma, quod intuitiuè, vt ipſe vult, noſcitur, eſt cum re exteriori. Ergo diſſecto cerebro, imagines tales, & figuræ illæ, ac colores conſpicerentur intra incluſa, quo nihil abſurdius. Reſtat ergo per modum à nobis explicatum dicendas ſimiles in repreſētādo imagines interiores, & nullo alio modo dici tales.

¶ Nec ſufficienter ſoluet qui dixerit, ab exterioribus oculis nō poſſe cerni phātaſmata, interiorē tamē vim potuiſſe, illa cognoſcere. Primò ꝙ vt albū & nigrū ſunt affecta coloribus cōtrarijs, ita corpuſcula illa alborum & nigrorum, nominata phātaſmata, contrario modo immutare exteriores oculos deberent, ſi ipſa intuitiuè, vt exteriores imagines, noſcerentur. Secundò ꝙ ideo ſtatua Scipionis magnitudine repreſentat ſcipionem, ꝙ par illi magnitudine ſit, ſi enim paruior ſtatua eſſet q̃; Scipio, ſtatim magnitudine deficere à Scipione itelligetur. Ergo par imago patris mei ipſi futura erat: quæ nullum cerebrū capere poſſet. Cōſequētia patet, quia phātaſmate patris nō minorē eū abſētē noſco, q̃; dum præſens erat.

¶ Sed quoniam non rarēter loquens de imaginibus interioribus dixi quaſdā relictas eſſe à rebus ſenſibus exterioribus perceptis, alias fictas eſſe, paucis qualiter fingātur, explicemus. Si qs enim animal quodpiā nunquā viſū format: dū id machinatur, figurā quadratā, aut triāgularē, teretē, aut ſphericā, vel alias ex his ſeu alijs, quondā viſas, vt ſibi placet, toti animali vel aliquibus ſuis partibus aptat, talibus coloribus etiā quandoq; viſis illud vel ornat, variegādo, aut mōſtrificè deformat, vt fingenti libet.

Qualitˀ fingūtur phantaſmata rerū, quę nō ſunt.

bet

bet,partibus monſtruoſos ſitus atque inconſueta loca concedẽdo. Et in hunc modum omniũ ſenſuum figmenta formantur ad imaginantis libitum: illamq́ue facultatem, cui permiſſum eſt, ea cõponere, quæ naturæ efficere non placuit, imaginatricem appellitant: eidemq́; permittitur accidentia omnia interius conſpicere, ſubiecto per fictionem ablato, & alia huiusgeneris quamplurima conceduntur. De qua Ariſtoteles ſecundo de anima, textu co. 150. ſub nomine phantaſiæ, & dein vſq; in finẽ libri tractat. Et tertio eiuſdem, textu co. 39. ac infra de illa refert, oportere intelligẽtẽ phãtaſmata ſpeculari, ac alia dicẽs.

¶Qui breuis ac ſuccinctus in cõficiẽdo hoc opere eſſe cupio, diuagari compellor, re, de qua agitur, tot ſeria negotia nobis obijciẽte, vt vltra migrare, ipſis indeciſis relictis, potius ignaui ac ſecordis hominis opus eſſet, quá eius, qui quãmaximè, cupit adeò perſpicuũ illuſtréq; quãtũ uis hebetibus ingenijs reddere ea, quæ hucúſq; ſub tãta caligine occulebantur, vt nemo poſthac de modo ſentiẽdi tã interioribus, quá exterioribus organis plus ambigere valeat, quã de numero digitorũ propriæ manus. Adeò enim certus quilibet deinerit, ſe eo modo ſẽtire, vt retulimus, ſi ſuos actus noſtris dictis contulerit, put digitorũ numerũ recenſendo, ſcit quinque digitis exiguã manũ diuiſã eſſe. Quę retuli explicare quaſdã Auguſtini & Ariſtotelis ſẽtẽtias ductas à Gregorio Ariminẽſi in ſuæ opinionis fauoré atteſtãtem phãtaſmata intuitiuè noſci inuitãt, in quod accingor opus.

¶Prima vndecimo de trinitate ca. 8. ſub his verbis habetur. Ita fit, vt omnis, qui corporalia cogitat, ſiue ipſe aliquid confingat, ſiue audiat, aut legat, vel pręterita narrantem, vel futura pręnunciantẽ ad memoriã ſuam recurrat, & ibi reperiat modũ atque mẽſurá omniũ formarum, quas cogitans intuetur. nã neq; colorẽ, quẽ nũquam vidit, neq; figuram corporis, nec ſonũ, quẽ nunquam audiuit, nec ſaporẽ, quẽ nũquã guſtauit, nec odorẽ, quem nunquam olfecit, nec vllam cõtrectationem corporis, quam nunquam ſenſit, poteſt quiſquam omnino cogitare. At ſi propterea nemo aliquid corporale cogitat niſi quod ſenſit, quia nemo meminit corporale aliquid, niſi quod ſenſit. Sicut in corporalibus ſentiendi; ſic in memoria eſt cogitandi modus. Senſus enim accipit ſpeciem ab eo corpore, quod ſenti-

Sententiæ Auguſtini ductę à Gregorio arimineſi ad roborãdũ phantaſmata ĩtuitiuè noſci.

ſentimus, & à ſenſu memoria, à memoria verò acies cogitantis. ≽

¶Secũda.ex libro vnico de quãtitate animæ elicitur, vbi diſcipulus loquens de vrbe Mediolanenſi nõ ſibi præſente, quam aliàs viderat, & tunc eius recordabatur, referebat. Quid ibi agitur, ignoro: quod vtique non ignorarem, ſi animus meus vſque ad ea loca porrigeretur, prę ſentiáque ſentiret.

¶Tertia in de vera religione capit.60.trahitur, vbi inquit, Si vnus eſt ille amicus meus, falſus eſt iſte, quem cogitans fingo. nam ille vbi ſit neſcio, iſte ibi fingitur vbi volo.

¶Quarta. Secundo confeſſionum in decimooctauo, & decimonono habetur. ibi enim probat, quòd nec præterita poſſunt ſcienter narrari ſeu cognoſci naturaliter, nec futura præcognoſci, niſi ex cognitione aliquorũ præſentium.

¶Quinta.ex libro illo citato de vera religione. ca.6.elicitur. ibi quippe dicit. Si vna Roma eſt, quã circa Tyberim, neſcio quis Romulus dicitur condidiſſe, falſa eſt iſta, quam cogitans fingo, non enim eſt iſta.

¶Sexta.in epiſtola ad Paulinũ, de videndo Deum, refertur. Incorporeas, inquit, ſimilitudines corporum, anima incorporaliter commendat memoriæ, vnde cùm voluerit & potuerit velut de cuſtodia productas, atque in conſpectu cogitationis exhibitas iudicet: & cùm volet etiam duo diſcernit quid in ſpecie corporali foris reliquerit quid eius ſimile intus aſpiciat.

¶Septima.ex Ariſtotele.tertio de anima.textu. cõmen.30.referente. ≼ Intellectiuæ animæ phantaſmata vt ſenſibilia ſunt, ſibi opitulari dicit ≽ Quãplures etiam alias tam Auguſtini quàm Ariſtotelis ſentẽtias Gregorius citat: ſed cùm vniuerſæ, his explicitis in vero ſenſu, à nobis in antecedentibus enodato, facilè intelligi valeant, has tantùm paucioribus verbis quàm poſſim, explicabo: & id velle, quod nos retulimus, monſtrabimus.

¶Primum enim Auguſtini decretum non de alijs abſtractiuis notitijs loqui videtur, quàm de his, quas fictas vocauimus. Et has refert nequaquam fingi poſſe, niſi ex rebus quondam ſenſatis, ijs compoſitis qualiter nũquam ſenſatæ ſimul fuêre: & ſi partes, ex quibus cõſtitutę ſunt, ſenſatas olim fuiſſe omnes experiamur. Cùm enim quis audit aliquem narrãtem quid, quod ipſe nunquam vidit, vtputa, ciuitate- Explicãtur ſentẽtiæ Auguſtini.

uitatem vllam in camporũ magna planitie ſitam, & muris altiſſimis munitam, ædibúſque ampliſſimis per vniuerſos vicos ornatam, proceribus illuſtriſſimis inſtitoribuſque opulentiſſimis numerũ ſenatus eiuſdem opplentem, non talem fingere poterit, qualis narrata eſt, niſi cãporum planitiem, & muros, ac ædes, & proceres, atque inſtitores nonnunquã nouerit. Quæ omnia æquiualere videtur Ariſtotelis ſententiæ .3. de anima textu.com.39. dicenti, Nihil eſt in intellectu, quod prius nõ fuerit in ſenſu. Reliqua, quæ in fine orationis Auguſtini leguntur, id ſonant, quod nos de phantaſmatibus retro actis ab occipite in ſynciput diximus.

¶Secunda ſententia nihil aliud probat, quàm per notitiam abſtractiuã non cognoſci id, quod eſt, in quãtum eſt, ſed quod fuit, aut futurum eſſe fingitur, ſic vt per eam de exiſtentia vllius rei certi eſſe non poſſimus: quod & nos fatemur.

¶Tertia non aſſeuerat imaginem amici intuitiuè à facultate interiori conſpici, ſed tantùm quòd ipſa imagine afficiente interiorem vim cognoſcentem abſtractiuè, quæ abſunt, vel ficta ſunt, cognoſcuntur. Atque huiuſmodi ficti cognitio, vt ſupra diximus, quædam ſenſatio interior eſt, qua noſcimus aliquid, quod nunquam in rerum natura fuit, ſic compoſitum, vt cognitum eſt, quanuis partes eius, quod noſcitur, aliquando ſenſatas eſſe certè ſcimus: & illius totius, quod fingitur, nunquam fuiſſe non ambigamus. Itaque illa verba Auguſtini, iſte ibi fingitur, vbi volo, non intelligenda ſunt de imagine, de qua dicat Auguſtinus, quòd ibi fingatur, vbi vult, nam hoc falſum eſſet. non enim imago fingi poteſt extra nos, ſed de cognitione abſtractiua, qua cognoſcimus ibi rem eſſe, vbi voluimus, per imaginem ſitus afficientem interius nos ipſos. Sine enim ſimulacro loci, locus abſens cognoſci non valeret.

¶Quarta nihil aliud cõcludit, quàm quòd tam præterita quã futura non poſſunt cognoſci, niſi actu cognoſcat, qui de illis cogitat: non præſentia, vt Gregorius exiſtimat, ſed in præſenti tempore præterita vel futura. Si enim præſentia cognoſceret, non præteritorum reminiſcentia, nec futurorũ præſciẽtia diceretur talis abſtractiua cognitio. Et in hunc ſenſum Auguſtini verba ſumenda ſunt.

Vel

Vel ſi vim grandem in verbis illis vltimis Auguſtini Gregorius eſſe putat, etiam in rigore illo intelligi poſſunt in noſtrum fauorē. Auguſtinus enim deceptus opinatus eſt, vt poſt palàm mōſtrabimus, animā ſentientē ſiue intuitiuè ſiue abſtractiuè ſeipſā affectam noſcere. Et in hunc ſēſum verè dixit ex cognitione affectuum præſentium genitorū ab imaginibus in anima, præterita & futura ab eadē cognoſci.

¶ Quinta ſententia duplicem ſenſum habere poteſt. Vnus vt loquatur Auguſtinus de ficta Roma, quæ, vt dixi, componenda neceſſariò erat ex partibus, quas illa non habet, ac per hoc non prope Tyberim, ſeu Albulam ficta, ſed iuxta Rhenū, vel Danubium: quæ certè falſa & ficta eſt, ſi conferatur veræ ſitæ circa Tyberim. Alio modo, vt ſit ſenſus, ſi vera eſt Roma exterior, falſa Roma eſt hæc imago, quam dum cogito & cognoſco abſtractiuè, fingo coram me eſſe, non per cognitionem intuitiuam imaginis, ſed per affectionem factam ab eadem in parte interius cognoſcentem. Tandē nullo ſenſu Gregorio fauet, nec nobis aduerſatur.

¶ Sexta non aliud probat, quā decretum noſtrum, quo aſſeuerauimus poſteriorē cerebri partem locum eſſe ſeruatricem corpuſculorum phantaſmata nominatorū. Vltimaq; illa verba, quibus explicat duo animę licere per viſionem abſtractiuam, ſcilicet, conſiderare quale fuerit id, quod intuitiuè cognitū fuit, ac etiam quale ſit hoc illi ſimile quod intus aſpicitur, intelligenda ſunt in ſenſu ſupra explicito, putà, animam ipſam abſtractiuè cognoſcentem, ſeipſam cognoſcere affectam ab imagine interius relicta, cùm abſtractiuè cognoſcit: idque vocat Auguſtinus ſimile aſpicere, & idem refert: quòd cum intuitiuè videt anima aliquam rem exteriorē, ſeipſam imagine rei viſę affectā tunc conſpicit: de quibus mox dicemus, cùm eundem Auguſtinum nobiſcum, exceptis paucis, ſentire mōſtrauerimus.

¶ Septima Ariſtotelis ſentētia ex tertio de anima. non aliud vult, quàm quòd veluti ſine ſenſibilibus ſenſus nequaquam ſētiret, ità ſine phantaſmatibus intellectus non intelligeret, quod quantum veritatis habeat, poſt cùm de intellectus actibus egerimus, diſcutiemus.

¶ Priùſque quàm quarti motus brutorum cauſſam reddam, & intellectus humani actus diſcutiam, ea quæ aſſerta ſunt, ſic fuiſſe ab Auguſtino intellecta, vt | Dicunt aliqua ex Auguſtino, qbus retro dicta roborantur.

nos retulimus, paucis, veris tamen, nobis ab eodem diſcedentibus, dicendis explicemus.

¶ Sitq; prior eius ſentẽtia, qua in totũ cum illo cõuenimus, ad roborandũ animã affici ex intuitu rerũ ſenſatarũ ad affectionem organi, id quod ab codẽ Auguſtino trahitur lib. tertio de Trinitate cap. 8. cuius ſeries hęc eſt. < Quapropter ita non poſſũ dicere angelos malos magicis artibus euocatos, creatores fuiſſe ranarum atque ſerpentium, ſicut non poſſum dicere homines malos creatores eſſe ſegetis, quam per eorũ operam video exortam. Sicut nec Iacob creator colorum in pecoribus fuit, quia bibentibus in cõceptu matribus variatas virgas, quas ĩtuerentur appoſuit. Sed neque ipſę pecudes creatrices fuerunt varietatis prolis ſuæ, niſi quia inhæſerat animæ illarum diſcolor phantaſia ex contuitu variarum virgarum per oculos impreſſa, quę nõ potuit niſi corpus, quod ſic affecto ſpiritu animabatur ex compaſſione commixtionis afficere, vnde teneris fœtuũ primordijs colore tenus aſpergeretur. Vt enim ſic ex ſemet ipſis afficiantur vel anima ex corpore, vel corpus, ex anima, cõgruẽtia rationis id faciant, quæ incõmutabiliter viuunt in ipſa ſumma dei ſapientia: quam nulla ſpatia locorum capiunt, & cùm ipſa ſit incommutabilis, nihil eorum, quę cõmutabiliter ſunt, deſerit, quia nihil eorũ niſi per ipſam creatum eſt. Vt enim de pecoribus non virgæ ſed pecora naſcerentur, fecit hoc incommutabilis & inuiſibilis ratio ſapientiæ dei, per quem creata ſũt omnia. Vt autem de varietate virgarum, pecorum conceptorum color aliquid duceret, fecit hoc anima grauidę pecudis per oculos affecta forinſecus. > Prolixior fuiſſe ſententia, quæ in ſolam roborationem ducta fuit, videbatur, niſi & præter id alia nos docuerit, quæ neminem ſciſſe pigebit, quam tamẽ moderari vt vera omnino ſit, oportet. Non intelligentes animam pecudis grauidæ ſentiendo viſu occaſionem fuiſſe varietatis colorum fœtuũ, ſed phãtaſmata, quę genita fuêre à diſcoloribus virgis, aſſeruata in ouiũ vt arietũ cerebro, vnde potior ſeminis portio diſſecatur, cauſſã fuiſſe varietatum colorũ fœtuũ.

¶ Secundũ decretũ eiuſdẽ, quo fulcitur id, quod nos vt verũ ſuppoſuimus ad probandũ notitiã, quæ perfectior eſt accidẽte, nõ poſſe ab imperfectiori gigni, quarto de Trinitate capit. vigeſimo refertur verba hæc ſunt.

Nõ poſſe ab imperfecto pfectius gigni probatur.

< Sed

Sed quia cauendũ non erat ne minor lux illa putaretur, quæ iſtam genuit, hoc enim nullus vnquam hæreticus auſus eſt dicere, nec credendum eſt aliquẽ auſurum, illi cogitationi occurrit ſcriptura, qua poſſet videri obſcurior lux iſta, quæ manat, quàm illa, de qua manat: quam ſuſpicionem tollit, cùm ait. « Cãdor eſt illius, ideſt, lucis æternę, atque ita oſtẽdit ęqualem. Si enim hæc minor eſt, obſcuritas illius eſt, non cãdor illius. Si autem maior eſt, non ex ea manat. non enim vinceret de qua genita eſt. Quia ergo ex illa manat, non eſt maior, quã illa. » Quibus vltimis verbis vt principio vti videtur Auguſtinus hoc decreto. genuit aliquid aliud, ergo genitũ maius genitore eſſe non valet. Quo fundamento nos vſi fuimus.

Animã ſe animaduertẽtẽ in ſenſu ſupra dicto ſentire autoritate Auguſtini ꝓbatur.

¶Tertium Auguſtini placitũ, quo ſuadetur id, quod nos præ dixeramus, animam aciem propriam vertentẽ in ſuos affectus genitos in ſenſus à rebus extrinſecis ſenſatis res extrinſecas cognoſcere, exiſtentiæque talis earundem quales ſunt ipſæ, certã eſſe, Auguſtinus (& ſi nõ omnino vt nos rectè explicuimus) ſentiat, in parte tamen nobiſcũ conſentit. libro vndecimo de Trinitate. cap. ſecundo. dicẽs. « Hęc igitur tria, corpus quod videtur & ipſa viſio, & quæ vtrunque coniungit intentio, manifeſta ſunt ad dignoſcendum, non ſolùm propter propria ſingulorũ, verumetiam propter differentiam naturarum. Atque in his cùm ſenſus nõ procedat ex corpore illo, quod videtur, ſed ex corpore ſentientis animantis, cui anima ſuo quodã miro modo contemperatur, tamen ex corpore, quod videtur, gignitur viſio, id eſt, ſẽſus ipſe formatur: vt iam non tantùm ſenſus, qui etiã in tenebris eſſe integer poteſt, dum eſt incolumitas oculorum, ſed etiam ſenſus informatus ſit, quæ viſio vocatur. gignitur ergo ex re viſibili viſio, ſed non ex ſola, niſi aſſit & videns: quocirca ex viſibili & vidente gignitur viſio, ita ſanè vt ex vidente ſit ſenſus oculorum, & aſpicientis atque intuentis intentio, illa tamen informatio ſenſus, quæ viſio dicitur, à ſolo imprimatur corpore, quod videtur, id eſt, à re aliqua viſibili, qua detracta, nulla remanet forma, quæ inerat ſenſui, dum adeſſet illud, quod videbatur. Senſus tamen ipſe remanet, qui erat. Et priuſquam aliquid ſentiretur, velut in aqua veſtigium tandiu eſt, donec ipſum corpus, quod imprimitur: ineſt, quo ablato,

nullũ erit, cùm remaneat aqua, quæ erat & antequam illam formã corporis caperet: ideoq́, nõ poſſumus quidem dicere, quòd ſenſum gignat res viſibilis, gignit tamen formam velut ſimilitudinem ſuam, quæ fit in ſenſu, cùm aliquid videndo ſentimus. Sed corporis formã, quam videmus, & formam, quæ ab illa in ſenſu videntis fit per eundẽ ſenſum, non diſcernimus, quoniam tanta cõiunctio eſt, vt nõ pateat diſcernendi locus. Sed ratione colligimus nequaquam nos potuiſſe ſentire, niſi fieret in ſenſu noſtro aliqua ſimilitudo conſpecti corporis. Necenim cùm annulus ceræ imprimitur ideo nulla imago facta eſt, quia non diſcernitur, niſi cùm fuerit ſeparata, ſed quoniam poſt ceram ſeparatam manet quod factũ eſt, vt videri poſſit, propterea facilè perſuadetur, quod inerat iam ceræ forma impreſſa ex annulo, & antequam ab illa ſepararetur. Si autem liquido humori adiungeretur annulus, eo detracto, nihil imaginis appareret. Nec ideo tamen diſcernere ratio non deberet, fuiſſe in illo humore antequam detraheretur, annuli formam factam ex annulo, quæ diſtinguenda eſt ab ea forma, quæ in annulo eſt, vnde iſta facta eſt, quæ detracto annulo non erit, quanuis illa in annulo maneat, vnde iſta facta eſt. Sic ſenſus oculorum non ideo non habet imaginem corporis, quod videtur quandiu videtur, quia eo detracto nõ remanet, ac per hoc tardioribus ingenijs difficillimè perſuaderi poteſt, formari in ſenſu noſtro imaginem rei viſibilis, cùm eã videmus, & eandem formam eſſe viſionem. >

¶ Placuit vniuerſum contextũ hunc Auguſtini tranſſcribere, quia in eo plus cum Peripateticis de modo videndi, quàm cũ Academicis conſentire videtur in libro vnico de quantitate animæ. Et in quibuſdam etiam de trinitate libris expreſſè cum Platone Auguſtino ſentiente: atq; vt monſtrem quædam ab eodẽ dicta niſi antecedẽtibus aut ſubſequentibus moderentur, à veritate aliena futura. id enim.

Moderã tur ab autore non nulla decreta ex his, quæ relata ſunt.

< Illa tamẽ informatio ſenſus, quæ viſio dicitur, à ſolo imprimitur corpore, quod videtur > in rigore verũ non eſt. Nã in antecedentibus liquidis rationibus probauimus, nõ poſſe dici viſionẽ neque ſenſationem id, quod obiectum in ſenſum producit, quin animaduertere animam ſeipſam affectam, ad affectionẽ organi animati, dici ſẽtire ipſã obiectũ: & illũ modum ſe ha-

ſe habendi animæ animaduertentis ſe affectam, dici ſenſationem explicuimus. Ergo cũ moderatione quadam, quę ex antedictis ab eodem elicitur, intelligendum & ducendũ in noſtrã ſententiam Auguſtini decretũ eſt. Superius enim dixit. < Gignitur ergo ex re viſibili viſio, ſed non ex ſola, niſi aſſit & videns. > Quibus verbis palàm Auguſtinus refert, non tantùm indigere qualitatem illam, quę viſio appellatur, ſe eſſe productã à re viſa, vt talis dicatur, ſed requirere ſubiectum eiuſdẽ eſſe facultatem videntem. Quod non ob aliud additum ab Auguſtino eſt, quàm vt per id explicet, quòd tunc cùm qualitas illa, quæ gignitur à re viſa in ſenſum actu percipientẽ afficit animam, quæ præcipuè ſentit talẽ affectionem, ipſam animam verſam in ſe dici viſionem, quo nihil à nobis diſcrepat. Aliud etiã inferius relatũ. < Ideóque non poſſumus quidem dicere, quòd ſenſum gignat res viſibilis, gignit tamen formam velut ſimilitudinem ſuam, quæ fit in ſenſu, cùm aliquid videndo ſentimus, ſed corporis formam, quã videmus, & formam, quæ ab illa in ſenſu videntis fit, per eundem ſenſum non diſcernimus: quoniam tanta coniunctio eſt, vt non pateat diſcernendi locus. > Nec etiam vt verba ſonant recipiendum. Si enim ita vt hęc retulimus ſine limitatione ſumerentur, vltima verba referrẽt, nos non poſſe viſu diſcernere inter ſimilitudinem rei viſæ impreſſæ in oculum, & rem ipſam viſam à nobis ob ingentem ſynonymiam ſeu cõuenientiam inter vtraſque, quod non exigua incõmoda pareret. Primò Auguſtinũ affirmaſſe à nobis videri ſpecies inductas in oculos à rebus viſis, & ſi non poſſit ipſe viſus diſtinguere propter ingentem ſimilitudinem ſpeciem à re viſa, quo pauca à vero magis abhorrentia. Nam nequaquàm verum eſt animam videre affectionem propriam factam à re viſa, cũ videns, ſe animaduertit. Sed illa animaduerſione, non dico viſione ſui (nam cùm videt, nõ ſe, ſed obiectum videt) ipſam animam videre obiectum extrinſecum gignens affectionem. Quod nõ aliud eſt, ſi viſio diſtincta fuerit, quã quædam certitudo animæ exiſtentiæ obiecti ſic affecti, vt eſt. De quibus ſupra fuſius egimus. Secundò, quòd ſi oculus ſpeciem & rem exteriorem producentem videret, vt Auguſtinus videtur dixiſſe, potuiſſet quippe facillimè diſtinguere inter vtraq;.

Primò, quia diuerſis locis ſita ſint. obiectum enim extra oculum, ſpecies in oculo exiſtit, ſitúſque diſtinctio tāta inter quæcunque, quantunuis ſimillima diſcernēdi occaſionem erat exhibitura. Secundò, quia neque inter lucē rei viſæ & ſpeciē eiuſdē eſt tāta ſimilitudo, quòd nō diſtingui à ſenſu viſus potuiſſet vtrūque, ſi vtrūq; obiectū viſus eſſet. Nā lumē, quod ſol diffundit in mūdū (vt nōnulli crediderūt) ſpecies eiuſdem eſt, quo in ducto in oculos humanos eundē videri illi putāt: & tamē quātùm hoc lumē diſtet à luce, quā in ſole cernimus, nullus ignorat, neq; quā exigua difficultas ſit diſtinguere iter vtraq;. Tādē cū in prædicto ſenſu verba Auguſtini, vera eſſe, non valeāt, ſequitur eo modo intelligēdā ſententiā illā, vt quæ anteceſſit, putà; animā vertentē ſe in affectū, quem recipit ab ſpecie, verè nō cognoſcere speciē, ſed obiectū dicēdam. id enim ſtatim innuit Auguſtinus poſt verba ducta, inquiens. « Ratione colligimus, nequaquam nos potuiſſe ſentire, niſi fieret in ſēſu noſtro aliqua ſimilitudo conſpecti corporis. » Quibus verbis manifeſtè apparet, noluiſſe eundem velle facultatem viſiuā cernere ſpeciem, ſed obiectum per affectionem ſpeciei: quam affectionem aſſeuerat Auguſtinus coniectura rationali, nō viſione corporea ſentiri.

¶ Superſedendum ab vlteriore citatione Auguſtini viſum eſt. Primò, quòd cùm de actibus intellectus egerimus, etiam nonnulla huic negotio attinētia diſcutiemus. Secundò, vt auſpicemur cauſſas reddere quarti modi motus brutorum: quam fortaſſes aliquis ſuſpicabitur me diſtuliſſe, veritus negotij difficultatem, ob idque adeò diuerſa interſeruiſſe, vt potius fugiēs quā remorans meritò dicerer. Verùm cùm ſciam qui antecedentia à nobis obiter ducta ad amuſſim intellexerint, exiſtimaſſe nō infrugiferum opus nos tractaſſe, reliquis, q ea nō calluerūt morē nō geſſiſſe nō diſpliceret.

¶ Quartū genus motus brutorū relatum eſt eſſe illud, quod à brutis īſtinctu naturę, vt in qui unt, vel in diſcrimine vitæ ſitis nōnūquā exercetur, inter quos nonnulli eorūdem motus aſtu quodā inter venādū fieri viſi, vt feliū venantiū mures, & aliorū animaliū, quę prudentia quadā viſuntur, rapinæ munus exercere recēſētur: ac etiā leonū, & nō nullorū aliorū irrationaliū apparēs ex nutibus clementia, de eodem genere eſſe, exiſtimatur.

Cauſſa q̄rti modi motus brutorū refertur.

Horũ ergo omniũ cauſſam pro palemus, illis, qui præterita calluerunt. Et primò eorum aquatilium, quorum nõnulli motus à Plinio nono libro relati ſunt, diſcutiantur. Nã ſi quid errandi anſam dedit opinantibus animalia ſentire, huius quarti generis motus præcipuè fuêre, quibus ijdem etiã intelligendi vim illis concedendã eſſe, aſſeuerare cogendi eſſent, ſi non aliud quàm id, quod videtur, dijudicarent. Cùm enim Scolopendria marinum animal, deuorato hamo ad eam capiendam expoſito, interanea euomit, vt ſimul hamũ & eſcam reijciat, quam poſt abſorbere valeat: non paucas, nec malas conſequentias piſcis hic inferre tenetur, ſi quod agit, ſentit. Primò enim hãc. Deuoratus eſt à me hamus, ergo capi à piſcatore paratus ſum. Et ſtatim alia. Nihil quod deuoratum eſt habens appendicem extra os alibi, quàm per idẽ os poteſt ſine moleſtia excerni: ſed hamus hic deglutitus à me ore eſt, & appendicem habet: ergo per idẽ vomitione eſt excernẽdus. Et tertia. Reiecto hamo, & eſca, quæ eidem inhæſerat, facilè ſine hami deuoratione eſca ſeparata ab eodem poterit abſorbi: ergo hæc tranſglutiatur. Vide, ſi opus bruti perpendis, nullis alijs inconuenientibus animaduerſis, quàm facile id non tantùm ratione præditum, ſed acri ingenio dotatum exiſtimandũ eſt. Plures adhuc illatiões in venatione murium & aliarũ prædarum feles ſi ſentirent, formare cõpellendi ſunt aſſerere: quo (meo iudicio) nihil dementius. Frequẽter enim, qui nocturnas horas lucubrationibus aſſueti ſunt, conſumere, gattos adeò ſine vllo murmure, vt fermè non anhelare credantur, inſidiantes muribus attentè conſpiciunt, vt admiratione corripiantur tantę ſolertiæ in quadrupede illo: qui enixus duobus poſterioribus pedibus, duos anteriores adeò promptos exhibet muris capturæ, vt nulla celeritate fermè poſſit vinci: ne cũ primum mus incautè nõnihil corpuſculi ſui detegit, ſtatim à fele non corripiatur, pedemque vnum, aut vtrũque ex anterioribus in foramẽ, vbi mus eſt, nonnũquã adeò altè immittit, vt ex compage propria diuellere, vt altius attingat, videatur. Quę omnia niſi quædã vt antecedẽs aſſumat, alia vt cõſequẽs inferat, tres aut quatuor implicitè formãdo cõſequentias bonas, nõ aliter adeò diſtinctas operatiões, ſi ſẽtiret, vt exiſtimãt fermè omnes, exequeretur gattus. Quę cũ nõ ſic fieri

fieri certi ſumus, quia rationali anima informatum eſſet, cauſſam tot motuum iamiam reddamus.

¶Pro qua dilucidius intelligēda ſupponamus, orationes has noſtras non condi à me, vt legātur à quibuſuis in re naturali parum peritis, ſed ab illis, qui naturalis facultatis vniuerſa opera ab Ariſtotele cōdita ante libros de anima, & ipſos ad vnguem calluerunt. Etiam ijs, qui nonnihil rei medicæ ſciuêre: quibus ignotum non eſſe exiſtimo, ab eo, quem ſpiritum genitiuum appellant, ſemini marium inuoluto tot ac tam diuerſas operationes factas conſpici, vt non ſolùm vniuerſam prudentiam humanam excellant, quin diuinitatis opera illa arbitrentur, vapori illi, appellato genitali ſpiritu, in vuluā reiecto à mare, nullis phyſicis vim ſenſitricem concedentibus. Inſanū enim eſſet, teſtari in maris ſemine ſpiritū incluſum facultatem ſentiendi habere, & hunc non ſentire, ſi pungatur: de qua re ſi periculū facimus in ſemine extra vterū reiecto, euentus probat, nec ſemen, nec ſpiritū incluſum vulnere illato contrahi, nec diſtendi, nec animalis vllius ſpeciem referre.

¶Qui enim aſſeruerit deeſſe ſpiritui illi inſtrumentum, quo ſentiat, & ob id non ſentire, obijciam ego, mihi licere ad eundem modum dicere, terræ ineſſe ſpiritum genitiuum, anima ſenſitiua pręditum, illum tamē nō ſentire, donec idonea inſtrumenta acquirat: quę poſſidebit, dum ex terra fructus genitus ab homine vel bruto comeſtus, alimentum, quod præbet, in neruum animalis reddatur. Tandē ſi corpuſculum illud, appellatū ſpiritus, ſine vllo ſenſu tot partes animalis mirè effingit, quaſdam cauitatibus teretibus, alias ſphericis, nonnullas fermè quadratis hiatibus cauans, ex reliquis certas ſolideſcere relinquens, in gibbū quaſdam, in cōcauum quaſpiā, aliáſque vario modo format, quid mirū ſi animal tanta membrorum compage formatum, tot varios motus inter venandum, aut fugiendā mortem edat, ſine vlla vi ſentiēdi, quot conſpiciuntur, ab illa cauſſa doctum, quę ſpiritum relatum in humana, vel equina, aut felina, vel alterius bruti formatione, ipſo non ſentiente docuerat? Háncque cauſſam ſi tu primam eſſe dixeris, cōcedam: ſi intelligentiam quandā non errantem, non inficiabor: ſi occultā vim, non aduerſabor. Tādē prout tibi placuerit appellare cauſ-

re cauſsá cōcurrentē ad generationē animaliū, eo modo cōfitear appellandá eſſe eā, quę docet huiuſmodi in brutorū motus.

In hominibus ac brutis nutricatione ſimiles motus his q̃rti generis cōſpici

¶Et ne mihi, quivera fateor, putes defutura alia ſimilia in animalibus præter formationem viſa ſine ſenſu fieri tantæ prudētiæ, vt motus relati, eas operationes, quæ in nutritione exercentur, referre volo, quas ſine vlla ſenſus diſcretione factas omnes ſcimus: quæ non minoris peritiæ, quàm fœtuum creationes ſunt. Quis enim prudentior cō coctrice vi ventriculi cenſeri poteſt: quæ ex alimento eas partes ſumens, quæ viuenti cōueniūt, ſic eas commiſcet, prout conuenit facultati ſitæ in iecore, cui munus vertendi in ſanguinem alimentum prius elaboratum in vētriculo conceſſum eſt? Neque qui cautior, quā expultrix vis eiuſdem, quæ verita quòd ſi ſtrigmenta alimenti inventre detinerenrur, alimentis ſumendis impedimento futura eſſent, præoccupato loco, ea ad inteſtina excernit: quæ non minori induſtria ea ad ſe trahūt, vt ex quibus opē alēdi ſuctis eorūdē molliorib⁹ partibus eſſēt receptura?

¶En duos conſimiles euentus ijs motibus, qui à brutis cum peritia fieri dicuntur, exequutos tam à vi formandi, quā ab hominibus ac alijs irrationalibus iam in lucē editis, ipſis ignaris, neque cognoſcentibus ea, quæ prudēter intra ſe à cauſſis ignotis aguntur. Nō eſt ergo cur miremur relatos brutales motus, præſertim ꝙ illi præter aſſignatā cauſsā genericá alias habeāt, quę concurrūt ad hos motus, ac peculiares illis ſunt, putà inductio ſpecierum coloris, aut odoris, aut ſaporis, aut aliorū ſēſuū ſēſibiliū, in organa, quibus motus exercētur. Quippe ſcolopēdrię vomitus deuorato hamo et eſca fit, inductis ſpeciebus ſaporis, & caloris, aut frigoris hami in muſculos mouētes vētriculū ſcolopēdrię ad vomitū, eadēq; eſca expulſa in mare, ī oculos & naſū Scolopēdrię inducēdo ſui ſpeciē cogit Scolopēdriā verſus ipſā moueri, oſq; eiuſdē ꝓximū alimēto hiare, gulāq; illud deuorare, quod hamo infixūerat. Pinnę, & aliorū animaliū motus. de quibus Plinius citato cap. 9. & multis alijs locis per eādem normā factos exiſtimamus. Sed feliū in capiēdis muribus motus prouenire ab eiſdē ſpecibus muriū īductis ī oculos vel olfactum gattorū nō ambigim⁹, ac potius alterū ex anterioribus pedibus moueri, quā aliud, ſpeciē plus alterū oculū aut nariū foramē afficere, q̃; aliud, cauſſā eſſe nullus

Motus brutorū q exīſtinctu naturæ fiunt q̃liter cōtingāt.

dubita-

dubitare debet, ꝙ ipſa libera ex cōſenſu omnium non ſint. Clementia Leonis in Getuliæ captiuam, de qua Plinius. 8. lib. capite. 16. non ſupplicationibus auditis à Leone tribuenda eſt. Nam ſi hæc eſſet, ſemper eiſdē mulcendi eſſent: quod non accidit, ſed potius ſaturitati Leonis, aut alio affectui eiuſdē, quo tūc opprimebatur, referatur. Adulatio quoq; leonis Mentoris Syracuſani veſtigia lambentis, vt opem ferret tumori proprij pedis à ſurculo infixo effecto, alteriuſq; Elpim Samium inſequētis ore hiāte, neque à trunco arboris decedētis, in quem Elpis fugiens hiatum minacem Leonis conſcenderat, non intelligēs Elpis, vi oſſis hærentis dentibus Leonis, aperto & hiante ore, ipſum ſimilem minanti faciem oſtendere, qui potius, vt peteret os ab eius ore educi, quā vt ore morderet, hiabat. Etiam nonnulli huiuſmodi euentus, quibus moueri inuſitato modo bruta conſpicimus, non factos à leonibus præfatis, nec ab alijs irrationalibus credimus, vt ab his, qui ſciant, & ſentiāt ea, quæ fiunt expedire illis, ſed vi quadā naturali, & ſi nō intellectrici effectos. Simillimāque eſſe eiuſmodi facultatem ei, quæ exquiſito ac inuſitato modo excernit cauſſas morborum, tam in hominibus quā brutis, ac illi, quę in ſanis etiam quotidie videtur, adeò prudenter nonnulla exequi, vt intellectum humanū ſuperent. Quis enim bilem leuiorem multo melācholico ſucco in inteſtina ad excitādum aluū machinaretur mittere, & melācholiam grauem in os ventris ad prouocandum appetitū reijcere, ore ventris ſuperiorem regionem corporis poſſidente, & inteſtinis infimiorem, niſi illa prudentiſſima cauſſa, quæ nunquam in vniuerſalibus errans, facultates expultrices animaliū & alias miro modo gubernat & moderatur?

¶ Quiſpiam fortaſſis nobis obijciet ſimilitudines ductas non omnino cū effectibus, quorum cauſsā indagare propoſuimus, quadrare. Primò, quòd tā multi, ac tam varij motus, prout paſſim à brutis fiunt, non ſunt credendi doceri à cauſſa illa exteriore, quā vt tutricem animaliū eiſdem perpetuò aſſiſtentē, cogendi eſſemus affirmare, etiam quòd cuiuis animali eſſet aſſignandus diuerſus cuſtos, cùm vnus & idem ſimul adeſſe tot beſtijs per vniuerſos terrarū & maris tractus diuiſis, nō poſſet. *Obijciūt q̄tuor cōtra cauſſam q̄rti modi motus brutorū.*

¶ Etiā alijs videbitur, ſi vera eſſent, quæ retuli, in caſsū naturā

fabricaſſe in conſtructione oculorum tot tunicas, ac ex his cōplures diaphanas, ac humores, & ex ijs vniuerſos decolores, ac illuſtres, ac adeò anfractuoſas vias in aurium foraminibus, & adeò patentes cuneos in naribus, ſi his inſtrumētis bruta nō eſſent ſenſura tantas rerum obiectarum differentias prout homines.

Similitudine eorū, quæ accidūt ī generatione plātarū & animaliū ſoluit obiectio

¶Primæ obiectioni quemlibet pro me facilè reſponſurum exiſtimo vniuerſis, qui præfatos euentus brutorū conferre velint cum illis, qui in generatione plātarū irrationalium & hominū fiunt, ſcientibus, non aliter vim genitricē, quæ in ſpiritu genitiuo, vel alia parte ſeminis inſita eſt, partes ſeminis poſſe mouere, vt membra formanda decet, quàm membra leonis præſente Mentore mota fuere, vt ſuaderent ſurculum à ſe diuellendū, nutibus leonis id poſcentibus, quod ille cū veluti ſupplex deprecabatur, ignorabat, vt ſpiritū genitiuū latebat, quid effingeret, cùm embrionis membra formabat. Neque plures tutores & cuſtodes brutis concedēdi ſunt, ad præfatos motus exequendos, quàm plantis, & animalibus, & hominibus conceduntur, quæ miro modo formari & nutriri nullo nō in tempore conſpicimus: ac ſiue vna prima cauſſa, quę vbique locorum eſt, indefatigata, & indefatigabilis quantumuis iugis & varijs operibus incumbat: ſeu alia ſecunda cauſa intelligentia quippe vlla tota toti orbi aſſiſtens, & tota cuilibet parti eius præſens, quæ forſan ab antiquis philoſophis anima mundi appellata fuit, tam formandorum fœtuū quàm motuum irrationalium moderatrix fuerit, ſeu diuerſæ intelligentiæ ijs diuerſis muneribus exequendis præſint, nihil, quod non conueniat, & veritati quadret, dicetur.

Soluitur 2. obiectio.

¶Secunda obiectio non maiorem difficultatem, vt ſoluatur infert, quàm prior. Qui enim nouerint vniuerſos neruos, quibus motus in locum perficiuntur, à capite ortum trahere, facilè intelligent, neceſſarium eſſe vias per quas deferēdæ ſunt ſpecies in illud principium motus peruias futuras, etiam tali ac tanta diſtantia, ac adeò prudenter formata, ab eodem principio diſtaturas, vt à metu in morbum incidendi vindicetur principium illud motus, cerebrum appellatum. Hic ergo naturę ſcopus fuit, creādi oculos, & aures, ac nares, & cætera mēbra ad ſentiēdū nobis collata, ſic configurata in plurimis brutorum,

rum,

rum, prout in nobis viſuntur, vt, ſcilicet, ſpecies eo modo deferãtur in principium illud ſentiendi, quatenus decet ad ſalutem animalium, & vt eiſdẽ ſpeciebus moueri membra inſtigẽtur, principio motus affecto, vt ferrum inducta in ſe qualitate motrice à magnete duci in magnetem compellitur, de quibus nonnihil ſupra tractauimus.

3. Obiectio. ¶Tertiò obijci poſſet, ſi ita eſſet, quòd bruta ab aliqua extrinſeca cauſſa docerentur moueri hoc quarto modo motus, non eſt, cur potius felibus ſit collatus ille venãdi mures aſtus, quã alijs quadrupedibus. Etiam cur potius Scolopendriæ deuoratũ hamum euomant, quàm cæteri piſces, Et leones & capræ recẽſitæ cur potius illos prudentiæ motus exequãtur, quã alia bruta. Etiam cur reliqua irrationalia diuerſo modo vel in venatione, aut paſtu, ſiue vllis alijs operibus cauillantur, quàm leones & capræ. Si enim vbique locorum illa vniuerſalis cauſſa, quæ regit, & gubernat nonnullorũ brutorum motus, adeſt, eoſdẽ, vel conſimiles vniuerſis beſtijs eſſet collatura.

Soluitur ratio. ¶Cui dubio facilius, quàm præcedentibus, faciemus ſatis, ſumptis illis operationibus ſpiritus genitiui incluſi in ſemine, ſiue plantæ, ſiue animalis, quæ docẽri diximus ab aliqua extrinſeca intellectrice cauſſa, vt quibuſdã ſimillimis operibus illis, quæ à brutis adultis aguntur. Et collationem faciendo inter opera generationis & prudentiæ beſtiarum, dicemus, quòd velut illa vniuerſalis cauſſa, quæ moderatrix eſt ſpirituum genitiuorũ, non eaſdem figuras, formas, & effigies, ac ſimilia membra plãtis & brutis vniuerſis effingit, ſed prout quamlibet materiam decet, ſic quęuis elaboratur: ad eandem normam prout brutũ effigiatum & figuratum eſt, ac prout ſuæ formæ ſubſtãtiali expedit, ſic alij ac alij motus ab illa cauſſa extrinſeca docẽtur, obiectorum ſpeciebus nõ parum cõducentibus, vt prædiximus. Per hunc modũ ſoluitur quod col. 64. quęrebatur, cur dociles pſittaci, & turdi, & canes, & nõnulla bruta ſint, alia minimè doceri apta.

4. Obiectio. ¶Quartũ, quo improbari poſſet noſtra aſſertio eſſet, obijci nobis irrationalia fermè omnia, cũ alimenta, quæ eis expediunt, ſẽtiunt vel ſumũt, geſtibus, & motibus quibuſdam monſtrare hilaritate quadam perfundi interius: quibus vel alijs rebus ſibi commodis, aut filijs cùm priuãtur vlulatibus, gemitibus, & in

quietis motibus referẽtibus noſtros, cùm mœſti ſumus, mœrorem interiorem exterioribus ſignis oſtendere videntur. Quæ omnia nequaquam facerent, ſi id interius non ſentirent, quod palam oſtendunt. Neque ab illa intelligentia docente motus brutorum hæc doceri cogitanda ſunt. Fruſtra enim hominibus ipſa imponeret relatis nutibus brutorũ, ea ſentire ipſis ſuadens, quę non ſentiunt, iuſtámque quærelam homines de huiuſmodi intelligentia docente haberẽt, ſi tãtũ vt eos deciperet, illos motus beſtijs tribuiſſet, quibus neque cõmodũ, nec incommodũ preter illuſionẽ hominũ illa aſſequũtur. Has certè de natura ſeu intelligentia humanas querelas, quibus fruſtra illudi brutorũ nutibus recẽſitis, homines in ratione relata cõqueruntur, iniquas eſſe ex dicendis conſtat. Porrò non incaſſum cõmẽta eſt intelligentia, quam naturã, ſi libet, vocare poſſumus in leonibus fremitũ, cùm in iracundiæ operam prorumpere accinguntur, neque caudę concuſſum in canibus, cùm amicorũ munere fungi ſunt parati, neque equorum hinnitum, cùm in venerem inſtimulantur, neque cæterorum animalium affectus interiores, vel motus exteriores in vanum nutibus eorum ſunt prænũciata, niſi vt ijs velut quibuſdam ſignis homo ſibi aut brutis, cuius opera vtitur, caueat. Certè ſi latratu non minaretur canis morſum, facillimè circunueniri morſibus eorum poſſemus. Si procinctu cornuum taurus, & rugitu Leonos non terrerent, expoſiti eſſemus effodi illius cornibus, & dilacerari huius vnguibus. Etiam ſi gementis beſtiæ immodico põdere onuſtæ, vel morbo, aut partu vexatæ ſonum homo non caperet, & per analogiam illius ad eum, quem ipſe, cùm ægrotat, edit, non intelligeret beſtię onus imminuendum, vel deponendum, vel morbo medelam exhibendam, aut pariẽti opem ferendam, fœtuſque cura habẽda, quantis incommodis natura irrationalis vexaretur, nullus eſt qui ignoret. Meritò ergo prę fatos nutus, geſticulationes, & motus intelligentia, quæ cogit bruta ea facere, quæ non intelligunt, ipſis indidit.

Solutio obiectionis.

¶Non eſt vt quid plus immoremur in reddenda cauſſa quarti modi motus brutorũ, cùm ſufficienter, vt remur, ſit à nobis explicita: ideoque priuſquam operationes intellectus diſcutiam, quod me facturũ promiſi, quid in hac re, de qua agimus, priuãtes

tes bruta ab omni aſſertione, inde q; ab vniuerſa cognitione & ſenſatione, Ariſtoteles ſenſerit, paucis dicamus, nonnullas ſententias euiſdem in medium ducentes, quibus omnibus, vt mea mens eſt, ipſe ambiguus fuiſſe, ac vacillaſſe in hoc negotio, ni fallor, exiſtimari poſſet, niſi aliquæ adeò dilucide atteſtaretur, brutis ineſſe ſenſum, vt nullam extorſionem patiantur.

Sẽtentię Ariſt. de motu irrationalium.

¶ Prima ſententia Ariſtotelica ſit, quæ primo Perihermenias cap. 2. habetur, cuius ſeries hæc eſt. ≺ Brutorum, & ferarũ quidam ſoni ſignificant naturaliter propriè paſſiones: ſed non ſunt nomina. ≻ Quibus verbis manifeſtè ſentire videtur Ariſtoteles naturaliter moueri ipſa bruta, inductis in aures brutorum illis ſonis, & nõ ſẽtiẽtibus ipſis.

¶ Secunda ſit ſecundo phyſicorũ. textu cõm. 80. ≺ Bruta nec ab arte, nec diſcurſu, nec deliberatione agunt, operantur tamẽ propter finem. ≻ Hic quippe ambiguus eſſe aliquo modo videtur Ariſtoteles. Nam in prioribus verbis nobiſcum conſentit. In vltimis cũ dicat ipſa propter finem agere, à nobis diſſidere cenſendus eſſet, niſi hic finis non ab eiſdem, ſed ab intelligẽtia rectrice præcognitus exiſtimetur, vt qui rectè, quæ nos prę diximus, calluere, intelligent. Quo enim modo formicę, quę orno natæ ſunt, cognita hyeme, quam non nouerunt, potuerunt in terræ cuneos condere frumentum, propter finem hunc, vt non germinet, ſupra terram dimiſſum, germinationis prohibitione vt fine incognito?

¶ Tertia ſit loco mox citato. ≺ Bruta an intellectu, an aliquo alio principio operentur, dubitant quidam. ≻ Quibus verbis & ipſe dubius videtur.

¶ Quarta. ſecundo de anima. textu commenti. 157. refertur. ≺ Animalibus nullis ineſt aſſenſus. vt vna tranſlatio habet, vt alia. Brutis nullis ineſt fides. ≻ Vtroque quorum nobiſcum conuenit.

¶ Quinta. eodem textu. & cõmento. ≺ Brutis nullis ineſt ratio. ≻ Etiã nobis patrocinatur.

¶ Sexta. ſecundo de anima. textu commen. 162. ≺ Irrationalia quia rationis expertia ſunt, phãtaſijs ſu phãtaſmatibus agũtur. ≻ Quibus verbis palã nobiſcum cõuenit. Nos enim reddimus cauſſam motus brutorũ in res abſentes tendentium, phantaſma relictum à re olim ſenſata.

¶ Septima. tertio de anima. textu commen. 57. ≺ Irrationalia

phantaſiam habent, deliberatiuam verò non habent, quia deliberare vtrum hoc aut illud agant, operationis eſt, quæ non eſt in brutis. ≻ Hic etiam ambiguus Ariſtoteles cẽſendus eſt. Nam cùm fatetur participia eſſe bruta phãtaſia ſimili noſtræ, ſentiendi abſtractiuè vim illis concedere videtur, quod falſũ eſſe diximus. Sed cùm refert deliberatiuam non habere, aliquo modo innuit, naturali vi moueri, ipſis ignaris eorũ, quæ agũt.

¶Octaua. tertio de anima. text. commẽ. 66. nullam patitur extorſionem: ibi enim expreſſè dicit Ariſt. ≺ Sine autem tactu nullum ſenſum alium poſſibile eſt eſſe. ≻ Et commẽ. ſequenti. ≺ Manifeſtum eſt igitur, ꝙ neceſſe eſt hoc ſolo priuata ſenſu animalia mori. ≻ In quibus verbis palàm innoteſcit, ipſum putaſſe animalia omnia ſenſu tactus participia eſſe.

¶Nona. ſecundo rhetoricorũ cap. ſexto. ≺ Brutorum neminem pudet. ≻ nobiſcum conuenit. Certè ſi nouiſſent quæ agunt, pudenter, aut impudenter egiſſent.

¶Decima. tertio Ethicorũ. cap. primo. ≺ Animalia non agũt aliquid ſponte & volũtariè. ≻ Et eodem libro. cap. ſecundo. ≺ Bruta nihil faciunt electione. ≻ In noſtram ſententiam deſcendere videntur.

¶Vndecima. eodem tertio Ethicorum. cap. octauo. ≺ Irrationalia voluptates amant. ≻ cum omnibus, qui opinati ſunt bruta ſentire, conuenit.

¶Duodecima. ſexto Ethicorũ. cap. ſecundo. ≺ Bruta licet ſenſum habeant, dominium ſui actus non habent. ≻ Prioribus verbis nobis aduerſatur, vltimis fauet.

¶Decimatertia. ſeptimo Ethicorum cap. tertio. ≺ Animalia non ſunt incontinentia, quia non habent vniuerſalem exiſtimationem, ſed habent ſingularium imaginationẽ, atque memoriam. ≻ Plus nobis, quàm aduerſis fauet.

¶Decimaquarta. tertio de anima. tex. commẽ. 64. ≺ Animalia, quæ motu proceſſiuo mouẽtur, neceſſe eſt habere alium ſenſum præter guſtum & tactum: quæ ſi conſeruari debent, non ſolùm prope, ſed etiam alonge ſentire tenentur: cui rei ſeruiũt alij ſenſus, ſcilicet odoratus, viſus, & auditus. ≻ Quibus etiã verbis palàm cõtra nos ſcripſit.

¶ Decimaquinta ſententia in cap. primo. De memoria & reminiſcẽtia. ≺ Irrationalia, quę tempus non percipiunt, memoria carent. ≻ Iã quoquomodo

cōtra nos pugnare videtur. Nā videtur Ariſtoteles credere illa bruta, quæ memoriam habent, tempus percipere, quod nō exigua dementia eſt.

¶ Decimaſexta. in libro de ſomno & vigilia. ca. 3. < Animalia mouētur facto aliquo ſenſu vel proprio vel extraneo in ſēſorio primo. > In parte nobis fauere videtur. Sed vtrū ſit aliqua potētia interior, quæ dici poſſit ſenſus cōmunis, & primū ſē ſitiuū, aut non, poſtea diſcutietur.

¶ Decimaſeptima. nono de hiſtoria animalium. cap. quadrageſimo nono. < Animalia ſicut pro ſuis affectibus agunt, ſic pro ſuis actionibus afficiuntur. hoc exemplo Gallinæ oſtenditur. > In vtroque ſenſu poteſt capi. Nam ſi affectus illi ſibi ineſſe à natura dicuntur ipſis animalibus non ſentiētibus quod afficiuntur, verum eſt: tamen ſi illa exiſtimat Ariſtoteles ſuos affectus, putà dolorem & delitiā, ac conſimiles ſentire, & falſum, & nobis aduerſum erit.

¶ Decimaoctaua. nono de hiſtoria. cap. ſeptimo per totum. < Irrationalia quædam hominis rationem referūt. > Vt præcedēs decretū ita hoc anceps eſt.

¶ Decimanona. primo libro de partibus animaliū. cap. primo. < Brutis non ineſt intellectus, ſed delectatio. > Prioribus verbis nobis fauet, poſterioribus aduerſatur. Niſi delitiā in brutis appellet Ariſtoteles q̄d proportionale noſtrę. Nā velut qui lætitia perfundūtur geſtiunt gliſcētes: ſic bruta nōnullis rebus præſētibus eodē modo geſticulātur. Etiā cū Ariſtoteles dicit ipſa ſentire aut intelligere, eodē modo intelligēdū eſſe exiſtmo. Quis enī nō videt, quòd ī rigore ſūptis illis Ariſtotelis verbis. capitis ſexti. libri noni. de hiſtoria animalium de pantheris ſcribens. < Panthera cùm venenū, pardalianches dictum ab angore, ęderit, quo leones etiam intereunt, ſtercus hominis quærit (eo enim ipſo iuuatur) quocirca venatores ſtercus ibi propinquū ſuſpendūt ex arbore aliqua, ne procul bellua abeat, petens ſuū medicamentū, itaq; inſiliēs, & ſpe capiēdę, perſeuerās in ſe efferēda emoritur, eandē ſe ſe abſcōdentem venari ferunt, propterea quod ſuo odore belluas delectari intelligat, propius enim ita accedūt, quas corripiat > Vera in rigore verba hæc eſſe non poſſunt. referunt enim, quòd beſtia intelligit, alia animalia delectari ſuo odore: ergo intelligit. Vltra intelligit, ergo ītellectu prædita eſt. nihil enī ſine intellectu intelligit:

quod ſi detur, pauca à veritate adeò aliena erũt. Sufficit pręfatos citaſſe ex Ariſtotele locos, quibus conſtat, eundem, vt præ diximus, hæſitaſſe de re à nobis explicita, niſi ipſe exponatur vt parum ante retuli. Multas quo que alias poſſem ſententias huius meſſis trahere, quas, vt proli xitatem vitem, omitto.

¶ Toties promiſi in antecedentibus de intellectus actibus me loquuturum, vt meritò ſi promiſſa non adimplerem, cuiuis liceret, diem mihi coram iudice de re hac dicere. Quod vt vitẽ, etiã vt intellectus operibus cognitis omnes intelligant quantum diſtent brutorum opera à rationalium etiam ſentiendi actibus, de ijs diſſerere ſtatuo, exordio ſumpto ab omnium interiorum facultatum comprehendentium examine: quæ, vt cœtus phyſicorum exiſtimat, perpetuò prærequiruntur ad intellectus operationes exequẽdas. Nec in præſenti narratione non nulla, quæ ambigi ſolent, enodabo, cũ potiorem partem quæſtiuncullarum illarum vanam eſſe reor, facultatibus interioribus non ea munia tribuens, quę ab omnibus medicis & cõpluribus philoſophis cõcedi ſolẽt. Sed quot, & qualia nos ipſos animaduertentes cogendi ſumus aſſerere, referam: alijs, rationibus euidentibus, exploſis, quæ inſcitia ſcriptorum cõmenta fuêre.

¶ Auſpicor ergo dicere, quæ phyſicorũ vulgus ſcripſit. Porrò vltra hos quinque exteriores quos vocant ſenſus tam in brutis, quàm in hominibus quandam facultatem, ſenſum communem appellatam, in eorundem ſyncipite ſitam eſſe exiſtimant: cuius munus eſſe dicunt, inter diuerſorum ſenſuũ obiecta ac actus diſtinguere. Cùm enim oculus ſapores nõ cognoſcat, nec guſtus colores, neque olfactus calores, videtur illis aliquam vnam facultatem interiorem eſſe, quæ quinque obiecta diuerſorum ſenſuum percipiens, inter ea diſtinguat, ac differentiam exprimat: quo munere exteriorum facultatum quæuis priuata eſt, vt ipſi rentur, peculiari dote cognoſcendi vnũ genus obiectorum qualibet prædita, & nulla valẽte alterius obiecta apprehẽdere, indeque nec inter ea diſcernere, eandemque facultatem, ſenſum communẽ dictam, vt ſuperiorem ſenſibus exterioribus, ſic potiorem in cognoſcendo exiſtimant eſſe. Eã enim nõ tantùm credunt diſtinguere inter obiecta, ſed inter actus diuerſorum ſenſuum exteriorum

Quæ de ſenſu cõ muni hucuſq; aſſerta ab expoſitoribus Ariſto. ſunt.

riorum, haberique illam ad cæteros ſenſus, vt centrum ad circunferentiam. Ac velut omnes lineæ ductæ à circunferentia in vnum centrum coëunt, ſic omnes intuitiuæ cognitiones vltra ſenſationes factas in organis exterioribus in vnum ſenſũ communem conuenire affirmant.

Contextus Ariſto. 2. de anima tex. cō. 144.

¶ Huius facultatis non ſe primos inuentores eſſe dicunt antiqui & neoterici phyſici, ſed Ariſtotelem ipſum hanc primum nouiſſe exiſtimant ſecundo de anima. textu commẽ. 144. Et per ſex commentos ſequentes, cũ refert. ⋞ Vnuſquiſque quidem igitur ſenſus ſubiectiuè ſẽſibile eſt, qui eſt in ſenſitiuo inquantum ſenſitiuum: & diſcernit ſubiecti ſenſibilis differẽtias. vt album quidem & nigrum viſus: dulce verò & amarũ guſtus. Similiter autem ſe habet hoc et in alijs. Quoniam autem albũ & dulce & vnunquodque ſenſibilium ad vnumquodque comparando diſcernimus & ſentimus, quia differunt: neceſſe eſt igitur ſenſu ſenſibilia enim ſũt, quare manifeſtum quoniam caro non eſt vltimum ſenſitiuum, neceſſe enim eſſet tangens ipſũ diſcernens diſcernere. neque vtique ſeparatis contingit diſcernere quòd alterum ſit dulce ab albo, ſed oportet aliquo vno vtraque manifeſta eſſe: ſic enim & ſi hoc quidem ego illud autem tu ſentis, manifeſtum vtique erit: quoniam alterum adinuicem ſunt. Oportet autem vnum dicere, quoniam alterum. alterum enim dulce ab albo, dicit ergo idem quare ſicut dicit, ita ille & intelligit & ſentit. quod igitur non poſſibile ſeparatis iudicare ſeparata palàm: quod autem nec in ſeparato tempore hinc habitum eſt. Sicut enim idem dicit quod alterum bonum & malum ſic & quod alterum dicit. quoniam enim alterum nunc & alterum non ſecundum accidẽs, ipſum quando. Dico autem putà cùm nunc dico, quoniam alterum, non tamen quoniam nunc alterum. Sed ſic dicit & nunc, & quoniam nunc ſimul ergo, quare inſeparabile & inſeparabili tempore. At verò impoſſibile eſt ſimul ſecundum contrarios motus moueri idem, aut indiuiſibile, & indiuiſibili tempore. Si enim dulce ſit mouet ſẽſum: aut intellectum, amarum autem contrariè: & album aliter, ergo ſimul quidem & numero indiuiſibile: & inſeparabile quod iudicat: ſecundum eſſe autem ſeparabile

paratum. Eſt igitur quodamodo quod diuiſibile diuiſa ſentit. Eſt autem quod indiuiſibile, ſecundum eſſe quidem enim diuiſibile, loco autem & numero indiuiſibile, aut non poſſibile, potentia quidem enim idem & indiuiſibile contraria: ſecundum eſſe autem non ſed in operari diuiſibile. Et impoſſibile eſt album & nigrum eſſe ſimul, quare nec ſpecies pati ipſorum, ſed huiuſmodi eſt ſenſus: & intelligentia. Sed ſicut quod vocant quidam pũctum, aut vnũ, aut duo: ſic & indiuiſibile. Secũdum quod quidem igitur indiuiſibile vnum diſcernens eſt & ſimul, ſecundum verò quod diuiſibile bis vtitur eodem ſigno ſimul. Inquantum quidem igitur pro duobus vtitur tertio duo iudicat, & ſeparata ſunt vt in ſeparato: inquantum verò vnum, vno & ſimul. De principio quidẽ igitur ſecundũ quòd dicimus poſſe ſentire animal determinatum ſit hoc modo.

¶Quantum autem veri habeat ſententia antiquorum & neotericorum recenſita, & an idem Ariſtoteles ſenſerit in contextibus ductis quod illi, an aliud, diſcutiamus priuſquam vlterius in indagatione aliarum facultatum interiorum procedamus.

Falſum ¶Et vt verè intelligatur hanc facultatẽ, qua diſcernimus diuerſorum ſenſuum actuũ & obiectorum differentiam, quam eſſe in nobis experimur, nullo modo poſſe aliquo organo aſtringi, nec virtutem organicam ſitã in anteriori parte cerebri dici, nonnullas rationes ducamus, & poſt Ariſtotelem idem in citato loco voluiſſe, quod diximus, monſtremus. eſſe ſeſũ cõmunẽ eſſe vllã organicã facultatẽ interiorẽ ꝓbatur.

¶Prima ratio ſit. Si ita eſſet, quòd talis facultas in prædicto loco cerebri ſita creata eſſet, ſequeretur quinque, quos vocant exteriores ſenſus, nihil percipere. Conſequentia eſt nota. Si enim hic, qui ſenſus appellatur communis, cognoſcit intuitiuè obiecta omnium ſenſuum inter quę diſtinguit, ergo aut nulli exteriori ſenſui eſt tribuenda ſenſatio, aut duplicẽ ſenſationem intuitiuam de quóuis obiecto haberemus: ſed hoc ſecundum nullus in ſe vnquam experitur, ergo primum fatendũ eſt, quod eſt conſequens illatum.

¶Perperam enim dixiſſet quiſquis referret, ſecundum accidere in omnibus ſenſationibus intuitiuis, ſed non diſtingui duplicem ſenſationem, quia eiuſdem obiecti eſt, vt duplici oculo vnum & idem obiectũ percipimus, & non duplici viſione affici nos aſſeueramus. Et dupli

ci aure

ci aure eundem ſonum cogno-
ſcimus, ac duplici digito eandẽ
figuram. inſufficiẽter enim eua
ſiſſe rationis vim per hoc patet.
Quoniã ſiue in oculis fiat viſio,
ſeu in cruciatiõe neruorũ opti-
corũ (quod ſic fieri exiſtimo) o-
mnes cõperimus, quòd depreſ-
ſo vel eleuato vi aliqua altero o-
culorũ, ſimplex obiectũ duplex
iudicatur, quia ſpecies diuerſo
modo nos afficit: ergo ex aſſer-
tis ab aduerſis ſequitur, ꝗ ſi ocu
lũ & partẽ anteriorẽ cerebri ſpe
cies rei viſę immutat, vt, qui ſen
ſum cõmunẽ organicã facultа-
tẽ eſſe credũt, dicũt, cũ diuerſos
ſitus illæ partes habeãt, diuerſæ
ſenſationes eſſẽt percipiẽdæ; &
obiectũ nõ idẽ, ſed diuerſũ eſſet
iudicãdũ. Sẽſatione enim facta
in oculo, res viſa maior dijudi-
cãda eſſet, quã ſenſatiõe facta in
anteriore cerebri ventriculo,
quòd plus diſtat pars anterior
cerebri in alto eiuſdẽ ſita à re vi
ſa, quã oculus, qui extima cor-
poris poſſidet: vnde angulus,
qui afficit cerebrũ anterius, acu-
tius eſſet, quã qui oculũ afficit.
Aliud etiã de auditu, quo caſſã
efficere noſtram rationem opi-
nabãtur, parũ prodeſt. Cũ enim
nõ duplicẽ, ſed vnã eandẽq; vo-
cẽ duplici aure ſentiri à nobis
noſcimus; certò ſcimus, aliquo
vno communi vtrique auri co-
gnoſci ſonos: quòd vnum non
malè affectũ, quanuis altera au-
ris vitiatur, ſufficit, vt ſonus per-
cipiatur altero meatu tantũ tũc
ſono audito. Nec plus ijs, quę in
tactu accidũt, ſufficienter diſſo-
luitur noſtra ratio. Duplici enĩ
digito diuerſas partes figurę tã-
gimus, & de diuerſis partibus
iudiciũ diuerſũ edimus, cũ digi
tos, naturalem ſitum ſeruantes,
tactis rebus admouemus. Nã ſi
duobus digitis in modum can-
celli poſitis ſpheram vnam tan-
gimus, duplicem ſpheram eſſe
falſò iudicamus. Quo experi
mẽto & alio relato de oculo de
preſſo aut eleuato etiã aduerſi
conuincendi eſſent affirmare, ſi
verũ eſſet, quòd organo exterio
re & communi ſenſu interiori
perciperemus idem obiectum
duplicatam ſenſationem eiuſ-
dem rei nos ſenſaturos.

¶ Et quoniã mẽtio facta eſt de tа
ctili ſẽſatiõe figurę, quę etiã alijs
ſẽſibus pcipitur, vt magnitudo,
numerus, motus, & quies, quę
quinq; ſẽſibilia de per ſe & cõ-
munia dicuntur, quia pluribus
ſenſibus cõprehenduntur, obi-
ter an verũ ſit hoc, explicemus.

Sẽſibilia commu nia non propriè ſẽſibilia pſedicẽda, ſed potius p accidẽs.

¶ Certè, vt reor, nõ hæc propriè
ſenſibilia de per ſe dicẽda ſunt,
ſi illa de per ſe ſẽſibilia dicũtur,
quæ mediãte organo exteriorẽ
à pluribus ſenſibus ſentiri ſunt

para-

parata, nullo diſcurſu præcedente: quin potius naturam ſenſibilium de per accidẽs ſapere, meo iudicio cenſenda ſunt. Nam ſi magnitudo & figura ignis eſſet ſenſibilia de per ſe, non eſſet cur clauſis oculis tactus non diſcerneret figurã caloris ignis, quæ eadem quæ ignis ſubiecti caloris eſt, cùm figura caloris vt calor, vt iſti aſſeuerant, de per ſe ſẽtiatur, quod euentibus aduerſatur. Nemo enim clauſis oculis cognoſcit calefaciẽtis aëris aut ignis figuram, neque numerũ, neque magnitudinem, niſi ſolidum ſubiectum, vt ferrum, vel conſimile, calor poſſideat, ſoliditate illa tãgẽti, reſiſtente ſpherico, aut quadrato, vel triangulari, prout caloris ſubiectum effictum eſt, ex illáque reſiſtentia ratiocinio quodam qui ſẽtit, inferendo calidum, quod tangitur, quadratum eſſe, & nõ quia vt ſenſibile de per ſe, ſic cõmune ſit ſenſatũ. Etiam cùm quiſque calidus aut frigidus exiſtẽs cum tabula aut lapide quod tãgit, à quo neque calore neque frigore immutari poteſt, quia inter ſimilia nõ eſt actio, noſcit illæ tabulę aut lapidis figuram, nõ aliter, quàm diſcurſu ipſam cognoſcere poteſt. Quia cùm ſcitum ſit, ꝙ ſi ſenſibile propriũ cuiuſuis facultatis ſẽſitricis nõ immutat, ſenſibile cõmune nõ immutabit, certum erit, ꝙ ſi ſenſibile propriũ tactus, quod eſt aliqua primarum qualitatum, non immutat, ꝙ ſenſibile commune, quod eſt figura, afficere non poterit, indeque clarũ euadet, nõ de per ſe, ſed per accidẽs figuram ſenſibilem eſſe. Viſum eodem modo magnitudinem, & cætera relata ſenſibilia communia cognoſcere per accidẽs ſcilicet, exiſtimo: tũc enim opinamur obiectam oculis rẽ quadratã eſſe, cũ prohibet ipſa, quæ à ſuo tergo ſita ſunt, quadratè videri, vt quæ duobus in locis diſcontinuis cernuntur, duo eſſe dijudicantur, ſemper illationes ex antecedẽtibus inferendo: vt cùm ſubſtantiam aut aliud ſenſibile per accidẽs noſcit homo, & non ſimplici apprehenſione, qua ſẽſibilia propria noſcũtur, hæc quæ ſenſibilia cõmunia appellantur, noſcantur.

¶Neque has illationes percipimus (& ſi ſemper eis vtamur) habitu quodam ſic percipiendi aſſuefacti, vt cùm ſtatuam, quam hominem eſſe nonnunquã exiſtimauimus, hominẽ non eſſe, ſed humanã imaginẽ cẽſumus, quia tacta nec mouetur, nec tactui cedit, nec palpitat, deinceps ſine vllo ſẽſato diſcurſu cùm videtur, talis eſſe, qualis eſt, exiſtimatur

matur.Meritò ergo,vt dixi, relata ſenſibilia communia naturam ſenſibilium de per accidẽs habere affirmandum eſt,potius quàm ſenſibilium de per ſe. Vt enim ſubſtantia,quæ de per accidens ſentitur, diſcurſu & ratiocinio intelligitur, ſic prædicta:intereſt tamen inter ſubſtantiam,& illa, quæ propriè de per accidens ſentiri dicuntur,quòd ſubſtantia nullam ſpeciem ſenſibilem gignat in organa exteriora,quæ ſit ratio ſuæ cognitionis, ſenſibilibus communibus in facultates ſentientes exteriores ſui ſpecies inducẽtibus, ſiue differant hæc communia à proprijs,vt reales credunt,ſeu eædẽ ſint cũ ſenſibili proprio,ſequendo nominalium ſententiam, quam veram eſſe exiſtimo. Sed de his alibi fuſius egimus,&(ſi Deus conceſſerit) agemus.Proſequamur ergo improbare exiſtentiam illam ſenſus communis,quam delere ratione præfata incepimus.

2. Ratio qua improbatur ſẽſũ cõmunẽ organicã facultatẽ eſſe.

¶Secundò ſic argumentor. Si ita eſſet, quòd aliqua vna facultas interior intuitiuè diuerſorũ ſenſuum obiecta cognoſceret, ſequeretur naturam, quam omnes buccinãtur in neceſſarijs non deeſſe,nec in ſuperfluis redundare,fruſtrà adeò artificioſam oculorum, narium, & aurium, & duorum reliquorum ſenſuum compoſitionem fabricaſſe ad diuerſa obiecta percipienda, cùm vnica ſimpliciſſima compoſitio, qualis eſt partis.ſyncipitis, vbi ſenſus communis,vt referunt,viget,ſufficit tam colores, quàm odores, & ſapores,& calores, & ſonos intuitiuè ſentire.

3. Ratio relata roborans.

¶Tertiò interrogẽtur, qui iſta affirmant,an ſenſus communis quauis ſui parte percipiat quinque ſenſibilia propria,an cuiuis proprio ſenſibili peculiaris portio illius organi reſpondeat? Si vltimum dixerint, non plus cõducent illæ ſenſationes diuerſæ, vt differentiam inter obiecta diuerſa eliciamus, quàm ſi oculis color,& auribus ſonus,& naribus odor,ſentirentur. Si primũ fateantur,iterum interrogabo, vtrum ſic quauis parte illius ſenſus communis quoduis ſenſibile proprium percipiatur, vt verum ſit dicere,quòd quæuis partium illius organicæ facultatis quodlibet ſenſibilium propriorum & quamlibet partium illorum percipiat:aut quòd duntaxat totum ſenſibile proprium percipiat, & non partes: aut partes,& non totum. Hoc vltimũ eſſe non poteſt. Primò,quòd implicat,aliquid cognoſcere totũ quãtitatiuum,& non ſuas partes,

tes,vt partes,& non totum. Secundò, quia experimur eſſe in nobis,qui diſtinguat inter partes,& totum: quod nullus facere valeret,niſi vtraque dignoſceret. Coactus ergo aduerſus cõpellendus eſt aſſeuerare, illum ſenſum communem, organicã facultatem interiorem eſſe putatum, talis naturæ fore, quòd in quauis parte illius organi exiſtens totus, & cuiuis ſuarum partium aſtans etiam totus, quodlibet ſenſibilium propriorum & communium percipiat.

¶Ergo ſiquis dixiſſet, quòd illius facultatis organicę, appellatę ſenſus cõmunis, anima, quę eſt tota in toto organo, & tota in qualibet parte eius, ſentit affectus ſuarum partium, & totius:cùm, vt dixi,eadem numero ſit, quæ totum informat, & quamlibet eius partem, indéq; ipſam poſſe diſtinguere inter hæc diuerſa, credibile vt poſſibile eſſet,ac porrò eum,qui hæc aſſeruiſſet,vnica demonſtratiua ratione conuincere poſſemus. Si ita eſt,quòd anima huius organicæ facultatis fictæ appellata ſenſus communis eſt,quæ diſcernit inter diuerſa,diſtinctas partes eiuſdem afficientia, & hoc modo vim ipſi animæ ſenſus communis tribuis, cur machinaris illam intimam facultatem organicam, cùm ad rationem reddẽdam eorum, quæ in nobis experimur, eſſe ſcilicet aliquam vim,quæ diſtinguit inter obiecta diuerſorum ſenſuũ, ſufficit hos extimos ſenſus ponere, & dicere, quòd anima informans oculum colorem modo dicto cognoſcit, & eadẽ numero ſtans in pede, frigiditatẽ inductam in eo ſentit, et affecta in organo olfactus, odores percipit, & ab antro auditus non diſtãs, ſonos recipit, eamque eſſe illud vnum, quod inter diuerſa diſcernit, & etiam inter diuerſarum facultatum actus: quod ſi aſſeueraretur, vt affirmandũ, vt verum neceſſariò eſt, non eſſet, vt quid inanis ille ſenſus cõmunis ſitus in ſyncipite fingeretur. fruſtra nempe cùm exteriores quinque ſufficiant.

¶Nec hoc latuit quendam exponentem ſecũdum de anima. Super enim contextu. 146. ſecundi de anima citato, obijcit ipſe aduerſus Ariſtotelem, non eſſe vt quid hic ſenſus communis fingendus eſſet, cùm anima diuerſa obiecta cognoſcens, poſſet differentiam inter illa ponere. Cui argumento reſpondet ipſe, quòd etſi anima ſit quæ primò ſentit, non tamen quæ

Carpit quidã expoſitor ſecũdi de anima.

quæ immediatè ſentit, & quòd ipſa ſine facultate viſiua, quę eſt quoddam accidens, inens organo animato, non poteſt videre, neque ſine virtute ſenſitiua ſentire, & ſic de reliquis ſenſibus diſerit. Et quòd ob hoc ipſa nõ valet diſtinguere inter diuerſorum obiectorum differentiam, quia diuerſa obiecta ſine diuerſis facultatibus ab anima non cognoſcuntur: & cùm illæ diuerſæ virtutes diuerſis partibus corporis inſint, reſtat ab vnica facultate, quæ eſt in organo ſenſus communis, ſentienda. Sed in his decipitur doctor citatus, aliâs acris ingenij vir, educatus quippe in ſuæ tempeſtatis dogmatibus, quæ reales diſtinctiones fingebant, non tantùm inter animam, & eius facultates, quas potentias appellabant, putà ſentiendi, & intelligendi, & iraſcendi, ſed inter ſexcẽtas res, putà, inter magnitudinem, & rem magnam: & figuram, & rẽ figuratam: & patrem, & paternitatem: & ſimilem, & ſimilitudinem: & propinquum, & propinquitatem: & tandem inter omnia prædicamenta, cùm ſola illa re differant, de quibus infra agemus, alijs prædicamentis à ſubſtantia non re ipſa diſtãtibus, ſed tantùm per intellectus cõſiderationem. Soluit, vt audiſtis, doctor relatus dubiũ. Nullus enim in illius doctoris æuo de illa reali diſtinctiõe prædicamẽtorum dubitabat: nam veluti quædam communis animæ cõceptio recepiebatur, Hęc res alterius prædicamenti ab hac eſt, ergo eſſentia & re diſtat ab illa. Quo excuſatur tanti viri in prædictis error. Non enim tolerari poteſt differentia realis inter intellectricem, & ſenſatricem facultates, vt doctor hic affirmat. Si enim anima obiecta ſenſus & ſingularia mediantè ſentiendi vi percipit, & ſine illa nequaquam, & intelligendi facultate intellectus ſua obiecta & vniuerſalia tantùm intelligit, & ſine illa minimè: ergo aliqua tertia facultas eſt aſſignãda, qua anima tam intellectus quàm ſenſus obiecta cognoſcit. Conſequentia probatur. Quia nos certi ſumus, valere diſtinguere inter vtraque obiecta, quod efficere non poſſemus, ſi non aliquo vno vtraque cognoſceremus. Quod ſi concedatur, incaſſum genitas eſſe illas facultates ſenſitrices et intellectrices in anima meritò inferemus, cùm illa vnica ſat ſit, ad vtraque opera exequenda. Dein vlterius ſequetur, impoſſibile fore vnicam duntaxat facultatem ambobus operibus proficere.

cere. Quoniam ad ſenſitiuas cognitiones facultate quãta, quæ organo inſit, indigemus, ad intellectus operationes indiuiſibili vi, vt ipſe intellectus eſt, vtimur, vt ipſi autumant. Sed eſſe eandem rem diuiſibilem indiuiſibilémque implicat, ergo cõſequens verum.

Im̄pbat̄ ſolutio nõnullarũ rationũ p̄ hoc q̄ ſingulare directè nõ cognoſcatur ab intellectu.

¶ Neque ignotum mihi eſt à quàm multis doctis viris tam præſentis æui, quàm præteriti, reſponſionem quandam conferri, qua omnem vim argumẽti ducti euacuare exiſtimant. Inquiunt enim, ſingulare ab intellectu directè non cognoſci, ſed per reflexionẽ eiuſdem ad phantaſma poſſe ab intellectu percipi. Eſt enim mos vſitatiſſimus complurium ſcriptorum diſtinctionibus verbalibus reſpondere argumentis citra exactum examen, an vtraque diſtinctionis pars hypotheſibus proprijs aduerſetur, an non. Non enim intelligunt, qui ſic (vt dixi) ſoluunt, non eſſe, vt quid potius inhibendus ſit intellectus à cognitione ſingularis in ſe, quàm à cognitione illius per reflexionem eiuſdem ad phantaſma genitum ab ipſo, cum dicere non poterint, quòd propter maiorem acceſſionem phantaſmatis ad naturam ſpiritus, vt ipſe intellectus eſt, quàm ſingulare ipſum, promptior ſit intellectus affici à phantaſmate, quàm à ſingulari. In his enim, quæ anteceſſerunt, probatum linquimus, neque ſpecies eſſe perfectiores obiectis rebus producentibus eaſdem, neque etiã poſſe dici, phantaſma perfectius eſſe ſingulari genitore earũdem (incõueniret enim, cauſſam imperfectiorem eſſe ſuo effectu) quin ſingulare potiorem naturam veri entis, vt intellectus ipſe eſt, authore Ariſtotele. tertio de anima. textu commenti. 20. & . 3. Metaphyſices tex. cõm. 12. habet, quàm phantaſma, quod ad non ens plus multo ipſo ſingulari accedit.

¶ Neque etſi ſoluerint referentes ob id ſingulare non cognoſci ab intellectu, quòd ipſe organo non ſit adiunctus, ſine quo ſingulare cognoſci nõ poteſt, & quòd phantaſma citra organum percipi valet, præfatis rationem non cauillabuntur, cùm non citra organũ phantaſmatis cognitor exiſtat, hac enim vi & bruta præterita recordantur, eadem abſtractiuè, vt ipſi autumant, cognoſcendo, quæ intellectu priuata ſunt, & duntaxat interiores facultates organo adiunctas habent, in quarum numero, quæ cognoſcit phantaſmata, recenſetur.

¶ Etiam

¶Etiam ad principale propoſitũ roborãdum, ſcilicet, ab intellectu ſingulare cognoſci, eſt cõſtans ſecundum meã ſententiã ratio, nullum ſyllogiſmũ poſſe euidentẽ vllo modo intellectui eſſe, qui vel aliquam præmiſſarum ſingularem haberet, vel ipſam inferret. Cõſequentia eſt nota. Quia horũ cognitione priuabitur intellectus, qua ignorãtia vel antecedẽs, vel conſequẽs ignota erunt, indeque ſyllogiſmus mancus.

¶Porrò non plus diſſoluitur argumentũ, dicendo ſingularia illa ſyllogiſmorũ in vniuerſali eſſe cognita, quã ſi nihil dicatur, quòd quærã ab eo, qui ſic ſoluit, vtrum huius ſyllogiſmi, Omne animal rationale eſt homo, Petrus eſt animal ratiõale, ergo Petrus eſt homo, ĩtellectus minorẽ & concluſionem cognoſcat, an non. Quod ſi noſcere fateatur, vt neceſſariò dicẽdum eſt, aliàs ſyllogiſmum non nouiſſet, ſtatim ſciſcitabor, an ſubiectum et prædicatum minoris percipiat, an non. Si confeſſus fuerit quòd ſic, cùm ſubiectum minoris Petrus ſit, qui ſingularis homo eſt, ergo intellectus cognoſcere eundẽ cõfiteri tenebitur, quod ſuæ hypotheſi aduerſatur. Verùm ſi negaſſet minoris ſubiectum cognoſci, ſtatim inſurgã aduerſus pertinacem, neceſſariò ſequi, ignotam eſſe intellectui illi veritatem minoris, cùm tunc ſcitur, quòd illa ſit vera, quòd affirmatiua ſit, & ſubiectum & prædicatum eiuſdem pro eodem ſupponant: modo ſi ſubiectũ non cognoſcatur, nullo modo intelligi poterit pro eodem quod prædicatum ſupponere, an pro diuerſo.

¶Nõ eſt vt quid improbãdo huiuſmodi fictiones immorer. Omnes enim doctorum ſcholarium errores circa intellectus et ſenſus actus originem traxêre à ſenſatione cõmuni brutis & nobis, qua delecta ab irrationalibus, facilè intelligent, eandem animam, quæ vniuerſale cognoſcit, & ſingulare percipere. Qua de re tamẽ dicatur altera ſẽſatio alia intellectio, dicẽdis differo.

¶Certè non euadet argumẽtorũ doctorũ vim, qua ĩprobatur exiſtẽtia ſenſus cõmunis, vt vnica organica facultas ſit, qui dixerit, animã ſẽtientẽ nõ indigere facultate quãta & diuiſibili, qui ipſã ſentire ſẽſitrice facultate indiuiſibili, & non quanta aſſeuerauerit. Quoniã ſi talis naturæ foret facultas, qua ſentimus, non eſſet vt quid ſenſus cõmunis fingeretur, cũ ſuffeciſſet ipſa anima indiuiſibilis & indiuiſibili facultate cognoſcens vbiq;

corporis,primò & immediatè inter cuiuſuis ſenſus tam obiecta quàm actus diſtinguere, vt diſtinguit,& ſic fruſtra eſſet fictus ille ſenſus communis appellatus,vt ſupra diximus.

OKã opinio de duarũ animarũ i hominibus exiſtẽtia improbat.

¶Eadem ratione deletur venerabilis inceptoris fictio, quæ in nobis duas animas,ſenſitricem & intellectricem eſſe machinatur.Etiam Platonis in Timęo & Theęteto,& alijs dialogis,et Galeni in.7.& alijs antecedentibus & ſubſequentibus libris de placitis Hippocratis & Platonis aſſertiones,qui in iecore appetentem animam eſſe dicunt, in corde iraſcentem, in cerebro ſentiẽtem & intelligentem affirmant exiſtere.

¶OKã enim minimè reperiet in homine animam vllam, quæ diſtinguat inter obiecta ſenſitiuæ,& intellectiuæ, cùm quæuis ſibi peculiaria cognoſcat, & nulla alterius.Si enim aliqua vtraque cognouiſſet,altera ſuperfluiſſet:niſi fateatur ipſe eſſe aliquã tertiã mentẽ, quæ tã ſenſus quàm intellectus operationes exequitur,indeque ſequetur, ſẽſitricem & intellectricem animam ſuperuacaneas eſſe, cùm hæc tertia munia vtriuſque exequi ſuffeciſſet.

Plato & Galenus ĩprobãtur de plurium animarũ in homine aſſertione.

¶Nec alio modo Plato, & Galenus improbantur.Omnes enĩ decernunt ſuum appetere,non eſſe ſuum iraſci,neque ſuum intelligere,quod efficere non valuiſſent,ſi aliquo vno non appeterent,iraſcerentur, & intelligerent.

¶Deleta rationibus ductis facultate illa organica,quam ſenſum cõmunem appellauêre,aſſertione hac,quòd anima ipſa ſine vllo accidente nominato virtus ſentiens,aut intelligens, ſentiat,vt dictum eſt, & intelligat vt dicetur, & appelletur ſenſus communis,cùm quinque ſenſibilium propriorum differentiã percipit:reſtat citatum Ariſtotelis contextum in paraphraſim redigere,quo patulum fiet,eundem expreſſe ea, quæ nos protulimus,ſcripſiſſe.

Paraphraſis ĩ cõtextũ Ariſt.in cipiẽtẽ tex.cõ. 144.

¶Porrò vnuſquiſque actus ſenſus,ſenſibilis eſt à ſentiente illo actu,nullus enim eſt cognoſcẽs colorem,qui non cognoſcit, ſi vult, ſe ſupra illam cognitionẽ reflectere, ſe cognoſcere quòd videt, & etiam quam differentiam obiecti videt, an albi aut nigri, & cùm guſtat, etiam ſe guſtare percipere: & quem modum ſaporis, an dulcis & amari, an alterius etiam cognoſcit. Et poſt vniuerſas has cognitiones, inter præfata cognita diſtinctionem nos aſſignare, diffe-

differentiamque cognoſcere, in telligimus; collationem facien tes albi ſenſativiſu, ad dulce per ceptum guſtu, non alio, quā ſen ſu, quòd ſenſibilia ſunt, quæ co- gnoſcūtur. Neque ſenſum hūc, qui omnia ſenſibilia cognoſcit, exiſtimet vllus, eſſe carnem, quę quoquomodo in vniuerſis orga nis ſentientibus reperitur. Ta- ctus enim & guſtus manifeſtè carne abundant: naſus & audi- tus etiā cartilaginoſa carne do- tata ſunt: viſus in adnagta tuni ca portionem carnis habet. Si enim caro illud vltimum ſenſi- tiuum, & quod diſtinguit, inter diuerſa obiecta eſſet, ſequeretur quòd ſi quis diſtingueret inter colorem & ſaporem, quòd qui cunque tetigiſſet carnem illius ſua carne etiam cognouiſſet ean dem diſtinctionem coloris & ſa poris, quā tacta caro ſentit. Con ſequentia eſt nota. Quia caro tā gens & tacta eandem facultatē habent. Sed tacta ſuo tactu co- gnoſcit differētias ſaporis & co loris, ergo caro tangens eodem modo afficietur à colore & ſapo re vt tacta, & diſtinguet inter il los vt eadem. Si ergo caro tale ſē ſitiuum commune eſſe non po teſt, neque cognoſcendo diuer- ſis partibus diuerſa, potius poſ- ſumus diſtinguere inter eadē, quàm ſi vnum ex obiectis ego cognouiſſem, & aliud tu, reſtat aliquo vno illa, quę diuerſa ſūt, cognoſci. homo enim ſæpe di- cit alterum eſſe dulce ab albo, ſic intelligens & ſentiens vt pro fert. Ex quibus primò infertur, impoſſibile eſſe ſeparatis ſepa- rata & ſeiūcta cognoſcere, ſed vno & eodem. Secundò ſequi tur non in tempore ſeparato co gnitiones has diuerſorum fieri, ſed in vno & eodem. Nam cùm dicit diuerſum eſſe bonū à ma- lo qui inter ea diſtinguit, nō po teſt id verè affirmare, ſi quando bonum cognoſcit, mali oblitus eſt: aut quando malum intelli- git, bonum obliuioni tradidit. Quoniam intelligere quòd dif fert hoc, quod nunc cognoſco, ab aliquo, nequaquam dici po- teſt, niſi illud alterum in eodem nunc cognoſcatur in quo aliud: indiuiſibili ergo tempore, & in diuiſibili ſentiente inter diuer- ſa diſtinguimus, & eadē cogno ſcimus. Quòd ſi impoſſibile re putas ſimul contrarijs motibus moueri illud vnū & idiuiſibile, quod primum ſenſitiuū eſſe di- ximus, cùm cōtrario modo im- mutet ſenſum aut intellectum dulce, quàm amarum, indifferē terque albū quàm vtraque: ve- rū cenſeres, ſi illud vnum, quod primū ſenſitiuū eſt, indiuiſibile eſſet, & indiuiſibiliter ſe habe-

ret. Sed quanquam animaduerſum ipſum ſeiunctum à corpore loco & numero indiuiſibile intelligitur; prout tamen habet eſſe in corpore, quod informat, diuerſas partes habere fingitur, quibus diuerſo modo affectis, illud vnum idemque vtrobiq; exiſtens, diuerſa intelligit. Neque quę dicta ſunt, repugnant. Poſſe enim aliquid diuidi & eſſe indiuiſibile, hæc contrariantur ad inuicem: ſed habere eſſe in diuerſis partibus, & eiſdem diuerſis operari, & idem eſſe indiuiſibile, vtrobique vnum idē exiſtens, hoc poſſibile, & de facto in hominibus cōtingit. Nā cùm ſimul album & nigrum videmus, diuerſis partibus organi viſorij cognoſcimus, & nō vna eademque: quia vt cōtraria hęc ſimul eſſe non valēt, ſic nec vna eadēq; pars organi pati ipſorū ſpecies ſimul poteſt. Tandem indiuiſibile relatū tale eſt, prout id, quod punctum in linea intelligimus, aut vnitatem in numeris, vel vt dualitatē animaduertimus, quæ indiuiſibilis intelligitur. quicquid enim addideris, aut ſubtraxeris ab ea, non remanebit dualitas.

¶ Quibus relatis ex Ariſtotele, omnibus innotuiſſe exiſtimo, eundem expreſſè ſenſiſſe, illud primum & cōmune ſenſitiuū animam indiuiſibilem eſſe, & nullam aliam organicam facultatem, quam phyſicorum & medicorum vniuerſa caterua commenta eſt.

¶ Verùm quod Ariſtoteles à me in exordio huius paraphraſis durius videtur explicitus, quàm litera antiqua toleret, cū loco illorum verborū. « Vnuſquiſque quidem igitur ſenſus ſubiectiuè ſenſibile eſt, qui eſt in ſenſitiuo inquantum ſenſitiuum. » Nos tantùm hæc verba tranſtulimus, putà. « Porrò vnuſquiſque actus ſenſus. » Quę cum antiquo contextu cō uenire non videntur: ideo conuenietiam paraphraſis cum cōtextu duobus verbis explicemus. Dicentes idem apud Ariſtotelem eſſe ſenſum ſubiectiuè in ſenſitiuo inquantū ſenſitiuū eſſè, cum eo, quod nos appellamus, actum ſenſus. Nanque cū res extrinſeca, quæ ſentitur, ſenſata dicatur, & facultas ſubiectū ſenſationis appelletur in bono ſenſu, & eadem poſſit nonnunquam eſſe ſubiectum ſpecici, quæ ratio eſt ſenſationis obiecti, cùm ſenſus animaduertit, & aliàs ſubiectū eſſe eiuſdē, valeat; etiam cùm non conſiderat alijs intentus, ideo volens exprimere Ariſtoteles, quòd ipſe loqueretur

Exprimitratio cuiuſdā expoſitiōis paraphraſis.

retur

retur de ſenſatione actuali, & non de ſenſu, qui eſt in potentia ad actus diuerſos, cùm adhuc nõ ſentit, ideo dixit, qui eſt in ſenſitiuo inquantum ſenſitiuum, ad ſenſationem explicandum.

Examinatur an vera quę dã Ariſ. ſentẽtia ducta in paraphraſi ſit

¶Etiam dubitatur, quãtum veritatis habeat illa ſententia. Ariſtotelis ducta. < Quia album & nigrum ſimul eſſe non valẽt, neque ſenſum vnũ poſſe ſimul pati ab ſpeciebus vtriuſque. > Quoniam euentibus contraria videtur. Nam & ſi verum ſit, nihil poſſe ſimul album & nigrũ dici ſecundum ſe & quodlibet ſui, non tamen cõtingit ſpecies eorum ſimul in eodem adæquato ſubiecto nõ poſſe reperiri: cũ in triclinio, cuius parietes, tectũ, & pauimentũ eſſent alba, & exinde mediũ illius triclinij vniuerſum ſpeciebus albedinis tantùm affectum: ſi res nigra intromitteretur, etiam ſui ſpecies in eodẽ medio induceret, aliàs enim videri alba res non poſſet, vno eodemque medio, vtriuſq; putà nigredinis & albedinis ſpecies recipiente, & exinde ſimul ambabus exiſtentibus. Pro quo diſcernendo, notandum, quòd dupliciter induci poſſunt ſpecies in aliquam rẽ. Vno modo vt in ſubiecto, quod tantùm denominatione afficiũt. Alio modo vt in ſubiecto, quod non ſolùm denominatione, ſed vero motu locali alterant. Primo certè modo verum eſt in medio tam albi quàm nigri ſpecies coniungi, ſecundo verò nequaquam. Voco aliquid induci in aliud, velut in ſubiectum, quod tantùm denominat, cùm inductum partes ſubiecti, nec alium ſitum, nec vbi acquirere efficit, quàm prius: vt cùm albedo, vel nigredo, aut eius ſpecies in lapide, aut in aëre, vel in alia re non viuente inducuntur, nullas partes lapidis nec alterius ſubiectæ rei diſgregando, neque congregando: inducuntur tamen in viuente aliter, putà lationem inferentes. Cùm album diſgregando ſpiritum viſiuum, etiam ipſius oculi partes à centro ſuo ſegregat, vel nigrum coadunando congregat, indeque dolorem eximiè album inducere eſt ſolitum, & nigrum quoque, vt Galenus de ſymptomatũ cauſſis libro primo. capitulo. ſexto. dixit. Quo vltimo modo, vt retuli, impoſſibile eſt idem ſimul ſpeciebus nigredinis & albedinis affici.

¶Si interrogas, cur mediũ ſpeciebus albedinis nõ diſgregatur, et nigredinis cõgregatur, vt

 viuen-

viuentis oculus,ſoluam, Quia paſſibilior eſt oculus, dũ viuit, quàm quoduis medium. Nullam potiorem ſolutionem principali quæſito reperi,quàm pręfatam. Ariſtotelis enim decreta hiſce temporibus, & multis retro actis tãtæ authoritatis ſunt, vt nullus auſit eiuſdem ſententijs aduerſari, niſi pietati ſint contrariæ.

¶ Reſtat adhuc & paraphraſis noſtræ & Ariſt. contextus vnũ non exiguum dubium diſſoluere,ſcilicet, Quid mouerit Ariſtotelẽ,ſuſpicari, poſſe dici carnem eſſe primum ſenſitiuum. Nam & ſi nos,vt potuimus, expoſuerimus illam ſententiam, dicendo ideo fictã fuiſſe ab Ariſtote.quòd quiuis ſenſus carne participare videretur, in rigore falſa eſt illa noſtra expoſitio.Nã non carne in ſenſu tactus percipimus,ſed neruo, carne vt medio, deſeruiente, vt idem Ariſt. ſecundo de anima.tex.commẽ. 109.teſtatur. Nec organum olfactus ſitum eſt in naribus, ſed in parte anteriore cerebri, vt ſufficienter Galenus in libello, De inſtrumento odoratus, probat. Quo etiam videmus,non eſt illa pars oculi,quę adnagta ſeu album oculi appellatur, ſed alia, quæ carne non participat: nam glacialis humor,aut neruorum opticorum coniũctio. Ad quod dubium reſpondeo primò,ꝙ ſi expoſitionem commenti.146. Auerrois ſequimur,nõ ſic exponeretur contextus, vt in noſtra paraphraſi explicatur,ſed aliter putà,vt ipſe dixit. < Si vltimũ ſentiens eſſet in oculo,aut in lingua in guſtu,tunc neceſſe eſſet, cùm iudicaremus dulce eſſe aliud ab albo, iudicaret per duo diuerſa,illud enim,quod comprehendit dulce ſecũdum hanc poſitionẽ,aliud eſt ab eo, quod comprehendit colorem omnino. illud enim eſt in oculo, & hoc in carne, aut ſibi ſimili. Sed caro in tactu non eſt ſicut oculus in viſu. > Ac tunc dubium noſtrum ceſſaſſet: quia Ariſtot. non dixiſſet plus carnẽ guſtus eſſe vltimum ſenſitiuũ,quã auditus,aut alterius peculiaris organi ſenſitiui, niſi per modum exempli,verùm ꝙ ego non exiſtimaui illam ſententiam poſſe quadrare cum contextu Ariſtotelico antecedẽte, qui huiuſmodi erat. < Quoniam autem & album & dulce & vnumquodque ſenſibilium ad vnumquodque comparando diſcernimus, & ſentimus:quia differunt. neceſſe eſt igitur ſenſu: ſenſibilia enim ſunt: quare manifeſtum quoniam caro non eſt vltimum ſenſitiuũ:neceſſe enim eſſet tan-

gens

gens ipſum diſcernẽs, diſcernere. > Quia hæc vltima verba, de cuius expoſitione nunc dubitamus, & explicuimus nos, dicendo, ꝙ neceſſe eſſet, ſi caro eſſet vltimum ſenſitiuum, qui tangeret ipſam carnem, quã vltimum ſenſitiuũ appellabant, diſtinguere & diſcernere inter ſẽſibilia illa cognita à carne, per modum corollarij illata eſſe videbantur ex antecedentibus, & non per modũ exẽpli, vt Auerrois expoſuit: ideo ſi contextus vitiatus non eſt (de multis enim Ariſt. ſententijs hãc ſuſpicionẽ habeo, ꝙ videam in diuerſis excuſionibus in mea tempeſtate æditis, quàm multa verba variata, præſertim in illa, in qua anno præterito. 1552. Ariſ. vniuerſa opera per Iuntas excuſores Venetijs ſunt impreſſa cũ multis additionibus vtilibus aliquibus, & futilibus alijs, adeò tot non duntaxat verba, ſed ſententię quaſi in contrarium ſenſum verſa, vt non poſſim credere, niſi ꝙ Ariſtotelis alter illorũ non eſt, de quibus forſan fuſius alibi agemus.) dico, ad propoſitum redeundo, quòd non ob aliud ſuſpicandum eſt, illud illatum ab Ariſto. fuiſſe potius de carne, quàm de vlla alia corporis particula: niſi quia in ea eſt ſparſus ſenſus tactus, qui omnibus animalibus communis eſſe putatus eſt ab Ariſtotele. Quod ſi non ſatiſfacit lectorem, etiam (vt vera fatear) nec mihi arridet. Tamen quia non aliud vero ſimilius reperio, ideo ſic ſoluo. Ego enim, vt pluries ſupra dixi, non multùm curo in phyſicis negotijs explicare authorum ſententias, quæ nullam niſi extortam patiuntur expoſitionẽ: veritatem nempe in illis rebus exponendo, non mea multùm intereſt, an ſit illud de mente authoris, an nec ne.

¶ Si vllus dixiſſet poſſe ſimul album intuitiuè cognoſci, & nigrum abſtractiuè, citra diuerſarum partium organi viſorij affectionem, quo inconueniens Ariſtotelis vitare exiſtimaſſet, decipietur. Quoniam Ariſtotelis ratio de cognitionibus intuitiuis, quas ſępe in nobis experimur, conferendo hoc album viſum huic dulci guſtato, tãtùm loquitur in citato contextu, & non de vna abſtractiua & altera intuitiua, vt in caſu propoſito.

Imꝓbatur ſolutio, quæ tribui poſſet Ariſtotelicæ rationi.

¶ De ſenſu communi, quem fingebant tam phyſici quàm medici primam facultatem de interioribus organicis eſſe, huc úſque diſeruimus: ſupereſt vt deinceps de alijs facultatibus interioribus tractemus. Porrò poſt ſenſum communem in eadem

Opinio Auicenę & aliorũ philoſophorũ de phantaſia imꝓbatur.

ante-

anteriore parte capitis phantaſiam eſſe phyſici exiſtimauêre, cui Auicena fen prima primi. doctrina ſexta.cap.quinto. non paucis mendis deprauato, duas functiones tribuit, à diuerſis ſui partibus factas, & illā, quæ præceſſit ſenſus communis, & aliā, quæ ſubſequitur, ſeruandi videlicet phantaſmata rerum ſenſatarum à quinque exterioribus ſenſibus, & præſentandi eadem illi facultati interiori, quæ abſentia cognoſcit. Differt tamen à memoria phantaſia recenſita, quòd memoria ſpecies amicitię & inimicitiæ, vt ipſe Auicena refert, ſeruat, & ea, quæ nūquam ſenſata fuêre, ſed ab imaginatiua finguntur, cuſtodit. Phantaſia verò tantùm ea, quæ, vt dixi, aliquo ex quinque ſenſibus cōmunibus percipiuntur, ſeruat, curam cuſtodiæ aliarum rerum memoriæ committēdo: in quibus non maior veritas agitur, quàm in relatis, quę de ſenſu cō muni impugnauimus. Quippe cùm ſitus alicuius facultatis in aliquo membro hoc vno & pręcipuo argumento comprobatur, quòd & ſi cætera membra ſint ſalua, ſi illud malè afficiatur, functio non exequetur: & omnes ſciant, paſſimque experiantur, quantunuis læſa parte anteriore cerebri, neminem obliuioni traditurū ea, quæ olim ſenſit, etiam quòd læſa poſteriore portione, quam occiput appellitant, ſi inſignis eſt læſio, vniuerſarum rerum memoriam aboleri, tam ſenſatarum à ſenſibus exterioribus, quàm illarū ſpecierum, quas amicitiæ & inimicitiæ eſſe finguntur. Inde falſè fictas fuiſſe illas duas ſedes ſeruatrices meritò quilibet dicet, nullamque talem facultatē eſſe ſine dubio affirmabit, nam neque in vnum, neque in alium vſum neceſſaria eſt.

¶ Trāſeamus ergo agere de tertia facultate, quā imaginatiuā, nominant, cui munus componendi & diuidendi olim ſenſata, prout illi placet, cognoſcendique eadem collatum eſt. Hęc enim fingere poteſt, cùm ei libet, hominem volantem ſupra montem ex ſmaragdorum lapidibus conſtructum, & alias mille formas, quarum nullas naturæ producere vnquam placuit, ac abſtractas illas ſentire, quæ nō ſunt, & abſentes, quę ſui imagines reliquerunt in memoria, eo modo percipere, prout in antecedentibus retulimus. Hanc facultatem nobis ineſſe nullus īficiari poterit, quòd actus eius in ſe quilibet experitur. Ideoq; ea duo munia, quæ illi tributa ſunt, fatemur eidē competere. Imaginatiua facultas interior eſſe affirmatur.

¶ Ve-

Im͞pbatur Galeni ſentētia de ſymptomatum cauſſis. cap.3.

¶ Verũ quòd Galenus de ſymptomatum differentia. libro vnico.cap.3.opinatus eſt, lęſione tantùm huius facultatis quoddam ſymptoma Theophilo medico accidiſſe, inquiens. < Plerunq; enim in vtriſque intimis facultatibus ſimul delirium cõſiſtit, tum parum probè imaginando, tum parum aptè ratiocinando, eſt autem in altera duntaxat. Quod genus Theophilo medico ægrotanti contigit, cui reliqua quidem prudentia ſupererat, & diſputandi, & præſentes exactè noſcendi, cæterùm tibicines quoſdam angulum domus vbi decubuit occupaſſe, aſſiduéque ſonare, tũ pulſare putabat, atque hos ſe intuęrirebatur, partim illic ſtantes, partim ſedentes, adeóque ſine intermiſſione ſonantes, vt neq; nocte, neque diu vſquam vel minimum tempus quieſcerent. Exclamare igitur non ceſſabat, ac iubere, vt domo eijcerentur, atque hæc illi erat delirij ratio. Idem poſtquã cõualuit, à morboque euaſit, tũ reliqua omnia, quæ ingredientium quiſque dixiſſet feciſſétue, narrabat, tum imaginationis de tibicinum tædio meminerat. Quibuſdam verò nulla aliena imaginatio viſitur, ſed perperam ratiocinãtur, ratiocinatricę animę parte ijs affecta, veluti phreniti contigit, qui fores ſibi intrinſecus occluſit, ac ſingula vaſa per feneſtrã promens, accedentes rogabat, num proijcere iuberent. hic enim ſingula vaſa rectiſſimè nominabat, in quo ſe manifeſtè declarabat, nec in imaginatione circa ea læſum eſſe, nec in nominum memoria. Quid igitur ſibi vult, quòd ab alto omnia proiecit, ac perfregit? hoc ſcilicet intelligere nõ poterat, ſed opere ipſo delirare ſe declarabat. >

Ideo quomodo Galenus in huiuſmodi narratione deceptus ſit, exiſtimans Theophiium illũ tantùm vitio imaginatricis facultatis in relatum à ſe ſymptoma incidiſſe, paucis examinemus. Certè ſi tãtũ ob id, quòd ille ſonus tibicinum, qui non aderat, & eſſe falſe imaginabatur, & audiri à ſe æger exiſtimabat, vt exclamare non ceſſaſſet, quòd è domo proijcerentur tibicines, mente Theophili illæſa, vt Galenus fatetur, contigiſſet, ſequetur, quòd in vniuerſis aurium bombis idem accidens eſſet conſpiciendum, quod fieri non videmus. Quin cùm mens illius, qui aurium tinnitibus afficitur, viget, ſe decipi non inualidis coniecturis comperit. quærit enim aſtantes, an illi id audiant, quod ipſe, &

vel

vel ipſe, vel cui imperat, mur-
mur illud vbi ſit, inquirit: quod
cùm nullibi præter proprias au
res, aut imaginatiuæ locum eũ
ſonum habere intelligit, ſtatim
medicorum tutelæ ſe commit-
tit, ab eiſdem opem morbo illi
implorans. Quæ omnia effice-
re, ſi mente vt imaginatione nõ
vacillaſſet Theophilus, eſſet fa-
cturus. nam non grauioribus cõ
iecturis intellexiſſet, coram ſe ti
bicines non eſſe. Verùm cùm ra
tiocinij vis ęgrotabat, fũgi pro-
prio munere non poterat, ob id
que vtraque facultate læſus, et
non altera tantùm, vt opinatus
eſt Galenus, vociferabat, præci-
piens ea fieri, quibus obtempe-
rare nullus poterat.

Abolet â brutis exiſtimã di facul-tas.

¶ Aliam facultatem etiam cre-
didêre ineſſe omnibus anima-
libus omnes fermè phyſici, quã
extimatiuam ſeu cogitatiuam
appellauêre, ſedéque illius me-
dium cerebri ventrem eſſe opi-
nati ſunt, ipſique cogitandi mo
derandique actus animalium
vis tributa eſt, præcognitis ab
ipſa amicis inimiciſque rebus,
conuenientibúsque, et diſcon-
uenientibus, quam ſoli homini
collatam eſſe in exordio huius
operis non imbecillis rationi-
bus, ſed certis demonſtratiuiſq;
probauimus. Tertiã quam ſer-
uatricem phantaſmatum et me
moriam nuncupãt, in nobis et
brutis vniuerſi, qui philoſophã
tur, affirmant eſſe, quæ nulli ni-
ſi dementi ignota eſſe poteſt.

Quot ſint ĩ homine facultates interiores ſenſitrices.

¶ Tandem in epilogum relata
colligendo, dicamus, quòd in
nobis, quibus omnes facultates
cognitrices interiores organicę
collatę ſunt, tantùm imaginati-
ua, et memoria reperiuntur.
Nam ſenſus communis, et exti
matiuæ, ſeu cogitatiuæ vim ei-
dem animæ cõcedimus, vt phã-
taſiæ facultatem memoriæ tri-
buimus, nullamque organicam
facultatem ijs facultatibus, quæ
ab anima non diſtinguũtur, aſſi
gnamus, ꝙ non plus dici poteſt
anima ſenſus cõmunis, quia vi
dens, quàm quia audiens, aut ſé
tiens, ipſamque met eſſe vim in
tellectricem aſſeueramus.

Qualiter intellectus operationes ab hominibus fiunt, vt hucuſq; opinatũ eſt.

¶ Sed cùm ſermonis diſcurſus
de vi intelligendi nos agere in-
uitat, in quod opus multo ante
accincti eramus, quæ de ea ab
expoſitoribus libri ſecũdi et ter-
tij de anima Ariſtotelis referun
tur, in medium proponantur:
exordio ſumpto ab illo actu,
quem omnes aſſeuerant, ſolius
intellectricis animæ eſſe, putà
cognitione vniuerſalis, quã eo
modo, quo referam, fieri fabulã
tur. Dum enim animal, quod
vniuerſale eſt, intellectus intelli
gere ſatagit, aliquorum indiui-
duorũ

duorum illius ſpeciei phantaſmata aliâs cognita, coram imaginatiua proponit, quæ nudat ab omnibus conditionibus ſic illis competentibus, quòd non alijs brutis, neque, hominibus, quas indiuiduas vocant, ex phâtaſmatis, ſpecies intelligibiles eliciendo, vt more illorum loquar, putà ſi talis coloris eſſe cognouit, decolores fingit: ſi tantæ magnitudinis nullius machinatur: ſi in certo ſitu aut vbi eadem vidit, nullibi eſſe reputat. Et per hanc methodum, omnibus ſublatis peculiaribus conditionibus, quibus ſingulare animal ab altero diſtabat, ſupereſt exuta & nuda ipſa animalis natura, quæ per ſpecies intelligibiles actum intellectionis vniuerſalis in intellectu gignit, quem actum intellectionem nominant, accidens quippe quoddã ſpirituale inens ipſi intellectui eſſe reputantes, ſine quo animã non poſſe plus dici intelligentem autumant, quàm parietem album, ſeiũcta albedine. Huius phyſici diſcurſus quia tot fermè citare poſſem authores, quot expoſitores librorũ de anima fuêre, & etiam quamplures alios tam medicos, quã Theologos, qui aut ſuper libros duos priores ſententiarũ, aut in alijs ſcriptis de his mentionem egerũt, ideo nullius particularis ſcriptoris decretum duco, omnibus relata tribuens: quæ quantum veritatis habeant, explicemus.

¶Primóque, an ſpecies intelligibilis ex phãtaſmatis elici poſſit, diſcutiemus. Secundò, vtrũ intellectio accidens vllum ſit inens ipſi animę itellectrici, qua le fingitur. Tertiò, ſi nihil eorũ quæ machinata hucúſque ſunt de modo intelligendi pro veris à me recipiuntur, quomodo intellectus intelligat, dilucidetur.

Improbatur communis aſſertio ex phantaſmatibus ſpecies intelligibiles elici.

Etiam quia toti homini & nulli partium ineſſe ſenſationes nonnulli crediderũt, qui totũ à ſuis partibus diſtinguũt, id explicabitur: & vtrũ facultates cognitiuę diſtinguãtur ab anima. Quartò, an cum Ariſtotelis ſententia tertio de anima, diſtinguentis intellectum in agentem & poſſibilem noſtra placita conueniant, ad amuſſim pertractabitur. Vltimóque de ipſius animę ratiõalis ęternitate agemus; quibus finẽ huic opuſculo imponemus.

¶Primum, quod examini ſubijciendum promiſi, illud erat, vtrũ ex phantaſmatis ſpecies intelligibiles elici poſſint. Quod ideo verũ nõ eſſe reor, quòd cũ ex antecedẽtibus patuit, phãtaſma corporeã rẽ eſſe, nullo modo percipere valeo, qualiter verè

dici

dici poſſit ex eodẽ fieri ſpecies intelligibiles. Nam ſi id velint, quòd corrupto ipſo, gignatur ſpecies intelligibilis ducens in cognitionem vniuerſalis, mille modis à vero diſcedunt. Nam neque phantaſma corrumpitur poſt vniuerſalis intellectionẽ, cùm non minus mediante eodem cuiuſuis alterius rei recordemur, quàm prius: neque etſi corrumperetur, materia eſſe poſſet ſpeciei intelligibilis, pluſquã lapis materia eſſe valet naturæ angelicæ. Abſurdũ quippe eſt, exiſtimare nobis ineſſe vim gignendi aliquid ſpiritale ex corporea re, cùm materia corporũ ſubijci non poteſt intellectricibus rebus, ſic vt ex eadẽ & intellectrice forma, incorporea res, reſultet. Nec illo modo dici poteſt ex phantaſmatibus fieri ſpecies intelligibiles, quòd illis omnino deletis, loco eorundem ſpecies intelligibiles ſubſtituãtur. Quoniam cùm non vt materia ſpeciei deſeruiant, vt probauimus, neque vt efficiens, & dans formam intellectricem cõuenire poſſint (nihil enim gignere poteſt quid ſe perfectius) reſultat, nullo modo in productionem ſpeciei intelligibilis cõcurrere. Quòd enim velit Ariſt. phãtaſma eſſe corpoream rẽ, patet, cùm de memoria & reminiſcentia. cap. 1. de phãtaſmatibus loquens, inquit, Sine continuo, non eſt intelligere, quia intelligere, non eſt ſine phantaſmate quod eſt ipſius hic nunc cũ ſit ſimilitudo ſingularis ſenſibilis.

Impbatur euaſio nonnullorũ dicentiũ phantaſma poſſe gignere ſpeciẽ intelligibilẽ vi luminis intellectus

¶ Quibus ſi ſufficienter reſpondiſſe exiſtimaueris, cũ dixeris, vi luminis intellectus poſſe id fieri, quod citra illud factum nũquam eſſe viſum eſt, ſtatim à te ſciſcitabor, quid conferat intellectus hic phantaſmati lumine ſuo, vt valeat cum illo producere ex ſe ſpeciem intelligibilem velut ex materia ex qua, aut vt ex agente, & nihil quod inductum fuerit in phantaſmate ab intellectu ſufficiet vires eidem tribuere vllius rei recenſitæ. Nãque intellectus phãtaſmati ſubſtantiam intelligibilem non tribuet, cùm ſolus Deus poſſit hãc creare. Et quanuis ipſe intellectus huius facultatis particeps eſſet, nequaquam poſſet in phãtaſmate, quod ſubſtantia corporea eſt, ſubſtantiam aliam ſpiritalem creare. Neque accidẽs vllum ſpiritale cõcedet, cùm hoc ineſſe citra miraculum corporeis rebus nõ valeat: reſtat ergo nihil conferri poſſe phantaſmati, quod æquet vim producendi ſpeciem intelligibilem.

¶ Secundò etiam probo phantaſma in intellectum inducere ſpeciem

ſpeciem intelligibilem non poſ
ſe:eo,ſcillicet,quòd phantaſma
res inanimata ſeiunctáque à vi
uente ſit, quanuis intra ipſum
cõtineatur,indéque certum ſit,
ſi inducturum erat ſpeciem in-
telligibilẽ in intellectũ, qui vel
anima ipſa rationalis,vel ipſius
animæ vis quædam eidem hæ-
rens eſt,quòd nequaquam poſ-
ſet id efficere,niſi in toto homi-
ne,vel aliqua eius parte id indu
xiſſet,cùm anima ipſa rationa-
lis ſeparata ab homine, vel eius
partibus, nõ conſpiciatur dum
viuimus,ſed nec homo ipſe,nec
vlla eius pars quãta, ſubiectum
aptum huic inductioni ſpeciei
intelligibilis eſt,quòd ipſa ſit in
diuiſibilis incorporeáque, cu-
piens ſubiectum eiuſdem natu
rę cui ineſſe, & quod informare
valeat.

Alia ratio q̃ exẽplo Apellis pictoris & aliorũ improbatur ſpeciei ĩtelligibilis generatio ex phantaſmatis animaduerſis.

¶ Neque ſpecies intelligibilis
gigni poteſt ab ĩtellectu per cõ-
ſiderationem phantaſmatis, ſe-
iungẽdo ab eodem animaduer
ſiõe propria eas,quas indiuidui
conditiones nominant, & poſt
ſpeciem intelligibilem gignen
do,quę vniuerſale ſibijpſi repre
ſentet:quod omnes,quãuis ſub
alijs verbis,dicere vidẽtur.Quo
niam ſi ita fieret,incaſſum intel
lectus fabricaſſet ſpeciem vni-
uerſalis, quod ipſe prius ac ex-
quiſitius intelligit, quã ſpecies
valeat illud referre. Porrò ne-
quaquã intelligi poteſt, ſpeciẽ
referentem vniuerſale genitam
ab intellectu, non habere (iam
quòd cætera ſileam)in repreſen
tando perfectius eſſe in intelle-
ctu, qui eminenter eam conti-
net,vt cauſſa quæuis proprium
effectum,quàm extra, vt illa Ve
nus charita, quã deeſſe vniuer-
ſis tabulis, Apelles pictor quan-
tunuis modeſtus iactabat, ſingu
lari cura eiuſdem depicta, quã-
maximè diſtabat ab ea, quam
Apelles, eiuſdem author, mẽtę
propria conceperat. vniuerſa
enim, quæ in tabula illa conſpi-
ciebantur, concepta prius fuiſſe
ab eodem, nullus non confite-
bitur. Sed cùm certi ſimus, or-
gana tam viuentia quàm inani-
mata, quibus ipſa depicta fuit,
non ſic in totum obtemperata
fuiſſe illuſtri pictori, prout ipſe
cupiebat(ceu vniuerſis, qui me
chanicum opus quoduis confi-
ciunt, cõtigit)membris & fabri-
libus ferramentis renitẽtibus,
ob id enim laſſamur, cùm hu-
ius generis operibus incumbi-
mus, artifex egregius voti cõ-
pos eſſe non valuit, nedum in
præfata pictura, ſed in vniuer-
ſis ſuis operibus, eiſdem pictu-
ris, quę proles artificis dici pote
rant, in nonnullis etſi minutis
rebus, diſſimilibus parentibus

factis. Si ergo in huiuſmodi opere extrinſeco artifex non ſatis laudatus ab incepto deſtitit, vero ſimile erit, intellectũ ipſum nullo modo potuiſſe producere ſpeciem, ſic ad viuum referẽtem vniuerſale, prout cognoſcitur ab ipſo intellectu productore ſpeciei æmulatione intellectæ à ſe.

¶Sed detur, quòd intellectus aſſequatur vim tantam, vt poſſit ſpeciem intelligibilem referentem vniuerſale, adeò exactã gignere, prout ab ipſo vniuerſale noſcitur: porrò incaſſum laboraſſe videbitur intellectus, cùm in nullum alium vſum genuerit eam, quàm vt mediante illa id noſcatur, quod priuſquã genita fuit, noſcebatur.

Imꝓbatur quidá modꝰ perquẽ aliq̃ putare poſſent ſpecies intelligibiles gigni.

¶Niſi opinatus fueris ſpeciem intelligibilem, quæ vniuerſale repreſentat, non genitam fuiſſe ab intellectu noſcente vniuerſale prius quàm ipſam genuerit, quin poſt eiuſdem geniturã, eadem vicem obiecti habente, vniuerſale cognoſci ab intellectu. Quod ſi referatur, primò ſequeretur alicui rei inſitam eſſe vim gignẽdi aliquid, quo intelligat, eadem re ſine illo non potente intelligere, & hanc eandem nõ ſemper intelligere, quod nõ parum inconuenit. Quia ſi agens ad producẽdam aliquam actionem non indiget re extrinſeca, ſemper futurum erat actu producens, dum vniuerſa intrinſeca, quæ ſemel conuenerunt in productione, poſt conueniant. nulla enim ratio tribui poteſt, cur potius vno tempore quàm alio producat: ſed intellectus, qui ſemel ſpeciem intelligibilẽ genuit, eadem habet tunc, cùm eam efficit, vt prius ac poſt habebit: ergo antea, & poſtea, & ſemper actualem cognitionem vniuerſalis habiturus erat, vt cùm ſemel habet: etiam inconueniẽs prius illatum ſequitur, cùm ipſe intellectus, vt cauſſa ſpeciei eminẽter eadẽ cõtineat, ac ſic nullo modo verè dici poſſet indigere ſuo effectu ad notionẽ habẽdã.

¶Scio dupliciter poſſe inſtari hanc noſtram rationem, primò ſoluendo eandem per libertatem voluntatis, cui conceſſum eſſe dicant, cùm velit cognoſcere vniuerſale, poſſe præcipere intellectui, vt eliciendo ſpeciem intelligibilem vniuerſale intelligat: & cùm nolit huic operi incumbere, ſed alijs rebus, poſſit: et cũ ab omnibus ſtudijs feriatus eſſe velit, eidẽ licitũ ſit, nullius rei cognitionẽ habere. Aut aliter etiã diſſolui ratio noſtra cẽſebitur, ſi referatur, nõ valere intellectũ ſpeciẽ intelligibilem

lem gignere ſine antecedente phantaſmatis animaduerſione, vt Ariſtoteles referebat. tertio de anima.textu commenti trigeſimi noni. neceſſe eſt intelligentem phantaſmata ſpeculari, & hanc deeſſe, cùm vniuerſale nõ cognoſcitur, atque hanc adeſſe, cùm id intelligitur.

¶ Verùm quòd neque prior neque poſterior euaſio rationis vi diſſoluant, non quàm multis argumentis probabo, ſed paucis, ipſiſque validis, demonſtrabo, aut ſi verbũ exactã probationẽ denunciãs non admittas, ſuadebo. Primũ enim certum eſt dici nõ poſſe, cùm nullus in ſe experiatur, adeò promptam eſſe propriam vim intellectricem ad vniuerſalis cognitionem, quòd eidem liceat citra ſpeculationẽ phantaſmatis vniuerſale intelligere, quin hanc prærequiri vniuerſi intelligunt, quod vnum manifeſtè monſtrat, incongruè reſponſum eſſe noſtræ rationi, ſola libertate voluntatis, euadẽdo argumentum.

¶ Secundò etiam non minus indecenter ſolui argumentũ probatur, Quoniam ſi poſt exactã ſpeculationem phantaſmatis intellectus ſpeciem intelligibilẽ gignit, qui ante non poterat, nõ ex alio intelligendum eſt hanc vim ſuperadditam eidem eſſe, quàm ex cognitione illa rei ſingularis, & quantæ: ſed hæc cognitio nequaquam poteſt conferre intellectui facultatem cognoſcendi vniuerſale, quod indiuiſibiliter percipitur, & à facultate indiuiſibili noſcitur, & phantaſmatis cognitionẽ tranſcẽderet, ſi gigneret rẽ indiuiſibilẽ ſpeciẽ ſcilicet, ergo neq; per hũc modũ noſtra ratio diſſoluetur. Tandẽ intelligant, qui has ſpecies intelligibiles finxerunt, vt eiſdem intellectus cognoſcat vniuerſale, quod poſt quantumuis exactam cognitionem phãtaſmatũ intelligere (vt illi referunt) ſine iјs nequit, non in aliũ vſum deſeruire eas intellectui, quã vt illis velut imaginibus vtens intellectus, cognoſcat vniuerſale: in cũ errrorẽ ſic opinantes incidere, in quẽ incidiſſet pictor, qui referret quia conſcius mihi ſum, me nunquã Elephantũ, neque eius figuram vidiſſe, neque cuius formę erat, audiuiſſe, vel lo pingere Elephantũ, qui mihi in mẽte repreſentet eũdẽ. Stultũ enim eſt putare poſſe pingi aliquid, quod prius à pictore conceptũ non ſit. Cũ ergo hæc, quę opinabãtur, eſſe nõ poſſint, reſtat, talẽ intelligẽdi modũ in nobis eſſe, qualis poſt proferetur. Hæc ergo mittamus, vt ad reliquorum examẽ trãſeamus.

Ratiões qb' phyſici & theologi opinati ſũt animã ĩtellectionẽ diſtĩctã realiter à ſe ĩtelligere exprimũtur.

¶ Secundum quod me facturũ prædixeram, fuit inquirere, vtrũ intellectus actus cùm ipſe intelligit ſiue vniuerſale, ſeu quamlibet aliam rem, ſit accidens vllũ diſtinctum ab eodem intelligẽte, an ipſe tantùm intellectus taliter ſe habens cùm intelligit, qualiter priuſquã intelligeret, non ſe habebat. Quod vt ad vnguẽ diſcutiatur, ratiões, quibus ſcriptores cõpulſi fuerũt diſtinctionem ponere inter intellectũ & ſuos actus ſcribam, etiam authoritates non leues, quæ id affirmãdum cogere videntur, ſubnectam. Et poſtea quid de hoc negotio ſentiamus, explicabo.

¶ Si ergo prima ratio illa, quæ iam bis in hoc opuſculo in conſimilẽ vſum ducta eſt. neceſſe eſſe intellectũ, qui modo non intelligebat, & poſtea intelligit, aliqua noua entitate dici intelligentem, cùm ſi nihil eidem ſuperadditum foret, non eſſet cur potius dicatur intelligẽs prius, quàm poſterius. Et cũ ſubſtantia ſuperaddi eidem non poſſit, (vna enim nõ recipit alteram) reſtat accidens eſſe intellectionem.

¶ Secundò ſequeretur ſi idẽ cũ anima eſſet actus itellectus, nullũ diſcrimẽ futurũ inter actum ſcientificum & erroneum, & inter actus fidei & hæreſis: & cũ eãdem normam ſeruatura erat voluntas cùm intellectu, etiam idem eſſe odium & amorẽ. Itẽ ſequeretur intellectum intẽſionem & remiſſionem paſſurum, quod à ſubſtantijs alieniſſimũ eſt, vt in prædicamentis Ariſtoteles docuit. Conſequentia faciliter deducitur. Vna eademque res inuariata, hodie confuſè intelligitur, & cras exactè: quod ſi accidenti intenſiori nõ tribuitur, eidem intellectui tribuẽdũ eſt, quo affirmare illatum cogẽdus eſt aduerſarius. Vltimò videtur neceſſariò ſequi, animam ſeipſam ſemper cognituram eſſe, cùm ipſa ſit cognoſcens, & ipſa poſſit cognoſci, & eandẽ eſſe cognitionẽ aduerſi fateãtur.

¶ Item vniuerſus magiſtrorum Theologorũ cœtus, qui ſuper libros ſententiarũ ſcripſêre, diſtinctionem realem inter intellectum & eius actus eſſe dixêre. Item damnatur in Clementina de hæreticis. ca. ad noſtrã. quòd anima & angelus beatificentur per ſuas eſſentias.

Ratiões qbus impbat cõmunis aſſertio atteſtãs itellectiõẽ diſtĩctã realiter ab aĩa ipſã ĩtelligere

¶ Sed quanuis hæc, quæ non pauci momenti eſſe à nonnullis iudicantur, videantur probare verum eſſe, quod ſuadere nituntur, non tamen ob id ab exacto examine huius negotij deſiſtere, qui veritatem huius rei adipiſci cupimus, debemus.

bemus. In primis noſipſos, ac noſtra ſcripta catholicę eccleſię correctioni ſubmittentes, vt in exordio diximus. Non enim adeò pertinaces ſumus, quòd ſi quæ nos ſcripſerimus, nõ ſic habere, vt putauimus, eccleſia decernat, dura ac peruicaci pertinacia petulanter aduerſemur. Quippe cùm adeò imbecilles ad intelligẽdum eſſemus, vt rationes, quibus noſtra confutaretur aſſertio, aſſequi nõ valuiſſemus, intellectum noſtrum cogemus, ijs rebus fidem tribuere, quorum ſcientiam aſſequi non potuiſſet. Aduerſus ergo aſſertionem illam, quæ diſtinctionẽ realem inter intellectum eiuſdémque intellectionẽ aſſignat, argumenta nonnulla proponãtur, vt ijs cùm recenſitis in fauorem diſtinctionis penſiculatis, quę plus cõuincant, exacti intellectus iudex diſcernere valeat.

¶ Prima ſit. Si intellectus ſine intellectione accidente reali intelligere non valet, ergo vel hoc accidẽs ab obiecto, aut propria facultate, aut vtroque producetur, aut à nullo, quod vltimũ dicere non licet: ſed à neutro priorũ fieri intellectio poteſt, ergo ipſa non gignetur. Conſequentia eſt nota. Et antecedens probatur. Nullum eſt obiectũ pro ſtatu iſto, quod ſubſtantia intelligibilis dicatur, vt ipſi intellectui ſic pręſẽs fieri poſſit, quòd ab eodem intuitiuè intelligi valeat: neque vlla ſpecies intelligibilis in nobis gigni poteſt, quæ ipſam etiam intelligibilem ſubſtantiam abſtractiuè repreſentet, ergo primum eſſe nõ valet. Quòd viatores intuitiuè ſubſtãtiam intelligibilem non cognoſcant, ſatis probat, Deũ ipſum, qui vbique locorum eſt, puriſſima ſubſtantia intelligibilis exiſtens, & adeò præſens noſtro intellectui, vt nihil plus, ab eodẽ intuitiuè cognoſci, non poſſe. Angelos etiam, quorũ cuſtodię commiſſi ſumus, & dæmones, qui nos aſſiduè velut leones rugientes circuunt, deuorare cupientes, neque à nobis intelligi intuitiuè poſſe certi ſumus. Sed quod neque per ſpeciem genitã ab intellectu abſtractiuè cognoſcatur res intelligibilis, in his, quæ antecedũt, parum ante monſtrauimus. reſtat ergo, vt dixi, hoc primo modo intellectũ accidente illo appellato intellectione nequaquam intelligere.

¶ Si dicatur, quãuis aliquorum philoſophorũ ſentẽtia fuerit intellectũ tantũ vniuerſalia intelligere ſingularibus non ab eodẽ ſed ſenſu perceptis, ſcitũ eſſe, aliorũ decretũ fuiſſe, etiã ſingulare cognoſci ab intellectu, quod

Exploditur quædam euaſio, & alia ratione idẽ roboratur.

 ſuffi-

ſufficiet intellectionẽ accidens
dictum gignere in eodẽ, neque
hoc argumenti vis vitabitur, cũ
ſingulare quantũ ſit, ſpecieſque
non ſpirituales, ſed corporeas,
hoc eſt, natas quantis & corpori
bus in eſſe producat, quibus in-
tellectus affici minimè poterit,
ipſo intelligibili indiuiſibiliq;
ſubſtantia exiſtente. Etiam nõ
minus indecenter ſoluetur alia
euaſione dicẽte, vniuerſalia ipſa
extra intellectum rebus ſingu-
laribus adeſſe, ipſáque poſſe in-
tellectionem gignere. Quoniã
iam quòd id admitteretur, cùm
vniuerſalia ſeiuncta à ſingulari
bus non reperiátur, intellectio-
nẽ inducere non poterunt, pluſ
quam anima quantumuis ſpiri
talis corpori iuncta, intellectio-
nem intuitiuam non producet
in aliam animam diſtinctam à
ſe. Sed quòd neque à ſolo intel-
lectu intellectio gignatur, con-
ſtat: quòd ſi hoc dicatur, non eſ
ſet, vt quid plus vno quàm alio
tẽpore ipſa gigneretur, & ſic ſẽ
per actu ĩtelligeremus; quod ſẽ-
per illa ĩtellectio produceretur.

Alia ſolutio etiã improbatur.

¶Item quòd neque ab vtroque,
intellectu & obiecto intelligibi
li ſcilicet, producatur ĩtellectio,
manifeſtè patet, cũ à nullo præ-
dictorum ſeorſum fieri poſſe,
probauerimus, vnde meritò in-
ferretur neq; ab vtroque. quod
enim cuiuis ſigillatim denegã-
tur, ambobus ſimul minimè cõ
cedendum eſſe certi ſumus, præ
ſertim in cauſis eſſentialiter ſub
ordinatis: quales (ſi in hoc effe-
ctu producendo ipſa conueni-
rent) obiectum & facultas intel
ligens eſſe tenebantur.

Alia ratio ad idẽ roborãdum.

¶Eſt etiam alia ratio non mi-
noris momenti, quàm præce-
dẽs, qua probatur intellectionẽ
non eſſe tale accidens, quale fin-
gitur. Quippe quòd ſi tale eſſet,
ſequeretur, ſi Deus abſtuliſſet in
tellectionẽ ab anima intelligen
te, & eandem lapidi inhæſiſſet,
lapis eſſet dicendus intelligens,
quod quantum dementiæ oſtẽ-
dat, omnes nouêre. Si dicas, lapi
dem non eſſe aptum ſubiectum
intellectioni, quia non ſentiens
eſt, & quantus ſit, ob idque ipſe
non dici poſſet intelligens, neq;
ſibi inhærere ĩtellectio valuiſſet
obijciã ſtatim, ꝙ ſequeretur, ſi
bruti animę inhęreret, quá mul
ti phyſicorum autumant, indi-
uiſibilem fore, ipſam dicendam
eſſe intelligentẽ, indeq; inferre-
tur, illud brutũ rationale eſſe, &
hominẽ, quod implicat. Porrò ſi
intellectio ſimilis in denominã
do albedini dicitur eſſe, ergo vt
ſi albedo ineſſet cęlo, cui nũquã
hæſit, diceretur eadẽ cælũ albũ,
quod nunquam fuit, ita videtur
appellandũ brutũ intellectione
affe-

affectum intelligens, etſi nun-
quam prius talem denomina-
tionem ſortitum fuiſſet.

Alia ratio ĩ idẽ.

¶Item quero, vt quid gignatur
intellectio ab anima? Si dixeris,
quòd vt eadem dicatur ipſa in-
telligens, inconcinna dicere ſe-
cundum meam ſententiam vi-
deris. fingis enim rem conſimi-
lem huic, quòd homo, qui va-
let iacere lapidẽ per decem pe-
dum diſtantiam, exempli gra-
tia, id aſſequi non poſſet, niſi ia-
ctum in ſe gignat, quo dicatur
ipſe iaciens, quod à cœtu verè
philoſophãtium alieniſſimum
eſt. Sufficit enim per certum
modum ſe habendi hominis di
ci ipſum iacientem, qui priuſ-
quam talem modum non habe
bat, iaciens non appellabatur, ci
tra vllius accidẽtis realis acqui-
ſitionem.

Similitudine actuũ volũtatis ꝓbatĩ intellectiones nõ eſſe accidentia diſtincta ab anima.

¶Vlterius cùm voluntas intel-
lectioni compar ſit, ipſaque va-
leat velle ac nolle ſine volitione
ac nolitione accidẽtibus diſtin-
ctis ab eadem, nõ eſt, vt quid in
intellectu fingatur hoc, quo vo-
luntas priuatur. Voluntatẽ nul
lum actum diſtinctum à ſe cùm
vult, aut nult, elicere poſſe, faci-
le probo: quòd ſi oppoſitum af-
firmetur, impoſſibile eſſet, ean-
dem velle, aut nolle, infinitis nõ
præcedentibus volitionibus ſi
velit, aut nolitionibus ſi nolit.

Conſequentia probatur. Detur
obiectũ, in quod volitionis aut
nolitionis actum elicere volun-
tas poſſit, & quæram, cùm ipſa
adeò libera ſit, vt poſſit alterum
illorũ producere, aut nullum,
quo impellitur, potius volitio-
nem, exẽpli gratia, quàm noli
tionẽ gignere? Si dicatur, quòd
certa qualitate præcedente voli
tionem ipſa inuitatur velle, &
oppoſita nolitionem eliciat, ſta
tim etiam interrogabo, quo im
pulſa eſt voluntas producere il-
las qualitates præcedentes voli
tionem & nolitionem? Si etiam
dicas, quòd alijs qualitatibus,
ſtatim inferam, & illas alijs prę
cedentibus gignendas eſſe, &
ſic infinitis qualitatibus antece
dentibus volitionem produci,
ac tot nolitionem elici, quod cõ
ſequens erat.

Tollitur euaſio argumẽti.

¶Porrò ſi vt vites hoc, quod in-
conuenire probaui, dixeris vo-
luntatem ad eliciendam voli-
tionem aut nolitionem non in
digere aliqua qualitate præce-
dente, ſed ſe ſola incitari ad alte
rius actus productionẽ, ducens
illud Scoti axioma in præſens
propoſitũ, vbi eſt quod & quo,
ſtandum eſſe in quo. meritò ob
ijciam, ꝙ cùm ipſi voluntati li-
cuit, ſine vllo accidente præce-
dente volitionem potius pro-
ducere eandem, quàm nolitio-

 nem

nem, quòd etiã ei licebit, quòd ipſa ſola dicatur potius volens, quã nolẽs, citra accidentia illa appellata, volitiones & nolitiones. Neque Scoti ſentẽtia fauet propoſito huic. Scotus enim non prohibet, niſi quòd in concretis nominibus, vt puta, calidum, album, dulce, & alijs conſimilibus ſiquis interrogatus reſpondeat calidum eſſe calore calidum, nullus ſit, qui quærat, quo calor eſt talis, & ſi albedine ſit albus, neque liceat interrogare, quo albedo eſt talis. Et quæſtionibus alijs de huiuſmodi cõcretis hoc idem reſpondẽdum exiſtimat. Sed nos in præſentiarum non quęrimus, ſi voluntas volitione vellet, vt quid volitio eſſet volitio, ſed duntaxat, cur potius voluntas, quæ indifferẽs eſt, ad volitionem & nolitionẽ eliciendas, accidentibus realiter à ſe diſtinctis his actibus nominatis, impellitur velle aut nolle, & eadem, quæ etiam indifferens eſt ad relatos actus eliciendos, alijs non impellatur ad nolitiones & volitiones gignẽdas. Cui iuſtæ quæſtioni nullũ reſpondere ſufficiẽter poſſe exiſtimo, niſi vel vtrunque fieri cõceſſerit, quod impoſſibile eſſe probauimus, vel neutrũ, quod nos ſuadere nitimur.

Exnotio

¶ Tandẽ ne vlterius immorer, inferretur ex hoc dæmones angelosq́; naturaliter poſſe euidẽter intelligere noſtras meditationes, quod ſoli Deo conceſſũ eſſe Theologi affirmant. Scrutatur enim corda & renes Deus. Conſequentia manifeſta eſt. Quia ſi cùm aliquid anima intelligit, id intellectione, quæ ſua notitia eſt, intelligit, & non aliter, hanc patere intellectui angelico & dæmonis neceſſe eſt, vt & ipſam animam rationalem eiſdem notam eſſe omnes fatemur. Sed cognita intellectione, cognoſcitur id, quod noſcitur. quia, vt dixi, ipſa notitia rei notæ ſequẽdo ſuas hypotheſes ſit, ergo intentum verum.

ne angelorũ & dęmonũ elici ĩtellectiones nõ eſſe accidẽtia diſtincta ab anima.

¶ Niſi dicas ex quadam diuina inhibitione ſoli Deo aſſeruatas eſſe intellectionũ dignotiones. Quod certè non ęquè quadrat, velut ſi exiſtimares intellectiones eſſe modos ipſius animæ, inter extrinſecos adeò ſibi intrinſecos, quòd qui noſcit ipſã, eoſdem cognoſcere non valeat, niſi coniecturis, quæ ſæpe decipere poſſint. vt caloris reſiſtentia adeò ignota eſt tactui intuitiuè ſentienti illum, vt nullus niſi cõiectura ductus ſcire poſſit quanto frigori, & per quod tempus reſiſtere poterit.

¶ Hoc etiã noſtro intelligendi modo melius angelorũ loquu-

Angeli q̃liter in

ter ſe loquũtur.

tio intelligitur. Ná ſi quibuſdá accidentibus, quos nutus theologi appellãt, nouiſſent angelica, quę alij ſciũt, nõ eſſet potior ratio cur hæc accidentia, nutus appellata, noſcerentur ab alijs, quã aliarũ rerũ intellectiones, ac ſic nihil poſſent occultare eorum, quæ reuelari nollent.

¶ Sufficiũt, vt reor, quæ obiecta ſunt, improbare cõmunẽ illã aſſertionẽ intellectui tribuentẽ vĩ producẽdi ĩtellectionẽ, accidẽs realiter à ſe diſtinctũ, conſentaneũq; foret ductis obiectionibus, qbus cõtraria fulciebatur opinio, reſpõdere, niſi prius explicare quo differãt, ipſũ intelligere, ac ſẽtire cẽſerẽ. Hoc enim explicito, ſolutiones apertiores futuras eſſe exiſtimo.

Incipit agere autor de diſtĩctiõe ĩter actus ſẽtiẽdi et ĩtelligendi ſecundũ ppriã opinionem.

¶ Vt ergo intellectionis modus diſtinctus à ſenſatiõe exprimatur, ĩ primis animaduertere expedit, vniuerſas humanas operationes cognitiuas ab ĩtellectiua anima pẽdere, eidẽq; cõnexas eſſe, neq; in cognoſcẽdo, cũ beſtijs aliquid cõmune habere. nõ enĩ, vt antiqui opinati ſũt, beſtię ſẽſitiuarũ ſunt participes: quod cũ ita habeat, ratio reddẽda eſt, cur potius vnę quã aliæ intellectiuæ appellẽtur. Et ne incaſſũ tẽpus ĩanibus aſſertionibus ſcriptorũ de hac re cõſumã, voſq; ipſos multiplicibus decretis cõfũdã, modũ, quo ĩtelligimus, exprimã, differẽtiãq; ĩter ĩtellectionẽ & ſenſationẽ exponã, nõ (vt vniuerſi hucúſq; rebãtur) intellectionis operatiões ab anima intellectiua ſine organo intelligẽte factas exiſtimãtes, & ſẽſitiuas corporeo inſtrumẽto anima ſẽtiẽte aſſequutas credẽtes, qui alterutras præcedẽte ſenſatiõe, in qua corporeo organo anima vtitur, factas eſſe dicẽtes: pręſertim ſi aliud à ſe anima ſit cognitura.

Improbãtur q putabãt ad intellectionẽ ſẽſationẽ factã organo corporeo minimè pręcedere, ſed ad ſẽſationẽ tantùm.

Miror enĩ ſi ipſi, q illud aſſerũt, quod tertio de anima Ariſtoteles tex. cõm. 39. ſcripſit vt certiſſimũ, & quaſi primũ principiũ veriſſimũ ſupponũt; oportere ſcilicet, intelligẽtẽ phãtaſmata ſpeculari, vt verũ eſt, quomodo citra organũ animã intellectioni vacare autumãt, cũ ipſam phantaſmata ſine organo interiore percipere nõ valeat, ipſis quantis corporeiſque exiſtẽtibus, vt Ariſt. libro de memoria & reminiſcẽtia refert, ijſdẽq; cõcedẽtib. bruto vĩ organicã memorãdi, quę ſine phãtaſmatũ cognitiõe exequi nõ poteſt. nã ſi facultatẽ memoratiuã brutalẽ, nõ eſſe organicã, dixerit, iã ĩtellectricẽ animã brutis memorãtib. tribuẽt.

Vniuerſalis cognitiõe intelligendi

¶ Quippe etſi ĩtellectui vniuerſi phyſici plures cõcedãt actus, nullum, vt prædixi, adeò exactum eiuſdem eſſe credunt,

modus pluſq̃; alijs actibus pcipitur.

Vniuerſalis diſtinctiões primo dilucidãtur, vt quomodo intelligimus, ex actius pcipiatur.

prout vniuerſalis intellectio eſt, quæ qualiter fiat, exprimamus, vt per hanc vnam explicationẽ cæteræ poſſint cognoſci animę intellectricis contemplationes, ac quo ſentire ab intelligere differat. Cùm ergo neque hoc diſtinctè intelligi poſſit citra ipſius vniuerſalis distinctionis cognitionem, hãc in medium ducere libet. Eſt enim vniuerſale (relicta illa diſtinctione, qua in efficiendo Deus dicitur vniuerſalis cauſſa, & in eſſendo idea Platonis) etiam vniuerſale terminus incomplexus vocalis aut ſcriptus, qui de pluribus differẽtibus ſpecie, aut numero in eo, quod quid vniuocè prędicatur. vt dictio animal, vel ſubſtantia, vel homo. Sed propriùs mentalis conceptus ſignificati per aliquod ex prædictis terminis vocalibus, aut ſcriptis, vniuerſale mentale appellari poterit. Verũ quòd hæc mentis cognitio duplex eſſe poteſt, cõfuſa, ſcilicet, aut diſtincta, ideo & quoddam vniuerſale diſtinctũ dicitur, aliud confuſũ appellatur. Nomino cõfuſum vniuerſale, totũ reſpectu ſuarum partiũ. id enim, quod cætera cõtinet, vicem vniuerſalis habere videtur. vt enim vniuerſale minus vniuerſalia vel ipſa ſingularia ſub ſe continet, ad hunc ſenſum, quòd cognitione ipſius & ipſa eminenter, & ſi non formaliter, cognoſcuntur, ita totum ſuas partes etiam continet, & hoc ens, quod ſingulare vagum ab aliquibus nominatur, priuſquam decernatur, an animal, aut inanimatũ ſit, & an hoc vel illud, vniuerſale confuſum appellatur, quia illam entitatem ſignatam contineat: quæ ſi homo eſt, etiã ſubſtantia animata ſenſibilis eſt, & ita plura quoquo modo dicetur, quę omnia ſub hoc ſignato ente includuntur. includi enim alia in hoc ente meritò dicũtur, & non hoc ens in illis, quòd includens notius eſt incluſis. Sed ſi vel defectu facultatis cognoſcentis, vel ob diſtantiam obiecti, aut indiſpoſitionem medij hoc ens diſtinctè & ſingulàriter cognoſci non poſſit, hoc ens tamen eſſe indubitanter aſſeritur, vt notius, ergo cætera continet, & non ipſe continetur à cęteris. Vniuerſale diſtinctũ porrò eſt ſubſtantia, corpus, animal, hæc omnia in prædicamento ſubſtãtię ſita, & cętera nouem genera, quæ decem prædicamenta conſtituunt.

¶ Verùm quòd hac diſtinctio- Expri.
ne & compluribus alijs ſcriptis miturcõ
expoſitores Ariſtotelis ſuper ex textus
ordio primi phyſicorum textu Ariſt. in
commenti primi, & ſecundi, & pœmio
tertij.

phyſicorũ.textu, & cõmẽto primo,&inde.

tertij.& quarti.& quinti.& etiã commentatores librorum ſententiarum adeò multa ſcripſêre, vt ſi Auerrois, Thomæ, Scoti, OKam, Gregorij Ariminẽſis, & Auicenæ etiam, & nonnullorũ authorum, qui adhuc viuũt, ſcripta, controuerſias, & rationes è diametro pugnantes ducerem, ex his tãtum molem, quæ iuſtam libri vnius magnitudinem ſuperaſſet, conficerẽ: ideo ſubticendo prædictorum commẽta, quæ omnia (ſalua tantorum authorum reuerentia) impertinentia ad expoſitionẽ Ariſtotelis ſententiæ in citato loco ſunt, ad illius textus Ariſtotelis expoſitionem pauciſſimis verbis accingor, priuſquam ei, cui incumbebam, finem imponam negotio. Eſt ergo ſeries textus Ariſtotelici.

Contextus Ariſtotelis ipſius in pœmio primi phyſicorum.

≺ Quoniã quidẽ intelligere & ſcire contingit circa omnes ſcientias: quarum ſũt principia cauſæ aut elemẽta ex horum cognitione. Tunc enim cognoſcere arbitramur vnumquodque, cùm cauſſas primas, & prima principia cognoſcimus & vſque ad elementa: manifeſtum quidem quòd quæ ſũt circa principia ſcientiæ, quæ de natura eſt, prius determinare tẽtãdum: innata autem eſt ex notioribus nobis via & certioribus: incertiora naturæ & notiora. nõ enim eadẽ nobis nota & ſimpliciter. Vnde quidẽ neceſſe ſecũdum modum hunc procedere ex incertioribus naturę, nobis autem certioribus: incertiora naturæ & notiora: ſunt autem primum nobis & certa cõfuſa magis: poſterius autem ex his fiunt nota elementa & principia diuidentibus hæc: vnde ex vniuerſalibus ad ſingularia oportet procedere, totum enim ſecundum ſenſum notius eſt, vniuerſale autem totum quoddam eſt. multa enim comprehendit vt partes vniuerſale. Suſtinent autem idem hoc quodammodo & nomina ad rationem. totum enim quodammodo & indiſtinctè notum diffinitum ſignificat, vt puta circulus: diffinitio autem ipſius diuidit in ſingularia. Et pueri primùm appellant omnes homines patres, & fœminas matres, poſterius autem determinant horum vnumquodque. ≻

Quę difficilẽ cõtextum Ariſtotelis citatũ efficiunt

¶ Atque antequam quod verum eſſe, & Ariſtotelem ſenſiſſe reor, explicem, quid in expoſitione huius textus difficultatem omnem efficiat, monſtrabo. Quæ duo ſunt. Alterum, quòd cũ ipſe Ariſtoteles textu commenti ſecundi referat, innatam eſſe nobis viam ex ijs, quæ

ſunt

ſunt nobis notiora, ad ea, quæ ſunt naturæ plus nota, ac magis certa, & non eadem eſſe nobis & naturę æquè nota dixerit, manifeſtè ſibi aduerſus videtur, procedens in hoc phyſicorum primo à cognitione principiorum in cognitionem entium naturalium, cùm hic proceſſus ſecundum naturalem cognitionem entium exactiſſimus ſit, & aduerſus ei, quem promittit ſe ſeruaturum ex incertioribus naturæ, nobis autem certioribus in certiora naturæ, & notiora. Secundum, quòd etiam ſeruaturus Ariſtoteles hunc eundem ordinem procedendi, refert ex vniuerſalibus ad ſingularia proceſſurum: qui proceſſus nonminus exactus, quã qui ex cognitione partium in cognitionem totius ducit, eſt. Vniuerſalia enim partes ſingulariũ, & quæ ipſa conſtituunt, in ſuo ſenſu ſunt. Petrus quippe ex ſubſtantia, & corpore, & animali, & rationali conſtat, quæ omnia vniuerſalia illi ſunt. Ergo ſi ſic, vt dixi, exactus diſcurſus, & cognitio ſecundum ordinem naturæ ſit, ac perinde noſtræ cognitioni aduerſus. Qualiter verum ſit ab eo vniuerſali exordium eſſe ſumendum, difficile videtur: quin ab oppoſito à cognitione ſcilicet, ſingularium in vniuerſalium cognitionem, ſi promiſſa adimpleuiſſet Ariſtoteles, eſſet diſcurſurus.

Explicatur Ariſ. cõtextus & difficultates tollũtur.

¶ Et quòd fermè eſt eadem ſolutio primi quæ ſecundi dubij, ideo paucis ſciatis, quæ referã, cupio. Ariſtotelem hic ſupponere ſibi, qui agere de principijs rerum naturalium ſatagit, res naturales eſſe cognitas, & nedum ſibi, ſed omnibus, qui anxiè inquirere rerum naturalium cauſſas cupiũt. Quis enim ignorat facultatis naturalis, cui incumbit, ſubiectũ? certè nullus, ſiue ens mobile, vel motiuũ, aut corpus mobile ſit. Subiectũ enim cuiuſuis ſcientiæ vt notiſſimũ ſupponitur in eadem, vt Ariſtoteles primo poſteriorum. textu commẽti ſecundi refert. maximè quòd ens naturale neminẽ latere poteſt, qui aliquo ſenſu particeps ſit. per illũ enim quẽ habuerit, ens aliquod percipiet. Quo habito, Ariſtoteles dicit, ſe velle agere de principijs rerũ naturalium cognitarum ab eodem, & ab omnibus, qui eiuſdẽ lectioni vacaturi ſunt. In quo diſcurſu à confuſis, putà, ab entibus naturalibus cognitis à ſe & auſcultatoribus ad diſtincta procedet, ſcilicet, ad cauſſas eorundem naturaliũ entium, quibus per ſuam vel alienam doctrinã ſcitis, iam doctus diſcipulus ex cogni-

cognitione principiorum entiū naturalium ductus in cognitionem eorundem entium compoſitorum naturæ ordine procedet. Quo primo dubio ſufficienter eſſe reſpōſum exiſtimo: cùm procedendo à cognitione entis ad cognitionem ſuorum principiorum à confuſis ad diſtincta procedat, vt promiſit.

Secundi dubij explanatio

¶ Pro ſecundi dubij explanatione indigemus in memoriam reuocare eam vniuerſalis diſtinctionem, qua in confuſum & diſtinctum illud diuiſimus: quā idem Ariſtoteles textu citato cō mēti tertij īnuit, cū dixit. < Sūt autē primùm nobis manifeſta & certa confuſa magis. > Vniuerſalia ergo illa, quæ confuſa nominantur, notiora nobis ſūt, quàm ſingularia eorūdem. Totum enim, quod vniuerſale confuſum dicitur, notius eſt nobis, quā ſuæ partes. Et hoc ens, aut hoc corpus, quàm hoc animal, vel hic homo, quæ ſingularia illius vniuerſalis confuſi ſunt. Et hic pater aut hæc mater, confuſè vtendo illa patris & matris nomenclatura, ob imbecillitatem facultatis cognoſcētis, quā hic Antonius, aut hęc Margarita, quæ pater & mater authoris harum commentationum fuêre (pro quorum æterna requie omnibus hæc lecturis Deū ſupplicent, humiliter precor) etiā notiora multo ſunt, quàm ſua ſingularia. Pater enim verus, & mater vera ſingularia dici poſſunt, ſi conferantur omnibus hominibus, qui patris & matris nomine puerorū fictione falsè fruuntur. Ab huiuſmodi ergo vniuerſalium confuſorum cognitionem in præſentiarum Ariſtote. fatetur, quòd ſit auſpicaturus doctrinam procedentem ad normam noſtræ cognitionis, & nō à contemplatione illorum exactorum vniuerſalium, quæ compoſitione metaphyſica partes ſingularis ſūt, quòd hic cognoſcendi modus ſecundum naturam eſſet, & à ſimpliciter notioribus ad ea, quæ minus nota etiam ſimpliciter ſunt, proceſſiſſet.

Reddūt in paraphraſim Ariſ. cōtextus citati ex prœmio primi phyſicorum.

¶ Puto cuiuis ſolutiones obiectorum manifeſtas relatis eſſe, verùm vt clarius conſtet Ariſtotelem eadem, quæ nos expoſuimus, velle, in paraphraſim prædictam ſententiam reddere placet. < Quoniam ea quæ confuſè indinſtctéque noſcuntur, intelligimus, ac ſcimus perſpicuè ac diſtinctè: cùm cauſſas efficientes aut elementa ex quibus fiunt (ſi qua talia habeant res, quas ſcire cupimus) cognoſcimus. Tunc enim, vt fertur, cognoſcere arbitramur

vnum-

vnumquodq;, cùm cauſſas primas, & prima principia vſque ad elementa callemus. Manifeſtum reſtat ea, quæ tractãt principia ſcientiæ naturalis, prius examini ſubijcienda eſſe. nanque cùm cõnatus ſit nobiſcum modus cognoſcendi ex ijs, quæ nobis notiora ſunt, in ea quæ naturæ notiora & certiora exiſtunt, (porrò non eadem nobis æquè primò nota ſunt & naturæ, quę vltima ſimpliciter nota appellãtur) procedere compellimur, ex incertioribus naturæ, puta ex entibus naturalibus cognitis nobis, indeq; certiora nobis talia nuncupata, ad certiora & notiora naturæ, ſcilicet, ad ipſa entium naturalium principia, quem cùm obſeruauerimus ordinem, à quibuſdam confuſis vniuerſalibus, vt totum, & alia conſimilia, quæ primò nobis nota ſunt, ad quædam, quæ poſterius à nobis cognoſcũtur, videlicet totius partes eſſentiales, & etiam quantitatiuas diſcurremus. Vnde ex huiuſmodi vniuerſalibus confuſis ad ſingularia eiſdem ſubdita oportet procedere, vt nomine, iam quòd re non aſſequimur, ordinem naturalem in docendo imitemur. Quippe vt exacto diſcurſu ab vniuerſalibus diſtictis, qu[illegible] partes ſingularis ſunt, ad ipſa ſingularia procedimus, ſic ĩ relato ab vniuerſalibus confuſis ad ſingularia ſibi ſubbita ducimur. Totum enim ſecundũ ſenſum notius eſt, quàm ſuæ partes, quod ſynonymam cum vniuerſali ex acto habet. vtrumque enim plura ſub ſe continet, alterum partes, aliud ſua inferiora. Eãdem etiam normam ſeruant nomina ad proprias diffinitiones. vicem enim totius nomina ſortiũtur, & indiſtincta quippe ſeipſis cognoſcuntur, ſed diffinitionibus partes aut proprietates eorũ denunciantur. vt huius nominis circulus ſignificatum totum quoddam eſt, per diffinitionem autem eiuſdem exprimitur proprietas, habendi omnes lineas rectas, quæ à ſui cẽtro vſque ad eiuſdem aream deducuntur æquales. Quem ſeruando ordinem ab huiuſmodi confuſis vniuerſalibus ad ſingularia deſcendẽdo, pueri primò appellant omnes homines patres, & fœminas matres, quòd has nomenclaturas vniuerſorũ hominum eſſe opinantur. Poſtea verò cùm adoleſcẽdo & nomina ſingularia diſcunt, & diſtinctè patrem ac matrẽ cognoſcunt, ſolos genitores eo nomine vocant.

¶ Hismiſſis, quę etſi obiter, nõ tamen abſque emolumento

Exequitur auctorum

ctorum

ctorũ relata ſunt, accedo exprimere modum, quo vniuerſale exactum diſtinctumque noſcitur, ſupponendo; vt dixi, illud Ariſtotelis tertio de anima citatum, textu. cõmẽ.39. vt verum, Neceſſe eſſe eum, qui intelligit, phãtaſmata ſpeculari. Quo ſuppoſito, etiam vt notum refero, vniuerſalia non per ſe, ſed per accidens ſentiri. Quod vt perſpicacius intelligatur, notandũ illa, quæ ſenſibilia per accidens dicuntur, nullo modo exterioribus ſenſibus, cognoſci poſſe. nam huiuſmodi facultatibus tãtùm accidẽtia percipiuntur: vniuerſa quippe quæ in ſẽſus exteriores quinque operãtur intuitiuè, eadẽmque interiori vi abſtractiuè, ſubſtantia non per hos ſenſus apprehenſa, ſed, vt dixi, per accidens medijs ſenſibus exterioribus vel interioribus cognita. Niſi enim equus ſui colore, magnitudine, figura, ac motu, & ſono, quem hinnitu edit, oculos, & aures hominũ affeciſſet, vel ſui imago organum interius, non liceret intellectui ſubſtantiæ equi cognitionem elicere: & cùm equi ſubſtãtia, vel potius animalis in genere, accidentibus dimiſſis, vniuerſale ſit, reſtat hoc, neque vllũ aliud per ſe cognoſci, cũ oẽs ſubſtãtiæ eſſe videãtur, ſed, vt dixi, ꝑ accidẽs.

thor explicat modũ, quo vniuerſale noſcit, vt ex ioc actu cæteri intellectus dignoſcit.

Vniuerſalia per accidẽs & nõ per ſe noſci oſtẽditur.

¶ Verùm cùm adhuc inſufficiẽter explicitũ id appareat, quia & accidẽtia ſua genera habeãt: colores enim multi ſpecie diſtãt genúſque, quo omnes continẽtur, habent. vt etiam odores, & ſapores, & cætera accidẽtia, quæ organicis facultatibus percipiũtur, falſum eſſe exiſtimandum cenſetur, horum vniuerſalia ſenſibilia per ſe non eſſe, cùm accidentia vt ſua inferiora ſint.

Obiicit cõtra aſſerta accidẽtiũ vniuerſalia ſẽſibilia per ſe fu tura.

¶ Procuius obiectionis ſolutione enodanda, ad vnguẽ explicare decet modũ, quo ſubſtantia per accidens ſentiri dicatur. inde enim vniuerſalis cognitio illuſtrior euadet (ſubſtãtia enim vniuerſale eſt) quod cũ exequar, nõ cõmenta aliorũ æmulabor, quãdo me nõ ſic intelligere cognouero, vt machinatũ ab illis ſit. Neq; ea itelligi à me fatebor quæ me nũquã itelligere potuiſſe expertus fuero (quanquã nõ deſint ſcriptores, qui ſe talia & taliter intelligere affirment) ſed dũtaxat id ſcriptis mãdabo, cuius ipſe teſtis oculatus dici verè poſſim. Porrò ſi quæ agũtur, pietati attinerẽt, meũ decretũ incertũ putarẽ, vt ſupra dixi ſi ſanctorũ authoritati ab eccleſia cõprobatæ repugnaret: modo cũ nõ niſi de animæ operationibus tractetur, non video, cur me ſeduci patiar, cõfitens ea mihi accidere, quæ

Primò explicando modũ, quo ſubſtãtia ſentiri ꝑ accidẽs dicitur, vniuerſalis cogni tio exprimitur.

quæ nunquam expertus ſum.

¶ Ergo cupiens ego parietis albi & quadrati ſubſtantiā intelligere, auerto mentem meam à cōſideratione albedinis, & quātitatis, & figuræ, & ſitus, & vbi, & aliarum conditionum indiuidualium illius parietis, quas vniuerſas ipſe aut prius exterioribus ſenſibus cognoueram, aut abſtractiuè olim imaginatione conceperam, cognitionemque elicio rei nunquam ſenſatæ, putà ſubiecti horum. Fingo enim poſſe albedinem, quantitatem, figuram, numerum, & cæteraſe iungi ſeparariq; ab ea ſubſtātia, quæ ſubiectum eorū eſt, ac tunc notionem eiuſdem habeo: fitq; ſeiunctio illa accidentiū, noſcēdo ea nō vbi ſunt, ſed alibi. Neque vt hanc ſubſtantiam noſcā, quæ nūquam vlla ſui ſpecie me afficit, (cùm tecta accidentibus ſemper incedat) oportet in noſtra mente aliquam ſpeciem intelligibilem gigni, quę ipſam rẽ preſentet, vt probauimus, ſed vi ratiocinij noſtri in notionem illius, quod nunquam noueram, deuenio per notionem aliorū, putà ſuorum accidentium. Cū enim intellectus noſter contemplatur accidentia illa, quæ in pariete eſſe ſenſibus cognouit, paſſim variari, alijs ſuccedentibus, ſtatim infert, ſubiectū aliquod eorum, quæ nunc genita ſunt, & aliorum, quæ corrupta fuēre, cui inſint, neceſſario eſſe, quòd aliâs creatio præſentium, & anichilatio preteritorum foret: illa enim nullo ente ſubiecto fit, vt hæc vltima eſſe deſinit, et altera putà nominata generatio ſaltī mixti ſubiecto ſupoſito, ſed creationē citra miraculū non eſſe admittēdā. vt certu habet intellectus. Infert ergo illorū ſubiectū vllum eſſe: quod cùm infert, ſubiectum noſcit, ad quod noſcendum nulla ſpecie referente ſubditam illam ſubſtantiam vtitur, neq; intellectus intereſt, an etiā realiter tale ſubiectum quale intelligit ſit, aut non ſit, vt perſpicacius, aut hebetius ītelligat. Si enim vniuerſi parietes, poſtquā accidētia vnius ſenſibus cognouit, delerentur, non obſcurius intellectus intelligeret ſubſtantiam illorum accidentibus ſubditam, quàm ſi infiniti adeſſent. Quippe non aliter chimæra ſenſu interiore cognoſcente abſtractiuè cognoſcitur, quàm naturaliter eſſe impoſſibile ſcitur, neq; minus perſpicuè, quā ſi mille paſſim offerrentur, ad quam noſcendam abſtractiuè nullum vnum phantaſma capitis leonis, & caudæ draconis, & corporis elephantis, & pedum aquilę, & aliorum impoſſibiliū

ſimul

ſimul eſſe fingitur: ſed tantùm in memoriam voluntas reuocat phantaſmata illarum partium animalium olim cognitarum, quæ afficiendo facultatem interiorem cognoſcentem abſtractiuè illa, ſimul eſſe naturaliter impoſſibilia, vt cõnexa, cognoſcit.

¶ Neque huius ſententiæ obliuiſci expedit: errores enim non paucos ignorantia huius induxit: nonnullis opinantibus quicquid intelligebatur, neceſſariò præciſè tale extra intellectum eſſe, quale intelligebatur: alijs ſine ſpecie referente cognitum intelligi nihil poſſe, atque hãc ſpeciem intelligibilem appellabãt. Qui enim primum opinati ſũt, naturam quandam communem entibus ſingularibus inditam eſſe credidêre: quam, cùm intellectus vniuerſale intelligit, cognoſcit. Cuius ſectæ primus hæreſiarcha Plato fuit, ideas inducens: ac poſt ipſum, vt nõnulli neoterici inquiunt, realiũ opinio idẽ teſtata eſt. Retuli id reales ſenſiſſe ex aliquorum aduerſariorum mente, non audens ſecum omnino ſentire, neque eiſdem palam aduerſari, quòd ſunt tot realium ſententiæ, ac adeò cõfuſè de has re, vt niſi nõnulli eorum reſurgant, certò ſciri non poſſe videtur, verùm id, quod ſibi imputatur, intellexerint, an nõ: impulſi enim hac ratione, quòd intellectus verè vniuerſalia intelligit, cuius obiectũ adæquatum veritas ipſa eſt. exiſtimabant in rebus ea eſſe, quæ ipſe intelligit, & cùm naturam quandam communem cũ ipſe velit contempletur, hanc ineſſe rebus crediderunt, aliter eundẽ decipi dicentes. Sed quid circa hoc aſſerẽdum ſit, mox cùm de vniuerſalibus tractauerimus, diſcutiemus. Ob idque ea mittamus, vt illorum errorẽ detegamus, qui, vt dixi, opinati ſunt, intellectum ſine ſpecie intelligibili ea, quæ intelligit, intelligere non poſſe: quam non eſſe etſi euidentibus argumentis in antecedentibus monſtrauimus, altero etiam mõſtrare nõ diſplicet.

¶ Intellectus arguẽs à ſufficienti diuiſione aliquam rem alicubi eſſe conditam infert, vbi nunquam eandem eſſe ſciuit citra vllius ſpeciei nouę generationẽ intelligens, ergo eidem licebit vniuerſalia intelligere ſine ſpeciei intelligibilis affectione: ſed primum ei conceſſum eſt, ergo & ſecundum concedendũ. Cõſequentia eſt nota. Et antecedẽs pro minori probatur. Sit ita, quòd aliquid cõdatur in domo tria tantũ triclinia habente, & quòd accedat quis quęrens conditum: qui certus ſit id, quod latuit,

tuit,nõ migraſſe è domo illa vbi
incluſũ eſt ,ac huiuſmodi inqui
ſitor duo excutiat triclinia, vbi
nõ cõdebatur queſitũ :certũ eſt,
antequã tertiũ excutiatur indu
bitanter ſciri,in reliquo cõtine-
ri , quod quærebatur, quod nũ-
quã prius notũ indagatori fue-
rat. Tũc cũ id abſtractiuè noſcit
tãtũ reuocãdo phãtaſmata olim
genita rei,quæ latuit, & triclinij
corã facultate interiori cogno-
ſcente abſtractiuè, nullo de no-
uo ficto. ergo antecedens verũ.
¶ Item vniuerſæ mathematicæ
concluſiones de nouo ſciuntur
ab addiſcentibus,cognitis ante
cedentibus ſine vlla generatio-
ne nouæ ſpeciei intelligibilis:er
go incaſſum ipſas gigni,vt res
intelligantur,cõmenti ſunt phy
ſicorum nonnulli. Conſequen-
tia hæc etiam nota eſt. Et vt ante
cedens notum fiat, vnius demõ
ſtrationis concluſionem ſumo,
quam cognoſci citra vllius ſpe-
ciei intelligibilis procreationẽ
neceſſariò fatendum eſſe mon-
ſtrabo,vt ex hac vna, cũ nõ ſit po
tior ratio eius, quã aliarũ, omni
bus cõpertum ſit, vniuerſas ſine
ſpecie intelligibili cognoſci ab
ipſa anima, Et illa ſit, Cuiuſuis
trianguli tres angulos duobus
rectis æquales eſſe. Quam mani
feſtã facit notio antecedẽtis,ſci-
licet, cuiuſlibet triãguli omnes
angulos extrĩſecos duobus ĩtrin
ſecis ſibi oppoſitis æquales eſſe,
ſolũ mõſtrãdo exãgulo extrin-
ſeco æquiualẽte duobus intrin-
ſecis triãguli, & reliquo angulo
eiuſdẽ triãguli duos rectos con
ſtare,hac demõſtratiõe intelle-
ctu nihil ſeiũctũ, quod prius nõ
nouerat,cognoſcẽte, ſed tãtùm
tres triãguli angulos,quos ſæpe
nouit,equos duobus rectis eſſe,
quos nõ ignorabat, atteſtãte: ꝑ-
quo nulla ſpecie ĩtelligibili ĩdi-
gere vel ex hoc cõſtat, quòd neq;
vt tres angulos cuiuſuis triãguli
noſcat:quia,vt retuli, ſẽſu exte-
riori ĩtuitiuè iã diu nouerat, vel
ĩteriori abſtractiuè tũc & olĩ no
uiſſe potuit, neq; vt duos rectos
cognoſcat eadẽ ratione, ac etiã
quòd tã tres triãguli anguli quã
duo recti phãtaſmatib9 proprijs
abſtractiuè apprehẽdãtur, vel ĩ-
tuitiuè cognoſci poſſint, indeq;
certũ ſit ĩtelligibilẽ ſpeciẽ ſuper
fluere, neq; vt illã cõueniẽtiã in
ter angulos triãguli & duos re-
ctos ĩtelligat, cũ hæc non ſit vlla
res differẽs à reb9 cõueniẽtibus,
vt neq; relationes cetere Incaſſũ
ergo gigneretur ſpecies ĩtelligi
bilis, quod probare nitebamur.
Secundò, Deus, angeli, anima,
quæ ĩdiuiſibilia ſũt, à viatoribus
ĩtelligũtur, nulla ſpecie ab eiſdẽ
in noſtro intellectu genita, quia
intuitiuè noſcerẽtur, quod falſũ
eſſe.

eſſe omnes experimur: neq; ipſo intellectu, cũ ea intelligit, vllam gignẽte, quòd prius noſſe intuitiuè, vel abſtractiuè tenetur illud, cuius imaginem effingere vult, quàm effingat; ſed ſpecies imago in repreſẽtãdo eſt rei noſcẽdę. ergo fruſtra gigneretur, vt noſcatur quod notum iã erat. Hæc ratio iã ducta fuit, nihil tamen obeſt eandẽ iterum duci.

¶ Ex quibus omnibus vt indubitarum inferẽdum videtur, cũ anima ſubſtantiam cognoſcit per accidentium notionem, eandem animam intellectum tunc appellatam eſſe, quæ noſcit, & ſuam notitiam citra vllius ſpeciei intelligibilis geniturã, quæ ſit ratio talis notitiæ, ac citra vllũ accidẽs, quo formaliter dicaꝉ cognoſcẽs: Quo vltimo omnino demõſtratur ĩcaſſũ fictas fuiſſe à phyſicis ſpecies ĩtelligibiles.

Aduerſus relata de modo, quo ſubſtantia per accidẽs cognoſci dicitˀ, obiectio.

¶ Contra præfatam ſentẽtiam non pauca inſurgũt dubia, quæ diſſoluere conuenit, vt ſentẽtia noſtra clarior reddatur. Primũ ſit. Si ita eſt, quòd cùm ſubſtantia eſſe ſubiectum accidentium intelligitur, nulla ſpecie intelligibili eiuſdem afficitur intellectus, cur potius ipſa, quàm alia, quæ intelligibilia ſunt, ab eodẽ intelligũtur. nõ enĩ videtur poſſe reddi vlla ratio, cur albedo, & non nigredo viſitur, quã quòd ipſa inducat ſui ſpecies in oculũ, et nigredo minimè. Et per eã dẽ rationẽ ſubſtãtia tũc cũ intelligitur, videtur ſui ſpeciẽ ĩ intellectũ producere, & res, quæ non concipitur, nequaquam.

¶ Pro cuius ſolutione animaduertere conuenit, ex vna ſuppoſitione, & quaſi quadam cõmuni animæ conceptione ſubſtantiam intelligi, vt diximus, putà ex variatione accidẽtium & certitudine illa, nullum accidens ſine ſubiecto gigni, aut corrumpi poſſe. Primam quarum ſcilicet, variationẽ accidentium ſenſus teſtatur veram eſſe, vt ſecundum intellectus diſtinguẽs creationem, & anihilationem à generatione & corruptione, quòd in creatione & anihilatione ſine ſubiecto fiũt, & deſinũt eſſe entia, nullis alijs loco illorũ ſuccedentibus, nec præcedentibus, vt poſt explanabimus, cùm de prima materia agemus, vt in generatione ac corruptione mixtorum cum ſubiecto: hac vltima, putà generatione aut corruptione nullo modo intellecta, niſi ſubſtantia, quæ ſubiectum tranſmutationis accidẽtalis eſt, intelligatur. Quis enim poteſt intelligere alterationẽ, niſi prius conceperit aliquod vnũ ſubiectũ exiſtere caloris præteriti, & frigiditatis nũc primò indu-

ctæ:quod cùm ſubſiſtat illis, ac alijs accidentibus, ſubſtantię nomen meretur. Indeq; qui intelligit vt retuli, inferat concluſionem, quæ eminenter in præmiſſis continebatur. Quo habito, dico tunc cùm in altera præmiſſarum ſubſtãtia intelligitur, animam eandē intelligere, non per ſpeciem intelligibilem, ſed per quandam ſimilitudinē aliarum rerum, quarũ aliquas ſæpe ſubiectas alijs ſibi ſuperpoſitis, ac inhærentibus ſenſibus cognouit, inde inferens, accidētibus eodē modo ſubeſſe ſubſtantias poſſe, ſimilitudinem non omnimodã eſſe ſciens.

Modũ quo ĩtelligimus hic exprimit author.

¶ Iis intellectis, facilis eſt ad obiectionē reſpõſio. Cũ enim quæritur, quare plus ſubſtantia quã cætera intelligibilia concipitur ex notione præmiſſarum, dico, quia ipſa in illa præmiſſa, quæ generationē miſtorũ & alterationē quorũuis in ſubiecto fieri affirmat, eminenter, vel formaliter intelligebatur. Si iterũ quæras, cur in illa præmiſſa intelligatur ſine ſpecie ĩtelligibili. reſpõdeo, per ſimilitudinē illã ſubſtãtiarũ ſubiectarũ alijs ſubſtantijs intelligi illã ſubiectũ eſſe accidentiũ. Et ſi inſiſtas, cur illa ſimilitudine ſubſtãtia intellecta eſt, & nihil aliud. reſpondebo, naturæ intellectus conceſſum eſſe id intelligere, quod nõ ſciebat: ſola cognitione alterius rei ſimilis, ſine vlla ſpecie referente id, quod nũc de nouo noſcitur. Neque eſt inquirendũ, vnde illa facultas ſibi collata ſit, pluſquã vnde calor producēdi aliũ, vim habeat. Vt enim in his, quæ de notitia ĩtuitiua dixi, audiſtis, ex affectione facta in oculos à radijs ſolaribus in nube reflexis oritur cognitio colorum, qui nõ ſunt, ſolũ ob id, quòd quaſi eodē modo afficitur tunc oculus, vt ſolitus eſt affici à veris illis coloribus. Sic ĩtellectus cognoſcēs aliquas ſubſtãtias alijs ſubditas, cõtēplãs accidētia variari, naturaliter cognoſcit ſubſtãtiã accidētibus ſubeſſe. Dictis ſufficiēter reſpõdiſſe primo dubio exiſtimo.

¶ Reſtat vt ſoluamus ſecundũ, quod ſe offert Hoc eſt, cõceſſo intellectũ cũ ſubſtantiã in genere cognoſcit nõ affici aliqua ſpecie intelligibili, quid in eodē cũ actu ſubſtãtiã intelligit, dicitur intelligēs, & intellectio, & intellectũ. nã ſi ipſe hæc tria eſt, ſemper ſubſtãtiã eſſet intellecturus: cũ ſibi nihil deſit, vt nõ ſēper intelligat, ipſo à ſe nũquã abſēte.

Secũdũ dubium ꝓponit ac ſoluit.

¶ Ad quod reſpõdebo dubiũ, cõfitendo intellectũ eſſe, qui intelligit, ac ſuã intellectionē, ſed eũdē nõ eſſe rē intellectã, cũ ſubſtãtiã aliã à ſe verè intelligit, ſed verita-

Soluit dubium quo ſciſcitabat an eſſet idē ĩtellectus & ĩtellectio

veritatē ipſam ſcitā, quæ notio, ſepę nihil eſſe ſupponit, niſi ſub conditione. Quippe cū natura ſubſtātiæ corporeæ itelligitur, non aliud noſcitur, quàm quod uis quantū, potens naturaliter perſe exiſtere, & ſubiectum accidentium eſſe, ſi talia in rerū natura ſint: quæ ſi deſint, & natura ſubſtantiæ corporeæ eſſe nō deſinet. Vt cùm definitio hominis intelligitur, veritas etiam cōditionalis ſcitur. putà, ſi homo ſit, animal rationale neceſſariò futurum eſſe, quod verum eſt, ſiue homo ſit, aut non ſit. nam natura, vt naturalis potentia rei dicitur, cognita, ſub conditione relata noſcitur, putà, ſi hoc eſt, hanc naturalem potentiam eſt habiturum. Secus ſi vtrum aliqua res intelligibilis, vt nonnulla prędictarum, vel angelus, aut alia ſubſtantia intelligibilis ſit, aut non, quæratur: nam tunc ſi intellectus aliquo diſcurſu in notionem exiſtentiæ angeli deuenit, veritas ipſa intelligitur, putà angelus exiſtens, ipſo ſui intellectionem nō procreante, ſed alijs cognitionibus ſufficientibus ad eam cognitionem, quę pro ſtatu iſto de illo habetur gignendam. Quòd ſi nullus eſſet angelus, etiam intellectus poſſet cognoſcere angelum, & aſſeuerare eum eſſe, ſed non eundē ſciens vt prius, ſed de eodem deceptam opinionem habens diceretur, vt de chimæra ſi eandē intelligens, vt poſſibilem eſſe, cogitaſſet in rerum natura iam eſſe. Scitū ergo eſſe, quod dixi, ex relatis planum eſt, vt ſcientē ipſum intellectum, Quid ergo intellectio ſit dicatur.

¶ Hanc ergo modum aliquem intellectus eſſe dico, vt ſedere, aut accumbere, vel ſtare, aut iacere hominem, vel aliorum animalium modi ſunt non plus diſtincti ab ipſo intellectu, quàm figura à re figurata. Neque nobis comperti illi modi eſſendi rerum intelligibilium ſunt, niſi quadam collatione rerum ſenſibilium. Vt enim motum, & quātitatem, numerum, figurā, relationes, & mille alia noſcimus ſubſtantijs conuenire, quæ idem cum eis entitatiuè eſſe ſcimus, etſi liceat intellectui eas vt diſtinctas à ſubſtantia intelligere, quòd non de ratione ſubſtātiæ ſunt: ſic in rebus intelligibilibus peculiares diuerſos modos eſſendi intelligamus ab eiſdem entitatiuè non differentes, ſed tantùm per intellectus conſiderationem. Irrationale enim mihi videtur naturam contuliſſe corporeæ ſubſtantiæ poſſe triangulari figura effigiari, eandēque numero ſpherica formari fi-

gura adeo à triangulari differẽte, quæ non accidentia diſtincta ab ipſa ſunt, & animam, aut aliá intelligibilem creaturam carere modis ſibi peculiaribus à ſe non diſtinctis, ſed cogi aſſeuerare, vniuerſos ſuos modos res diſtinctas ab ipſis intelligibilibus ſubſtantijs eſſe.

Soluitur queſitũ cur ĩtellectus potius taliter ſe habet cùm noſcit ſubſtãtiã quã aliter.

¶ Quæris forſan, iam quòd id ita ſit, vt à me dictum eſt, quid in cauſſa fuerit, vt intellectus noſcens ſubſtantiam, taliter ſe habeat, qualiter non ſe habet, cùm aliam rem differentem intelligit, aut cùm ab omni opere vacat. Ad quod facillima eſt reſponſio, cùm dicatur, antecedẽtia diuerſa cognita cauſſam ſine qua non eſſe cur anima potius ſubſtantiam quàm aliam rem intelligat, vt ipſum nulli incumbere operi à mera intellectus libertate ortum trahere certum eſt. alijs enim antecedentibus intellectis, quàm quę relata ſunt, aliud quàm ſubſtantiam cognoſcere intellectus cogitur. Prout enim præmiſſæ intellectæ ſunt, ſic concluſio alia aut alia ab intellectu cognoſcitur, vt primo poſteriorum Ariſtoteles teſtatus eſt. Iis ergo ad vniuerſalis cognitionem præmiſſis, de ſubſtantia, vt vniuerſale eſt, agamus, quòd de ea exempla antecedentia poſita ſint, primò tractantes id, quod omnes philoſophi, ſine controuerſia teſtantur, ac poſt veritatem rei dilucidè explicantes.

Quid de modo, quo vniuerſalè cognoſci dicit̃ phyſici ſentiant. ꝙ nõ aduerſat̃ verè cognitioni vniuerſalis.

¶ Aliter ergo ipſa ſubſtantia cõſideratur, cùm accidẽtium ſubiectum eſſe contemplatur, ac aliter, cùm vt vniuerſale intelligitur. Nam cùm vt genus noſcitur, ipſius natura animaduertitur; quæ accidentibus ſubijci non intrinſecè exiſtimatur: cũ intelligentiæ, quæ ſubſtantiæ ſunt, citra vllorum accidentiũ affectionem intelligantur, & eſſe poſſint, ſed tantùm id omnibus ſubſtantijs intrinſecè conuenire intelligitur, poſſe ſine vllo ſubiecto ente actu ſubſiſtere. Quod cùm intellectus contemplatur, cognoſcitque communem eſſe hominibus, animalibus, plantis, elementis, & vniuerſis entibus ex his miſtis, ac cælo ipſi, & intelligentijs, naturam ſubſtantiæ concipit, ideo que genus ad vniuerſa hæc eſſe dicit. Vera ſunt, quæ referuntur, ſed non adeò expreſſa, vt meum ſcribendi morem decet, ideo vlterius illuſtrentur. Cognoſcens intellectus vniuerſa entia, quæ ſenſibus exterioribus ſentit, genere, aut ſpecie, aut numero differre, atque hęc omnia ĩtelligens, aliquid quod variatur citra illorum corruptionem

ptionem habentia, aliudque im mobile, primum accidentia eſſe cognoſcit, ſecundum quod iis ſubeſt, ſubſtantiã eſſe dicit, ipſãq́;, vt retuli, cũ præter accidẽtia cognoſcit, intelligit, angelos, in telligentiaſq́;, ac dęmones quid cõmune cũ ſubſtãtijs corporeis habere, huiuſmodique eſſe, ſub ſiſtere ſine ſubiecto ente in actu poſſe. Hanc ergo vniuerſorum, quæ retuli, vim, ſeu naturã, aut facultatem (nihil enim mea intereſt, an hac, vel illa nomencla tura appelletur) differentiam eſ ſentialem ſubſtantiæ nominatam, vt rationalitas hominis, in tellectus præcisè contemplans, inhęrentem certo generi entiũ, non vt rem actu diſtinctam, ſed tãtùm per eiuſdem animaduerſionem, vniuerſale, quod ſubſtãtia appellatur, intelligit. Et ſi à me quęſiuiſſes, quomodo nunc primò genus hoc cognoſco, quod prius ignorauerã, Reſpondebo, antecedentibus, quæ retuli, intellectis, ſtatim meam mentem aliter habentem, quã ante, cognoſcere eminẽter, etſi non formaliter, vniuerſa entia, quæ ſubſiſtũt, vel ſubſiſtere poſ ſunt, non hærentia enti in actu, idque præciſè notum, genus & vniuerſale appellari: quod aut præciſè tale ſit, vt noſcitur, aut non, nihil intellectui cognoſcẽ ti vniuerſale intereſt.

¶ Quæ dicta ſunt, ſufficere exiſtimo ad explanandum modũ, quem ſeruat intellectus in cognitione vniuerſalium, ſi duo, quæ ſæpius tetigi, explicuero. Alterum eſt, cur ſubſtantias dico ſubſiſtere poſſe ſine ente in actu. Aliud, cur addo, cũ dico, nihil intellectui intereſſe, an præciſè vniuerſalè ſit quale noſcitur, aut non ſit, vnde illud famatum reſultauit notum, quo reales, & nominales differãt. Ac poſthæc dubium non ſolutum, ſcilicet, vtrum omnia vniuerſalia per accidens ſentiantur, perſpicuum euadet.

Explicat author duo quę precidebat inter ſcribẽdũ ea quæ, de vniuerſali exarata ſunt.

¶ Primum ergo vnico verbo abſoluetur. Illud enim additũ eſt, vt formas ſubſtantiales, quę partes entitatis ſubſtantiæ ſunt, in genere ſubſtantiæ includantur. Eæ enim cùm materiæ primæ adueniunt, vt hucuſque phyſici opinati ſunt, & eam informant, non enti actu adueniũt: ideoq́; etſi eſſe non valeant præter aliquod ens, putà materiam primã eſſe, poſſunt citra ens actu.

¶ Scio mihi obijci poſſe formas mixtorum entibus actu ſuperuenire. nam elementis manentibus formaliter in mixtis, vt verior opinio affirmat, ſuperuenint, & has ſubſtantias eſſe. Sed obiectionem facilè diſſoluã, in-

quiens elementa ſubiecta formis mixtorũ non verè dici tunc entia actu, cùm mixti forma tollat denominationem ſuarum entitatum, & ſuam compoſito indat. caro enim appellatur, & eſt aggregatum ex elemẽtis, & forma carnis, & nõ quatuor elementa, vt prius ante inductionẽ formæ mixti, oppoſito contingẽte in alteratione. nam homo ſuperaddita albedine homo eſt, vt lapis infrigidatus eadem ſubſtantia lapidis, quæ prior dicitur, eſt.

Vniuerſale in entibus nõ reperiri, omnia enim ſingularia ſunt.

¶ Secundum quæſitum poſcit, cur dixerim, quòd nihil intellectui ad cognitionẽ vniuerſalis interſit, an præciſè illud ſit, quale intelligitur, aut non. Quod ob id expreſſum eſſe refero, vt noſcatur in rerum natura nullã talem entitatem eſſe, neque eſſe poſſe præciſè talem, vt vniuerſale intelligitur. Sed quòd quanuis ita res habeat, poteſt intellectus illud intrinſecum, quo plura participant, intelligere, eodẽ nolente animaduertere peculiares ſortes, quæ vnicuique indiuiduo familiares ſunt, & ſine quibus illa natura vniuerſalis eſſe non poteſt, etſi intelligi valeat.

Vniuerſale, vt cognitũ, tãtũ habet eſſe i ĩtellectu.

¶ Ex hoc ſequitur, quantum à vero deuient, qui dicũt, vniuerſale tantùm eſſe in intellectu. Si hoc volunt dicere aliquid vt ſpeciem illud referre: cùm nulla ſpecies intelligibilis in humano intellectu ſit, vt probauimus, verùm ſi non hoc, ſed aliud, putà tantùm ab intellectu vniuerſale cognoſci, veriſſimũ eſt. nam diuinus, aut angelicus, aut humanus tantùm vniuerſale intelligit: quod in ſingularibus, non inquantum ſingularia ſunt, eſſe ad ſenſum infra exprimendum dicitur: nec ſequitur, vniuerſale intelligit homo vt quid diſtinctum à ſingularibus, ergo ipſum tale eſt. Potius quàm, chimeram noſcit, ergo eſt. Argumentantur enim a dicto ſecundum quid, ad dictũ ſimpliciter. nam vt non valet, eſt homo pictus ergo eſt homo, ſic non valet, eſt hoc cognitum ab intellectu, ergo eſt.

¶ Verùm ſi obijcias, Quæcunque ſubſtantia ſingularis contemplata abſque ſingularibus conditionibus vniuerſale dici poteſt, ergo ſubſtantia parietis, de qua agebamus, loquentes de modo, quo ſubſtantia per accidens intelligitur, vniuerſalis dici poſſet, & vltra prædicabilis de pluribus differentibus non tantùm numero, verùm ſpecie eſſet, & per conſequens hæc eſſet vera, leo eſt ſubſtantia parietis, & equus ẽſt ſubſtantia parietis, & vniuerſæ ſub ſtan-

ſtãtiæ ſunt ſubſtãtia parietis, cũ hęc vniuerſalis ſubſtãtia dicatur.

¶ Ad hoc argumentum reſpondeo, negando primum antecedens, quod falſum eſt, indéque conſequens, quod ſequitur, etiã falſũ, & cætera, quæ ex illo inferuntur. nã nullæ ſubſtantiæ ſignatæ poteſt conuenire intelligi vt vniuerſale, ĩplicaret enĩ ſignari, quòd cõditio ſingularis eſt, & cognoſci vt vniuerſale, quod expers cuiuſuis indiuidualis conditionis futurum neceſſariò eſt.

Angelos quoſcũq; differre ſpecie & nõ numero tantùm ĩpbatur.

¶ Quod nõ obſcurè probat, decipi illos, qui opinãtur, quemlibet angelum diuerſum ab alio ſpecie eſſe, quòd materia careãt, quam eſſe principium indiuidualium conditionum exiſtimant, non intelligẽtes, citra materiã, quicquid hoc vnum eſſe, quod indiuiduis cõuenit, & nõ vniuerſalibus, vt ſors, ſeu conditio indiuiduorum. Si enim ſic eſſet vt illi exiſtimant, non tantùm confiteri tenentur, quemlibet angelum ab alio ſpecie differre, ſed etiam vnumquenque vniuerſale, & non ſingularem eſſe, quòd vnuſquiſque materia careat, qua (vt ipſi opinãtur) ſingulare conſtituitur, & iam ideas Platonis inducerent, & illum de ſubiectis ſingularibus prædicandum affirmare tenerẽtur. Quæ omnia abſurda ſunt. Has illationes ſi negent, dicentes, ꝙ ſingularis ſubſtantia quilibet angelus eſt, ſtatim ſuis dictis cofunduntur, cùm ſine materia dicant eſſe ſingularem ſubſtantiam, quod parum ante negabant.

Quęrit an vniuerſalia verè ſint.

¶ Si iterum inſiſtas, Cùm Petri & aliorum ſingularium ſubſtãtia non ſit vniuerſale, & in rerũ natura tãtùm ſingulares ſubſtãtiæ ſint, & nulla communis, vt nos fatemur: ergo nullum erit. vlterius nullum vniuerſale eſt, & intellectus illud intelligit, ergo decipitur.

¶ Pro hoc ſoluendo argumẽto ſcire expedit, hoc quæſitum potius eſſe metaphyſicum, quàm vllius alterius facultatis, ac vt tale dimiſſum fuiſſe ſcrutari à Porphyrio in prologo prædicabilium: mihi autem, qui prouinciã hanc ſcribẽdi ſumpſi, nulli vni facultati adſtrictam, ſed gnaris pluriũ doctrinarũ, vt prędixi, cõditã, id diſcutere cõuenit, quod breuiſſimè mille vitãs ambages ac labyrinthos, quoad vires ſufficiunt, enodare, non diſſecare incipio. Quod non à paucioribus diſſolui tentatũ, quàm Gordianus ille nodus fuit, Ariſtotelis decreta nõnulla in mediũ afferẽdo, quorũ aliquibus teſtari videtur, vniuerſalia ĩ ſingularibus eſſe: quin ipſa ſingularia dici,

alijs non ſolùm à ſingularibus
ſeiuncta,ſed nec in rerum natu
ra eſſe confiteri viſus.

Diuerſæ Ariſt.ſẽtiæ de vniuerſali citantur.

¶Primum quorum ſit illud pri
mi Poſteriorum.tex.commẽ. 5.
«vniuerſalia à ſenſu valde re-
mota eſſe.» Quo negare vide
tur vniuerſaliũ exiſtẽtiã in hac
infra cõcauum orbis lunæ ſphe
ra,cùm ſenſibilia ſint omnia hic
contenta, vt plurium philoſo-
phorum ſchola fatetur. Et eodẽ
primò tex.cõmẽ. 43. «vniuer-
ſale non eſt hic,nec nũc,ſed vbi-
que ac ſemper». Quod nulli
enti creato cõuenit. Et ſecundo
poſteriorũ.tex.cõm.27. «vni-
uerſale quieſcens in anima prę-
ter multa ex experimẽto fit.»
Quaſi illi nullum tribuat eſ-
ſe,præterquam quòd intellectu
cognoſcatur, quod dicitur eſſe
in anima,non vt in ſubiecto,ſed
vt in cognoſcente. Et primo de
anima.textu.cõm.8. «vniuer-
ſale animal, & quod communi
ter prædicatur,aut nihil eſt, aut
poſterius eſt.» Quaſi velit nõ
eſſe niſi poſt ſingularium cogni
nitionem per intellectus conſi-
derationem. Et eodẽ textu. cõ.
60. «vniuerſalia quodam mo-
do ſunt in anima.» Exprimẽs
his verbis quaſi à natura collatã
eſſe nobis cognitionem vniuer-
ſalis:cùm cognitis præmiſſis in
ductionis,ſtatim anima ipſa co
gnoſcat vniuerſale citra vllius
ſpeciei generationem, vt præ-
diximus. vt cùm ſimilitudinẽ,
& quo conueniunt omnia ani-
malia intelligens, etiam ſtatim
vniuerſale animal cognoſcit.Et
ſeptimo metaphyſices.tex.com
men.45.oſtendit,vniuerſalia nõ
eſſe ſubſtantias abſolutè: & cũ
nõ ſint accidẽtia,ſequitur,nullo
modo verè dici poſſe,quòd ſint.

¶Aduerſus hæc ſunt non pau-
ca Ariſtotelis placita, quibus in
ſingularibus & ipſa ſingularia
eſſe vniuerſale fatetur. Primo
enim Poſteriorum.tex. cõmen.
11.refert. «Quæcũque vniuer-
ſalia ſunt ex neceſſitate ineſſe re
bus.» Et cùm res omnes ſingu
lares ſint,ſequitur ipſa ſingula-
ribus ineſſe.Et citato loco,& cõ
mento. «Vniuerſale tũc eſſe,
cùm in quolibet & primo mon
ſtratur.» Ergo in quóuis ſin-
gulari vniuerſale exiſtit, & mon
ſtrari poteſt. Et ſeptimo meta-
phyſices tex.commẽ.57. «vni
uerſale ſeparatum nihil eſt præ-
ter ſingularia.» Quo ſatis ex-
primitur id ſingularia eſſe. Et
decimo eiuſdem textu. cõmen.
6. «Nullũ vniuerſale poteſt eſ
ſe ſubſtantia,niſi inquantũ præ-
dicatur de ea.» Sed cũ de ijs ſin
gularibus inquit,tantùm prædi
cetur,ſequitur illa nihil à ſingu
laribus diſtinctum fore.

¶Non

¶Non minus hæc ſententiarũ
Ariſtotelicarũ cõtrouerſia ſol-
ui poſcit, quàm argumẽtũ, pro
quo ſoluendo ducta tot ſunt. Et
quanquam tam plurima veterũ
& neotericorum philoſophorũ
de hoc negotio ſcripta contem
plans, terrorem, exprimendi cla
ram ſolutionem, vt meus mos
eſt, inferant, omnémque ſpẽ ad
imant non conſequendi quod
maximè cupio: cùm à tot annis
hanc quæſtionem interrogari
incœptam nullus adeò perſpi-
cuè illuſtrauerit, ꝙ nõ aliquã po
ſteris reliquerit caliginem, no-
ſtris adhuc temporibus, ſola hu
ius enodatione, ſimultates & fa
ctiones adeò inſignes parturien
te, vt ex nominibus, quibus in
ſoluendo doctores vtuntur, rea
lium factio altera, nominalium
alia appellentur, non tamen ob
hæc ab incœpto deſiſtã, neque
metus hic me retrocedere co-
get, quin clarius, quàm vnquã
me ſcripturum ſolutionem hu-
ius dubij (Deo fauente) ſpero.

¶Porrò non me latet, quin ha-
ctenus videbor pluribus, quàm
par ſit, aures eorum obtudiſſe,
qui quæſiti ſolutionem auidè
audire cupiunt. Verũ hos bono
animo eſſe, & patienter legere
quę retuli, precor: nã adeò ſucci
ctus futurus ſũ in ſoluẽdo, vt po
tius mirari ſubeat tãtos viros tã
ĩnumera ſcripſiſſe, cũ potuerint,
ſi dicẽda ĩtellexiſſẽt, vnico verbo
abſoluere, quàm moræ tædere.

¶Quippe opinor ego dubitan
di hoc occaſionem ac anſam de
diſſe grãmaticos illos vetuſtiſſi
mos, qui vt vitarẽt ambages ver
borũ, & multiloquiũ, definitio-
nes ex pluribus terminis alijs cõ
notatiuis, alijs abſolutis cõſtan-
tes, vnico termino apparẽter ab
ſoluto cõprehẽderunt, purà no
mine definiti. Hoc enim aggre-
gatum, animal rationale, hac di
ctione, homo, incluſerũt. vt hoc
cõplexum, ſubſtantia, ex mate-
ria & forma ſubſiſtẽs & partes
diuerſas quãtitatiuè habẽs. hoc
nomine, corpꝰ, & hoc cõplexũ,
corpus ſẽſitiuũ, hac nomẽclatu
ra, animal. Et per eũdẽ modũ cæ
tera, quæ vocãtur vniuerſalia, tã
in prædicamẽto ſubſtãtiæ, quã
in alijs prædicamẽtis, abſolutis
terminis expreſſerũt: cũ reuera il
la nõ ſint nomina, niſi aliquarũ
facultatũ naturaliũ, aut acciden
taliũ, in quibus aliquæ tribus in
diuiduorum cõueniunt. Quid
enim per hunc terminũ, homo,
intelligitur, niſi quoduis ſingu-
lare corpus ſenſitiuũ, ratiocina
ri valens? Itaque dictio hæc, ho-
mo, ex entibus humanã tribum
ſignificat, vt animal, ex entibus
aliam tribum dicit, & cætera,
quę appellantur vniuerſalia, ſeu
prædi-

Quę fuerit occaſio eorũ quæ quęrũtur de exiſtẽtia vniuerſalis.

prædicamenti ſubſtantiæ,ſeu aliorum prædicamentorum,eandem normam ſeruant.

Quo de cepti ſũt phyſici indagantes an vniuerſalia exiſtant aut non.

¶Ergo cùm philoſophi primi audierunt has voces incomplexas modum abſolutarum habẽtes,inceperunt indagare de eſſe ſuorum ſignificatorũ,vt ſi quæuis illarum vocum aliquod ens abſolutum ſignificaſſet: non intelligẽtes,entia abſoluta per ea non ſignificari,ſed entium connotationes dici. Incideruntque in eum errorem,in quem caderet,qui conſiderata vi expurgãdi bilem nominatam verbi gratia. c. multis medicamentis cõuenientem Rhabarbaro quidẽ, & ſcãmonio, & mirabolanis citrinis,dixiſſet, Rhabarbarũ eſt c. quod idem valeret, vt ſi diceretur,Rhabarbarum eſt purgatiuum choleræ, & idem ſciſcitaretur,quod ens eſt.c. quod verè prædicatur de Rhabarbaro,& ſcãmonio,& mirabolanis citrinis:non intelligens terminum connotatiuum eſſe illud c.etſi in prolatione abſolutum appareat,Et quòd per illam aſſertionem,Rhabarbarum eſt.c. idem ſignificatur,quòd per hãc Rhabarbarum eſt ſubductiuũ bilis,vt prædiximus. Certè cùm quis dicit, Petrus eſt homo, nõ aliud exprimere cupit,quàm Petrus eſt animal ratiocinari potens,nõ quòd ſit Petrus aliquod ens abſolutum diſtinctum à ſe, vocatus homo. Hæc certè,vt ego exiſtimo,ſi ita à Platone,& poſteris,& etiam à realibus,ac nominalibus intelligerentur, vt à nobis,vniuerſę(vt exiſtimo) eſſet ablatæ quæſtiões de hac re.

Obijcit cõtra ea quæ author explicuit de exiſtẽtia vniuerſalis.

¶Cõtra hoc ſi obijcias ſequi ergo ex dictis ferme omnia nomina eſſe connotatiua implicitè,iã quòd non explicitè.nam nõ tantùm vniuerſalia de prædicamẽto ſubſtantiæ,quæ diximus,ſed & quamplura alia,vt omnia inſtrumenta fabrorum,& fabricarum,putà malleus, ſerra, aſcia, acus,domus,theca, triclinium, veſtis, calceus, & cætera huius generis,inter illos terminos,qui apparentiam abſolutorum habent,connotatiua tamen implicita ſunt,eſſent recẽſenda.Malleus enim inſtrumentum aptũ ad molliendum definitur,vt ſerra,inſtrumenta dentatum ad ſecandum aptum exprimitur. Et domus,fabrica ex tecto & parietibus conſtans habitari apta dicitur. Et Theca materiaria per ædificium materiarium ſeruãs occultanda explicatur. Quæ definitiones aliud nõ dicunt,quã conuenientiam vllam inter indiuidua nõnulla,ijs indiuiduis, per aliquod nomen apparenter abſolutum,ſignificatis.

¶Re-

Soluitur obiectio

¶ Reſpondebo concedēdo cō-
ſequens: & vt duplices ſunt ter-
mini cōnotatiui, quidā eſſentia
liter connotantes, vt rationale,
animale, & cæteri: alij accidēta-
liter, vt albū, nigrū: ita vniuerſa-
lia duplicia eſſe, quædā includē
tia connotationē eſſentialē, vt
quæ in prædicamento ſubſtan-
tię ponūtur: alia accidētalē, quę
in prædicamētis alijs inſerūtur.
¶ Si quæras, Quę ergo erunt di
ctiones, quæ ſimpliciter abſolu
ti termini dici poterunt, cū tot
ſint cōnotatiuæ? Dico, quòd tā-
tùm illæ, quæ indiuiduorū ſunt.
Quæ enim aliquid, in quo plu-
res conueniunt, denotant, iam
non ſimpliciter abſoluti termi-
ni dicendi erūt, ſed inter dictio-
nes occultè connotantes annu-
merabuntur.

Ariſtoteles in inqſitione exiſtētię vniuerſalis, vt Plato, & cæteri decipi videt.

¶ Hac noſtra ſententia in totū
perpenſa, quid Ariſtoteles tot
locis citatis dicere voluerit, in-
telliges. Etiā ibidē cognoſces eū
dem quoquomodo incidiſſe in
eū errorem, in quē priores Phi-
loſophi loquentes de vniuerſa-
libus vt de abſolutis ſimpliciter
dictionibus ceciderunt. Et cer-
tè ſi alicubi implicitè voluit id,
quod nos expreſſius diximus,
nullibi niſi. 8. methaphyſices.
tex. cō. ſeptimi. nā. 3. eiuſdē. tex.
cōm. 12. dubiū de hoc negotio
adeò extollit, vt dixerit. « Eſt
autē habita de his dubitatio, &
omniū difficillima, & ad cōſide
randū maximè neceſſaria. »

Objicit̃ cōtra relata de vera exiſtētia vniuerſalis.

¶ Et quæ aduerſus relata objici
poterūt, in mediū propono. Pri-
mū hoc eſt. Iā quòd ita res ha-
beat, vt à me dictatū fuit, quòd
genera & ſpecies illas cōmunes
facultates īdiuiduorū vt forma-
lia ſignificata ſignificent, quid
obſtat, quominus ītellectus va-
leat cōſiderare entia, quæ vnius
ſpeciei, aut vnius generis ſūt, vt
talibus facultatibus dotata, qua
ſi ſub vna ratione cōtēta, quod-
dā vnū eſſe, & hoc vniuerſale di
ci? Vbi nihilo à veteribus & iu-
nioribus de vniuerſalibus ſen-
tientibus, diſſidebimus.
¶ Secūdò, ſi vera noſtra placita
eſſēt, ſequi videbatur, vniuerſas
metaphyſicorū cōſiderationes
de vniuerſalibus futiles, et ianes
eſſe: ac illā diſtinctionē, quæ in-
ter ens & eſſentiā nōnulli cōſti
tuunt, magis multò quibuſuis
figmētis vaniſſimam eſſe.

Soluunt̃ quæ obiecta ſūt cōtra explicationē verę exiſtētię vniuerſalis.

¶ Quorū vtrūq; vnica reſpōſio-
ne abſoluetur, cōcedēdo vtriuſ-
q; ratiōis cōſequēs. Porrò nō mi
nus quā in prædicamēto ſubſtā
tię, genera & ſpecies fingi poſſet
in prædicamēto, quod formari
valeret ex conceptu vniuerſali,
quem elicere quiuis poſſet ex
omnibus pharmacis facultate
ſubductrice participibus: ſi id

a. nominaſſent, & genus ad inferiores ſpecies ipſum poſuiſſent; putà eorum medicamētorum, quæ vim ſubducendi bilem habuiſſent, & aliorum, quæ poteſtatem educendi pituitam poſſiderent, ac illorum, quę virtute purgandi melancholiam fruerētur: quauis tribu ex relatis ſub vnico conceptu conſiderata, & vt ſpecies recēſita. Neque ob id, quod intellectus hæc ſic, vt retuli, conſiderare poteſt, ſequitur res ſic differre à ſubditis indiuiduis, vt ĩtellectę differētes ſunt; potius quā propterea quòd ipſe intelligeret chimęram, ex membris diuerſorum animalium cõſtitutam, eliciendum ſtatim eſt, ipſá ſic in rebus eſſe, vt ficta eſt. Quippe minimè qui ſapiũt, niſi deſipiant, debent quęrere, quę entitas diſtincta à rebus ſubducentibus ſit illud genus. a. quo ſignificatur facultas medicamētoſa ſubducere potens. Ceu, vt prædixi, nõ licet inquirere, quæ entitas diſtincta ab indiuiduis ſentientibus ſit animal. Aut quæ entitas diſtincta ab indiuiduis corporeis intelligentibus ſit homo. Nec reddi ratio vlla poteſt, cur potius ex corpore & ſenſitiuo differentia liceat conſtituere animal, aut ex animali & rationali differentia cõſtituatur homo, quàm quòd ex. a. genere, & b. verbi gratia, differentia medicamentoſa ſubductrice choleræ cõſtituatur. c. verbi gratia, ſpecies pharmacorum purgantium choleram. Adeò enim intrinſeca ſũt his pharmacis relatę facultates nomine carētes, quibus vniuerſi eorum indiuidui participant, vt quod vocant ſenſitiuum animali, aut rationale homini. Si enim vſu venit propter defectum tēperamenti medicinæ eam non ſubducere, nõ ob id amittit ipſa nomen potētiæ ſubductricis: ipſis enim temperamentis reſtitutis, & purgãdi facultas redibit. Vt diſtemperato cerebro, ratiocinandi vis deletur: & rationalis ob potentiã & promptitudinem, homo dicitur. Si enim optima cerebri tēperies redierit, & homo ratiocinari potis erit.

¶ Tandem, vt prædixi, cùm genera & ſpecies termini connotatiui implicitè ſint, etſi liceat intellectui, quaſuis diuiſiones & compoſitiones machinari, non ob id in rebus illæ quærēdæ ſũt, potius quàm inter ens & eſſentiam diſtinctio. Author enim, qui libellum de hac diſtinctiõe confecit, quantum ego cõſequi ex lectione illius operis valeo, nunquam concepit realiter hęc differre, ſed tantùm per intellectus opus. Quod mirari coëgit demen-

De ente & eſſentia an differãt aut nõ agit, ĩ pbãtq; expoſitor qdã libelli de ente & eſſentia.

dementiã cuiuſdam grauis expoſitoris eiuſdem, audētis fateri, non tantùm differre realiter in corporeis ſubſtantijs eſſentiã totius à materia & forma, ſed etiá exiſtētiam eſſentiæ ab ipſa eſſentia, quatuor realiter diſtinctis in quouis corpore creditis, putà materia, primum: forma, ſecundũ: eſſentia ex his cōpoſita, tertium: exiſtētia, quartum.

¶ Quæ omnia figmenta quędã eſſe probabo. Primò examini ſubijciēdo quãdã rationē authoris codicis de ente & eſſētia, quã perperã intelligētes relatus Cōmētator & cęteri ſui ſequaces, in deliriũ præfatũ inciderũt. Hæc fuit, quę à diuo doctore refertur in libello citato, de ente & eſſentia. ca. 5. fermè in medio eiuſdē, cuius ſeries, quę ſeqr̃, eſt. < Omnis autē eſſentia vel quidditas ĩtelligi poteſt, ſine hoc, quòd aliquid intelligatur de eſſe ſuo facto. poſſũ enim intelligere quid eſt homo, vel phœnix, & tamen ignorare an eſſe habeant in rerũ natura, Ergo patet, quòd eſſe eſt aliud ab eſſentia vel quidditate. > Quæ ratio quã exigui momenti ſit, ad inferendam diſtinctionem realē inter ens & eſſentiam, nullus eſt, qui, ſi acriter eã conſideret, ignoret. Ea enim ratione colligi poſſet, eſſe Sortis, diſtingui ab ipſo Sorte. Nã poteſt intellectus cognoſcere abſtractiuè Sortē cũ vniuerſis conditionibus indiuiduis, quibus affectus eſt, & ipſũ nō eſſe. Imò ſæpiſſimè abſtractiuè cognoſcimus patres & propinquos, qui vita functi ſunt, & nec propter hoc inferendũ eſt, ſuũ eſſe differ re ab ipſis. Quod ſi demēs cōcedat illatũ, putà eſſe Sortis diſtingui ab eodē, erũt in Sorte, quando ipſe reſurgeret, duo eſſe: vnũ quo Sortes eſt Sortes, & abſtractiuè cognoſcebatur Sortes: aliud, quo ipſe qui nō erat, eſt. Et ſic etiam quæcũque indiuidua nouiter generētur, ſeu .b. ignis, ſiue .c. terra, ſeu .d. lupus. aut .f. agnus, quæ cognoſcerentur abſtractiuè prius quã in lucem ęderētur, cũ eiſdē cōditiōibus indiuiduorum, quibus poſtea orirētur, duplex eſſe indiuiduum haberēt. Et vltra inferre liceret, nō tantũ quatuor realiter diſtincta de prędicamēto ſubſtãtię, vt prefatus expoſitor fatebatur, in qualibet corporea ſubſtãtia cōtineri, ſed quinq;. Nã materia et forma, quę duo ſũt, & eſsētia reſultãs ex his, & exiſtētia eſſētiæ cōcepta ab ĩtellectu, & exiſtētia realis ſuperaddita p reſurrectionem vel generationē rei abſtractiuè cognitę. Minimè enim dicere licet, quòd indiuidua non poſſunt concipi cum exiſtentia, niſi

Beati Thomæ ratio, qua diſtĩgui realiter ens ab eſſentia crediтur, nullius eſſe valoris oſtēditur.

niſi realem exiſtentiam habeát, & ſictantùm vnicam exiſtentiã eſſet habitura. Cùm ſtatim qui id dixerit, à ſeipſo in mendacio comprehenderetur, ſi recordari velit alicuius abſentis, quẽ pridie in certo loco viderit, nam intelliget, illum à ſe tunc vt exiſtẽtem cognoſci: qui fortaſſis ipſo neſciente, iã diem ſuũ obijſſet.

¶ Etiam dicere, quòd exiſtentia indiuidui concepta nõ differat ab illa, quæ in indiuiduo genito reperitur, parum prodeſſet illis, qui partes expoſitoris diui Thomæ tuerétur. Quia etſi ratio noſtra, quà inferebamus, quinque de prædicamento ſubſtantiæ in quouis indiuiduo corporeo eſſe reperienda, per hæc eſſet ſufficienter labefactata, dicẽdo illas non eſſe duas exiſtentias, ſed vnicam: rationis tamen diui Thomæ ijs dictis oſtendent defectũ. Non enim ſequetur, poteſt intelligi eſſẽtia hominis, aut phœnicis, & ipſa eſſe aut nõ eſſe ignorari, ergo aliud eſt eſſe ab eſſẽtia. Reſpondebitur enim decenter ad normam præteritę ſolutiõis illorum, quòd illa eſſentia, quæ concipitur, cùm ipſa non ſunt, poſtea cùm ſunt & exiſtunt, eſt illa ſua exiſtentia. Et tunc ſic verè ſoluta ratiõe doctoris ſancti, non erit vbi inniti poſſit illa realis diſtinctio, quæ fingebatur, quatuor rerum prædicamenti ſubſtãtię, ſed eſſe, & eſſentia quęuis, vnum deinceps eſſe, ſcietur. Et cùm rationis meæ vim fugiunt, ſuas fictas reales diſtinctiones delebunt. Opinari enim eſſentiam nõ eſſe, id, quod exiſtit, quia quod exiſtit, conditiones indiuiduas habet: talem ſcilicet, colorem, ac ſaporem, & odorẽ, & alia, quæ ab eſſentia ſubſtantiæ corporeæ quammaximè diſtant, vanũ vt præterita eſt. Non enim fateor ego, eſſe accidentiũ inhærentium illi ſubſtantiæ, cuius eſſentia priuſquam eſſet, cõcipiebatur, eſſe idem cum eſſentia concepta: ſed teſtor, eſſe ſubſtantiæ ſubditæ illis accidentibus, eſſe idem cum eſſentia concepta: concipimus enim ſæpiſſimè ea, quæ nõ ſunt, & quæ ſũt, eodẽ modo. Ignarus enim mortis amici ſic eum cõcipio, velut cùm viuebat, vocaturq; eadẽ res eſſentia & exiſtentia diuerſis reſpectibus: vt eadem entitas dicitur homo, & riſibilis, & animal, & ſenſitiuum, etiam diuerſis rationibus. Dicitur enim humana eſſentia, pro quanto conſideratur animal rationale ſine accidẽtibus. Et dicitur exiſtentia, cùm ipſa eadem natura percipitur, vt talium accidentium ſubiectũ.

¶ Alius etiam defectus in eadẽ ratione committitur, ſimiliſque

illi eſt,

illi eſt,quo lapſus eſt beatus Anſelmus, credens demonſtrare Deum eſſe. Nõ enim ſequitur, concipitur eſſentia alicuius rei ſine eius exiſtentia, ergo exiſtẽtia eſt aliud ab eſſentia. Quia ſi in ſimili forma aliquis argumẽtaretur, cõcipitur eſſentia cum exiſtentia, ergo ſunt idem, nihil prodeſſet. Quippe qui omnia vnum eſſe ſcriptis ſuis prodidere ſunt, non credẽtes diſtingui accidentia à ſubſtantia, ſed eſſe illa, vel diuerſam poſitionem atomorum, vt nonnulli: aut alium modum habendi illius principij, quod omnium rerum ſubſtantia erat, vt alij, eſſentiæ ſubſtantiam, & illorum, quæ ſunt accidentia, vtrique ſimul intelligebant. Eſſentia enim animalis ab his non alia eſſe opinabatur, quàm vel atomorum diuerſus ſitus, vt aliqui, vel alius modus eſſendi principij, vt alij, de omnibus alijs ſubſtãtijs, et de illis, quę nos accidẽtia nominamus, idẽ iudiciũ edẽtes. Sed neq; quia ij delirãtes, vt dixi, ſic cõcipiebãt res ſe habere, ſequitur ita eſſe. Veras enĩ & æternas eſſe demõſtratiões, quæ ex vniuerſalibus cõſtant, & eſſentias rerũ qui proferunt, certa teſtantur, quòd maior, & minor, & concluſio, ſub conditione veræ eſſe ſciuntur. Porrò omne animal rationale eſt riſibile, & omnis homo eſt animal rationale, pro tãto ſemper veræ ſunt, hominibus exiſtẽtibus, aut ipſis deletis, quòd minor æquiualet huic, Si homo eſt, animal rationale futurũ eſt: & maior illi, ſi animal rationale eſt, riſibile neceſſariò erit. Et ſic cõcluſio vera perpetuò etiã erit, aliâs tamen non, quia eſſent affirmatiuę de extremo nõ ſupponente.

¶ Vltra hæc quoque qui vteretur diſtinctione commentatoris diui Thomę, ſi velit, inferret, aliter diſcurrẽdo, eſſe etiã quinque de prædicamento ſubſtantiæ in quáuis corporea ſubſtantia. Nam materiæ eſſentia, & formæ eſſentia, & eorundem exiſtentia duplex, aut ſaltim ſimplex, ſi materia exiſtentia careret, tria ſũt: & totius cõpoſiti eſſẽtia, & eiuſdẽ exiſtẽtia, duo, ergo ad minus quinque erunt, & mille huius formę figmẽta machinari, ſubſtantiã q; corporeã plures induere formas Prometheo illo poëtico, cui placuiſſet, fingere quoque poſſet.

¶ Sed miſſa improbari ratione Diui Thomæ, vt perperã à ſuo commentatore intelligebatur, ſub incude, vt inquiunt, reuocemus ſententiam illam, quam veram eſſe credit præfatus expoſitor, & an ita, vt ipſe refert, ſcilicet,

licet, differre realiter eſſentiam & exiſtentiam, accidere ſit poſſibile, examinemus. In primis ſupponendo rationem potiorẽ illa, quæ à doctore ſancto ducta eſt, nullam, quod ego ſciam, reperiri, ad aſſerendam diſtinctionẽ prefatá, quá rationẽ cũ adeò fragilem & inbecillã eſſe, vt audiſtis, oſtẽderimus, quin merũ caſſum eſſe probauerimus, ſupereſt tantùm nonnullis rationibus probare, impoſſibile eſſe, eſſentiam ab ente diſtingui realiter, ſed tantùm per conſiderationem intellectus, vt author diuus retulit.

Impoſſibile eſſe eſſentiã diſtĩgui realiter ab exiſtẽtia probatur.

¶ Primaque hæc ſit. Si eſſentia & exiſtẽtia duo diſtincta de prędicamento ſubſtantiæ ſunt: cũ quæcunque in illo prædicamento ſitum habent, talia ſint, quòd vel ipſa exiſtunt, vel pars eſſentialis eius, quod exiſtit, ſint, ſequitur neceſſariò eſſentiam corporeã exiſtere: quia prædicamẽti ſubſtantiæ eſſentia, vt aduerſi fatentur, eſt, non vt pars, ſed vt totum. materia enim & forma tantùm vt partes ſubſtãtiæ in relato prædicamẽto ſitum habẽt. Et cũ eſſentia nõ ſit materia neque forma, ſequitur ipſam per ſe exiſtere, & vltra, incaſſum fictam eſſe exiſtentiam.

2. Ratio.

¶ Secũdò, Quæritur ab his, qui relata fingunt, cũ exiſtentia corporeæ ſubſtantiæ ſit in prædicamento ſubſtantiæ, an partes eſſentiales vllas habeat, an nullas? Si nullas, ſequitur illam eſſe ſyncerisſimam ac ſimplicisſimam ſubſtantiam, vt angelus, & ſic indiuiſibilis futura erat. Ac etiã Sortis, & Platonis, & aliorum hominum exiſtentia vniuerſalia quædam eſſet, quia ſunt ſubſtantiæ non indiuiduatæ, vt ita loquar: deeſt enim illis materia, quæ principium indiuiduationis ex confeſſis aduerſariorum eſt. Si dixerint exiſtentiæ partes eſſentiales materiã & formam eſſe, ſequitur cùm eædem partes eſſentiales eſſentiæ ſint tam ex confeſſis ab eiſdem, quàm quòd rationes relatæ aduerſus negantes militarent, res realiter diuerſas ex eiſdem partibus eſſentialibus conſtitui, citra vllum miraculum, quod intellectus capere non valet. Nam ſi vnica materia & forma ſufficiũt conſtituere duo realiter diſtincta de prædicamento ſubſtantiæ, non erat, cur natura creauerit materias & formas aliorum indiuiduorum, cùm vnius ſuffeciſſent pro quibuſuis indiuiduis, vt ſufficiũt eſſe partes eſſentiæ & exiſtẽtiæ, quæ ſic realiter diſtinguũtur, vt Sortes, & Plato, & mille alia huius formę inferre liceret.

¶ Tertiò,

3. Adidē ratio. ¶ Tertiò, Quæro, an eſſētia Sor-
tis, quæ differt ab eiuſdem exi-
ſtentia, vt ille autumat, ſit ens,
aut non ens, aut vtrunque, aut
medium inter ens & non ens?
Si hoc vltimū concedatur, me-
dium inueniri inter contradi-
ctorias fatendum eſſet, quod ad
uerſatur Ariſtoteli. primo po-
ſteriorum. tex. cōmē. quinti. Et
quarto Metaphyſices. tex. com-
menti. vigeſimiſeptimi. Et deci
mo Metaphyſices. tex. commē.
decimiquinti. & vigeſimiſecun
di. & vndecimi eiuſdē. cap. vn-
decimo. Conſequentia manife-
ſta eſt. Quia ſi nec hæc vera eſ-
ſet, Hæc eſſentia eſt ens: nec ſua
contradictoria, Hæc eſſentia nō
eſt ens, ſed eſſentiam inter eſſe
& non eſſe mediare dixerint, bo
na erit illatio noſtra. Si vtrunq;
faſſi fuerint, eſſe eſſētiam, putà,
ipſam exiſtere, & non exiſtere,
etiam aduerſum Ariſtotelicum
decretum dicēt. Ipſe enim quar
to Metaphyſices. textu commē
ti vigeſiminoni. alteram tantū
partium contradictoriarum re-
fert eſſe veram, & non vtraſque.
Et primo Perihermenias. cap.
ſexto. idem profert, & multis
alijs locis. reſtat ergo, quòd aut
eſſētia erit ens, & ſic ens et eſſen
tia nō diſtinguentur, quod pro
bare niſi ſumus. Aut non erit
ens, & ſic nō ens intraſſet entis
compoſitionē, quod implicat.
Hæc vltima conſequentia nota
eſt. Quia ſi eſſentia ex faſſis ab
aduerſo ingreditur cōpoſitionē
ſubſtantiæ corporeæ, & ipſa nō
eſſet, bona erat illatio. ex qua vl
tra ſequeretur, poſſe etiam dici
ex chimera, vel Antichriſto, aut
alijs non entibus cōſtitui entia,
vt ex eſſentia, quæ non eſt.

¶ Quartò ſciſcitor etiam ab ad- *Quarta*
uerſo, in quem vſum genita fue- *ratio idē*
rit exiſtentia eſſentiæ? Si dicant *quod an*
in nullum: fruſtra ergo genita *teceden*
fuerit, quod ab operibus naturę *tes robo*
alieniſſimum eſt. At ſi referant, *rans.*
vt ipſa eſſentia ſit, quæ ſine exi-
ſtētia nō eſſet, ſequeretur, quòd
vel eſſe eſſentiæ pēderet ab eſſe
exiſtentiæ, vt conſeruante, vel
quòd eſſentia gigneretur ab ex
iſtentia, vt à cauſſa effectrice, vel
quòd ipſa exiſtentia ſit, velut for
ma eſſentialis ipſius eſſentiæ, ſi-
ne qua eſſentia eſſe nō valet, vt
inquiunt, qui materiam primā
rebus indiderunt, eandem citra
formam non exiſtere. hi enim
ſunt omnes modi, qui fingi poſ
ſunt, neceſſitatis creationis exi-
ſtentiæ. Sed primum eſſe non
poteſt. Quia id, quod aliud con
ſeruat, prius eſt tempore, vel na-
tura, re conſeruata. Deus enim
omnium creaturarū ſeruator,
vtroque modo prior creaturis
eſt, & luminoſum lucē natura

antecedit, & pes veſtigium, & ſigillũ figuram. Sed qui exiſtentiam introduxerunt, poſteriorẽ pſa eſſentia eandem eſſe commenti ſunt, ergo ſeruatrix eſſentiæ eſſe non valebit. Et iã quòd hoc non obſtaſset, vt quammaximè aduerſatur illorũ fictioni, aliud impoſſibile ſequeretur, exiſtentiã eſsẽtię humanę, vel alterius naturæ eſse poſſe, ipſa eſsentia nõ exiſtẽte. Cũ omne prius & cõſeruans abſolui poſſit à poſteriore & cõſeruato, vt exẽpla relata Dei & creaturarũ, luminoſi & luminis, pedis & veſtigij, ſigilli et cerę, et ĩductiuè omniũ ſeruatricũ (vt exiſtentiã ſeruatricem eſsentiæ eſse proferunt) & quorũuis ſeruatorum oſtendũt. Sed in re poſito hoc euentu, ac quòd tantùm exiſtentia humana ſupereſset, hæc eſset vera, Homo exiſtit, quia hominis exiſtentia exiſtit. Et neque anima, neque corpus, neque ex his totũ reſultans, vt iſti credunt, neque hominis eſsentia eſset: quod falſum illatũ quantam demẽtiam oſtendat, dicere vereor.

¶ Si ijs rationibus conuicti, exiſtentiam ſeruatricem eſsentiæ eſse non dixerint, ſed eiuſdẽ genitricem, primò ſequitur impoſſibile eiuſdem meſsis cum prætéritis, putà, poſterius gignere prius, ſimileque impoſſibilibus illis eſset, ſcilicet, lumen genuiſſe luminoſum, & veſtigium pedem, & figuram ſigillum: & vltra, minus perfectum, ſe perfectius: quia eſsentia multò exiſtẽtia perfectior, quòd exiſtẽtia ſit corruptibilis, eſsentia, vt aduerſus autumat, ęterna, vt ex quinto Metaphyſices. textu commẽti decimiquinti. elici poteſt. & ex ſeptimo eiuſdẽ. tex. cõm. decimitertij. Et vltra, æternũ genitũ eſse à corruptibili: quia eſsentia æterna ab exſtẽtia corruptibili: quæ omnia ĩpoſſibilia eſſe, nemo eſt, qui neſciat. Si negaſſent aduerſi poſteriorẽ eſſe exiſtẽtiã eſsẽtia, vltra dicta ſatis ex ſuis dogmatibus ĩprobarentur. Ipſi enim fatẽtur, eſsẽtiã hominis, aut phœnicis intelligi poſſe, & ipſã nõ exiſtere: cui eſsẽtię ſi gignatur aliquod humanum, aut phœniceũ indiuiduũ, exiſtẽtia cõtinget: ergo manifeſtè poſteriorẽ faciunt exiſtentiã eſsentia. Atque cũ ſubſtantia rei, quæ per definitionẽ exprimitur, ſit eſsentia, &, vt prędixi, perpetua, ſupereſt priorẽ futuram eſſe exiſtentia corruptibili.

¶ Minimè quoq; dici poterit eſſentiã eſse velut materiã primã, & exiſtentiã formã eiuſdẽ dici. Primò, quod ignotũ per ignotius oſtendent, cũ neque materia prima, vt ĩfra oſtẽdã, eſt, & iam quod

quod eſſet, abſolui poſſet à ſua forma, & ſic eſſentia ab exiſtentia, vbi illata impoſſibilia inferrētur. Et vltra illa, formam ſubſtantialem ſuperaddendam formæ ſubſtantiali vltimæ neceſſariò concedendum eſſet. Nā humana eſſentia ex corpore & anima rationali, quæ vltima forma hominis eſt, conflatur: et ſi exiſtentia vt forma ſubſtantialis adderetur, formæ vltimæ eſſet ſuperaddita, quod probare nitebamur. Sed quoniam (ſi Deus cōceſſerit) infra cùm de rerū principijs egero, materiam primam fictam fuiſſe ab Ariſtotele oſtendam, non immoror improbare hunc vltimum modum eſſendi eſſentiæ, & exiſtentiæ, ac quòd ductæ rationes ſufficiunt.

Quinta ratio. ¶Quintò & vltimò Quero, an exiſtentiam Deus poſſit ſeparare ab eſſentia, aut non. Si hoc vltimū fateatur, impiè dixiſſe vel ex hoc patet, quòd ex quibuſcūque duabus rebus realiter diſtīctis, quarum vna non ſit Deus, vel alterius pars, Deus poteſt ſeruare vnam, altera corrupta: & cùm eſſentia & exiſtentia ſic diſtent, ſequitur Deum poſſe alteram ex his ſeruare, alia corrupta. Quo cōceſſo, ſtatim vniuerſa impoſſibilia illata inferrētur, & alia mille ſimilia illis quoq;. Nam Deo non competere ſeparare illa poſſe, quia reſpondēs aduerſus dicat, exiſtentiam eſſentiæ partem eſſe, minimè id verè dici poterit, cùm valeat eſſentia concipi ſine exiſtētia, quod impoſſibile eſſet, ſi exiſtentia eſſentiæ pars eſſet, quòd nihil concipi valet, ſuis partibus non intellectis. Opinari quoque Deo nō licere illud, quod ſuppoſuimus, vt album ſine albedine, aut calidum ſine calore efficere, non valet, falſum eſt. Nam quanuis album, quòd aggregatum ex ſubſtātia & albedine ſignificat: aut calidum, quod etiam coniūctū ex ſubſtantia & calore dicit, nō poſſint eſſe talia, altera partium remota, vt duo, ablata vnitate, duo non reſtant, tamē quoduis eorum corrumpere, altero ſeruato, licet Dei potentiæ. De quibus infra fusè dicemus.

¶Et ne transgreſſor promiſſorum verè dici poſſim, qui ſuccinctus in ſoluendo quæſitum futurus eram, vt promiſeram, finem dictis impono, tantùm illud ſoluendo quæſitum, quod inſolutum manſit, Vtrum accidentium vniuerſalia per accidens, an per ſe ſenſibilia ſint, vnica duntaxat diſtinctione poſita. Quòd aut accidentia cōſiderantur, vt ſingularia ſunt, & ſic ſenſu vt ſenſibilia propria percipiuntur, aut vt aliquid commu

Accidētia an ſēſibilia de perſe, an peraccidēs ſint, oſtēdit.

ne cũ alijs habētia, & ſic ab intellectu, & per accidēs cognoſcuntur. Huius eni papyri albedo vt quadrata, & characteribus his maculata ſēſu percepta, ſēſibilis per ſe dicitur: eadēq; cognita vt valēs viſũ diſgregare, qua facultate cęterę albedines participāt, ītellectu percipitur: atque hæc facultas diſgregādi viſum ſi aliquo īcōplexo termino explicaretur, vniuerſale diceretur.

Bruta vniuerſale poſſe cognoſcere ſi ſētirēt, ex dictis oſtēditur.

¶ Relata palā mōſtrāt, ſi bruta ſic ſentirēt, vt eorūdē operationes oſtēdere vidētur, eiſdē collatā eſſe vi cognoſcēdi vniuerſale. Nā nihil difficile eſſet illis, ſi ſic vt hucúſq; philoſophi opinabātur, cognoſcerētbruta, facultatē cōmunē multis īdiuiduis vnius ſpeciei poſſe percipere, quo vniuerſaliter cognoſcētia dicerentur. Actus eni eorundē, hoc aſſequi eadē, oſtēdũt, cũ omnia ignē adurentē fugiāt, quaſi noſcētia illā facultatē vrendi cōmunē omnibus ignibus eſſe, & alia quā plura huius generis fugiũt, aut proſequũtur, prout conuenientia, aut diſconuenientia illis ſũt: quæ ſi aliquis inſaniens cōcederet, iā animas ratiocinatrices habere animalia cōfiteretur, ac perpetuas, obnoxiaſque ſupplicijs, & præmijs, & alia quamplura abſurda fateretur, vt in fine operis, cùm de animorum immortalitate egero, Deo cōcedente, oſtēdam: quod quantũ dementiæ ac impietatis habeat, nullus eſt, qui ignoret. Neque qui hæc faſſus fuerit excuſari poterit, Porphyrium inter Platonicos per excellentiam philoſophum appellatũ, Boetio Seuerino teſte, & alios eiuſdem ſectatores. in tertio libro de abſtinētia ab animalibus. ducendo, qui brutorũ eorum animas, quę ſenſu & memoria pollent, immortales, rationaleſque eſſe aſſeuerauerũt. Cuius decreto Numenius Platonicus ſubſcripſit. nō enim qui delīquit, ac errat, à crimine euadit, cōſortem ac participem criminis corā iudice pręſentando.

Brutorũ animæ quæ ſēſu & memoria pollēt, īmortales eſſe credidit Porphyrius.

¶ Poſtquā modũ, quo vniuerſale ab intellectu noſcitur, explicuimus, ac etiā quid verè ſint vniuerſalia mōſtrauimus, vndeq; tot errores de eſſe eorũ ortũ traxerint, īdicauimus, ſupereſt id, cuius gratia hæc de vniuerſali ſcripta ſunt, exarare, hoc eſt, quo differāt ītelligere, & ſētire. nā multò ante id agere promiſeram, & nos ſæpe ea differre diximus, Ariſtotelem imitantes, qui in exordio tertij de anima de ea facultate animæ, qua ſapimus, ac intelligimus, vt de diſtincta re, vel ratione ab ea, qua ſentimus, ſe acturũ per vniuerſum tertiũ de anima promittit.

Quo ſētire ab ītelligere differat exprimitur, & primò qd ſētire ſit.

Sen-

Sentiuntur ergo proprijſſimè omnia illa, quæ inferũt ĩ aliquod ex organis his quinque exterioribus ſui notionẽ, vt retulimus, anima ſentiente. Sentiri etiã dicuntur non adeò exactè, ac propriè, quæ abſtractiuè cognoſcũtur. nã phantaſma vim obiecti extrinſeci in repreſentando habet, vt Ariſtoteles. 3. de anima. textu. commenti. 39. refert. Et ſi ſine materia extrinſeca, à quo fuit productum, ſit, ſecus ſine materia, cui ineſt, vt cũ de notitia abſtractiua loquutus ſũ, dixi. Et facultas interior cognoſcens abſtractiuè, vim exteriorum ſenſuum habere videtur, cùm ipſa poſſit in abſentia omnia illa mediantibus phantaſmatis cognoſcere, quæ præſentia per ſenſus exteriores intuitiuè cognita ſũt.

Quid intelligere ſit, declaratur.

¶ Intelligi autem illa referũtur, quæ talia noſcuntur, qualia ſũt, non per immutationem formalem factã ab ipſis intellectis rebus inquantum intellectę ſunt, ſed per aliarum rerũ cognitionem ducentem in conceptũ rei intellectæ. Quod vt facilè intelligatur, exemplo notionis illius cõcluſiõis famatę, ducto in his, quæ antecedunt, Omnis triangulus habet tres angulos æquales duobus rectis. monſtrare volo. Certè nullius trianguli tres anguli oſtẽdunt vlli ex ſenſibus exterioribus, neque phantaſma eorũ facultati interiori cognoſcenti abſtractiuè æquipolentiam eorum duobus rectis, ſed tantùm cognoſcere angulum extrinſecum trianguli cuiuſuis æquippollere duobus intrinſecis oppoſitis. Et noſſe lineam rectam cadentem ſuper lineam rectã producere duos angulos rectos in forma, vel in valore, ducit in cognitionem illam, quòd Omnis triangulus habeat tres angulos ęquales duobus rectis, vt notum eſt. Eundem etiã modum ſeruant cætera, quæ intellecta dicũtur. Voces enim humanæ tunc verè intelligi dicuntur, quando non tantùm ſonus, & conceptus non vltimatus earũ concipitur, ſed res ipſæ, quas ex pacto ſignificant, intelligũtur. Itaque ibi etiam quod intelligitur, per nullam exteriorem neque interiorem ſenſationẽ formaliter cognitum eſt, ſed ex notione ſignificati vocis auditę, alia res diſtĩcta à voce ĩtelligitur.

Bruta voces vt ſignificatiuas non poſſe intelligere

¶ Quo manifeſtè conſtat, bruta voces vt ſignificatiuas nullo modo poſſe percipere, quia ea intelligere neceſſariò diceremus. id enim, vt retuli, intelligere eſt, cùm ex cognitione vnius rei aliud ab ea re nota cognoſcitur. Minimè etiam nutibus intelligere bruta valent, vt vulgus

 exiſti-

existimat,quia & id propriè intelligere diceretur:quod animę intellectiuæ tantùm conuenit. Qui enim nutibus impoſitis ad ſignificandum aliud ab eiſdem nouiſſet,eis viſis,manifeſtè ĩtelligens dicẽdus eſſet, cùm aliud à re,quæ ſentitur, cognoſcit per illam nutus cognitionem. Vt intelligere dicitur,qui viſa luna, aut ſole, alterius magnitudinis eſſe cognoſcit, quàm viſu dijudicari poterant, quia ratione aliud aſſequitur, quàm viſu decernatur.

Objicit contra modum ſentiẽdi & ĩtelligẽdi explicitũ ab authore, & ſoluit obiectio.

¶ Si aduerſus hoc obijcias ſequi ex dictis,indiuiſibilium intelligentiam non dicendam intellectionem,quia illa alijs notis nõ noſcuntur, quin ipſa ſeipſis intelliguntur,in horum enim cognitione neque falſum, neque verum exiſtit, cùm citra omnẽ compoſitionem concipiantur. Reſpondebo negãdo conſequẽtiam . Et ad probationẽ dicam falſum eſſe,indiuiſibilia intellecta ſeipſis cognoſci, quin ipſa ſine diuerſarum à ſe rerum cognitione non intelligi. Quis enim punctum in linea, aut lineam in ſuperficie, aut ſuperficiẽ in corpore,aut inſtans in tẽpore, aut mutatũ eſſe in motu,ſeipſis ſui notionem inducentibus,nouit, niſi per ſubiectorum eorundẽ cognitionem, & diuiſionem factam? Noſcimus enim punctũ, quod indiuiſibile intelligitur, lineam ſecando in tres, vel quatuor,aut quinq; partes , plures, aut pauciores,vt nobis libuerit, intelligendoque partes illas ſectas aliquo continuari: quod ſi linea eſſet,illam indigere etiam continuante inter ſe, & alias partes ſectas, dicere debebamus,et ſi cõtinuãs iterũ etiã linea appellaretur,aliud ſignandum eſſet, quo ipſa vniretur, & proceſſus in infinitũ daretur :reſtat ergo vt hic vitetur proceſſus, lineam non eſſe,quæ partes lineæ ſectæ continuabat.Cumque linea nõ ſit continuans partes diuiſas,ſupereſt punctum eſſe, quod indiuiſibile ſimpliciter eſt . Nam ſi illud,quod eſt poſſe diuidi ſecũdum longitudinem,à re,qua cõtinuantur partes lineæ , ſeparetur:cùm ſecundum illam dimẽſionem tantùm diuiſibilis linea exiſtat, ſequitur, q̃ reliquũ eſt, ablata ſectione longitudinis, indiuiſibile ſimpliciter dicẽdum. En quòd in hoc diſcurſu tantũ linea in corpore conſpecta,vt longa ac diuiſibilis noſcitur, eadem ſui ſpeciem ſimul cùm ſuperficie,in ſenſu inducẽte,ſi intuitiuè cognoſcatur, vel phantaſma eiuſdem, ſimul cum ſuperficiei phantaſmate, partem interiorem immutando, cùm ab-

abſtractiuè noſcenda ſe offert: & punctum, quod vt indiuiſibile intelligitur, nullo modo ſic nos nec abſtractiuè, neque intuitiuè affecit, vt noſcatur, ſed tantùm linea, vt ſuperficiei pars, per quàm à puncto diſtincta ſuo modo immutat. Neque ſi aliter punctum intelligere ſatagis; vt partem, ſcilicet, lineæ inadæquatè acceptam, ipſum vt inadæquatè acceptum noſtros ſenſus afficit, inadęquatione illa non niſi per proceſſũ in infinitum intellecta, qui diſcurſus à ſenſu non fit, ſed ab alio, ex cuius cognitione in pũcti intellectionem ducimur.

Si etiam quia altero oppoſitorum cognito, reliquum quoquo modo cognoſcimus, vt Ariſtoteles tertio de anima. text. commenti. vigeſimiquinti refert, cognitis rebus diuiſibilibus, punctum, quod oppoſitũ priuatiuum eſt, noſcimus, non eundem de ſe præbere cognitionem liquidum erit, imò ſui cõtrarium, vt diximus. Vt ergo huiuſmodi indiuiſibile intelligi probauimus per aliarum rerum notionem, ſic quæcũque indiuiſibilia ſunt, non tantùm in prædicamento quantitatis, verùm & in prædicamento ſubſtantiæ ſita, vt Deus, angeli, intelligentiæ, & animæ, noſcuntur ex aliarum rerum notione. Inuiſibilia enim Dei à creatura mundi, per ea, quæ facta ſunt, intellecta conſpiciuntur, id eſt, intelliguntur. Et ne multiplicibus exemplis probemus rem intellectam dicendam tantùm eam, quam ex notionẽ aliarum rerum cognoſcimus, vnicam aſſertionem phyſicam ducamus, qua vltra ducta pateat verũ eſſe, quod retulimus.

Paulus ad Romanos cap. 1.

Quoniam exempla tradita potius attinere mathematicæ facultati, quàm philoſophicæ cõſtat. Prius tamen quàm hoc agam, quia vt punctum cognoſceremus, duxi rationem quandam aliquorum, qua id eſſe indiuiſibile ſimpliciter in linea vt continuatiuum euiſdem exiſtimant: opinantes quæcunque continuantur per aliquid diuerſũ à ſe cõtinuari, an id verũ perpetuò ſit, examini ſubijciamus.

¶ Et vt paucis hoc abſoluamus, aſſertionem illã falſã eſſe demõſtremus, niſi addatur decreto illi per aliquid diuerſum à ſe re, vel ratione continuari quæcunque. Ratioque hæc ſit, ſi (exempli gratia) pedale quadratum ligni proponatur coram nobis, nõne vniuerſi nõ ĩtelligẽt, illud ex duab⁹ ſemipedalitatibus quadrãgulis cõſtitui? Sit ergo ita, quòd citra ſerrã, ac aliud ſecans,

Quæ cõtinuãtur non per diſtincta re à ſeipſis cõtinuari probatur.

quodpoſſit imminuere aliquid eiuſdem quadrati, frangatur pedale in duas ſemipedalitates: ecce quòd illæ partes nulla re diſtincta à ſeipſis continuæ erant, ergo aſſertio falſa. Conſequentia eſt nota. Et antecedens probo. Detur oppoſitum, quòd illę partes alio diſtincto à ſeipſis cõtinuantur, Quæram ego, an illud diſtinctum eſt quantum, & diuiſibile, an non quantum, ac indiuiſibile. Si ſecundum dicatur, inferã illud meritò dici punctum, quod ſeiunctum à quantis fingunt: quod nullus adhuc inſaniens commentus eſt. Si dicunt non ſeparatũ ab altera medietatum illud continuans eſſe, ſed vni illarum ineſſe, duo, quæ quammaximè inconueniunt, ſtatim ſequentur. Alterũ, quòd illud punctum tantùm vnicam lineam alteri continuam facere poterit, cùm tantùm ei ineſſe, & non toti corpori diuiſibili poſſit. Secundum, quòd ſi iungantur vtręque medietates, iã quòd infinita puncta continuantia eſſent, ſtatim cõtinuæ vt priuseuadent. Conſequẽtia patet. Quia partes, quæ pręfuerunt, adſunt, & continuans non deeſt, ergo & effectus, qui eſt vnio, ac continuatio, deeſſe nõ debet. Sed hoc ſic euenire nullus experitur, quin oppoſitũ: quòd ſi ſtatim poſt fractionem adinuicem admoueantur, adeò diſcontinuæ conſpiciuntur ſemipedalitates, vt ſi per leucam diſtaſſent. nam ſeparationi non plus reſiſtunt, quàm cætera contigua. ergo antecedens, ex quo id ſequebatur, falſum. Si primum aſſeueretur, putà, quanto, ac diuiſibili continuari illas ſemipedalitates, quãdo quadratam pedalitatem cõſtituebant, ſtatim inferã, quòd plus quàm pedalitatem conſtituent ſemipedalitates iunctæ, quod eſt cõtra hypotheſim. Cõſequentia probatur. Duæ illæ ſemipedalitates vnam conſtituere ſufficiunt, & vltra illas ſemipedalitates, quod cõtinuat vtraſque, quod quantum eſt ex aduerſi aſſertione, etiã pedale cõſtituit, ergo pedale quadratũ eſt maius pedali quadrato, quòd implicat.

¶ Prædicta ratio demõſtrare videtur, quæ continuantur tantũ ſeipſis continua eſſe, & non per aliquid diſtinctũ à ſe re, ſed ratione quadam, nonnũquam dici continua vel aliquo accidente; vt ſi præfati quadrati pedalis vel alterius rei quantæ rem continuantem quaſuis earum partes adinuicem continuas inquiras, nullum aliud à ſeipſis reperies. Finge enim tu illas ſeiũgi, nihilo illarum deperdito, & intelli- *Antecedẽs aſſertio roborat alia demonſtratiõe.*

telliges, ſeipſis continuas eſſe. Quia ſi alio medio continuæ eſſent, iam nõ in duo dimidia cõſtituentia totum ſecuiſti, vt iuſſeram tibi. reliquiſti enim illud continuans inſectum. Et adhuc ſi tibi dẽ illud impoſſibile, manere aliquid inſectum, diuiſa pedalitate in duas dimidias pedalitates, aliud non minus impoſſibile iferretur, putà, illud quod continuabat, & inſectum manſit, cùm quantum ſit, & etiã cõtinuum eſſe ſit manifeſtum, ſi eius partes ſeipſis continuæ eſſent, quòd nulla eſſet ratio, cur ſemipedalitates ſeipſis cõtinuæ eſſe non valerent. Si verò alio diſtincto ab illis vnirentur, cùm quantum illud futurũ ſit, quo vniuntur, quòd alio diſtincto à ſe continuandum eſſet, & illud alio, ac ſic proceſſus in infinitum. Et vltra, in quouis paruo continuo infinita diuerſæ rationis vnientia reperiri eſſet neceſſe, ſed hoc impoſſibile, vt dixi, eſt, ergo antecedens.

Cõcluditur quæ cõtinuãtur, ſeipſis continuari.

¶ Cogimur ergo dicere illud, quo vniuntur, ac continuæ ſunt partes cuiuſuis quanti, partes ipſas vnitas eſſe, dici tamen ac appellari alio quàm partiũ nomine. Certè cõtinuans lineam pũctus appellatur, quod nihil aliud eſt, quàm linea vt terminata, vel vt alteri ſuæ parti coniuncta. puncta enim dicuntur, quæ lineas finiũt, ac quæ partẽ lineæ ſuæ immediatè coniungũt: ſed verè lineæ ſic, vt dixi, conſideratæ ſunt, & non quid diſtinctum ab eis, vt ſuperficies, quod continuat ſuperficiem, etſi linea per conſimilem cõſiderationẽ præcedẽti appelletur, & corpus eſt, quo ipſum vnitũ eſt, etſi ſuperficies per relatam animaduerſionem dicatur: & de primo ad vltimum punctus à corpore re nõ diſtat, ſed per intellectus conſiderationem differre fingitur.

Objicit cõtra aſſerta de cõtinuis

¶ Contra quæ non paruum dubium inſurgere videtur. Si ita eſſet, vt ego aſſeuero, quòd corpora homogenea partibus eiuſdẽ rationis vnita ſunt, ſic, vt ſi lignũ, vel ferrum, vel alia quæuis res dura in duas, vel tres, vel plures partes ſecetur, nihilo illarũ deperdito, illæ duæ, vel tres partes tantũ erãt, quæ prius totũ cõtinuũ cõſtituebãt, & nihil aliud diuerſæ rationis à ligno, vel ferro, cur poſt ſectionẽ ſi adinuicẽ applicẽtur illę partes ſectę, nõ idẽ totũ cõtinuũ cõſtituũt, quod prius, cũ nihil deſit illis partibus vt vniãtur, quod prius nõ haberẽt, ſecundũ meã aſſertionẽ, ſed idem totum, & eodẽ modo continuũ noſcimus nõ conſtitui, cũ prius quæuis illarũ partiũ ſectioni, diuiſioniq; ab altera reſiſtat,

& poſt-

& poſtquam adiuncta nũc ſũt, nihilo ſeparationi reſiſtunt. Ergo videtur vel aliquid deeſſe illis partibus ab eo, quod prius habebant, & ob id non poſſe vt prius vniri, vel cauſſam aliquã reddẽdã, cur partes, quæ prius diuiſioni reſiſtebant, nunc etſi contiguæ fiant, non ſic vniuntur, vt euadãt quales præfuerũt.

Quo cõtinuũ & cõtiguũ differãt hucuſq; à nullo ſufficienter eſt explicitũ.

¶ Huic dubio, quod tãgit, quo differant continuum, & contiguum, paucioribus quàm poſſim ſcriptis faciam ſatis: quãuis res ipſa, vt mea ſentẽtia eſt, huc úſque à nullo ſufficiẽter (quòd memoria conſequar) ſit explicita. Et primò cauſſam reddã quæſiti. illa enim ĩtellecta, facilè noſcetur, quo continuum ac contiguum differãt. Dein quæ reſtãt, explicabo. Ergo cùm quæritur, quæ ſit cauſſa, quòd ligna ſecta in duas partes citra deperditionem vllius ramẽti, ſi iterum cõiungi ipſa procurentur, non ſic partes vniantur, vt idem vnum conſtituant, vt prius. Dico id in cauſſa eſſe, quòd ſẽper aliquid mediat inter partes ſectas, quod prohibet earũ vnionẽ. Si enim contingeret nihil mediare, ſtatim eo modo vnum componerent, vt prius ante ſectionem, ac ſi diuelli eas quis procuraſſet, reſiſterent vt prius.

Duas tabulas perfectè planas nequaquã poſſe ſe ĩuicẽ tangere niſi molles reddãt.

¶ Scio enim duas tabulas exactè planas adinuicẽ applicitas nequaquam poſſe ſic ſe tãgere, vt nihil inter eas mediet, quóuis graui onere ſuperpoſito, quia aërem, vel aquam, vel aliam rẽ liquidam, vel flexibilem mediare inter eas neceſſũ eſt. Niſi impoſſibile adeò ingẽs, vt vacuũ dari accidat, vel infinitè velociter aërem, vel aliam rem incluſam inter eas per certum ſpatiũ mouendũ eſſe. Et quòd impoſſibile hoc vltimum ſequatur, patet. Quia ſi duæ tabulæ perfectè planæ rotundę cẽtupedalis quãtitatis (ſic enim ratio procedit in his, vt in quibuſuis alijs maioris aut minoris latitudinis) adinuicem nunc primò admouerentur, verum eſſet dicere, quòd immediatè ante inſtans contactus aër, qui inter centra tabularum includebatur, infinitè velociter motus eſſet. Conſequentia probatur per exponentes illatã propoſitionem, quæ hæc ſunt, Immediatè ante hoc aër includebatur inter centra tabularum, & nunc nõ includitur inter ea, neque inter vllas alias partes tabularum, cùm centris ſe contingẽtibus tabulis perfectè planis vniuerſas tabularum partes ſe contangere neceſſe ſit, vt geometræ oſtendunt, ergo aërem trãgreſſũ fuiſſe ſubitò cẽtupedalẽ quãtitatem, quam tabulæ habebãt, neceſſa-

neceſſariũ eſt. Cõſequẽtia eſt nota ab expoibilibus ad expoſitã. Sed cõſequẽs eſt falſũ, ergo antecedẽs pro maiore, quæ referebat, aërẽ nũc nõ includi inter cẽtra tabularũ, quia ſe tangerent.

Objicit cõtra ſolutionẽ quæ reddi poſſet

¶ Neque ſufficiẽter reſpõdetur à quibuſdã cõfitẽtibus nõ incõuenire verũ eſſe, quòd immediatè ante inſtans cõtactus aër infinitè velociter ſit motus, quia illa dictio, aër, vi illius ſigni, imediatè, ſupponit ibi cõfuſè tãtũ: ſed quòd eſſet inconueniens dicere aërẽ imediatè ante inſtans cõtactus motũ eſſe infinitè velociter, quoniã eadẽ dictio ſupponeret determinatè. Et quòd prior propoſitio vera ſit, quæ nullum parit impoſſibile: ſecunda verò, ex qua impoſſibile infertur, falſa, ſic deducunt. Quiuis aër immediatè poſt inſtans contactus ſignetur extra tabulas pulſus, alius prius pulſus ſignabilis eſt: nam medietas eiuſdem aëris pulſi, quæ diſtantior eſt à tabulis, prius pulſa eſt quàm totus, & quarta etiam diſtantior à tabulis, quàm tota medietas, & octaua, ac decima ſextupla, & ſic in infinitũ per partes proportionales, ſemper quauis parte data, alia prior, quæ prius pulſa ſit, ſignabitur, ergo verè dicitur poſt iſtãs cõtactus, nullũ aërẽ certũ immediatè eſſe pulſũ.

¶ Quòd nõ ſufficiẽter ſit reſpõſu reddẽdo argumẽto ſolutionẽ præfatã, primò hoc, qđ icõuenit, probat, putà cogẽdos eſſe aduerſos cõcedere, imediatè poſt inſtãs cõtactus eſſe agẽs creatum infinitæ actiuitatis; & ſi qui ſit, ignoratur: quãuis ſciatur inter infinitos certo loco ſitos eſſe incluſũ. Et quòd illatũ ſequatur, manifeſtiſſimũ eſt. Nam ſi immediatè poſt relatũ inſtans contactus aër, qui includebatur inter centra tabularũ ſubitò pulſus eſt à centro tabularum extra centupedalem quantitatem earundem, quanuis non ſit ſignabilis primus aër pulſus, ſcitur tamẽ, illum inter partes aëris pulſi à tabulis ſe tunc primũ tangẽtibus includi, et .a. aërẽ illũ ignotũ (addo enim illã literã .a. ad notãdã confuſionẽ dictionis) vt logici ſolent, eſſe infinitæ actiuitatis. Patet, quia ſi in hora moueretur per cẽtupedalẽ quãtitatẽ, eſſet alicuius actiuitatis, & ſi in dimidia, in duplo maioris, & ſi in quarta, in quadruplo, ergo ſi ſubitò, infinitæ actiuitatis futurum neceſſe eſt.

¶ Secũdò, icõuenire aliquã quãtitatẽ ſubitò petrãſiri, nõ oritur ex determinatione, aut indeterminatione agẽtis mouẽdi per illã quãtitatẽ, ſed ex natura agentium, quæ talis eſt, vt nõ ſubitò

2. Objectio contra inanẽ ſolutionem.

quan-

quantumuis paruum ſpatiū poſſit ab eis percurri. Sed hanc aduerſi concedunt conuenire. a. aëri, ergo aliquid cōtrarium naturæ entium confitentur.

3. Obiectio idē roborās. ¶Tertiò ſequeretur ex aſſertione præfata, multas propoſitiones manifeſtè falſas, concedendas vt veras. Quia non plus incōuenire videtur, concedere vt veras, quæ referendæ ſunt, quā relatam. Conſequentia probatur. Qui confitetur veram eſſe hanc, Immediatè poſt hoc aër infinitè velociter mouebitur, quia infinitæ partes proportionales aëris ſunt, quarum nulla ſignari poteſt immediatè poſt hoc mota: etiam verā hanc propoſitionem dicet, Immediatè poſt hoc inſtans caliditas vnius gradus erit trium graduum, etſi nulla pars calida immediatè poſt hoc inſtans illos duos gradus ſubitò acquiret. Quia calidū quantum, diuiſibile eſt in infinitas partes proportionales, & de eiſdē dici poſſet, quod de. a. aëre immediatè poſt inſtans contactus moto, & vt de illo, verum fuit dicere, vt iſti fatentur, immediatè poſt illud inſtās fuiſſe infinitè velociter motum, ſic de calido poterit dici immediatè poſt aliquod inſtans fuiſſe infinitè velociter alteratum, acquirendo ſubitò duos gradus caloris. Et alias huius generis mille falſas propoſitiones vt poſſibiles & veras concedere cogendi erunt, qui perperam, vt dixi, argumentum ſoluunt. Quòd enim ſimilis conceſſæ propoſitioni ſit, quam duximus, qui aliquid de calculatiōibus calluit, noſcet.

¶Quartò ratione demonſtratiua lucida, nō calculatoria probatur. 4. Obiectio non calculatoria ſed illuſtrior. Si verum eſſet, quòd tabulæ ſe poſſent tangere ſine ea remedia, quam retulimus, ſequeretur in inſtanti contactus tabularum eaſdem ex contiguis continuas reddendas. Conſequentia eſt nota. Quia ſi tabula ſic ſcindatur, vt nihil eiuſdem deperdatur per ſciſſionem, & partes eius ſtatim eiſdem partibus, à quibus ſeiunctæ fuēre, iungerentur, cùm nihil eis deeſſet ex his, quæ prius habebant, nō eſt, vt quid continuæ nunc dicendę non eſſent, vt prius: ſed non eſſe continuas experimenta docēt, quia diuiſioni & ſeiūctioni nō reſiſtunt, ſequitur ergo aliquid inter eas mediare, quia ſi nō mediaſſet, ſtatim vt ſe tāgerent, cōtinuæ euaderent, vt diximus.

¶Contra nonnulla ex dictis inſurgunt argumenta quædā. Obijcit cōtra verū decretum. Primum eſt, non verum eſſe perpetuò duas res duras non flexibiles non poſſe ſe tangere ſine reliqui-

liquida media, aut alia re vim liquidæ rei habente, vt prędixeramus, quòd dabilis ſit modus iũgendi res duras ſine re media citra inconueniens illatum. Nam ſi duas tabulas perfectè planas non ſic applicuiſſes, vt ſuperficies vnius, ſuper alterius ſuperficiem perpendiculariter cadẽs, ſubditã tangeret, vt inter arguẽdũ ego fingebã: ſed ex altero latere ſuperficies ſuperficiei ſic admoueretur, vt ſucceſſiuè ſubdẽdo infimam ſuperiori, vel ſubinde ſuperponendo altiorẽ infimiori, motus earum continuaretur, donec ſuperficies ſuperficiẽ æquaſſet, & adinuicẽ contiguæ illæ mãſiſſent, illatũ, quod impoſſibile eſſe dicebamus, putà, ſubitò aliquid mouendum, nõ ſequeretur. Succeſſiuè enim aër, qui extremo tabulę ſuperioris ſubdebatur, per ſuperpoſitionem eiuſdem tabulæ alteri tabulæ, cui magis ac magis contigua ſemper fiet, donec æquantur, ſubinde ac ſubinde cedet. Et, vt dixi, nullus aër ſubitò motus daretur in huiuſmodi caſu. Etiam multa alia ſic per latus applicita, etſi dura ſint, ſine re media ſe tangere valebunt.

¶ Hoc conſequens, quod infertur, cõcedo. Neq; ego dixi, impoſſibile eſſe duas res duras ſeiũctas iungi adinuicem poſſe ſine re liquida media, aut re vim liquidę habẽte, niſi dũ ſuperficies ſeipſa, & nõ linea ſuperficiei per primum inſtans eſſe contactus admoueretur, vt cùm cadẽs perpendiculariter, vel aliter, altera ſuperficies primò trangere in aliquo inſtanti alteram, verè diceretur. hunc enim contactum quarũuis ſuperficierum, quantumuis paruarum vitat natura ob impoſſibile illũ motũ infinitę velocitatis, vel vacui pręſẽtiã, quę ſequitur. Iſte tamẽ, de quo in argumẽto agitur, nõ eſt de illis euẽtibus, in quibus primum inſtãs cõtactus ſuperficiei cũ ſuperficie ſuper qua altera mouetur, ſignatur, ſed in quo linea ſuperficiei vnius lineæ alterius ſuperficiei per primũ inſtãs eſſe cõtactus earũ dicitur ſignabilis, ex quo inconueniens nõ infertur.

Alia obiectio cõtra verã ſentẽtiã quæ vt ĩcõueniens ĩfert ferramẽta fabrorũ nõ immediatè tágere eſ figiata, quod vt verũ cõceditur.

¶ Si aduerſus ſolutionẽ & principale aſſertũ inſurgas, obijciẽs, quòd ſi nulla ſuperficies nõ flexibilis ſine re media liquida, vt diximus, poſſet alteri duræ & nõ flexibili perpẽdiculariter tãgẽdo cõtiguari, quòd ſequetur (cùm nullũ telũ adeò acutũ mucronẽ habeat, vt in pũcto, ac nõ quanto finiatur, quin in ſuperficie quãtumuis exigua quoduis finiri certũ ſit) tela nõ poſſe ſine medio aëre duras res tangere, indeq; iterũ ſequi, lapides, ferrũ, & cæ.

& cęterá metalla quãtumuis dura, aëre immediatè cauari, perforari, teretia fieri, & vniuerſas formas nõ natiuas acquirere, ferramentis, quibus ſculptores vtuntur, non immediatè tangẽtibus res ſculptas, concedam illatum, ſi tam agens quàm patiẽs rigorem ſuæ inflexibilitatis ſeruauerint. Secus ſi alterũ ſic alteri cedat, vt locus ſit aëri intercepto, ſucceſſiuè et nõ ſubito, extrudi.

¶ Eodem modo ſoluitur aliud, quod obijci poteſt, cùm duæ ſuperficies perfectè planæ adinuicem maxima vi iungi procurantur, impulſa vna ſuperficie perpendiculariter ſuper alteram, ſi vna ſit alba, & altera, atramento diuturnitate indurato, illita, albam nigredine atramenti alterius illitam cõſpici, quod meis dictis repugnare videtur, cùm illitus albæ à nigra fieri non poſſet, niſi ambabus ſuperficiebus ſe tangentibus, quas minimè ſe poſſe tangere, dixeramus. Nam huic obiectioni reſpõſio nõ valde difficulter reddi poteſt, dicẽdo, relatas ſuperficies poſſe medium aërem extra ſe pellere, & adinuicem contiguas fieri: quia etſi inflexibiles ipſæ eſſent, atramentum ſuperpoſitum, etſi durum foret, propter paucam atramenti reſiſtentiam, tenue, & cõtiguum, & non continuum tabulę, cui ineſt, exiſtens, flexioni aptũ per aëris medij impulſum redi potuit: vnde illitionem alterius ſuperficiei fieri dicemus, vel quòd nõ perfectè planæ ſũt, aut nõ omnino inflexibiles, quę ſic ſe illiniunt, quòd ſi eſſent, nõ ſe mutuò tangerent, & per conſequens non ſe illinire poſſent. Has tamen tabulas & quaſuis alias ſine re media ſe tangentes, non poſſe abinuicem ſeiungi, ſi aliquid earũ nõ flectatur, certũ eſt, propter impoſſibile illatũ.

¶ Ex dictis ſequitur primò, cũ vero verũ conſonet, quaſuis res quantumuis duras eiuſdem ſpeciei, quæ approximatæ vnũ continuũ facere nõ poterant, quòd ſemper aër, vel alia res mediabat, & ob id ſeiungi libenter patiebantur, quia alterum ex relatis intercluſis inæqualiter rareſcebat, vt cederet aëri vel aquæ ſubintranti ſucceſſiuè, cõtinuas ſæpe viſas fieri per macerationẽ earundem in aqua, vel alia re humida. Tabula enim fiſſa ĩ aqua immiſſa per aliquod tẽpus, vniri, continuaque fieri qualis primò fuit, non raro conſpicitur, quòd per macerationem flexibiles partes redduntur, ac ſic admoueri adinuicẽ ſucceſſiuè poſſunt, vt aërem medium ſenſim, & non ſubitò pellãt. Hoc tamẽ fieri nõ omnibus rebus conceſſum

Dura, quę talia ꝑmanendo cõtinuari nõ poterãt, flexibilia reddita, continuãtur. vt ligna fiſſa in aqua ĩmiſſa oſtendunt.

ſum eſt, vt puta, carni cadaueris non permiſſum eſt ipſam iungi alteri fruſto eiuſdem, quantumuis maceretur, & ſi Dioſcorides falſè, vt euentus docent, oppoſitum. cap. de centauro maiore referat, quia vtrunque fruſtum in corruptionem tendens, partes ſenſibiles amittit, quæ diſſolutionis occaſio ſunt. Sed linteũ linteo, pannum panno cõtinua ex diſcontinuis reddi, compreſſis, ac flexibilibus factis, quæ ab inuicem diſtabant, paſſim videmus in chartis ex linteis confectis, atque in pannis poſt texturam ictibus ingentibus adiunctis & coarctatis, aqua media, quæ fila pannorum & linteorũ flexibilia reddit. Ac in alijs prius diſcontinuis, ac poſt eliquationem continuis verſis non rarior eſt euentus Sunt enim tot ex his, quæ dum ſuum rigorem ſeruant, nullo modo cõtinuantur, & vnum faciunt, ac poſt eliquationem ſic, vt vniuerſa recẽſere, immenſi laboris opus eſſet, legentemque ſtomachaturum ſperarem. Ideo tantùm ceram, ſepum, & gelu, proponã, omittens omnes liquores congelari aptos, ac vniuerſum gummi calore liqueſcere ſolitum, & alia ſexcẽta, quibus eandẽ vim, quę relatis, accidere cõſpicimus. Ceram enim, ac ſepum, & gelu ſi ſub frigorum rigoribus ſerues, non aliter franges, quàm criſtallum, quę ſi poſt fracturam in vnũ coire ſatagis, illis eandẽ tẽperiẽ ſeruãtibus, opus perdes. Verũ ſi hæc ab igne domita, liquata, vt flecti poſſint, reddas, ſtatĩ in vnum conueniunt, & vnũ ac continuum efficiunt, quod ſine vi poſtea ſeiungi non valet.

Dioſcorides mẽdacij deprehẽdi turca. de cẽtauro maiore.

¶ Nempe quæ lẽta ſunt, ac ſuo lentore quibuſuis rebus hærentia, ſine vi diſſolui ab eis non valent, non id habent, quia illis cõtinuentur (continuitas enim tã tùm inter res eiuſdem ſpeciei verſatur) ſed quòd partes nonnullas tenues habeant, per poroſitates rerum tactarum cùm liqueſcũt ipſa, dilabi aptas, quibus velut hamis contactas res detinent. Si tamen hæc ingenti frigori exponantur, vt partes illę tenues liquari prohibeãtur, quantumuis vniantur rei alterius ſpeciei vel proprię, ſine re vlla media, non adiũgũtur, vt de tabulis dicebamus.

Glutino ſa cur hęrẽt cõtactis reb' quibus cõtinuæ nõ ſunt.

¶ Tandem verum in genere eſt, quomodocũq; ſine medio applicetur res vnius ſpeciei rei eiuſdem, neceſſarium eſſe eas vniri: ex quo ſequitur, quòd ſi flexibilis cera ceræ admouetur, & flexibile ſepum ſepo, & butyrum butyro vniuntur, ac continua euadunt, quia impoſſibili de

infinita velocitate motus vitato, mutuò ſe tāgēdo cōtinua fiūt, ꝙ tabula tabulæ, & quęuis res cuiuſuis ſpeciei alteri rei eiuſdē neceſſariò cōtinua fiet: nō enim eſt quid cōtinuitatē impedire poſſit. Iterumq; elicio, ꝙ ſi perfectè ſphericū ſupra perfectè planū eiuſdē ſpeciei moueretur, tangēdo in puncto rem ſubditā, ꝙ illo infinitè paruo cōtactu continuaretur rei, quā tāgit, ac diſcōtinuaretur ab eadē re tacta toto tēpore, quo motus duraſſet.

Finitiones Aristoteles cōtinui & cōtigui perperā eſſe à nonnullis intellectas

¶ Vnde. 3. palā ſequitur, perperā à nonnullis fuiſſe intellectas continui ac contigui definitiones Ariſtotelis. Quarū primam tex. cōmenti vigeſimi ſexti. quinti phyſicorū. Et tex. cōmēti primi. ſexti eiuſdē libri phyſicorū tradit, Secūdā. quinto phyſicorū relato. tex. cōmenti vigeſimi secūdi. Cū enim refert, cōtiguorū vltima ſe tāgere, & cōtinuorū vltima eſſe vnū, nō denotat per hoc Ariſtoteles diuerſum ſitum contigui à ſitu cōtinui. Vtraq; enim tam cōtigua, quàm continua conſequēter ſe habent, ac ſe tangūt, quod cōtinuū omne ſit cōtiguum, & nō ecōtra, vt Ariſto. 4. Topicorum. cap. 2. refert. ſed tātùm vnionem partiū continui vt faciētiū vnū in definitione cōtinui dicit, contiguo illam deeſſe ſignificans, quod vltima ſint ſimul. Si enim contigua in mēte ſeces in quatuor ęquas plures vel pauciores ptes, duarūq; mediarū partiū vltima ſe cōtangētia mēte cōſpicias, duo ſimul coëuntia intelliges, nō vnū conſtituētia: ac ſi alterū ab altero ſeiūgere nitaris, ſtatim vtrūque libēter cedet, neq; ab inuicē ſeparari, vt nulla cognatione mutuò deuincta, reſiſtēt, mō aliud non impediat, vt glutinū aliquod vel vacuū dari, aut aliquid infinitè velociter moueri, aut rerū diuidendarū pōdus renitēs. In cōtinuis ſi eādem animaduerſionē feceris, oppoſito cōperto. Duarū enim illarū quartarū, quę mediāt, idem vltimū eſt. Principiū enī vnius, & finis alterius, quod uis mediū earūdem dici pōt, q̄d in cōtiguis nō accidebat. Atque ſi ſeiungere partes illas cōtinui procures, etſi nullū incōueniēs d̄ infinita velocitate motus, aut de vacuo euēturo, aut d̄ alia q̄uis re accidat, ipſæ appetētes vnionē ſeruare, reſiſtēt. quę enī vnitę ſūt ptes, minoribus incōmodis obnoxiæ ſunt, quàm ſeiunctæ.

¶ Vnde, vt pluries dixi, ſi tabulę duę planę ſine medio iūgerēt ſi eiuſdē ſpeciei eſſent, ſtatī vnirentur: & ſi diuellerētur, diuulſioni reniterēt. Nā renixus ille rerū planarū, quę ꝑpendiculariter ſubleuātur ab aqua planā fi-

guram

guram habente, non oritur propter cõtinuitatem rei, quæ ſubleuatur cũ aqua, ſed vt vitetur vacuũ, aut ſubitus motus, ad quæ vitanda, ſi vi grãdi eleuatur planum, vt cùm ſitula ſubmerſa in puteo tollitur ſurſum, aqua inęqualiter rareſcẽs, cedit aëri ſubintranti inter aquam, & rẽ, quæ ſurſum trahitur, vt perquàm doctè Reuerendus pater Dominicus à Soto ſuis cõmẽtarijs hac noſtra tempeſtate æditis refert.

Inſerta nõ cõtinuari arboribus qbus ĩſeruntur.

¶Et ne quid obſcurũ in re hac linquatur, ſciendum, cùm calamus alicuius arboris cuſpidatim deciſus, in trunci alterius rimam, vt ſic inſeratur, deſcẽdit, vel ſemen arboris alicuius in rimas corticũ aliorum in eoſdẽ vſus conditur, arborque noua in altera diuerſæ ſpeciei inſita creſcit, non cũ prima continuã fieri (quæ enim ſpecie differunt, vnũ continuitate conſtituere nequeunt) ſed tãtùm priorẽ arborem inſitæ alimẽtũ præbere putandum: non aliter, quàm terra eidẽ, cui non potius vnitur, quã arbor ei, cui infigitur. Si enim arbor inſita vi à parente diſſecari cernitur, non ob aliud, quàm quòd radiculas quaſdam in poroſitates anfractuoſas parentis immiſſas habet, quæ per diuulſionem rumpi coguntur, quo modo vniuerſæ arbores, & plãtæ à ſolo, cui inſunt, ſeiungi reſiſtunt, quanuis eidem continuæ nõ ſint. Membranã ab oſſe propter relatam cauſſam difficulter diſſolui exiſtimo, cùm ambo ſi eandem vltimam formam haberent, vt nonnulli opinãtur, ſi ſine medio hæſiſſent, cõtinua dicenda eſſent.

Exẽplo cognitiõis quã habemus, de prĩcipijs rerũ naturaliũ modus humanę ĩtellectiõis ex primit.

¶Sufficere, quæ ſcripta ſunt, exiſtimo, ad dilucidandum negotium hoc hucuſque non exigua tenebra caliginoſum: eóque dimiſſo, accingor exemplũ illud ſciẽtiæ rerum naturaliũ adducere, vt promiſi, quo & præcedentibus facilè noſcetis, intellectiones fieri non rebus, quæ ſciũtur, ſui notionem inferentibus; ſed tantùm ab alijs, ac diuerſis notis, vt Ariſtoteles. primo poſteriorũ. cap. 3. referebat. Exemplumque ſit, notio illa famata, de qua in limine phyſicæ facultatis agitur, Tria eſſe principia rerum naturalium, materiam, formã, & priuationem. In cuius cognitionẽ deuentum eſt, non ipſis principijs ſenſu cognitis (nullũ enim ex his, ſenſibus ſubiacet, cũ ſubſtãtia, duo priora ſint, et modus eiuſdem vltimum, quæ per accidens, & non per ſe ſenſibilia dicũtur) ſed ſuppoſita quadã ſubiectione ipſis ĩtellectis. ita enim ex nihilo nihil fieri, & à puncto in punctum lineam rectam du-

Quid ab Ariſ. ſubiectio appellet.

cere, & alia huiuſmodi appellã tur ab Ariſtotele. primo Poſteriorum. cap. 2. in vetuſta interpretatiõe. Et in paraphraſi Themiſtij. cap. quinto. Certè philoſophi antiqui adeò certã eſſe putauerunt ſubiectionem illã ex nihilo nihil fieri, vt cùm gigni nõnulla videbãt, alijs rebus corruptis, nullã fidẽ ſẽſibus, quibus id cõſpiciebãt, adhibentes, exiſtimabãt generatiões illas nõ eſſe niſi quaſdã principiorũ rerũ, ex quibus omnia conſtabant, alias ac alias trãſformatiões, ſeu metamorphoſes, nulla re deperdita, neq; vlla acquiſita, ſed principijs illis aliter ac aliter ſe habẽtibus. De quorũ prĩcipiorũ eſſe, ĩnumerę fuêre opiniões, vt Ariſtoteles. 1. phyſicorũ. et primo de generatiõe & corruptiõe refert.

Opiniones antiquorum de numero principiorũ entiũ naturalium.

¶ Nonnulli vnum tantùm eſſe credentes hoc, aliqui aquam, alij ignem, alij aliud exiſtimãtes. Alij plura ſpecie diuerſa opinati ſunt: numero certo quidem nonnulli diſtincta, ſed non ſpecie: alij non tantùm certo, ſed in determinato numero differre crediderunt, vt qui atomos, id eſt, inſectilia nominata, principia rerũ poſuêre. Credebãt enĩ iſti illa corpuſcula etſi quanta eſſent, ſectioni non obtẽperatura, quòd elementa rerũ eſſent, & ex quibus ipſæ conſtabant, & ꝙ ſi diuiſionẽ pàterentur infinitã, in nihilũ redigẽda eſſent, vel in indiuiſibile, quorũ vtrũq; impoſſibile, exiſtimabãt: nam adeò arduũ erat apud illos aliquid in nihilũ finiri, vt ex nihilo nihil fieri. Si enĩ poſſet quæ ſũt in nihilũ redigi, dicebãt illi nihil obſtaret, cũ mũdus iſte ĩferior, qui ſub lunę cauo continetur, ptes finitas, ac corruptiõi obnoxias habeat, ſi in nihilũ redigerentur, ipſũ cõtinua anihilatione finiri. In indiuiſibile terminari res ſectas, etiã impoſſibile exiſtimabant, quòd ex non quantis quãta cõflari nõ poſſent, modo res omnes quãtas noſcimus, ideoq; ſectionẽ in aliquas partes nõ vltra ſecabiles terminabant, illaſq; appellatas, vt dixi, atomos, quæ in radijs ſolaribus cõſpiciũtur, principia rerũ eſſe vt certũ crediderũt. Et ex ſe, ꝗ

Philoſophos aliquos fuiſſe nec alterationẽ p nouæ qualitatis generationẽ fieri credidẽre.

vniuerſis phyſicis, qui relata cõmenti ſunt, nõnulli nõ alterationẽ neq; affectionẽ vllã corrporũ fieri qualitatibus vllis diſtinctis à principijs ipſis permiſerũt. Calidũ enim & frigidum non niſi principia ipſa aliter vel aliter habẽtia exiſtimauerunt eſſe, vt diaphanũ, quod pluri vacuo cõſtabat, opacũ, quod pauciore (vacuum enim in rebus admittebãt) quin corpuſcula illa quibuſdã vacuis medijs cõponere vniuerſas res exiſtimabant.

Phyſicorũ non nulli vacuũ eſſe admiſſerunt.

¶ Rela-

Ariſ. opinio de principijs rerũ naturalium.

¶Relatis phyſicis poſterior Ariſtoteles alienum à veritate exiſtimãs, ignem, & aquam, ac omnia entia eadem ſubſtãtia participia eſſe, ac modis quibuſdã tantùm differre: etiã ſubiectionem illã ex nihilo nihil fieri moderans, corruptionem entiũ credidit fieri non per abolitionem omnimodã entis corrupti, ſed deperditione tantùm potioris partis eſſentialis eiuſdem. Opinatus quidem eſt, vniuerſa corpora corruptibilia ex duplici cõſtare parte eſſentiali, alterã quarum materiam appellauit, aliã formam dixit, quę penetratiuè, & ſimul eſſe poſſent: materiam ſubiectum aptũ recipere quaſuis formas, opinans eſſe, vt cera, omnibus figuris ſubijcitur: formam, quæ dat eſſe rei, & conſeruat rem in eſſe, diffiniuit. Cũ ergo res gignuntur, aliquid noui, quod nunquam præfuit, acquiri exiſtimauit, formam ſcilicet, & aliud ex re, quæ corrumpitur ad nouæ generationem aſſumi, puta materiam. Et hoc cõmento vniuerſa, quæ gignũtur entia, verè dicenda noua aſſeruit: quoniam generationis terminus, totum compoſitũ, quod nunquam præfuit, eſt. Et quæcunque corrumpũtur, verè corrupta etiam dicẽda credidit, cũ compoſitũ deſinat, quod erat, eſſe: quibus compatitur, ex nihilo nihil fieri, verum eſſe. Nihil enim ſimpliciter non vocat ens, quod eſſe deſiuit, ex quo aliud genitum eſt, ſed quoquomodo ens, quòd materia rei corruptæ tranſiuit in materiam rei de nouo genitæ. Et quoduis corruptum non in nihilum verti dicit, cùm cuiuſuis corrupti materia maneat, hãc enim perpetuã, incorruptibilem, ac ingenerabilem eſſe, vt certiſſimum credidit Ariſtoteles.

Hippocratis ſẽtẽtia de prĩcipijs rerũ naturaliũ.

¶Hippocrates medicus, prior multò Ariſtotele, in primo libro, quem de humana natura inſcripſit, poſtquam retulit philoſophorum, qui eum præceſſere, de rerũ naturalium principijs opiniões, omnibus vſque in ſua tempora aſſeuerantibus, vnum eſſe rerum principiũ, alijs ignẽ, alijs aërem, alijs aquam, alijs terram dicentibus id eſſe, vniuerſos increpat, quòd diuerſis verbis eandem ſententiam protulerint, eodẽque in genere medio vſi, diuerſam concluſionem collegerint. Mediũ antiquorum, etſi non ſatis ſit explicitum ab Hippocrate, ſcimus eſſe, quem retulimus, cũ quo fulciebatur aliorum phyſicorum opinio, dixerimus.

Experimentis

¶Et quantum intelligere poſſum, ipſe à præcedentium opi-

 nione

nione abhorruit, experimẽtis,
quibus phyſici quàm maximè
inniti tenentur, conuictus. Ve-
rũ an in Ariſtotelis commentũ
inciderit, cõficiendi res natura
les ex materia & forma, an quid
aduerſum ſenſerit, mox dicam,
prius vnico experimento eiuſ-
dem ducto, & explicito, quo ex
ploſiſſe Hippocrates exiſtima-
uit veterum ſententias atteſtan
tium ex vno ente non diſtincto

Ratio Hippocratis qua p̃bat oĩa nõ eſſe vnum.

ſubſtantia ab alijs, ſed tãtum nu
mero, omnia cõſtare. Illud hoc
erat; ſi omnia vnum eſſent, ho-
mo non doleret. Id libro citato
ijs verbis retulit. < Mea verò
eſt ſententia, ſi vnum ſit homo,
nullo vnquã dolore afficiatur,
neque enim eſſet à quo doleret,
vbi vnum tantùm foret. Quòd
ſi doleret, etiam neceſſariò vnũ
quoque medicamentum eſſet.
At verò multa habentur, quia
multa in corpore inſunt, quæ cũ
præter naturam à ſe mutuò cale
fiũt, aut refrigerantur, aut ſicce-
ſcunt, aut humeſcunt, morbos
pariũt, ex quo multæ ſunt mor-
borum formæ, & multæ quoq;
illorum curationes. > Quod
experimentum vim grandem
habere aduerſus illos antiquos
philoſophos, & quoſuis alios in
propatulo eſt. Nã cũ dolor non
ex alio ortum trahat, quàm ex
aliqua indecenti affectione in-
ducta in rem patientem dolo-
rẽ: ſi homo, ac cætera entia ſub-
ſtantiam impaſſibilem ac incor
ruptibilem haberent, non eſſet
vnde dolor, neque delicia illis
inferri poſſet. Conſequentiam
bonam eſſe, ratio probat. Si e-
nim indecens ac nocuum non
inferretur rei, quæ dolorem pa-
titur, quia incorruptibilis ipſa
eſt, ergo vel vtile, vel nihil. Si vti
le, abſurdum, & ab omni exiſti-
matione alieniſſimum eſſet, rẽ,
cui infertur, dolere, ac malè ha-
bere: cùm potius delectari, &
mulceri rem, eſſet veritati cõfor
mius. Si nihil, non eſt vnde
plus dolor quàm delicia infer-
rentur. Incolumi enim, ac o-
mnino inuariata manente re,
nulla ſignari poteſt cauſſa do-
loris, aut deliciæ. propinquitas
enim, vel diſtantia rei conueni-
entis aut diſconuenientis, ſuffi-
cere nõ poſſent. Quid enim rei
intereſſet amicũ vel inimicũ ap
propinquare vel diſtare, ſi neq;
propinquitate foueri ab amico,
neq; diſtãtia detrimẽtũ pati va!e
ret, & ecõuerſo inimico euentu
rũ erat? Si enim alterari accidẽti
bus incorruptibile illud princi
piũ entiũ teſtatus quis fuiſſet, at
que ob horũ affectiones aliàs vel
alias dolere vel gaudere, quæ
ſentiunt, dicerentur: nihil ſuf-
ficiens retuliſſe vel ex hoc patet,
quòd

quòd qui ſẽſiturus eſt, nihil cõmodi neque incommodi ex illis affectionibus ſit paſſurus: cũ ipſe in ſua eſſentia inuariabilis ſit manſurus, niſi accidentibus, quæ gignuntur & corrũpũtur, tribueretur vis ſenſifica: eadem priuatis ſubſtantijs & primis rerũ principijs, quod quantũ enormitatis habeat, nemo non ſcit.

Galenus minus beneſẽtẽtiã Hip. primo de natura huma na expoſuit.

¶ Placuit hanc rationem exprimere, quòd Galenus huius loci expoſitor parum eam diſcuſſit. Et alteram Hippocratis conſequentiam etiã bonam eſſe, monſtrare indecens non eſt. Illa erat, Quòd ſi doleret, etiam neceſſariò vnum quoque medicamentum eſſet. At verò multa haberi conſpicimus. Colligi ſufficienter ex antecedẽte illo conſequẽs illud, ratio hæc probat. Si entia, vt antiqui opinabantur, vnica duntaxat ſubſtantia, vt dixi, participia eſſent, iã quòd affici poſſent, & hanc ſuorum accidentium corruptionem ac generationem ſenſiſſent ipſa, quod impoſſibile eſſe probauimus, ſola medela diſtemperiei indigerẽt: ſed euentus teſtantur ex abundantia humorum calidorũ, frigidorum, humidorum, & ſiccorum, ac ex ſimplicibus diſtemperiebus inumeros fermè morbos conflari, quoſdam compoſitionis, qua indigent aliquæ formæ, vt in ſuo eſſe aſſeruentur, alij complexionis, ergo falſum aſſeruiſſe opinantes decẽter mõſtratum eſt. Reſtat aliter probare conſequentię illius bonitatẽ, ſi dolerent entia, quæ vnum eſſent, quòd tantùm vnica medela diſtemperiei indiguiſſent. Et hanc hoc modo probo. Si cuiuſuis entis nihil aliud niſi temperies quędam amitti poſſet, ergo ens ad ſui medelam tantùm reductore in propriam temperiẽ indiguiſſet. Hæc conſequentia bona eſt, cùm in genere non plura poſſint eſſe remedia, quàm morbi: ſed euentus, vt dixi, probant eſſe innumera remedia, ergo innumeri morbi ſunt: multitudoque morborum nõ aliũde trahere ortum poteſt, quàm ex hoc, quòd homo, & cætera viuentia pluribus incommodis ſunt expoſita, tam compoſitionis, quàm vnitatis, & cõplexionis illorum quouis paratis ipſis corrumpi: ergo illud, quod erat non impaſſibile, ac incorruptibile exiſtimari poterat. Quin cùm adeò diuerſis morbis & incommodis viuentia corripi videamus, & contrarijs remedijs quædam bene habere, alia perperam, ex ſubſtãtijs diuerſis cõſtitui, non à vero deuiare meritò cenſendum eſſe. Has quidem omnes ſubſtãtias (quę miſtę ſũt)

ex igne, aëre, aqua, & terra conflari docens Hippocrates, etſi non adeò planis verbis vt nos expreſſit.

An Hippocrati viſũ elemẽta ex materia & forma cõſtare, an aliter ſẽſerit.

¶ Sed nec his dictis intelligi poteſt, an cum Ariſtotele ſentiat ipſe conſtituens entia vniuerſa ex materia & forma, an aliud ſit opinatus, ob idque quod aſſequor de hac re exarare nõ grauor, promiſi enim parum ante id me facturũ. Primò quidem quantũ callere valeo ex ijs, quæ in Hippocratis commẽtarijs reperi, mutuò elementa corrũpi, generariq; ex ſeipſis, ipſum putaſſe mihi certum eſt: verùm an cùm hæc gignuntur, alterum eſſentiale tantùm acquirant, putà formam, aliud ex corrupto ſuffurentur, materiam ſcilicet, nõ adhuc eundem voluiſſe mihi compertum eſt. Neque enim vlla ratio Ariſtotelis adeò cogit aſſerere eſſe in ſimplicibus illa duo principia materiam & formam, vt ſi oppoſitum opinari velit, non plus fidei illi aduerſo inuento adhiberi poſſit, quàm Ariſtotelis placito. Si enim quis opinaretur entia vniuerſa miſta conſtitui ex elemẽtis mutuò inter ſe agentibus ac reprimentibus ſupremas ſuas qualitates, donec tẽperies ea reſultet, qualis pro forma miſti prærequiritur, quæ ſine hac nõ aſſeruatur, & ipſa corrupta, ſi contigerit aliam temperiem dignam alterius miſti forma gigni, cui ſuccedat alia miſti forma addita elementis, quæ relicta ſunt, ex prioris formæ corruptione (vt prior fuerat) aliud nouum miſtũ fieri: ſi verò non acciderit præfatam temperiem produci, elementa ſeiungi, & verſus propria loca tendere ſine vllius miſti noua generatione credatur, nihil huc uſque indoctè dictum eſſe exiſtimabitur. Si enim quammaximè inconuenire crediderint aliqui corrumpi ens, & ex eo nihil gigni, vt in præcedenti euentu retuli, duobus facere ſatis exiſtimabo. Primò, quòd illud nõ ſit perpetuò verũ, niſi cùm elementa corrumpuntur. Secũdò etiã, quòd illa aſſertio denominatiuè vera ſit, etſi non ſemper formaliter. Verè enim dici poteſt, quatuor elementa acquiſiuerũt proprias denominatiões, quas amiſerant, cùm ex ligno putre facto, elementa cõſtituentia cũ diſſoluta ſunt, & in natiua loca tenderunt: quia forma miſti oppreſſa erant, & compoſitum nomẽclaturam miſti ſortiebatur, elementorum nominibus ſub ſilentio præteritis, & poſt miſti corruptionẽ cuiuis, vt dixi, proprium nomẽ ſupereſt.

¶ Et vltra præfata, quæ Ariſtote

lis

Vtrũ elemẽta ex prima materia et forma cõſtẽtan an non.

lis dogmatibus non aduerſantur, imò adeò vera, vt phyſicam demonſtrationem habeant, de qua alibi, ſi quis hoc iam Ariſtotelico placito palàm contrarium protuliſſet, ipſa elementa cùm ſimplicia ſint, & nullam compoſitionem ex partibus eſſentialibus admittãt, corrumpi, nulla materia relicta, quòd ſimplicia non eam compoſitionem patiantur, quã miſta tolerare diximus, et gignuntur etiam, neque vlla materia ſuppoſita, quid ab his, qui tantùm phyſicis rationibus innitũtur, falſum dictum putabitur? porrò nihil: quin rationi conformius hoc, quàm illus materiæ primæ fictæ exiſtentia. Et vt pateat, quod iſtorum decretorum veritati conformius eſt, an Ariſtotelis, referentis non tantùm miſta conſtitui ex elemẽtis & formis miſtorum ſuperadditis elementis, ſed & ſimplicia ipſa etiam duplices partes eſſentiales habere, materiam, quam primam dicunt, & formam elementi, vel quòd tantùm miſta verè conſtituantur ex materia, putà ex elemẽtis, & forma miſti ſuperaddita illis, & quòd elementa nullam compoſitionem patiantur, ſed ipſa tantũ ſint entia citra omnem materiæ & formæ miſcellam ſeipſis exiſtẽtia, vt Hippocrates exiſtimaſſe videtur, fundamenta potiora vtriuſque opinionis ducẽtur, vt per eorũdẽ collationẽ, quæ veritati conformior ſit, quantũ ſpectat ad phyſicas rationes, appareat.

Ariſt. ratio, qua ꝓbat materiã primã eſſe.

¶ Ariſtotelis ſententia primo phyſicorũ. tex. cõmẽ. 69. potiorem rationem ad ſuadendũ ſimplicia elemẽta ex materia & forma conſtitui, ſuppeditabit. hæc eſt, quòd materia ſui indicium exhibuerit per analogiam, quæ etſi diuerſimodè explicatur, nos ſequamur illos, qui addunt dictioni per analogiam, dictionẽ ad formã, quod hoc modo facilius referenda percipiẽtur. Inquiunt enim materiã intelligi, ente, quod de nouo fit, cognito. Quod nullo modo accidere poſſe putabant, niſi alicui enti ineſſet forma de nouo genita, aliàs enim fruſtra inductæ præuiæ diſpoſitiones in ens, quod corrũpitur, fuiſſent, niſi formæ inducendæ cõtuliſſent. Sed ſi illi proſunt, ac prædiſponũt paſſum ad noui entis generationẽ, neceſſariò fatendũ eſt, corrupti aliquid manere aſſeruans diſpoſitiões illas prærequiſitas ad noui entis cõſtitutionẽ: quod cũ nihil ſenſibile ſit, reſtat aliquid inſẽſibile eſſe, quod materiã primã dicebãt. De qua Ariſtoteles 7. metaphyſices. tex. cõ. octaui.

 refere-

referebat materiã nõ eſſe quid, neque quantum, neque aliquid aliorũ generũ prædicamẽtorũ.

Experimentis quoq; ꝓbat materiã primã eſſe.

¶ Idẽ iſti roborabant experimẽto perquam noto, quòd multa accidentia rerum corruptarum conſpiciũtur in rebus de nouo genitis. Cicatrices enim, & faciei figuræ eædem manent in cadauere, quæ præfuerunt in viuẽte. Calor etiam, qui in ſtupa ſentiebatur, dum calere ab igne incipiebat, in igne genito ex ſtupa percipitur. Sed niſi aliquid rei præteritæ in rem nouam maneret, vt ſubiectum eorum accidẽtium, quæ poſt nouæ generationem percipiuntur, ſequeretur tranſire ipſa ex ſubiecto præterito, quod eſſe deſiuit, in rem præſentem, quæ eſſe incepit, quod impoſſibile naturaliter exiſtimatur, accidentibus non migrãtibus a ſubiectis, quibus inſunt: linquitur, ergo materiã, quæ in ente præterito fuit, & enti nouo ſucceſſit, confitendam neceſſariò eſſe, quam iſti primã appellant: quia ea non ex alia componitur, & ſic eadem nulla prior.

Similitudie rerũ artificialiũ ad naturales materię primę ex

¶ Per collationem materiæ rerum artificialium ad res naturales nòn tantùm intelligi materiam primam, ſed eſſe illam probari exiſtimabant. Quia cũ vnicam materiam ſubeſſe pluribus formis artificialibus experiebãtur (æs enim, aurum, & argẽtũ, & multa alia metalla, diuerſis formis ſubijci ſucceſſiuè videbant, & lignum idem diſtinctas artificum formas pati, & in vnica cera mille induci figuras conſpiciebant) inferebant ſic ex rerum materia entia diuerſa fieri per aliarum ac aliarum formarũ ſubſtantialium acquiſitionem, malebantque dicere elementa prima ex his duabus partibus eſſentialibus conſtitui, quàm in vnum duorum ſibi impoſſibilium incidere, in quorum alterum neceſſariò cadere ſciebant, qui hanc compoſitionem entis corruptibilis negaſſent, Primũ erat, confitentibus generationem & corruptionem, entia per corruptionem in nihilum redigenda, cùm nihil eorum maneret. non enim materia neque forma præteriti, ergo nihil (ſolæ enim entis hæ partes eſſe poſſunt) & entium generationẽ ex nihilo fieri, quia nulla materia ſuppoſita: aut ſi ipſa entia corrumpi & generari negaſſẽt, ignis ſubſtantiam non differre ab aquæ ſubſtantia, & aëris ſubſtantiam à terræ ſubſtãtia, & vniuerſorum entium inter ſe tã viuentium quàm non viuentiũ nullã ſubſtãtiæ differentiã eſſe.

iſtẽtia cognoſcit vt autumãt, qui eã finxere.

¶ Hæ fuêre pręcipuę rationes, quibus materiam induxerũt in entium

Rationibus ꝓba

tur primã materiã entibus non ineſſe.

entium compoſitionẽ, quas ſoluere, & nõnullas aducere, qui bus materiæ primæ exiſtentia confutetur, ſufficere videbũtur ad eam abolendam, & tunc maximè, cùm ſine eiuſdem præſentia generationes ac corruptiones fieri poſſe oſtenderimus. Id ergo ĩ primis aggrediamur, hãc cõcluſionẽ in mediũ ducentes.

Cõcluſio cõtraria ſentẽtiæ Ariſ. de exiſtẽtia priæ materię.

¶ Elemẽta in totũ corrũpuntur per actionẽ eorũ, quæ ĩducũt cõtrarias diſpoſitiões ſuæ cõſeruationi, & de nouo gignuntur ĩnibi, vbi alia corrupta fuere, citra vllius materię exiſtentiã. Quæ cõcluſio hac ratiõe primò fulcitur. Si aduerſi opinãtur quãmaximè ĩcõuenire ex nihilo nihil fieri, ideoque cogũtur materiã fingere, quæ ſit ſubiectũ formę, quę ĩducitur ipſã formã fingũt de nouo factã, cũ eius cõpoſitionẽ nihil entis, quod præfuit, ingrediatur? nã materia nullũ eſſe præbet formę, imò ecõtra ij, qui machinantur materię exiſtẽtiã, eam ſuum eſſe recipere à forma exiſtimãt. Vt ergo formã de nouo factam iſti autumãt gigni citra vllius entis præteriti ingreſſum in eius compoſitionẽ, quid inconueniet opinari, ignem, & aquam, terram, & aërẽ de nouo fieri, nulla materia ficta parte eorũ, ſed ipſis nuncupatis ac exiſtẽtibus elementis ſine vllius materiæ & formæ cõpoſitione de nouo genitis? Gigni enĩ dicentur, nõ ex hoc, quòd materiã, ex qua fiãt, ſupponãt (vt aduerſi credidêre) ſed ob id, quòd ens aliquod prius corrũpi, quàm ipſa genita ſint, prærequirant.

Soluit dubium quod inſurgere poſſet nobis aſſerẽtib, non eſſe primã materiã.

¶ Et ſi quæras quod emolumẽtũ adipiſcitur ens de nouo genitũ, ex præteriti corruptione, ſi præteriti materia in huius noui cõſtitutionẽ nõ ĩgreditur, Dicã vniuerſæ naturæ inſtitutũ cuſtodire, ac obſeruare: quę nõ immeritò aliquod ens ſimplex corrũpi, vt aliud ens ſimplex gignatur, ĩſtituit, ne ſi citra alterius entis ſimplicis corruptionẽ, aliud ſimplex gigneretur, cũ nouũ elemẽtũ locũ eſſet occupaturus, nõ eſſet in mũdo pars, quę id capere valeret, niſi duo corpora ſimul eſſe cogerẽtur. Ac aliud nõ minus incõueniẽs ĩferretur, eſſe diſpoſitiones requiſitas ad generationẽ alterius entis in alio diuerſo, & ſuſcipiẽs eas manere: quod ſi natura pateret, cũ aqua caleſcit ab igne, oĩa fieri poſſet, cũ oẽs cõbinationes poſſibiles ĩter calidũ & frigidũ humidũ et ſiccũ poſſet in ea ĩduci, ĩdeq; oĩa entia ſimul fieri & eſſe poſſent.

Obijcit cõtra aſſerta ne-

¶ Quippe neque ſufficienter obijcies, non ob id quòd relatum eſt inſtituiſſe naturam generationem ſimplicis elementi

alterius

alterius ſimplicis corruptionē poſcere, quòd ſæpe ignem ex aëre fieri conſpicimus, quin ipſius aëris non exiguam portionē verti in ignem, cùm montes vrūtur, videmus, loco aëris igniti decupla portione ignis genita, quæ eandem difficultatem naturæ infert, quàm noui elementi generatio. Nam vt natura dēſato aëre cedit igni gēito, ſic dēſata elemēta poſſent cedere elemento recenter producto citra præteriti corruptionem.

gātiam materiæ primæ exiſtentiā.

Soluitur obiectio

¶ Quòd hæc non ſit ſufficiens obiectio, ſic ſoluitur. Quia etſi relatum primum incōueniens ceſſaſſet in generatione alicuius portionis paruæ noui elementi, vitari non poſſet, ſi adeò ingens fuiſſet, vt neque per quātamuis naturalem denſationem cedere illi nouo genito, alia valeret: ac etiam ſecūdum quod diximus, non deeſſet, putà, diſpoſitiones requiſitas ad diuerſarū formarum inductionem ſimul eſſe cū ente contrarias poſcente.

Aërē nō cremari ī mōtiū vſtione.

¶ Sed nequis decipiatur, credēs verum eſſe, quòd inter arguendū aſſumptum eſt, aërē in mōtiū vſtione igniri, ſcitote id minimè verum eſſe. Quippe ſi ita contigiſſet, quòd lignis incēſis, aër ab igne depaſceretur, ſequeretur perſeuerante per aliquod tēporis ſpatiū igne, vniuerſam aëris regionem vertēdā in ignē. Cōſequentia probatur. Si cùm primum ligna inflammari ceperunt, ignis ex lignis genitus erat minoris actiuitatis, quàm poſtquam aëris aliquam portionē vſſit, ac in ignē vertit, & aër nūc minoris reſiſtētię: ergo actio augmētāda eſſet, vnde cōſequētia neceſſaria euadet (nā maior multitudo formæ, quam ſequitur actio, ex igne lignorum & igne genito ex aëre reſultabit, quàm ex ſolo igne ex lignis genito) ergo ſi prior ignis potuit agere in aëris ſpheram, eius portionem exedendo depaſcendoque, poſteà ignis de nouo genitus additus igni præexiſtenti potentior erit contra reſiduum aëris, qui minus neceſſariò reſiſtet, quàm prius, quia aliqua eius portio exēſa eſt, & agens valentius aduerſus ſe habet, quàm ante, vt probauimus, quia illi ignes de nouo geniti, adiuncti pręexiſtentibus, ſemper & ſemper potentiores erunt, quàm præfuerunt, & paſſum æquè proximū vt prior ignis habebunt, vtriq; enim paſſis contigui ſunt, & aër debilior ac debilior, ergo intētum verū, quòd vniuerſa aëris regio eſset incendenda, ſi portio vlla igneſceret, vt multi opinantur. Nec aliter accidiſset, quàm ſi tota aëris regio ſtupis repleretur, & igne

igne incepiſſent corripi, neceſſe
enim eſſet vniuerſas incẽdẽdas,
ſi nõ daretur aliqs ignis extin-
ctor, et qui vim eius repreſſiſſet.
¶Nõ defuit, qui exiſtimauit aë
rẽ nõ vri ab ſphera ignis ſibi cõ
tigua, ne ſi ignis gigneretur, qui
maiorẽ locũ, quã aër, ex quo fa-
ctus fuit, eſſet occupaturus, ſi-
mul cũ aẽre penetratiuè cogere
tur eſſe. Verũ hic, quicunq; fuit
(nõ enim multò ante hæc tẽpo-
ra vita fũctus eſt) decipiebatur,
nõ cõſiderans ſi ob illã cauſſã il
la actio eſſet interdicta, nullũ i-
gnẽ gignẽdũ eſſe in hac infima
aëris regione. Si enim adeò den
ſus eſſet aër, vt vlterius dẽſari nõ
poſſet, ad cedendũ igni gignen
do in ſuprema regione, quomõ
do cõbuſtiones materiarũ & ſtu
parũ fierẽt citra penetrationẽ di
menſionũ? Credere enim in ſu-
prema regiõe aẽrẽ eſſe ſũmè dẽ-
ſum, non valentẽ concedere lo-
cũ igni gignendo, & in hac infi
ma eſſe rariorẽ, aduerſus omniũ
phyſicorũ aſſertionẽ eſſet, ipſis
opinantibus, vi motus cæleſtis,
cui proximior eſt aẽr ſupremus
quàm infimus, ac igneo calore
illam aëris ſupremã regionem
rariorem multò eſſe hac infima.
Sed iam quòd illi daretur ſupre
mum aërem eſſe adeò denſum,
vt ſi ignis gigneretur ex aëre,
nequaquam poſſet plus cogi ac
denſari ille ſupremus aër, quid
obſtaret, eundem ſupremũ aẽrẽ
cedere igni de nouo genito, im
pellẽdo hũc infimũ aërẽ verſus
terrã, ac cogendo illũ in arctiorẽ
locũ, cùm ipſe inferior denſari
plus poſſit, vt experimenta hu-
ius infimæ regionis teſtantur.
¶Cũ in præſens nonnullorũ er
rores corrigere nitor, meis ſcri
ptis aliquos lectores huius loci
in mẽdacia nõ exigua irretitos
fuiſſe ſuſpicor, quos ab eis vindi
care cõpellor, ne in id malũ inci
dant, quod decreui vitare, cùm
hæc conficere inſtitui. Primum
hoc erat. Si ignis hic infimus nõ
poteſt aërem vertere in ſui natu
rã, vt me probaſſe conſtat, ergo
vel ſupremus tantùm id efficere
valebit, aut neuter: ſi neuter, er-
go ignis ingenerabilis eſſet ex
aëre, & per cõſequẽs nõ adinui
cem trãſmutabilia eſſent elemẽ
ta, vt omnes, qui rectè philoſo-
phantur, autumãt. Si ſupremus
tantùm ignis aërem cõtiguum
incendere poteſt, mirum eſt,
quòd vniuerſum aërem modo
ante dicto non abſumpſerit, vel
ſi (ne daretur dimenſionum pe
netratio) ignis vrens ac vltra v-
rens adeò coëgiſſet aëris vniuer
ſas partes, vt nulli cedere poſſet,
& ob id ignitio ceſſaſſet, quomo
do hic ignis ĩfimus ex ſtupis vel
materijs dẽſioribus procreatur,
& di-

Im ꝓbat' ſentẽtia cuiuſdã neoterici reddẽtis cauſſã cur aër ab ignea ſphera nõ abſumatur.

Propo- nũc duo dubia: al terũ de igne ele- mẽto, ꝗ quo hic.

& dimenſionum penetratio nō viſitur? quin aër hic cedens ignibus quantumuis ingentibus cō ſpicitur.

Proponitur aliud dubium de igne nō aſpirato.

¶ Secundus error, qui ex meis ſcriptis perperam intellectis elici poſſet, eſſet. Si ignis hic infimus non comburit aërem proximū, vt ego teſtatus ſum, nulla reddi cauſſa extinctiōis ignis non aſpirati valeret. Nam quæ alia potior tribuenda eſt, quàm prohibitio aëris puri, ex quo alē dus eſt ignis? Sed ſi ipſe aër ignibilis non eſſet, cauſſa illa caſſa ac inanis eſſet: & cū nulla alia potior ſit, ſequitur, quòd ego ſim cogendus aſſeuerare aërem poſſe incendi, vt Ariſtoteles primo Meteorologiæ cap. tertio ſenſiſſe videtur, inquiens non multò ante capitis finem: videmus itaque, motum poſſe aërem ſegregare atque incendere.

Primū ſoluitur dubiū.

¶ Vt primum dubiū ad amuſſim ſoluam, expedit diſcutere, an, vt potior phyſicorum pars opinata eſt, ignis elementum ſimile huic noſtro ſub cauo orbis lunaris ſitum ſit, excedens aëris molem in decupla proportiōe, an id ſit commentum quoddā, ac quædam vetuſta fictio, ſimilis poëtarum campis Elyſijs, et Erebi ſtygijs, ac inferi furijs. nō enim videntur potiores rationes, ductæ ad teſtandum ignis illius immēſi exiſtentiam, ac ſitum, quàm eorum, quæ retulimus. Quin cùm noſtrum nullus caua terræ vniuerſa ſcrutatus fuerit, poſſet, qui proteruiret, minus petulanter aſſerere, relata in locis adeò intimis ipſius terræ incluſa eſſe, vt nulli liceat præ immodica diſtantia ad ea adire, quàm illo mendacio de igneo ſitu hominibus imponere, cùm ob oculos ſit locus ille, vbi ipſe eſſe fingitur, & minimè viſitur, qui non præ magna diſtantia non conſpectus dici poſſet, quòd multa excelſiora illo perſpicuè conſpiciantur. Stellę enim, quæ planetæ dicuntur, & cætere firmamenti, multò excelſiores ipſo cauo lunæ, vbi ignis eſſe perhibetur, ſunt.

Quæ de igne ſenſit Ariſtoteles.

¶ De hocce negotio Ariſtotelē hæſitaſſe exiſtimo. Nam quarto phyſicorum. textu commē. 46. inquit. ≺ Et propter hoc quidem terra in aqua, vt in loco continente, hęc verò in aëre, hic verò in æthere, æther verò in cælo, cælum verò non amplius in alio. ≻ Quam ſententiam explicans doctor ſanctus, æther, ignem expoſuit. Quod ſi à nōnullis non reciperetur, cùm ab Ariſtotele non rarò pro ipſo cælo æther ſumatur, vt libro de mundo ad Alexandrum, etiam nonnunquam aër ipſe ſic nuncupe-

cupetur, Vergilio dicente, reſo
natq; fragoribus æther. indoctè
tamē ijs authoritatibus cauilla
retur beatus Thomas: ꝙ locus
Ariſtotelis. 4. phyſicorum cita-
tus, non aliā patitur expoſitio-
nem, niſi ab eodē æditā, vt qui-
uis facilè intelliget. Nam ſi aërē
expoſuiſſent, non eſſet verū, aë-
rem eſſe locū aëris, ſicut neque
cælum eſſe locum cæli, ſi æther
celum explicaſſent. Idem decre
tū de ſitu ignis ſub lunari caui
tate ſecundo de cælo & mūdo.
textu cōmenti. 30. etiā protulit.
ac eodē tex. commē. 93. & quar-
to cæli. tex. commē. 27. ac inibi
tex. commen. 34. Et multis alijs
locis idem voluiſſe palàm eſt.
Verùm primo Meteorologiæ
cap. 3. et. 4. expreſsè profert non
lōgè à principio capitis quarti.
prædictis cōtrarium, niſi nō cō
trariū, ſed expoſitio præceden-
tium appelletur quod ſubſequi
tur, Franciſco Vatablo interpte.
vetuſta. n. interpretatio adeò cō
fuſa eſt, vt Vatabli preferēdā illi
cēſeā. Series ergo litere hęc eſt.
< Nam ſtatim ſub ipſa cęli cō-
uerſione ſitū eſt, quod calidū,
aridúmque eſt, quem nuncupa
mus ignem, ſiquidem nomine
vacat, & cuilibet fumidæ ſecre-
tioni cōpetit: attamē quia qđ ta
le eſt, ex omni corporū gnē maxi
mè ſuccēdi, ac cōflagrare ſuapte
natura poteſt, ideo ſic vti nomi
nib9 eſt neceſſe. Sub hac verò na
tura collocatus eſt aër. Noſſe au
tē oportet hanc veluti ſuccēſio-
nem, quā nūc ignē diximus, cir
ca eius ſpheræ extremum, quæ
terram ambit, extēſam eſſe: quo
fit, vt cùm exiguum forte for-
tuna motum nacta fuerit, ſæpe
fumi modo inardeſcat. nā flam-
ma feruor eſt ſpiritus aridi >
A quo non diſsident, quæ ter-
tio cap. ſcripta fuēre. in quibus
locis expreſsè profert id, quod
ſub cauo cæli prioris, puta lu-
naris, cōtinetur, calidum & ſic-
cum appellatum, eſſe idē cum
nominata exhalatione.

¶ Miror quidē, et nō immeritò,
cū Iacobi Fabri Stapulenſis pa-
raphraſim prædicti loci lego,
adeò manifeſtè audentē corrū-
pere literā hanc palàm proferē-
tem id, quod eſt ſtatim, id eſt, ſi-
ne medio, ſub cęli conuerſione,
id eſt, ſub vltimo motu cæli, pu-
tà lunæ, quid calidum & ari-
dum eſſe, & nominari ignem,
ꝺfectu alterius peculiaris nomi
nis, & ſi nō ignis ſit, cùm ſit in-
terpretatus loco horum verbo-
rum calidum & aridum nō, lu-
nari circulo cōtiguum eſſe, ſed
igni, quē dicit eſſe cælo cōtigu-
um: adeò turpiter peruertens
lucidam ſententiā, vt ſi affirma
tiuam pro negatiua explicaſſet.

Iacobi Fabri de igne improbatur expoſitio.

Et

Et plus admirari occurrit, cũ alia eiuſdẽ Ariſtotelis ſententiã ſeptimi capitis eiuſdem libri expreſſè idem quod relata proferentem. Nam hoc quod ſequitur. < Supponimus enim mũdi terræ circunfuſi primam eã omnem partem, quæ orbiculari ſubeſt lationi, exhalationem eſſe calidam aridamq́; eam autem & inſuper aëris quem ſuo in ſinu fouet, ac ambit, haud parũ circularis latio ac motus ſecum circa terram raptat verſatque. > Non minori petulãtia auſus ſit vitiare, loco prædictorum verborum ſcribens. < Cũ eleuatur exhalationis calidæ & ſiccæ multitudo, vſque ad illam ſupremã aëris regionẽ in ignis confinio exiſtentem, circulari motu agitatam, quę quidem cõpacta ſit, & denſa, bene inflammabilis, ſic vt non multum exuratur, neque citò extinguatur, cometa generatur. &c. > Tripliciter his in locis ab eo, quod ſcripſerat Ariſtoteles, deuiãs. Primò, fingens ignem verum eſſe prope cęlum, & eundem nõ eſſe idem cùm eo, quem Ariſtoteles appellat exhalationem calidam & ſiccam, quod negauit Ariſtoteles inibi, vbi ipſe id fatetur. Secundò, quòd referat hanc exhalationem contentam in ſuprema regione aëris incendi ab igne vero ſuperiore ipſa, cũ Ariſtoteles ignitionem hanc motui cęleſti, & nõ igni, ſimili huic infimo, quem ab eo loco abeſſe, pro certo credebat, tribuerit.

Tertiò, quòd exhalationũ locũ eſſe opinatur ſupremum aëris, poſt has verò ignẽ ſuperiorẽ arbitratur, cùm Ariſtoteles locis citatis, exhalationum locum ipſum lunæ concauũ clariſſimè eſſe dixerit. Et tertio capi. huius primi Meteorologiæ libri adeò expreſſè, vt dubitari non poſſit, retulerit, inquiens. < Quod enim ſuperiori in loco conſiſtit, & ad lunæ globum vſque porrigitur, corpus eſſe diuerſum ab igni & aëre dicimus. Verùm enimuero in eo alius magis alius minus purũ eſſe ac ſyncerũ, differentiaſque ſortiri. > Quibus verbis quid illuſtrius, vt mens Ariſtotelis noſcatur, nolentis ignem alium ſub cauo lunæ contineri, quàm exhalationes quaſdam puriores his inferioribus? Neque adeò miror huius viri hoc in loco errores, cùm hos confero ijs, quos in paraphraſi eiuſdẽ in libris de anima lego, qui quibuſuis enormiores ſũt, ac tales eſſe, quales profero (ſi Deus conceſſerit) explicabo, cùm commentaria ſuper præfatos libros ædiderim. Nec liuore vllo tabeſcens, aut odio Iacobũ Fabrum multa erraſſe ĩ paraphraſi librorũ de aĩa.

exardẽs (meã conſciẽtiã teſtor) adeò liberè in bonũ virum ſum inuectus, ſed vt lectoribus caueã, ne illius ſcriptis irretiãtur.

Quæ igni atti nent explicãtur & Aris. cõtrariæ ſentẽtiæ proponuntur.

¶ His, quæ ex Ariſtotele audiſtis, ad amuſſim exaratis, ſupereſt non exiguus labor, porrò explicare, an ſcilicet iam quòd in ſuprema illa regione cælo contigua nullus ignis ſimilis huic in imo ſit, vt neq; viſitur, hic ignis à nobis verſatus, ſit elementum illud quartũ, quod miſtorum compoſitionem ingreditur, an alius: ac ſi alius, an ignotus, vel viſui ſubiacens: & ſi ſic, quæ accidentia conferentia magnam partem ad cognitionem ſubſtantiæ ferat. Quippe adhuc ſi relatis tantùm Ariſtotelis ſentẽtijs innitamur, maiora dubia inſurgunt. Nam iam quòd aliquis dicere vellet, illud aridum & ſiccum, quod ſub cælo eſt, eſſe elementum ignis, ac ab iſto infimo differre, quòd ſit miſtus hic, ille verò ſimplex, qui alio nomine exhalatio ab Ariſtotele nominatur, mox dubitare cõuenit, An hic inferior ignis calidior illo ſupremo ſit, an minus calidus. Eſſe enim calidiorem hunc infimum, verba Ariſtotelis dicere videntur, cùm per vlteriorem calorem genitum à motu cæleſtium rotarum, exhalationes contiguæ cælo, quas im- proprio nomine ignes vocauerat, in gyrum actæ incendãtur, vt ipſe refert. Ergo ſi incenſionẽ ſimilem ignibus noſtris patiuntur exhalationes, ignes appellatæ (vtroque enim nomine fruitur illud, quod orbi lunari contiguum eſt) non ſummè calidę erãt, imò quid ſimile fumali euaporationi exeunti à candela nuper extincta dicendę, quæ manifeſtè flãma ipſa minus calidę ſunt. Ex alia parte cùm vnũ ex elementis ignẽ poſuerit Ariſtoteles, ipſumq; calidũ in ſummo eſſe dixerit multis in locis, præſertim. 3. phy. text. com. 44. &. 2. de gene. text. com. 16. & eodem lib. text. com. 23. & lib. de ſen. & ſenſato. cap. 4. &. 2. metaphy. tex. com. 4. videtur ſi hic ignis infimus nõ eſt purum elementum, quod ipſius purum ſeiũctumq; à natura terrea, aërea, aqueaq; fuerit, calidius neceſſariò hoc futurum, cùm hæc potius hebetare calorẽ, quàm acuere ſint nata. Niſi machinatus fueris, eſſe aliquod elementũ calidius omnibus elemẽtis, quod à miſto aliquo calore ſuperatur vinciturque. Vt plũbum videmus grauitate ſuperare terram ſummè inter elemẽta grauem.

Dubitatur vtrũ corporũ

¶ Nec minus dubiũ relato aliud occurrit, An verũ ſit, quòd ipſa corpora cæleſtia ſuo agiliſ-

cæleſtiũ motu iſta infima corpora calefiãt ac in ignẽ vertantur.

ſimo motu ſubdita corpora elementorum calefaciant adeò, vt flagrare nonnulla compellant, vnde illæ, quas cometas appellãt proueniũt. minimè enĩ ſimplicium corpora motu calere conſpicimus, cùm flumina rapidiſſimis curſibus acta, per pręcipitia loca irruentia, accendi non videamus. Si enim contigiſſet, quod me expertum fuiſſe non memoror, aquã ſic actam minus frigidam dijudicari ſeipſa quieſcente, potius aëri ſubintranti partes eiuſdẽ aquæ, indeque ampullas et ſpumam eleuãte, tribuerem ego mitiorem frigiditatem, quàm motui. Boreas enim ac Aquilo vi ingẽti cõmoti, aërẽ ipſum adeò citiſſimè mouẽt, vt velociſſimos ſagittarum curſus ſuperent: qui tamen & ipſe aër agitatus frigidiſſimi à nobis ſentiuntur. Cùm enim liqueſcunt ſagittarum plũbei cuſpides à balliſtis in aëra immiſſi, non calore aëreo, ſed vi proprij motus ſagittæ & ſuæ cuſpidis accenduntur.

Soluuntur dubia.

¶ Si ſolutionẽ horũ de igne dubiorũ reddere conarer, Ariſtotelis verbis adſtrictus, non facilè me extricaturũ à tot fermè contrarijs ſentẽtijs expectarẽ, ideo quàm breuius poſſim, quod verũ eſſe reor, in mediũ proponã. Vos, q legitis id, pẽſate, ac quorũuis ſententijs conferte. Spero enĩ idẽ iudiciũ de negotio hoc vos edituros, qđ ego. Eſt ergo meum decretũ, in ſupera regione cælo contermina, ſuſtantiam quandã calidã ſiccamq́; eſſe, ſua conſiſtentia nõ diſſimilem aëri, & ſi accidentibus tactui pertinẽtibus iudicari valde differẽs poſſit, quòd calidior ſicciorq́; multò aëre iſto à nobis verſato ſit, quin ipſo, quẽ vocamus nos ignem calidiorem eſſe certè reor. An exhalatio illud ſit vocandũ, an ignis, an alio nomine frui valeat, nõ noſtra intereſt: hoc tantùm nobis ſcire expedit, ſua ſubſtantia diſtare ab aëre, vt aër ab aqua, vel terra. Hũc æſtatis temporibus ſuam ditionem ac imperiũ magis propagatũ, ac nobis propinquius habere exiſtimo, vi ſolis, aliorumq́; ſyderum fouentium eiuſdem calorem ac ſiccitatẽ, vt hyemis in magis arctum locum retractum puto, vi aliorũ ſyderũ oppoſitorũ fauentium frigiditati. Neque propter illam eiuſdẽ ingentẽ propagationem æſtatis tẽpore duo corpora penetratiuè eſſe cogũtur. Quòd & ſi aër, qui in ignẽ illũ ſyncerũ vertitur, pluſculũ quàm aër prior diſtendatur (nõ enim illã decuplã proportionẽ acquirere credo) nõ deeſt quid cedat: nã & eiuſdẽ aëris alia portio,

Decretũ Authoris de vero igne.

quæ

quæ oppoſitū ſitū habet, vbi tūc
rigores hyemis in Antipodis
verſantur, denſatus, huic cedere
poteſt. Et aqua ac terra, quæ mi
norē molē quàm hyeme & au-
tūno habēt, etiā locū exhibent.
Quò facilè ſoluitur illa, quæ vi-
debatur ingens obiectio, Quo-
modo ſcilicet omnia nō flagra-
bāt igne, ſi ipſe aëris portionē vī
cere poterat. Nā nos dicim9, ꝙ
ignis, & cōſtellationes calidę et
ſiccę paulatī ac paulatī aëris p-
tes calefaciēdo ac exiccādo cali
das & ſiccas reddūt, formā illā
ſyncerā ignis inducēdo per to-
tū æſtatis tēpus, donec autūnus
vergit, vbi oppoſitū accidere in-
cipit, alijs ſyderibus oppoſitū ꝓ
curātibus, quæ paulatim extin-
guentia ardoris ariditatiſq; ex-
ceſſū per frigiditatis ac humidi
tatis vel ſiccitatis inductionem
ignem corrumpunt, & aquæ ac
terræ generationem augent.

Soluitur antecedēs obiectio ꝓbare nitens omnia incēdenda eſſe ſi exaēre ignis gignere tur.

¶ Quippe nō depaſcit ingnis il
le ſyncerus ſic aërē cōiunctū, vt
flagrare eū cogat: quin cùm in
ſui naturā eū vertit, nō alia eius
accidētia variat, quàm calorem
modicū, ac humiditatē immodi
cā in calorē extremū et ſiccitatē
mediocrē, ad quæ ſequitur ma-
ior raritas, indeque minor viſui
obiectio. Flāma enī nō ignis ſyn
cerus eſt, & ſi potiorē eius por-
tionē in ſui cōpoſitiōe recipiat,
imò miſtū quoddā aëre dēſius.
nō.n. adeò diaphana eſt flāma,
vt aër, imò flāma vitris, cryſtallo
ac alijs multis miſtis minus trāſ
lucēs cōſpicitur. Nēpe ſi ignē in
gredientē cōpoſitionē miſtorū
experiri cupiueris, in viſceribus
animaliū ſemimortuorū manū
immitte, pręſertim in pręcipuo
illo viſcere, cor, nūcupato, ibiq;
paululū manū detine, vbi exi-
miū calorē, et fermē flammeū ar
dorem ſenties, Aly Rodoano. 2.
Techni. dicēte periculū de hoc
feciſſe, & minimè valuiſſe ſuffer
re cordis incēdiū. Eūdē ignē mi
ſta ingredientē etiā in putredi-
ne lanarū, aut ſtercorū, vel cōſi-
miliū miſtorū ſenties. Vrūt enī
nōnulla ſtercora cùm putrēt nō
minus flāma ipſa, quæ à nullo
inductore, calorē potuiſſe ſuſci
pere, cōſtat, præterquā ab igne
ipſo, quē in ſua cōpoſitione pa-
tiebātur, omnibus relatis igni-
bus à flāma quā maximè diſſidē
tibus, præterquā in calore: nam
neq; viſcerū animaliū ſemimor
tuorū, neq; ſtercorū, & aliarū re
rū putreſcētiū ignis lucidus eſt,
vt eo tenebræ illuminari valeāt,
vt neq; ſupremę ſpheræ. neq, vt
ignis hic impurus, flāma appel
latus, à ſe fumū eijcit, vllus ꝑdi-
ctorū excernit, ſed tātùm calorē
in aërē, & in res admotas eorū
quilibet infert, in quē diffiatus

Ignem compoſitionē miſtorū intrantē in viſceribus animalium nuper interemptorum & putredinibus ſtercorū & aliarū rerum tactu percipies.

 exhalans

exhalãs vertitur. Sed d̃ his plus, quàm huic loco expediebat, diximus: alibi enim medijs haud fallacibus, & quæ nullã ſolutionem patiãtur, vt credimus, probauimus ea, quæ hic vt vera ſuppoſuimus, talia eſſe. Exiſtẽtiam quippe formalem elemẽtorum in miſtis, & putrefactionẽ ſeiũctionem elementorum eſſe, & nõnulla alia, de quibus, ſi Deus conceſſerit, poſt loquemur.

Hic infimus ignis nõ ſimplex ſed miſtus eſt.

¶ Redeamus ergo ad vnguem hoc, q̃d igni attinet, explicare, vt q̃d de principijs rerũ inceperamus ſcribere, in totũ finiatur. Ignem ergo hunc infimũ flammam appellatum (non enim de flagrantibus carbonibus, quos prunas vocamus, hic agimus, ſed de flãmeo igne) eſſe miſtũ, vt diximus, multis rationibus ꝓbari poteſt, & quòd denſior aere ſit, vt retulimus, quod minimẽ futurũ erat, calidior exiſtẽs, cui rarefactio cõceſſa eſt, etiam quòd propriam ſpheram, vt locum adæquatum eſſet inhabitaturus, qui nullibi viſitur, niſi aliquos terræ hiatus flammas reddentes, putaueris ignis locũ eſſe, à quo per quaſuis rimas diſcedere ignis ꝓcurat, alijs rebus nitentibus in ſua loca tendere. Et quòd eſſe ſine fouente hic ignis non poſſit, ac quòd inceſſanter excrementoſum fumum à ſe mittere non deſinat, etiam quòd id excremẽtum terreum ac aëreũ ſit, vt tactus fumus hærens caminorum parietibus oſtendit, quorũ nullum accidiſſet, ſi vt cætera elemẽta ſimplici ſubſtantia conſtaret, quæ nullis ex dictis incommodis obnoxia ſunt. Verũ enimuero potiorem eius partẽ ignem ſyncerum eſſe vel ex hoc docetur, ꝙ ſurſum petere nitatur, quod cũ nõ ratione terræ, neque aquæ ſibi conuenire poſſe certi ſimus, neque ratione aëris competere ratio ſuadeat, ꝙ ipſum aërẽ tranſcendere nitatur, aëre non aſcendente neque deſcẽdente dũ propriã ſpherã inhabitat, reliquum eſt ingenti ignis portione dotari, quod probare niſi ſumus.

Aris. primo Meteorologiæ exhalationem & vaporẽ totum quod intercipitur à cauo lunæ & conuexo aquæ nominare videtur.

¶ Syncerũ ignẽ primo Meteorologiæ locis citatis, ac alijs pluribus, exhalationem nominat Ariſtoteles, viſus ipſe inibi id totum, quod à terræ ac aquæ ſuperficiebus conuexis ad cælum vſque porrigitur, in duas partes diuidendũ: alterã quarum, exhalationem appellandam cenſet, lunari globo coniunctam: aliam aridæ ac aquæ contiguã, vaporem nominandam, quaſi hæc duo infima elementa parẽs et origo ſuperiorũ eſſent, & aër vapor, ac ignis exhalatio eſſent dicẽda: q̃d qualitet ab eodẽ

ſit

Quid author de Ariſtotele ſétiat.

ſit intellectũ, diuinare non poſſum. Vnũ tamen, quod ex nonnullis eiuſdem ſcriptis nanciſcor, liberè proferre non vereor: confuſè, indiſtinctéque, vel per quaſdam verborũ tenus diſtinctiones, quæ re non diſsident, aut per nõnullas diſiunctiones Ariſtotelẽ multa dubia, & antiquorum argumenta ſoluiſſe: & alia per quædã ſimilia non minus poſcentia ſuæ cauſæ inueſtigationem, quàm primum quæſitum, ſoluta ab eodem fuiſſe, vt problematum, & totius naturalis philoſophiæ commentaria eiuſdem oſtendũt. Cuius ingenium aliâs perſpicax, in nonnullis hebes à me cẽſetur. Fortaſsis, ꝙ oſcitãs ego, nõ calleo ſui acris ingenij vires, vel ꝙ interpretũ, ac librariorum manus adeò deprauauerint vetuſtorum codicum eiuſdem ſynceritatem, vt nunc nulli liceat dilucidè mentẽ conditoris eorum intelligere. Sed quicquid de hiſce rebus ſit, ac de decreto Ariſtotelis in prædictis locis: & ſiue illud, quod dixi, litera proferat, vel aliud velit (nã contrariæ ſententiæ ex eadẽ elici aut bene vel perperã poſſunt) vt certa habenda ſunt, quæ de igne retulimus. Quibus veris exiſtẽtibus, ſupereſt ignitarum impreſsionũ cauſſam reddere: cùm ſi illic ignis ſyncerus cælo conterminus non eſt, qui in flãmam cometarum vertitur, rapido curſu cæleſtis corporis agitatus, vt Ariſtoteles dixiſſe videtur, quòd neque motus ſimplicium corporum, vt diximus, calorẽ producat, neque ille ignis ſupremus in hunc infimũ verti valeat, niſi adiũctis alijs portionibus terrę atq; aquę & aëris miſtũ, flamma appellata, fiat: ergo Cometæ, id eſt, crinitæ ſtellæ, & põgalas, ac torris, et aliarum huiuſmodi ignitarum apparitionum alia cauſa reddenda eſt.

Cauſſa redditur cometarum & aliarum crinitarũ ſtellarũ.

¶Hác ergo eſſe fumalis euaporationis incendium, hoc eſt, caloris intenſioris additionem in fumali euaporatione, neceſſariò exiſtimare cogẽdus eſt quiuis (cùm ex relatis notũ linquimus) hunc infimũ ignẽ ex quatuor conſtare elemẽtis, qui cùm eiuſdem ſpeciei ſit, illi non ſyncero in ſupera regione viſo ſi accidentia cognitionem ſubſtantiæ exhibent, ſupremum illum ex tot cõſtitui dicere tenemur.

¶Suppoſito ergo naturam crinitorum ſyderum eſſe, quæ relata eſt, quo ad eorum materiã, ſupereſt duo exprimere. Alterum, quomodo trium elemẽtorum, aëris, aquæ, & terrę portiones ſurſum in ignis regionem aſcẽdunt, ſi illic cometæ, quæ videntur, ſitũ habent. Aliud, quæ

cauſſa ignitionis illius materiæ ſit, ſi motus velox cælorum id nō efficiat, vt prædiximus. Vtrique quorū breuius quàm poſſim faciam ſatis, dicendo primùm altero ex duobus modis cōtingere poſſe. vel, quòd vi caloris ſolaris ex terra, ac alijs rebus aridis ſiccisque, putà ſulphure, ſale, nitro, & conſimilibus exhalationes, quæ ſecum ferebant quatuor elemēta, ex quibus conſtabāt, ſurſum in locum illum ferantur, vbi poſt ardere conſpiciuntur, aut quòd concurſu diuerſarum celeſtium influentiarum coëuntium in vnum aëris locum (vt accidit reflecti in certum pūctum radios à concauis ſpeculis reſilientes) ex aëris illius, vbi coëūt, portione, fiat terra per aridum & frigidum influxum: & ex alia parte proximi aëris, aqua, & aëris propinqui nonnulla portio relatis admiſceatur, igne ſyncero, vel vi aliorum ſyderum genito, vel ex proxima ſphera forte fortuna vi alicuius ſyderis deſcendere compulſo alijs tribus elementis commiſto, vt exhalationis conſtitutio ex prædictis quatuor elementorum portionibus conſletur.

Qualiter citra exhala-

¶ Neque immeritò expreſſi, cùm terra vel aliud ex elementis ex aëre gignitur in aëris ipſius ſphera, gigni elementa & exhalationem ipſam ex illis cōſtitutam, diuerſorum ſyderum influxibus in vnum locum conuenientibus: nam vt ſoluerem obiectionem, quæ mihi obijci poſſet, additum eſt. Ea erat, ſi (exempli gratia) aëris verſi in terram ſitus eſſet infra ſpheram ignis ſynceri per cētupedalem diſtantiam, quomodo ſuperior aër, per quem prius lata fuit influentia, non fuit etiam in terram verſus, cùm maior vis illi influxui ineſſet, cælo propinquior, quàm ab eo diſtantior. Nanq; huic reſpondetur per præmiſſa, quòd vnicus influxus non id aſſequutus eſt, vt poſſet ex aëre terrā efficere, ſed multiplices (in illum locum fortè ex motu cæleſtiū corporum tunc concurrentium, vbi neque ante, neq; poſt conuenerant, & fortaſſis in æternum non conuenient) fuiſſe cauſſam generationis illorum elementorum conſtituētium exhalationē, quā verti in ignē, flagrareq; cernimus: ac exiſtimo quoq, ignis ſynceri calore et ſiccitate introductis in eandem, cùm ipſa illi appropinquat, aut concurrētibus diuerſis aridis et ſiccis influxibus in locū illū, vbi ipſa manebat, eāq; illic vrētibus ipſā ardere cōſpici, atq; ad has diuerſas cauſſas

diuerſi

tionē à terra elatam ipſa quę ſurſum gignitur ſi fiat.

diuerſi ſitus ignitorum ſyderũ
conſpiciuntur,ignitioq; quęuis
non aliud eſt,quàm,vt ſupra di
xi, quoddam caloris tã inſigne
augmentum,vt nõnullas aëris,
aquæ, & terræ partes cõſtituen
tes fumidã exhalationẽ vertat
in ſyncerũ ignẽ, qui adiũctus re
pro in fumida exhalatione , &
ſurſum petere procurans, par-
tes alias aquæ, & terræ, & aëris
eiuſdem exhalationis nedum
verſas in ignem ſyncerũ ſecum
miſtas,ac à mutuo connexu nõ
omnino ſeiunctas, dum flãma
nominatur,etiam verſus conca
uum lunæ trahere nititur: niſi
cum vi motus cæleſtium corpo
rum in gyrũ aliquæ ex illis ar-
dentibus exhalationibus agitã-
tur: & cùm ab his motibus deſi
ſtit flamma vi aeris, vel alterius
rei extinguentis illam frigidi-
tate et humiditate,vel altero il-
lorum,ceſſat ac pauſat ipſa,quæ
quãdoq; terræ portione grauita
te premente ignem & alia duo
elementa ſecum miſta terram
verſus currere cogitur , vt aliàs
ſurſum verſus , & non rarò in
gyrum,vt diximus. Conſtitui-
q́; flammam ex terreis partibus,
probat euentus ille paſsim con-
tingens , cùm , ſcilicet , cõo-
perculo vllo flamma hæc infi-
ma aſcendere prohibetur : nam
tunc terrea portio illi cooper-
culo hærens,in fuliginis cõſtitu
tione aſſeruata, cõnexa duobus
reliquis elementis tantùm per-
cipitur: nõ quòd nõnihil ignis
etiam in fuligine non mãſerit,
ſed quòd parum ignis reſpectu
maioris portionis euaneſcentis
ad extinctionẽ flãmæ in fuligi-
ne manere dicatur, flamma ip-
ſa in aërem verſa, à tota ſphera
aëris victa,ſuccũbereq; coacta,
eſſe quod erat deſinens, & eſſe
aer incipiens. Quippe accidit
nonnunquam fuliginẽ aliquã,
quæ miſtũ imperfectũ eſt, cali-
dã & ſiccã eſſe,nõ ignea portio-
ne inſigni intrãte ſui compoſi-
tionem,vt diximus,ſed elemen
tis frigidis non naturali tempe-
rie,ſed eximio calore affectis in
trantibus talis fuliginoſi miſti
conſiſtentiam .Piper enim cer-
nimus non parum graue,quod
redundare in eo elemẽta frigi-
da teſtatur,vt verum eſt, tamen
calidum eſſe ,quia in conſtitu-
tione eiuſdẽ ingreſſa fuêre frigi
da elementa calore eximio affe-
cta:quam temperiem elementa
rem piperis forma poſcens , cõ-
ſeruare ſemper curat . De qui-
bus, ſi Deus conceſſerit, in pro-
prio loco plura dicemus. Iis
ambo ſoluiſſe dubia mox quæ-
ſita exiſtimo , indéque ad ſol-
uendum ſecundum ex illis duo
bus , quæ retro propoſui (nam

primum ſolutum relatis eſt) accingor.

Tractat opiniones non nullorũ reddentiũ cauſſam extinctionis flammæ non difflatæ.

¶ Dubium ſecũdum erat, Quæ eſſet cauſſa extinctionis ignis nõ difflati, ſi ipſa flamma aërem in ignẽ vertere nõ valet, vt ego prędixerã? Cui facillima nunc eſt ex dictis reſpõſio: nã aërem verti in ignem ſyncerum per ignis actionem non negamus: verti tamen aërem ſolũ in flammam, quæ miſtum eſt, inficiabamur. Sed ſupereſt cauſſam reddere illius extinctionis ignis, quæ contingit, flamma non aſpirata. Quam obiter, quia quæſtio tacta eſt, abſoluam, quòd multa falſa de hac ſcripta reperio. Primò in medium ducendo, nonnullorum medicorũ in hoc negotio ſententiam, quæ hucúſque ſubtilis & vera à neotericis eſſe putatur. Secundò aliam à nobis olim inſciè meditatã ꝓponendo. Vltimóque quod verum eſſe opinamur, referendo.

Gentilis de Fulgineo extinctionis flammæ opinio refertur.

¶ Gentilis de Fulgineo, Auicennæ expoſitor, ſimilẽ extinctionẽ flammæ, ꝓhibita exufflatione, eſſe putat hominum morti cohibita reſpiratione, atq; vtriuſque cauſſam eſſe opinatus eſt, calorem flammæ non exufflatæ, aut humani ſpiritus nõ reſpirati intenſiorẽ reddi, defectu aëris refrigerantis, ac moderãtis calorẽ eximium flammæ aut ſpiritus, quòd remiſſa intẽſiora moderãtur, tẽperantque: ſolitũ dici ab ſcholaribus ꝑ alia verba, Remiſſe tale, remittit intenſe tale: atq; illam caloris eximiã intenſionẽ cauſſam eſſe, quòd citiſſimè cõuerteretur in flammã humidũ illud, à quo fouetũr ipſa, priuſquam aliud humidum pręparetur ad eiuſdem flammę reſumptionẽ, credit. Et ad eandẽ normã caloris ſpirituoſi augmentũ ex cohibita aſpiratione anſam dare cõſumptioni ſpirituũ antequã materia alterius prædiſponatur et pręparetur ad ipſius geniturã, ac inde defectu ſpirituũ mortem humanã ſuffocatione cõtingere. Hoc vſque in præſentem diem adeò receptum à medicis eſt, vt qui hoc nouerit, indoctus nõ habeatur: quod quãtũ mendacij includat, haud difficulter diſcendis noſcetis.

Improbatur cauſſa reddita à Gẽtili de extinctione flammæ non aſpiratæ & ſuffocatiõe animalis ꝓximum.

¶ Quippe ſi relata vera eſſent, quomodo flammę mediæ ingẽtiũ pyramidum flammarũ non extingũtur, cùm (exẽpli gratia) digitales portiones earum ſitæ in medio centupedalis craſſitiei earundem, nequaquã afflari poſſunt, vndique enim igne vaſtiſſimo ſepiũtur: qui aërem ad ſui medium niſi in ignẽ verſum tranſire non ſinet. Et ſi conſequens verum eſſe concedatur, eadem ratione probabitur, proximum

hibita reſpiratione.

ximum ignem verſus cicunferentiã illi igni extĩcto in medio pyramidis etiam extiguẽdum eſſe, & ſic alium ac alium, vt nõ liceret inuenire ignem vllum, qui per vniuerſam ſui craſſitiẽ ignis ſit, quin vniuerſi inanes, vacuiq; futuri erant, quod euẽtus nõ probant, ſed oppoſitum.

¶ Secundò, neſcio qualiter audent dicere, qui cũ Gentile conſentiunt, ignem, quem ſummè calidũ eſſe ipſi teſtantur, prohibito afflatu calidiorem fieri, nõ perpendẽtes ſi id ita accidiſſet, reperiri aliquid calidiſſimo calidius, quod implicat.

¶ Tertiò, nõ minus deliriũ eſſe reor, potuiſſe hos cõcipere ignẽ nõ afflatum intra quoduis vas, ac ſecum fumũ à ſe miſſum includentẽ, poſſe calidiorẽ eſſe, fumo, qui includitur, neceſſariò refrigerante, cũ minus calidus ſit fumus flãma, ex eo vlterius calefacto, flamma genita.

¶ Quartò, ſi vas vitreũ, collũ oblongum teres & cauũ habens, & infra rotũdam cauitatẽ, vt vaſa iſta vitrea, qbus vrinas medici cõtemplãtur, habere cernimus, ſuperponatur lucernę infixę cãdelabro in ſcaphio vel ſitula aqua plena ſedẽti, ſic, vt collũ vaſis vitrei quicquid cãdelæ ſuper eminet aquę, includat, atq; ppẽdiculariter deſcẽdẽs, ſuperficiẽ aquæ pertingat, vt nullus ſit aditus aëri exteriori afflandi cãdelæ flammam intra rotũdam cauitatẽ vitrei vaſis incluſam, neq; exitus fumo eleuato ab eadem, euẽtus probat, flammam illam paulatim ac paulatim minorẽ reddi, neq; ſubitò extingui, ob defectum humidi præparandi, vt in flammam vertatur: ergo non inde ortum traxit flammarum extinctio, vnde Gẽtilis, & ſui ſequaces opinati ſunt.

¶ Quintò ratione Gentilis potius ſuadetur, ſeuũ, aut ceram, vel alia vnctuoſa, quibus candelarũ flammæ fouentur, prohibita exufflatione, citius ſolito eſſe conſumẽda, quàm flammam eſſe extiguendam. Nam fieri ignem calidiorem, ipſi maiorem actiuitatem reſpectu eiuſdẽ paſſi tribuit, à qua citior conſumptio olei, vel aliorum liquorum emanaret, quàm ꝙ illa cita conſumptione deſit alia materia parari, vt in flãmã vertatur. Si enim (verbi gratia), à, flamma afflata ac patens, in digitalem ſeuum ſuæ candelæ induxit diſpoſitiones prærequiſitas ad flammæ formam vniformiter difformiter in alias ac alias partes digiti ſeui (aliter enĩ non inducũtur) quòd quædã remotiores aliæ proximiores ipſi flammæ ſunt, etiam vniformi-

ter

ter difformiter, hoc eſt, quædã tardius, aliæ citius, & quædam prius aliæ poſterius inflammabũtur. Fiat ergo, quòd cùm proximior incipit incendi, prohibeatur afflatus flammæ illius, quid inde accidet, opinãte Gentili, niſi quædam cita aliarũ partium in ignem tranſmutatio, ꝙ calor redditus eſt intenſior? Sed quantum illud tempus breuius eſſet, quàm futurum erat, ſi nõ exufflari prohiberetur flãma, tãto maioris actiuitatis reddenda eſſet ipſa per intẽſionem caloris, ad quam neceſſariò in eadem proportione velocitas motus cum maiore actiuitate augẽda erat: ergo poſt ignitionẽ digiti ſeui non deeſſe poterit alius digitus eiuſdem ſepi prædiſpoſitus, vt igniatur, & ſic flãma non deerit vſque in vniuerſam ſepi vel materiæ ignis conſumptionem.

¶ Sextò adhuc à Gentili, neque eius ſequacibus redditur flammæ extinctor. Nã iam quòd illi deeſſet alimẽtum, flamma eſt ens, quod ſui conſeruationem appetit, & ſi à nullo corrumperetur, duraſſet: ergo vel nullus eſt extinctor, & ſic non extinguenda ſed perpetuò manſura erat. Vel aliquis, & aſsignetur. Si aërem ambientem eſſe exiſtimaueris, hũc eundem cogẽdus es dicere, eſſe, qui (cùm deeſt cera, vel oleũ, vel alius liquor, quo fouetur flamma) vltimam extinguit: quod ſi coactus fatearis, ſequeretur flammam incẽſam ex ſtupis immiſsis in cucurbitulas, quæ ægris admouentur, & alias quaſuis prohibita exufflatione extinctas, non æquè citò eſſe extinguendas, vt quæ defectu pabuli exterioris. Cõſequẽtia eſt nota. Vtriſque deeſt alimentum, vt Gentilis teſtatur, & flamma libera ab aëre ambiẽte corrumpitur, remiſſo flammæ calore, à mitiore & minus intẽſo aëris: ſed ex hypotheſi Gentilis flamma illa, quæ prohibita exufflari eſſe deſinit, calidior eſt, quàm reliqua, ergo duplici cauſa magis eſt duratura. Primò, quòd magis reſiſtet aëri in tẽſiori calore, quàm remiſsiore. Secundò, quòd aër incluſus in quouis vaſe, vbi prohibetur afflatus flammæ, minus frigidus eſſet, quàm liber, qui in vaſe incluſus minore frigiditate tardiorem extinctionẽ eſſet facturus, cuius oppoſitũ experta docent. Nã ſtatim vt cucurbitulæ figuntur carni, extinguitur flamma.

¶ Superſedendum ab vlteriori improbatione huius opinionis videtur: quòd qui his cõuictus non fuerit, non aſſentiet vlli probationi quantumuis illuſtri.

¶ Solutionem ergo, quam ego aliquando machinatus inſciẽ ſum, dicere incipio: ne ſi nõnnũquam quis commẽtus hoc fuerit, decipiatur, vt ego per nõnullum tempus fui.

Im pbat author quoddá ppriũ cométum de huius extinctio nis cauſ-

¶ Opinatus ego ſum extingui flammã prohibitam afflari, ne penetratio dimẽſionũ ſequeretur. Hanc illationẽ hoc modo probabã. Si flamma (verbi gratia) digitalis magnitudinis incluſa intra vas aliquod nullum exitũ habẽs, genuiſſet ex ſtupa, vel liquore vllo, à quo ipſa fouebatur, ignem: cum flãma de nouo genita, maiorẽ locum eſſet occupatura, quàm ſtupa, vel liquor, à quibus genita fuit, ſequi neceſſariò videbatur, aut vas eſſe rumpendũ, vt cederet igni nouo genito: aut ignẽ illũ, qui nũc primò genitus eſt, non maiorẽ locum occupaturũ ſtupa, vel oleo, à quo fuit factus: vel ſi maiorem locũ occupaſſet, eſſe ſimul in eodẽ loco illũ, & ſtupám, vel oleũ vel aërem incluſa intra vas obturatũ, quod erat conſequẽs illud impoſſibile de penetratione dimẽſionum illatum à me.

¶ Quippe minimè valeret dicere, vt ſolueretur hæc mea ratio, qua inferebã, ſimul in eodẽ loco flammã de nouo genitam cum alijs corporibus incenſis intra vas penetratiue manſurã, illud non ſequi, quòd tanta moles flãmæ extingueretur, quãta de nouo gigneretur: quia iam ꝙ verum ſit, flammam continuò & continuò corrũpi, & in aérem verti, & aliam ac aliam nouam gigni ex liquore, vel rebus aridis; non vitabatur impoſsibile, quòd ignis extinctus vertitur in aërem ſatis rarum, & liquor, vel res arida denſa vertuntur in flammá, quæ in multo maiore proportione augeretur, quàm ignis extinctus in aërem verſus minuatur.

¶ Meam ignorantiam, ac rationis cauillum oſtendit experimentum illud lucernæ incluſæ intra vas vitreum, quam non videmus prohibito afflatu, maiore flamma fulgere, quàm prius, quòd prohiberetur, & futurum erat, ſi mea ratio vera eſſet. Et aquæ aſcenſus ſurſum per vaſis cauitatem verſus flammam in minorem ac minorem quantitatem ſemper & ſemper imminutam, ne vacuum detur, eandem meam dementiam redarguit. Nam totum illud loci, quem minor & minor flamma deperdit, aqua aſcendens ſupplet. Cuius oppoſitum euẽturum erat, ſi multitudine flammæ non valẽtis in tam adeò arcto loco contineri, flamma extingueretur: nã certè

potius

potius deorſum verſus deſcenſura erat aqua impulſa à flamma, vt cederet illi, quàm ſurſũ ferenda. Et vltra hæc, quæ maior ignorantia quàm mea? cùm conſpiciebam cucurbitulas ad trahendum ex aliquo loco ſuccos impactos admoueri ægris, quas videbam carnem, cui impinguntur, ſurſum verſum trahere, quæ potius eſſent eàdem verſus altũ corporis impulſurę.

¶ Relatis ergo cauſis vt caſsis, futilibusque dimiſsis, accedo paucisſimis verbis extinctionis ignium impurorum prohibita exufflatione cauſam reddere: quæ ſubſequens eſt, fumoſæ ſuperfluitatis prohibitus exitus: quæ cũ frigidior ac ſiccior ipſa flamma ſit, denſiusque corpus quàm aër habeat, ipſam continuò et cõtinuò imminuit, quòd maior portio flammæ vi fuliginoſæ ſuperfluitatis citius ſucceſsiuè extinguatur, quàm ex ſeuo, vel cera candelæ, vel ex alia re nutriente flammam ipſa reſtauretur. Fumus enim, qui ex candela nuper extincta exijt, non adeò ſiccus eſt, neque adeò aduerſus temperiei flammæ, in quam ſtatim vt flamma ei admouetur, vertitur, vt ille, qui à flamma ipſa non extincta excernitur: & iam quòd eiuſdem tẽperiei cum illo eſſet, ignitus ipſe ſubitò, reliquũ aridiſsimum reliquiſſet, & ineptum recipere igneam formã, quam mittam eſſe dixi, vt ſupra obiecimus. Putari enim non poteſt defectũ aëris intrantis conſtitutionem flammæ, quam miſtum eſſe prædiximus, eſſe cauſam extinctionis eiuſdem, opinantes ex eo flammã nutriri vt homines alimentis: quòd ſi ita eſſet, ingentium ignium partes intimæ omnes eſſent extinguendæ, in quas aër deferri non poterat.

¶ Si quęſieris, quę ſit cauſſa ſi fumoſa exhalatio incluſa intra vas extinguit flammam, quòd ipſa admota flammæ flagret? Dico, quòd non omnis fumoſa exhalatio id habet, vt vertatur in flammam. Nam quę vſta valde eſt, vt potior pars, quæ à flãma nõ extincta excernitur, hæc minimè in flammam verti eſt habilis, imò ignem extinguere vt contrarium procurat, præſertim ſi per clauſuram ipſa aduritur, vt retulimus. Si iterum ſciſcitatus fueris, ſi modo relato flãmæ incluſæ extinguũtur: quid eſt in cauſſa, quòd ſtatim vt admouetur cucurbitula carni, extinguitur flammã, quæ eſſet duratura per illud tempus, in quo reſiſteret ipſa fumo extinctori ſui? & cur non ſtatim vt prohibetur afflatus candelæ, quæ in-

cluditur

cluditur intra relatum vitreum vas vrinarium extinguitur eiuſdem flamma. Dico verum eſſe, quòd flammula cucurbitulæ duret per nonnullum ſpatium temporis, quo reſiſtit contrario: ſed eſſe adeò exiguum, vt diſcerni non valeat: quia vas eſt arctum valde, vbi ab ingenti fumo flammula incluſa obruitur. ſed quòd in vaſis illis vitreis eſt adeò maior capacitas, vt poſſit fumus ſeiungi à flamma per ſenſibile temporis ſpatium, in quo durat ipſa, donec etiã, vt retuli, paulatim & paulatim deſinit, durationis maioris occaſio eſt. Hæc ad præſens ſufficiant, nam obiter tam ipſa, quàm quæ de principijs naturalium rerũ egimus, ducta ſunt. Quibus finem imponere decernò, vt redeam noſtrum præcipuum inſtitutum abſoluere.

¶ Deſiui de principijs rerum naturalium agere tunc, cùm dictabam illam contrariam Ariſtolico placito concluſionem, elementa ſcilicet mutuò ſe corrumpere, ac adinuicem ex ſe gigni, non vllius materiæ primæ exiſtentia machinata, quę nouę formæ, priore corrupta, nuberet, ac ſolutionem exhibui obiectioni vni contra hanc concluſionem illatę. Ad alia ergo, quę obijci poſſunt aduerſus eãdem, abſoluendum tranſire conſentaneum eſt, quorum primum hoc erit.

¶ Si noſtra aſſertio vera eſſet, ſequeretur nihilo differre creationem à generatione, & corruptionem ab anihilatione. Conſequentia patula apparet, quòd creatio noui entis generatio nulla materia ſuppoſita ſit, & anihilatio deſitio ac corruptio entis abſque vllius materiæ reliquia dicatur: quæ ambo in elementis mutuò corruptis & genitis (ſi vera ſunt, quæ fateor) viſuntur. Quod argumentum non multis, ſed paucis ſolui poſſe in promptu eſt, conſequentiam negando. Non enim tantùm relatis ab aduerſo differt generatio & corruptio ab anihilatione et creatione, ſed alio, putà, quòd nulla generatio fieri valet ſine alterius entis naturali corruptione: neque vlla corruptio abſque alicuius entis noua naturali generatione ob cauſſam relatam, quæ ambo deſunt creationi ac anihilationi.

Alia ratio contra authoris decretũ teſtantis in elemẽtis non eſſe primã materiam.

¶ Secundò, ſi aduerſus iterum obijceret, ſi nihil quod eſſe poſſit ſubiectum præuiarum diſpoſitionum formæ, quæ inducenda eſt, maneret, cùm ipſa inducitur, ergo vel illę pręuię diſpoſitiones tranſeunt de

ente

ente corrupto in ens nuper genitũ, variãdo ſubiectũ, quod eſt impoſſibile, vt ſupra diximus, aut aliæ nouiter cum elemento tunc genito etiam gignuntur: quod vltimũ ſi verum eſſe credideris, incaſſum videtur, naturæ placuiſſe, induci diſpoſitiones in primũ elementũ corrumpendũ, quæ nulli vſui futuræ eſſent enti nouo gignendo.

¶ Huius argumenti haud difficilior eſt ſolutio, quàm preteriti. Confitemur enim, nullas diſpoſitiones inductas in elemento corrũpendo manere, neque tranſire in recenter genitum: quin ipſas cum nouè genito ſimul generari. Neque ob id opinandum eſt, fruſtra inductas in præteritũ: cùm iam quòd in nullum alium vſum, vt corrumpãt ipſum ens, quod malè afficiunt, contuliſſe, ne (vt diximus) multiplicatis entibus, ſine aliorum corruptione, deeſſet in vniuerſo locus, q tot capere valeret: quãtomagis quòd ex ordine ac naturę inſtituto, ad illarum corruptionem ſimul cum elemento ſubiecto earũdem, ſequitur entis eas prærequirẽtis generatio.

¶ Dubitabis fortaſſis, an reddi vlla ratio poſſit, cur potius gignatur ens requirens ſimiles diſpoſitiones inductis in ens corrumpendum poſt præteriti corruptionem vi illorum accidentium adeò malè afficiẽtium ens in quod inducuntur, vt nõ eſſe illud cogãt, quàm aliud ens optans alias diuerſas qualitates ab inductis. nam cùm nihil præteritorum maneat in nouo genito, non potior ratio videtur vnũ elementum, quàm aliud gignendum.

¶ Huic interrogationi ne duntaxat ego reſpõdere teneor, ſed omnes beati Thomæ æmuli, (qui in cuiuſuis entis compoſiti ex materia & forma corruptione autumant, ipſam nudam ab omnibus accidentibus tranſire in alterius noui entis generationem) etiam ſolutionem dare coguntur. Sed quanuis ſciam ab illis conferri prædictam parum ante à me, ſcilicet ordinem vniuerſi illius euẽtus cauſſam eſſe, quod alijs planioribus verbis diceretur, ſic placuiſſe rerum conditori, huic etiã non inſciè addi põt, nõ immeritò ſic inſtitutũ. Nã cùm præcipuè, vt præcedẽs ens corrũpatur, vt cedat gignendo cõtrariæ illi diſpoſitiones in elementum inducantur, & neceſſarium ſit aliud gigni, ne per aſſiduam corruptionem abſque nouis genituris, vniuerſa entia in nihilum redigerẽtur, magis conſentaneum fuit, ac rationi conformius, nouum gigni cum

diſpo-

diſpoſitionibus ſimilibus abijcentibus, quę velut victrices, ac ouantes in nouo genito apparent, quàm cum alijs diſſimilibus oſcitantibus, & nullo honore dignis.

¶Reſtat adhuc ſoluere rationem, quę non exigui momenti eſſe videtur. Hęc eſt, quamplura accidentia, quę in corrupto pręfuerunt, noſci in nouo genito. Nam cicatrices viuorum in cadaueribus mortuorum viſuntur, & calor inductus ab igne in ſtupas ignitas tactu percipitur. Et etiam caliditas illata ab igne in aërem igniendum poſt ignis generationem ſentitur: quæ omnia (ſi ſenſibus adhibenda fides eſt in phyſicis rationibus, vt neceſſarium eſt) teſtantur, aut accidentia illa migrare de ente corrupto in ens nouè genitum, quod eſſe impoſſibile omnibus compertum eſt, vel aliquid entis pręteriti manere in nouo genito: & cùm nihil præter materiam inueniri poſſit, reliquū eſt, hanc eſſe certiſſimè credendam.

¶Nō maiore difficulate hoc argumentū quàm præcedētia ſoluitur, quod triplex genus trāſmutationis eſſentialis tāgit. Alterum, cùm miſtum perfectius, amiſſa vltima & potiori forma, in minus perfectum, quod in ſe includebat, tranſit. Aliud, cùm miſtum perfectum in elementum tranſmutatur. Reliquum, cùm ſimplex elemētum in ſimplex aliud transfertur: ac ad normam harum trium tranſmutationum, ſolutio triplex erit. Confitemur quippe verum eſſe, quod in exordio argumēti probatur. Nanque cùm tranſit viuens in cadauer, quòd nō aliter fit, quàm amiſſa anima, reliqui, idem corpus, cui ipſa ſuperaddita erat, citra vllius nouę formę generationem, tunc accidentia vniuerſa, quæ ſentiuntur in demortuo, eſſe eadem numero, quæ viuo inhærebant, ſubiecto priore manente, nos nō inficiamur. Conſimili euentu etiam cōtingente, cùm ex miſto miſtū gignitur: niſi quòd in his miſti forma pullulat loco pteritæ corruptę: quod non accidit, cū anima abſēte, corpus quod præfuerat, idē manet. Neminem enim ignorare exiſtimo, multas carnes comeſas, pabuli, quo altæ ſunt, ſaporē, odoremq; referre. Quis enī agnos ortui ꝓximos, & lacte tantùm nutritos comemedit, qui nō nouit carnes ipſorū lac ſapere? Ac quis arietinas carnes thymo, & maiorana, & aliquibus herbulis muſcum odore referentibus altas pranſit, qui redolere eas muſco, vel alijs plantis

plantis non ſenſit? Porrò teſtis ego ipſe ſum, nō ſemel, ſed pluries oblatas mihi ad comedendum fuiſſe carnes, muſci odorem exilem referētes. Sed quid de carnibus mentionem ago, cùm tot plantarum genera nobis familiaria paſſim edenda offeruntur, quæ ſi ex agro immodicè ſtercorato leguntur, redolentia ſtercus ipſum odorātur? Ac inter omnes (ſecūdum meā ſententiam) braſſica plus omnibus alijs hunc putorem concipit. Quæ omnia aliter fieri non poſſe certum eſt, quàm forma plātæ alētis carnes, vel ſtercoris nutriētis plantā amiſſa, accidētibusq; illis, quæ plus pollebant in miſcella elementorum, aſſeruatis, cui miſturæ ſuperadditur carnis vel plātæ forma per actionem facultatum nutrientium eaſdem, in quibus priora accidentia inhærentia miſcellæ elementorum ſentiuntur.

¶ Sed cùm per corruptionem miſti fit tranſitus in elemētum, vi elementari inducta in miſto, omnia accidētia, quæ præfuerūt in miſto, abolentur, ac omnino eſſe deſinūt, (elemēto nouiter incipiēte eſſe) cum etiam nouis diſpoſitionibus eodem euentu in tertio membro contingente, ſcilicet, cùm elementum vi contrarij in naturam elementi corrumpētis tranſit, nā tunc etiam quod præfuit, finitur, & nouū elementū gignitur. Neq; caliditas ſēſata in igne eſt eadē numero cū illa, quæ præfuit in ſtupa, aut in aëre: imò illæ cū proprijs ſubiectis eſſe deſierūt, præſertim quæ aëri inhærebat, ſecus quæ igni elemento conſtituenti ſtupam indita erat. hæc enim corrupta forma ſtupę, & alijs elementis, adhuc manet in proprio ſubiecto, puta igne, conſtituēnte ſtupam, quod igni recenter producto adiūgitur. En prædictis tres modos tranſmutationum abſolutos. Et quoniā dū præcedētem rationem, & eam, quæ antecedit, ſoluimus, nō ſemel, ſed pluries, diximus diſpoſitiones inductas in paſſo corrūpēdo maximè induci ab agēte, vt paſſum corrūpant, qđ vniuerſę phyſicorū ſcholę aduerſū eſſe cōpertum eſt, ipſis opinātibus, præcipuum ſcopum agentium naturaliū potius eſſe ſimilis generationem, quàm paſſi corruptionem, vnde illud Ariſtotelis famatum axioma. 2. de anima. textu. Commen. 34. naturaliſſimum eſt viuentibus perfectis generare ſibi ſimile in ſpecie. non abs re erit, vel præcedentia verba noſtra moderari, vel ſi nuda vera ſunt, quid mouerit aduerſam tanto philoſopho ſententiam

tentiam edere.

Opinio authoris de ꝓductoreanimarũ vegetatiuarũ & ſenſitiuarũ appellatarũ, ac uarũuis iarum ormarũ

¶ Quod vt ſoluam, ſcitote mi-
hi nunquam quadraſſe verum
eſſe, viuentia generare ſibi ſimi
lia in ſpecie, ſic vt à vulgo phyſi
corum opinatur. Quod etſi a-
liâs dicturus prolixius ſum, hic
ſub epilogo, vt prius dictata de-
fendam, dicere cogor. Et vt ab
infima plãtarum vita exordiar,
minimè vero ſimile mihi vide-
batur, tritici, vel hordei, aut cu-
iuſuis alterius plantæ, vel arbo-
ris ſemen generare poſſe nouã
plantam vel arborem, quæ ex ſe
mine prius corrupto, quàm ipſę
eſſe incipiant, fiant. Nam iam
quòd non negemus materiam
elementarem ſeminum tranſi-
re in materiam plãtæ nouæ, for
mam nouæ genitæ plantæ quis
conferre potuit? Si enim credi-
deris, vt nõ pauci medici ac phy
ſici opinati ſunt, ſemini eſſe in-
cluſum ſpiritum genitiuum tri
tici, vel hordei, qui formæ nouę
cõditor, ac genitor eſſet, quod
voluiſſe Ariſtotelẽ exiſtimo. li.
2. de generatione animaliũ. cap.
3. ſub his verbis. < Ineſt enim in
ſemine omnium, quod facit vt
fœcunda ſint ſemina, videlicet
quod, calor vocatur, idque non
ignis, non talis facultas aliqua
eſt, ſed ſpiritus, qui in ſemine
ſpumoſóque corpore contine-
tur, & natura, quæ in ſpiritu eſt,
proportione reſpondens elemẽ
to ſtellarum. quamobrem ignis
nullum animal generat, neque
conſtitui quicquã denſis, vel hu
midis vel ſiccis videtur. at verò
ſolis calor & animaliũ, non mo
dò qui ſemine continetur, verũ
etiam ſi quid excremẽti ſit, quã
quam diuerſum, tamẽ id quoq;
principiũ habet vitale. cæterũ ca
lorẽ i animalibus cõtẽtũ neq; i-
gnẽ eſſe, nec ab igne originẽ du
cere, apertũ ex his eſt. > Mox
ſciſcitor ego, an ſpiritus hic ge-
nitiuus animã vegetatiuam ha-
beat, an non. Si non, impos erit
cõferẽdi plantæ illam, qua ipſe
careret. ageret quippe ſe perfe-
ctius, quod nulla mens, niſi dęli
rantiũ capere poteſt, vt aliâs pro
baui. Verùm ſi animatum eſſe
vegetatiua anima opinatus fue-
ris, dubiũ ingens eſt, qualiter a-
deò ſopita eius facultas fuerit, vt
ſolo decẽter elaborato imiſſum
granũ ipſum, nõ auctũ fuerit ex
terra ſumens alimentum, vt cæ-
terarum plantarum vel arbo-
rum vegetatiuæ animæ ali ſunt
aſſuetæ: quin dum pabulum ſe-
mini eſſet vi illius altricis facul-
tatis trahendum, ſemen alendũ
corrumpitur, quod factum quã
tum diſſideat à facultate nutriẽ
di, quis non videat?

¶ Nulla quippe eſt eorum re-
ſponſio, qui dixerint, illi geni-

tiuo ſpiritui eſſe collatam vim commiſcendi elementa conſtituentia tritici ſemẽ, vt expedit plantæ, quę ex eo gignenda eſt. Cùm ipſum ſemen terra ſepultum putrere incipit, quod opus non degenerat ab altrice vi, nec minoris perfectionis ea eſt, indeq́; poſſe induci altricem animam ab hoc ſpiritu, nullum parere inconueniens perquàm certum eſſe autumauerint. nã falſum eſſe ab hac facultate ſpiritus genitiui, conferri animam nutrientem, earum plantarum animæ, quæ ex ſemine fiunt, ac ſpontè è terra citra ſeminis germinationem etiam oriuntur, teſtantur. Quòd ſi intibum, vel borrago, aut acetoſa (exempli gratia) quæ vtroq; modo gigni ſunt apta cùm è terra libẽter gignuntur, conditorem ſui neceſſe habeant, qui terra ipſa, quæ multò planta imperfectior eſt, eſſe non valet, neque vllus ſeminis ſpiritus genitiuus, ſequitur neceſſariò in illas ſuperas redeũdũ eſſe cauſſas, à quibus planta genita eſt: quod cũ ita accidat, cur aliarum plantarum è ſeminibus productarum nõ eaſdem ſuperas eſſe autumas cauſſas? Certè putare non valeo ex terra illa ſpontè plantã producente, prius genitum eſſe ſpiritum genitiuum, ſimilem ſpecie inuento in ſemine, illumq́ue eſſe plãtæ conditorem, & non cæleſtiũ vllã cauſſã. Quòd enim hoc à vero alienũ ſit, ratio ipſa probat. Nã quis alius ſpiritus genitiui facti ex terra cõditor ſignari poterit, quàm ipſæ cæleſtes cauſſę? Terra enim minus ſpiritu genitiuo perfecta, inferiores vires habens, id moliri nõ poterit. Vt ergo genitorẽ huius ſpiritus reddas, in cęlũ ire cogeris. Ambagibus illis ſecluſis, vt natura perpetuò curat, ſatius erit dicere, cęleſtes cauſſas huiuſmodi plãtis animã ĩdidiſſe, vt verũ eſt. Quis enim ſpiritus genitiuus adeò doctè fiſtulare poterit triticeos calamos, vt ipſi cõcauati conſpiciuntur? Et quis extimã teretẽ ſuperficiẽ eorũdem leuigare ſic valuit, vt ipſa tacta ſentitur? Ac quis in quadrangularem figuram ſemẽ tritici adeò eleganter in ſpica cõpoſuit, vt ipſum cernitur? Certè nullum ſine intellectu agens id aſſequi poſſe exiſtimo. Quo Anaxagoras, vt reor, intellectum, ſeu mentẽ, cõditorem rerum eſſe dicere cõpulſus eſt. vt Ariſtoteles primo Metaphy. cap. 3. refert.

Imꝓbatᵉ quædã ſolutio, quæ exhiberi poſſet.

¶ Porrò ſi firmã hanc rationẽ diluere exiſtimas: referens illa entia, quæ duplicẽ generationis modum ſortita ſunt, cũ ſponte citra vllius ſeminis iniectionem

gignũ-

gignuntur, à ſola ſupera cauſſa fieri, ac eadem ſi ſemen adſit, illa cæleſti cauſſa non indigere, quin feriari, otioſamque ipſam eſſe putaueris, obijciam mox tibi, ſi ita accidiſſet, ſuperiorem ipſam cauſſam liberam neceſſariò futuram. Quæ enim cùm particularis cauſſa deeſt, operatur, & cùm adeſt, feriatur, libertatẽ habere cenſenda eſt. Quippe merè naturaliter agens vtroque in tempore eſſet laboratura. Ignis enim, qui ſtupam incẽdit, & alteram ſibi admotam incendere poterat, præſente alio igne ſe vigoroſiore vel imbecilliore, non deſiſtit ſimul cum nouè admoto ignire ſtupã. vtriuſque enim ignis actio, huiuſmodi ignitio eſt, & non duntaxat vnius. Ad cuius ſimilitudinem tam ſuperior, quã infima cauſſa eſſent geniturę plantam, ſi cæleſtis cauſſa neceſſitate compulſa, eſſet, vt ignis operatura.

Nõ poſſe dici ſuperam, cauſſam cõcurrẽtẽ immediatè ad generationẽ animæ liberè cõcurrere.

¶ Si conſequens illud primum admittas, videtur aduerſari tibi, nunquam viſas præuias diſpoſitiones, quas vllum ens poſcit, ad ſui eſſe, ſine eiuſdem entis generatione, quod perpetuum futurum non erat, ſi liberum eſſet ſuperum agens. nonnunquam enim otiari ſibi gratum foret, abſente peculiari agente, etſi paſſum reperiſſet diſpoſitum, vt decebat. Nõ enim ob aliud lapidis motum deorſum eſſe naturalem dicimus, niſi quòd nunquam illum vidimus ſpontè ſurſum latum. Etiam aliud, quod non minus inconuenit, ſequi videtur, animæ rationalis creationem parem futuram plãtarum generationi, vtræque enim à libera cauſſa ſuperna orirentur, & non alterum de potentia materiæ, aliud nõ, quod ſummis Theologis, & pietati ipſæ aduerſum eſt. Vnum tamen manifeſtè conſtat, ſuperam cauſſam producẽtem (cùm abeſt particularis) vbique locorum huius infimi mundi circunſepti ab orbe lunari reperiri, quòd vbicunque præuiæ diſpoſitiones adſunt, ipſa operatur. Non enim à cælo, vbi eſſe forſan credis, per aëra animas in embrionum corpora eſſet infuſura. quæ enim brutorum ſic deferrentur, etiam poſt obitum ſine corpore manere poſſent, cùm ante ortum animalis, etiam ſine corpore fuerant delatæ per ęthera, ex aduerſorũ aſſertis. Neq; ipſas effectrices cauſſas mutare loca ad generationes diuerſas, exercẽdas opinari poteſt, quòd ſimul multę, & diuerſę in diſtãtiſſimis locis cõtingãt, quibus ſimul adeſſe erat neceſſe.

¶ De vegetabilium formis age- Pro bat

author idem de formis, quæ nõ ſunt animæ: q̃d de animabus oſtẽderat.

re deſinens, accedo de his, quas ſenſitiuas appellant, animabus diſcutere, ac pauciſſimis probare, neque has à parẽtibus eſſe genitas. Primò quòd non ſemel, ſed millies, poſt ſeminis reiectionem in fœmineam vuluam ante embrionis conſtitutionem, quin ſtatim à coitu parentem vita fungi accidat: qui nõ exiſtẽs, minimè exiſtentiam ſenſitricis animæ poterit conferre. Velut neque ſpiritus genitiuus incluſus in ſemine paterno, animam generare poterit, quòd ipſe multò imperfectior ſenſitrice anima ſit, non enim præparare materiam, quam eſt anima ſenſatrix informatura (vt de plantarũ ſpiritu genitiuo inſtabamus) æquipollebit, perfectioni ſentiendi, vt illo duntaxat opere credi poſſit, ſpiritum genitiuum aſſequi poſſe perfectionem illã ſentiendi, vimque ipſum habere gignendi ſenſitricem animam credatur. Quippe neceſſariò ſpiritui genitiuo inſita futura erat vis ſenſifica, ſi ipſe animam conſimilem eſſet producturus. Sed cum hac priuari cernimus. Nullus enim, tacto ſemine, nouit id contrahi, ergo ab illo ſenſatrix anima conferri non valuit.

¶Maternam enim animam vterum fœminę informantẽ, neque hoc efficere poſſe, oſtendit aliquorum fœtuum maior perfectio, quàm matrum. Mulus enim conceptus in vtero aſinæ equi coitu, etſi non æquè perfectus vt equus eſt, perfectiorẽ aſina eſſe neceſſariò dicere compellimur. Si enim aſinus ex aſina aſinum ſibi æqualem procreat: ergo equus aſino perfectior, aliquid aſino perfectius gignere neceſſariò tenetur: & cũ ſubſtantia non recipiat intenſionem & remiſſionem, imò ſpecies ſint ſicut numeri, vt Ariſtoteles. 8. Meta. tex. commen. decimi refert. ſequitur magis perfectum mulum aſina parẽte fore, ac ab ea non potuiſſe gigni. Supereſt ergo à ſuperna cauſſa formam illam ſenſitricem inductam.

Improbat ſolutio quædã vt nulli momẽti

¶Inſtaturum te, puto, quandã rationẽ ductã, qua probaui, animã ſenſitricẽ ſemini non ineſſe, quòd punctũ ſemen quieſcat, & nõ cõtrahatur, neque fugiat, in quiens nõ fugere ipſum, etſi anima ſenſitiua præditũ ſit, quòd deſint ſibi organa, quibus ſentire & moueri debet. Verũ ꝙ nullius momẽti ſolutio hęc ſit, hoc inter cætera probat, ꝙ exhibet illa anſam, ac modũ dat dicẽdi, alimentũ pranſum, & ſanguinẽ animari proximiorẽ, anima ſenſitrice eſſe affecta, ſed quòd deſint illis organa, vt ſemini.

Vt

Vt enim tu auſus es fateri, ſemẽ habere ſentiẽdi animam, quòd ex ſui corruptione gignendum eſt animatum: ita mihi permiſſum erit dicere, alimento, & ſanguini ineſſe animam ſenſitricẽ, ꝙ ipſis vi nutritrice corruptis pars animata gignenda eſt. ergo vel vtrunque verũ, quo nihil abſurdius, vel vtrũq; falſũ, vt eſt. ¶ Scio omnibus his meis rationibus ſolitum eſſe à magiſtris ſcholarum reſpõderi, diſtinguẽdo quæſitũ de ſpiritu genitiuo. Cùm enim percontatur, an ipſe animatus ſit, an inanimatus, facile quadam diſtinctione ſe abſoluiſſe dubium exiſtimant, dicentes, non eſſe animatum formaliter, eſſe tamen animatũ virtualiter. Quod adeò ſibi arridet, vt non ſit vltra, quid quæri poſſit, exiſtiment. Eſt enim hæc lues adeò in diſputationibus admiſſa, ſufficere ſcilicet, verborũ diſtinctiones, quæ haud intelligi poſſunt, aut cùm intelliguntur, nihil faciũt ad Rhombum, vt prouerbio inquiũt, vt potior dubiorum inſignium pars illo ſit ſolita ab indoctis abſolui. Et ne deinceps vera ſolutio relata habeatur, ſuccinctè in præſentiarum eadem confutare volo, quærens, quid per illa verba (formaliter animatum, & virtualiter animatum) intelligant. Si dicant eſſe illud formaliter animatum, quod formam, quæ anima eſt, habet, rectè dixiſſe exiſtimo, ſed ſemini hoc non tribuunt, neque tribuere (quia improbatũ eſt) poſſunt, ergo de hoc mẽbro non eſt, quid vlterius agi poſſit. Et de reliquo interrogo, an illud dicatur animatum virtualiter, quod aliquam vim producẽdi animam contineat, etſi anima nõ ſit informatũ, hoc enim omnes dicere videtur, an aliud quid, nihil aliud omnibus certum eſt. Ergo an primum verũ ſit, diſcutiamus, ſciſcitãtes, vtrũ illa virtus, ſeu facultas, quæ in ſemine reperitur, valens animam gignere, ſit accidens, vel ſubſtãtia. Si accidens, nihil abſurdius, quàm exiſtimare, id poſſe ſubſtantiam producere, qua in infinitum imperfectius eſt. Si ſubſtantia, iterum quero, an minus perfecta anima ſenſitrice ſit, an magis, an æquè. Id vltimum eſſe non poteſt, Ariſtotele. 8. Metaphyſices. textu commen. decimi. dicẽte, eſſe ſimiles ſpecies numeris. per hoc explicans, ꝙ velut vnus numerus eſt alio perfectior vel imperfectior, ita omnia diuerſarum ſpecierum neceſſariò ſunt adinuicem perfectiora aut imperfectiora. ergo cùm ſeminis facultas ſpecie differat à gignendo (ſi enim eiuſdẽ

ſpecie eſſet, eadem ſpecie anima eſſet informatum, quod impoſſibile eſt: quia ad generationem noui animati, ipſum corrumpitur: quod non fieret, ſi idem ſpecie cum gignendo eſſet: quia eaſdem diſpoſitiones requireret. Et aliud quod inconuenit inferretur, ſcilicet, habitibus præſentibus in materia inchoari, & continuari motum) ſine dubio elicitur æquè perfectam gignendo eſſe non poſſe. Neque imperfectior dici valet, quod ſtatim ratione retro ducta colligitur aliquid ſe perfectius agere, quod, vt dixi, intellectus concipere non valet: illa enim excelſior & illuſtrior perfectio nō potius tribui poteſt à non habente, quàm aurum à non poſſidente. Sequeretur enim infinitè perfectum opere naturæ gigni poſſe. Conſequentia nota eſt, quia ſi.c. agens ſe perfectius per duo produceret, & ipſum genitum aliud per alia duo perfectius ſe genuiſſet, & ſic conſequenter, conſequēs, vt dixi, impoſſibile, & impium etiā inferretur. Nā dici non poteſt, ſecundū, quod maioris vis eſt q̃ primū, nō poſſe quod primū potuit. Reliquū ergo eſt, ſi facultas ſeminis, ſeu virtus illa eſt, quæ gignit animā, perfectiorē anima ipſa neceſſariò futurā,

Nil poſſe ſe perfectius agere, palàm mōſtratur.

& per cōſequens ſemē bruti perfectiſſimi eſſe æquè homine perfectū, nā trāſiri nō poteſt à perfectione vltima irrationalium aſcendendo, niſi offendendo in rationalis perfectionem: quod quantā dementiā oſtēdat, nullus adeò rudis eſt, qui nō videat.

Alia ratio qua ꝓbať forinſecā cauſſam animā fœtibu. īducere.

¶ Etiam eſt ratio, æquè vt præcedentes euidens, qua idem ſuadetur. Contingit reperiri quamplura animalia, quæ tā propagatione & coitu, quàm è putredine quadam ortum trahunt, vt mures: ergo cùm putrefacta terra, vt animam muris decet, ſupera cauſſa inducit in illam materiam muris animam, ita coniectandum eſt, fuiſſe inductam ab eadem cauſſa in vtero muris fœminæ, & non à ſemine vllo. Semen enim eſſe neceſſarium, vt ex nonnulla ſui parte materiam geniture cōferat, & alia ipſam ſic diſponat, vt conuenit formę inducendæ, rationi, ac veritati conforme exiſtimo. Attingere tamen adeò inſigne opus procreandi animam, ratione naturali innixus credere non poſſum: neque parentes & matres plus fœtibus indere quàm relata, vt certum exiſtimo. Si enim alicubi aliter ſcriptum reperiatur, quod exponi īdigeat, vt retuli explicandum eſt.

¶ Neque inanimata, & ipſa imperfe-

perfecta ac perfecta miſta, atq; ſyncera elementa frui facultate gignendi ſibi ſimile in ſpecie, conſonũ rationi eſt, cùm & ipſa à ſuperis cauſis paſſim eſſe genita neceſſariò aſſerere compellimur. Ignis enim, qui, reflexis ſolis radijs in concauis ſpeculis, gignitur, nequaquam à calore & ſiccitate inducta in aërẽ vel ſtupam, quæ vritur, factus eſſe dici poteſt, cùm accidẽtia ignis ſubſtantiam non attingant, neque aër proximus, igne ĩperfectior, illum producere valet: reſtat ergo in cælum eundum eſſe, hoc eſt, in vniuerſalem cauſſam producentem in prædiſpoſitá materiam ſolis radijs. Etiam aër in media æſtate coſpectus ſinceriſſimus, ac ab omni nube expers, quandoque ſubitò cernitur nubilus, & pluuioſus, ipſo in nubẽ & aquam verſo: quod aliter fieri non poteſt, quàm frigiditate aëre affecto, & humiditate eiuſdem remiſſa, à ſuperioribus illis influxibus, quibus accidẽtibus, natus eſt aër corrumpi, & aqua ab vniuerſali vlla cauſſa gigni. Inſanum porrò eſt, putare vapores in media aëris regione eſſe tunc congeſtos, & in aquam verſos, parum ante pluuiæ deſcenſum, viſo aëre à terra in cælum vſque intercepto ſinceriſſimo, & à nubibus mundiſſimo: maximè cùm mox poſt trãſactam pluuiam per plurimos dies accidat iterum non pluere, ſimillimis caloribus præcedentibus, non intenſioribus, neque remiſſioribus vigentibus: quod accidere non poſſet, ſi à vaporibus ortũ aqua illa traxiſſet, niſi multò maiorem & diuturniorẽ ſucceſſuram pluuiam præcedente, quòd aqua irrorata terra eſſet ſuppeditatura maiorem copiã vaporum, & ipſi in media regione eſſent cogendi, vt priores, cũ ex hypotheſi cauſſa ſimilis præcedenti ſit futura. media enim regio non calidior neque frigidior, quàm cũ pluebat, ex ſuppoſitione eſſet manſura. Ergo cùm nõ pluere cernamus, in cõſimilibus euẽtibus, & prius ſic, cæleſtes cauſſas infrigidãtes aërem, & moderantes eius humiditatem vigere opinandum eſt: quibus prædiſpoſito aëre vt cõuenit aquæ gignendę, aqua producitur ab illa vniuerſali cauſſa, cui munus generandi aquã collatum eſt. Ignes quoque, qui viſuntur in fulgetris, non aliter factos exiſtimo, cùm repente ortos ſæpe ipſos videã, aëre prius ſinceriſſimo conſpecto: quæ fulgura citra vllam cõtrouerſiam in media regione gignuntur. Quo tollitur ſolutio illa, quæ meę rationi dari poſſet, fulgura

à ſupremo igne comburi. Adeò
enim diſtat media aëris regio
ab ignis ſinceri ſphera, vt mini-
mè ab ipſa calefieri valeat, vn-
de eſſe genita fulgetra à faculta
tibus ſyderum calefacientium
rationabile eſt, vniuerſali cauſſa
illum ignem ex aëre, vt dixi, gi-
gnente. Et vt relata elemēta ab
vniuerſali cauſſa gignuntur, ve
ro ſimile eſt etiam hæc, quæ pu-
tantur à ſuis ſimilibus gigni, ab
ea, quàm retuli vniuerſali cauſſa
fieri, & tātùm ab his, quas parti
culares cauſſas vocant, materiā
diſponi. quod Auguſtinus. lib.
3. de trinitate parū poſt prīcipiū,
per duo tātū folia fēſit, ſcribēs.
¶ < Iam verò huius etiam gra-
ni ſemen quanuis oculis vide-
re nequeamus, ratione tamen
conijcere poſſumus. Quia niſi
talis aliqua vis eſſet in iſtis ele-
mentis, non plærunque naſcerē
tur ex terra, quę ibi ſeminata nō
eſſent. Neque animalia tā mul-
ta, nulla marium fœminarumq́;
commixtione præcedente ſiue
in terra, ſiue in aqua, quæ tamē
creſcunt, & coëūdo alia pariūt,
cùm illa, nullis coëuntibus parē
tibus, orta ſint. Et certè apes ſe-
mina filiorum non coëundo cō
cipiunt, ſed tanquàm ſparſa per
terras ore colligunt. Inuiſibiliū
enim ſeminū creator ipſe crea-
tor eſt omnium rerum. Quo-
niam quæcunque naſcendo, ad
oculos noſtros exeunt, ex occul
tis ſeminibus accipiunt progre
diendi primordia, & incremen
ta debitæ magnitudinis, diſtin-
ctioneſq́, formarum ab origina
libus tanquàm regulis ſumunt.
Sicut ergo neque parentes dici-
mus creatores hominum, nec
agricolas creatores frugū, quā-
uis eorum extrinſecus adhibi-
tis motibus iſta creandi Dei vir
tus interius operetur, ita non ſo
lùm malos, ſed neque bonos an
gelos fas eſt, putare creatores, ſi
pro ſubtilitate ſui ſenſus & cor-
poris ſemina rerum iſtarum no
bis occultiora nouerunt, & ea
per congruas temperationes e-
lementorum latenter ſpargūt,
atque ita gignendarum rerum
& accelerandorum incremen-
torum præbent occaſiones. Sed
neque boni hæc niſi quantum
Deus iubet, nec mali hæc iniu-
ſtè faciunt, niſi quantum iuſtè
ipſe permittit. > Expreſſius-
q́ue idem columna ſequenti te-
ſtatur, dicens. < Verùm pro-
ptereafactum Iacob de pecori-
bus commemorandum arbitra
tus ſum, vt intelligeretur, ſi ho-
mo, qui virgas illas ſic poſuit,
dici non poteſt creator colo-
rum in agnis & hœdis, neque
ipſæ matrum animæ, quæ con-
ceptā per oculos corporis phan
taſiam

taſiā varietatis ſeminibus carne cōceptis quātū natura paſſa eſt aſperſerūt: multo minus dici poſſe ranarū ſerpētiūque creatores angelos malos, per quos magi Pharaonis tūc illa fecerūt. Aliud eſt enim ex ītimo ac ſūmo cauſſarū cardine cōdere atq; adminiſtrare creaturā, quod qui facit, ſolus creator eſt Deus: aliud autem pro diſtributis ab illo viribus & facultatibus aliquam operationem forinſecus admouere, vt tunc vel tunc, ſic vel ſic exeat, quod creatur. Iſta quippe originaliter ac primordialiter in quadam textura elementorum cūcta iam creata ſunt, ſed acceptis opportunitatibus prodeunt. Nam ſicut matres grauidæ ſunt fœtibus, ſic ipſe mūdus grauidus eſt cauſis naſcentium, quæ in illo non creantur, niſi ab illa ſumma eſſentia, vbi nec oritur, neque moritur aliquid, neque incipit eſſe, neq; deſinit. »

Relatis omnibus ſententijs nihil aliud, quā id, quod alijs verbis nos prædiximus, atteſtans. Grauidum enim mundum dicit cauſis naſcentium, quia abūdet materia miſtorum diſpoſitā ad ſuſcipiēdum formas ipſas, quarum aliquæ animæ nomen non adipiſcūtur, aliæ autem animæ appellantur: ipſaſque animas & formas alias à ſūma cauſſa creari (largè loquēdo de creatione, vt includat generationē) expreſſè teſtatus eſt, cùm dixit. « Quæ in illo nō creantur. » Vt tantum valeat, ꝙ naſcentia in mundo non creantur ab infima vlla cauſſa, ſed tantùm ab illa ſūma eſſentia, putà, Deo, mediatè vel immediatè fiant.

Explicātur duo Ariſtotelis decreta de generatione animaliū, vbi communis modus ītelligendi illa improbat.

¶ Perlectis, quæ antecedunt, ſupereſt tantùm illa duo Ariſtotelica decreta in fauorem eorum, qui oppoſitum noſtris exaratis placitis adduxêre, diſſoluere: quorū primum fuit. ſecundo de anima. tex. cōm. 34. & de generatione animaliū cap. 1. Naturaliſſimū eſſe viuentibus perfectis generare ſibi ſimile in ſpecie. Secundū, illud ſecundi de generatione animaliū. capit. 3. « Ineſt enim in ſemine omniū, quod facit vt fœcūda ſint ſemina &c. » Quorū vtrūque, vt à plurimis intelligitur (ſalua reuerētia tāti authoris, qualis eſt Ariſtoteles) falſū eſſe credo. Primū enim (id nēpe diſcutere nūc placet) ab omnibus, quos noui, expoſitoribus ſic explicatur, vt valeat aſſertio illa vni excluſiuæ, quæ hoc ſignificet, Perfectis viuētibus tātū naturaliſſimū eſt, gignere ſibi ſimile in ſpecie. Quam propoſitionem falſam eſſe, frequentiſſimi euentus teſtantur. Primò, ꝙ omnibus imperfectis eadem

vis inſita ſit. Secundò, ꝙ & non viuentia ipſa participent. Itaque non tantùm illa, quæ Ariſtoteles dixerat. Primum verùm eſſe vel ex hoc certum euadit, ꝙ cũ quęcunque viuunt, alenda ſint, & quæcunque alta dicũtur, alimentum corruperint, & ſibi ſimile in ſpecie reddiderint, certum erit, nullis defuturam vim illam generãdi ſibi ſimile in ſpecie. Porrò ſi dicant aduerſi, hoc non nominari ab Ariſtotele generare ſibi ſimile in ſpecie, quia idem indiuiduũ manet poſt nutritionem, quod præfuit ante. Illud primò hac ratione improbabitur, ꝙ in omnibus animalibus, præter hominem, poſſit accidere per plures nutritiones, quod primò incepit nutriri, corruptum fuiſſe ab intrinſeca & mutua elemẽtorum actione & reactione, & aliud de nouo ex iteratis nutricatiõibus fuiſſe genitum. Cùm enim tam anima brutalis, quæ nominatur forma ſenſitiua, quàm corpus eorũdẽ brutorum vi natiui caloris continuò difflentur, non eſt quod prohibeat verè opinari, brutum idem non eſſe, quod in lucẽ ædi tur, & quod in ſenecta conſpicitur. Secundò, ꝙ etiam non viuẽtibus eadẽ vis collata ſit (quod probare promiſerã). Ignis enim habet vim generãdi alium ignẽ diſtinctum à ſe, ſimilem tamen in ſpecie (vt Ariſtoteles, & cæteri phyſici credũt) & aqua aquã diſtinctam à ſe procreat, & aër aërem, & terra terram: quin & ipſæ rupes montium excelſorũ non tantùm generandi alias rupes vim habere ratio & experimenta docent, imò & vim altricem ipſis inditam eſſe, duo oſtẽdunt. Impoſſibile enim fuiſſet, durare celſitudinem montium per tam longum æuum, imbribus aſſiduis ac niuibus, quæ eliquantur, & molliunt ipſas, ſemper infeſtantibus (cùm euentus monſtrent, aquæ guttam ſemper cadentem cõminuere quãuis lapidum duritiam) niſi ruinas, & imminutionem factam à prædictis imbribus, & niue ex aliquibus partibus aquæ & niuis penetrantibus poroſitates rupium reſtaurarentur. Roborat hoc idem experimẽtũ iſtud, ꝙ conſpiciuntur non rarò radicum arborum non exiguæ portiones incluſæ intra lapides cæſos à montibus, qui ibi includi non potuerũt, niſi quando ipſi lapides gignebantur, vel nutriebantur modo dicto. Tandẽ imperfectis viuentibus ac non viuentibus eſſe connatam facultatem generandi ſibi ſimile in ſpecie, ex perlectis probatũ aduerſus Ariſtotelem ſupereſt.

¶Il-

Cõtext, Ariſt. 2. de generatione animalium.

¶Illudque ex ſecundo de generatione animalium capitu. ſecundo, in pauciora verba redactum, teſtatur ſemini ineſſe calorem, non tamen igneum, ſed ſpirituoſum, quem conſtare ex eodem principio ac elemento, ex quo ſtellæ conſtitutæ ſunt, aſſeuerat, quod etiã antecedẽte capite prædixerat, cũ ſeminis naturã eſſe ſpumoſam teſtatus eſt. Et hoc ſic intellectũ fuiſſe ab antiquis, qui fabulã finxerũt de Venere, quæ libidinis dea eſſe ferebatur, orta à maris ſpuma, ob idq; Aphroditen appellatam retulit: quę omnia tãtũ in ſenſu, quẽ referã, vera eſſe poſſunt, in alijs hucuſque expreſſis, falſa, ſcilicet, vim illam, quę ſemini ineſt, qua diſponitur materia fœtui gignendo, collatam eſſe à ſuperis cauſis: quoniam ab elemẽtis conſtituẽtibus materiam fœtus tribui non poſſe, rationi conſonum erat. Nam facultas tãta cõmiſcendi materiã prolis gignẽdę, vt formam prolis decebat, in ens, vllis elementis ſeorſum exiſtentibus, nunquam conſpiciebatur. Cumque hæc, quæ tam exigui momenti ſunt, ſi conferantur inductioni & procreationi formæ ab aliqua ſuperiore ipſis elemẽtis cauſſa, fieri ſint nata: quomodo formæ ipſæ viuentium & miſtorum eſſentialiter perfectiores ipſis elementis, ab alia, quàm ab aliqua ſupera cauſſa ortum trahere poterint, vt diximus? Præſertim, ꝙ animę ipſę brutales ſentiendi vi participes (vt omnes credebant) erant.

Quòd Ariſtoteles ſuffuratus ſit ex Timæo Platonis nõ nihil relati decreti.

¶Decreta iſta Ariſtotelica ſuſpicor ego ſubfurata fuiſſe ab eo ex Timæo Platonis: cuius ſentẽtiã & locũ vbi nõnihil eorũ, quę retuli ex Ariſtotele ſcripta ſint, oſtendere placet. Primò, vt tanti philoſophi dogmata per quã imbecillis rationibus, quin nullis, ſed mero placito, cõſtare intelligatis. Secundò, vt animus laxetur, & recuperãdi vires locus cõcedatur. Cõplura enĩ ex noſtris ſcriptis ob difficultatẽ materiæ, de qua agunt, adeò attẽtũ hominẽ & proſpicuũ requirere vidẽtur, vt nulli oſcitãdi veniã cõcedant. Verba ergo Platonis loco ſignato hæc fuêre.

Sentẽtia Platonis in Timæo de genitore animarum.

< Cæterorũ verò qui dęmones appellantur, & cognoſcere & enũtiare ortũ, maius eſt opus, quã ferre noſtrũ valeat ingeniũ. Priſcis itaq; viris hac in re credẽdũ eſt, qui dijs geniti, vt ipſi dicebãt, parẽtes ſuos optimè nouerãt. impoſſibile ſanè deorum filijs fidem non habere, licet nec neceſſarijs, nec veriſimilibus rationibus eorũ oratio confirmetur. Verùm quia de domeſticis rebus loqui ſe affirmabãt, nos legem ſecuti, fidem

præ-

præſtabimus. Sic igitur vt ab his eſt traditum, horum deorũ generatio habeatur, atq; dicatur. Terræ cælique filij, Oceanus & Tethys fuiſſe traduntur. Ab ijs Phorcyn, Saturnus, & Rhea geniti, & reliqui horum fratres. Ex Saturno & Rhea Iupiter & Iuno, & reliqui, quos eorum fratres quotidiè memorari audimus, nati dicuntur. Ex his deinceps, vt traditur, alij. Poſtquàm orti ſunt omnes, & qui cęlo voluuntur, dij noſtris oculis manifeſti, & qui eatenus nobis conſpicui ſũt, quatenus ipſi volũt, tum ad eos mundi genitor ita fatur, Dij deorum, quorum opifex ego & pater ſum, hæc attendite, Quæ à me facta ſunt, me ita volente indiſſolubilia ſunt. Omne ſiquidẽ quod vinctũ eſt, ſolui poteſt, ſed mali eſt, quod pulchrè compoſitum eſt, ſeque habet bene, velle diſſoluere.

Quapropter quia generati eſtis, immortales quidem & indiſſolubiles omnino non eſtis, tamen nunquam diſſoluemini, nec mortis fatum ſubibitis. Nã voluntas mea maius præſtantiúſque vobis eſt vinculum ad vitæ cuſtodiam, quàm nexus illi, quibus eſtis tunc cùm gignebamini, colligati. Sed nunc quid iubeam, cognoſcite. Tria adhuc genera mortalium nobis generanda reſtant. Abſque horũ generatione cælum imperfectum erit. Omnia enim animantium genera ambitu ſuo non continebit. Contineat autẽ oportet, ſi eſt mũdus omnino perfectus futurus. Hæc verò ſi à me fiant ſolo, vitaque donentur, dijs adæquabuntur. Quapropter accedite vos ſecundum naturam ad animalium generationem, ita vt vim imitemini meam, qua in ortu veſtro ſum vſus, atque eius quidem animalis, quod in ipſis tale futurum eſt, vt cum immortalibus appellatione conueniat, diuinúmque vocetur, principatúmque teneat, et iuſtitiã ſimul ac vos vltrò colat. Ego vobis ſemen & initium tradam, vos cætera exequi par eſt: vt immortali naturæ mortalem attexentes, faciatis generetiſque animalia, ſubminiſtrantes alimenta augeatis, & conſumpta rurſum recipiatis. Hæc fatus, in eodem rurſus cratere, in quo mundi totius animam permiſcens temperauerat, ſuperioris temperationis reliquias miſcẽdo perfudit, modo quodam eodem, non tamen perfectas ſimiliter, ſed & ſecundo & tertio gradu à primis, deficientes. Denique cùm vniuerſum conſtituiſſet, aſtris parem numerum diſtribuit animarũ, ſingulis ſingulas adhibens. ➤

In

In his nempe vltimis verbis palàm oſtendens,ex aſtrorum natura animas eſſe, quod Ariſtoteles etſi alijs verbis dixerat, vt audiſtis, quibus quomodo vera illa Ariſtotelis aſſertio & hęc Platonis exponi poſsint,docuimus.

Diſtinctio illa Ariſ. animatiī potentiā & actū īp̃batur.

¶ Sed quoniam adhuc reſtat ex Ariſtotele alia ſententia de hac re non parū anceps, & quæ multorum errorum phyſicis occaſio fuit,eam adducere,ac examinare in præſenti loco non parū vtile futurū exiſtimo. Illa erat, quæ ſecundo de anima. tex. cōmen. decimi. non valde expreſſe refertur. quæ expreſſius primo. de partibus animalium ca. primo. ſub his verbis legitur. ≺ Semen enim bifariam accipitur,videlicet, ex quo, & cuius. nam & à quo diſceſſit,eius ſemē eſt,vt equę: & eius,quod ex illo futurum eſt, vt muli. verùm nō eodem modo, ſed vt dictum iā eſt. Ad hæc ſemen non niſi potētia eſt. ≻ Quæ quoque ſecūdo. de generatione animalium. cap. tertio in hunc modum refertur. ≺ Animam igitur vegetalem in ſeminibus, cōceptibus, ſcilicet, nondum ſeparatis, haberi potentia ſtatuendum eſt, non actu. priúſque eo modo, quo cōceptus, qui iam ſeparantur, cibū trahant, & officio eius animæ fungantur. principio enim hæc omnia vitam ſtirpis viuere vidētur. de anima quoque ſenſuali pari modo dicendum eſt, ac etiā de intellectuali, omnes potētia prius haberi, quàm actu neceſſe eſt. ≻ Tādem relatis locis in ſumma exprimit Ariſtoteles, ꝙ ſemen ſit animatū potentia, nō actu. Quæ verba adeò confuſa ſunt, vt nulla plus: quibus tamē indocti plures ſoluiſſe præfatū dubium noſtrum exiſtimant, vt illi, qui diſtinctione alia de ſemine animato formaliter vel virtualiter ſufficientiſſimè reſpondiſſe crediderunt. Confutandi ergo ſunt, qui æmulantes Ariſtotelis verba, quæ ex præfatis locis nunc adduxi, & quæ ex primo cap. eiuſdem libri elici poſſunt, ſolui relatum dubium de cauſſa generante opinati ſunt: ne deinceps qui caput illud primum legerint, decipiantur. Certè Ariſtoteles ſi alicubi confuſè, & per ſimilia inepta (vt à me eſt reprehēſus col. 329. huius operis) ſcripſit, hic inter alios locos eſt, & vbi annotari dignus à quouis docto cenſebitur, perlectis, quæ mox legetis: cùm Ariſtotelicis placitis exploſis cōfutati reſtabūt, qui eum ſunt ſequuti. Illum ergo annotare aggredior, ordiēs negotiū ab ea parte primi capitis de

tis de generatione animalium. vbi noſtram quæſtionem de generante formam animalis propoſuit, atq; (vt ipſe exiſtimauit) ſoluit. Quam ad literam tranſcribo, quibuſdam noſtris additióibus interpoſitis. Verba Ariſtotelis fermè in medio illius capitis quæ ſequuntur, ſunt.

Sẽtentia Ariſtotelis ex. 2. de generatione animalium.

¶ ≺ Talis, id ex quo oriuntur, materia eſt. Sed hoc loco nõ ex quo oriantur quærimus, ſed à quo partes corporis generẽtur. Aut enim extrinſecus aliquid, aut in genitura & ſemine inſitum agit, idque aut pars aliqua animæ, aut anima, aut habẽs animam eſt. Partem animæ dicit, aliquam ex animæ virtutibus ſiue facultatibus, putà, vegetabilẽ, aut ſenſitricem, ſiue intellectricem, quam facultatem, aut ipſammet animam, aut animatum aliquod, neceſſariò ſupponit futurum, quod generet animal. nam imperfectiora prædictis non valebunt attingere generationẽ perfectioris. ≻ Quę omnia hucuſq; veriſſima ſunt. Velimque, vt huius decreti non oblitus fuiſſet tam citò Ariſtoteles, vt parum infra ſcripta eiuſdem oſtendunt. Quod ſi feciſſet, me à præſenti labore vindicaſſet.

¶ Vlterius proſequitur Ariſtoteles, dicens. ≺ Sed ab aliquo extrinſecus agẽte effici quęque, aut viſcera, aut alia membra, remotum à ratione videtur. fieri enĩ non poteſt, vt moueat, quod non tangit. & cùm quæuis genuiſſent, ſi extra vterũ, & ſemota à ſemine fuiſſent, illud non valerent tãgere, ſequi videbatur, ꝙ ſit impoſſibile, quicquam ab eo quod non moueat, afficiatur, vt prædixeram. igitur in ipſo cõceptu, aliquid iam ineſt, quod aut pars eius ſit, aut ſeorſũ, hoc eſt, fœtui non vnitum contineatur. Hoc vltimum, puta aliud quicquam eſſe abiunctum, continerique intus fœtum vel vterũ, irrationabile eſt. etenim generato iam animali, corrumpatur ne illud, aut maneat, eſſet neceſſe. at nihil eſſe videtur, quod non totius pars ſit, aut plantæ, aut animalis genitorum, quin etiam aliud, putà corrũpi generans animal vel plantam, poſtquam vel omnes, vel aliquas partes effecit, abſurdum eſt. quid enim efficeret reliquas? Nam ſi genitor ille poſtquam iam effecerat cor exempli gratia, vel aliquod aliud membrum, quod reliqua membra formare valeret, diceretur, ꝙ interiret. Ergo poſt quàm factum eſt illud, & genitor extinctus, & partem aliam effecerit, cor interiturũ erat, illud cũ eiuſdẽ rationis eſſet futurum

cum

cum eo, qui illud genuit. Et per eandem normam pars genita à corde poſtquàm aliam genuiſſet, defutura erat. Ergo vt vel omnia intereant, vel omnia ſeruentur, quod compellendi ſumus dicere, apparet. Et cùm non omnia intereant (quia ſi ſic eſſet, nihil in lucem prodiretur) ergo ſeruari neceſſe eſt, vt videtur. pars igitur eiuſdem fœtus eſt, id quod protinus in ſemine ineſt, vt generans. Sed ſi nihil animæ, hoc eſt, nulla animæ ſpecies eſt, quòd non aliqua in parte ſit corporis, vt animata quoque pars aliqua ſeminis protinus ſit, conſequitur, quo dato, vt ſi verum eſſet, cætera, quæ ab illa parte gignuntur, quónam pacto efficiantur, dubitare conueniet. Aut enim ſimul omnes partes fœtus generabuntur, verbi gratia, cor, pulmo, iecur, oculus, & reliqua omnia. aut ordine deinceps, vt in his carminibus, quæ ad Orpheum authorem referuntur. Similiter enim vt retis implexum conſtitui animal ibi ſcribitur. Sed enim effici ſi dicatur, vt ab Orpheo dictum eſt, quod vel ſenſu percipi poteſt, verum eſſe, cùm partes aliæ iam ineſſe, aliæ nondum adeſſe, cùm fœtus fit, cernantur. Nec dici poteſt eas, quas non cernimus, præ ſua exiguitate latere. pulmo enim, qui amplioris, quàm cor, magnitudinis eſt, poſterior corde in primo ortu conſpicitur: neque propter hoc abſoluta omnia dubia erunt, ſed cùm aliud prius, aliud poſterius fiat, adhuc inquirere reſtabit, vtrum alterum efficiat alterum, & ſit quodlibet animatum propter proximum, & prius genitum, an potius hoc animam ſuſcipiat, verbi cauſſa, non cor iam ortũ efficiat iecur, idque aliud quippiam, ſed hoc poſt hoc. vt poſtquam puer factus eſt, vir efficiatur. non enim à puero agente virum, vir efficitur. Cuius ratio, quòd ita, vt vltimò dixi, & non vt primò dictum fuit, fiat, illa eſt, quòd ab eo quod actu eſt, id quod potentia eſt, efficiatur. tum in naturæ, tum in artis operibus. ita ꝙ ſpeciem & formã eſſe in illo, quod aliud genuerit, eſſe oportebit, verbi gratia, in corde formã iecoris. Quo ſatis oſtenditur, quòd illa opinio, quæ teſtatur vnum membrum ab alio fieri, abſurda, & commentitia eſt. Quanquam aliâs ſurſum, ſcilicet, in hoc capite, alio medio etiã hoc idẽ improbauerimus, & ſequentibus improbatur. Nẽpe vt in ſemine protinus, vt ſemẽ eſt, pars aliqua animalis, aut plantæ facta

ꝺta contineatur, ſiue quæ cæteras efficere poſſit, ſiue quæ non poſſit, impoſſibile eſt, quando ex ſemine & genitura omnia generantur. ab eo enim qui ſemen fecerit, creatũ id quod fœtum gignit proculdubio eſt: ſiquidem protinus vt ſemen eſt, vis gignendi ineſt. at verò ſemẽ prius fiat oportet, idq́ue officiũ generantis eſt. nulla igitur pars cõdita ineſſe poteſt. ergo quod agit quòd nullam in ſe habeat partem qua generet. at ꝙ nec extra quidem, probatum eſſe videtur, alterutrum autem eorum, verum ſit, eſt neceſſe. Hæc ergo ſoluere conandum eſt. > Huc uſque quia nihil aſſertiuè Ariſtoteles dixit, ſed vt dubia, quæ pullulabant de generatione viuentium oſtenderet, non eſt de quo carpi poſſit, niſi de curta explicatione: quem defectum nos reparauimus. Cætera, quæ ſequuntur, iam aſſerta & placita Ariſtotelis ſunt: quorum primum eſt.

Proſequ- tur contextus Ariſtotelicus.

¶ < Fortaſſis enim aliquid ex ijs, quæ diximus, non ſimpliciter & abſolutè verum eſt. vt illud. ab extero nihil effici poſſe. Nam & eſt, vt poſſit exterũ efficere, & eſt vt non poſſit. Sed ſemen, an id, à quo ſemẽ, dicamus eſſe genitorem, nihilo refert: ſcilicet, qua motum, qui illud mouebat, ſemen in ſeipſum continet, reijciens ſemen motor dici poteſt. Fieri enim poteſt, vt hoc ab hoc moueatur, & hoc ab hoc. Sitq́ue perinde motus quẽ recipit ſemen, & ille quem ſemẽ inducit in fœtum, quaſi quẽ ad mirabilia illa ſpontina efficiũt. partes enim illorũ habent vim & potentiam motricem modo quodam, etiam cùm quieſcunt, quarum primam vbi extrinſecus aliquid mouerit, ſtatim proxima actu mota efficietur. Vt igitur in ſpõtinis illis, quæ ſunt fabricata, vt noſtrorum horologiorum rotæ includẽtes & mouentes alias, quodammodo illud mouet, quod nihil nunc tangit, ſed ante tetigit. Vt quoque in horologijs qui penſile reddit põdus illud funibus dependens ab eiſdem: motor rotarum dici poteſt, cùm non tangit, ſed tetigit: ſic id à quo ſemẽ, aut quod ſemen efficit, mouet; cũ aliquid tetigerit, quanquam non adhuc tangit. Et motus, qui ineſt ſemini à genitore, quodã efficit modo, vt ædificatio ædes. Igitur aliquid eſſe, quod efficiat, ſed non ita, vt hoc quicquã, nec perfectũ ineſſe primum agens apertum iam eſt. Quemadmodum autẽ vnumquodque fiat, accipiendũ hinc eſt hoc initio. Omnia quæcunque aut natura aut arte efficiuntur,

ciuntur, ab eo quod actu eſt, fiunt, ex eo quod potentia tale eſt, ſemen igitur tale eſt, motũque habet, & principiũ tale, vt motu peracto, pars exiſtat quæque, eademque ſit animata. Nõ eſt enim facies, niſi animam habeat, neque caro, ſed corrupta æquiuocè dicetur facies, aut caro, perinde quaſi lapidea, aut lignea facta ſit. Simul autem partes ſimilares, & inſtrumentales, ſiue officiales efficiũtur. Et quẽadmodum non ſecurim, non aliud inſtrumentum dixerimus factum eſſe ab igne ſolo, ſic nõ pedem, non manum, eodémque modo ne carnem quidem. nam eius quoque aliquod officium eſt. Dura igitur, mollia, lẽta, rigida, & quicunque alij affectus partibus inſunt animatis, à caliditate, frigiditatéue effici poſſunt. At ratio, qua iam caro, aut os eſt, non poteſt, ſed à motu proficiſcente efficitur ab eo, quod genuit, quódque actu eſt id, quod potentia eſt id, ex quo gignitur. quomodo in ijs quoque agitur, quę arte efficiuntur. Ferrũ enim durum aut molle efficitur calore, vel frigore. at verò enſis à motu inſtrumentorũ, qui artis obtinet rationem. ars enim principium, formaq́; eius, quod efficitur, eſt, ſed in alio. motus autem naturę in ipſo eſt, quod efficitur: ab altera profectus natura, quæ actu obtinet formam. Sed habeat ne ſemen animam, nec ne, ratio eadem atque de partibus reddenda eſt. Nec enim anima vlla eſſe poteſt in alio, niſi in eo cuius eſt. neque pars vlla eſſe poteſt, quòd particeps animæ non eſt. niſi æquiuocè, vt mortui oculus. Semen igitur & habere animam, & eſſe potentia palàm eſt. Propius autem & remotius idem à ſeipſo potentia eſſe poteſt: vt geometra dormiens remotius quàm vigilans eſt, iſque remotius, quàm qui iam contemplatur. Sed enim huius nulla pars cauſſa eſt generatiõis, ſed quod primum extrinſecus mouit, id cauſſa eſt. nihil enim ſeipſum generat, ſed poſtquàm generatum eſt, ſeipſum auget. quamobrem non ſimul omnes partes generantur, ſed vna primùm. eamque primùm oriri neceſſe eſt, quæ principium augendi contineat. Siue enim planta, ſiue animal eſt, quod tale alterum generet, quale ipſum eſt. hoc enim cuiuſque perfecti, tũ animalis, tum ſtirpis ſecundũ naturam officium eſt. neceſſitatis autem ratio eſt. quòd cùm aliquid eſt, augeri idem neceſſe eſt. generat igitur, quod eſt vniuocum, vt homo hominem,

ſed per ſeipſum augetur. ergo ipſum; cùm aliquid ſit, auget, quod ſi vnum quid, idque primum ſit, id primũ generari neceſſe eſt. Itaque ſi cor primùm in nonnullis oritur animalibus, aut cordis proportionale in ijs, quæ corde carent, ex corde principium illud eſt, in ijs, quæ cor habent, cæteris ex proportionali. Expoſui iam ad ea, quæ ante quærebantur, quid cauſſa ſit, vt principium generationis cuiuſque mouẽs primũ & procreãs.

Diſtinctiones quædã ac ſimilia nonnulla Ariſ. ĩprobãtur.

¶ Auderem porrò quemcunq; quantumuis nobis inimicum, modo patienter audiat, & rectè ſapiat, iudicem dicendorum cõſtituere: cui permitterẽ, vt hæc noſtra commentaria, me alacri animo tolerante, contemneret, ſi non dilucidiſſimè Ariſtotelẽ in citato capite diſtinctiões inſcias, & ſimilia quædã diſſimillima (vbi quàm maximè oportebat ſeruari ſynonymiam) adduxiſſe probauero. Etiam meritiſſimè confuſæ ſẽtẽtiæ authorem dignum dici liquidò monſtrauero, ac ſibi contrarium eſſe oſtendero: tandem quibuſdam commentitijs rebus lectoribus omnibus huius capitis hucúſque impoſuiſſe, palàm docuero. Ne ergo noſtra commentaria eam patiantur pœnã, cui noſtris modò ſcriptis obligata ſũt, primum oſtendere aggredior. ¶ Nẽpè quę diſtinctio ineptior, quàm illa, vbi (vt audiſtis) ſcripſit. ≼ Fortaſſis enim aliquid ex ijs quæ diximus, non ſimpliciter & abſolutè verum eſt. vt illud, ab extero nihil effici poſſe. nam & eſt vt poſſit. & eſt vt nõ poſſit. &c. ≽ Quo enim modo verè dici poteſt vtrũque ex his contradictorijs ſimul poſſe accidere? Porrò ſi ita eſt, ꝙ aliquid ſemini extrinſecũ animam fœtui confert, de quo eſt omnis difficultas & quæſtio (nã diſpoſitiones quæ ſunt res accidẽtales, potuiſſe eſſe genitas à quauis infima ſubſtãtia, nõ incõueniebat) qualiter niſi inſciè dici potuit. & eſt vt poſſit, & eſt vt nõ poſſit. cũ alterũ abſolutè verũ eſſet, pti ta, ab extrinſeco fœtũ gigni poſſe. Et ſi ſemẽ eſſet, quod generaret, diſtinctè dicturus erat, ab extrinſeco gigni fœtũ nõ poſſe.

¶ Si enim euadi obiectionem hanc exiſtimas, dicendo vtrumque in generatione concurrere, puta, quòd ſemen diſponendo, & ſemini extrinſecum animam inducendo, fœtus procreetur, hoc in genere dictum, Ariſtoteli cõtrariũ eſſe, facilè oſtẽditur, qui cap. 3. de generatiõe animaliũ. 2. ſoli rationali animæ concedit extrinſecũ genitorẽ, cùm dixit. ≼ Reſtat igitur vt mens

Imꝓbat quædã inanis ſolutio, & iterũ oſtendit ſemẽ nõ eſſe animatum.

ſola

ſola extrinſecus accedat, eaque ſola diuina ſit. > Sed venia data diſtinctioni increpatæ, quis tolerare poterit ſimilitudinem relatam de ſpontinis, quo ſimili putat dici poſſe ab homine genitum eſſe hominem, quia ipſe in fœminę vuluam reiecit ſemē. vt qui mouit aliquid, quod mouet aliud, dicitur motor vltimi. Non enim tam illuſtriſſimi philoſophi eſt, motus locales vbi res, quæ mouentur, nihil aliud ſuſcipiunt à motore; quàm modum diuerſum exiſtēdi, cōferre motui generatiōis, vbi fœtus, aut planta formam ſubſtantialem perfectiorem ſemine, à quo gignitur, ſuſcipit. Neque quia ars fabrilis inſtrumēta ferrariorū mouit, & ipſa ferrum, ex quo factus eſt enſis, vbi fabricatum nullam formam ſubſtantialem adeptū eſt, & ars author fabricati enſis dicitur: ideo equus genitor equi dicēdus erit, quia ſemen procreauit, & in equæ vuluam reiecit, à quo ſemine ortus eſt equus, animam habens, quàm à ſemine imperfectiore ſuſcipere non potuit, nec ab equo æquè perfecto, quòd iā tunc fortaſſis cùm animabatur fœtus in vtero equæ, equus eſſe deſierat. Et quanquam viueret, & eſſet, inductor animę dici nō poterat, diſtans ab vtero equæ, vbi equus gignebatur, & minimè potens per medium aërem inferre animam fœtui, de cuius animæ genitore eſt omnis, vt ſupra dixi, difficultas. Quæ inſoluta, vt cùm ſciſcitari dubiū incepit, in fine capitis manſit, ſolis verbis nihil ad negotium agentibus, & ſimilitudinibus illis caſſis & futilibus Ariſtotele dubium ſoluente. Quod nos planis verbis, & non fucatis mendacijs abſoluimus. Vltima enim illa ſimilitudo geometrę dormiētis, & vigilis, & actu contemplātis, enormior adhuc relatis eſt: cùm ex antedictis de animæ intellectricis actibus oſtenderimus, animam non dici actu intelligentem per aliud à ſe diſtinctum, ſed tantùm per diuerſum modum ſe habendi, anxiè quęrentibus nobis productorē rei adeò perfectæ, vt eſt anima, ſiue quæ appellari ſolet ſenſitiua, quę æmuletur ſenſitiuam noſtram, ſeu vegetabilem: quarum vtraque quantum diſtet à corpore ſuſcipiente, quis nō nouit? Porrò quæ contradictio apertior, quàm, quæ relatam collationē geometræ in cōtextu ſequitur, vbi expreſſe inquit. < Semen igitur & habere animam, & eſſe potentia palā eſt. > Si enim habet animam, eſſe potentia animatum, ſcilicet, non poteſt.

quia potentia, & habitus, vt poſitiuum & priuatiuum contrariantur. Et vt non poteſt dici cæcus, & videns, & tenebroſum & illuminatum: ita habẽs animã, & eſſe potentia animatum dicẽdũ non eſt. Neque diuerſis partibus ſeminis hoc competere verè dicere poſſumus, cũ nulla actu animã habeat, quòd vltra rationes retro ductas, ſequetur, ſi verum eſſet, ſemẽ animatũ fore. Primò, quòd habitibus preſentibus in materia, nõ ceſſaſſet motus. Conſequẽtia eſt manifeſta, quòd poſt acquiſitã animã, nõ eſſet, vt quid fabricaretur corpus: cũ potius corpus ob animã fabricetur, quàm ecõtra, anima acquiſita, corpus formetur. Nẽpe cùm certũ ſit imperfectius eſſe propter ſe perfectius, & ediuerſo minimè. vt Ariſtoteles. primo Ethicorum. cap. 1. referebat, dicens, artem conficiendorũ frænorum eſſe propter militarem, & non econtra. ergo anima poſt corporis fabricã inducenda erat, & non prius. Quod expreſsè dixit Ariſt. 2. de anima. tex. commen. ſeptimi. animã definiendo, per actũ corporis phyſici organici in potentia vitam habentis. Secundò etiam liquidò colligetur, ſi ſemen animam haberet, quòd in equo, vel aſino, aut quouis alio mare brutali eſſent innumeri equi, vel aſini, aut alia animalia. Conſequẽtia probatur. Equi aut aſini admiſſarij, aut alia bruta eiuſdem muneris in eadẽ die nonnunquã reiectant in diuerſas vuluas diuerſarũ equarũ, aut aſinarũ, prolificũ ſemen, ex quo eiuſdẽ ſpeciei cũ genitore animalia gignũtur, quorũ vtrũq; includebatur in equo, vel aſino, antequã fœminã impleret: ſed poſt eſt animatum ex aduerſi cõfeſſis, ergo & prius. nullus enĩ potuit animã cõferre ſemini poſt reiectionẽ, vt ſupra probauimus. Si ergo ſemẽ in vaſis ſeminarijs ĩcluſũ animã equinã habebat, & nõ quã equus (ꝙ ſequetur eandẽ numero animã eſſe in parẽte & filio) ſequitur ſeminis animã eſſe diuerſã ab anima implẽtis vterũ. Aculterius, cũ plures fœtus procreentur ab eodẽ equo in eadẽ die, vel ſaltĩ ab eodẽ ariete, tot animas arietinas eſſe incluſas in ſemine informãtes ſemina corporis, indéq; neceſſariò cõpoſita illa dicenda animalia intra animal incluſa, cõpellẽdi ſunt teſtari, qui animatũ eſſe ſemẽ fatẽtur. Vlterius ſequetur aliud incõueniẽs nõ minus præterito, ꝙ falsè diceretur in vtero fieri generationes. Hæc conſequentia etiã manifeſta eſt. Nã ſi anima brutalis cum ſemine reiectatur in vterum: quicquid

quid poſt fabricatum fuerit, nō generatio appellanda erit, ſed configuratio, ac in vtero elaboratum in ſemine nihilo differret ab elaborato à fabro cerario in cera. Vt enim hic tantùm effigiem non diſtinctam realiter à cera effingit: ſic fœtus formator, quicunque fuiſſet ille, nō niſi tantùm effigiem ſemini iam animato indidiſſet.

Cōfusè ſcripſiſſe Ari. in hoc capite ꝓbat.

¶ Si confuſam, ac incertam ſententiam huius capitis eſſe dixero, non ero mentiens, dum non libris eiuſdem Ariſtotelis acroamaticis appellatis (vt ſunt illi de phyſico auditu, & ſibi germani) ſed nonnullis exotericis nominatis (vt ſunt naturalis hiſtoriæ, & alij eiuſdem meſſis) conferantur. Quę enim maior confuſio vulgaribus, ac philoſophis, quàm illa. < Semen igitur & habere animā, & eſſe potentia palàm eſt. > Improprius quippe, ſecundum meam ſētentiam, dicitur aliquid habere animam in potentia, vt hîc, & cap. 3. ſequenti ab Ariſtotele fertur, ſcribens. < Animam igitur vegetabilem in ſeminibus, conceptibus, ſcilicet nōdum ſeparatis, haberi potentia ſtatuendum eſt, non actu, priuſquā eo modo, quo conceptus, qui iam ſeparantur, cibum trahant, & officio eius animæ fungantur. > Nempe ſi illa, ex quibus alia fieri nata ſunt, dicenda eſſent habere in potentia illud, quod gignēdum eſt ex illis, liceret aſſeuerare ſtupam in potentia habere ignem, & aquam in potentia habere aërem, & terram madidā in potentia habere omnes herbas, quæ ex eadem aluntur; & tandē quodlibet habere quodlibet. Quia per vnam tranſmutationem, vt quæ relata ſunt, aut per plures, omnia ex omnibus fieri poſſunt, quod non parum confuſum eſt. Illa enim aſſertione nedum tyro initiatus phyſicæ facultati, ſed exercitatus philoſophus, opinatur ſemen poſſe producere animam, credens aliquid animæ habere, quod in potentia animam habere dicitur: non proſpiciens, non plus ineſſe animæ ſenſitiuæ ſemini equi, etſi in potētia ſit ad illam, quàm aëris aquæ, quanquam in potentia ſit ad eam. Et quòd niſi ab aliquo perfectiore aqua fiat aër, ipſa perfectior, eſſet impoſſibile, quòd ab aqua imperfectiore, aër fieret. Et per conſequens à ſemine multo equo imperfectiore, equum gigni ſit impoſſibile. niſi ab aliquo ſemine perfectiore, & equo æquè aut plus perfecto generetur.

¶ Non etiam, quæ ex. 2. de generatione animalium cap. 3. referū- Confuſio vel

 tur,

nugæ Ariſto.

tur, putà. < Ineſt enim in ſemine omnium, quod facit, vt fœcunda ſint ſemina. &c. > adeò perſpicua ſunt, vt moderatione non indigeant. Teſtari enim igneum calorem infœcundum eſſe, ſeminum autem, & adhuc excrementorum animaliũ eſſe prolificum, quòd conſpiciat Ariſtoteles ex ſemine & excrementis animalia gigni, & ex igne, minimè, & ijs quaſi differentiam ſpecificam inter hos calores innuat, à vero alienum eſt. Differre enim ſpecie calores, non dico corpora calida, demonſtratione phyſica verum non eſſe, alibi facilè oſtendimus. Etiam vnde accidat, pauca igneo calore generari, (falſum enim eſt quòd nulla, vt euentus oſtendunt) rationem peculiarem habet, non quidem ſpecificam differentiam inter calores, ſed aliam, quam ſtatim exarabo, dum prius monſtrem, nonnulla animalia igneo calore gigni. Salamandræ enim igne aluntur, ex eóque gignuntur. Etiã vermes iſti, qui Bombyces appellantur, ignis calore fiunt, eorum ſemine incluſo linteis pendentibus in parietibus triclinij, vbi camini ignis ardent. Et quorumuis animalium terreſtrium oua ſi moderato ignis calore fota ſunt, etiam prolem reddere accidit. Nec ob aliud ignem non gignere ſæpe animalia cernimus, niſi quia ex quatuor conſtent elemẽtis, quæ refractis ſuis ſummis qualitatibus, in miſtione concurrunt: & à tam eximio calore, vt ignis eſt, abhorrent, quem modeſtũ amant. Quippe in corde nullius animalis animal gignitur, ꝙ viſcus illud immodico calore redundet, vbi plus ille cæleſtis calor animalis vigere debebat, quàm alibi corporis. In inteſtinis tamen, vbi excrementa continentur, quia tẽperato calore vigent, ſæpe vermes, & alia gigni animalia conſpicimus. Quæ manifeſtè oſtendunt, cõmentitia eſſe illa, quæ de cæleſti calore ſeminum relata ſunt, niſi, vt nos ſcripſimus, intelligantur.

Non vt conuitiemur Ariſt. ſcripta nonnulla ſũt

¶ Sufficere exiſtimo, quæ ſcripta ſunt. Quorum illa, quæ conuitia in Ariſtotelem illata dici poſſunt, non vt talia à candore mei pectoris oriuntur. Tã tùm enim illa ſcripta fuêre, ne adeò præcipites omnes, qui philoſophãtur, ſint, vt ſtatim quòd vllam ſententiam Ariſtotelis audiuerint, ſic fidem illi adhibeant, vt ſi è cælo nunciatũ ipſis eſſet. Homo enim fuit, & inter philoſophos doctiſſimus, acerrimiq;

miq; ingenij vir, ſed qui potuit labi. De quo quàm parum miror. Plus eni mihi eſt moleſtus, quòd non expreſſius, illuſtriuſque ſcripſerit, quàm quòd nonnunquàm fuerit deceptus. Vt enim vni Alexādro morem gereret, nobis poſteris tantam caliginem ſuis ſcriptis non eſſet relicturus. Philoponi eiuſdē Ariſtotelis Cōmentatoris, & Auerrois, & multò his recentioris, & qui fortaſſis adhuc viuit, nō pauca loca ſuper citato capite annotare poſſē, quæ omnia miſſa facio, vt inceptis finem imponam. Hiſque miſſis, moderemur illud, quod nobis obiecimus, cùm diximus, diſpoſitiones præuias induci ab agētibus potius vt paſſa corrūpant, quàm vt formam, quam nō attingūt, inducant. Nam illud ſicubi verum eſt, in alteratione facta ab elemento in elementū eſſe poſſet, & non in ea, quę fit, cùm miſtum gignitur. ibi enim agens particulare omne præparat materiam. Et adhuc in elementorū illa mutua alteratiōe, etſi prius non natura, ſed tempore intendatur corruptio patiētis elemēti, fortaſſis præcipuè generatio ſimilis vincenti eſt intenta.

De principijs rerū naturaliū iterū agit.

¶ Sufficiant quæ duximus, vt id, de quo obiter tractauimus, dilucidatum maneat, & ad proſequendum negotium de principijs naturaliū rerum iterum redeamus.

Rationes quibus materiā primā non eſſe tenēdum eſt.

¶ Solutæ ſunt rationes, quæ materiam primam omnibus ineſſe entibus teſtabantur: deſunt ergo illæ, quibus ipſam eſſe abolēdam ſum perſuaſus, quarū prima hæc ſit. Omnes entium generationes ac corruptiones modo à nobis recenſito fieri poſſe ſine eiuſdem exiſtentia, antecedentibus probauimus: fruſtra ergo fingeret natura entitates diuerſas, valens paucioribus abſoluere entia.

2. Ratio. ¶ Secundò ſic argumentor. Si materia illa prima eſſet, neceſſariò haberet proprium eſſe ſeiunctum ab eſſe formæ, & totius cōpoſiti, ergo per ſe ſubſiſtere poſſet, cùm quoduis prius à poſteriori abſolui poſſit, vt inductione facile probari poteſt, præſertim in materialibus cauſis, de quibus præſens negotium agit. Etiam forma, putà anima rationalis, per ſe ſola eſſe poſſet, ergo non maius miraculum eſſet materiam eſſe ſine forma, quàm ècōtra, maximè cùm dicātur formæ educi de potentia materiæ. Et vltra, valet ipſa ſine forma eſſe, vt totum compoſitum, ergo generabilis & corruptibilis erit. Vlterius, generabilis & corruptibilis eſt, ergo alteram mate-

riam & ſubiectum ſupponet: & eadem ratione illa alterã, & ſic ſubinde in infinitum proceden do, infinitæ materiæ eſſent conſtituendę, ſi vna prima eſſe fatea tur. Conſequentiam primam, ſcilicet, ſi materia prima eſſet, neceſſariò haberet proprium eſſe vt totum compoſitum, proba re nitor. Si enim hãc bonam eſſe probauero, reliquas bonas eſſe, certum erit, & inconueniens illatum ſequi, dubitari non poterit. Et vt illationem eſſe neceſſariam probem, fingamus aliquem ex Peripatteticis reſpondere, illam eſſe malã collectionẽ, quòd oppoſitum conſequentis ſtat cum antecedente. nam etſi ipſa materia ſit, non neceſſariũ eſt illam habere proprium eſſe, vt totum cõpoſitum, quin ſuũ eſſe pendere à forma, & ipſam puram potentiam eſſe, Peripateticus aſſeuerabit. ex illa enim & forma conflatur totum compoſitum, quod verè per ſe eſſe valet, nulla partiũ eſſentialiũ eiuſdẽ per ſe eſſe valente, vbi forma educitur de potẽtia materiæ.

Increpatur quidã modus, quo aliquis reſpõdere poſſet noſtræ interrogationi de modo eſſendi materiæ.

¶ Hanc reſponſionẽ Ariſtotelẽ receptũrum vt propriã, probat ſententia eiuſdem. primo phyſicorum. textu. cõmenti. 69. Hãc enim tãtùm inter multas illius, loco huic ĩſerere placet. < Subiecta autem natura ſcibilis eſt ſecũdum analogiam. Sicut enim ad ſtatuam æs, aut ad lectum lignum, aut ad aliorum aliquod habentiũ formam in materia, & informe ſe habet, priuſquam accipiat formã: ſic ipſa materia ſe ad ſubſtantiã habet: & hoc aliquid. & quod eſt. > Id eſt ad quid quid per ſe corpus eſt. < Vnũ quidem igitur principiũ eſt. nõ ſicut vnũ exiſtẽs: neque ſic vnũ: ſicut hoc aliquid. vnum autem ſecundum quòd ratio. > Ideſt, ſi c vna materia eſt, vt ratio, ideſt, forma dicitur vna eſſe. < Amplius autẽ cõtrariũ huic. > Scilicet, formæ. < Priuatio eſt. >

¶ Sed quòd prædicta ſolutio nulla ſit (nõ enim in præſens diſcutere volo, an Ariſtoteles in ſẽſu peripatetico expreſſo, vel in alio contextum citatũ protulerit) validioribus quã poſſim rationibus probabo. Quarum prima hæc ſit. Si materia nihil aliud quã mera potẽtia eſt, ergo vel formę potẽtia, vel totius cõpoſiti, vel alterius entitatis à materia & forma & toto compoſito, conſtituentis tamen hoc aliquid, vel nullius rei componentis ens naturale futura neceſſariò eſt. Hoc vltimũ dicere, abſurdum palã eſt. Nõ enim ipſa eſſę principium rei naturalis dici poterit, ſi iam quòd ſit mera potẽtia, non entis naturalis, ne-

que

que vllius partis eiuſdem, potẽtia ſit. Ac aliud, eſſe, ſcilicet, potentiam alterius entis à compoſito & materia & forma, non minus delirium præterito eſt. Nam ſi ita eſſet, non tantùm materia & forma & priuatio, ſed & illud aliud ens, cuius materia potentia eſſet, ingrederetur compoſitionẽ naturalis entis, quo nihil enormius. Nam ſubſtantia, vel pars ſubſtantię illud eſſet, & ſecluſo ente conſtituto, & materia & forma, nulla alia pars eſſentialis aſſignari poteſt. intentum ergo verum. Neque etiam totius compoſiti potẽtia dicẽda eſt materia, quòd ad corruptionem totius, ipſa corrũpẽda eſſet. Cuius oppoſitũ explicuit Ariſtoteles, qui ipſam rebus poſt Platonem indidit, dicens. primo phyſicorum. textu commen. 82. ipſam perpetuam eſſe, ingenerabilemq; ac incorruptibilem. Reliquum ergo eſt, ipſam puram potentiam formę eſſe. Quòd ſi confiteatur aduerſus, quæro, an potentia formæ dicenda eſt, vt facultas vel potẽtia videndi, aut tangendi dicuntur animaliũ facultates: aut potentia formæ ſit, quòd ipſa ſuſcipere eam, vt ſubiectũ prompta eſt, aut potentia formæ appelletur, quòd ipſa nata ſit tranſmutari in formam. Sed nullo prædictorum modorum potentia formę nominari neceſſe poteſt, ergo vel alio modo mera potentia dicitur: vel ſi nullus pręter relatos eſt, & ijs, vel vllo illorum modorum ea dicta formæ potẽtia proprium eſſe, vt totum cõpoſitũ, eſt neceſſariò habitura, fictam, & non veram materiam inueniſſe Ariſtotelem & eius ſectatores dicere tenemur, cùm ipſa propriũ eſſe habente, ſequitur impoſſibile ſupra illatum.

¶ Incipiamus ergo membra diuiſionis præfatæ diſcutere, vt appareat, an vllo illorum modorũ verum ſit, materiam dici formę potẽtiam. Et quòd in primo ſenſu nequaquã appelletur materia potentia formæ, probat manifeſtè, quòd illius modi potentiæ poſteriores ſunt ſuis ſubiectis. Prior enim tempore vel natura eſt homo, quã facultas vel potentia videndi eiuſdem. Et prius eſt animal, quàm facultàs tangẽdi eius: ergo prior eſſet forma quàm materia, quod eidem Ariſtoteli aduerſum eſt. ipſa enim eſt principium, ex quo alia fiunt, & in quod ipſa reſoluuntur. vt primo phyſicorum. textu commenti. octuageſimi ſecũdi. inquit. Ergo non poſterior forma dicenda.

Mẽbra diuerſa digeruntur ĩcrepãturq;.

Authori tate Ari. ĩcrepatˀ quoque qdã modus eſſẽdi materiæ.

¶ Item per vniuerſum primum phyſicorum fermè paſſim oſten

ditur materiam primā eſſe ſubiectum formæ. implicat ergo ipſam eſſe facultatē formę, quod forma eſſet ſubiectū eiuſdem.

¶ Tertiò, facultas cuiuſuis entis eſt, à qua velut à cauſſa tota, vel particulari producitur effectus: ſed materia nullius eſt actiuitatis, vt expreſſè Ariſto. 2. de generatiōe & corruptione. tex. commē. 53. refert. et primo eiuſdem tex. commē. 8. ergo in prædicto ſenſu nullo modo materia dici poteſt formæ potentia.

Examinatur ſecūdū mēbrum.

¶ Supereſt ergo ſecundum mēbrum examini ſubijcere, ſcilicet dici materiam ſinceram potentiam formæ, vt quæ eam ſuſcipere prompta & nata eſt. Velut dicimus aquam potentiam ſuſceptiuā frigiditatis, quòd ipſā eſt nata ſuſcipere, ac quòd velut frigiditas ſuſcepta efficit aquā frigidam, quæ ſine frigore frigida eſſe non poteſt: ita forma in materia recepta, dat eſſe materiæ, quæ ſine forma eſſe non habet. Quod membrū vt vniuerſi Peripatetici, exponunt Ariſtotelem ipſum voluiſſe, tam. 1. & 2. phyſicorum, quàm in duobus libris de generatione & corruptione, ac alijs diuerſis locis, qui commentaria, quæ hac noſtra tempeſtate extant, legit, facilè intelliget. Sed neque ſic poſſe materiam dici potentiam formę, exarare auſpicor. Primò collationem illam, quam Ariſtotelis partes agentes introducunt, examini ſubijciendo, An, ſcilicet, ſic materia formæ ſubſtantialis ſubiectum ſit, & recipiens ab illa eſſe, quod habet, vt aqua frigiditate dicitur frigida, & homo albedine albus, ſine quibus accidentibus impoſſibile eſt aquam eſſe frigidam, neque hominē eſſe album. Et videor mihi ſtatim in foribus iſtos delinquere, quod nemini euēturum Ariſtoteles. 2. metaphy. tex. cōmen. primi. proclamat. Nam ſi ſimilitudo illa vllius momenti eſſet, paritas eſſet ſeruanda: qua ſeruata, ſic collecturi erāt, vt frigiditate & aqua aggregatum eſt, & dicitur frigidum, & ex albedine & ſubiecto albo coniunctum nominatur & eſt album: ſic ex materia & forma compoſitum ſubſtantiale eſt, & dici debet exiſtens. Ac vlterius collatio proceſſura erat. Et vt aqua ſola aūt frigiditas tantū non eſt frigida, neque homo tantū aut albedo tantū eſt albus, ſed homo, & albedo, & aqua, & frigiditas dicūtur & ſūt frigida & alba, ſic materia nō ens dicēda eſſet, & forma quoq;, & ex ea & forma aggregatū ens appellandū, qua paritate ſeruata, nō infertur materiā ſuſcipere eſſe à forma: ſicut neque

neque aqua ſecluſa frigiditate,
qua afficitur, animaduerſa, eſt
frigida: neque homo ſecluſa al-
bedine, qua alteratur, eſt albus,
ſed vtrumque.

Soluunt nonulla à nobis dicta quã falſa aſſertiõe

¶ Si objicias falſum eſſe, quod
vltimis illis verbis protuli, ho-
minem, ſecluſa per animaduer-
ſionem albedine, non eſſe albũ,
& aquam eodem modo perpen
ſa frigiditate, nõ eſſe frigidam,
quia ſi quis tãtùm hominem al-
bedine affectum, ipſa manente,
conſiderat, non cõtemplato co
lore albo, album eſſe dicet: & a-
quã, eadẽ conſideratione facta,
frigidã nominabit, mẽdacium
impoſſibile dixiſſe ſtatim pro-
bo. Quia Ariſtoteles dicebat
albũ præcipuè albedinẽ ſignifi
care, et ſiue ita ſit, ꝙ dictione cõ
notatiua cõnotatio præcipuè ſi
gnificetur, ſiue ſubiectũ, tã Ari-
ſtoteles, quã vniuerſi logici pro
comperto habent, terminis con
notatiuis ſubſtantiã & accidens
ſimul ſignificari, & per conſe-
quens impoſſibile eſſe album ſi
ne albedine verè dici poſſe. Et
quòd negotium præſens de de-
nominatione concretorũ cõpel
lit parũ deſiſtere ab eo de quo a-
gebamus, patienter legẽtes to-
lerent, exoro, cũ non parum in-
terſit, hanc collationẽ inter con
creta diſcutere. Ergo vt ipſa di-
lucidetur, vltra dicta quæro, an
homo ille, qui affectus albedine
abſq; eadẽ animaduertitur, &
albus ab aduerſo appellatur,
quidquã ſuſcipiat ab albedine
inhærẽte quo denominatur al-
bus, aut nihil? Si nihil, nulla ra-
tio erit, cur potius ipſe dicatur
albus habẽs albedinẽ cõiunctã,
dũ illa nõ cõtẽplatur à denomi-
nante, quàm cùm ſeiunctam ha
bet: ſed ſi ipſa albedo ſeiũgitur,
minimè homo albus nomina-
tur, ergo etſi coniungitur, & cõ
ſideratione nulla mentio eius
fit, albus non eſt dicendus. Si in
quis aliquid induci ab albedine
in hominem album, quo dici-
tur talis, mox inſurgam aduer-
ſus te, hoc poſſe à Deo ſuppleri,
cùm ſit effectus albedinis, non
vt informantis, nam ſic tantùm
eſt inhæſio effectus formæ, ſed
vt efficientis, quam vicem Deũ
poſſe ſupplere, nullus pius ambi
git: & inde inferretur ſecluſa al
bedine, & manente eiuſdem ef-
fectu in re alba, dicendam rem
albam, quod eſſe impoſſibile,
vt indubitatum ſupponebas.
Supereſt ergo verum eſſe, quod
inter arguendum prædixeram,
collationémque prædictã, quã
phyſici & Theologi faciunt, ini
quam eſſe.

Inhęrentiã relationẽ diſtinctã nõ eſſe à re alba oſtẽdit.

¶ Si dicis citra albedinem inhę
rentiam accidentis ad ſubiectũ
eſſe in ſubiecto albo, hoc nihil

vita-

vitabis. Quia illo accidente (iã quòd illam diſtinctionem falſã inter albedinem & inhærentiã albedinis admittã) non dicetur ſubſtantia alba, cùm ſit illud accidens reſpectiuum, & albedo abſolutum.

Alia obiectio.

¶Iteratò fortaſſis ſuadere niteris, ſubſtantiam albam, frigidã, & dulcem, ac alijs accidentibus affectam ſine eiſdem cõſideratam, dici talem, & non aggregatum ex ea & accidente afficiente, quòd logici & phyſici hanc propoſitionem veram eſſe ſine controuerſia dicunt, Sortes eſt albus dum ille albedine eſt affectus, quæ aliter vera eſſe non poſſet, cùm ſit affirmatiua, niſi ſubiecto & prædicato ſupponentibus pro eodem. & cùm Sortes tãtùm ſubſtantiam ſine albedine ſignificet, & albus vtrumque & de ſubiecto, quod ſubſtantia, vt dixi, ſine accidente conſideratur, ſignificatum prædicati, hoc eſt, albũ, verè dicatur, reſtat Sortem eſſe, qui ſecluſa albedine, albus dicitur.

Obiectionis reſpõſio

¶Sed huic non valde difficilis eſt reſponſio, intellecta ſignificatione termini abſoluti, putà Sortis, qui non aliud dicit, quã indiuiduũ humanũ, quibuſuis accidentibus affectum, vt per illam dictionem, Sortes, non tantùm ſubſtantia ſecluſis accidentibus intelligatur: quia ſic potius, quod vocatur ſpecies conciperetur, quòd ſecluderentur conditiones indiuiduum conſtituentes, quàm ſingulare. Sed ſubſtãtia illius hominis quibuſuis accidentibus natis homini ineſſe intelligitur: & ſic albedo inens Sorti vt vnum de illis, per terminum, Sortes, ſignificatur, ſed præcipuè eiuſdẽ ſubſtantia.

Alia obiectio.

¶Si cõtra ſolutionem inſurgis, inquiens, duo falſa ex eadem elici: alterum, quòd per terminum abſolutum accidentia ſignificẽtur, quod ſolis connotatiuis cõpetit: aliud, quòd ſi reſpõſio vera eſſet, in huiuſmodi propoſitionibus, Sortes eſt albus, aut calidus, aut magnus, & in conſimilibus, ſemper nugatio committeretur: nam idem de eodẽ diceretur. Illa enim, Sortes eſt albus, huic æquiualeret, Sortes albus eſt albus, quod nugatio nominatur.

Reſponſio ad obiectionẽ.

¶Huic obiectioni per confeſſa à beato Thoma, in libello. de ente & eſſentia. prope finem capitis tertij. reſpondetur. Quòd, vt ipſe fatetur, quòd animal, & qualecunque genus, ſignificat indiſtinctè ſpeciẽ. nam animal, non ſignificat aliquam partem hominis, ſed totum id quod eſt homo, ne duæ diſtinctæ eſſentię in homine eſſe dicantur, niſi quòd

quòd per dictionem, animal, cõ fuſè indiſtinctéq; ſpecies concipitur: quia animal vt materia eſt, cui homo, aut equus vt forma additur per intellectus conſideratione. Sic per indiuiduas dictiones Sortes, & Plato, & alias huius meſſis, accidẽtia, quæ principium indiuiduatiõis ſũt, intelliguntur, confuſè tamen, vt ſpecies in genere. Non ergo eſt nugatio prædicari Sortem implicitè, & confuſè, indiſtinctéq; ſignificantem albedinem, de albo diſtinctè explicante albedinem. Vt non eſt nugatio prædicari animal, de homine confuſè ſignificato per dictionem, animal. Neq; etiam ſequitur eſſe, Sortes, terminum connotatiuũ accidentaliter, quia per eum ſignificatur confuſè albedo, ſed tantùm albus, qui expreſsè dicit accidens, quod afficit. Vt neque eſt terminus connotatiuus eſſẽtialiter animal, quia per illum confuſè ſignificatur homo, qui quaſi forma animalis eſt, ſed tantùm rationale; quod expreſſè dicit differẽtiam eſſentialem hominis.

Doctiſſimos ac pijſſimos viros ſeductos eſſe leui cauillo.

¶ Relata indocta collatione, ſeductos vſque in præſens æuum non qualeſcunque viros lego, ſed doctiſſimos, pijſſimos, ac acerrimi ingenij ſummos Theologos, ac tam leui cauillo deceptos (neſcientes nexus eiuſdem diſſoluere) in fermè impios incidiſſe laqueos, qui aliàs ſanctitate eximia comprobati ſcriptores ſunt Inquiunt enim prædicti, quantitatem accidens eſſe, & Deo non licere ſeparare eandem à re quanta: neque relationem accidens etiam à fundamẽto vel termino, neque materiã à toto compoſito, nulla potiori ratione impietatis aſſertæ partes tuentes, quàm ſupra relata, ſcilicet, ſic illa impoſſibilia eſſe, vt hominem ſecluſa albedine album eſſe, aut aquam ſecluſa frigiditate frigidã dici. hæc enim implicare exiſtimant, & ſub poſſe non cadere, indéque illud genericum eliciunt, Deo conditori minimè cõceſſum eſſe, cauſſam formalem ſupplere. Vbi, vt prædixi, ſeducuntur, non reſpicientes diſpares multò eſſe collationes illas, vbi potiſſimum omnimoda ſimilitudo futura erat, ſi ratio vllius valoris fuiſſet. Nanque cùm aſſumũt impoſſibile eſſe, quid album ſine albedine dici, vera dicunt, & nõ aliud, ſi intellexiſſent, quàm impoſſibile eſſe duos lapides cõſtituentes dualitatẽ eſſe, ſi alterũ corrũpatur. Vt enim duo lapides duę entitates diſtinctæ ſunt: ſic albedo & albũ, & frigidũ ac frigiditas, duæ entitates ſunt, cõſtituẽtes

tes albũ & frigidũ. Et cũ ſtatim ſubſumunt, ergo neque pater ſine paternitate, neque quantitas ſine re quanta, neque materia ſine forma eſſe valebunt, dupliciter peccant. Primò, petẽdo principium. ſumunt enim vt verum, quod probare tenẽtur, & de quo eſt tota diſſenſio. Vel aliud deterius committũt, quòd in exẽplo albi & frigidi ſumũt ſubſtantiam & accidens, quod eſt totum denominatum, & in exemplo quantorum, & relatiuorum, & materiæ, ſumunt partem ſubditam, & quæ ſubiectũ tantùm eſt, quo enormiſſimè labuntur. Porrò, quis non noſcit, quòd ſi nominalis verarum entitatum inquiſitor, & fictarum exploſor, cũ reali (ſic dicto, quòd multas fingat, quæ nõ ſunt res) diſputans, apertè ac ingenuè negat quantitatis à re quanta, relationum à fundamentis & termininis diſtinctiones reales, ſed tantùm intellectus cõſideratione, quòd argumento realis dicenti, vt album eſſe, neque dici poteſt ſine albedine, ita neque quãtum eſſe, nec dici poterit ſine quantitate, non ſit in promptu ei reſponſio conſequentiæ negatio, diſſimilitudinem patulam in mediũ ducẽdo, quòd vel quãtum à reali appellatur, quod ex ſubſtantia & quantitate accidẽte reſultat, & ſic peti principiũ à reali. illud enim negabat nominalis, quod inter diſputãdũ vt verũ ſupponitur à reali. Aut quantum ſubiectum tantùm affectum quantitate, ſed ſine ipſa dicit, & peiũs, vt dixi, delinquit, quòd collationẽ facit ſubſtãtiæ tantũ ſubditæ quãtitati nõ cõſideratę, albo, quod aggregatũ ex albedine & ſubſtãtia eſt, in quo latet vniuerſus error: quippe ſi vt tãtùm ſubſtantia ſumitur in exemplo quanti, ita tãtùm ſubſtantia ſumeretur in exemplo albi, non impoſſibile eſſet (imò ſtatim euenturum, cùm album tranſit in nigrum) quòd album ſit ſine albedine.

¶ Vtque palàm pateat antiquorum & neotericorum deceptio, in medium ducere volo modũ, quo ſimilitudines illæ, quibus illuſi ſunt, validæ eſſent, vbi nomine ſingulari vtar, vt omnis cauillus deleatur. Similitudines, quibus decipiebantur, hæ ſunt. Vt Petrus nõ poteſt ſine albedine dici albus, ſic neque idem ſine paternitate dici pater, neque ſine quantitate quantus: ergo vt non poteſt auferri albedo à Petro, ipſo manente albo, ſic nec paternitas, aut quantitas ab eodem, ipſo manente quanto, aut patre tolli poterit. Quæ conſequentiæ, ſi ſcientiam genituræ eſſent,

Detegit antiquorũ error, quo diſtĩctiões reales inter multa fingebant.

eſſent,ſic formandæ forent, Vt
Petrus non poteſt ſine albedine
accidente à ſe realiter diſtincto
dici albus,ſic nec idem ſine pa-
ternitate aut quantitate acciden
tibus à ſe realiter diſtinctis dici
poterit pater,aut quantus. Quę
conſequentia bona eſſet,ſed ne-
garetur quod à reali ſumitur vt
verũ,putà quantitatẽ,aut pater-
nitatẽ diſtingui realiter à Petro,
vt albedo. Quin paternitatẽ Pe-
tri nihil aliud eſſe, quã genuiſſe
filiũ,qui viuit, & quãtitatẽ eiuſ-
dẽ eſſe ipſũ taliter ſe habere, vt
partẽ extra partẽ habeat, nomi-
nalis verè aſſeuerabit. Hæ ergo,
quæ verę ſunt, paternitas & quã
titas minimè ſeiungi à Petro po
terũt,ipſo patre & quãto manẽ
te: vt neque albedo ipſo albo no
minato. Petrus quippe minimè
pater dici poterit, interẽpto fi-
lio,quẽ genuerat: neq; idẽ quã-
tus appellari valebit, vniuerſis
partibus eiuſdẽ in pũcto coëũti-
bus. Et vt albedo accidẽs realiter
diſtinctũ à Petro ſeiungi poteſt
naturali actione ipſo manente
viuo,ita ab eodẽ quantitas,ſi ac-
cidẽs realiter diſtinctũ à re quã-
ta eſſet,corrũpi poſſet: & pater-
nitas etiã ſi accidens differens à
patre eſſet,ſeiungi ab eodẽ vale-
ret,viuo filio,quod implicat. eſ
ſet enim pater,quia filiũ, quẽ na
turaliter genuit,habet: & non
eſſet pater,quia deeſſet illi pater
nitas,ſine qua ex cõfeſſis aduer-
ſariorum pater eſſe non poteſt,
vel in aliud inconueniens labe-
retur aduerſus, quòd ſi adhuc
ſeiuncta paternitate & filiatio-
ne,pater & filius dicerentur, &
eſſent,incaſſum genitas fuiſſe il
las relationes,diceremus.

¶ Ex quo ſequitur deinceps in-
terdicendã ſentẽtiã illã, certiſſi-
mã à multis creditã, quæ aures
pias offendit,ſubſtantiã nõ poſ-
ſe per Dei potẽtiã ſine quãtitate
accidente realiter à ſubſtãtia di-
ſtincto, diſtãtes partes habere,
quòd id ꝓueniat à cauſſa formã
li,quã ipſe ſupplere non poteſt.
Nã ſi id dixiſſent, vt qui ſignifi-
caſſent,quòd quã maximè à na-
tura diuina diſtet,ac alieniſſimũ
ſit,ipſam eſſe formã alicuius en
tis,certa, & vera, ac idubitata re
ferrẽt. At ſi inquiũt à quãtitate
iã quòd à quanto diſtaſſet oriri
ſubſtãtiæ ſubiectæ partiũ diſtan
tiã,quòd quantitati vt cauſſæ ef
fectrici cõpeteret,à Deo ſupple-
ri non poſſe,impiũ eſſe mea ru-
ditate cenſerẽ. Cõfiteor tibi pa-
ter domini cæli & terræ,quia ab
ſcondiſti hæc à prudentibus &
ſapientibus, & reuelaſti ea par-
uulis. Ita pater,quoniam ſic pla-
citum eſt ante te.

Interdicit quædã ſentẽtia, vt quę pias aures offendit.

¶ Secundò infertur, in præſens,
nec in poſterum minimè opinã
dum

Quãtitatẽ non poſſe dici diſtinctã à re quanta.

dum, quantitatem accidens eſſe diſtinctum à re quanta. Nam ratio illa adeò validiſſima vt vetuſtiſſima, ſine quantitate ſubſtantiæ partes ſic diſtaturas, vt eadem diſtant, indéque ſuperfluam eſſe, iam non, vt ſolita erat ſolui, poterit. Tollebatur enim à Deo omnipotenti poteſtas illa, quæ nullam contradictionem euentibus inferebat, putà, ſeiungendi quantitatem à re quanta, conceſſa, quæ fingebatur, diſtinctione reali inter vtraque, quod deinceps rerum conditori reddendum, qui dictata ſi vera ſunt, ſua potentia à veritatis æmulis tueatur: ſi falſa, deleat, ac dictanda ſuo ſanctiſſimo ſpiritu illuſtret.

Cõfutat᷑ quædã ſolutio, qua credit᷑ validã nominaliũ rationẽ ꝓbãtẽ quãtitatẽ eſſe idẽ rei quantæ, ſolui.

¶ Porrò ab admittente euentũ, quòd Deo liceat ſeiũgere quantitatem à re quanta, & confitenti differre vtraque, vt ſubiectum & accidens, non ſufficienter ſoluitur obiectio illa recenſita, ſcilicet, partes diſtaturas vt prius, ergo incaſſum à Deo fuiſſe productam quantitatem, ſine ipſa rebus quantis non alium modũ ſeruaturis, quàm ipſa præſente, & afficiente ſubſtantiam, dicendo, qui reſpondit, non ſuperfluè genitam quãtitatẽ, quòd Deus ſecluſa ipſa, vices eius ſuppleret. Vt nõ dicitur incaſſum ſol creatus, quòd ipſo in nihilum redacto, potuiſſet Deus mundum illuſtrare, nã diſſimillima eſt etiã hæc collatio, vbi ſi ſolutio vllius valoris eſſet, ſimillima futura erat, quòd nominalis inquit, ſecluſo quouis miraculo, præter corruptionem illius accidentis appellati à reali, quantitas, Deo concurrente nõ aliter cùm creaturis, vt ſolitus ante corruptionem quantitatis erat, partes ſubſtantiæ ſic vt prius diſtabunt, ergo incaſſum genita eſt quantitas, qua diſtent. Quæ adeò exactiſſima collectio eſt, vt reſponſionem non patiatur, & diſſimillima illi reſpondenti argumento, ſi ſol eſſe deſijſſet, & Deus miraculo illuſtraſſet mundum, incaſſum eſſet genitus ſol. quòd in hac vltima ſumitur, & Deus miraculo illuſtraſſet mundũ, quod in priore non referebatur. Ideóque iſta vltima ſolui facillimè poterit, & non prior, reddendo rationẽ creatiõis ſolis, ne Deus, vt immediata & ſingularis cauſſa, teneatur illuſtrare mundum, qui à ſole ſolitus erat illuminari, Deo vt vniuerſali tãtùm cauſſa concurrente.

Alia ſolutio quoque exploditur.

¶ Dices fortaſſis, quòd ſi illud exemplum ſolis non fuit ſufficiens, alia multa inueniri poſſent, quæ ſufficiant: putà, ſi Deo placuiſſet, non indigere homines oculis ad videndum, neque

naribus

naribus ad olfactum exequendum, neque auditu ad audiendum, & quòd ſine his actus illi effici poſſet, partibus illis corio & carne tantùm fabricatis, vbi anima poſſet affici, vt nunc informando oculum afficitur, & quòd nec ob id, hæc organa incaſſum fabricata eſſe, eſt exiſtimandum; quòd ſine illis operationes ſenſitiuæ exequerentur. Ad cuius normam aduerſus diceret, res quantas etiam partes diſtantes poſſe habere ſine quantitate, tamen quòd Deo placuerit, non ſine ipſa ſubſtantias corporeas, & accidentia partibus diſtantibus eſſe.

¶ Quæ euaſio exigui momenti eſt. Nam etſi fateamur, Deū, illud, quod retulimus, efficere poſſe, & infinita alia multò relatis difficiliora, negamus tamen fruſtra, vt nunc ſunt facta, eſſe condita. Non enim immeritò, ſed quia ſcilicet, pulchiora animalia, ijs, quibus ornantur, organis ſenſitiuis incedunt, quā ſine illis, quod in quantis dici non valet. non enim pulchrius, neque deformius, quantum eſſet, ſi partes ſublata quantitate diſtaſſent (ſi ipſa, vt fingitur, eſſet à re quanta diſtincta) quàm ſi ſine illa partes diuerſæ diuerſum vbi haberent, indeque cæteris paribus pluralitas eſſet vitanda, vt ratio noſtra probabat. quædā īprobat.

¶ Iam ex noſtris aſſertis argumentum aduerſus nos fortaſſis elicies, Qualiter mihi viſum nuper ſit, nihil tribuendum naturæ rerum, cùm iam egomet fatear, ideo ſenſus hos exteriores ſic fabricatos, quòd pulchrius animal his ſit, quàm eiſdem orbatum. Nam aut illa pulchritudo ex natura rei eſt, aut ad Dei libitum. Si ad Dei voluntatem entia pulchra & deformia ſunt, (dicet aduerſus) poſſet Deus fabricare hominem ſentientem & intelligentem ſine organis, quæ conſpiciuntur, & ipſos quoque efficere pulchriores, quàm nunc ſint, conferendo pulchritudinem inſigniorem quàm humana eſt, ruditati illi, & auferendo pulchritudinem ab elegantia hac: quod cùm effeciſſet, & hominem abſque organis ſenſuum ſentientem tamen fabricaſſet, pulchriorem eſſe illum homine, qui nunc gignitur, compellendi eſſemus dicere. Indéque ratio noſtra, qua fruſtrà eſſe factam quantitatem oſtendebamus, diluetur, vel in aliud diuiſionis membrum cōpellendi ſumus incidere, fatendo ſcilicet, pulchritudinem Soluit quoddā argumētū quod ex noſtris afferionibus elicitur.

ex natura rei talem eſſe. De quo Plato in dialogo Hippiæ maioris non pauca ſub perſona Socratis diſerit. Et ſic incidendo in ea, quæ improbabamus, capiemur. nam pulchrius eſſe quātitate accidente diſtare partes, quàm ſine illo, proteruiet nobis contrarius.

¶ Hoc argumentum in præſens propoſitum nullius vigoris eſt. Quanquam, vt ſtatim oſtendam, tangit non adeò leue dubium, vt magna diſcuſſione non indigeat, prius oſtenſa facilitate ſolutionis relatæ rationis, quæ hæc eſt. Porrò ſi quantitas albedinis, aut ſaporis, aut cuiuſuis ſenſibilis proprij, ſeu ipſius corporeæ ſubſtantiæ quantitas ſic nos ſeorſum affeciſſet ſine ſenſibilibus proprijs, vt cùm ipſa quantitas auferretur (manētibus partibus vbi prius quàm eſſet ablata ſitæ erant) aliter immutaſſent relata, proteruus dicere poſſet, ſibi elegātiorem videri albedinē, accidente illo, quantitas, dicto quàm ſine illo: & alia accidentia plus cum quantitate, quàm ſine illa arridere ſibi. Verùm cùm non aliter eſſet immutaturum vllum ex illis accidentibus ſine quantitate, quæ eſſe fingitur diſtincta à quanto, quàm cùm illa, dum partes diſtaſſent, Deo iubente, nam illa ſeorſum nunquam ſenſata eſt, certiſſimè oſtenditur incaſſum genitam eſſe.

¶ His miſſis, accedo aliud, quod promiſſi, innuere. non enim hîc locus decens eſt, vt dubium hoc, de quo iam ago, omnino enucleetur. Nempe dubium ingens videtur, an ſi (verbi cauſa) homines non ijs, quibus formantur effigiebus, eſſent configurati, ſed alterius modi, putà, vt ſupra dicebam, facie ſphærica, & corio vniuerſam tegente, hiatu vnico duntaxat ad gulam vſque cauato, quo alimenta in ventrem deuorarentur, pulchriores ſimpliciter eſſent, quá nunc, ijs elegantibus inſtrumētis ſenſuum formati. Et quod dubitandi occaſionem infert inter multa, hoc eſt, Deum conditorem omnium, adeò liberum eſſe, quòd ſic, vt illi placet, omnia genita ſint: cui voluntati ſubeſſe quoque videtur, nonnulla creata elegantia eſſe, alia turpia, prout illi placuiſſet, eandémque creaturam, quàm affabrè, aut pulchrè fabricatam dicimus, vt ſentimus, efficere Deum poſſe eſſe turpem, apparet. vt illi liceret terræ à prima creatione aſcendendi vim conceſſiſſe, & igni deſcendendi: etiam adeò diuerſam

ſam hominum opinionem inter alias & alias gentes de pulchritudine humana verſari, vt apud Cyclopas, ſi qui forte ſũt, nos fœdi cenſeamur, & monſtra nuncupemur, Et ab Indis parum ante noſtrum ortum inuentis, primi Hiſpani viſi forte turpiſſimi cenſebantur. Vſus enim, & conſuetudo aſſueſcendi cum Hiſpanis illis imperantibus, forte coëgit iam eos pulchros haberi nunc, qui olim fœdiſſimi exiſtimabantur. Etiam, ne domeſtica omittamus exempla, dum in alium orbem migramus, inter vnius ciuitatis, ac vnius domus incolas nõ pauca iurgia, & contentiones paſſim oriuntur inter diſceptantium, quæ fœminarum ſit pulchrior: nonnullis dicentibus Yſabellam pulchriorem Anna eſſe, quin hanc deformem, alijs oppoſitum proteruientibus, nullis alium quàm Deum arbitrum permittentibus. Cuius relati dubij exactum examen, vt prædixi, alio loco differo, prædictis ſufficientibus non tantùm pro præſenti loco, ſed & pro quodam infra tractando, cùm de eductione formarum de potentia materiæ agemus vbi obiter forſan id abſoluemus.

¶ Fortaſſis rationi ductæ reſpõdebis, quòd ſi accidiſſet quantitatem ſeiungi à re quanta per Dei potentiam, quanuis partes diſtaſſent ſine quantitate, vt ſolitæ erãt cum eadem, inſignior quantitatis effectus deeſſet, putà occupare locum, nam ſecum aliud corpus toleraret, à quo alieniſſima eſſet, res quãta ſi quãtitate eſſet affecta, & hũc eſſe inſigniorẽ effectũ quantitatis dices, quòd probat id, quòd ſeiũcta quãtitate, nõ poſſet Deus tribuere illi, à quo ablata eſſet quãtitas, vt locum occuparet, vt prę fatus dominus magiſter (quem ego ſubticui) dicebat. Sed certè (ſalua reuerentia tam illuſtris viri) alieniſſimum hoc eſt à captu hominum, et rationi contrariũ. Quis enim credere poterit, ſi Deo placuiſſet, nõ poſſe ipſum, conferre quanto, à quo ablata eſt quantitas, vt nullum aliud quantum ſecum toleret, re ipſa adeò factu leuiſſima, prout intellectus concipit, vt nulli facilitate cedat: quin naturæ ſubſtantiarum habentium partes extra partes hoc proprium eſſe, quòd non admittant aliam ſecũ ſubſtantiam quis ambigit? Angeli enim et cæteræ ſubſtantiæ ſeparatæ ſecum admittunt alia quãta, quia non habent partes extra partes: quippe ſi ſine quantitate poſſent partes diſtare, et

res alias in eodem loco admittere, aliqua entia ſic creata fuiſſet, vt iam eſſent ſubſtantiæ, quæ nullam partium diſtantiam haberent, neque locum occupaſſent, vt angeli, & aliæ oppoſitæ, quæ partium diſtantia & occupatione loci differrent, ac mediæ, quæ non occuparent locũ, & partes diſtantes haberent. Dein nulla contradictio, neque repugnãtia vlla ex illo euentu ſequitur: ergo quòd fieret, nulli dubitandum, ſi Deus velit. Tũ maximè, quòd ſi corpora beatorũ, quæ viſione diuina fruuntur, vt ſanctiſſimæ genitricis, nõ occupant locũ; quæ prius dũ viuebant, occupabãt, id in gloria, nõ aliter habuiſſet, quã per ablationẽ quantitatis. Si iterũ in mũdũ illorum aliquod illaberetur, non video, quid obſtaret, quominus Deus poſſet illi conferre vim occupãdi locũ, vt prius, nedũ reſtituta quantitate, neque aliquod impoſſibile ſimpliciter ex hoc ſequi, aſſequi valeo.

¶ Neque eiuſdem doctiſſimi authoris ratio, qua conuincere nominales exiſtimat, vllam firmitatem habet. Ea eſt, ſi quantitas non differret à re quanta, ſequi materiam ſuam quantitatem habiturã, & formam aliã, & accidentia diuerſa eiuſdem compoſiti etiã alias, quæ omnia nominales fatentur. Indéque vlterius ſequi, quòd tam multa quanta penetratiuè ſe haberent, cùm tam materia, quàm forma, quàm accidentia compoſiti ſimul in eodem loco eſſent. Et vltra, quòd ſi ijs quantis non repugnaſſet ſimul in eodem loco eſſe, nec duos lapides, aut duos homines eſſet impoſſibile ſimul eundem locum occupare. Et cõſequẽs eſſe falſum, euentus probat, ergo antecedẽs. Facilè enim nominalis ſoluit, inquiẽs ſubſtãtiæ quantæ, natæ per ſe exiſtere, conuenire, ſecũ nullũ quantum ſui prædicamẽti poſſe tolerare, quod accidentibus abnegatur. poſſunt enim accidentia quanta quotquot fuerint, penetratiuè cũ ſubſtãtia etiã quanta eſſe: & nulla ſubſtãtia quãta nata per ſe exiſtere, vllam eiuſdem naturæ in ſui loco patietur.

¶ Certè ſi relata ratio ducta cõtra eos, qui teſtantur quãtitatẽ à re quanta diſtingui, in inuẽtorẽ retorqueatur, haud facilimè, vt opinor, ſoluetur. Inquit quippe author citatus, quòd reales facillimè ſoluunt illam obiectionẽ, negantes diuerſis quãtitatibus eſſe quãta accidẽtia, & ipſã ſubſtantiã, qui in vnica quãtitate eſſe quantã ſubſtantiã, & accidẽtia, quæ ei inſũt: indéq; nõ poſſe inferri aduerſus realiũ opinionẽ, quòd

quòd penetratiuè multa quan-
ta eundem locum occupent, vt
contra nominales illatum eſt.
Nam ſi ad amuſſim ratio relata
perpendatur, ac probè examine
tur, in idem impoſſibile cogit
incidere eos, qui vnica quantita
te ſubſtantiā & accidentia, quæ
inſūt, eſſe quāta dicūt, vt qui di-
uerſis, niſi vt nominalis ſoluit,
rationi reſponſio reddatur. Vt
enim qui partes realium tuetur,
infert, quòd diuerſis accidenti-
bus, quantis exiſtentibus ſingu
lis proprijs quantitatibus, & ſub
ſtantia quantitate ab his diuer-
ſa, etiam quanta exiſtente, pene
tratio dimenſionum introduci
tur: ſic ego, qui nominalium
partibus faueo, dico, idem quan
tis realiū euenturū. Si enim (exē
pli gratia) lignū bipedale quāti
tate bipedali quantū eſt, & eiuſ-
dē accidētia eadē ligni quātita-
te quāta ſunt, & nō minus quan
tū vnūquodque illorum, ob id,
quòd vnica quantitate quantū
eſt, quàm ſi diuerſis, neque mi-
nus illa vnica quantitas apta ef-
ficere, quòd diſtent loci latera,
quā ſi diuerſa ſint: ergo ſi i quā-
to nominalium ſequitur dimē-
ſionum penetratio, etiam in rea
lium quanto, eadē inferēda eſt.

Probatˀ nō plus īconue-

¶ Certè nihil intereſt, an vnica
quantitate quātum ſit lignum,
& ſua accidentia, an diuerſis.
Quia ſi illud intereſſet, ſequere
tur, quòd ſi Deus vnam nume-
ro quantitatem innumeris ſub-
ſtantijs quātis, quas nouiter cre
aſſet, indidiſſet, ita vt illud idém
que numero accidens in pluri-
bus ſubiectis eſſet, quòd illę vni
uerſæ ſubſtātiæ ſimul eſſe & pe
netratiuè poſſent, quòd vnica
ſingulari quātitate participarēt
& non diuerſa. Non enim ob a-
liud realis exiſtimat, ſimul eſſe
accidentia diuerſa in eodē ſub-
iecto abſque dimenſionum pe-
netratione, niſi ob relatam cauſ
ſam: ſed illud impoſſibile vide-
tur. Nam ſi quoduis illorū quā-
torum à Deo creatorum quan-
tis ijs, quæ nunc ſunt, proxima-
retur, & per vim locum alterius
quanti occupare niteretur, alte-
rū quantū neceſſariò à proprio
loco expuliſſet: ergo & quod-
uis etiam illorum quantorum
nouiter genitorum etiam aliud
germanum expellet, quòd etiā
illorum quodlibet ſuū propriū
locum occupat, vt quæ nūc ſūt.
Et nō eſt maior ratio vnius quā
alterius: niſi cognitionem vllā
credis ineſſe illis quātis, qua quę
participant eadem quantitate
tolerare volent, & ſimul cū eis
eſſe, & reliqua quanta nō: quod
quàm ingens dementia ſit, o-
mnes nouêre.

nire, vnica quāti tate quā pluribus res quan tas eſſe.

¶ Sed de his nō plura, vt exami-

Exami

 ni

naraliud exéplũ realium.

ni ſubijciamus, an verũ ſit aliud exemplum realium, ſcilicet paternitatem à patre diſtingui realiter, et non poſſe eſſe patrem ſine paternitate per Dei potentiã: neque ſimilem abſque ſimilitudine relatione realiter diſtincta à re, quæ ſimilis eſt, et ſic aliorũ quoduis relatiuorum. Et verum hoc non eſſe, paucioribus, ac certioribus quàm poſſimus rationibus oſtendamus. Quãuis nõ ignoremus tam à Gregorio Ariminenſi. primo ſententiarum. diſtin. 28. quæſtione. 2. quàm à multis doctoribus: & pręſertim in codicibus nuper editis à citato authore non ruditer eſſe hoc negotium tractatum. Sed quia, vt reor, aliqua addã, quibus certum omnibus deinceps erit, actum eſſe de decreto realium, ideo placuit hic ea exarare, quæ non parum conducent ad abolitionẽ materiæ primæ illis, qui candido pectore hæc legerint.

¶ Sit prima ergo ratio eiuſdem formæ, cũ ducta cõtra teſtantes quantitatẽ diſtingui à re quanta. Si Deus abſtuliſſet paternitatem à patre, manente filio, an diceretur alter pater, & alius filius eiuſdem, ablata filiatiõe, relatione, an non? Si dicatur quòd ſic, incaſſum ergo productę fuêre illæ relationes, quę nulli vſui erãt futuræ hominibus. Secluſis enĩ ipſis, pater appellaretur & eſſet pater, vt cũ illa: & filius eodẽ modo. Si dicatur, quòd neque vnus pater nec alter filius nominaretur & eſſet, ſequeretur aliquem eſſe naturaliter genitum ab aliquo, qui non diſceſſit à vita, & non dici filium eiuſdem, nec ſe patrẽ habere, quod implicat cõtradictionem. Conſequẽtia eſt nota, de filio illo, cui ablata eſſet filiatio, & à patre paternitas relationes. Si dixeris nimirũ ſequi hoc impoſſibile, quia ex impoſſibili ſequitur quodlibet, neq; hoc quicquam vitabis: quia vel impoſſibile naturæ auferri relationem à fundamento & termino manentibus ipſis eſſe p[illegible], vel etiam abſolutè & Dei potẽtiæ non ſubijci. Si primum ſcitum eſt impoſſibile naturale, impoſſibile etiã naturale inferre, & non quod contradictionem, vt relatum, implicat. Si ſecundum, vt qui has diſtinctiones relationum introduxerunt, opinati ſunt, in foribus offendẽt rationem illam validiſſimam ſibi aduerſantẽ, Dei potẽtiæ ſubditũ eſſe, ex quibuſcũque duabus rebus realiter diſtinctis, alterã poſſe ſeparare ab altera: dũ vna ex his Deus ipſe nõ ſit, aut alterius pars, indéque inferri, cũ paternitas à patre, & filiatio à filio diſtinguãtur ex aduerſariorũ cõfeſſis.

poſſe

poſſe relationes deſtrui, terminis manentibus. Minimè enim ratio hæc inanibus verbis ſolue retur, quòd illa, quæ contradictionem inferunt, Deo non ſubijciuntur, & huiuſmodi fore patrem eſſe ſine paternitate, aut filium ſine filiatione, vt album ſine albedine, aut calidum ſine calore: ideóque Deum facere non poſſe filiationis aut paternitatis ſeiunctionem, manentibus patre & filio. Nam, vt audiſtis, in illis, quæ mox de quantitate egimus, diſſimillimæ ſunt iſtæ collationes. verum enim eſt calidũ ſignificans ſubſtantiam & calorem afficientem eſſe non poſſe, altera partiũ remota: vt homo corpore aut anima ſeiunctis, homo manere neſcit. Secus ſi referretur an corpus manere poſſet, anima ſecluſa, aut vitrum frigidum, ablato frigore: vbi tantùm ſubiecta manere finguntur, formis abiectis: quod nullus quantumuis demens inficiabitur. Ergo ſimilitudine ſeruata, Sortes manere valebit, paternitate eius, quæ patris forma, & qua pater nominabatur, corrupta. Capere enim minimè valeo, quo furore acti, auſi ſunt nõnulli à Dei potentia auferre effectum illũ, quem interitus filij aſſequi poteſt. Fatentur certè paternitatẽ amitti abſque vllius ope interempto filio, Sorte patre manente: & negant eandem per Dei omnipotentiam à patre diuidi poſſe, filio viuẽte: quaſi effectus ille, putà paternitas orta à filio & patre in patre, vel à ſolo patre aut à ſolo filio in eodem patre, Deo inuito, ipſis viuẽtibus, producendus ſit, catholicis omnibus, qui rectè ſapiunt, ſciẽtibus, Deum liberè concurrere in cuiuſuis creaturæ productione, indéque atteſtari compulſos, poſſe ipſum in generationi filij concurrere ad illius ſubſtantiæ creationem, & ſuorum accidentiũ præter filiationis productionem, vbi vſu veniet, eſſe filium ſine filiatione: ratióque ſtatim dicenda, vim tantam habebit, vt ſolutionẽ non patiatur, quid ſcilicet, conferret relatio, cùm ſine ipſa homo ille ſic filius, vt cùm eadem eſſet, & diceretur: & pater eodẽ modo pater etiã appellaretur.

¶ Error vniuerſus illorum, qui relationes, & quãtitates, & alia à ſubſtantia non diſtincta, diſtingui crediderunt, ortum traxit ex ſimilitudine nominũ concretorum, quæ accidentia realiter à ſubſtantia differentia connotant, vt album, calidum, dulce, & alia conſimilia ad quantũ patrem figuratum, ſedentẽ, currentem, & alia huius formę. Cu- *Oſtẽdit vnde realiũ error ortũ traxit.*

ius parelenchi ac cauilli tricam explicuimus in his, quæ de quã titate mox tractauimus.

Duę methodi q̃bus cognoſcũt accidentia realiter differentia à ſubſtantia hic explicantur.

❡Et ne deinceps hic error antiquus inter phyſicos verſetur, vt quoſdam modos habendi ſubſtantiæ, quæ eſt primum prædicamentorum, & ſine quo alia non eſſent, vt Ariſto. in cap. prædicamẽtorum teſtatur, accidẽs realiter diſtinctum ab eadẽ exiſtiment, ſed ea tantùm accidentia realia eſſe ſciãt, quæ talia ſũt, quandam genericam methodũ propono, quæ huiuſmodi eſt. Illa tantùm habenda ſunt accidẽtia realiter diſtincta à ſubſtãtia, à quibus ſi homo parte ſenſitiua afficeretur, notionem nouæ rei ſenſiſſet, dum tamen talia non ſint, quòd in hominis poteſtate ſitum ſit, ea eundem gignere. Hanc concluſionem ſic probo. Ideo diſtinctas res eſſe, quæ ſũt, ſenſibus cognoſcimus, quia vel diuerſis in locis contineri ea percipimus, & ſic ſingulares ſubſtãtias Sortis, & Platonis, & huius lupi, & illius lapidis, & aliorum ſimilium differre realiter ſcimus, quòd non ſimul ac penetratiuè ſe habeant, ſed quoduis illorũ ſingularium ſeiunctũ ab alio ſit, vel quòd res penetratiuè ſe habentes, ac ſimul exiſtẽtes, aliter noſtros ſenſus afficiãt. Ideo enim albedinem lactis diſtingui à dulcedine eiuſdem iudicamus, quòd oculis percipimus nitorem albi, & guſtu dulcorem lactis: quæ ſi idem in lacte eſſent, oporteret alterum ex iudicijs deceptorium eſſe. Nam nullus albedinẽ dulcedinem eſſe teſtatur, ſed quoduis ab alio differre, vel quòd altero corrupto, aliud maneat, etiam diſtincta eſſe opinamur. Quo intelligimus ſubſtantiã Sortis non eſſe ſuam albedinem, quòd ipſo manente, ſuus color variatur. Et eadem ratione cognoſcimus ipſum non eſſe ſuum odorẽ: & alia, quæ à ſubſtãtia diſtincta ſũt, hac methodo intelligimus. Verùm cùm in his duobus vltimis modis cognoſcendi diſtinctiones rerũ, non raró decipiamur, quia quod idem alteri eſt, ſæpe per aliũ modũ ſe habẽdi rei, cui idem eſt, corrũpatur modus, re ipſa manente, vt figura, & quantitas, & ſitus, & relatiua omnia, quæ ex prædictis reſultãt, vt propinquum, diſtans, ſimile, diſſimile, & alia huius generis paſſim variantur, ſubſtantia manẽte, quæ idem cùm illis eſt, ideo à nobis additum eſt, ea tantùm differre realiter, quæ cùm aliter immutant, non quia ad noſtrũ libitum variata ſunt ſic diuerſimodè afficiunt, ſed per aliquam naturalẽ vim. Nobis enim licet

ceræ,

ceræ,aut luti, aut aliarum rerũ
quantitatem,&figuram,ſitum,
& vbi, ac alia relatiua variare,
ſubſtantia eadẽ manente. Quo
intelligitur,hæc,quæ ſic ad libi-
tum noſtrum diuerſa fiunt, & ſi
aliter immutent quadrata quã
rotũda, & parua quàm magna,
& in tali loco ſita quàm alibi,&
talem ordinem partiũ habentia
quàm alium, & propinqua quã
diſtantia,non propter hoc dicẽ
da diuerſa à colore figurato im-
mutante viſum, vel à calore affi
ciente tactum,vel à ſapore dul-
corante guſtum. Et de alijs mo-
dis accidentium & ſubſtantiæ
per eundem modũ diſcurrẽdũ.
Calorem tamẽ qui ſenſerit,cer-
tè aſſeuerare poterit, diſtingui
à ſubſtantia calefaciente, quòd
in hominis poteſtate non eſt ca-
lefacere cerã,aut lutũ, aut aliud
quoduis,niſi ipſa ab alio natura
li vi calefiant. Saporem etiã qui
guſtauerit, indubitanter teſtari
poterit, diſtingui à ſubſtantia,
quòd non licet homini rẽ eius
ſaporis efficere, cuius eſt, vt li-
cuit illi eandem rem illa figura
induere,quę homini placuit. Et
odorem identidem alium eſſe
à ſubſtãtia odorata proferemus,
quòd nobis illicitum ſit rem pu
tidam odoratam reddere, ſola
noſtra opera,vt licuit quantita-
tem & ſitũ,noſtro labore tantũ
variare. Colorem quoque differ
re à ſubſtantia credimus, quòd
nobis permiſſum non ſit, rem
albã in nigram vertere, ſine vl-
lius primæ qualitatis inductio-
ne,calore ſcilicet,aut frigore,hu
miditate,aut ſiccitate. Aliquid
reale etiã ĩduci ab obiecto viſo,
vel guſtato, vel olfacto, aut audi
to,vel tacto in facultates ſenſitri
ces, etiã certè ſcimus,quòd no-
bis ĩuitis,organis debitè diſpoſi
tis,velimus nolimus,ſentiamus
relatorum ſenſuum obiecta. Ne
que immeritò, qui relatis me-
thodis ducuntur,à vero non de
uiant,vt delirant, qui in noſtra
poteſtate ſitum eſſe credunt,gi-
gnere non ſolùm innumera ac-
cidentia;ſed & infinities infini-
ta,vt parum infra deducam. Nã
ad modorum ſubſtantiæ vel ac-
cidentium realium diſtinctio-
nem à ſubſtantia vel accidenti-
bus, ſequuntur impoſſibilia,
quæ ad quantitatis, quæ mo-
dus ſubſtantiæ vel accidenti-
um eſt, diſtinctionem realem à
rebus quãtis intulimus: & quæ
ad paternitatis à patre differen-
tiam colligi probauimus, et
vltra inferemus: et illa, quæ ad
diſſimilitudinem relationum
diſtinctam à re diſſimili elici-
entur,quę alieniſſima ſunt ab il
lis, qui tantùm, quæ diximus
diſtingui realiter crediderunt.

Ipſa enim potiſſima ratio, Si Deus abſtuliſſet quantitatem à re quanta, & figuram à re figurata, & relationes à fundamentis & terminis, & alia huiuſmodi, res manerent ſine illis vt eiſdē affectę in rebus coloratis, aut calidis, aut dulcibus, aut odoratis, aut lucidis, vel alijs huius formæ, quorum affectuum nos domini non ſumus, minimè currit. Ablata enim à ſubſtantia alba albedine per Dei potentiam, & nullo alio colore gigni ab ipſo permiſſo, ſubſtantia viſu cognoſci minimè poſſet. vt dulcedine à ſubſtātia dulci corrupta, & alijs ſaporibus gigni interdictis, à guſtu nō caperetur. Et per eandem normam quæcunque ad immutandum aliquem ſenſum genita fuêre, ſi in totum à ſubſtantia abolerentur, ſenſum, cuius obiectum talis ſubſtantia eſt, nō immutaſſet, & neque ijs ſeiunctis, ſubſtantia eſſe deſijſſet. Hæc ergo, quæ huius meſſis ſunt, meritò diſtincta à ſubſtantia credimus, quòd ijs medijs, ipſa per ſenſus cognoſcūtur. Sed quòd cerea ſubſtantia fingatur à fabro cerario quadrata, quæ oblonga erat, vel ſpherica, quæ heptagona præfuit, opinetur phyſicus diſtingui realiter figuras illas diuerſimodè immutantes à ſubſtantia, vel accidētibus immutātibus, vaniſſimum eſt.

¶ Præſertim quòd qui acriter res intelligit, noſcet etiā alia methodo ſubſtantiā corporeā in ęternū non viſam ſine quātitate, aut figura, aut alijs ſenſibilibus cōmunibus, aut ſimilitudine & diſſimilitudine, propinquitate & diſtātia, & multis alijs relationibus, quod teſtatur eſſe hęcidē cū ea. vt quòd non paucæ ſubſtātiæ etiā corporeæ inueniātur ab omni colore expertes, vt ſol, & ſtellæ: & aliæ ab omni ſapore nudæ, vt aqua, & aër: & aliæ etiā nullū odorē reddētes, vt lapides, & ignis: ac alię ab omnibus primis qualitatibus ſpoliatæ, vt cælū, teſtantur colores, & ſapores, & odores, & qualitates primas differre realiter à ſubſtātia. 2. Methodus.

¶ Sufficiēt relata ad tollēdas antiquas lites inter reales & nominales. Sed ne in mēdacio deprehendar, & promiſſa minimè cōplens verè dici poſſim, paucis etiam expono illationem illam optimam eſſe, ſi relatiōes diſtinctæ à fundamento & terminis eſſent, ſequi infinities infinitas relationes in quauis re diſſimili inueniendas eſſe. Quia ſit Sortes diſſimilitudine diſſimilis Platoni, neceſſariò quoque relatio accidens diſſimile futurū eſt ipſi Sorti ſubſtantiæ, & alia diſſimilitudine diuerſi generis Alia ratio qua relationes tolluntur.

à pri-

à priore, quòd in priore fundamentum & terminus erant Sortes & Plato, & in hac Sortes & ſua diſſimilitudo. Et vltra hęc ſecunda diſſimilitudo diſſimilis exiſtens priori, & etiã Sorti ſubſtantiæ duabus diſſimilitudinibus afficienda erit. Et iam quatuor diſſimilitudines in Sorte eſſent, prioris ſubiectum immediatum Sortes futurus erat, ſequẽtis illa prima Sortis diſſimilitudo, tertiæ & quartæ ſecũda diſſimilitudo, & per eandẽ normã infinitæ ſimul eliciendæ eſſent. Nam hæ tertia & quarta diſſimilitudines etiam Sorti diſſimiles ſunt, quia illæ accidẽtia, & ipſa ſubſtantia, & alijs antecedentibus diſſimilitudinibus diſſimiles etiã, quòd ex alijs terminis reſultant, quod ſine diſſimilitudine accidente contingere, vt aduerſi autumant, nõ poſſet. Et cùm hæ relationes infinitæ, vt dixi, mutuò & inter ſe diſſimilitudinibus diſſimiles ſint, et illæ vltimæ prioribus, à quibus reſultant, diſſimiles quoque, & tertij ordinis relationes antecedentibus etiam, ſupereſt, verum eſſe, infinities infinitis diſſimilitudinibus affectam eſſe quamlibet rem diſſimilem, quod erat illatum promiſſum. Non enim ſoluit, qui dicit, in primis relationibus diſſimilibus ſiſtendũ eſſe, quia illæ ſeipſis diſſimiles ſunt, cùm nulla illarũ ſine alia eſſe poſſit, vt poteſt eſſe res diſſimilis ſine alia, cui diſsimilis eſt. Quia illa ratiõe anima, quæ diſſimilis eſt homini, ſine relatione diſſimilis futura erat, quia homo ſine anima eſſe nõ poteſt, & pars quęlibet etiã toti diſſimilis ſine accidẽte futura quoq; erat.

¶ Porrò vltra ea, quæ aduerſus illos, qui relationes diſtinctas à rebus, quibus inſunt, fingũt, dicta ſunt, vnum ſupereſt, quod me in admirationem non exiguam intulit, quomodo non vident illi, qui paternitatem & filiationem à patre & filio diſtinguũt realiter, & implicare cõtradictionẽ exiſtimant, poſſe manere patrẽ ablata paternitate, & filiũ seiũcta filiatione: quòd in diuinis pater & filius tales ſunt abſque accidentibus paternitate & filiatione? Si enim contradictio inferretur ex exiſtẽtia patris ſine paternitate, & filij ſine filiatiõe, ſub poſſe nõ caderet id Deo cõtigere. Et ne decipiatur qui opinaretur, multa Deo conuenire, quę minimè homini, neque vlli creaturę citra ĩplicitã cõtradictionẽ licẽt: vt ipſu eſſe creatorẽ, infinitũ, ſapiẽtiſſimũ, & iuſtiſſimũ, ſine termio, trinũ perſona, ac vnicũ eſſẽtia, & alia huiuſmodi, ac per hoc putaſſet realis ipſi

Alia ratione pbat relatiões nõ diſtingui à fũdamẽtis & terminis.

ipſi Deo conuenire eſſe patrem ſine paternitate, & creaturis ſine contradictione conceſſa minimè, ſciēdum vt error hic à ſic reſpondente tollatur, illa tantū ex his, quæ Deo tribuimus, implicare hominibus competere, quæ vel aliquod illorum ſi ipſi homini, vel alteri creaturæ conuenirent, neceſſariò inferrent, illum, cui conueniunt, Deum eſſe. Vt ſi aliquis fateretur creaturam aliquam poſſe ſua facultate independente ab alio creare, vt Deus creat, neceſſariò colligendum eſſet, huiuſmodi creatorem etiam Deum futurum, & ſuum mundum, cuius ipſe creator & Deus eſſet, ſub proprio imperio gubernaturū. Etiā cùm infinitè ſapientem eſſe contigiſſet, neceſſariò conueniret arcana Dei & hominum reuelata ſibi fore. nam creaturarum finitarum ſciētia finita futura erat, ergo expediebat etiam, quæ in Deo erant occulta, ſciri ab illo, aliâs non infinitè ſapiens dicendus eſſet, et infinitas vires intellectrices et ſeruatrices ipſum identidem habiturum, et hæc omnia ipſi à nullo dependentia euentura, vt Deo ſapientiſſimo coueniunt. Etiam qui trinū perſona, ac vnicum eſſentia, eſſe aliquod ens præter Deum fateretur, neceſſariò quoque diceret id tale Deum eſſe. ſolius enim infinitæ virtutis eſt gignere aliam perſonam à ſe diſtinctam, et eſſētia eandem. Nam ſi gignere ſibi ſimilem infert aliquā perfectionem, quanuis genitum à generante eſſentia diſtinctum ſit, et gignere ſibi ſimilius maiorem perfectionem teſtetur, et multò ſimilius maiorem, et vlterius procedendo maiorem: ergo gignere diſtinctum perſona tantùm et non eſſentia, infinitam perfectionem, et infinitam vim genitoris inferet. Quia cùm neceſſariò genitum diſtaturum à generante futurum ſit, (implicat enim aliquē ſeipſum gignere) et ſimilitudinem ſeruari inter genitorem et genitum vim genitoris teſtetur, et tantò maiorem, quantò ſimilitudo maior eſt, neceſſariò ergo ſequitur, qui generatione hac æterna poſcente vim infinitam, adeo infinitæ virtutis genitus fuerit, futurus idem eſſentia ipſi genitori, quòd identitas maxima ſimilitudinum eſt, & diſtinctus perſona, quòd genitus diſtinctus à genitore neceſſariò futurus eſt. Tandem horum, quæ ſoli Deo conueniunt, quia ſolus ipſe infinitus, et à nullo pendens eſt, nullum creaturis couenire poteſt: quia implicatio cōtradictionis ex euentu illo ſequeretur, eſſe ſcili-

ſcilicet, plures Deos, quod fide, & adhuc ratione impoſſibile eſſe probari poteſt. Et fortaſſis id demonſtrare nonnũquam moliemur: ſcibilis enim hæc eſt, Deus eſt, & vnicus eſt. Et ſi fortaſſis hucúſque, etſi fide creditũ ſit, ſciētia aſſequutũ nō eſt. Multa autem alia, quibus Deo ſimiles ſumus, etſi non omnimoda ſimilitudine, vt eſſe patres, eſſe beneuolos, eſse pacificos, exiſtere, eſse, durare, & ſimilia, conuenire Deo & nobis implicat minimè. Ergo cùm Deus eſse pater ſine paternitate ſine contradictione poſſit, inconueniet nequaquam, & hominem poſſe ſine paternitate etiā patrem dici.

Error cuiuſdam acris īgenij authoris oſtēditur.

Aberrauit quippe quidam eximij iudicij vir, qui credidit relationes diſtingui à fundamentis & terminis, quadam leuiuſcula ratione conuictus, cum idē primus alias diſtinctiones realium exploſerit. Ratio talis erat, Impoſſibile eſt cōtradictorias ſucceſſiuè verificari de eodem, niſi propter motũ localem alicuius rei, vel propter transmutationē tēporis, vel propter productionem vel deſtructionem alicuius entitatis: ergo impoſſibile erit hanc animam dici nunc corpori vnitā, cùm ipſa corpus informaſſet, & poſtea non vnitam, cũ eadem inibi, vbi prius exiſtens, Deo imperante, corpus non informaſſet. Niſi per corruptionē alicuius entitatis relatiuę, appellatæ vnio, quia temporis variatio non ſuffeciſſet, ergo vt illam relationē eſſe compellimur dicere, ita & alias aſſeuerare eſſe quoque tenebimur. Quę ratio, vt ego reor, bino errore labat. Primò, quia illud, quod vltimò vt verum profertur, minimè verum eſt, putà, tranſitionem tēporis non ſufficere ad verificandas illas duas contradictorias, cùm ipſe oppoſitum in maiore ſuppoſuerit. Et vt poſſumus verè dicere, hodie ſumus in anno milleſſimo quingētesimo quinquageſimoquarto, quarta die Maij, & cras negatione præpoſita toti propoſitioni, qua contradictio formaretur, verè dicemus nos non eſſe in illa die ſine vlla in nobis variatione: ita cùm informaſſet anima, verum eſſet eam dici tunc informantem, & poſt minimè, ſine variatiōe vlla. Delinquit etiam in alio, cuius, vt præteriti, neque Gregorius Ariminēſis diſtinctione. 28. primi ſententiarum. quæſtione. 2. meminit. Neque alius, quòd ſciam, poſt eum recordatus eſt, quòd liceat ſcilicet, corpore, cũ omnibus ſuis accidentibus inuariato, ac anima etiā īmota exiſtēte, dici nunc informantem,

&

& poſtea non informantẽ. Non intelligens qui hæc fatetur, implicare patulam cõtradictionẽ. Nam ſi animam informare aliud non eſt, quàm ipſam ſimul cũ corpore ſic affecto exiſtere, ſemper quòd ipſa præſens fuerit corpori affecto, vt decet illud, vt animam informãtem ſuſcipiat, neceſſariò informare dicetur, aliâs relata non eſſet bona definitio. & quæratur ipſa ſufficiens, & tunc cùm corpori & animæ conueniãt omnia, quæ in definitione explicantur, neceſſariò dicetur anima informans, et corpus informatum: & niſi horum aliquid defecerit, corpus informari deſinere non poteſt.

Improbat ſolutio quædam.

¶ Si dixeris in definitione informationis addendum eſſe, vt bona definitio ſit, dũmodo Deus non imperet animæ non informare. Dicã ſimiliter ego, quòd in hac, Homo eſt animal rationale, idem addendũ eſt, & quòd poſſit eſſe homo, qui animal rationale non ſit, quia Deus noluit: quod quàm abſurdum ſit, quis non videat? Scio vnde error ille admittentium euentum illum de anima corpori præſente, & non informante corpus bene diſpoſitum, ortũ traxit, quòd orthodoxi confitemur omnipotentem Deum, quem in quouis homine, ac quauis creatura per eſſentiam, & potentiam, & præſentiam eſſe ſcimus, ipſo inuariato, alium peculiarem modũ eſſendi habere in Chriſto mediatore, quã in hominibus. Sed hæc non in conſequentiã ducẽda ſunt, cùm talia ſint, quòd beatus Ioannes Chriſti præcurſor, ſe ea non intelligere non tantũ fateatur, ſed neque dignum con cipere eadem ſe eſſe exiſtimet: cum profert, cuius non ſum dignus ſoluere corrigiam calceamenti. Sed de his non plura, metas enim phyſicę trãſgredimur. Sed orationis diſcurſus nos cõpulit adeò longè ab inſtituto diſcedere.

¶ Tandem vt omnes deinceps intelligant, nullas diſtinctiones inter ſubſtantiam & relatiua, & quanta, aliaque multa appellata accidentia verſari, vt non pauci opinantur, authorem illarũ diſtinctionum Ariſtotelem eſſe credentes, tam in libro prædicamentorum, quàm in multis locis Methaphyſices, ideo eiuſdẽ authoris ſententiam quandam ſat doctis & indoctis manifeſtã in medium propono, quã nullus non intelliget, eundem voluiſſe complura ex prędicamentis realiter commiſceri, quãuis per intellectus conſideratione formaliter diſtent, quæ in fine prædicamenti qualitatis ab eo

C... Ariſt. vt q palàvoluerit. nõ diſtĩgui oĩa prædicamẽta realiter vt hucuſq; opinatũ eſt.

Argyropilo ĩterprete traditur, cuius ſeries eſt. < Non autem perturbari oportet, ſi quiſpiam nos duxerit de qualitate tractãtes complura eorum, quæ ſunt ad aliquid, cum qualitatibus ipſis enumeraſſe. Habitus enim & diſpoſitiones ad aliquid eſſe dicimus. Etenim in omnibus ferè talibus genera quidem ad aliquid eſſe dicimus, ſingularium verò nihil. Sciẽtia nanque quæ quidem eſt genus, hoc ipſum quod eſt alicuius dicitur eſſe. cuiuſdam enim ſcientia dicitur. Singularum verò ſcientiarum nulla id ipſum quod eſt alicuius dicitur eſſe. vt Grammatica non dicitur alicuius Grammaticæ, neque muſica cuiuſpiã muſica, niſi generatione ad aliquid eſſe dicantur. Grãmatica enim alicuius ſcientia dicitur, non alicuius Grammatica: & Muſica cuiuſdã ſcientia, nõ cuiuſpiam muſica. quare ſingulæ nõ ſunt, vt patet, ad aliquid, at quales ſingulis his dicimur, quippe cùm & has ipſas habeamus. Scientes enim ex eo dicimur, quia ſingularum aliquas ſcientiarum habemus. quare ſingulæ erũt qualitates quibus & quales, qui eas habent, dicuntur. at hæc nõ ſũt ad aliquid, vti diximus. Præterea ſi quid idem, & quale, & ad aliquid ſit, in vtriſque ipſum generibus collocari, enumerariq; haud abſurdũ erit. > Quibus vltimis verbis expreſſè inquit Ariſtoteles, non eſſe abſurdum, neque inconuenire aliquid ſimul in duobus prædicamentis eſſe collocandum, diuerſis animaduerſionibus: & vt ſcientiæ hoc vſu venire aſſeuerat Ariſtoteles. Ipſa enim in prædicamento ad aliquid ponitur, pro quanto relatiuè dicitur, id eſt, alicuius ſcientia, putà illius, cui ineſt. Et in prædicamento qualitatis, quia eadem ſcientes & quales appellamur. Minimè mirũ erit quantitati, & figuræ, & alijs rebus idem contingere aliquo reſpectu in prædicamento qualitatis, vel quantitatis collocari, & alio in prædicamento ſubſtãtiæ. Certè de contextu Ariſtotelico citato inſurgit dubiũ, qua ratiõe Ariſtoteli viſũ ſit, ſcientiã alicuius ſcientiã dici, & Grãmaticã, aut Muſicã, aut Phyſicã, ſeu quãmuis aliarum ſcientiarũ nõ dici Grammatici Grammaticã, & Muſici Muſicam, Et Phyſici Phyſicã relatiuè & ad aliquid, vt ipſa ſciẽtia in genere. Et mihi hucuſque nihil ſatiſfacit, ſed merè ad placitũ eiuſdẽ dictũ illud exiſtimarem ego: ideóque aliã vltimam ſolutionẽ, quæ per me notata eſt, ad fatendum identitatẽ non formalẽ, ſed identicã,

inter

inter nonnulla prædicamēta cō uictus Ariſtoteles faſſus eſt.

Iterū ꝓſequitur author agere de materia prima.

¶ Adeò multa interieci, poſtquam abolere materiam primā à phyſicorum opinione molitus ſum, vt neceſſarium exiſtimem, in memoriam legentium reuocare rationem illam, qua eam delendam eſſe credo. hæc erat. Si materia prima pura potentia eſſe dicitur, vel formæ potentia, vel totius compoſiti, vel alterius entitatis à forma & toto compoſito, vel nullius rei cōponentis ens naturale mera potentia dicēda erit. Et cùm omnibus membris huius diuiſionis præter vnum diſcuſſis, nullū ex his dici puram potentiam oſtenderim, inibi inter probandum illud, coactus diſtinctiones reales quantitatis, & rei quantæ, ac relatiuorum, & aliorū omniū, quæ à corporea ſubſtantia non diſtāt, fictas eſſe oſtēdi, ſupereſt ergo examini ſubijcere, quod ſupererat membrum, putà, an potentia totius compoſiti materia prima dicatur. Et neq; ſic dici poſſe vel ex hoc probo, quòd vel intelligunt illi ipſam in toto compoſito nullum eſſe habere, quā id, quod eſt totius, vel quid aliud. Sed nihil niſi primum dici poterit, omnia enim alia improbata ſunt, & illud minimè etiam verum eſt, vt oſtendam, ergo nihil. Quomodo enim aliquid intelligi poteſt componere aliud, quod idem eſſe cum re compoſita habet: niſi illam rem compoſitam eſſe idem numero cum re componente intelligāt, & ſic partem componentem eſſe idem toti compoſito fatebuntur. Et formam non minus quā materiam idem eſſe toti dicent, quod implicat. Niſi exprimere velint materiā nullum eſſe per ſe ſubſiſtens habere, quòd tantū compoſitum ſubſiſtat, & ſolùm per ſe eſſe poſſit, & nulla partiū per ſe eſſe valeat: in quo ſenſu ſi materia eſſe concederetur, poſſibilia dicent. Et non plus de materia quàm de forma præter rationalem hoc dicendum exiſtimare debent. Fingere enim materiam ex ſe nullum eſſe habere, ſed ſuum eſſe à forma illi conferri, & ex vtriuſque vnicum ens reſultare, à captu hominū, qui rectè ſapiunt, alieniſſimum iudicatur. Primò, quòd ſi forma dat eſſe materiæ, vel ſuum eſſe datura erat, vel aliud. Si ſuum eſſe, iam duæ entitates idē eſſent. non dico aliquod vnum componerēt, quia hoc omnibus partibus conuenit, ſed idem numero eſſent. Si enim meum eſſe dare alicui dicerer, quanquam videam id propriè dici non poſſe, nō aliter tolerari exiſtimo, quā ſi ego

ſi ego in pluribus locis per Dei potentiam ſimul eſſem: ergo ſi mea forma dans eſſe materiæ in relato ſēſu proferretur, materia eſſe forma diceretur, quia ſuum eſſe reciperet, quod implicat, vt etiam concipi non poteſt reputare aliquam entitatem creatā non habere eſſe. Benè enim ſequitur, creata eſt, ergo eſt. quod ſi habet, ergo à forma non ſuſcipit illud. Soluere enim, dicēdo non ſequi niſi eſt per eſſentiam vel exiſtentiam, & quòd materiæ eſſentia ſit, & eiuſdem exiſtentia minimè, retro id improbauimus, oſtendentes tales diſtinctiones reales in rebus non inueniri. Si illud, putà materiā proprium eſſe habere, concedunt, eadem quę nos de elemētis fatemur, ſine fictione rerum, quę non ſentiuntur, ab aduerſis proferuntur.

Alia ratioē ipro batᵛ eſſe materiæ primæ.

¶ Ac alio medio oſtenditur, vaniſſima fingere, qui (vt retuli) inquiunt, materiam à forma ſuſcipere eſſe. Quia forma præter animā rationalem paſſim corruptibilis eſt, manēte materia perpetua, ergo ab illa variabili, ipſa inuariabilis in eſſendo, pendere non poſſet: quod ſi à forma ſuſciperet eſſe, ſtatim vt ſeruatrix forma corrumperetur, & materia corrumpenda eſſet. Potius ergo, qui materiam fingunt, eā tribuere eſſe formæ dicere debebant, quàm econtra, cū Ariſtoteles ipſe. 3. Metaphyſices. textu comen. 12. proferat. ≺ Si nullum æternum eſſet, generatio eſſe non poſſet. ≻ Et nono Metaphyſices textu cōm. 17. ≺ Corruptibilibus multò priora eſſe æterna. ≻ Transmutationis enim principium potius futurū eſt, quod æternum fuerit, quàm corruptibile, quin neceſſarium eſt perpetuarum tranſmutationum æternum principium eſſe, aliàs non eſſet, qui corrupta reſtitueret.

Im pbatᵛ alia ſolutio, quæ noſtræ rationi iprobāti fictionē primæ materiæ exhiberi poſſet.

¶ Fortaſſis opinaberis materiā primò dare eſſe formæ, cū à potentia eiuſdē eliciatur, ac poſtea ex ea, & forma educta, reſultare totum eſſentiale, quod non minus deliriū eſt. Primò, Quia vel dare materiam eſſe formæ intelligitur aliquā portionē materię intrare compoſitionē formæ, & hoc eſſe nō poſſet: quia ſola forma talis poſſet ſine materia ſubſiſtere, cùm ibi eſſet illa materia, quæ intrauit formæ cōpoſitionē, & forma ipſa: ergo cōpoſita forma, illa ex materia & ex ſeipſa ens actu efficeret. Ac aliud impoſſibile quoque eliceretur, quòd quodlibet corpus naturale ex forma & duplici materia conſtaret: altera, ex qua vt ex potētia cuius educitur forma: alia,

portio illa, quæ intraſſet compoſitionem formæ. Aut creditur cùm forma elici dicitur de potẽtia materiæ: quòd materia ipſa formam generet, vt calor calorem, & neq; hoc eſſe poteſt. Primò, quòd impoſſibile eſt perfectius ab imperfectiori gigni. Secundò, quòd omnino contrariũ hoc Ariſtoteli ipſi eſt, qui potius econtra accidere exiſtimat. Tandem fieri nõ poteſt, vt intelligatur materia non habens eſſe.

Quia ſi ſimpliciter non ens eſſet, non intraret compoſitionẽ entis, aut Chimæra & Antichriſtus etiam intraſſẽt entis cõpoſitionẽ. Vel ſi in alio ſenſu, in nullo, quàm quòd ipſa nõ poſſit naturaliter reperiri ſeiuncta à forma, & vnũ per ſe cõſtituẽs. Sed quòd ipſa ſit, & forma etiam ſit, & neutra earũ ſine altera eſſe naturaliter poſſit, in formis, quæ educi dicũtur de potẽtia materię: quod ſi daretur, iã in hoc ſẽſu nõ peculiarius diceretur materia eſſe potẽtia formæ, quã forma materiæ, neque forma dare eſſe materiæ, quàm materia formæ. Ac cũ ſic fingẽdo entia ſubſiſtẽtia corporea ſe habere, duo de prædicamento ſubſtãtiæ, putà, materia & forma, in quantũuis ſimpliciſſima elemẽtari ſubſtantia coniungerẽtur, quæ cõpoſitio nullo ſẽſu percipi valet, neque vlla intellectus ratiõe eã eſſe aſſeuerare compellamur, vt in antecedentibus oſtendimus, supereſt acu rem attingere, qui ea figmenta abſtulit, quæ nullæ rationi innituntur.

¶ Veróque ſimilius dixerit, qui principia corporeæ ſubſtantiæ miſtæ eſſe elementa quatuor teſtaretur, ac illorũ quodlibet corrumpi omnino poſſe exiſtimaſſet, corruptóque ſuccedere elementum eiuſdem ſpeciei cum corrumpente, vt retro diximus, fateretur. hac enim aſſertiõe nõ fingitur entitas, quæ nec ſeipſã oſtendit, neque vllum ſuijpſius effectum ſentimus, vt cùm materia prima ficta machinatur.

¶ Porrò capere nequeo, quæ à ſummis Theologis referuntur. Ipſi enim fatẽtur, elemẽta minimè miſtorũ cõpoſitionẽ ingredi, ſed hominẽ tantũ ex prima materia, & anima rationali, vt partibus eſſentialibus (qui vnicã tantũ eſſe credunt in homine animã) cõſtitui: quod impoſſibile patulũ, ſecundũ meã ſentẽtiã, eſt. Si enim materia ex eorundẽ aſſertis nullũ aliud eſſe habet, quã à forma, quã recipit: cũ tantũ animam intellectiuã indiuiſibilem, non quantã, ſuſcipiat humana materia, vt ij autumant, vnde homini quantitas, loci occupatio, corpus, & alię corporũ paſ-

paſſiones originantur? Nempe
ab animæ intelligibilis incor-
poreæque naturæ id materiæ
communicari impoſſibile vide
tur. Vero enim ſimilius eſſet, eã
materiæ, quam informaſſet, col
laturam ſpiritalitatem, ſi capax
eſſet, quàm corporeitatem. Si
materiam primam corpus eſſe
dixerint, & minimè ab intelle-
ctrice anima illud ſuſcipere te-
ſtati fuerint, quin materiam cor
poream eſſe cauſſam, quòd ho-
mo ſit corpus, ſtatim quæro, cũ
ſub genere corporum materia
prima cõtineatur, quale eſſe eſt
illud, quod ab anima rationali
ipſa recipit? Nã ſi corporeum,
reciperet id, quod habebat. Si
aliud, duo, eſſe, eſſent in quauis
humana materia: primum cor-
poreum, ſibi natiuum, & aliud
incorporeum, ab anima colla-
tum: quæ quantam impoſſibili
tatem includant, nullus eſt, qui
non videat. Suſpicor egò ſũmos
Theologos tot diuinis rebus in
tẽtos, ac adeò deditos ſaluti hu-
manarũ animarum, cõtempſiſ-
ſe non rarò naturalia ad vnguẽ
rimari, indéque nonnunquam
lapſos fuiſſe.

¶ Ratio quoq; illa, qua ſanctus
doctor, & quidam acris ingenij
eiuſdem expoſitor probare cre-
dit, ex modo productiõis ſequi
ab infinita tantùm virtute gigni
poſſe ſubſtantiã citra vllius ma-
teriæ ex qua ſuppoſitionem (ſal
ua tantorum virorum authori-
tate) exigui momenti eſt.

¶ Ac illa hæc erat, Perfectio fa-
cultatis productricis nõ ſolùm
penſiculatur ex perfectione ef-
fectus geniti, ſed ex modo pro-
ducendi, putà, quòd citius alio,
aut faciliori modo producat, er-
go quantò agens educit formã
de potẽtia, magis ab actu remo-
ta, tantò maioris virtutis erit: &
iterum ſi educit illã de nulla po
tentia, erit virtutis infinitæ. Exẽ
plũ ponit, ſi ignis educat ignem
de potentia materiæ ſtupæ, quę
eſt ligata ſub cõtraria forma &
diſpoſitionibus, arguit aliquã
virtutem: ſed ſi eduxerit illam
de potentia materiæ ferri, quæ
ſub diſpoſitionibus remotiori-
bus ab igne magis ligatur mate
riæ, maiorem teſtatur, idéoque
paruus ignis non inflammaret
ferrum: ergo producere ignem,
nulla præſuppoſita materia, ar-
guet infinitam virtutem.

Ratio doctoris ſãcti, qua opinat̃ probare nõ niſi agẽs infinitæ virtutis poſſe generare formam non ſuppoſita materia.

¶ Porrò oſtenditur in multis de
ficere relatã rationẽ ab optima
collectione. Nam prima conſe-
quentia etſi bona ſit in aliquo
ſenſu ſumpto conſequente, ſe-
cũda in eodem ſenſu bona erit.
Sed minimè probat quod magi
ſter intendit. Et ſi conſequens
primæ aliũ ſenſum fecerit, pri-

Soluitur ſuperior ratio.

ma conſequentia neque ſecunda vllius valoris erit. Quippe ſi conſequens primum hoc ſignificet, ergo quantò agens educit formam in eodem tempore cũ alio in ſubiecto magis reſiſtente, maioris virtutis erit, verũ conſequens eſt, & bona illatio, ac ex illo ſequitur, illud agens infinitæ virtutis futurum, quod in inſtanti in paſſum reſiſtens produxerit ſuum effectum. At ſi conſequens illud primũ, quòd quátò magis reſiſtit paſſum, tátò potẽtia materiæ eſt magis ab actu remota, hoc dicat, quòd quantò magis reſiſtit paſſum, tantò minor entitas vel perfectio, vel potentia materiæ erit, quæ eſt collatura, aut adiutura aliquid ad productionem formæ, falſum erit. Quia neque confert materia illa prima ficta quicquam ad formæ productionẽ. ſi enim cõferret, vbi plus de materia eſſet, ibi citius forma inducẽda erat, indéque eliceretur, in ferrum inducendam prius formam ignis, quàm in ſtupam, ꝙ maior multitudo materiæ ſit in ferro quã in ſtupa. Si enim materiæ defectus, & abeſſe illã, eſſet cauſſa, vt niſi ab agente infinitæ facultatis forma nõ iduceretur, adeſſe materiã erit cauſſa vt facilius inducatur, & ꝙ eo facilius, quatenus plus materiæ etiã fuerit. Neque vllo modo materia adiuuat agens inducens ex Ariſtotelis confeſſis, neque ſequitur illã proportionem potentia materiæ, quòd vbi maior reſiſtentia, ibi minus de potentia materiæ ſit. Nam non maior nec minor potentia materiæ eſſe in vno ente quã in alio legitur apud Ariſtotelem & Platonem inuentores eiuſdem, neque apud alium authorem grauem. Quo enim modo ipſa materia, quę nullius actiuitatis fingitur, cùm tantũ ſit purè paſſiua, vt ab aduerſis confitetur, cõferre aliquid agẽti poterit? Etiã cõſequens illud nequaquã ſequitur ex antecedẽte, quia agẽs in materiã, quę plus reſiſtit, nõ magis educit de potẽtia eius, quã in ea, quę minus. Etiã quòd ita eſſet, quod verũ non eſt, vt ex dictis & dicẽdis cõſtat, & patebit, potius inferẽdũ eſſet, illud agẽs futurũ infinitę actiuitatis, quod in materiã infinitè rebellẽ formã iduxerit, quã quod in eã, quę finita reſiſtẽtia dotatur, quod non negamus. Sed quid ad rem?

¶ Cùm toties de eductione formæ ex potentia materię loquutus fuerim, cõpellor nõnulla de hoc negotio tractata diſcutere, paucioribúſque verbis quã poſſim veritatem rei exprimere. Neminẽ enim hucuſque legi, qui

Quę formæ dicũtur eductę de potentia materiæ hic

oſtēdit. qui ſcopum attigerit. Et ne tot ſententias referam, quot à diuerſis doctoribus ſcribuntur (hoc enim facilè intelligitur veritas nedum aſſequuta) tantùm recētioris ac doctioris magiſtri ſententiam proponam, quam improbabo, ac dein noſtram omnibus notam faciam. Inquit ergo ille inſignis vir poſt improbatas à ſe omnes formarũ inchoationes, ſcrutandā eſſe rem hác ex nominis ſignificatione, quæ magnam habet energiam ad explicandam naturam entis. Igitur cùm educi idem ſit, quod extra duci, ideſt, inde extrahi vbi prius erat, educi aliquid de potentia materię, eſt actu id fieri, quod prius in potentia materiæ erat. Doctoremq; ſanctum authorem huius expoſitionis citat. Et dein dicit. quia omnes formæ tam ſubſtantiales quàm accidentales generabilium & corruptibilium, præter animā rationalē, antequam actu ſint, præerant in potentia materiæ, vel ſubiecti, vbi recipiuntur, fit, vt quando producuntur, educātur de potētia materię. Sed quia anima rationalis non præfuit in potentia materiæ, non educitur de potentia materię. At verò declarare reſtat, quid eſt formam præeſſe in potētia materiæ. hinc enim res iſta pendet. Reſpondetur ab eodem, quòd formam eſſe in potentia materiæ, nihil aliud eſt, quàm dependere in fieri & eſſe à materia in genere cauſſæ receptiuæ & paſſiuæ. Quod per cauſſas efficientes explicari poſſe autumat idem author, ducens modũ eſſendi, in, vt in cauſſa, ex Ariſtotele. 4. phyſicorum. quo modo dicimus mūdum eſſe in Deo. Et alia huius generis exempla ponit. Ac poſt quaſi reſolutoriè inquit eodem fermè modo aliquid eſſe in potentia materiæ, nihil aliud eſſe, quàm dependere à materia in fieri & eſſe, non quidem in genere cauſſæ efficientis, ſed in genere cauſſæ materialis, quod eſt genus cauſſādi paſſiuè. Et quia omnes formæ præter animam rationalem fiunt & ſunt dependenter à materia, optimè dicuntur eſſe in potentia materiæ, atque adeò inde educi. Sed quæreret quiſpiam, cùm anima rationalis producatur poſitis diſpoſitionibus in materia, & non aliter, veluti producitur forma equi, vnde arguitur non dependere à materia? Reſpondet ipſe, quòd quicquid Ariſtoteles de hoc ſēſerit, lumen fidei id nobis reuelauit. Credimus enim animam per ſe ſubſiſtere, quod eſt dicere, ſuapte natura in ſuo eſſe non depēdere à corpore. Enimuero non

eſt dicēdū, animā eſſe perpetuā eo ſolū, quòd à Deo cōſeruatur, ſicuti poſſet formā equi perpetuò cōſeruare, eſſet enim hoc rerū negare naturas. Si enim equū aut eius formā perpetuò Deus cōſeruaret, miraculū eſſet, & ſupra naturā rerū. Quòd autē anima rationalis duret ſine corpore, ſua natura eſt, velut eſt natura angeli, eo quòd eſt immortalis. Sed formæ aliæ vniuerſæ cū ſine miraculo eſſe nō poſſint niſi in corpore, fit, vt naturaliter dependeāt à materia. Et cū eodem modo ſe habeat res ad produci ſicut ad eſſe, fit, vt formæ alię depēdeāt ī fieri à materia. Anima verò rationalis minimè. Et hoc eſt formas alias ante earum productionē præeſſe in potētia materiæ, rationalē verò nō. Et inde ſequitur, quòd aliæ producūtur à materia depēdēter. Quod eſt dicere, materia ſuo modo cōcurrēte ad eſſe formæ. Anima verò rationalis producitur nō cōcurrēte materia ad eius ꝓductioné. Hæc oīa præfatus magiſter. >

¶ Relata omnia duobus tandé includuntur decretis. Alterum eſt, quòd aliquid eſſe in potentia materiæ, quod idem eſt cum educi de potentia illius, nihil aliud ſit, quàm dependere à materia in fieri & eſſe, non in genere cauſſæ efficientis, ſed in genere cauſſæ materialis, quod eſt genus cauſſādi paſſiuè. Aliud eſt, animam rationalem non ob id dici non dependere à materia, quia perpetua ſit, quia etiam equi anima perpetua fieri à Deo poſſet, & nō ob id diceretur nō dependens à materia, cùm naturaliter in corpore conſeruanda eſſet, ſed quòd animæ rationali accidat ſine miraculo abſq; corpore cōſeruari, ideo dicitur non educta de potētia materiæ. Et ſicut ſe habēt res in modo eſſēdi, ita in modo ꝓprię productiōis.

¶ Quorū primū nulla alia impugnatiōe indiget, quā quę verba relata īcludūt. Certè, meo iudicio, cōtradictio manifeſta nō tantū latet, ſed & patet in verbis illis. < Quod eſt genus cauſſādi paſſiuè. > Implicat enī idē reſpectu eiuſdē dici agēs & paſſū. Etſi enim verè dicamus actiuitatē ignis agere in aquā reſiſtentē, & eundē ignē repati ab aqua frigefaciēte, nō actione repatiés dicitur, ſed reſiſtētia talis appellatur. Sed hic actionis & repaſſionis modus ignis quàm maximè alienus eſt à materia prima, quòd ipſa cū patitur, nō reagat, ꝙ nullius actiuitatis ſit, ex aduerſorū cōceſſis. Ideóq; patiētiā inquātū talē, actiuitatē eſſe dicere aduerſus cōpellit, quod eſt patula cōtradictio, vt prędiximus.

Im℘bat' opinio cuiuſdā [illegible] mi viri de eductiōe formarū de potentia materię.

Et

Et quanquam hoc ſuffeciſſet ad repellendum citatum decretũ, vt veritas plus elucefcat,alijs rationibus improbetur ſententia præfata.

Alia ratio robo rãs præcedentẽ.

¶ Alia ſecunda contradictio in prædictis verbis includitur, ergo placitũ illud falſum eſt. Antecedens probo. Materia prima eſſe recipit à forma, vt aduerſus teſtatur, ergo formæ, quæ gignitur, ex qua educitur ipſa, nullũ eſſe tribuere poterit. Conſequẽtia eſt ſat nota. Niſi negantes illam, contradictioni aſſentiri velint. Simile enim eſt cõfiteri formam vllo modo ſeu actiuè, ſiue paſſiuè educi de potentia materiæ, ſi materia ſuum eſſe ab eadẽ forma recipit, ſicut dicere, à lumine medij pendẽte à ſole in eſſe & conſeruari, ſolem ipſum educi velut à potentia, quod implicaret. Quippe nihil prodeſt, quod à relato doctore in citata quæſtiõe dicitur, puta. < Quo circa materia ſuſtinet quidẽ, cõſeruátque formam, at non propriè dando illi eſſe, ſed tanquã potẽtia ad eſſe per formam. > Hoc enim eſt contradictionem contradictione ſoluere. Adeò enim hoc contradictionem includit, vt reliquum. Quo enim modo concipi poteſt, id, quod recipit eſſe ab vllo, conſeruare illud: cùm recipiens eſſe, poſterius neceſſariò futurum eſt, conferente illud, etſi non tempore, ſaltim natura? Ergo in illa prioritate naturæ minimè ſuſtinens neque conſeruans formam materia dicenda eſt potius, quàm lumen medij conſeruator ſolis dici poterit, etſi ſimul tempore cum ſole genitum ſit, & exinde neque formæ materia conſeruatrix dici poterit.

Annotatio quædã ĩ malã interpretationẽ dictionis, materia.

¶ Sed quòd in propoſito Ariſtoteles citatur à relato domino magiſtro in primo de generatione. tex. commenti. 83. vt qui fateatur materiam nõ miſceri formę, ſed efficivt ſit in actu per formam, placet obiter exprimere errorem expoſitionis ſententię citatæ. Contextus ille primi de generatione. textu commen. 83. Boëtio ĩterprete hic erat. < At verò neque materiam igni miſceri dicimus: neque miſceri cũ exardet, neque ipſam ipſius particulis, neque igni, ſed ignẽ quidem generari, hanc autem corrumpi. > Vbi nequaquam recordatur Ariſtoteles primæ materiæ, cùm tantũ de materia lignea illic loquatur, dicens materiam ardentem, quæ ab igne depaſcitur, non dici igni miſceri. Et quòd de præfata lignorũ materia loquatur Ariſtoteles, patet ex vltimis verbis dicentibus, ignẽ generari, hanc, id eſt,

UNIVERSITAT CENTRAL BIBLIOTECA FACULTAD DE MEDICINA

materiam ligneam corrumpi: nam prima materia ingenerabilis & incorruptibilis ab Ariſtotele fingitur, vt ſupra retulimus. Error ille originem duxit, vt reor, à monacho illo, qui per alphabeti literas Ariſtotelis ſententias digeſſit. Sed hoc mittamus, vt finem imponamus improbationi incœptæ.

Oſtēdit q̃; imbecilla ſit ratio teſtātium materiā primā ĩ eſſe reb, ne indu cēs formā ĩfinitæ actiuitatis eſſe dicatur.

¶ Item videtur phyſicos nō ob aliud opinaſſe omnes formas præter animam rationalem dici eductas de potentia materiæ, niſi quòd oppoſitum teſtetur infinitā vim ineſſe genitori formæ. Sed hoc minimè verū eſt, vt vltra relata de hoc negotio oſtēdam ſtatim: ergo illud commētum interdicendū deinceps eſt. Minorē probo (quòd maior ab aduerſis paſsī fatetur.) Iā quòd materia prima ficta aliquid contuliſſet ad generationē formæ, quod impoſſibile eſſe probauimus, quærere liceret, an illud ſit finitū, an infinitum. Si infinitū, ergo materia prima infinitæ virtutis foret, quod corporeæ ſubſtantiæ minimè conuenire poſſe probat Ariſtoteles. 3. phyſicorum. in varijs locis. Si finitū eſt illud, quod materia prima confert formæ genitæ, ab alio finito agente ſuppleri illud poterit, & forma tunc educi ſine materia ſuppoſita, abſque ſequela infinitę virtutis productricis iunctis illis duobus agentibus valebit: ergo ob relatū inconueniēs materia prima non eſt generationibus inſerēda. Certè nullus intelligere non poterit, quòd ſi ab igne (verbi gratia) pedali in materiā ſtupæ ſemipedalis magnitudinis inducitur forma ignis, materia ſtupę, ex cuius potentia educitur, adiuuante vno gradu actionis: quòd ſi ignis ille dupletur, reddaturque duarū pedalitatum, quòd virtus actiua augebitur: & cùm auctio illa nō ſit infinitæ paruitatis, ſit exempli gratia octauæ gradus actiuitatis, ergo ſi ignis ille in quadruplo creuerit, & poſtea ĩ octuplo, & ſic conſequenter, nō tantùm poterit ſupplere vim materiæ, ſed & ſupergredi illam, ac tunc etſi ipſa omnino aboleretur, & ignis gigneretur, nullam virtutem infinitam effectricem teſtaretur talis generatio.

Oſtēdit quo decepti fuêre phyſici q̃ materiā primā entibus ĩduxerunt.

¶ Nempe antiquorum philoſophorum error, opinantium ex nihilo nihil fieri, in hunc ſenſū, quòd nouum genitum fieri nō poſſit, niſi materia aliqua ſuppoſita, ex qua intrāte compoſitionem noui miſti, ipſum fieret, falſum eſt. Decepti enī fuêre tam illi, quàm Ariſtoteles, qui etiā eodem cauillo delinquit, & lapſus eſt, quòd nō animaduerterunt,

runt, has mutuas generationes & corruptiones non ortum traxiſſe, quia neceſſum ſit aliquid corrupti ingredi cõpoſitionem noui geniti, ſed ne entia per cõtinuas corruptiones, ſi ſubinde non contigiſſent generationes, paulatim deficerent, ac vacuum ſucceſſiſſet, corporibus miſtis omnibus conſumptis, & iam elementis mutuò dimicantibus, & altero alia vincente & nequeunte ſuperſtite tantam locorũ capacitatem replere, quia ad vnius corruptionẽ nullius generatio ſuccedebat porrò. Superarum cauſſarũ corporearũ nõ parum intererat hoc vacuũ vitare, ſi ipſæ à mutuis influxibus cõſeruantur, qui neceſſariò ceſſaſſent, medio, per quod deferẽdi illi erant, deficiente. Cũ enim influxus ſint accidẽtia, citra ſubſtantiam diffundi non valerent, vnde corruptio cæleſtiũ corporũ ſuccederet, ſeruatoribus deficientibus, vacuo fieri permiſſo. Ac etiã ſi generationes fierent nullo ente corrupto, nõ minora vt ſupra retulimus, incõmoda acciderẽt, quã præterita, dimenſionũ certè penetrationes, multis rebus genitis, & nullis præcorruptis. Ii ergo fuerunt ſcopi, in quos tendebat ſagax natura, vitans generationes citra corruptiones fieri, & nõ materiæ indigentia ad nouã prolem formãdam. Cuius rei non exiguũ teſtimonium eſt, ſtupas valde cõpreſſas, incluſas intra vas arctũ, nullo orificio patens, nequaquã flagrare, etſi ignibus ingẽtibus inijciatur continens vas, dũ nõ ſit adeò fragile, vt ſcindi à flamma poſſit. Quanuis enim in carbones ſtupæ redigi poſſint, non in flãmam verti, ne penetratio dimenſionum ſequatur, flamma capacitatem non capiente. Ac etiam tormenta ænea, quæ ad diruendos ciuitatum muros noſtra ætate inuẽta ſunt, nequaquam ignem intra ſui cauitatẽ admittunt, cùm exiguo puluere concipere ignẽ aptiſſimo, cõfecto ex nitro, ſulphure, & carbone leuigato replentur, ſi lapide grauiſſimo cauitatem bellici inſtrumenti quàm maximè obturante obſtruantur. Vidimus enim non raro in huiuſmodi caſu ignem admoueri foramini tormenti, per quod ignis dilabi intra ſolet, & præfatum puluerem obturantem oſculũ inſtrumenti flagrare, & interiorem puluerem coniunctum ardenti immotum manere: non alia de cauſſa, quàm ne penetrationum dimenſio contingat, igne multo genito, & lapidem grauiorem obturantem pellere, vt cedat locum ſibi, non valente.

Quid enim eſt quòd miremur hos euentus? cùm ne vacuus locus vllus linquatur, paſſim videamus grauia non deſcendere, vt clepſydrarum aqua oſtendit, ac eandem aſcendere, vt feſtucæ ſuctæ probant? Sat improbatum relatis opinamur manere primum decretũ ex illis duobus, quæ citauimus, ſupereſt ſecundum improbare, quod ordiri incipio.

Impbat̃ ſecundũ decretũ relati authoris.

¶ Decretum ſecũdũ erat, quòd anima rationalis non ob id exiſtimatur dicta nõ educta de potentia materiæ, quia æterna ſit, & citra corpus perpetuò poſſit cõſeruari, ſed quia ex ſua natura ſine materia nata ſit eſſe, quod nullis alijs formis conuenit. omnes enim aliæ ex ſua natura nequeunt conſeruari ſine materia, adeò, vt etſi in æternum anima equi à Deo ſeruaretur, etiã educta de potentia materiæ eſſet dicenda, quia nata ſit educi & corrumpi citra miraculũ ab agente naturali. Tãdem aliquid conferendum eſſe naturæ rerũ dicit ipſe. Quæ placita ſic abſolutè prolata, non minora pariũt inconuenientia, quàm præterita. Primò, quòd nullus videt (ſolũ relati authoris verbis inixus) cur ſi à Deo crearetur anima equi, & corpori equi infunderetur, & præcipuas operatiões abſque corpore effeciſſet ipſa, ac poſt equi obitum æternè duraſſet, minus diceretur non educta de potentia materiæ, quàm rationalis noſtra mens. Naturæ enim rerum in his, quæ contradictio non includitur, non tales ſunt, niſi ex diuino nutu, & non quia etſi Deo diſplicuiſſet, tales eſſent, quales ſunt. Quis enim qui ad vnguem perpendit atque examinat id, quod natura ſeu facultas rerum naturaliũ appellatur, vt natura grauium deſcendendi, & leuium aſcendendi, & ignis calefaciendi, & aquæ infrigidandi, & animę rationalis perenniter eſſendi, & brutorum ad totius corruptionem obeundi, non videt, non aliud hoc eſſe, quàm Deo creatori placuiſſe talia entia talibus dotibus ornari, & alia diuerſis, & nonnulla contrarijs? Si enim à mundi exordio gratũ Deo fuiſſet terram ſurſum petere, flammam deorſum ferri, igneã hãc ſubſtantiam frigiditate ſeruari, aqueam calore bene habere, rationalem animam obire, brutalem perẽnem fore, nullus eſſet, qui has facultates natiuas, & naturales non dixiſſet. Et ſi oppoſitis viribus præfata dotari vidiſſet, non miraculo vel vi factum illud exiſtimaſſet: non enim eſt natura, quid Deo prius aut ſuperius

rius;cùm ipſe naturæ conditor & moderator ſit. Ethnici nanq; nõnulli illud machinati ſunt, vt Galenus huius ſectæ hæreſiarcha manifeſtè in de vſu partiũ libr.11.cap.14. oſtendit, dicens. ¶ Nũ igitur noſtri opifex ſolis his pilis æqualem ſemper ſeruare magnitudinem præſcripſit:hi autem ſiue imperiũ præſcribentis metuentes, ſiue Deũ ipſum præcipientem reueriti, ſiue faciẽdum id eſſe perſuaſi, obſeruant id, vt mandatũ ſibi fuerat? Certè Moſes quidem ita de natura ratiocinabatur:cuius ratio quàm Epicuri mihi videtur probabilior:optimũ tamen eſt, neutrius rationẽ ſequi,ſed potius generationis principiũ,quod à creatore ducitur, quemodo Moſes,in omnibus generabilibus ſeruantes, quod ad materiã attinet,ei adijcere. Ob eam nanque cauſſam conditor noſtri æqualẽ ſemper magnitudinẽ ſeruandi neceſſitatem ipſis impoſuit:q id ad rem pertinere magis videbatur. Poſtea verò quã eiuſmodi efficere piloscõſtituit, his quidem durum corpus, inſtar cartilaginis cuiuſdam ſubiecit:alijs autẽ cutẽ durã cartilagini per ſuper cilia connexã. non enim ſat erat, eos duntaxat velle tales eſſe. Neque enim ſi lapidem repente velit facere hominem,efficere id poterit. Atque id eſt,in quo ratio noſtra ac Platonis,tum aliorũ,qui apud Gręcos de rerum natura rectè cõſcripſerunt, à Moſe diſſidet. Satis enim habet is, ſi Deus materiã exornare velit,ea autẽ repẽte paret, atq; eſt exornata. omnia enĩ Deũ facere poſſe arbitratur,etiã ſi ex cineribus equũ, aut bouem facere velit. Nos autẽ nõ ita ſentimus,ſed confirmamus quædã naturã facere nõ poſſe,eaq, Deũ ne aggredi quidẽ omnino, ſed ex ijs, quæ facere poteſt, quod melius eſt eligere. Iã verò cũ pilos in palpebris ſatius eſſet ęquales ſẽper eſſe magnitudine ac numero,nõ ipſũ quidẽ id voluiſſe affirmamus,illos autẽ mox facτos fuiſſe: neq; enim id facere potuiſſet. affirmamuſq; eos, etiã ſi millies voluiſſet, nũquã tamẽ tales futuros,ſi ex cute molli producti fuiſſẽt. Nã,vt alia omittamus,recti ſtare omnino nõ potuiſſet,niſi in duro fixi fuiſſent. vtraq; ſanè Deo atribuimus, tũ eius qđ eſt melius ĩ ipſis opificijs electionẽ. Tũ etiã materię delectũ. Cũ enim ſimul rectos ſtare in palpebris pilos oporteret, ſimul autẽ æquales magnitudinẽ ſemper conſeruari ac numero, corpori cartilaginoſo eos affixit. Quos ſi ſubſtantiæ cuipiã molli ac carnoſæ infixiſſet, non

non Moſe modo, verumetiam malo imperatore eſſet inertior, qui murum in palude, aut vallum iaceret.

¶Et quoniam ſuperius col. 421 promiſi de rerum natura diſerere, ac oſtẽdere, an aliqua naturaliter ſint pulchra, alia deformia, an ſic ex vſu vel Dei imperio talia ſint, paucioribus quàm poſſim verbis, ac talibus, vt ad præſens propoſitum attineat, quod nobis videtur, exprimemus. Quippe nullus, qui non ſit inſanæ mentis, negare poteſt, quæcũque genita ſunt, & gigni poſſunt (cùm ſi ſpecie differant, nõ æquè perfecta eſſe poſſint) excelli ab aliquibus, & excellere alia in perfectione eſſentiali, niſi tãtũ illa, quæ ſuprema & infima fuerint. Et quòd hæc ab intellectu diuino & angelico intelliguntur, talia, qualia ſunt: quod non tantùm in perfectione eſſẽtiali entium fatendum eſt, ſed quoque in accidentali pulchritudinis & deformitatis negari non valet. Apud enim Deum aliqua alijs pulchriora, & alia alijs magis deformia ſunt, & habẽtur ſimpliciter, quia talia ſũt. Quod alijs verbis ex natura rerum appellatur. Quæ quanquã ita ſint, & ſe habeant, vt à me ſũt relata, negari quoque non poteſt, ſi Deo conditori placuiſſet, humanis mẽtibus indidiſſet opinionem, qua, quæ eleganter formata ſunt, turpia cenſerẽtur, & quæ turpia, elegantia iudicarentur. Et non tantùm in præſẽti æuo hoc hominibus indere poſſet, ſed à mundi origine idẽ connatum ſecũ eſſe, ſi velit, potuiſſet. Etiam ſi Deus vellet, à primo mundi ortu grauibus aſcendendi facultatem conferre valeret, & leuibus deſcẽdendi. Et rationalibus animabus, ſi ſibi beneplacitum fuiſſet, pręcipere potuiſſet interire ſtatim, vt corpus non eſſet aptum informari ab eiſdem, & brutorum animis oppoſitam vim indere, vt ſcilicet, tandiu durarent, prout ratiõales duraturas eſſe ſcimus. Quæ omnia ſi, vt finxi, fierent, naturalia à nobis appellarẽtur, quòd illud naturale nominamus, quod frequenter accidere conſpicimus: & oppoſita contra naturam, & miraculoſa dicerẽtur, in oppoſito ſenſu, ſcilicet, quia nunquã talia cõſpecta ſũt.

¶Quę omnia, etſi vera ſint, aliã aſſertionem veram patiuntur, melius multò conditas eſſe res, vt ſunt, quàm aliter, propriuſq; dici naturale graui deſcendere, quàm aſcendere, etſi à primo ortu aſcendendi vi frueretur. Etiã multò naturæ conformius eſſe, rationales animas, quæ intelligere

gere poſſunt, abſq; corporibus poſſe durare, homine corrupto, quàm brutales: quę ſi manerēt, otioſę eſſent, cū intelligere nō poſſent, & defectu corporeorū organorū, munia naturalia non exercerent. Alijſque de cauſis ſingula, vt condita ſunt, melius habent, quàm ſi aliter conderentur. Quod Geneſeos capi. 1. ſacraſcriptura dicebat. < Vidit Deus cūcta quę fecerat, & erāt valde bona. >

¶ Tandē ꝙ in pręfata ſententia illius docti authoris carpebamus, illud erat, nō ꝙ nō ſit plus naturale, animę humanę permanere poſt hominis obitum, quā equinæ, ſed hoc tantū, putà dicere, ꝙ eſſet miraculoſū animā equinā durare ſine corpore, cū, vt ſupra oſtendi, ſi à primo mūdi ortu illud ſic accidiſſet, naturale appellaretur, & oppoſitum miraculoſum. Quę in pręſentia rū ſufficere de hac re exiſtimo.

Tātū cō tradictionem ſubter fugere Dei potētiā oſten ditur.

¶ Nempe tantū contradictio, quæ potētiā ſubterfugit, fieri nequit, cætera omnia à Deo æqua facilitate fiūt. Ob id enī omnes partes ſimul ſumptæ neceſſariò æquales ſuo toti ſūt, quòd ſi oppoſitū aſſeratur, nō omnes partes eſſent, cū aliquid deeſſet, vel pluſquàm partes aſſumptū fuiſſet, ſi aliquid ſupergrederetur, quorum vtrumque contradicit hypotheſi ſupponenti tantùm omnes partes ſuo toti æquas dictas fuiſſe. Et exinde omnes, quæ probantur mathematicæ concluſiones aliter eſſe non poſſunt, quòd innitūtur huiuſmodi principijs mediatè vel immediatè, quæ neceſſaria ſunt, niſi contradictio admittatur.

Opinio authoris de eductiōe formæ de potētia materię.

¶ Cùm antecedentibus impugnauerim modum hucuſque opinatum eductionis formarū ex potentia materiæ, teneor ipſe huius famatæ aſſertiōis omnes formas præter rationalē educi de potentia materiæ, verū ſenſū exprimere. Quod ſi omnino & ad amuſſim explicādum eſſet, vnde animæ rationali æternitas à nonnullis philoſophis quibuſdam diſcurſibus collecta ſit, argumēta omnia, quæ infra, Deo dante, in probatione eiuſdem rei trahentur, præſenti lectioni inſerere tenebar. Sed ne immaturè & minimè opportunè aggreſſum fuiſſe adeò graue negotium dicar, ideo tantùm ſupponendo probationem ſcribendam ſufficientem futuram, concluſionem neceſſariò illatam ex diſcurſibus faciendis circa mentis perpetuitatem propono, hęc eſt, Formas omnes præter rationalem in operationibus tam interioribus quā exterioribus vti diſpoſitionibus totius vt inſtrumentis,

mentis, ſine quibus opus nullũ fieri ab eiſdem poſſet, anima tã tùm rationali in præcipuis eiuſdem operibus, ſentiẽdi ſcilicet, & intelligendi, inſtrumẽtis proprijs non vtente, vt quibus opera fiant, ſed per quæ vt media exequantur. hoc eſt dictu, brutorum formas vti ad alendum ac ſeruandum totũ, cuius ipſæ partes eſſentiales ſunt, calore, frigore, humiditate, ac ſiccitate dictis qualitatibus primis, quæ propriorum corporum inſtrumenta ſunt, & ſine quibus nutritio fieri ab eiſdem non valeret, eaſdem etiam in eundem vſum, vti quoque facultatibus concoctricibus, attractricibus, expultricibus, retentricibus, reſultãtibus ex relatis primis qualitatibus, ſine quibus vt inſtrumentis, quibus ipſæ formæ indigent, ad relata opera efficienda, nullo modo effectus fierent. vt exactæ ſectiones lignorum ſine ſerra, aut aſcia, vel alio conſimili inſtrumento fieri non poſſent à quantumuis perito fabro lignario. Eorundem etiam brutorum operationes æmulantes noſtras ſenſitrices, nullatenus ſine alijs cõſimilibus fiunt. Nequit enim oculus recipere ſpeciem alimẽti ſufficientem mouere muſculos bruti verſus paſtũ, niſi ipſius tunicæ perſpicuæ ſint, ac humores eorundem diaphani, neque non meatus in cerebrum originem neruorum & muſculorũ peruij ac patuli quoque reddantur. Motrices etiam facultates ſine certis temperamentis prærequiſitis, vt inſtrumẽtis, quibus exequuntur operationes, decenter fieri nequaquam viſuntur. Plantarum etiã alitus ſuis quoq; diſpoſitionibus in modum præfatum vtuntur. Quid quòd & miſtorum quorumuis, quæ vegetatione carere cenſentur, nullum à natura genitum reperiatur abſque nonnullo incremento & ſine nutricationis occultę actibus, vbi etiã formæ proprijs facultatibus in modum relatũ vtuntur, vt ſupra col. 372. ſcripſimus. Quid enim magis alienũ à nutritionis operibus lapidibus cenſetur, qui tamen neque tantæ magnitudinis, vt ex lapidicina exſcindũtur, oriri credũtur. ſed paulatim alitos ſuſpicamur: quòd eorundem inſecta cauitatibus quibuſdam amplectentia arborum radices, vel alterius generis lapides, non raró nobis oſtendũt, hoc accidere nequeunte, niſi lapidum incremẽto extranea amplexa fuiſſent. Montium etiam cacumina imbribus, ac niuibus aſſiduis expoſita, per frequentem imminutionem dilapſa in planitiem redacta

dacta forent, niſi etiam alerentur, ac quæ dilabuntur, reſtituerentur. Vtrum autem huiuſmodi miſtorum deperditi reſtitutiones dicendæ ſint nutritiones veræ, an quædam iuxta poſitiones, non eſt huius loci decēs examinatio: neque ob id ducta præfata ſunt, ſed tantùm, vt omnes intelligant, relatas omnes formas ſuis diſpoſitionibus vti, velut quibus præcipuas operationes exerceant, vt fabri ferramentis, & ſine quibus eſſe non poſſint, cùm nullum ens genitū ſit, quod peculiari modo conſeruationis non muniatur. Fruſtra enim natura cōderet entia, quæ ſtatim eſſent defutura, indéq; nōnulla ad eſſe illorū, & alia, vel eadē ad cōſeruationē genuit, ac vtraque ad eſſe neceſſaria meritò dicēda, producta ſūt.

Rationalis animā ī operationibus ſentiendi & intelligē di nō vtitur īſtrumento corporeo vt quo op, exerceat

¶ Anima tamē rationalis cum his exterioribus ſēſibus aliquid cognoſcit, quod munus ex duobus præcipuis eius inferius eſt, non vtitur organicis diſpoſitionibus, vt iſtrumētis, quibus immanentes illas operationes ſentiēdi eliciat, cū ipſæ tātū ſint quidā modi habendi ipſius animę, ſed organa decēter diſpoſita deſeruiūt illi, vt per ea ſyncerè immutata anima ipſa, quæ penetratiuè cū organo eſt, & idē informat, ſuo modo ad organi affectionē immutetur, ac cū intelligit, quod ſūmū munus animæ eſt, organo quoq; indiget, ſi neceſſe eſt intelligentē phantaſma ſpeculari, neq; euētus aliud oſtēdunt. Cū enim pars cerebri anterior, quæ afficitur à phantaſmatis in obiectorū abſentia diſtemperiē patitur, nōnunquā in deliriū, ſi ingens eſt diſtēperies illa, incidit homo, nequeūte mente noſtra ob defectū inſtrumēti nō quo, ſed per quod, vt decet, munus propriū obire. Non aliter quā cognoſcendi perfectè colorē cohibemur, quòd mediū, putà vitrea feneſtra colore vllo illita, interſit inter obiectā rē & viſum. Et vt tūc aberrās cognitio minimè fieri dicitur à vitrea feneſtra concurrēte, vt inſtrumento, quo viſio fiat, ſed per quod: ergo neque cū optimè etiā viſio fit, mediū vllum dicendū eſt inſtrumētū quo, ſed per quod. Et organa humana, ſiue quæ deſeruiūt ſenſationi, ſeu quæ intellectioni, nequaquā aliter nominā da ſunt, quā per quæ immanentes illæ operationes, quæ modi habendi animæ rationalis ſunt, exequuntur. Nanque cùm, vt retro probatum linquimus, operationes ipſæ, ſenſationes ſcilicet, aut intellectiones, accidentia non ſint in extrinſeca paſſa, aut in hominem producta,

ſed per quod.

minimè

minimè generandæ erunt, medijs alijs humanis accidentibus vt inſtrumentis fabrorum concurrẽtibus ad ſuã productionẽ.

Quid ſit educi aliquã formã đ potẽtia materiæ.

¶ Hæ ergo aſſertiones palã oſtẽdunt, quid ſit aliquam formam educi de potentia materiæ, aliã non. Nã illa educta dicitur, quæ gigni non poteſt, niſi præcedãt in materia elementari, vbi inducenda eſt ipſa miſti forma, eorũdem elementorum primæ qualitates refractæ, ac ex eiſdem aliud accidens, appellatum temperies, ſeu complexio miſti gignatur, quam ſtatim formæ ſequitur generatio, & in elementa inductio, cũ peculiaribus facultatibus illius miſti, ſine quibus vt inſtrumentis eſſe, neque operari infimas vel ſupremas operationes miſtum non valet. Neque abs re extracta forma dicitur, cùm quoquo modo illa dici poteſt extracta ex materia, ſine qua eſſe neque ſeruari poteſt: qui eductionis modus ex illa prima materia ficta, vt probauimus, fieri non poterat. Illa autẽ non educta meritò dicitur, cuius præcipuæ operationes ſine elemẽtari materia, quam informat, effici valent. Nam huiuſmodi forma poſſe eſſe ſine propria materia cenſenda eſt, cuius inſigniores operationes, organo proprio, vt inſtrumento, nõ indigent, vt præcipuum & proprium munus obeatur. Nempe ſi corpus deſeruit in muneribus ſentiendi & intelligendi, nõ niſi vt medium per quod, & non quo, vt inſtrumento, afficitur anima. Vt aër, per quod defertur ſpecies coloris aut ſoni, & vt hic non dicitur inſtrumẽtum, quo anima ſentit, ſic neque corpus. Ac vt eſſe valemus ſine medio, etſi extrinſeca obiecta ſine eodẽ ſentire non poſſimus, ita anima rationalis etſi ſine corpore ſentire, neque intelligere (eo modo, quo alligata corpori) valeat, ob defectum medij, eſſe tamẽ ſine corpore poterit. Nullus enim adeò demens eſt, qui nõ noſcat, illud ſine altero eſſe poſſe, quod obire aliquod munus ſine illo valet. Cũ operis exequutio poſterior exiſtentia ſit, & ab exiſtẽtia pendeat, ergo ſi poſterius eſſe ſine corpore poteſt, à fortiori exiſtentia, quæ prior eſt. Certè ſi lumen medij, quod dependet in eſſe & conſeruari à ſole luminoſo, eſſe poſſit ſine opaco prohibente diffuſionẽ ſui, à fortiori ſol ipſe. Ergo à ſimili, ſi operatio ſenſitiua, aut intellectiua eſſe valeret ſine corpore, quod ſimile quandoque opaco prohibente eſt, cùm malè affecta inſtrumenta ſenſuum ſunt, ergo à fortiori anima ipſa, à qua operationes

rationes ſenſitrices pendent.

Alia ratio qua ꝓbať animā dici nō eductā ď potētia materiæ.

¶Etiam ſi exactè probatum ſupereſt, vt eſt, ſenſationes, & intellectiones nō diſtingui ab anima ſentiente & intelligente, ſed eſſe modos eiuſdē: ſi ipſæ corpore ſeruiēte vt inſtrumento non egent, neque anima, quæ idē illis eſt corpore, vt ſit, egebit. Vt ſi humanā ſeſſionē ſciuerimus eſſe poſſe ſine ſole, etiā hominem eſſe ſine ſole dicemus. Humana enī ſeſſio ab homine ſedēte nō differt, vt neq; ſenſatio, aut intellectio humana ab anima intelligēte aut ſentiēte non diſtat. De quibus īfra, vbi citatū reſtat, plura, deo cōcedēte, adducemus, vt animā à mortalitate vīdicemus.

¶Et ne quædā ſentētia à me ſæpius limitata, putà in præcipuis muneribus animæ rationalis ipſā nō corpore neq; corporis diſpoſitionibus vti, vt inſtrumētis quibus, ſed per quę, indeciſa ac caliginoſa maneat, notādū animæ ratiōali à quāmultis nō tantū ſentiēdi & intelligēdi facultates cōcedi, hæc enī ab eadē ſeiūctæ à peritis phyſicis nequaquā fuêre, ſed & nutriendi vires eidē collatæ ſūt, quas exequi ſine corporeis diſpoſitiōibus vt īſtrumētis quibus, nō valet. Ideo cū de illis affectibus corporū, qui media ſēſationis & ītellectionis ſūt, loquebamur, addidimus ſē per ī præcipuis aīæ muneribus nō deſeruire, vt inſtrumēta, ſed velut media, ꝙ principaliores ſēſatiōis & intellectionis operationes, quā nutritionis multò ſint.

An elemēta de potentia materiæ educta dicātur.

¶De elemētis autē ſupereſt diſcutere, an de potentia materiæ dicātur educta, an minimè. Primò vidētur de potētia materiæ neceſſariò educta fuiſſe, cū paſſim corrūpi, & gigni cernamus, quod propriū eſt formarū ſic eductarū. Sed aliàs videtur, hoc eiſdē minimè cōuenire, cùm ex noſtris aſſertionibus probatum ſuperſit, ex nulla materia elemēta cōſtare, ſed eſſe entia corporea ſimpliciſſima, indéq; in genere ſubſtātiæ corporeæ imperfectiſſima, vt ediuerſo in tribubus incorporearū ſubſtātiarū illę habētur perfectiores, quę ſimplicitati proximiores ſūt, īdéq; Deus ipſe infinitè perfectus, ſūmè ſimplex eſt, & appellatur. Qui autē modus ſimplicitatis harum ſubſtantiarū ſeparatarū ſit, dicendis innuam.

Qua ꝓpter angeli cęterę́q; ſeparatæ ſubſtātiæ dicāť ſimpliciores & min. ſīplices.

¶Illæ certè videntur plus cōpoſitiōis habere, quarū eſſentię verè intelligi poſſunt abſque pluribus perfectionibus eſſentialibus: illæ ſimplicitati ſūmæ propinquiores, quarū eſſentiæ verè intelligi nequeūt abſq; tot perfectionibus eſſētialibus: & quātò plures perfectiones ſimul &

Q idem

idē exiſtētes cū angeli eſſētia intelligūtur, tantò perfectior intelligētia, & ſimplicitati propinquior habetur. Ob id enim angeli infimiores plus cōpoſitiōis habere cæteris dicuntur: non quod eorundē ſubſtātia cōſtet ex aliquibus partibus eſſentialibus diſtinctis, ſed quia eſſe intelligūtur (verbi gratia) per ſe exiſtētes, abſq; corpore, & cū quouis corpore, & quauis ſubſtātia valētes penetratiuè ſe habere, atque intelligētes quādoq; quædā, nonnūquā alia. Etiā vt libet eiſdē alijs vel alijs locis aſſiſtentes, vbi non paucæ ab intellectu verè fingi poſſūt cōpoſitiones. Nā relata ſubſtātia angelica ſic, vt dixi, intellecta, cū nō ſemper omnia intelligat, poteſt intelligi, nunc terrā intelligēs, poſt aërē contēplans, olim cælos, in futurū homines: quæ omnia nō niſi quædā fictæ cōpoſitiones additæ illi ſubſtantiæ prius intellectæ ſunt. Vt cū intelligitur nūc huic loco præſens, modo illi, in poſterū alteri: etiā omnes illę loci mutatiōes, cōpoſitiōes, & additiones per actū humani intellectus ſubſtātiæ angelicæ dicuntur. Qui autē perfectiores angeli, eſſe, intelligūtur, plura ſēper cōtēplantur, & maioribus locis ſēper aſſiſtunt. Feriari enī neque unt ab (exēpli gratia) totius infimi mūdi huius perēni cognitione, ita, vt huiuſmodi cognitio nō valeat cōponi cū angeli ſubſtātia, cū ſine ipſa nō plus intelligi valeat angelus ille, quā homo ſine ratiōalitate, q̄ illi adeò ītrinſeca præfata cōtēplatio ſit, vt ratiōale homini. etiā ſi adeſſe exēpli gratia orbi ſolari vel tātę loci diſtātię, vt orbis ſolaris occupat, intrinſecū illi angelo foret, hoc etiā in cauſſa eſſet, vt ſimplicior hic ſit, & dicatur, cū nō tot illi, vt priori angelo cōuenirēt, nūc cognoſcere, & poſtea nō. Nam huius inferioris mūdi, & quarū uis ſuarū partiū perēnis cōtēplator ille neceſſariò futurus erat, & hac cōtēplatione cōponi ceſſaret, quia intrinſeca illi erat, qđ priori minimè cōueniebat. Ad eſſe quoq; ſēper tātæ loci diſtantiæ in cauſſa foret, vt nō tot loci mutationibus cōponi valeret, vt prior etiā ītelligentia. Quæ oīa perfectioni attinerēt, cū ſummè perfectus Deus, ſēper vniuerſa intelligēs, & vbiq; præſens neceſſariò intelligatur: cui quāto ſubſtātia creata ſimilior ſit, tātò perfectior cenſetur. Neq; decipiatur, qui opinatus fuerit, poſſe feriari īferiorē ītelligētiā à nō nulla cognitiōe, perfectioni ſuæ attinere: qui īperfectiōis eſſe autumate, q̄ ī cognitionibus angeli nō laborāt vt homines, & pri

uan-

uantur fruitione, quæ ex cognitione infertur.

Soluit quæſitū ꝗ elemētis an de potētia materiæ educant an non.

¶ His miſſis, & ad exoluendum pēſum redeuntes, dicamus, elementa, vt prædixi, imperfectiſſima inter omnes ſubſtantias corporeas fore, quia minus compoſitionis habent, quod imperfectioni in ſubſtantijs corporeis tribuendum eſt. Cū corpus cōpoſitionem includat, longitudinem, latitudinem, & profunditatem, atque ob id eandem optet. Qua de cauſſa perfectiora miſta ſimplicibus appellamus, quòd elementa contineant, & vltra miſti formam. Et eadem entia, quę pluribus facultatibus dotata ſunt, (quæ ſine maiore compoſitione fieri nequit) tantò perfectiora habentur, quantò maiorem miſcellam habent. Et cùm, vt retulimus, imperfectiſſimæ ſubſtantiarum elemēta ſint, non eductæ de potentia materiæ verè dici poſſunt, quia ea carent. Neque aliam appellationem aliarum formarum ſortiuntur, vt digna ſint appellari creata, & minimè de potentia materiæ educta, ideóque vt non contenta intra genus, quod diuiditur, neque vnam neque alteram appellationem merētur. ceu lapis neque rationalis neq; irrationalis nominatur, quia nō cōtinetur ſub animali, quod in rationalem & irrationalem ſecatur: formæ enim tātùm ſunt, quæ in eductas de potentia materiæ, & non eductas de eiuſdē potentia diuidūtur. Si ergo formarum nomine carent elementa, neque educta de potentia, neque non educta nominādа ſūt: ſed infimioris perfectionis gradum generatio eorundem obtinebit: dicentur enim ſubſiſtentia corpora citra materiā ex qua genita. Quanuis enim nullum eorum fieri poſſit ſine alicuius corporeæ ſubſtantiæ priori corruptione, nō ob id corpus, quod corrumpitur, nominatur materia ex qua, ſed materia ſuppoſita appellatur, in generatiōe miſtorū ex miſtis, vel elemētis, oppoſito euentu contingente.

¶ Nam elemēta immediatè cōſtituētia miſtū, materia ex qua miſti ſunt, & in eodem formaliter permanent, vt in ſequenti libro demonſtrabimus, vt etiam cū immediatè ſpoliata elemēta vnius miſti forma, alię nouę ſub ijciūtur, nō minus ex præcorrupto miſto fieri nouum dicitur, quòd elemēta corrupti cōſtituunt cōpoſitionem nouæ prolis.

¶ Hæc quæ tractа ſunt de eductiōe formarū in pręſēs ſufficiāt: & poſtquā ſoluero quandā obiectā rationē ſupra à nobis ipſis aduerſus teſtantes materiæ pri-

Soluit̃ obiectio quæ videt̃ p̄cedere contra nos, qui materiā primá eſſe negauimus.

mæ exiſtētiā, quæ etiā cōtra nos militare videtur, ſinē exemplo de principijs rerū naturaliū imponā. Ratio hęc erat, Si materia prima eſſet, cū ipſa poſſet per ſe exiſtere, quia propriū eſſe haberet, & prior tēpore & natura forma & toto cōpoſito fuiſſet, ens corruptibile foret. nullū enim incorruptibile ſub hac īfima lunę cauitate cōſpicitur: & illo cōceſſo ad corruptionē illius materię alterius ētis generatio ſucceſſura erat, & nouū genitū materiā habiturū erat, & nō illam primā, quia ſupponimus ipſam corrūpendā eſſe, ergo aliā, quæ īcludebatur in priore, & illa prior etiā corruptibilis foret: & ad eiuſdē corruptionē idem, quod ad prioris ſubſequuturū erat, & ſic in infinitū procedendo, infinitæ materiæ præceſſuræ erāt illā materiā primā, quod implicabat. Indéq; ſuadere incepimus, abolendā eſſe illā fictā materiā primá, præſertim, quod relatæ rationis maiorē, in qua tota vis argumenti cōſiſtit, inductione probari vltra rationem poterat. Nam cuiuſuis entis materia ex qua ipſum fit, abſolui à toto poſſe, ratio, vt dixi, oſtēdebat, quia prius toto eſſet. Et inductio incipiendo à quorūuis artificū materia, & vſq; in omniū fabrorū materias, quæ priores formis inductis ſunt, procedendo, nō minorē fidé exhibebat, ergo maior illa vera erat. Minime enim inſtabatur inductio, monſtrando materiā primá, ac dicendo, hanc non poſſe ſinę toto eſſe, quia inſtabatur cum re, de qua agebamus, & de qua tota controuerſia erat: quod quàm parum proſit, ij, qui modum, quo decenter rationes ſunt ſoluendæ, ſciunt, nouerint.

¶Procedere videbatur hæc ratio aduerſus noſtrū decretum, quo aſſeruimus, eleméta habentia propriam exiſtentiā, primā materiā omniū miſtorū eſſe, & nullam his priorē, ſic colligendo. Elementa corrūpūtur, vt ex illis alia fiant, ſed genita etiam materiā ſunt habitura, & nō niſi quæ præfuit in elemētis, ergo elementis aliquid eſt prius. Et dein omnes aliæ ductę rationes tranſcribi poſſent aduerſus noſtra elementa, ſed minimè vera minor eſt. Nam nos cū elementa corrumpuntur, non dicimus ex illis vt ex materia ex qua quicquam gigni, ſed ea præcorrumpi ob rationem retro relatam. Qua ſententia tota argumenti vis deletur, Ariſtotelicis ſic ſoluere prohibitis, quia in elemētorum corruptione, materiam, ex qua noua entia fiant, ſupponi, credebant.

¶Non

¶Non parum dilucidè ijs, quæ audiſtis, notum ſupereſt, ſcientiam, quam de principijs rerum naturalium habemus per intellectus operationes, non immediatè cognitis per ſéſum aliquibus accidentibus, adeptam eſſe: ſed quia ex cognitione vllorum in veram notionem principiorum rerũ incidimus, quod probare niſi ſumus, ideo enim hæc de principijs duximus, vt conſtaret, quo ſcientia à ſenſu differat. Senſu enim tantùm ea, quæ inferunt in nos aliquam ſpeciẽ, vel quod ſpecierum vicem obtinet, cognoſcimus: intellectu tamen per illationem ſcimus diuerſa multò à ſenſatis rebus. Redeamus ergo vnde digreſſi ſumus.

Quęretro pmiſſa ſunt ſcribi, ac quot ſcripta iam ſint, & quot ſuperſint, explicat.

¶ Multò ante promiſi multa me facturum; putà diſcutere, an ſpecies intelligibiles ex phantaſmatibus eliciantur, vt dici ab expoſitoribus librorum de anima Ariſtotelis ſolitum erat. Secundò, vtrum intellectio accidens vllum ſit inens ipſi animæ intellectrici, quale fingitur. Tertiò, ſi nihil eorũ, quę machinata hucúſque de modo intelligendi pro veris à me recipiuntur, quo modo intellectus intelligat, dilucidare. Quartò, An cùm Ariſtotelis ſententia, tertio de anima, diſtinguentis intellectũ in agentem & poſſibilem, noſtra placita conueniant, ad amuſſim pertractare. Et obiectionibus illorum, qui animam credidêre intellectione accidente diſtincto realiter ab anima, ipſam intelligere, reſpondere. Vltimóq; de ipſius animæ rationalis æternitate agere. Quorum tria priora per me hucúſque diſcuſſa ſũt, & duo tantùm vltima ſuperſũt. Primum quorum explicare ordior, Ariſtotelis ipſius contextum, vbi de intellectu poſſibili & agente tractat, in mediũ proponendo. Illud erat. 3. de anima textu commen. 17.

Tex. cõ. 17. 3. de anima.

¶ Quoniam autẽ ſicut in omni natura eſt aliquid, hoc quidem materia vnicuique generi: hoc autem eſt potentia omnia illa: alterum autem eſt cauſſa, & factiuum, quod in faciẽdo omnia vt ars ad materiam ſuſtinuit. Neceſſe & in anima has eſſe differentias, & intellectus hic quidem talis in omnia fieri, ille verò in omnia facere. ſicut habitus quidem, & ſicut lumen: quodã enim modo, & lumen facit potentia exiſtentes colores actu colores. Et hic intellectus ſeparabilis & impaſſibilis & immixtus ſubſtantia actuens. Semper enim honorabilius eſt agens patiente, & principium materia. idem autem eſt ſecundum actũ ſcientia rei: (quæ verò ſecun-

dum potentiam tempore prior in vno eſt: omnino autem neq; tēpore:) ſed non aliquando quidē intelligit: aliquando autē nō intelligit: ſeparatus autē eſt ſolū hoc, quod verè eſt. Et hoc ſolū immortale & perpetuū eſt: non reminiſcitur autē, quia hoc quidē impaſſibile. Paſſiuus verò intellectus corruptibilis: & ſine hoc nihil intelligit anima.

¶ Horrore porrò quodam corripior, contemplans contextū hunc, cùm memoror quotquot errorū origo Ariſtotelis ſententia relata īnumeris philoſophis fuerit: ex eadē nōnulli vnicum intellectū omnibus hominibus ineſſe eliciētes: quo delirio nullum maius. Nā ſi intellectus indiuiſibilis numero & entitate idem in me & alijs hominibus eſſet, nouiſſem ego omnia, quæ vniuerſi homines intellectu noſcunt, ac ipſi, quę ego eodem intelligo. implicat enim idem numero & indiuiſibile ſcire & neſcire aliquid: ergo ſi Ioánis phyſici intellectus nouiſſet mathematicam demōſtrationē, neceſſariò Petri ruſtici intellectus, ac etiam quorūuis hominum eandem noſceret, cùm ruſtici intellectus & Ioannis phyſici idem eſſent, vt ego mihi ipſi. Si enim velint dicere, qui hanc entitatē intellectus aſſignant, nō ipſum tantùm intelligere, ſed eſſe quādam facultatem, qua anima intelligit, & quòd ipſa numero eadem, diuerſis animabus humanis inſit, vt accidens quoddam, iam primum cōtrarium Ariſt. proferunt, qui textu commenti deciminoni. ſupra citato, oppoſitum aſſerit, vocans illum ſubſtantiam actu entem. Et etiā vana fingunt. Si enim anima illo accidēte nominato, intellectus, eſt intellectura, nulla ratione vllius apparentiæ compelluntur machinari hanc vnitatem accidentis illius, cùm ſine illa intellectiōis munera, vt decet, fierēt. Si autem fatentur eſſe hominū intellectus vnum quoddam ſpecie, nihil noui dixiſſēt, nec pluſquàm, quòd equus Bucephalus alteri equo ſit idem, quòd eiuſdē ſpeciei ſit, de quibus poſtea fuſius agemus, cùm commentatoris ſententias diſcutiemus. Alij verò expoſitores citati loci, diuerſas facultates ipſius intellectus autumant eſſe paſſibilitatem & actiuitatem eiuſdem: alij longè alia ſentiunt, vt fermè ſint tot modi expoſitionum Ariſtotelicorum verborum, quot commentatores: cùm verba Ariſtotelis, vt decet, intellecta, non multis ſcriptis explicari egeant, quod agere auſpicor.

¶ Noui-

¶ Nouiſtis nempe, qui præterita attentè legiſtis, animam intelligentem dici tūc, cùm aliquid intuitiuè, vel abſtractiuè ſentiens, aliud à re ſenſatione cognita, intelligit. Quo manifeſtè didiciſtis, nullum hominem quicquam poſſe intelligere, niſi prius eiuſdem organum interius aut exterius anima intellectrice animatum afficiatur. Et cùm tot modis affici poſſit, quot ſenſibilium differentiæ ſunt, & ad has diuerſas affectiones neceſſum ſit, animam ſuo modo affici, vt in antecedentibus diximus, ſupereſt, animam intellectricem dici intellectum poſſibilem, inquantum nata eſt omnia fieri ad affectionem proprij organi, ab omnibus ſenſibilibus rebus nati affici: hoc enim infra in eodem tertio de anima. textu commenti trigeſimiſeptimi. Ariſtoteles palàm teſtatur, inquiens. < Nunc autē de anima dicta recapitulantes, dicamus iterum, quoniam omnia ea quæ ſunt: quodam modo eſt anima: aut enim ſenſibilia quæ ſunt, aut intelligibilia. > Quo exprimit intellectus poſſibilis naturam: cùm dicat ipſum fieri omnia, quod non aliter, quàm modo à nobis explanato accidere poſſe, certū eſt. Intellectus enim, vel anima intellectiua, ad affectionē organi exterioris affecta, colores viſi, & odores olfacti, & calores ſenſati, & ſapores guſtati, & ſoni auditi, certo modo vertitur. Quia organa affecta ab obiectis rebus: quæ peculiaria quædam inducūt in ipſa, putà ſui ſpecies, afficiuntur ab ipſis, & inde anima penetratiuè cum corpore organi exiſtens, vt millies retuli, ſuo modo etiam afficitur.

¶ Intellectus autē agens, eadē anima dicitur, non inquantum ſic affecta, quia centies ſibi accidit ſic affici, & nihil ſentire, aut intelligere: cùm diuerſis rebus intenta, illa, quæ afficiunt, contemnit, ſed quòd ſe contemplās taliter affectam, in ſenſu ſupra relato, cùm de modo, quo ſentimus, diſcuſſimus: vel tunc afficientem rem cognoſcit, & ſic intuitiuè ſentiens appellatur: vel rem olim afficientem, & tunc per imaginem aſſeruatam in cognitionem rei quondam cognitæ ducentem percipit, & abſtractiuè cognoſcens dicitur. Aut neutro horum modorū cognoſcit, nam neque eum, qui afficit, neque illū, qui affecit, ſed aliud diſtinctum ab his duobus, natū tamen ducere in cognitionem alterius rei diſtinctæ, quā intelligit: & hoc modo intelligere, ſeu ſcire aliquid, dicimur, cùm

quis noſcens albedinem & conſiſtentiam gypſi, ac alia accidentia ipſi inhærentia, gypſi ſubſtātiā ſubijci illis accidentibus intelligit: & qui hominis accidentia cognoſcit, animal rationale ſubijci illis concipit. Et qui circuli totam circūferentiam in viginti & duas partes diuiſam videt, ſcit ex octo partibus harū conſtitui diametrū eiuſdem circuli: quæ omnia ſcita diſtincta ſunt à rebus ſenſatis. Agens ergo tunc intellectus meritò nominatur, quia noſcit quid diſtinctum ab afficiente, quaſi illam ſcientiam ſuis viribus aſſequēs, quàm affectio obiecti non induxit.

¶ Quod manifeſtè docet, cur ſenſum in agentē & poſſibilem Ariſtoteles nō diuiſerit, & intellectū ita. Nā nulla alia de cauſſa, quā quòd ſenſatio intuitiua notio ſit rei præſentis immutātis, vt retulimus, quam effici certo modo ab accidente ſenſato dicere poſſumus, vt abſtractiuā ab imagine rei quondam ſenſatæ, intellectioni hoc minimè cōueniente, quòd res intellecta ſæpe abſens eſt, & nunquā adeò præſens, vt vlla ſpecie à ſe genita noſcatur, ſed, vt cēties dixi, per alterius rei notionem intelligatur: in quo opere, vt prædixi, ipſa anima quaſi laborans, & quid efficiens, meritò agens nominatur.

¶ Et ne vllus decipiatur, opinās me retro aſſertam ſententiā mutaſſe, ꝙ dixi, cū anima fungitur intellectionis munere, agētē intellectum nominari, quaſi concedam aliquod accidens realiter diſtinctū ab anima, ab ipſa in ſe produci, vt intelligat, certos omnes facio, non eſſe illā ſcientiā, niſi quendam modum habendi animæ, vt pluries in antecedentibus legiſtis: dicitur tamen ipſa agens in ſe illam ſcientiam, non vt aqua calida dicitur agere in ſe frigiditatem, cùm in natiuam frigiditatē ſe reſtituit, ſed vt animal ſtans ſi ſediſſet, diceretur author ſuæ ſeſſionis: aut vt faber cerarius dicitur factor figuræ impreſſæ in ceram, quæ non diſtinguuntur ab animali ſedenti, neque à cera figurata.

¶ Iis præiactis fundamentis, ad planiorem cognitionem Ariſtotelis ſententiæ, contextum ſupra à me ductum ex tertio de anima. textu commenti decimi ſeptimi. in paraphraſin redigo, quòd hic expoſitionis modus ſuccinctus magis alijs eſt. Ordo, & totus contextus, qui ſequitur, eſt.

PARAPHRASIS IN TERTIVM LIBRVM DE ANIMA ARISTOTELIS LONGE AB OMNIVM ALIORVM authorum expoſitione diſſidens.

QVoniã vniuerſę ſubſtãtiarũ naturæ hoc participãt ac cõmune habẽt, vt earum aliquæ, materia ex qua alia fiãt, ſint, & quodammodo in potentia illa, quæ futura ſunt, dicãtur. vt cera certo modo homo, & equus, & planta ex ipſa fingenda nominatur, et elementa cõmiſta vt miſti formã decet, miſtum etiam appellãtur, et in omnibus naturis cauſſa efficiens, non materiæ, quæ iam exiſtit, ſed formæ, quæ induci debet, genetrix dicatur, vt ars nomen efficientis cauſſæ figuratarum rerum ſortitur, neceſſe eſt in animæ natura proportionales aſſignare differentias, nõ diſtinguẽdo has re, vt efficientem cauſſã à forma facta, & à materia in qua fit, ſeiungimus, ſed tantùm ipſam certo modo contemplando appellemus materiam, & alio efficientem. Ac vt corporea materia noſcitur prout ſuum eſſe ab efficiente in ſe formam nõ recipit, ſic ipſa anima ab intellectu agente minimè fieri poſſibilis cenſeatur: quin ipſa effecta poſſibilis intellectus, & materiam in hoc referens, cùm intellectionem elicit, agens nominetur. Vt habitus cauſſa corũ, quæ Textu. cõm. 18. fiunt, ab habente illum ſolet dici, & lumen colorum quodammodo effector. nam citra lumẽ colores, etſi certo modo ſint, nõ cernerentur: ipſi enim ſine lumine minimè inducerẽt ſpeciẽ ſufficientem immutare viſum, quòd in medium illuſtratum inducant eam. Quam enim in vllis tenebris gignunt (vt ſunt illę, quibus veſpertiliones & noctuę conſpiciunt) adeò remiſſæ ſunt, quòd ſi tenebroſius & omnino lumine expers medium reddetur, nequaquam producerent. Quo ſimilatur lumẽ intellectui agenti, ac per hoc, ꝙ vt ea, quæ minimè noſci poterant ob tenebram, lumen detegit, & nota facit, ſic intellectus agẽs, quæ ignota erãt intellectui poſſibili, ipſe manifeſta reddit. quamtumuis enim anima afficiatur phantaſ-

matis quibuſuis, nonpoterit aliam notionem aſſequi, quàm eorũ, quę genuêre phãtaſmata ſi ipſa anima tãtũ poſſibilis ĩtellectus nomẽ ſortiretur. quæ tamẽ cũ vim agentis exercet, quæ incognita erãt, cognita reddit, ſola affectione intellectus poſſibilis præcedente. Nã poſtquam anima intellectus poſſibilis effecta eſt, per affectionem factam ab obiecto vel phantaſmate in organum animatum, ipſa dicta intellectus agens, affectionem in ſe factam in ſenſu ſupra relato contemplans, & illuſtrans, vt lumen colores, notionẽ ſcientificam elicit, ceu lumen ſpecies viſiuas. Intereſt tamẽ, quòd species diſtinctũ quid realiter à coloribus ſit: ſcientifica autẽ notio à poſſibili ĩtellectu elicita, vi intellectus agẽtis, tãtũ formaliter diſtinguatur ab vtroque, putà intellectu agẽte & poſſibili, etſi realiter diſtincta ſit à re, quæ ſcitur, ſi ipſa anima non noſcitur. Ac hic intellectus à nobis agẽs dictus, ſeparabilis eſt à corpore, quod informat: & tunc cùm ſeparatus fuerit, impaſſibilis futurus eſt, quòd immixtus corpori paſſibili, ſeiũgẽtur abinuicem, ac per ſe ſubſiſtẽs, & actu & nõ potentia exiſtens facultate paſſibilis priuabitur. Neque mirum, quòd ſemper eſt honorabilius agens patiente, & principium materia.

¶ Verùm decet ſoluere, quomodo verũ hoc eſſe poſſit, cùm ego aſſeruerim, animã ipſam identicè eſſe agentem, & poſſibilẽ intellectum, & tantum per conſiderationem humanam diſtingui, & non re: vnde ſequi videbatur, ſi alterum ſeparari à corpore poſſet, & aliud quoque ſimul ſeparari neceſſarium eſſe, cùm vterque anima ipſa intellectiua ſint. Sed hoc dubium nõ magni momenti eſt: neque aliud, quàm præterita contemplari, vt decenter ſoluatur, expoſcit. Si enim illa ratione colligeretur ſufficienter, in innumeros errores nos pellicerent ſimiles collectiones. Liceret enim inferre, quòd cùm homo ſit idẽ ſuæ ſeſſioni & ſuæ eleuationi, quòd ſi ſeſſio ablata eſſet, elatio auferenda foret. Et cùm ſimilitudo Sortis in Platonem auferretur, quia Plato languit, etiam ſimilitudò Sortis in Titium auferenda foret, quia Sortes vtręq; ſuæ ſimilitudines erat: quod quantam falſitatem includat, qui logicam nouêre, ſciunt. Vt ergo Sortes poteſt amittere ſitum illum appellatum ſeſſionẽ, manente ipſo ſimili Iohanni, ſimilitudine & ſeſſione non diſtinctis à Petro, ſed idem cum eo exiſtentibus, ſic anima poteſt perdere denominationem intellectus poſſibilis, cùm à corpore ſeiungitur, manente appellatione intellectus agentis. Poſt obitum enim anima non poterit à ſenſibilibus rebus affici, quia corpus, ad cuius affectionem afficiebatur, deerit: & ita non omnia fieri verè dicetur, per modum quo poſſibilis appellabatur. Superſtes tamen ipſa nomẽ intellectus agẽtis eidẽ reſtabit: quia aliter, quàm cùm corpori inhęrebat, intellectiones in ſe formabit anima.

¶ Ex qua ſententia non tantùm elicitur, Ariſtoteli opinatum, animam poſt hominis interitum manſuram, verùm & ipſam poſt etiam intellecturam: cùm teſtetur relatis verbis agentem intellectum manſuram: qui ſi non intelligeret, ſic nominari non poſſet.

¶ Idem porrò intellectus effici-

ens

ens cùm actualiter intelligit,eſt
ſcientia rei ſcitæ. Actu enim in
telligens anima ſubſtãtiam ſub
ditam accidentibus Sortis, ſcié
tia ſubſtantię Sortis eſt. Quia il
le modus habendi animę actua
liter animaduertentis ſe affectã
ad affectionẽ proprij organi ſen
ſitiui in ſenſu prius dicto (indé-
que eliciẽtis ſubſtantiã aliquã
ſubdi illis accidẽtibus ſeipſã im
mutãtibus, quòd nõnunquã ac
cidẽs vnũ, aliâs diuerſũ, & quan
doq; contrariũ omnino ab eadẽ
ſentiantur) ſciẽtia ſubſtãtiæ Sor
tis eſt. Et nihil præter hoc fingẽ-
dum eſt, eſſe ſciẽtiam actualem
ſubſtantiæ Sortis: & hæc ſcien-
tia cùm actualis ſit, non aliquã-
do intelligens, aliâs non intelli-
gens eſt, quin quandiu actualis
appellatur, actu intelligens ne-
Textu. ceſſariò eſt. Quo palam robora
cõm.20. tur noſtrum decretũ, quòd in-
tellectio non ſit accidens vllum
diſtinctum ab anima intellecti-
ua, vt hucúſque creditum erat,
ſed ipſã animã certo modo ſe
habẽtẽ dici intellectionẽ. nã ſcié
tia actualis & intellectio nõ dif
ferunt, cùm idem ſignificent.
Textu. ¶ Secus habitualis, qua dormi-
com.20. ens, aut nihil cogitans dicitur
homo ſciens dialecticam, aut
phyſicam, aut matheſin, nã hæc
potius quidam habitus corpo-
ris informati anima rationali,

quàm ſolius animæ diſpoſitio
eſt. Organa enim interiora hu-
mani cerebri, quibus abſentia
cognoſcimus, & vbi phãtaſma-
ta aſſeruantur, & cętera, quę me
diant, ad aſſiduas meditationes
requiſita in quóuis actu ſcienti-
fico, quandam promptitudinẽ,
ſi ſæpius diuerſa meditamur, ac
quirunt, ac quendam habitum
in ſe gignunt, quo prompti ad
iterum meditandum meditata
vel ſimilia reddimur: qui habi-
tus ſcientia habitualis & in po-
tẽtia nominatur. Et huiuſmodi
habitualis ſcientia certo modo
prior actuali eſt. Nã qui hac ſci-
ens dicitur, prõptiſſimè ĩ actua
lẽ cõſiderationẽ actuũ illius fa-
cultatis deuenit, quo antecedẽs
actus illos executos prõptèr ex
peditè ob habitũ, prior tẽpore il
lis eſt. Omnino autẽ non prior.
Nã ſi ad vniuerſos actus ſcienti-
ficos illius ſcientiæ cõferatur ha
bitus ille, appellatus habitualis
ſciẽtia, aliquibus poſterior erit,
putà illis, qui habitum eundem
genuerunt. habitus enim ſcien-
tificus ex pluribus actibus, vt
prædixi, genitus eſt. Tandem Textu.
intellectus agẽs ſeparatus à cor com.20.
pore, eſt ſolùm id, quod infra cõ
cauum orbis lunæ verè eſt: nam
aliæ corporeæ ſubſtantiæ corru
ptioni & interitui ſũt obnoxiæ,
hic ſolus immortalis & perpe-

tuus

tuus. Non reminiſcitur autem rerum à ſe, dum corpus informabat, cognitarum: quia ſeparatus impaſſibilis eſt, vt ſupra diximus, deficiēte corpore, ad cuius affectionem erat afficiēdus, & paſſibilis vocitādus, ſine qua paſſibilitate anima intelligere reminiſcendo non valet. ablato enim corpore, phantaſmata ab obiectis rebus fingi nequibunt. Et quãuis fieri ea concedamus, vbi aſſeruarentur, aſſeruatáque quod cerebri ventriculum afficient, ſine quibus reminiſci, vt nunc ſolemus, nequimus. Neque ob hoc priuamus animam ab alio intellectionis & reminiſcentiæ modo, quo vtitur poſt obitum, ſed tantũ eam dicimus nõ intelligere neque reminiſci, vt ſolita, cùm corpus informabat, erat.

¶ Clara & pellucida verſa Ariſtotelica ſententia, quæ hucuſque oppreſſa erroribus Simplicij Themiſtij, Alexãdri, Auerrois, &, quod magis miror, Theophraſti Ariſtotelis diſcipuli, & poſt hos ac alios omnium recentiorum expoſitorum rubiginabatur. Supereſt decernere, an paraphraſis hæc cum ſubſequentibus ac præcedentibus contextibus Ariſtotelis ac cũ dogmatibus noſtris de anima agentibus conueniat, an minimè. Quod non aliter melius, quàm tam antecedentem expoſitum contextum, quàm ſubſequentia eundem etiam in paraphraſin vertendo, aſſequemur, veſtrũque quemlibet arbitrum conſtituam, non tantùm de re hac, verùm de collatione noſtræ expoſitionis cum cęteris vetuſtis, quas facillimè caſſas, ac nullas, multoque à litera & mente Ariſtotelis alienas monſtrare indiſſolubilibus rationibus poſſem, niſi faſtidiendos vos tã enormibus erroribus, qui lectione præterita veritate imbuti eſtis, vererer. Vt ergo noſcatis verum vero cõſonare, vniuerſos locos eiuſdem tertij de anima, idẽ expreſſè proferentes, quod à nobis doctum eſt, attentè audite; exordium quippe faciam, vt dixi, ab initio tertij de anima. vſque in textum decimumſeptimũ iam explicitum, hos & ſubſequentes omnes vſque in finem. 3. de anima in paraphraſin vertendo.

¶ De ea parte animæ, qua ipſa anima cognoſcit & ſapit, conſiderare opportunum eſt, non diſcutientes in præſentiarũ, quod poſtea explicabitur, an actu ſeparabilis ipſa intellectiua anima ſit à corpore diuiſibili, an ſolùm per intellectus animaduerſionem ſeorſum & ſine corpore intelligi valeat. quæ tamen re ſine ipſo eſſe non poſſit. ac quomodo etiam intelligamus, ſcribere decens erit. Nam nõ ex infimioribus dubijs eſt, ſi intelligere ſit ſicut ſentire, aut alio quouis modo pati. qualiter poſſibile ſit, hoc fieri ab intelligibili, aut alio vicem intelligibilis ſupplente, cùm nullum tale intelligibile actionem vllam in nos efficere experiamur. Senſibilia enim iam quòd non ſibi ſimilibus nos afficiunt, aliquo illis in repreſentando æquipollente id faciunt, putà ſpecie ſenſibili. Ergo ſi vera relata ſunt, impaſſibilis intellectus erit, deficiente Textu. cõm. 1

qui

qui afficiat. Et cùm cōſcij ſimus nos intelligere, ſuſceptiuus intellectus ſpeciei rei intelligēdæ, & potentia huiuſmodi ſpecies, ſed non hanc ſuſcipiens, neceſſariò eſt fatendus. Et ſimiliter ſe habens ad intelligibilia, vt ſenſitiuum ad ſenſibilia. Quæ ſententiæ mutuò, & inter ſe dimicare, ac contrariæ eſſe videntur.

Textu. cōm. 4. ¶ Verùm ſoluimus, aſſeuerantes, neceſſe eſſe quoniam omnia corpora in quouis tempore intelligit, immixtum illis eſſe. Sicut dixit Anaxagoras, vt imperet, hoc autem eſt, vt cognoſcat omnia: quippe ſi intellectui inhæſiſſet aliquod corporeum, vel nonnullo corpore vteretur, vt inſtrumento, quo indiguiſſet, ad opus intellectionis exequendum, vt faber ſerra, aut malleo, vel vt facultas ſenſitiua calore, aut frigore vtitur in ſentiendo: nequaquam calorem aut frigus eius gradus, cuius eſſet illud, quod intellectui ineſſet, intelligere poſſet: vt neque tactiua vis calorē aut frigus paris gradus cum organo tactus minimè percipit: illa enim accidentia, quæ afficerent intellectum, vel eiuſdem organum, ſi corporeo indiguiſſet inſtrumento, vt quo vtatur ad intelligendum, prohiberent extrinſecum intelligendum afficere intellectum, quia habitibus præſentibus in materia, ceſſat motus, ac inde intellectio illorum ceſſaſſet, & ad illa noſcēda obſtructus intellectus eſſet. Cuius cōtrariū omnes ſcimus, quin conſcij oppoſiti ſumus. Textu. cōm. 5.

Textu. cōm. 6. Quare neque ipſius intellectus eſſe, eſt poſſibile, quòd ſit aliqua ſingularis & vnica natura, qua aptus ſit fieri in repreſentādo aliqua intelligenda, & non alia. vt ſenſus peculiares certa fieri poſſunt, & non alia. Viſus enim colores & luces in repreſentando fit, & non odores, nec ſapores, vt olfactus odores, & non colores, & ſic ſinguli ſingula, & nullus omnia. vt intellectus, qui vniuerſaliter in omnia intelligibilia verti dicitur, non verè & realiter, ſed in repreſentando illa (ſupplet enim intellectus vicem intelligibilium, cùm poſt affectionem factam à phantaſmate in potentiam interiorem noſcentem abſtractiuè, intelligit anima intelligibilia, affecta ipſa, ad affectionem phantaſmatum, vt ſupra diximus). Eſſe ergo illius inquātum omnia efficitur, vocitatur animæ intellectus poſſibilis.

De eo autem intellectu me nunc agere ſcitote, quo opinatur, & intelligit anima, & non de

de diuino, de quo duodecimo
Metaphy. aut de alijs, de quibus
in eiſdem Metaphyſicorũ libris
egimus. Et hic animæ ĩtellectus
actu nihil eſt eorũ, quæ ſunt, an
tequam intelligat anima: potẽ-
tia verò certo modo eſſe illa, quę
ab eo intelliguntur, dicitur. Vn
Textu. de colligitur, vera dicere, qui te
cõm. 6. ſtantur, animam eſſe locum ſpe
cierum, ſi id limitauerint de ani
ma intellectiua inquantum in-
tellectiua: nam vt ſenſitiuæ, vel
vegetatiuæ, aut ſecundum locũ
motiuæ, minimè hoc cõuenit.
Ac etiam dum non actu animã
eſſe ſemper locũ ſpecierum aſſe
uerent, ſed potentia ſpeciem eſ-
ſe crediderint. Porrò anima in-
tellectiua non eſt ſemper ſubie-
ctum ſpecierum, quod alio no-
mine locum ſpecierum nomi-
namus, ſed tantũ tũc, cùm actu
intelligit, & ad affectionem or-
gani informati ab ipſa anima in
tellectiua afficitur illa, vt ſæpius
diximus, aliàs autem dicitur in
potentia ad formas intellectas
eſſe. Qui modus affectionis di-
uerſus multò eſt ab eo, qui acci-
dit, cùm ſentimus. Nam ab acci
dente ſenſato neceſſe eſt produ-
ci aliquid, quod inducatur in
organum ſentiendi: quod non
contingit rei intellectæ: quapro
pter poſt excellens ſenſitiuum
fermè diſſipans organi harmo-
niam immodica qualitate geni Textu.
ta à ſe in inſtrumentum ſentien cõm. 7.
di, infimiora minus bene perci-
pimus, vt ſonũ exilem poſt ma
gnos auditos ſonos minimè au-
dimus: neq; odoratis rebus val-
de redolentibus: aut viſis colo-
ribus aut luce ſplẽdidiſſimis, vi
dere, aut odorare remiſſiora cõ-
cęditur, nempe cũ intelligimus
oppoſito ſemper accidẽte. Poſt
enim ardua, ac perquàm diffici
lia intellecta, non hebetius intel
liguntur infimiora, quin exa-
ctius, ac magis dilucidè cogno-
ſcuntur. Senſitiua enim vis non
ſine corpore recipiente affectio
nem accidentis ſentiendi fit: in-
tellectiua autem non ab accidẽ
te, quod ſentitur, afficitur, ſed à
phantaſmate, & ſi minimè ſine
corpore, per quod, vt medium,
ipſe animæ intellectus poſſibi-
lis afficitur, dum rationalis ani
ma humanũ corpus informat:
poſt tamen à corpore ſeparata,
intelligere alio modo quã nũc
valet. Ergo ad dubiũ, quod ſci-
ſcitabatur, an intellectus patia-
tur aliquid ab intelligibili, expe
ditè reſpondẽdo dicimus, quòd
nequaquam: ſed quòd tantùm
imaginibus ſenſibilium afficiẽ-
tibus organa interiora in abſen
tia vel præſentia obiectorum de
uenit anima, tunc effecta intelle
ctus poſſibilis, in cognitionem
intel-

intelligibilis rei, ex quadam facultate ſibi à ſua origine indita, vt in antecedẽtibus docuimus. Intelligere enim colorem, non eſt illum intuitiuè ſiue abſtractiuè ſentire, ſed naturã eius, hoc eſt, quod natus ſit ſubſtantiæ ineſſe, & viſum, & nullum alium ſenſum afficere, percipere. Quæ coloris facultates intellectum non afficiunt, ſed ipſæ certo modo aliter ſe habẽs cùm intelligit, quàm ante intelligere (non per vllum accidens à ſe realiter diſtinctum, ſed per alium modum ſe habendi) dicitur ſciens, qui prius, quàm taliter ſe haberet, ignarus appellabatur. Ac illam accidentis ſcientiam, vel aliam quanuis poſtquam ſemel adeptus eſt intellectus, ſine vllo doctore iterũ & ſæpe ſeipſo adipiſcitur. Alio rumq; ſcitorum eadẽ norma ſeruatur. Et habitualis ſcientia huiuſmodi promptitudo appellatur: nam vacans homo ab intellectionis actu, ſciens per illam nominatur. Nempe quãquam ſine illo habitu homo in potentia ſit ad eliciendum intellectionis actum, & poſt illũ quoque, non æqua promptitudo vtraq; eſt. Prior enim valde remota ab actu, & magna cum difficultate exercetur: poſterior verò iam habitu acquiſito, propinquiſſima actui exiſtit. quotiens enim animæ libet, in actũ intellectionis promptiſſimè exit. Aliudq; etiam adipiſcitur intellectus ex relato habitu, vel actu ſcientifico, videlicet, ſeipſum iam tunc poſſe intelligere, cõferendo ſenſationis operationes intellectionis actibus, quibus carebat ante exercitum intellectum. Hãc collationem faciendo, quæ ſciũtur, diuerſa vel re, aut animaduerſione ſunt, ab ijs, quæ ſentiuntur, ergo vel diuerſo, vel ſi vno eodemque vtraque cognoſcuntur, aliter ſe habens cùm ſentit, quàm cùm intelligit, illud quodcunque ſit, fingendum eſt. Quod ergo ſentit, non omnino idem eſſe cum intelligente, inferre licebit, vbi intellectus intelligitur. Antecedens probo, eſſe ſcilicet, diuerſa ſenſata ab intellectis. Quia conſequentiæ congruentia nota eſt. Aliud eſt magnitudo à magnitudinis eſſe, id eſt, ab exiſtentia eiuſdem. Lineæ enim, quæ magnitudo quædã eſt, intellectio, non aliter fit, quàm mente concipiendo longum ſine latitudine & profunditate, idque natura lineæ, vel magnitudo eius nominatur, quã viſu ſentiendo, nequaquã aſſequimur: quia ſuperficiẽ, cuius ipſa eſt pars, & ſimul corpus ſen-

ſenſibus percipimus. Etiam a-
liud eſt aquæ eſſe, hoc eſt, aquea
ſubſtātia, & accidentia inhæren
tia illi, quæ ſenſibus percipiun-
tur, à natura eiuſdem, ſcilicet, à
ſubſtantia quadā nata frigidita
te & humiditate aſſeruari, cuius
accidētia ſi refrāgātur, ſit apta,
eſſe elementū, ex quo miſta fiūt:
& non quoduis, ſed frigidū, &
humidum, ac graue, & diapha-
num. &c. Sed attentè cōſideran
dum, quòd nō omnia ſic, vt ma
gnitudo, & aqua, diuerſo modo
cognoſci poſſunt à ſenſu & in-
tellectu. Simitas enim, quæ quę
dam naſi curuitas eſt, minimè
poteſt intelligi, ſi à ſubiecto, cui
ineſt, ſeiuncta curuitas illa intel
ligatur: nam non quæuis curui
tas, ſed tantùm cartilagineæ car
nis naſi curuitas ſimitas appella
tur, & eſt. Quod intelligēdo a-
quam, nō accidebat. Frigiditas
enim, & humiditas, etiam dia-
phaneitas, ac grauitas, quæ in a-
qua ſentiuntur, ſeiuncta à ſub-
ſtantia aquæ, conſiderari & in-
Textu. com. 10. telligi valēt. Hæc ergo aquę ac-
cidentia, & conſimilia, vt quæ
carni ineſſent, vel alijs ſubſtan-
tijs corporeis ſenſitiuo cogno-
ſci poſſunt: alio autē diſtincto,
re, aut conſideratione tantùm
(vt filum in globum redactum
diſtinctū à ſeipſo extenſo dici-
tur) natura aquæ & carnis intel
liguntur. Itē cùm noſcimus re- Textu. cōm. 11.
ctum aut curuum, quæ quantis
continuis & non diſcretis con-
ueniunt, etiam ſenſu rectum &
curuū ſentiūtur: natura verò re-
cti aut curui per quandā abſtra
ctionē intellectus intelligūtur.
Finge ergo, quòd natura recti,
putà medium, & extrema bre-
uiſſima linea eſſe contenta, in re
cto à recto, & natura curui, quæ
oppoſita recto eſt, à curuo ſeiū
gantur, ergo altero vel aliter ſe
habēte, hæ diſtinctæ dualitates
cognoſcendæ ſunt. Indéq; vlte-
rius procedendo inferes, ergo
ſenſitiuum realiter, vel per aliū
modum habendi diſtat ab intel
lectiuo. Tandem vt res ſeparabi
les ſunt à materia, hoc eſt dictu,
à conditionibus indiuiduis pro
uenientibus ab accidentibus re
bus inhęrentibus, illis, ſic intelli
gūtur ſeparatæ per actū intelle-
ctus: quod probare cupiebam.

¶ Viſum mihi eſt, nonnulla commenti-
cula huic noſtræ paraphraſi. 3. de anima
inſerere. Primò, vt paraphraſis clarior
reddaur. Secundò, vt rationem reddā, quo
rundā obſeruatorum à me inter exponen
dum hunc Ariſtotelis librum. Tertiò, vt
tā rationes Ariſtotelis huius tertij de ani
ma, quibus animæ immortalitas probari
ab eo cēſetur, diſſoluam, quàm vt mōſtrē,
alia argumenta, quibus niſus eſt ſuadere,
beſtijs omnibus vim ſentiendi, adminus
tactiuam, ineſſe, nullius eſſe valoris: quin
ex eiuſdem Ariſtotelis aſſertis in hoc ter
tio de anima. inferendum contrarium il-
lius, quod ipſe probare, conatus eſt.

¶ Et

¶ Et quod in hoc primo commenticulo omnes non ignoretis volo, id eſt, non me immeritò præpoſtero ordine textu Ariſtotelico vſum fuiſſe in hac paraphraſi: cū aliquando textum cōmenti (verbi gratia) quarti, connecto textui commenti ſexti, vt per me nuper factum eſt: & poſt, cùm etiam alios contextus Ariſto. alijs præter ordinem commentatoris adiunxero. Id enim factum eſt, quòd mihi non exiguo labore cupienti veritatem ſententiæ Ariſto. adipiſci, viſum eſt, textum ſequentem annectendum eſſe antecedenti: quia nonnunquam intermedius contextus vt parēthesis quædam inſertus eſſet ab Ariſtotele: vel quòd quandoque videbatur ineptè interpretatus antiquus contextus, ſeruato ordine literæ vetuſtæ: qui ſi cōtemnatur, & alio ordine eadem fermè litera legeretur, pellucida, & vera euaderet, quæ prius obſcura, & potius mendax, quā verax, interpretis imperitia, erat. Aut fortaſſis citra interpretis culpam patratum hoc fuit erroribus librariorum, vel aliquorum philoſophorum, quibus licere videbatur trāſferre verba Ariſtotelica, cū ſententiam aſſequi non valebant.

¶ Etiam ſcire expedit, quòd nec ob id, quòd dixerim tex. commen. ſexti. ſenſum vti qualitatibus primis in ſentiendo, credendum eſſe, ſenſum vti illis, vt inſtrumēto quo. nam id minimè verū eſt, vt retulimus. Dictum enim illud tantùm eſt, vt omnes ſciant, quòd cū intellectus intelligit, non afficitur à re ſcita, vt ſenſus à re ſēſata alteratur, ſed à phantaſmate rei ducētis in cognitionem rei ſciendæ.

¶ Vlterius notandum, nonnullam difficultatem habere illud, quod tex. commenti ſeptimi. legitur, putà poſt ardua intellecta, promptiores reperiri intelligentes ad hebetiora, & aduerſum contingere ſentientibus: quo aliquo modo ſeiungi poſſe intellectum à corpore, Ariſtoteles probare videtur. Nam euentus oſtendunt, accidere, ex arduis rebus conatis intelligi, aliquos in delirium ingens incidiſſe: alios morbis periculoſiſſimis correptos fuiſſe: pluresque immaturè animam egiſſe: quæ omnia ac ſingula multò deteriora eſſe, quàm viſum, vel aliquem ex ſenſibus exterioribus vitiari, certum eſt: indeque nō ex illis expertis poſſe plus dici intellectū abiungibilem à corpore, quàm ſenſum, rationi conſonum eſſe cenſendum & exiſtimandum erat. Quod nempe illatum verum eſſe ratione prædicta patet. Ex his enim quæ antecedunt, omnibus conſtat, vim ſentiendi conferri non poſſe, niſi animæ indiuiſibili: quam eſſe ſeparabilem à corpore, poſt agentes de animæ rationalis immortalitate oſtendemus. Tamen etſi hoc verum ſit; inficiari non poteſt, multò aliter malè affici intelligentem, quàm ſentientem. Sentientis enim organum vi proprij obiecti ſenſati diſſipatur: intelligens autem homo non à phantaſmate (cuius affectio in facultatem interiorem noſcentem abſtractiuè præcedit intellectionem) in delirium, aut mortem ducitur. Sed per accidēs relatos malos affectus patitur, cerebro ex aſſidua meditatione immodicè exiccato, propter continuam præſentiam ſpirituum calidorum exiccātium, ſine quibus phantaſmata elici à parte poſteriori non queunt: & extracta corā parte interiore cognoſcēte abſtractiuè diutinè perſiſtere nō valent. Nā vtraq; ex relatis operatiōibus à quibuſdā partibus cerebri fit, compreſſis occipitis partibus, vt ex ſe in ſynciput phantaſmata pellant, & à ſyncipitis retinentibus phātaſma coram alia parte eiuſdem ſyncipitis, quæ per illa cognoſcit abſtractiuè: quæ corporeæ operationes expellendi & retinendi ſine ſpiritibus animalibus fieri nō valent, quibus, vt dixi, diutiſſimè calefacientibus cerebrum, id exiccant. Ac hoc eſt in cauſſa, cur diu nullus poteſt attentè aliquid meditari, quin in diuerſa diſtrahatur, quòd partes cerebri molliſſimæ cū ſint, nequeunt diu durare in eodem ſitu: quibus variantibus modum perſiſtendi, ſtatim phātaſma, quod retinebant, dilabitur, & in poſteriorem cellam trahitur, à partibus cerebri vim trahendi ipſum habentibus, vel propria vi, qua natum eſt in illam partem ire potius, quàm in aliā, in occiput adducitur,

citur. Ex quo etiã manifeſta euadit cauſſa, cur multò libentius diuerſa, quàm eadem meditamur. Nulla enim alia eſt, quã quòd ex diuerſorum meditatione, diuerſos ſitus acquirunt partes, quę deſeruiunt delationi phãtaſmatum in partem anteriorem, & retentioni eorundem coram parte ſyncipitis noſcente abſtractiuè. Quod magis multò gratum eſt, quàm ſemper eundem ſitum ſeruare. vt brachium, vel crus, vnicum locum diu occupare multò magis moleſtum eſt, quàm diuerſos variare.

Textu. cõm. 12. ¶ Dubitabit fortaſſis aliquis, ſi intellectus ſimplex eſt & impaſſibilis, & nulli nihil habet commune, ſicut dicebat Anaxagoras, quomodo intelliget, ſi vt intelligat, paſſibilis futurus eſt: maximè quòd ſi detur, ipſum pati, cùm aliquid commune inter agens & paſſum ſemper verſari debeat, quando corpora intelliguntur, corpore & magnitudine participaturus intellectus eſſet. Ac aliud non minus præteritis dubium inſurgit, An ipſe intellectus intelligibilis ſit à ſeipſo, an ab alijs intellectibus tantùm. Pri-
Textu. cõm. 13. mum enim ſi verùm eſt, putà quod Anaxagoras de ſimplicitate intellectus dixit, intelligibilis ipſe erit, iam quòd non alia de cauſſa inquantum aliquid vnum eſt, quia qui intelligit vniuerſa, quæ vnitate ſunt participia, intellectum neceſſariò eſt intellecturus, cùm de numero vel ſpecie vnitatis ſit ille. Verùm ſi non ſimplex, ſed miſtus ſit, quia commune aliquid habet cùm afficiente ſe. aliquid habebit, quod faciat ipſum intelligibile, ſicut alia miſta intellecta etiam habent. Pri- Textu. cõm. 14.
mum dubium facilè diſſoluitur, diſtinguendo paſſionem in propriam & communem. Pati propriè eſt corruptiuè à contrario affici. vt cùm calidum à frigido, vel humidum à ſicco, vel nigrum ab albificante, aut album à nigrifaciente, vel dulce ab amaro faciente, aut amarum à dulcorante afficiuntur, vel aliud ſimile patiuntur alia, quæ contrarium immediatum, vt primæ qualitates, aut mediatum, vt ſecundæ habent. Communis autem paſſio eſt tam relata, quàm ea, quæ cùm plus perficitur aliqua res iam integra ac in totum perfecta, ſine vllius rei propriæ corruptione vlteriorem perfectionem acquirit, vt infra commẽto vigeſimooctauo iterum dicemus. Intellectus ergo non priore paſſione, propria & corruptiua, ſed poſteriore, quæ paſſio in communi, & non propriè dicitur, afficitur ipſe. habet enim ſe intellectus priuſquàm aliquid intelligit, ad ea, quæ à ſe poſt intelliguntur, vt potentia quædam ſuſceptiua intel-

intelligibilis,velut diaphanum antequam à luce illuſtretur, ac vt tabula, in qua nihil eſt ſcriptũ actu: poſtea autem cùm aliter ſe habens intelligit, quod neſciebat, perfectior accidẽtaliter redditur, vt diaphanum luce, aut tabula ſcriptura.

Textu. cõm. 15. ¶ Secũdi autẽ dubij ſolutio, hęc eſt. Fatemur nempe, quòd ipſe intelligibilis ſit, vt cætera intelligibilia, à ſe enim ipſo intelligitur intellectus noſter, vt omnia, quę per ſe ſine materia exiſtunt, ideſt, ſimpliciſſima, ac citra vllã quantitatem & miſcellam conſtant, eadem dote participant, quorum ſcientia ſpeculatiua & ſcibile dum ſe noſcunt, idem eſt, vt noſtri intellectus ſe noſcentis ſcientia, idem eſt cum

Textu. cõm. 16. eodem noto. Cur autem hic non ſemper ſe intelligat, ratio, ſiue cauſſa conſideranda ſupereſt. Si enim verum eſt, vt faſſi ſumus, intellectus quoſuis ſe intelligentes eſſe ſuam ſcientiam, ita vt triplex, cùm hoc accidit, conueniat illis denominatio, putà intelligẽtis, & intellecti, & ſcientiæ, qua ſe intellectus noſcit, cur non ſemper ſe noſcunt ij intellectus, cùm in æternum non abſit idem à ſeipſo, neque quid quod obſtet, poſſit interuacare, cuius oppoſitum experimur. nam niſi cùm volumus, nos ipſos non noſcimus ac intelligimus. Porrò, quanta entia quę ex conditionibus ſingularibus cõſtant, intelligibilia in potentia dicuntur, quibus nequaquam ineſt intellectus, hoc eſt, hæc vim intelligendi minimè habere poſſũt. Nãuis quę ipſa poteſt intelligere, ſine miſcella res eſt: & illa quoque res intelligibilis à ſeipſa erit.

¶ Expoſita manet vniuerſa ſententia ab exordio tertij de anima, vſque in retro explicitum caput de diſtinctiõe intellectus in agentem & poſſibilem. Supereſt ergo & quæ poſt caput expoſitum ab Ariſtotele tradita ſunt, vſque in finem tertij huius planioribus ſententijs quàm poſſimus, exprimere. Prius annotatis duobus erroribus inſignibus interpretis contextuũ relatorum. Et vltimum primò monſtrabo, ac poſtea quod antecedit.

¶ Illud erat, quòd cùm Ariſtoteles in commento ſecundo, & tertio, & quarto, ac quinto huius tertij libri proponat, vt qui probaturus infra ſit intellectum eſſe immiſtum, interpres conſcius græcanicæ linguæ, & eã non ignorans, vt reor, hylen Gręcis eſſe nõ tantùm materiã latinis, ſed & quod nos Syluam dicimus. vnde illud Troianum Ilium, quaſi ex multis ſyluis cæſis conſtitutũ fortaſſis appellatũ fuit. in multis locis, vbi Ariſtoteles loquẽs de intellectu, vult per quandam metaphoram dicendo ipſum eſſe immiſtum, ideſt, ſine ſylua corporum & accidentium corporeorum. Tot enim hæc ſunt, vt non inconcinnè dici poſſit, quodlibet corpus affectum accidentibus, ſylua quadam afici. loco illorum verborum ſine ſylua & miſtura, interpretatur ſine materia. Primus ex his erroribus eſt, qui textu commenti vndecimi refertur. ∇ Omnino ergo ſicut res ſeparabiles ſunt à materia, ſic & quæ circa intellectum ſunt. Δ Vbi non ſic, ſed, O-

mainò ergo vt res ſeparabiles ſunt à ſylua ſiue miſcella, ſic & intelliguntur. Probat hoc ita eſſe, quòd infra commẽto decimotertio dicat de ipſo intellectu. ▽ Si autem miſtus ſit, aliquid habebit, quod faciat intelligibile ipſum, ſicut alia. ⊿ Vbi ſyluam ſeu materiam ſupra traditam in textu vndecimo à nobis citato hic miſtionẽ appellat. Idem roborat textus commenti decimiquinti, qui ſic habet. ▽ In his quidem enim quæ ſunt ſine materia, idem eſt intellectus, & quod intelligitur. ⊿ Et conſimilis ſententia duodecimi Metaphyſices. textu commmenti quinquageſimiprimi. ▽ Non altero igitur exiſtente eo quod intelligitur & intellectu, quæcũque non materiam habent, idem erunt, & intellectiua eius, & quod intelligitur vnà. ⊿ Vbi ſi loco materiæ miſtionem, ſeu ſyluam multarum rerum legeris, quãtò planior ſententia reſtabit, omnibus compertum eſt. Committitur & idem error textu commenti decimiſexti. ▽ In habentibus autem materiam potentia vnũquodque intelligibilium eſt. Quare quidem illis non inerit intellectus. Sine materia enim potentia eſt intellectus taliũ. ⊿ Quæ vltima materia in ſyluam & miſtionem interpretanda erat. vt ſenſus eſſet. Sine miſcella enim facultas intellectiua taliũ futura eſt. Multa alia ſunt loca in hoc tertio, vbi, niſi ego fallor, vt qui non valde peritus Græci ſermonis ſim, melius quadraſſet interpretatio materiæ in ſyluã metaphoricam, quàm in materiam, ex qua res fiunt. Non enim video, quo modo impediat materia intellectioni, niſi per quendam circulum, quòd formæ, quę materiæ inſunt, & ab ea educuntur in ſenſu à nobis explicito, ſine qualitatibus primis neque eſſe neque operari poſſint: quę qualitatum miſcella, ſeu ſylua, impedimento intellectioni per modum à me relatum erunt.

¶ Si enim prædictam ambagem auferas, quæ ratio reddi poteſt, vt propter materiæ præſentiam non inſit intellectus rebus, nobis ipſis experientibus, noſtros intellectus, qui non differunt ab animabus noſtris intelligentibus, materiam informare, & alios complures, ſi Deus vellet, poſſet ipſe producere, materiam informantes, & intelligentes. Omnia enim entium naturalium vitia in materiam ipſam, vt in cauſſam, inferũt philoſophi, hanc enim indiuiduationis principium eſſe quoquę dicunt, Ariſtotelem teſtem ducentes, primo cæli, & mundi. textu. commenti. 92, &. 7. Metaphy. textu commenti. 28. immemores ſententiæ eiuſdem primo de generatio. textu commenti. 54. vbi refert. ▽ Quæcunque igitur actiuorũ non in materia habent formam, hæc quidem impaſſibilia. ⊿ Vnde talia agentia, vt ſunt ſubſtantię ſeparatę, ſingulares ſũt, & non diuerſarum ſpecierum (ſi enim ita crediſſet Ariſtoteles, explicuiſſet) & citra materiam. Idem illo teſtante. 8. Metaphy. textu commenti. 12. cùm inquit. ▽ De naturalibus autem, ſed perpetuis ſubſtantijs alia ratio eſt. fortaſſis etenim quædam non habent materiam, aut non talem. ⊿ Sed hæ quoque ſingulares ſubſtantiæ ſũt, & ſine materia. Et. 8. Metaphy. textu commenti. 16. non ſolùm materiam non eſſe cauſſam, vt entia ſint ſingularia, videtur dicere, ſed oppoſitum, cùm refert.

▽ Quæcunque verò neque intelligibilem, neque ſenſibilem materiam habent, ſtatim vnum quoddam eſſe vnumquodque eſt. ⊿

¶ Certè vltra relatas ſententias cùm nos dilucidè probauerimus, nullã materiam primam in entibus reperiri (quod etiam idem Ariſtoteles non paucis locis, vbi ſibi non conſtare cenſeri poteſt, ſentire videtur. vt 9. Metaphy. tex. commen. 16. & multis alijs in locis. Et ſatis expreſſè. 10. Metaphy. textu commenti. 24. ▽ Materia nanque negatione oſtẽditur. ⊿ Quod etiam priuationibus omnibus conuenit, quæ nihil eſſe certum eſt) elementa, quæ materia prima non tantùm carent, ſed & elementari ſunt priuata, qua fruuntur miſta, indiuidua ſunt, & ſine materia talia dicuntur. Ergo falſa eſt aſſertio atteſtans, materiam eſſe principium indiuiduationis. Vero enim ſimilius eſſet, dicere formam eſſe hoc principium, quàm materiam, quæ ſuſcipit eſſe à for-

à forma,vt iſti autumant. Etiam non eſt, vt quid potius dicere debeamus equum Bucephalum eſſe ſingularē equum , quia habeat hanc materiam , quàm quia habet hanc formam,aut has diſpoſitiones. Tam enim forma Bucephali ſeipſa eſt ſingularis numero , quàm diſpoſitiones eius ſeipſis,quàm materia illius ſeipſa eſt vna numero. Neque eſt vlla ratio, cur potius Bucephalus hic ſingularis ſit, & non diuerſus; niſi quia talis eſt , vt Ariſtoteles expreſſè prope finem octaui Metaphy.tex. commenti. 16. refert . ⁊Quare ſimile eſt quærere, quidnam vnius cauſſa ſit , & vt vnum ſit. vnũ enim quiddam vnũquodque,& quòd potentia, & quòd actu vnũ quodammodo eſt. quare nulla alia cauſſa eſt.◿Multa alia poſſem trahere argumenta & decreta Ariſtotel . in hunc vſum,ſed quòd videntur relata ſufficere, ad explodendam hanc quaſi communem animæ conceptionem phyſicorum, ideo non vlterius progrediar. Nec intelligatis , quòd illa ſit verè communis animæ conceptio, ſed quòd diſcipuli à magiſtris , & magiſtri ab expoſitoribus Ariſtotelis vſurpantes illam , quaſi per canales vſque in hæc tempora, vt veriſſima aſſertio credita eſt. Tandem ex omnibus præcedentibus conſtat,quòd meritò à nobis increpatus interpres eſt,cũ in locis decētibus hylen non vertit in ſyluam ſeu miſcellam,ſed in materiam.

❡ Secundus error eſt tex. commen . vndecimi.qui ſic in contextu antiquo habebat.⁊Iterũ autem in his,quę in abſtractione ſunt rectum ſicut ſimũ.◿Vbi nos loco ſimi,curuum vertimus.nam de ſimo prius loquutus fuerat Ariſtoteles , & ſententia relata,& quæ illam ſequitur, de ſimo non agit,nec agere poteſt.cùm ibi agat de his, quæ abſtrahi poſſũt à materia,cui inſunt: & textu . commenti. 9 . ſimum à materia non potuiſſe ſeiungi dixerat, niſi de recto oppoſito curuo , vt patulum legentibus eſt.

❡ Miſſis erroribus,omnes legentes,quę antecedunt,aduertant,precor,quibus planioribus verbis potuit Ariſtoteles oſtēdere nobis,animam ipſam eſſe ſuos actus, quàm præcedentibus , textu commenti. 15. vbi expreſsè ait.⁊ In his enim quæ ſũt ſine materia,idem eſt intellectus & quod intelligitur. ſcientia nanque ſpeculatiua ſicut ſcibile idem eſt.◿Animam enim intellectiuam prædixerat tex.commen.ſexti. non eſſe rationabile miſceri corpori. Itaque ſeiungibilē à materia,eam eſſe,credebat,& in talibus ſcientiam ſpeculatiuã, qua ſe noſcebant,nõ diſtinctam eſſe à noto,ſeu ſcito, qui idē cũ ſciēte erat opinebatur. Ergo manifeſtè de primo ad vltimũ infertur,animã eſſe ſuos actus . Nã ſciētia actualis, vt omnibus conſtat,nõ eſt aliud, quàm intellectio quædam. Et quanuis ſint alia loca, quæ infra notabuntur , vbi hoc idem teſtatus eſt Ariſtoteles , præſertim textu commenti.19. & alijs ſequentibus,de illis mentionem hic agere nõ placet,ſed tantùm ſentētiam noni Metaphyſices.textu commenti . 16. ducere viſum eſt,qua apertiſſimè teſtatur , tam ſenſationes,quàm intellectiones , non diſtingui à ſentiente,neque intelligente . Verba hæc ſunt.⁊Quorum verò non eſt aliud quoddam opus præter actionem,in ipſiſmet actio eſt . vt viſio in vidente,& ſpeculatio in ſpeculante,& vita in anima .◿ Sed vita non eſt quid diſtinctum ab anima, quæ viuit,ergo nec viſio à vidente,neque ſpeculatio ab ſpeculante . De his non plus, cùm parum poſt operis principium ita eſſe,vt nunc teſtamur , demonſtrationibus probaueribus.

❡ Vlterius notãdum hucuſque in omnibus contextibus expoſitis, nullam rationem ductam eſſe ab Ariſtotele , qua ſeparabilem eſſe à corpore intellectum oſtenderit:neque qua conſtet, intellectum non vti corpore ad intelligendum:quanquam vtraque aſſeueret , & ſupponat , vt vera. De quibus eſt omnis ambiguitas, & contentio.

❡ Vltimò animaduertēdum , dubium illud , quod Ariſtoteles textu commenti. 16.mouit,& non ſoluit, Cur , ſcilicet , intellectus ipſe non ſe ſemper intelligat, eſſe(ſecundum meam ſententiam)difficillimum.Nam cùm idem ſit intelligens , &

intellectum,& intellectio, impoſſibile apparet, animam intellectiuam non ſemper ſe intellecturam. Non enim eſt libera ad non noſcendum, quod præſens ſibi eſt, vt viſibilia oſtendunt, quæ coram oculis pręſentata, neceſſariò videtur ab oculis apertis,& debitè diſpoſitis: quam promptitudinem intellectus ſemper habiturus erat in ſe noſcendo. Nihil enim inter ſe intelligētem,& ſe intellectum interponi poteſt, quod vitet intellectionem. Sed hoc quanquam, vt dixi, difficillimum eſt, dilucidè ſoluemus, cùm de animæ immortalitate infra agemus. ibi vnde hoc contingat, explanabimus.

¶ Hactenus hæc. Redeamus ergo proſequi explanationem tertij de anima. auſpicātes à fine textus commenti. vigeſimi iā à nobis expoſiti.& initio textus commē. vigeſimiprimi. vbi deſiuit ſentētia textus vigeſimi. docendo animam, poſt obitum non reminiſci cognitarum rerum à ſe, dū corpus informabat, ita vt dum viuimus, dicentes, qualiter homines ſimplicia, ſiue immiſta, ſeu indiuiſibilia intelligant, ac quomodo compoſita etiā concipiant: priorque ſententia hęc ſit.

Textu. cōm.21. ¶ Indiuiſibilium intelligentia talis eſt, quòd cùm intelliguntur, neque verum, neque falſū intellexiſſe aſſeuerare poſſumus. Seiungat enim in animo, qui velit, ab homine animalis naturam ſeu facultatē, contemplando in illo aliud nihil, quàm eiuſdem hominis animalitatē, ſi licet dicere, non affirmando, huiuſmodi naturam eſſe vel nō eſſe, neque concipiendo, quòd in homine quædam entitas diſtincta ab alia appellata, rationalitas, ſibi ſuperaddita ſit, indiuiſibile hic cognoſcet, & neque verum aut falſum intellexiſſe dicetur: quia ſic intelligens, non teſtatur illud eſſe, aut non eſſe, vel taliter aut aliter, cum alia entitate ſe habere. Etiam ſeſſionem intelligens, vt quoddam peculiare, vbi, partium hominis eſt, non affirmādo rem inhærentem homini eſſe, vt calor aut color, minimè mendax neque verus intellectus ille appellandus erit. Nam vbi falſum, aut verum concipitur, non indiuiſibile, ſed indiuiſibilia intellecta, ac vnum componētia intelligenda ſunt. Et ne diſcedamus ab exemplis relatis, ſi qui concipit animalitatem, teſtaretur eam eſſe, & entitatem quandam diſtinctam à rationalitate credidiſſet, iam falſum intellexiſſet. vt qui ſeſſionem ineſſe homini, vt accidens diſtinctum à ſedente, nō minus deciperetur, & falſum intelligeret. Ac præfata intellectus compoſitio ſimilis eſt illi, quam Empedocles finxit, cùm retulit, quæuis membra ſeiunctim fuiſſe genita, ſic, vt quamplura capita, & ceruices multæ, & alia etiam membra innumera ſeorſum durante lite facta fuiſſe: poſt tranſactā verò litem, accidente cōcordia, cōpoſita fuiſſe: & quæ caſu ſeu fortuna quadā aptè cōponi acci-

de-

derãt, vt caput humanum cum humana ceruice, & equinum cum equino collo, durauêre. Et alia ſimilia genitoribus produxêre. Quæ autem ineptè, vt aſininum caput humano collo, aut aſininus pes humano capiti, perierunt, quòd neque eſſe, neque ſimilia gignere valuerût. Priora enim ſic connexa fuêre, vt aſymmetrum, ſiue incommẽſurabile diametro. Quippe impoſſibile eſt, eſſe diametrũ, qui lateri vlli ſit in certa proportione geometrica maior aut minor. Tãdem qui facta fuiſſe, aut futura euentura conceperit, cõponit certè res intellectas cum tempore cointellecto, & ex huiuſmodi compoſitione falſum aut verum neceſſariò etiam elicit. Porrò ſi album nõ albo, aut ſi non album albo concipis, cõponis non album cum albo. Nã ſi diuiſeris, quæ compoſueras, neceſſariò mẽtaliter dices & intelliges vtraque, tam non albũ, quàm album, quæ prius ſimul compoſita, & vnum facientia conceperas. A qua compoſitione minimè abhorret alia, quę ex tempore intellecto cum re intellecta conſtat. vt cùm concipitur Cleon albus, cum tempore præſente cointellecto, intelligẽdo hanc, Cleon eſt albus. Vel idem concipitur cum tempore futuro cointellecto, vt hanc concipientes, Cleon futurus eſt albus. vel cum præterito, vt intelligendo illam, Cleon fuit albus. Simul vtraque tam Cleõ albus, quàm tempora relata vnum cõponentia intelliguntur. Certè intelligens Cleontem exiſtentem, non duo expreſſè intelligit etſi implicitè duo cõcipiat. vt etiam qui Cleontem albũ intelligebat, explicitè minimè duo intelligit, ſed vnum. Ac vt hæc diuerſa intellecta vnũ ſunt, ſic quæcunque alia intelliguntur, quantumuis compoſita ſint, vt vnum intelliguntur.

¶ Sed redeamus loqui de ĩdiuiſibilibus, de quibus agere auſpicati fuimus. Dicitur autẽ indiuiſibile dupliciter. Et quod actu eſt nõ diuiſũ, poteſt tamen diuidi. Aut quod neq; actu diuiſũ eſt, neque diuidi poteſt, quæ vtraq; intelligi valẽt. Nihil enim prohibet cũ linea intelligitur, verè dixiſſe, indiuiſibile intellectum eſt, indiuiſa enim actu eſt. At etiam quòd in tempore indiuiſibili concepta ſit, non minus verum, quã præcedens eſt: quanuis enim tempus diuiſibile potentia ſit, cùm actu non diuiditur, indiuiſibile vt longitudo actu non diuiſa appellatur, & eſt. Decipietur certè, qui vtrũque tam tempus quàm lineam Textu. cõm. 23.

 intel-

intellecta eſſe, vt indiuiſibilia exiſtimauerit, nō intelligendo eadem, ſed eius medium, quod indiuiſibile eſt. Nam medium lineæ, & cuiuſuis alterius magnitudinis minimè intelligi valet, niſi res illa diuiſa fingatur. Fiat ergo ſic, quòd quis intelligat illius, quod diuiſibile erat potentia, quamlibet medietatē ſeorſum, neceſſariò etiam tempus, in quo illę medietates intelliguntur, diuiſum erit: accidetque idem tempori, quod longitudini. Nā ipſa, quę nō actu ſed conſideratione diuiſibilis indiuiſibilis intelligebatur, poſtquā diuiſa animaduerſione fuit, diuiduè intellecta eſt, ſic tempus, quod indiuiſibile concipiebatur, cùm quædam duratio indiuiſa intelligebatur, iam neceſſariò diuiditur, cùm magnitudinis diuerſę partes cōcipiūtur, in diuerſis nēpe tēporis partibus vtręq; ītelligūtur. Si enim vt partes cognoſcendæ erant, totū intelligendum erat, cuius ipſę partes ſunt: & medietatum quælibet concipienda, quæ conſiderationes non ſimul fiunt, ergo in tempore diuiſo: vt linea diuiſa intelligebatur, quod oſtendere niſi ſumus. Textu. cōm. 24. Verùm cùm magnitudo vt ex vtriſq; ſuis partibus conſtans indiuiſibilis cognoſcitur, vt tempus, cùm ex vtriſque ſuis partibus conſtitutum indiuiſibile intelligitur, reuera non ſecundùm quantitatem indiuiſibilis magnitudo & tēpus, ſed ſpecie indiuiſibili intelligētur. Anima enim ipſa intellectiua affecta, vt diximus, à phantaſmate magnitudinis, vicem ſpeciei indiuiſibilis agit, vt magnitudo intelligatur indiuiſibili tempore, & indiuiſibili animæ conceptu. Per accidens ergo relata dicuntur indiuiſibilia, in quātum indiuiſibiliter intelliguntur, aliâs certè diuiſibilia ſunt. Fortaſſis enim ineſt his aliquid indiuiſibile, quod conſtituit tempus vnum, & longitudinem vnam, & continuum vnum: proportionabiliter penes hoc ſe habentibus, continuo tempore, & longitudine. Textu. cōm. 25. Punctum autem & omne, quod intelligitur mediare inter partes cōiunctas, vt inſtās temporis, quod pręteritum pręſenti connectit, & mutatum eſſe motus, quod eiuſdem partes agglutinat, vt priuationes quædā intelligūtur, putà, in linea cognoſcendo quod eius diuidi ſecūdùm longitudinē nō poteſt, punctū intelligitur, & in motu intelligendo, quod eſt proportionale inſtāti tēporis mutatum eſſe cōcipitur. in vtroq; nempe motu & tēpore illud quod eorū partes cōnectere fingitur, di-

uerſum

uerſum denominatione ab illis
eſt, diuiſione que priuatū conci
pitur, vt lineæ punctus. Oportet
autē indiuiſibile cui inſunt re-
lata cùm talia intelligūtur qua-
lia ſunt, eſſe potentiam ſeu fa-
cultatē cognoſcentem, & hu-
iuſmodi intellecta dici exiſtere
in ipſo indiuiſibili intelligente
per modum à nobis expoſitū.
Nēpe ſi alicui ex his indiuiſibi-
libus facultatēcognoſcēdi habē
tibus cōtraria ex his, quæ ſe mu
tuò corrūpunt, nō īhæſiſſet, ipſū
ſēper cognoſceret ſeipſum, &
actu ſeparatū foret. Quod de in
telligētijs, & de anima poſt obi-
tū verè dicitur: ipſæ enim nō in
formāt corpus natū cōtrarijs af-
fici. & hic contextus, etiā de ani
ma viuente intelligi quoque po
terit: quia verè corpori, & nō in
tellectiuæ animæ contrarię qua
litates inſunt, de qua verū eſt di-
cere, ꝙ ipſa ſeipſam ſit nata ſem
per intelligere, etſi pro ſtatu iſto
non valeat propter rationem di
cendā infra de animæ immorta
litate agentes.

¶ Explicito modo, quo diuiſibi
lia indiuiſibiliter intelligūtur,
reſtat explanare, quomodo, quę
nec actu diuiſa ſunt, neq; diuidi
poſſunt, vt pūctū, & omnia, quę
quoduis cōtinuū diuidere intel
ligūtur, cōcipiantur. vt mutatū
eſſe tēporis, quod prius à poſte-
riore ſeiūgit, & ſuperficiei linea,
quę dextrū à ſiniſtro, vel ante à
retro ſecernit, ac corporis ſuper
ficies, quę altū ab īfimo, vel ante
rius à poſteriore ſeiūgit. Omnia
enī hęc inquātū alia diuidūt in-
diuiſa ſunt. Linea certè vt ſuper
ficiē cōſtituēs, & diuidens eā ſe
cundū latitudinē vel longitudi-
nē, indiuiſibilis noſcitur: vt ſu-
perficies, prout diuidit corporis
altū, etiā indiuiſibilis cēſetur: &
pūctū inquantū diuidēs lineā, vt
relata, indiuiſibile habetur. Hęc
ergo nō aliter mōſtrantur & in
telligūtur, quā vt priuatiōes, vt
ſupra diximus. Lineā enim qui
noſcit, vt tātū lōgā, intelligit: &
punctū, vt priuatū illa lōgitudi-
ne, & tamē cōnectens illius lon
gitudinis partes. Ac per eandē
normā cætera indiuiſibilia nō
ſimpliciter cognoſcūtur. Tādē
vt pluſculū, quā hucuſq; dictū
fuit, de his, quæ ab intellectu no
ſcūtur, tractemus. Sciēdū, quòd Textu.
omnis dictio, in qua aliquid de cōm. 26.
aliquo aſſertiuè dicitur, vera eſt
aut falſa oīs: verumtamē non o-
mnis intellectus ſic habet, ſed
quærēs q̄d eſt aliquid, vel quod
eſſe & principiū habet, verus ſē-
per eſt, inquātū noſcēs eſſe hoc,
de quo eſt quęſitū. Inquātū autē
illud dicitur & prędicatur de ali
quo, nō ſēper verus eſt. vt videre
aliquid ex proprijs obiectis vi-

ſus, verum & certũ ſemper eſt, cùm quæcunque res videtur: vtrum autem res viſa alba aut nigra ſeu alio accidẽte affecta ſit, non ſemper eſt verum. Tandem quæ ſine materia, ideſt, miſtione ſunt, & intelligunt: eadem

Textu. côm.27. quòd ſcientia rei ſunt, cum actu intelligunt. intellectiua nempe anima ſic ſe habens, vt eam decet, cùm actu ſcit, ſciẽtia rei eſt, & dicitur. Illa autem, quę nominatur habitualis ſcientia, ſeu facultas habitualis ſcientifica, tempore prior vno modo nominatur, quia nonnullos antecedit actus, putà, illos, qui fiunt, poſtquam ipſa genita eſt. Omnino autem & in vniuerſum non tempore prior eſt, nã ſubſequitur actus, qui ipſam habitũ dictam genuerunt, nempe ex rebus, quæ actu ſunt, omnia fieri ſunt apta, ergo habitus ab actu genitus neceſſariò fuit. De quibus iam ſupra.

Textu. côm.28. ¶ Quippe videtur ſenſibilia reddere ſenſitiuam facultatem, quę in potentia ad ſentiendum eſt, actu ſentiẽtem: ſed minimè patiendo, neque dolorem, neque alterationem vllam ſuſtinẽte facultate ſenſitrice, ſed alia ſpecie motus illam afficientibus ſenſibilibus. Illi enim motus, qui paſſionem, vel dolorem inferunt, vt calefactio, aut infrigidatio, vel qui alterant, vt qui albũ aut nigrum reddunt: aut qui latione mouent, actus imperfecti cũ incipiũt, ſunt, qui tempore perficiuntur. Certè calere incipiũt ſubiecta caloris, & augeri, & cõſiſtere didicêre, vt cætera. Sentire autem inquantum ſentire, nihil horum nouit: ſed quàm primum color obiectus ſenſui eſt, tam citò omnino ſenſatus & notus ab oculo eſt, facultate ſyncera exiſtente. Neque huic rei diſſimile contingit alijs facultatibus ſenſitricibus: quia cùm ſimul ad aures peruenit ſonus, auditur, & ſapor guſtatur. &c.

Quòd ij actus non tendunt perficere & conſummare aliquid, quod fieri incipiebat, vt reliqui, ſed perfectum, & omnino conſummatum ens, ſenſitiuum ſcilicet, multò perfectius notione reddere. Sentire quidem, ſimile eſt addiſcere, vel intelligere. Vt enim addiſcendo vel intelligendo aſſequimur, quæ ignorabamus: ita ſentiendo ſenſibilia, cognoſcimus, quæ minimè noueramus. Nam cũ delectabile aut triſte proſequitur, aut fugit ſenſifica vis, affirmans, aut negans aliquid, hoc efficit. Eſt enim de Textu. côm.29.
lectari, aut triſtari, noſcere mediante ſenſu bonum, aut malũ, inquantum talia ſunt, & non inquantum colorata, aut frigida,

aut

aut odorata, vel aliter ſe habentia dicuntur. Et fuga, ac appetitus proſequutiuus actualiter differunt. nam fuga, à re, & verſus oppoſitum ſitum ire ſuadet: appetitus ad rem tendit. Sed non alterum appetitiua facultas, & alia fugam ſuadens. Neque ipſi ab inuicem re differunt à ſenſitiuo, ſed eſſe alterum eis eſt, hoc eſt dictu, diſtant tantũ in cõſideratiõe per aliũ modũ eſſendi. vt enĩ tactus noſcit calorẽ, ſenſificavis dicitur: vt dolore afficitur, ſuadẽs fugiendũ ipſum calorẽ, fugitiua facultas appellatur: & vt frigus delectans percipit, appetitiuæ nomen ſortitur: ſed horum neutrum diſtincta entitas ab alia eſt, ſed vnum & idem diuerſis appellationibus nominatum. Quo enim modo qui non noſcit, poſſet cognoſcere dolorem? Si ergo ſentiens futurum eſt, qui doloroſum nouit, idem de fuga ſuadere debet. Nec enĩ intelligi poteſt, qualiter ſuadebit ſemel fugam, cùm quid triſte eſt, & poſtea proſequutionem imperabit, cùm delectabile offertur, cui illa incognita fuerint: neceſſariò ergo omnia munia recenſita idem numero ens exequuturum eſt. Ve-
Textu. rùm cùm anima inquantum
cõm.30. intellectiua noſcit, nũquam dolorem aut delitiã percipit, quòd paſſiones ſenſus ſunt, vt retulimus: intelligit tamen bonũ aut malũ, quæ proportionalia ſunt triſti, aut delectabili, & phantaſmatibus vtitur in huiuſmodi operibus vice ſenſibilium, affirmando vel negando cognitum bonum aut malum eſſe, & prout alterũ, vel aliud eſt, proſequitur, vel fugit illud: ideò nequaquam ſine phantaſmate intelligit anima.

¶ Tam longa contextuum ſpatia, vnico tantùm commento explico, quòd paraphraſis ipſa ſatis vices commenti ſuppleat, & quòd antecedentia etiam non parum explicuerint preſentium ſentẽtiam. Contextus ergo ille vigeſimuſprimus, qui prior explanandus ſeſe offert, & fermè omnes ſequentes vſque in hunc trigeſimum, de diuerſis indiuiſibilibus, & de modo, quo ipſa intelliguntur, agunt. Multipliciter enim dici indiuiſibile contextus præſentes teſtantur. Quæcunque enim entia ſingularia inquantum vnum ſunt, indiuiſibilia dicuntur, quòd vnitas indiuiſibilis inquantum talis conſyderatur. Nominantur quoque indiuiſibilia illa, quæ quanta ipſa mutuò connectunt, vt punctus lineæ partes agglutinãs, & linea ipſa latitudine indiuiſibilis exiſtimata, quæ ſuperficiei partes connectit. Et ſuperficies profunditate non diuiſa dicitur, quæ corporis partes coniungit. Eſt & tertium indiuiſibilium genus, eorum, quæ Metaphyſica conſyderatione abſtrahuntur. vt genera & ſpecies ſeorſum, & ab indiuiduis ſeiuncta conſyderata, vt ens, ſubſtantia, corpus, animal, & homo. Eodemque indiuiſibilitatis modo participare dicuntur, horum differentiæ, entitas, exiſtentia, corporeitas (ſi dicere licet) animalitas, & humanitas. Quartum, quod propriè indiuiſibilitatis nomen meretur, eſt, quæuis ſubſtantia,

tia, quæ locum nullum circunſcribendo occupat,& in quauis parte loci, vbi definitiuè eſſe dicitur, eſt tota in toto,& tota in qualibet parte. Quos modos indiuiſibilitatis, vt dixi, intellectum intelligere, explicuit Ariſtoteles contextibus antecedentibus.

¶ Vlterius animaduertendum, textum commenti vigeſimiſeptimi expreſſè etiã roborare,quod nosſupra docueramus, animam intellectiuam non diſtingui realiter à ſuis intellectionis actibus.

¶ Eſt quoque quàm maximè notãdum, non dubitari ab Ariſtotele,bruta non affirmare,eſſe quæ ab eis ſentiuntur,qualia ſunt,vt aliqui,quos in principio huius operis impugnaui, inſanè opinati ſunt. Quod ita eſſe,palàm docent verba cõtextus vigeſiminoni. ▽Eſt enim delectari, aut triſtari, noſcere mediante ſenſu bonũ aut malum.◺Et cùm tã Ariſtoteles, quã cæteri phyſici,contra quos ego,vt dixi,argumentor, credebant bruta ſentiendo & delectari ac triſtari, neceſſariò cogẽdi ſũt vniuerſi, ipſa affirmare,aut negare bonũ aut malum, vt verba expreſſa Ariſtotelis proferunt.

Ratio alia qua probatur bruta minimè ſẽtire.

¶ Non minore diligentia quàm præterita conſyderanda eſt textus commenti vigeſimiquinti ſententia,qua affirmatur,pũcta,& cætera indiuiſibilia vt priuationes intelligi.Ex illa enim aſſertiõe colligitur, ſi bruta noſcerent,vt hucuſque opinatum eſt,ipſa priuatiões cognitura, quod opus intellectus eſſe ab Ariſtotele affirmatur. Conſequentia probatur. Bruta prærupta timẽt,& cùm ad pręcipitia accedunt,vlterius niſi vi progredi nequeunt. Sed præcipitium quoduis non niſi priuatio ſoli, cui inniti ſit poſſibile,dicitur, & eſt. ergo ſi cognoſcendo bruta, illud verentur, & non naturaliter illius ſpeciebus fugantur, vt nos opinamur, ſequitur illatum, putà brutis ineſſe vim cognoſcentem priuatiua,quod opus intellectus eſſe, authore Ariſtotele,oſtenſum eſt.

Idẽ quod ſupra roboratur.

¶ Vlterius,ſi bruta noſcendo abrupta,timerent,non id efficere aliter potuiſſent, quàm illationes ex antecedentibus inferendo.Homines enim cùm timemus præcipitia,& ad ea expoſiti retrocedimus,nõ id aliter efficimus,quàm noſcendo,ſi greſſum vltra præruptum porrigemus, cùm deeſſet ſolum,cui pes inniti poſſet,ſtatim præcipites ituros.Vbi antecedens & conſequens,etſi non explicitè,implicitè tamẽ formamus.In relato nempe euentu antecedẽtis maior hæc eſſet, Omne præruptũ nullum graue vltra ſe tolerat,quòd aër tantùm poſt pręcipitia ſit.Minor illa,Sed homines graues ſumus. Conſequens iſtud. Ergo qui vltra prærupta ingredi velint, præcipites ibunt.

¶ Neq; valeret dicere,bruta noſcere pręruptum,& naturaliter ſine illatione vlla fugere ab illo.Quòd enim non ſit veritati conſonum hoc,primò probat, præruptũ, vt ſupra dixi, non eſſe, niſi priuationem ſoli,quam brutũ percipere nequit. Quòd priuationis dignotio intellectus opus ſit ex aſſertis ab Ariſtotele. Secundò, quòd ſi naturaliter timeretur à bruto præruptũ ſiue vt priuatio,ſeu aliter,neſcio,quid cõpulit phyſicos,atteſtari,bruta cognoſcere. Nam ſi cognitio non deſeruit brutis, niſi vt illa fugiant,aut proſequantur naturaliter inimica vel amica,cùm de cognitione brutali incerti ſimus,& de fuga & proſequutione certiſſimi,non rationi & veritati conformius erit,affirmare ſpecie rei timendæ naturaliter fugari animal, quàm notione & ſpecie rei amandæ eſſet naturaliter proſequi ipſam,quàm cognitione.Si enim phyſici hucuſque opinati ſunt,ſenſationibus diuerſis diuerſos motus brutorũ naturaliter fieri,quæ ſenſationes non ſine ſpeciebus fiunt:cur mihi veriſimiliora dicenti,ſpeciebus tantùm nõ inducentibus ſenſationem bruta moueri non aſſentiuntur?In phyſicis enim negotijs, cæteris paribus,naturam vitare ambages,& pluralitatem,eadem nos docet. Ergo cùm prædeceſſores noſtri vniuerſi crediderint, duo præcedere motum brutorum, ſpecierum ſcilicet,inductionem,& cognitionem obiecti,ad quæ naturaliter(ex eorum confeſſis)ſequitur motus exequutio: cur cauſſã alteram,certam,ſcilicet,& ſine qua motus fieri nequit,putà ſpecierũ inductio, pro cauſſa non aſſignant, & aliam,cognitionẽ ſcili-

ſcilicet, vt ſuper fluentem non explodũt? ❡ Nos enim homines cõſcij ſumus, nos ipſos ſentire, & cognitionem non naturaliter nos cogere in alterutram partiũ ire. Neque ſolùm ad motus exequendos ipſã nobis deſeruire, ſed nonnullam, ad ſciendum tantùm, conferre, quo quammaximè diſtamus à brutis: ob quam cauſſam nobis collatam eſſe vim ſentiendi, exiſtimamus, & à brutis propter contrariam ablatam. Non adeò inualida ſunt hæc, quæ duximus, quòd hominem ſanæ mentis non conuincant. Quibus non egere, ad roborandum noſtrum decretum de brutorum inſenſibilitate exiſtimo, cũ in operis huius exordio demonſtratiuis rationibus id oſtenſum ſit, & in fine huius de immortalitate animæ agentes, iterũ demõſtrabimus, Deo cõcedẽte prius in vltimo cõmẽticulo huius hac ratione relata ampliata.

Textu. cõm. 31. ❡ Explicemus exactius modũ, quo afficitur in ſentiendo anima. Nẽpe, vt mox referam, aër ab obiecto colore afficitur, qualiter non ab alijs rebus: ipſeque hoc modo affectus, pupillæ eandem affectionem impartitur: ipſa autem alterum, ſcilicet, animam ſe informantẽ afficit: quin potius ipſa ad organi animati informationem afficitur. Idem quoque auditui contingit, putà ab aëre affecto affici, & inde animam informantẽ audiendi organum eodem modo affici: & cùm tam anima informans pupillam, quàm auditus organũ, vnum numero ſit, quia ipſa nõ eſt diuiſibilis, ſupereſt vltimum & præcipuum ſentiens eſſe vnũ indiuiſibile. Certè nõ aliter poſſet decernere dulce à calido, aut ſonum à nigro, quàm idem numero quod ſentit eſſendo. Si enim alterum eſſet, quod dulce, aliud quod calidum, & aliud, quod ſonũ, & aliud quod nigrũ ſentiret, minimè vllã differẽtiã vtrorũque quoduis illorũ noſceret. Neceſſe ergo eſt, eſſe aliquod vnum, vniuerſa relata ſentiens, cùm eius actus in nobis experiamur, vt prędiximus. Quod quia trino modo percipit, & trinus appellari non abhorret. Inquantum enim dulce & calidũ diſtinguit à colore & ſono, duplex nominatur, aliter enĩ duo priora, quàm poſteriora ſentit. Nam prima guſtu, & tactu: vltima, viſu, & auditu. Prout tamen vtraque tam priora quàm poſteriora percipit, & inter ea diſtinguit, trinus dicendus eſt. Seruátque illud vnum & idem iudex ac cẽſor dictorum, quod in proportionalibus numeris obſeruari noſcimus. Porrò vt dicere ſolemus ſex ſe habere ad tria, vt quatuor ad duo, iter enĩ vtraq; collata dupla accidit proportio: & ꝓportionabiliter ſex ſe habere ad quatuor, vt tria ad duo, quia vtriq; numeri in proportiõe ſeſquialtera ĩſima excellũt: ſic percipiẽs dulce ad ſẽtiẽs calidũ, ſe habet, vt ſẽtiẽs ſonũ ad ſentiẽs album, & dulce ad calidũ, vt ſonus ad albũ. Nihil enim no- Textu. cõm. 32.

noſtra intereſt, an relata, quæ di
uerſi generis ſunt, conferamus,
an alia, quę eiuſdem generis exi
ſtunt, quia contraria ſunt, vt al-
bum & nigrũ: ex quibus ſi col-
latio recenſita fieret, idem per
ipſam probabimus, quod ante-
cedenti probare inceperamus.
Finge enim, quòd ſit. a. album,
&. b. nigrum, &. g. dulce, & . d.
calidum, & ratio ſtatim proce-
det, Sicut. a. album ad. b. nigrũ,
&. g. ad. d. ſic illa adinuicem, o-
mnia enim mutuò differunt, &
non vno modo ſenſus afficiunt.
Ergo permutatim ſicut. a. b. ab
vno noſcuntur, putà à viſu, ita.
g. d. ab vno noſcenda ſunt. Et vl
tra diſtinguens inter. a. b iuncta
&. g. d. vnita, neceſſariò idẽ erit.
Differet tamen in modo eſſen-
di, quòd aliam vel aliam partẽ
organicam illud informabit, &
ob hoc à diuerſis rebus ſenſatis
aliter & aliter afficietur.
¶ Interiectis, quæ audiſtis de ſẽ-
ſibus, vlterius procedamus di-
ſcutere ea, quæ de ĩtellectu dice
re orſi fuimus. Illud erat, quòd
ſpecies in phantaſmatibus ab in Textu.
tellectu intelliguntur. Et quòd cóm. 33.
ſicut res cognitæ mediante phã
taſmate decernuntur appeten-
dæ, aut fugiendæ, quanquam
ſenſum non immutent, ita pro-
ſequuntur, aut vitantur. vt ſen
tiens ignem contrarium ſibi, &
ob hoc dignũ vitari, ab igne ſe
mouetur, quia impugnans ipſi:
ita phãtaſmatibus afficientibus
animam, vt quæ videntur, affi-
ciunt ſenſum, ratiocinatur ani-
ma, & deliberat futura, vt ſi eſ-
ſent præſentia: vt cùm intellexe Textu.
rit id illaturum lætitiam, proſe- cõm. 34.
quatur, & fugiat, quod triſtitiã
inferet. Et in omnibus actioni-
bus, quod retulimus, ſeruat in-
tellectus. Similia enim ſunt ve-
rum & falſum, quæ non in vſũ
actionis vllius noſcuntur bono
& malo. Differunt tamẽ penes
hoc, quòd ſimpliciter intelligũ
tur verũ & falſum, bono & ma-
lo nõ ita, ĩtellectis, ſed ad quod
dam opus ſemper conceptis.
¶ Quæ quippe abſtractione in- Textu.
telligi dicuntur, vt ſimũ inquan cõm. 35.
tum ſimum, non noſcuntur ſe-
parando curuitatem à carne, nã
talis curuitas ſimitas non eſſet,
quòd ſimitas ſit naſi curuitas: in
quantum autem curuum, rectè
porrò curuitas ſine carne, cui i-
pſa inhæret, concipitur: ſicut &
vniuerſa mathematica, quæ in-
hærere dicuntur ſubſtantijs. ſi-
ne ſubiecto, cui inſunt, intelle-
ctus intelligit, vt ſi ſeiuncta eſ- Textu.
ſent. Tandem intellectus ſecun cõm. 36.
dum actum hoc est intellectio
horum mathematicorũ & quo-
rumuis, res ipſa intelligens eſt,
putà, anima ipſa intellectiua.

Vtrum

Vtrum autem accidat hanc animam intellectiuam intelligi ab aliqua ex intelligentijs ſeparatis à corpore, dum ipſa magnitunem corporis informat, aut nõ, conſiderandum poſterius eſt.

Textu. cõm. 37. ¶ Nunc autem de anima dicta recapitulãtes, dicamus iterum, quod omnia quæ ſunt, quodam modo eſt anima. Nam ſenſibilia quę ſunt, & intelligibilia. Eſt enim cũ redditur ipſa ſciẽtia alicuius rei actu à ſe ſcitæ, quæ ſciũtur quodãmodo. Cũ autẽ ſẽſus obiectorũ ſenſibiliũ, ſẽſibilia. Si autẽ quęritur, quomodo hoc verũ ſit, attendite.

Textu. cõm. 38. Diuiditur nẽpe ſcientia ad proportionem rei ſcitæ: & cùm dupliciter dicatur res ſcita, quædam actu, alia potẽtia ſcibilis: ita ſciẽtia alia actu, reliqua potentia ſciens appellatur. Sẽſus quoq; eodẽ modo diſtinguitur. Quę certè facultas in potẽtia ſcientia eſt, nõ dicitur ſcibilia, vt neque ſenſitiua vis in potentia dicitur ſenſibilia. Quo autem modo actu vtraque ex relatis facultatibus ſit ſuum obiectum, patet, non confitendo verè & realiter animam ſcientem eſſe rem exteriorem ſcitam, neque ſentientem eſſe obiectũ extrinſecum ſenſatum. Nam lapis exterior ſcitus aut intellectus, minimè poteſt eſſe in anima, quantomagis eſſe animam, ſed affirmando ſpecies rerum ineſſe animæ, pro quãto ipſæ hærẽt organo corporeo animato anima rationali, & animam ſic affectã, eſſe ſpecies ſpecierũ, hoc eſt, certo modo ſe habentem, dici ſentientem, & aliter intelligẽtẽ: non aliquibus accidentibus realiter diſtinctis à ſe, vt ſæpius audiſtis, ſed ipſa ſibijpſi ad notionẽ vicem ſpecierum omniũ supplẽte. Quo ſimillima eſt manui. Nã vt fabrilia inſtrumenta mediante fabrica manus artificis exercent propria munia: ita intellectus eſt ſpecies ſpecierũ phantaſmatũ, & ſenſus ſpecies ſenſibilium ſpecierũ productarum à ſenſibilibus.

Textu. cõm. 39. Quoniã autem apparet nihil ſub lunari circulo, quod quantũ non ſit, ſenſibilia hæc vniuerſa ſeiuncta animaduerſa à formis ſenſibilibus, hoc eſt, ab accidentibus afficientibus illa, intelligibilia ſunt, & eadem, quæ abſtrahuntur, non minus, vt quicunque ſenſibiliũ habitus & paſſiones etiam intelligibiles modo relato fiunt: quapropter qui non ſentit, nihil addiſcere aut intelligere poteſt. Nam qui intelligit, phantaſma aliquod ſpeculaturus eſt: quo careret, ſi non ſentiret. mediantibus nẽpe ſenſibus phantaſmata in nobis gignũtur, quæ vicẽ ſẽſibiliũ ſupplẽt. Niſi quòd

ſine materia, quã repreſentãt, ſunt. Phãtaſma certè albi hominis non album eſt, neque quadrati quadratũ, ſed vim habent hæc, taliter afficiendi partem cerebri anteriorem abſtractiuè noſcentem, vt illa cerebri pars ab eis affecta, abſtractiuè noſcat, quod olim intuitiuè anima ſenſit. Neque opinemini phantaſiam vim habere affirmandi aut negãdi aliquid. Affirmatio enĩ aut negatio, in qua verum aut falſum conſiſtit, compoſitio intellectuum eſt, id eſt, intellectus diuerſa cognoſcentis: qui non immeritò ĩ plurali nominatur, quòd idem diuerſus à ſeipſo cẽſetur, cùm diuerſa intelligit, ſic vt cùm aliquod ſimplex noſcit, ipſe ĩtellectus illius rei dicatur, & cùm aliud, etiam alterius intellectus nominetur: & cũ ambo intellecta coniungit, affirmãdo alterum alteri ineſſe, verus aut falſus huiuſmodi ĩtellectus ſeu intellectio ſit. Sæpe enim, ſi animaduertiſtis, Ariſtoteles in hoc tertio de anima, intellectũ vocitat, quam nos intellectionẽ appellamus, de quibus poſt antecedentem contextum philoſophus inquit primos intellectus, id eſt, ſimplicium intellectiones, non eſſe phantaſmata, ceu neque alij intellectus, hoc eſt, aliæ intellectiones compoſitæ ex primis. Sed non ſine phantaſmatibus fiunt. Tandem quoniam anima definita eſt, inquãtum animalibus ineſt, id eſt, ſenſum exercens, & prout diſcretione (quod eſt intelligendi munus) vtitur. Et vt ſentiens motus ſecundum locum cauſſa exiſtit, de ſenſu & intellectu determinata ſint tanta.

Textu. cõ. 40.

¶De mouente autem animal, quæ pars, hoc eſt, ſpecies animæ ſit, ſpeculandum eſt, vtrum aliqua ex tot animæ differentijs, quæ ſeorſum & extra corpus & omnem magnitudinem poſſit exiſtere, aut tantùm ratione ab alijs differre, an omni animæ & cuiuis eius facultati conceſſum ſit mouere corpus. Et ſi ſpecies animæ aliqua, vtrum peculiares quædam præter cõſuetas dici, an vna aliqua ex iam recenſitis. Offertq; ſe ſtatim, cùm de hiſce rebus ſciſcitamur, dubitatio; Quomodo oporteat partes animæ nominare, & quot ſint, quodammodo enim infinitæ videntur, & non tãtùm certo numero præfinitæ: vt qui diuidũt in ratiocinatricem, & iraſcibilẽ, & appeteſcentem: aut, vt alij, in rationalem & irrationalẽ. Quoniam ſi rectè perpendimus differentias, quibus præfatę diſtãt, & aliæ ſe offerunt magis multò relatis diſſidentes. Nam vegetatiua

Textu. cõm. 41.

Plato hãc diſtĩctionem ſcripſit.

tiua, quæ communis eſt omnibus animalibus & vniuerſis viuentibus: & ſenſitiua, quæ non faciliter cõnumerari irratiocinatrici neq; ratiõnẽ habẽti poteſt, adhuc autẽ & phantaſtica, quæ per eſſe quidẽ ab omnibus relatis differt, & altera ſeu diuerſa eſt. eius enĩ operationes diſtant quàm maximè ab omnibus aliarũ.

Textu. cõm. 42.

Quæ autẽ ex animabus dictis operationes aliquas ex numeratis habeat, & quę alias, nõ paruã infert dubitationem: præſertim ſi diuiſiones animæ in membra ſeparata realiter diſtinguantur. Nam & appetitiua inter diſtinctas veniet cenſenda, vt quæ ratione & facultate altera videatur eſſe ab omnibus. Sed hanc à ſenſitiua & intellectiua diſtinguere, non parum incõueniet, cùm tam concupiſcendi quàm iraſcẽdi actus in irrationalibus deprehendantur, ſicut in rationalibus, qui voluntate vtuntur. Si autem tria in rationali anima noſcuntur, ratiocinium ſcilicet, & voluntas, ſeu actus concupiſcendi delectabile & iraſcendi aduerſus inimicum in vnoquoque viuente & ſentiente erit appetitiua vis, nam in brutis perquàm dilucidus appetitus cernitur. Et etiã illud, de quo nunc dubitabamus, quid animal moueat, omnibus animalibus puta appetitus, accedet. Nẽpe cõſiderandum eſt quòd non dubitamus hic quid ſit illud, quod animal motum augmẽti aut decremẽti augeat aut imminuat, quod omnibus viuentibus cõmune eſt. Nam huius motus vis quædam genitiua ſeu vegetatiua cauſſa eſt, cùm ex alimento pluſquam diſſolutum ex corpore ſit, reſtituit, augendo. Et cùm infra difflatã reponit, imminuẽdo, neque quid aſpirationem & expiratiõnẽ moueat, aut quid ſomnũ animalibus alliciat, & vigiliam excitet. De quibus certè non exigua dubia ſe offerũt, & de illis in poſterum agendũ.

Textu. cõm. 43.

Sed tantũ motorẽ animalis ſecũdũ motũ progreſſiuũ inueſtigamus, in præſens quis ſit, inquirendo. Vegetatiuam vim autem hunc nõ eſſe manifeſtũ eſt, quòd ſẽper motus hic progreſſiuus propter aliquid eſt, & aut cum notione phantaſtica, ſiue mauis abſtractiua, aut cũ intuitiua, quas ambas appetitus ſequitur ſeu cõſequẽdi rẽ, ſiue fugiẽdi à re. Alij enim motus, qui vltra relatos animalibus cõtingunt, violẽtia illata, & nõ ſpõtè fugiẽdo nocuũ aut proſequẽdo vtile fiũt, ſpõtanei certè minimè plantis accidere valent, quòd neq; eæ ſentiũt, quod prærequiritur, & quòd aliquas partes organi-

Textu. cõm. 44

ganicas, quibus carent ad exe-
quẽdos motus, eſſent habiturę.
Ac item, quòd ſi vegetatiuæ fa-
cultati conceſſa eſſet vis mouen
di, & illæ progreſſuræ erãt. Por-
Textu. rò neque quod in animalibus
cõm. 45. ſenſitiuum eſt, motiuum cenſẽ-
dũ erit, quòd multa ſunt anima
lia, quæ ſenſum habent, infixa
tamen aliquibus rebus & immo
bilia (motu præſertim progreſ-
ſiuo in finem aſſequẽdi aliquid
concupitũ) cernuntur: quod ne
quaquam contingeret, ſi ſenſi-
tiuum inquantum tale mouens
eſſet, quia natura nihil fruſtra fa
cit, vt non deficit in neceſſarijs,
niſi in orbatis & imperfectis,
quod potius materiæ, quã ipſi
imputandũ eſt. Et cũ relata ani-
malia perfecta ſint, & nullo or-
bata membro, vt teſtatur facul-
tas genitrix ſuorum ſimiliũ, eiſ-
dẽ inens, & augmẽtũ & decre-
mẽtũ illis cõtingẽs, ſupereſt na
turã partes organicas ad motũ
in illis geniturã ſi à vi ſẽſitrice
motrix facultas originaretur.
¶ At verò neq; rationalis vis, &
Textu. vocatus intellectus mouẽs, hoc
cõm. 46. genere motus eſt. Speculatiuus
enĩ, qui nõ de agẽtibus, ſed cir-
ca ſcienda verſatur, vti ſi verũ ſit
angulos oppoſitos eſſe ęquales,
aut Lunã, quæ interpoſita terra
obũbratur, minorẽ ipſa eſſe, & a-
lia huius meſſis inueſtigat, mini
mè motus progrediẽdi cauſſa eſ
ſe poteſt, q hic nihil, quod præ-
ſens ſit, actu fugiẽdũ aut proſe-
quendũ inquirit, ſẽper autẽ mo-
tus aut fugientis vel inſequẽtis
aliquid eſt. Etiã, quia iam quòd
ſpeculatus fuerit aliquid huiuſ-
modi, non pręcipit inquantum
ſpeculatiuus, fugiendũ aut aſſe
quẽdũ illud. Nempe cũ multo-
ties experiamur quando intelli
git terribile aliquid, aut delecta
bile, nõ iubens timere aut appe-
tere illud, cor nihilo minus mo
ueri, non ab ipſius ſpeculatiui
pręceptis motu originãte: Ergo
cũ delectabile mouet appetitũ,
altera facultas ab ſpeculatiuo in
tellectu mot' illius occaſio erit.
Bonitas cõſequẽtię patet. Quòd
ſi cũ terrore affectũ eſt cor pauẽs
ob terribile cõtẽplatũ, nõ præce
pto contẽplationis illud ei eue-
nit. Meritò ergo neq; cũ delecta
bile cognitũ nõ inquãtũ iocũdũ
eſt, appetitus quia imperatus ab
ſpeculãte, in rẽ cognitã impulit,
ſed quòd delectabile mouet ap-
petitum, ideo motum exequi,
cenſendum eſt. altera ergo pars
quàm ſpeculatiuus intellectus
cauſſa motus progreſſiui exi-
ſtet. Quin neq; practicus intel- Textu.
lectus noſcẽs fugiẽda atq; proſe cõm. 47
quẽda, imperãs fugere à rebus
inhoneſtis, & nocumẽtũ in po-
ſterũ illaturis, & aſſequi honeſta
quã-

quantumuis indelectabilia, facultati progredienti in continẽtis imperat, quin potius ſecundum concupiſcentiam, quæ nihil quàm actualiter delectãs inſequitur, mouetur. Et in vniuerſum videmus, quòd neque peritus ſcientiæ medicinalis cùm ægrotat, ſanatur, quãtumuis media, quibus adipiſcẽda ſalus eſt, ſibi comperta ſint, quòd alia vi quã ſpeculatiua, prælidia morbis depellendis admouẽda ſũt. Et hæc alia vis certè ſenſus non eſt, vt retro manifeſtum manſit. Neque appetitus, quia non perpetuò dominatur motori animalium, cùm qui abſtinent à cõcupitis, quòd intellectus nouit illa fugienda, nõ ad libitum appetitus moueantur.

Textu. cõm. 48. ¶ Duo ergo videntur mouentia, aut appetitus, aut ĩtellectus, recenſendo phantaſiam in numero intellectus, quòd ſit velut intelligentia quædam. Ná multa bruta ſcientiæ expertia, noſcẽtia per phantaſiam abſtractiuè, quæ grata illis quondam fuêre, ut pabulum abſens, aut ſtabulũ diſtans, ad illa mouentur, vt fugiunt à rebus, incommodis olĩ ſenſatis ab eiſdẽ. Quin vniuerſa bruta, non intelligentia, neque ratione ductrice, ſed phantaſia, in abſentia mouentur. Ergò vtraque, quæ relata ſunt, intellectus, & appetitus, mouentia ſecundum locum dicentur.

Intellectus nempe, qui propter aliquod commodum vel incõmodum raciotinatur, qui practicus eſt, differtque ab ſpeculatiuo per finem, huius enim non vtile neque inutile aſſequendi aut fugiẽdi finis eſt, vt illius, ſed tantùm ſpeculatio. Nam appetitus eſt, qui propter aliquid appetendum, aut fugiendum mouet: & illa res, quæ incitat appetitum inquantum vtilis aut bona, motor intellectus practici, id eſt, præcipientis opus exequẽdum eſt. Si enim bona aut vtilis non diſcerneretur, minimè appeteretur. Ac talis connexio inter appetitum & executum motum verſatur, vt vltimum quod motu aſſequimur, ſit principiũ, ac vniuerſa motus occaſio. Rationabiliter ergo hæc duo videntur mouentia, appetitus, & intelligentia practica. Appetibile enim mouet, & propter hoc intelligentia illius mouere dicitur: quia principium & ratio, qua intellectus practicus motus eſt, appetibile exiſtit. Textu. cõm. 49.

Phantaſia enim, quæ abſentia noſcit, cùm mouere dicitur, non aliter, quàm brutis appetitu appetibile gliſcentibus. Vnũ ergo obiectum eſt mouens, etſi duæ videantur eſſe facultates Textu. cõm. 50.

motrices. Eæ enim ambæ ab obiecto vnius ſpeciei ortũ ſui motus trahunt, putà ab appetibili. Quin & illa duo mouentia ad amuſſim perpenſa, in vnius ſpeciei motorem reducuntur, in appetitum nempe. Intellectus enim practicus non prout noſcẽs quod bonum eſt ſecundum rationem, mouet, ſed prout voluntas eſt. idem enim entitatiuè & ſi non formaliter vtrunque eſt. Et voluntas non aliud, quàm appetitus quidam rationi conformis dicitur, vt appetitus ſimpliciter concupiſcentia quædam præter rationem eſt. Et vt intellectus noſcens principia verus eſt, ita appetitus tam intellectiuus quàm ſenſitiuus rectus eſt, prout, quod eſt appetibile, gliſcit. Appetitio autem non ſemper recta, vt neque vnitio diuerſorum phantaſmatum ſemper recta eſt. Nã ſi quis imaginem capitis Leonis phantaſmati colli Elephantis adiunxiſſet, non recta phantaſia euaderet, vt quàm recta, ſi aſinini capitis phantaſma collo eiuſdem agglutinaſſet. Et quia diximus ſemper appetitũ tendere in appetibile, & in hoc rectum appetitum ſemper eſſe, ſcitote appetibile omne bonũ dici, ſed quoddam ſimpliciter tale: aliud apparenter tantùm.

Textu. cõm. 51.

Cùm ergo appetitio non tendat in vniuerſale bonum digeſtum, vt audiſtis, ſed in actuale & peculiare aliquod, quod eſſe, & aliter ſe habere poteſt, quia actus ſemper circa particularia verſentur, ideo, vt retuli, appetitus, id eſt, actus appetendi, rectus & non rectus eſt. Reſtat ergo manifeſtum illis, qui diuidunt animam in membra ad proportionem facultatum eiuſdem, ſcilicet, in vegetabile, ſenſibile, intellectiuum, cõſiliatiuum, quod prudentiam quoque nominamus, adhuc autem appetitiuum: quæ plus differunt abinuicẽ, quàm concupiſcibile & iraſcibile, illã facultatẽ motricem animalibus conferre, quæ appetitus nominatur. Et quoniam appetitus actus nonnunquam contrarij ſunt, putà cùm rationalis volũtas & concupiſcentia ſentientium mutuò aduerſantur, intellectu propter damnum futurum retrahere ab executione iubente: concupiſcentia verò appetente quod nunc eſt delectabile, quaſi citra nullum incommodum ſemper futurum eſſet ſimpliciter delectabile, & bonum ſimpliciter, quia non proſpicit ipſa damnum futurum. Ideò profe- ramus, quòd ſpecie vnum ſit mo-

Textu. cõm. 52.

mouens vt obiectum, appetibile ſcilicet, & appetitiuum vt facultas. Primum autem omniũ appetibile, nam hoc mouet, & non mouetur, eo quòd ſit intellectum, aut ſenſatum, aut imaginatum, exequẽtia verò motum, plura.

Textu. côm.54. ❡Quoniam tria ſunt in præfato progreſſiuo animalium motu, vnum quidem mouens, ſecundum quo motor mouet, & tertium quod mouetur. Et motor bipartitus eſt, vt audiſtis. Alius enim immobilis, actuale ſcilicet bonum. Alius, qui mouetur, putà, quod appetitiuum eſt (nam appeteſcere inquantum appeteſcere, moueri eſt: & appetitio actus facultatis appetentis, ſeu motio quædam eiuſdẽ eſt:) quod autem mouetur, & organum, quo mouet appetitus, vtrũque animal corporeum eſt. de quibus vbi de affectibus animæ & corporis mentio fiat, tractabimus. Textu. côm. 55. Ideo in ſumma dicamus, ſimile eſſe mouens organis corporeis animal, partibus motis gygglismos, hoc eſt, cardinis circulariter moti, vbi conuexa ſuperficies, quæ primò ſenſibus ſe offert, & concaua, quæ finis ſuperioris eſt, & ipſius cardinis mota pars, & quieſcens, tantùm ratione diſtingui valẽt, ſenſu & magnitudine nequaquã. Quis enĩ qui cardinis quãtumuis tenuiſſimam partem ſuperficialem ſecuerit, tantùm cõuexum ſecuiſſe verè dicere poterit? Certè nullus. Nã & erunt extima ſuperficies conuexa & intima concaua ſimul ſectione diſſecta. Vt quis intimum centrum eiuſdem cardinis conſiderans, quod immobile (cùm cardo circulariter mouetur) intelligitur, diſtinguet à partibus motis? Nullus etiam. Fingitur enim in cardine in circulũ acto quædam linea centralis immobilis, vt in cælo ipſo puncta duo immobilia Arcticus & Antarcticus poli. Quæ omnia ſimillima ſunt motui animalium, quæ tenſione partium, & contractione earundem mouetur: in quibus aliquid eſt fingendũ immobile, quod tamen loco & ſitu minimè ab eo, quod mouetur, ſed conſideratione tantùm diſtinguitur. Et in vniuerſum Textu. côm. 56. vt relatum eſt, inquantum appetens eſt animal, & nedũ rei præſentis, ſed abſentis, ſic ſui ipſius motiuum eſt. Et huiuſmodi abſentium appetitio nõ ſine phãtaſia fit: & cùm omnis phantaſia rationalis aut ſenſibilis ſit, hac vltima alia animalia ab homine participant.

❡Sed conſideratione dignum eſt, à quo imperfecta animalia

ſenſu tactus duntaxat participia moueantur. Et vtrum contingat illis phantaſia, aut non. Priori dubitationi reſpondemus, dicētes, certum eſſe, illa vt reliqua à concupiſcentia moueri, nam conſpiciuntur lęta & triſtia, qui affectus non niſi vbi facultas appetendi adeſt, reperiri poſſunt. Lætitia enim ex aſſequutione rei concupitæ, vt triſtitia ex præſentia rei odio habitę oriuntur. Secundum dubium ſoluimus, aſſeuerantes phantaſiam abſentium illa bruta habere, ſed imperfectam confuſámque, prout motus eorundem confuſi, indiſtinctique ſunt. Nō enim vt perfecta animalia nonnunquā recta diutinè incedunt, donec aſſequuntur abſens concupitum: aut fugientia per eandem rectā vel aliā viam retrocedunt, quouſque euadūt ab inimicis, ſed ſēper fermè irrequieta, nunc huc, & mox illuc, & ſubinde dextrorſum, ac ſtatim ſiniſtrorſum dilatatione & constrictione mota viſuntur.

Textu. cōm. 57. ¶ Rerum ergo olim ſenſatarū phantaſia omnibus animalibus indita à natura eſt: deliberatiua autem facultas, tantùm rationalibus: vtrum enim agendum ſit hoc, an illud, iam rationis munus eſt, quod niſi vno indiuiſibilique vtrumque noſcente definiri non poteſt, cùm potius & quod alteri præeſt pluribus phātaſmatibus præſentatis, & vnà cognitis, eligendum ſit. Et ob hanc cauſſam non putātur bruta, opinionem vllius rei habentia: quoniam opinio nō ſine Syllogiſmo, quo bruta carent, fit. Ac eadē eſt ratio, cur appetitus humanus, quę delectant, ſtatim gliſcit; quòd non deliberat, vt voluntas, quam nonnunquam vincit ipſe, vt etiā non raró vincitur ab ipſa voluntate: ſimiliſque fit tunc victoria, qua ducitur appetitus inferior à ſuperiore in cōtinentibus, lationi qua ſphera cęleſtis ſuperior inferiorē mouet. Nā vt ſphera, quę ſurſum ſita eſt, perfectior quā inferior habetur: ita voluntas appetitu ſenſitiuo. Et velut inferior ſphera etſi ad motū ſperioris mouetur ab Oriente in Occidentem, renitendo, ſuper alios polos cōtrario modo trahitur, ſic appetitus renitēs ducitur à volūtate. Quod vltimū verè cōtinētibus nō contingit: ipſi enim tribus lationibus moueri cēſentur, ab appetibili ſcilicet, & à voluntate, ac ab appetitu, qui vt retuli, in tēperatiſſimis nihil aliud, quàm quòd ratio ſuadet amandum, appetit. Scientifica autē vis minimè mouet, quin immota intelligitur: hęc enim dūtaxat vniuerſaliter Textu. cōm. 58.

ſua-

ſuadet omne bonum eſſe appetendum: ſingularis verò facultas appetitiua dicit, hoc eſſe bonum ex illis, quę appetẽda ſunt. vt etiam ſcientia noſcimus decere omnem hominem talis ſortis hoc agere, & particulari appetitu aſſeueramus nos illius ſortis eſſe, & rem concupitam talem eſſe, quæ opinio mouet, & non quæ vniuerſalis, & ſcientifica, neque illa & ſingularis, ſed vniuerſalis in quãtũ talis quieſcit, particularis verò mouet.

Textu. còm. 59. ¶ Vegetabilem tandem animã neceſſe eſt habere omne quod viuit, ab ortu vſque in interitũ. Quia neceſſe eſt, quod gignitur, paruum ac exiguum oriri, ac poſt augeri, & conſiſtere, & demum imminui: auctionem autem ſine alimento impoſſibile eſt fieri. Neceſſe eſt igitur vegetabilem vim omnibus vitam & interitum patientibus ineſſe, Textu. cõm. 60. ſenſum autẽ non neceſſe, quòd nõ quæuis ſimplex commiſtio corporum ſufficiens, vt vegetatiua vis inducatur, decens eſt ad tactiuam facultatem producendam, ſine qua animal eſſe non valet, neque quicquam eſſe ſuſceptiuum ſpecierum ſine materia poteſt, hoc eſt dictu, ſine miſcella illa elementorum, ex qua conflatur temperies qualitatum prærequiſitarum ad tactum, nihil eſt aptum ſuſcipere ſpeciem vitaliter immutantem, niſi quod tactu particeps eſt: nam nõ immutantem vitaliter etiam medium, per quod deferuntur ſpecies, ſuſcipit. Animal tandem neceſſe eſt ſenſum habere, quia natura nihil fruſtra facit. Sunt enim omnia, quæ genita fuẽre, in aliquem vſum genita, vel alicuius alterius rei, quæ alicui operi cõducit gratia producta. Ergo corpora vniuerſa progreſſiuo motu apta moueri, ſenſum habitura ſunt: nam aliâs fruſtra eſſet motus progreſſiuus collatus eiſdem non ſentientibus, ac etiam quòd corrumperẽtur, & finem, in quem natura ea produxit, non aſſequerẽtur, motu deficiente. Conſequentia eſt manifeſta. Si motus indulgentia naturæ conceſſus eſt illis, vt aſſequantur alimentum, quo in perfectam auctionem prouehãtur, cùm alimentum abeſſet, ſi motu aut ſenſu carerent, nõ eſt quo illud inueſtigarent. meritò ergo ſenſifica vis collata eſt illis. immobilibus enim plantis, contiguum, & ſibi adiunctum alimentum natura contulit, quæ neutro dictorum egent. Nec adecens eſſet, corpus progreſſiuũ Textu. cõm. 61. motum habens, anima intellectiua & diſcretiua dotari, & ſenſum non habere, præſertim ſi vegeta-

getabile eſſet. Ac etiam etſi nō
vegetabile: aliqua enim de cauſ
ſa huiuſmodi corpus ſēſum nō
eſſet habiturum, quæ animę vel
corpori conduceret plus. Sed
horū neutri magis proficeret:
nam intellectiuum ſine ſenſiti-
uo melius nō intelligeret, quin
non intelligeret, vt probatum
ſupereſt: Et corpus ſine ſenſu
non melius aſſeruaretur, ergo
nullum corpus progreſſiuū ſi-
ne ſenſu eſſe, decens erit.
Textu. cōm.62. ¶At verò ſi ſenſum erat habitu
rū, corpore dotari neceſſe eſſet,
quod aut ſimplex aut miſtum
etiam futurum eſt: ſed impoſſi-
bile eſt eſſe ſimplex. Nam ſi tale
foret, tactum non haberet, quo
animal quoduis, vt manifeſtum
eſt, indiget, reſtat ergo miſtum
eſſe. Sed quia nonnullis incer-
ta erit illius decreti illatio, īpoſ-
ſibile eſſe, ſēſum habere corpus,
ſi ſimplex eſſet, id ſuadere ag-
Textu. cōm. 63. grediamur. Animal corpus ani
matum, vt retulimus, eſt: ſed hu
iuſmodi corpus neceſſariò tan-
gibile, id eſt, vim tactiuam habi
turum eſt: & nullum ex tribus
elementis hanc facultatem tan-
gendi & tangibilis habere po-
teſt, ergo nullum ex his poteſt
animalis corpus eſſe. Etiam ſe-
cundam partem minoris huius
vltimæ conſequentię, nunc pro
bare decet, putà, nullum ex tri-
bus elementis facultatem tan-
gendi & tangibilis poſſe habe-
re. nam primam poſtea oſtēde-
mus. Tangibilia non verè dicū-
tur, quæ tangenti vel non reſi-
ſtunt, aut inſenſibiliter reſiſtūt:
ſed huiuſmodi ſunt aër, aqua,
& ignis, ergo nullum ex his ani
malis corpus erit. Vulgus enim
neque ſe aërem, in quo degit, eſ
ſe, neque tangere putat: neque
ignem tangere dicit, ſed ab eo-
dem ſe aduri cōqueritur. Aquā
quoque non adeò propriè tan-
gere vt arborem, aut animal, ſeu
alia ſolida corpora exiſtimat: er
go nullum ex his animalis cor-
pus futurum eſt, ſi neceſſariò tā
gibile erit.
¶Item relata tria elementa tan
gentibus ſolidis corporibus ce-
dunt, adeò, vt impulſor in ea ni
hil imprimere valeat, ſed in ſo-
lido vlteriore reſiſtente, quod
effingitur, formatur. Velut im-
pulſus in aërem, vel ignem, aut
aquam, facti à quibuſuis rebus
oſtendunt, & præſertim ab ob-
iectis ſenſibilibus, vt colore, vel
ſono, vel alijs huiuſmodi: ij enī
nihil ſculptum in neutro ex re-
latis elementis linquunt, ſed in
organicā facultatē vlteriorē ſen
ſationem inferunt. Vt enim cū Textu. cōm.64.
impulſu aliquid à proprio loco
reijcitur, illud impulſum proxi
mum mouet, ac hoc aliud, do-
nec

nec omnis impetuoſa vis abſu-
mitur, & aliquid ſupereſt im-
pulſum, & non impellens, vt a-
liud impellens & non impulſũ,
medijs impulſis & impellenti-
bus, ſic in notionibus, quæ fi-
unt, per relata tria elementa,
obiecta tantùm medium alte-
rant, & ſenſitrices facultates
exteriores tantùm afficiuntur,
& medium mouetur ab obie-
cto, & mouet diſtantius. Nam
primo à ſono mouetur aër pro
ximus ſonanti, & ipſe coniun
ctum agit, ac mouet, & alter
alium, donec auris immutatur,
quæ ſic mouetur, vt non mouẽs
dicatur. Ergo ſic ijs ſe habenti-
bus rebus, neceſſarium erit, cor
pus ſenſu tactus particeps, ex
nullo ex relatis elementis con-
ſtitui: quòd cũ peruia ipſa ſint,
impreſſionem tangentis nõ ſic
admittẽt, vt ſenſatio poſcit, quæ
effingi deſyderat: & non delite-
ſcentem materiam optat, nec o-
mnimodo duram, vt lapis, ſed
effigiari aptam, vt cera, quæ me
diocrem modum ſubſtantiæ ha
bens, vſque in illas intimas ſui
partes mouetur, quæ effingun-
tur. Secus ſi adeò liquida foret,
vt totam in finem vſque ſigillũ
traſmearet ceram, inutilis enim
tunc figuræ ſuſcipiendæ, eſſet.
Qui modus ſentiendi tam in a-
lijs ſenſibus, quàm in viſu, veri-
tati cõformior eſt, quàm ille, eo-
rũ, qui opinabãtur, viſum egre-
di in aërem; & per ipſum ince-
dere, donec à figurata & colora
ta re repercutiretur, indeque in
oculum retrocedere, qui, quia
lenis eſt, vnus ibi fit, contactam
rem repreſentans. Vt etiam con
ſpicimus in lenibus ſpeculis vi-
treis, aut chalybeis, aut quibus
uis alijs repercuſſa conſpici;
ꝗ etiam ęqualis retroceſſus ſit.
¶ Satis probatam manere ſecũ-
dam partẽ minoris opinamur,
ſupereſt ergo priorem fulcire: il
la erat, neceſſarium eſſe tactiuã
facultatem animalia habere.
Quæ ſic roboratur. Si hac facul
tate bruta carerent, non poſſent
hæc quidem, quæ indecent, fu-
gere, illa verò, quæ decent, ar-
ripere: ſine quibus impoſſibile
eſt animal viuere. Nam guſtus,
qui tactus peculiaris alimenti
eſt, neceſſariò omnibus ſentien-
tibus ob relatam cauſſam indi-
tus eſt, cæteris ſenſibus, quę per
media quædam ſentiunt, non
omnibus communibus exiſten
tibus. Olfactus quippe, & viſus,
ac auditus, percipientes odorẽ, Textu. cõm. 64.
colorem, & ſonum, non omni-
bus inſunt brutis: quia ex horũ
nullo animal alitur, nec augmẽ
tum neque decrementum ſuſci
pit, vt ex guſtatis rebus, quæ cũ
tangunt, percipiuntur: guſtus

igitur vel ſaltim tactiua vis neceſſaria animalibus erũt. Et impoſſibile ſine tactu animal vllũ eſſe. Præfati porrò ſẽſus alij propter melius animalibus inditi fuêre, & generibus eorum quibuſdam tantùm progreſſiuum motum habentibus inſiti. Non enim vt diutius duret animal, cùm tangitur duntaxat ſentire debet, ſed præuidere alonge ſita fugienda illud decet: quod certè fit, ſi per mediũ aliquod ſẽſibile facultatẽ ſentiendi affecerit, medium prius afficiẽdo, vt viſus & olfactus obiecta.

Textu. cõm. 66. ¶ Quòd autem impoſſibile ſit ſimplex eſſe animalis corpus, manifeſtũ ſupereſt, (dico autẽ aëreum, igneũ, aut aqueũ) Nã cũ ſuaſũ maneat, ſine tactu animalia degere nõ valere, ac præfata tria elemẽta tactũ illum requiſitũ ad eſſe animalium habere nõ poſſint, reſtat ex neutro illorũ animalis corpus conſtituendũ. Tolerabilius nẽpe foret ex vnico ex relatis elemẽtis cõſtitui animal, ſi alterutro ex ſẽſibus receſitis, putà, viſu, olfactu, & auditu, neceſſariò indiguiſſet brutũ, quã tactũ poſcens. Neque ĩmeritò: illi enĩ per alia ac diuerſa à ſeipſis media, ſentiũt: tactus autẽ ſeipſo rẽ noſcendã tangendo percipit, vnde nominis deriuationẽ vſurpauit. Quanuis enim alij ſenſus niſi afficiãtur à rebus obiectis, & quoquomodo contangantur, non immutentur vitaliter: verùm quia prius interſtitium inter rem ſentiendam & facultatem ſentientem alterant, quæ immutant, inde videbatur, poſſe animal ex ſimplici corpore conſtitutum, ab huiuſmodi vitaliter immutari, quare dictorum elementorum nullũ vtique erit corpus animalis.

¶ Neque etiam terreum, quòd vniuerſorũ tangibilium tactus ſe habet, vt medietas & temperies quædam, nata ſuſcipere ſenſum quorumuis tangibiliũ, non ſolùm differentiarum terræ, ſed calidi & frigidi, & aliorum omnium tãgi poſſibiliũ. Et cùm has ſuſcipere non poſſet, ſi tantùm terreum brutũ foret: ideo cautè à natura prouiſum tale nõ eſſe: quin eæ animalium partes, quę immodicè terram ſapiunt, ſcilicet, oſſa, & capilli, minimè ſentiunt. Et plantæ ob idem nullum habent ſenſum, neque animalia ſunt: quia, vt diximus, ſine tactu animal conſiſtere non poteſt. Reſtat ergo hunc tactus ſenſum ineſſe non poſſe terræ, nec ſincero vlli ex elemẽtis alijs, ac quòd neceſſe ſit hoc ſolo priuata ſenſu animalia mori. nam Textu. cõm. 67. nec hoc dotari quod animal nõ ſteterit, poteſt. neque quod fuerit

rit animal, alium neceſſariò eſt
habiturum, præter hũc. Tertiò
quoque elicitur, non immeritò
aliorum ſenſuũ immodica obie
ctá, ſcilicet, colores, odores, ſo-
nos, immoderata, non deſtrue-
re animal, ſed tãtùm ſenſus har-
moniã vitiare, niſi per accidens,
putà, ſi ſimul cum ſono impul-
ſio & ictus grandia fiant: vel ſi
viſa aut odorata animalia ſic
moueant, prout ea, quæ tactum
corrumpunt. Illa autem, quæ tã
gendi facultatem malè afficiũt,
omnino in interitum compelle
re bruta ire. Humor nempe, qui
plus iuſto in corpore domina-
tur, inquantum animalis tactũ
vitiat, internecat. Quia tangibi
lium qualitatum excellentię ca
lidorũ, frigidorum, & durorũ,
& aliorum conſimilium, conta
Textu. minant animal. Et cùm in vni-
cõm. 68. uerſum quæuis immoderata ſẽ
ſibilis qualitas proprium ſenſũ
deſtruat, tangibilia ergo cùm ſu
perfluunt, tactum corrumpet,
ſine quo viuere animal non poſ
ſe ſupra oſtendimus. Quanuis
enim alios ſenſus habeat brutũ,
ſicut dictum eſt, non ad eſſe, ſed
ad melius eſſe, genita fuêre. Vi-
ſus enim vt quæ in aëre, & in
aqua, ac in quouis diaphano ſi-
ta ſint, noſcat. Guſtũ autem pro
pter delectabile & triſte alimen
ti, vt illud concupiſcendo, ad
ipſum moueatur: & ab hoc ab-
horrendo, fugiat. Auditum, vt
ſignificetur aliquid ipſi. Lin-
guam tandem, quatẽus ſignifi-
cet aliquid alteri.

¶ Nolo textum trigeſimumſextum re-
latum ſine animaduerſione pertrãſiri: qui
ſi à libero, & non pertinaci phyſico perpẽ
datur, facilè per eum intelliget, intellectũ
ſecundum Ariſtotelis mẽtem non diſtin
gui realiter à ſuis actibus.

¶ Quamplurimi precedunt etiam alij cõ
textus, qui dilucidè oſtendunt, Ariſtote-
li cõpertum, ac indubitatũ eſſe, animã nõ
diſtingui à ſuis ſentiendi, & intelligendi
actibus: quos ſubticui, ne toties de hac re
agerem. Superſunt tamen tria à me pro-
miſſa in exordio commentationis huius
paraphraſis explicare. Alterum eſt, ſolue
re ratiões, quibus videtur Ariſtoteles pro
bare animæ rationalis perennitatẽ, etiam
eas, quibus bruta ſentire, demõſtraſſe cre
didit. Ac oſtendere hoc vltimũ ab eo per
ſuaſum non eſſe, tantum abeſt, demonſtra
tũ fuiſſe. Et cùm leuiſſimæ, aut nullæ ſint
huius libri rationes, quæ immortalẽ ani-
mam eſſe oſtendunt, (hic enim potius aſ-
ſerendo illam perennem eſſe, vt qui in li-
bris antecedentibus probauerat, & modũ
intelligendi explanando, proceſſit Ari-
ſtoteles, quã ex profeſſo id oſtendendo)
ideo has omitto vſque in locum illũ, vbi
noſtræ de hac re proſtabũt. Et ad ſoluen
dum eas accedo, quæ bruta ſentire, ſuade-
re videntur: collectiſque omnibus ante-
cedentibus Ariſt. rationibus, & in duas
potiores redactæ, hoc continent:

¶ Primum. Si res nonnullæ à brutis pro
ſequi cernuntur, & aliæ ab eiſdem vt ini-
micæ profligantur, vel fugiuntur, appeti-
tum ipſa habere cenſenda ſunt: ſed appe-
titus proſequutiuus vtilis, & fugitiuus in
utilis, intelligi non poteſt, ineſſe non co
gnoſcentibus vtile & inutile. ergo brutis
vim ſenſitiuam adeſſe, neceſſariò dicere
compellendi ſumus.

¶ Secundum. Nihil fruſtra naturam age
re;

re, vniuerſa, quæ genita ſunt, proclamant. Sed beſtijs fermè vniuerſis progrediendi conceſſa eſt facultas, ergo illis ſentiendi quoque collata eſt. Conſequentia eſt nota, nam aliâs ſi non forēt ſenſura, quæ ab eis diſtabant, incaſſum progreſſiuum motum ad aſſequendum, quæ grata erant, & fugiendum ingrata, haberent.

¶ Præfatæ Ariſtotelis rationes (etſi non adeò expreſſe) à nobis ipſis obiectæ ſunt, aduerſus noſipſos in exordio operis huius, ac ſufficienter ſolutæ. Sed quia fortaſſis nonnulli in hanc incident lectionem, qui priorem non legerunt, ideo in forma, logicorum more, priori argumēto reſpondeo, negando minorē illam, putà, appetitum proſequutiuum vtilis, & fugitiuum inutilis, neceſſariò cognitionem ſupponere. Rationemque negationis eſſe dico, complures res appetentes ignota, & fugientes, quæ non ſentiunt, ex omnium phyſicorum confeſſis, ac ex euentibus docentibus, conſpici: vt infimiora in genere ſubſtantiarum elementa primò teſtantur, ac dein quamplurima miſta. Grauia enim noſcimus elementa adeò mundi centrum appetentia, vt dum pendent totis (vt inquiunt) viribus abrumpere, quę detinent, conentur, donec deorſum deſcendunt, & leuia non impari appetitu conari ſurſum ferri. Vbi non tantùm citra cognitionem, hæc appetere loca ſibi conuenientia, ſed abhorrere à diſconuenientibus ſitibus cōſpiciuntur. Miſta quoque inanimata quamplurima etiam viſuntur in quædā miſta ferri, & à quibuſdam fugere. vt ferrum in magnetem ire conſpicimus, & alium lapidem fugere. Plantas non minus præteritis quædam alimenta ſine cognitione appetere, ab alijs abhorrere.

¶ Non enim paucas recenſere poſſem, quæ intantum ab aliquibus agris, quibus infiguntur, abhorrent, vt tabe confectæ, paſſim perire cernantur, alimentum ex ſolo illo trahere nequeuntes, in quo multas alias pingueſcere experimur. Etiam arbores, & alia, quæ anima vegetatrice viuere creduntur (niſi qui inſanierint) negare nō poterunt, ſugere decens alimentum, & vſque in altiſſimas proprias ſummitates illud aſcendere, compellere, reſpuereque nocuum, ac diſconueniens. Animalium quoque naturales facultates attractrices & expultrices in quem alium vſum totā (vt inquiunt) vitam conſumunt, quàm in trahendo quod decet, & expellēdo quod indecet, horuū appetituū nullo cognitionem prærequirente. Meritò ergo à me minor negata fuit, ex qua, vt falſa, conſequēs falſum illatum fuit. Hoc ergo ſufficienter ſolutum argumentum exiſtimo.

¶ Secundum ſoluamus, negando conſequentiam illam. fruſtra ergo ſi bruta non ſentirent, tributam fuiſſe illis progrediendi facultatem, nam non immeritò collatā eſſe, ob hoc dicemus, primò, quòd ſpecies rerum afficientium organa eorundē proportionalia noſtris ſenſitiuis non minus deſeruiunt irrationalibus ad motum, quā ſenſationes nobis; 2. quòd inceſſus brutales maximè à natura excogitati fuêre, vt vſui humano eſſent proficui, quàm vt beſtiæ alerentur. Ali enim beſtias non præcipuè machinabatur natura earundem cōditor, ſed ſeruitium earundem in humanam vtilitatem, quod ſeruitium cùm ſine alimento fieri non potuit, ideo & inceſſus vt aſſequātur alimētum, neceſſariò deſeruiuit irrationalibus: quæ nō ſentientia non minus conducūt proprio progreſſiuo motu, quàm ſi ſenſu participia forent.

¶ Solutis, quæ legiſtis, Ariſtotelis rationibus, quod primò facere promiſeram, ſecundum moliamur: oſtendere ſcilicet, ex nonnullis ab Ariſtotele aſſertis, & minus bene examinatis ab eodem, eliciendū potius, bruta non ſentire, quàm ipſa aliquid cognoſcere. Ac inter omnes, huius tertij libri contextus illum, qui commento. 57. legitur, annotare placuit, vbi non deliberatiuum, neque diſcurſiuū vlli ex brutis cōcedit Ariſtoteles: & in primis ſolo mero placito dictū ab eodē illud oſtendā. Secūdò conceſſo verū eſſe, vt eſt, hoc, quod ille non probauit, monſtrabo illud callidè rimāti, omnino probare bruta nō ſentire.

¶ Ad libitum quippe aſſertum eſſe ab Ariſtotele commento. 57. citato, deliberatiuum & diſcurſiuum beſtijs nō ineſſe, ex hoc quàm maximè conſtat, quòd ſi ille vt in-

indoctum vulgus beſtiarum motus tãtum animaduertit, & eorundem nutus, alia, quæ inconueniebant non rimatus ipſa ſẽtire cenſuit; cur quia ſi præſentato alimento coram oculis beſtiæ fameſcentis ſtatim ferri beſtiam in illud experiebatur; credidit beſtiam videre, nõ etiam opinatus eſt canem deliberare, cùm panem prope ſe ſtantem mordere nõ audet, quòd adſit ſeruator panis, fuſte minitans conantes arripere illum. hoc enim quammaximè teſtaturus erat, ſi vnius canis de relatis geſtus animaduertiſſet: nonnunquam enim vidiſſet canem iamiam mordicus panem tenentem aliâs ab ore decidere permittentem; quòd oculos in ſeruatorem eleuando eundem vibrantem fuſtẽ conſpexerit; quandoque non tantùm mordentem panem, ſed deuorantem viderit, quôd cuſtos ſopitus ſit, vel abſens ab officio cuſtodiendi in alia deflectens diſceſſerit. Qui omnes motus non niſi nutantis, ac poſt deliberantis eſſe cenſendi erant, ſi illis tantũ fides adhibenda eſſet, & nihil aliud animaduerteretur. Eodem euentu, & non nullis in principio operis huius col. 131. perpenſis, etiam diſcurſum beſtijs ineſſe teſtantibus. Vt ergo ijs, quæ retulimus, non conuictus eſt Ariſtoteles beſtias deliberandi neque diſcurrendi vim habere, ne eiuſdem ſpeciei cùm homine eas efficeret: ſic quoq; etſi experiretur pũctũ animal fugere, & querulo ſimilem vocem ædere, fidem illis euentibus non erat exhibiturus, vt inde ſtatim ſentire animal inferret, ſed quæ inconueniebant, eſſet animaduerſurus. Nempe qui philoſophantur, hoc diſtant ab indocto vulgo, quòd hic omnia, quę videt, talia eſſe, vt apparẽt, credit: philoſophus autem plus cum ratione, quàm cum ſenſu aduerſante conſentit, dum ambo mutuò contrariantur. Quãquam enim viſione oculi ſolem æqualem argenteo diſco iudicemus, ratione compulſi, multò terra maiorem eſſe certò ſcimus, & credimus, quòd in lunari eclipſi luna tantùm, vt quę in primo orbe ſita ſit, à ſole lumen non recipiat, intercepta terra inter ambo luminaria, cętera verò aſtra non obſcurentur, vt quæ lumine ſolari non poſſint priuari, quòd vmbra terræ in turbinis figuram tendat, quæ vltra primũ cælum non porrigitur. Prædictis intelliget quiuis, quòd nullo functus experimẽto Ariſtoteles teſtatus ſit bruta deliberare & diſcurrere non poſſe, quod oſtendere promiſeram, quo miſſo aliud molior, putà ex eiuſdem aſſertis inferendum eſſe potius, non ſentire irrationalia, quàm ſenſu participia eſſe.

Ex cõfeſſis ab Ariſto. potius elliciendũ bruta nõ ſentire quã ſentire.

¶ Sitque prior ratio hæc, cuius quædam portio retro ducta eſt: Si ſenſibilia vt ſentiantur, aliquid prius in organa ſentiendi inducere, eſſe neceſſe, teſtatur Ariſtoteles per vniuerſos libros de anima, præſertim in tertio eiuſdem. tex. commenti. 31. Et in libello de ſenſu & ſenſato, potius hanc inductionem, quam certam eſſe ſcimus, factam ab obiectis in organa proportionalia noſtris ſenſitricibus pro cauſſa motus brutorum aſſignare debebat Ariſtoteles, quàm ſenſationem eorundem, de qua incertus erat, ac cuius eſſe ſi ipſe diligenter examinaſſet, nulli animali niſi homini, conuenire poſſe, inueniſſet: ſed hoc fecit minimè, ergo aberrauit. Minorem probo, putà id, quod diximus, ab Ariſtotele non eſſe perpenſum. Ac vltra rationes in exordio operis huius adductas, quarum ipſe non meminit, ſententia contextus citati, 57. ſufficiebat eum à ſopore, quo erat oppreſſus (cùm bruta ſentire credebat) excitare. Si enim impoſſibile eſſe exiſtimauit Ariſtoteles bruta deliberatiuo arbitrio, neque diſcurſu dotari, quòd neceſſariò videbat rationalia futura, ſi tali dote eſſent participia: cur quoque paululum progreſſus, non exiſtimauit, ſi bruta colorem (exempli gratia) papyri viderent, quem mox album, & poſt citra illitionem nigrum conſpicere potuiſſent, neceſſariò quoque intellectura eſſe ſubſtantiam aliquam ſubeſſe illis coloribus: cùm relatæ viſiuæ notiones antecedens eſſent, ex quo neceſſariò à quouis noſcente præfata concluſio elicienda erat, cuius antecedenti aſſentire non aſſentiendo concluſioni, impoſſibile eſſe teſtatus fuerat idẽ Ariſtoteles primo poſteriorũ, tandem intellectu dotandum quoduis animal videns,

neceſſariò confitendum ab eodem erat.
Certè dicere nõ vereor, Ariſtotelem per-
quàm pingui Minerua vſum in præſenti
negotio. Ipſe enim, qui exiſtimauit, adeò
naturaliter moueri bruta ſenſationibus,
vt grauia grauitate, vel leuia leuitate, &
prout ſenſationes remiſſiores aut inten-
ſiores fuiſſent, ſic agilius, aut tardius bru-
ta moueri, nihilo in hoc brutis à graui &
leui diſſidẽtibus, cur nõ potius ſpeciei an
tecedẽti ſenſationẽ inductę ab obiecto in
organũ brutale, ad cuius normã ſẽſatio na
turaliter producẽda erat, tribuit motus ir-
rationaliũ, quã ſenſationi, de qua incertus
erat, & quã eſſe impoſſibile affirmaturus
erat, ſi bene id examinaſſet maximè quòd
non paucas operationes brutis indidit na
tura, quibus detegere homines valerent
errorem, quem concipere ex alijs eorun-
dem brutorum, poſſent. Et inter multas,
tres tantùm narrare placet. Quarum pri-
ma eſt, priuari bruta odoribus ſecundùm
ſe delectabilibus, vt ipſe Ariſtoteles cap.
5. libelli de ſenſu & ſenſato teſtatur. Et. 3.
Ethicorum, ca. 10. Et in affectibus ab alijs
alimentorum odoribus irrationalia homi
nes antecellere. Secunda, hominibus indi
tam eſſe vim, qua, quæ certis tonis, & præ
finitis numeris cantantur, placidiſſimè ab
eiſdem audiantur, brutis minimè hoc, ho
minibus experientibus, competere. Ter-
tia, experiri bruta non fuſtibus, neque cal
caribus poſſe compelli bibere, ſi non ſiti-
unt, aut comedere, ſi non ameſcũt: etſi co-
ram ſe limpidiſſimæ, & quantumuis niti-
diſſimæ aquæ præſentẽtur, & annona gra
tiſſima ante eorundem oculos propona-
tur. Prima nanque operatione, odorandi
ſcilicet, ea quæ ſecundùm ſe ſunt delecta-
bilia, nullo modo priuari bruta poſſent,
ſi vim odorandi alimenta, quæ hominem
excelleret, haberent: cùm eſſet impoſſibi
le, facultatem odorificam irrationalium
poſſe excellere homines in odorando ali
qua, & non alia. Cùm nobis compertum
ſit, quoſuis homines nos excellẽtes in o-
dorando aliqua, excellere odorando alia,
vt qui antecellit in videndo, ſeu prope ſi-
tum ſeu longè abſitum colorem luteum,
etiam præcellere videndo colorem puni-

Ex tribus brutorũ operationibus īter alias cõſtare bruta nõ ſẽtire.

ceum & purpureum. Ergo ſi tantùm mo-
ueri bruta conſpicimus ad odorem pro-
priorum alimentorum, & non ad eos, qui
citra alimentum ſunt delectabiles, manife
ſtè ex hoc intelligendũ eſt, inter alimẽto
rũ odores, & bruta, verſari aliquã proprie
tatem, qua bruta inducta ſpecie odoris ali
mentorum trahuntur in alimenta, vt fer-
rum in magnetem, & inter alios odores
hanc proprietatem non inueniri, vt inter
ferrum & feſtucam non inuenitur: & φ
hæc ſit cauſſa relatorũ motuũ, & nõ quòd
ſenſato odore in locũ, vbi res odorata eſt,
feratur animal, vt homines ducimur.
¶ Secunda ratio, qua idem quod relata
probare nitebamur ex non ſenſata melo-
dia à brutis, deſtringi quodammodo poſ-
ſe videtur ex hoc, quòd Delphinos ſono
mulceri retulit Plinius lib. 9. naturalis hi-
ſtoriæ cap. 8. cùm dixit, Delphinus non
homini tantùm amicum animal, verùm &
muſicæ arti, mulcetur ſymphoniæ cantu,
& pręcipuè hydrauli ſono, id eſt, ſono mu
ſici inſtrumenti, quod nos (organo) Hi-
ſpanè nominamus. Quam ſententiam vt
mendacem refellere poſſem, quòd antece
dens immediatè ipſam notoriè falſa ſit,
cùm hoc habeat mendax, vt cùm verũ di-
xerit, non credatur. Et quanquam obiter,
nolo ineptiam ac ſimul Plinij mendaciũ,
quod prædixi, caligine operiri, illud erat
huiuſmodi, Delphinos roſtrũ ſimum ha-
bere, qua de cauſſa nomẽ ſimonis omnes
miro modo agnoſcerent, & quòd malint
ita appellari, quàm aliter. Quod enim a-
pertius mendacium, & inſcitia maior, quã
Delphinis omnibus (vt Plinius fatetur) eſ
ſe ſimi ſignificatum notũ? Cùm apud Hi-
ſpanos (romo) vocetur affectus ille nariũ,
qui à Latinis ſimitas appellatur, & à Gal
lis aliter, puta (camu) Et à Saracenis etiam
aliter. Niſi proteruiat aliquis, Delphinos
gnaros eſſe Græcanicæ & Latinę linguę,
ac inde quòd à Græcis, ſimos, & à Latinis,
ſimus, naſi curuitas appelletur, ſibi ſimo-
nis nomen eſſe gratiſſimum. Quod an de
ridendum ſit, dicere nolo. Sed hoc miſſo,
hiſtoria illa vetuſtiſſima de Arione ci-
tharœdo, parato interfici à nautis, & exce
pto in vnius Delphini dorſum, ex multis
congre-

Ex melodia nõ ſenſata elici bruta non ſentire.

congregatis ad illius citharæ ſonum,& in Tęnarum litus peruecto, credere facit, muſicam Delphinos amare. Quod aduerſus nos quicquam non probat. nam id naturaliter factũ exiſtimamus, vt ab apibus certi diſſoni ſoni (vt qui fiũt tinnitu ęris) proſequuntur. Si enim vt quæ melodiam ſentirent, bruta muſicam amarent, irrationalia omnia,& non tantùm certa ſpecies mulcenda ipſa eſſent, cũ illa ſimpliciter ſit ſanis corporibus amœna, propter certas proportiones, quas mutuò voces diuerſæ ſeruant: quod cùm non cõtingat, ſupereſt, verũ eſſe, non ab eis ſonos audiri, ſed motum aëris in aurē factum, vel naturaliter trahere, aut naturaliter fugare, vel ex vſu id illis contingere, ꝙ ad certos ſonos ſolita ſit ſequi alimenti exhibitio, vt ad (cuz cuz) Hiſpanorum ſoleat ſequi panis collatio canibus,& ad (curro curro) eorũdē ſit aſſueta exhibitio tritici gallinis: vt ad (exe exe) fugiunt in Hiſpania canes.& ad (oxe oxe) gallinæ, ꝙ ad has voces ſolitũ ſit ſequi aliquòd illis tormentũm.

¶ Tertia operatio de recenſitis, qua impoſturā cognitionis irrationalium, quam alijs brutorum operibus natura fecerat, detegere conata eſt, non poſſe compelli bruta bibere, aut comedere, cùm non ſitiunt, aut non fameſcunt, non parum conducit altè rimantibus, compertũ ſcilicet, paſſim eſſe, fuſtibus,& loris, aut calcaribus cogi bruta per amnes & multos alios locos, quos verebātur tranſire, vt ꝙ à natura prouiſum ſit, ad talium punctionē iter proſequendum,& crura in vlteriorē ſolum porrigenda, quia ſæpe accidat aliqua ſpeciem terribilium præſe ferre, eāque oculis brutalibus īmiſſam coërcere ab vlteriore motu, cũ tamen talia non ſint, vt apparent, in cuius remedium fuſtes, ac alia inſtrumenta plagas inferentia commenta eſt, quorũ ſpecies bruta naturaliter præferendo aliorum ſpeciebus, quę terribiles cenſebātur, compelluntur duci merè naturaliter per ea loca, per quæ prior terribilis aſpectus coërcebat, non aliter, quā lapis deſcendēs ingēti vi cētrũ verſus, ſi occaſio vacui occurrit, ſurſũ, vt id vitet, aſcēdit. Et ꝙ nequaquā horũ tormētorũ ſpecies vlla ſufficiēs ſit ad mouendũ labra & brutales maxillas nō ex alio ſuſpicari poterit prouiſum eſſe à prudentiſſima natura, niſi ꝙ ſciebat neminem cōſcium eſſe valere ſaturitatis aut famis brutorum, præter idem brutum.

¶ Tandem vt relata iterum in memoriā reuocem,& altæ menti infigam, notandum, non eſſe, vt quid potius miremur tā varium motum brutorum citra ſenſationem, quàm cum ſenſatiōe. Si enim hęc ſenſatio producta naturaliter in hanc differentiam loci mouet animal,& alia in aliam,& ſenſationes hæ nō differāt, niſi ꝙ à diuerſis obiectis productæ ſint diuerſę ſpēs, vel remiſſiores aut ītēſiores ex diſtātijs diuerſis, vel alijs cauſis, dignior philoſophi ſētētiā erit, quæ ſpeciē illā tātũ eſſē cauſſam brutalis motus teſtata fuerit, quā quæ non tantùm ſpecie indigere bruta, vt moueantur, ſed vltra illam, ſenſationēquoque eſſe neceſſariam, protenuerit. Fingere enim vnius euētus plures cauſſas ignotas, ſi vnicā tantùm ſufficere ſciuerimus, minus periti hominis decretum eſt, cùm naturā vitare multiplicitatē certò ſciamus.

¶ Et vt commentationi huius tertij de anima finem imponam, quòd in paraphraſi præcedenti tex. commen. 58. aſſertũ eſt à nobis. ◸ Singularis verò facultas appetitiua dicit, hoc eſſe bonũ ex illis quæ appetenda ſunt. ◿ Et parum infra. ◸ Et particulari appetitu aſſeueramus nos illius ſortis eſſe. ◿ Quæ ambæ ſententiæ non videtur poſſe elici ex Ariſtotele, cùm ipſe nũquam teſtatus fuerit, appetit affirmare, aut negare. Animaduertēdũ eſt ſic à me expoſitũ locũ illũ, nō ꝙ opiner, appetitũ inquātũ talē affirmare aut negare: ſed cũ, vt ex antecedētibꝰ didiciſtis, idē numero ſit, quod affirmat,& negat,& quod appetit, etſi diuerſa nomina diuerſis reſpectibus adipiſcatur, etiam appetitum pronũ in aliquā rem quaſi cogere intellectum, vt affirmet ſũt illā rē eſſę de illis, quę affirmanda bona, aut talia eſſe: ideo in appetitũ, vt dixi, incitantem affirmationem rei concupitæ reiecimus affirmationē, vt in cauſſam. Quæ ſufficere videntur pro ſufficienti expoſitiōe libri huius.

Finis paraphraſis.

PRomiſimus in antecedentibus ſoluere ratiões, quibus decepti fuêre, qui ſenſationes ac intellectiones eſſe accidentia quędam realiter diſtincta à ſentientibus ac intelligentibus opinati ſunt: ac Auguſtini authoritates, quas in ſui fauorem traxere, palàm nonſtrare ſibi aduerſari: & multa eius authoris decreta ducere, quæ nobis dilucidè fauent, vt relata Ariſtotelica dogmata, quæ omnia adimplere ordior.

¶Prima ratio antecedenti colũna.nu.48. huiuſmodi erat. Intellectus modò intelligens, & poſt non, vel aliquo ſuperaddito, dicitur intelligens, aut nullo. nullo non poteſt: nam non eſſet ratio cur potius diceretur intelligens nunc, quàm ante, cùm nõ intelligebat, ergo aliquo. Si aliquo, quæritur, an illud ſit ſubſtantia, aut accidens. Subſtantia eſſe non poteſt, quòd ſubſtantię non inſit: ſupereſt ergo eſſe accidens, quod argumentum probare nitebatur.

¶Huic rationi facillima eſt reſponſio. Illa enim, quam nominalis tribuit illi, Plato dicitur ſedens nunc, & poſt non ſedens. ergo aliquo accidente diſtincto à ſe talis nominatur. Et Sortes ſimilis eſt Platoni hodie, & cras minimè. ergo aliquod accidẽs deletum eſt ab ipſo, quo erat affectum, cùm ſimilis appellabatur. Dicunt enim verè ac acriter nominales ſufficere ad verificationem alicuius propoſitiõis, quæ prius erat falſa, non neceſſariò rem aliquam diſtinctam ab eo, qui afficitur, acquiri, aut deperdi, ſed ſufficere modum vllum rei adipiſci, aut deperdi. vt ergo Plato ſedens ſic nominatur, quòd taliter ſe habet, qualiter prius nequaquam: ita homo ſentiens aut intelligens dicitur, quòd aliter ſe habet, quã priuſquam intelligeret, aut ſentiret. Fingimus enim in mente, quæ veritatem ac falſitatem propoſitionum metitur, hominem abſque vllo ſitu & mẽtaliter ac verbaliter dicimus, homini accidet ſedere ac ſtare & recũbere, ſupponendo hos tãtùm eſſe humanos ſitus. hoc enim ſic fingendum tam nominalis quàm realis fateri compellendus eſt. Nã homini flexa habẽt crura, & nates immobili rei innitentes, nullo modo poteſt accidere ſtare, vt neque rectis cruribus ſtans, poteſt ſedens appellari, vt qui recumbit, neutrã ex relatis nomen-

menclaturam ſortietur, ſed qui expers vtroque modo eſſendi, vt dixi, fuerit: illi ergo ficto homini ſtare & ſedere & recumbere conueniunt diuerſis temporibus. Cũ ergo realis ſciſcitatur, an aliquid addatur homini ſeſſione, vt vera reddatur aſſertio illa, Plato ſedet, quæ prius falſa erat, cùm ſtabat Plato, nominalis callidè reſpondit, quòd homini concepto aliquid additũ eſt, putà crurum & corporis flexio: etſi vero homini nihil, nam neque ſtanti neque recumbenti & ſedenti non dicitur addita ſeſſio, ſed ipſum ſedere & eſſe ſuam ſeſſionem idéticè, etſi nõ formaliter. Etiam illud quod additum fictione intellectus eſt, eſſe cauſſam veritatis apud eundẽ moderatorem mendacij & veri propoſitionum, idem nominalis aſſeuerat.

¶ Secunda ratio erat. Si idem ꝙ anima, eſſet actus ĩtellectus, nullum diſcrimen futurum erat inter actum ſcientificum & erroneum, & inter actus fidei & hæreſis: & cùm eandem normam eſſet ſeruatura voluntas cum intellectu, etiam idem eſſet odiũ & amor: & quòd intellectus in tenſionem & remiſſionem eſſet paſſurus, quod aduerſaretur proprietati ſubſtantiæ. Conſequẽtia facilè deducebatur. Vna eademque res hodie perperam intelligitur, & cras exactè: quod ſi accidenti appellato ſcientia & error non tribuitur, idem eſſet error & ſcientia, putà anima eadem vtrunque nominanda.

¶ Cuius argumenti vis non validior præcedente eſt. Concedimus enim quicquid infertur in ſenſu identico, negamus tamẽ in ſenſu formali. vera enim hæc eſt, Idem quod eſt ſcientia alicuius propoſitionis ſcitæ, eſt error alterius ignoratæ, ſi vera eſſe reputatur: nam vtrunque eſt anima intellectiua, aliter & aliter ſe habens. Falſa tamen hæc eſt, ſciẽtia eſt error. quòd hæc faciat ſenſum formalẽ. Eſtque eius ſẽſus formalis hic. anima ea ratione qua dicitur ſciens, & ſic ſe habẽs vt cùm ſcit, dicitur errãs. Quod implicat. Antecedentia ergo illa, hæc eſt error, demõſtrata anima, & eadem eſt ſcientia, & cõſimilia, nõ inferunt concluſionem, in qua formale de formali prædicatur, neque hoc poſſũt, niſi in qua identicum de identico. Quod logicis committo, ac ob id ad ſoluendas alias rationes tranſeo, prius de Gregorio Ariminẽſi meritò cõqueſtus, quòd tam multas chartas .2. ſentẽtiarũ lib. quæſtione ſecũda diſtinctionis ſeptimę huiuſmodi argumẽtis depingit, quiſequutus nominales

nales in relationibus & alijs modis ſubſtãtiæ nõ diſtinctis à ſubiectis ſciebat conſimilibus à realibus poſſe vexari.

¶ Tertia ratio erat authoritas Theologorũ omnium hoc aſſeuerantium, quæ facilè diluetur infra, probando Auguſtinũ huius aduerſũ ſenſiſſe, & Ariſtotelem adeò peritũ virũ oppoſitũ in toto.3. de anima (vt oſtendimus) aſſeueraſſe, vbi rationi, cur anima non ſemper ſe intelligit, faciemus ſatis.

¶ Quarta ratio fuit, quòd damnatur in Clemẽtina de hæreticis. cap. Ad noſtrã. quòd anima & angelus beatificãtur per ſuas eſſẽtias. Quod quã impertinẽs ſit, & nihilo fauẽs aduerſariorũ opinioni, docet ſentẽtia ſummi Põtificis in citato loco, cuius ſeries hæc eſt. < Fuit quædã ſecta abominabilis quorũdã hominũ malignorum, qui Beguardi, & quarũdã infideliũ mulierũ, quæ Beguinæ vulgariter appellãtur in regno Alemaniæ: quæ procurãte ſatore malorũ operum damnabiliter inſurrexit, tenẽs & aſſerens doctrina ſua ſacrilega & peruerſa octo deteſtãdos errores, inter quos quintus aſſerebat, quòd quælibet intellectualis natura in ſeipſa naturaliter eſt beata: quodque anima nõ indiget lumine gloriæ ipſam eleuãte ad Deũ videndũ, & eo beatè fruendum: qui quidem quadam ſanctitatis ſpecie dicunt, faciunt, & committunt, quæ oculos diuinæ maieſtatis offendunt, & graue in ſe continet periculum animarum. Quem deteſtabilem & execrandum errorem ſacro approbante Concilio cum alijs erroribus reprobat & damnat Clemens papa > Verba enim recenſita nihil aliud ſignificant, niſi erraſſe illos, qui opinabantur intellectuales creaturas naturaliter eſſe beatas. Ex qua inferebantur ſacrilega multa, quòd anima noſtra, quę intellectualis natura eſt, ex propria natura eſſet beata: & quòd miraculo quodam eſſet ſuſpenſa beatitudo in nobis viatoribus, ac in ſupplicio æterno vexatis. etiã quòd ſi Deo placuiſſet nouam creare intellectualem naturã vllam, non poſſet, non eſſe beata, niſi Deus miraculo quoque ſubtraxiſſet ab illa beatitudinẽ, id ex illorũ aſſertiõe facilè colligebatur: nã ſi naturaliter tales naturę erãt beatæ, miraculo ſuſpendenda erat beatitudo earum. Illud itidem, quòd ſine diuino dono, quod lumẽ glorię Theologi nominant, poſſet anima Deum cõſpicere, & eo frui, hęreticum erat. Nam lege diuina ſancitum eſt, noſtrũ neminem poſſe Deo frui, niſi

præ-

præcedente lumine illo gloriæ. Quæ omnia quantum diſtent, ac in totum aliena ſint à noſtris placitis, omnes nouêre. Quare in his quæ ſoluta ſunt, tẽpus cõſumere non placet, & diui Auguſtini ſentẽtias in libris de Trinitate, quæ nobis aduerſari creduntur, tradere viſum, vt eas facilè ſoluamus, ac alias eorundẽ librorũ, quæ dilucidè monſtrãt idem, quod nos in præcedentibus aſſeruimus, Auguſtinum intellexiſſe, citauimus, vt nullus deinceps rationibus & tanto authore conuictus, audeat pertinaciter Neotericorum opiniones tueri.

¶ Prima ſententia ſumitur ex. 5. de trinitate. in. 3. colũna à principio. Tantũ enim, quę his quindecim libris traduntur ab Auguſtino, huic inſerentur loco, cuius ſeries hæc eſt. < Quòd ſi illud dici accidens placet, quod licet non amittatur, minuitur tamen vel augetur, ſicuti eſt animæ vita: nam & quãdiu anima eſt, tandiu viuit, & quia ſemper anima eſt, ſemper viuit. Sed quia magis viuit cùm ſapit, minuſq; cùm deſipit, fit etiam hic aliqua mutatio, non vt deſit vita, ſicut nec deeſt inſipiẽti ſapientia, ſed vt minus ſit, nec tale aliquid in Deo ſit, quia omnino incommutabilis manet, quamobrem nihil in eo ſecundum accidens dicitur, quia nihil ei accidit, nec tamen omne quod dicitur, ſecũdum ſubſtantiam dicitur: in rebus autem creatis atque mutabilibus, quod non ſecundũ ſubſtantiam dicitur, reſtat vt ſecundum accidens dicatur. Omnia enim accidunt eis, quæ vel amitti poſſunt, vel minui: & magnitudines & qualitates: & quod dicitur ad aliquid ſicut amicitiæ, propinquitates, ſeruitutes, ſimilitudines, æqualitates, & ſi qua huiuſmodi: & ſitus & habitus, & loca, & tempora, & opera atque paſſiones. In Deo autem nihil quidem ſecundum accidẽs dicitur, quia nihil in eo mutabile eſt. Nec tamen omne quod dicitur, ſecundum ſubſtãtiã dicitur. Dicitur enim ad aliquid, ſicut pater ad filium, & filius ad patrem, quod non eſt accidẽs: quia & ille ſemper pater, & ille ſemper filius, & non ita ſemper quaſi ex quo natus eſt filius, vt ex eo quòd nunquam deſinat eſſe filius, pater nõ deſinat eſſe pater, ſed ex eo quòd ſemper natus eſt filius, nec cœpit vnquam eſſe filius: quòd ſi aliquãdo eſſe cœpiſſet, aut aliquando eſſe deſineret filius, ſecundum accidẽs diceretur. Si verò quod dicitur pater ad ſeipſum diceretur non ad filium, & quod

dicitur filius ad ſeipſum dicere-
tur non ad patrem, ſecundũ ſub
ſtantiam diceretur & ille pater
& ille filius. Sed quia & pater
nõ dicitur pater niſi ex eo quòd
eſt ei filius, & filius non dicitur
niſi ex eo quòd habet patrem,
non ſecundum ſubſtãtiam hęc
dicuntur: quia non quiſque eo-
rum ad ſeipſum ſed adinuicem
atque ad alterum iſta dicuntur.
Neque ſecundum accidẽs, quia
& quod dicitur pater, & quod
dicitur filius, æternum ac incõ-
mutabile eſt eis. Quamobrem
quanuis diuerſum ſit patrem eſ
ſe & filium eſſe, non eſt tamen
diuerſa ſubſtantia, quia hæc nõ
ſecundum ſubſtantiam dicun-
tur, ſed ſecundum relatiuum,
quod tamẽ relatiuũ nõ eſt acci-
dens, quia nõ eſt mutabile. >

¶ Secunda ſententia in eodem
libro per tres columnas ante fi-
nem, videtur expreſſè diſtingue
re magnitudinem à re magna.
Ex quo inferendum cenſet qui-
uis etiam eundem voluiſſe intel
lectionem diſtingui ab intelli-
gente. Auguſtini ſententia hæc
erat. < In rebus enim, quę par-
ticipatione magnitudinis ma-
gnæ ſunt, quibus eſt aliud eſſe,
aliud magnus eſſe, ſicut magna
domus, & magnus mõs, & ma-
gnus animus, in his ergo rebus
aliud eſt magnitudo, aliud ꝙ
ab ea magnitudine magnum
eſt. Et prorſus non hoc eſt ma-
gnitudo, quod eſt magna do-
mus, ſed illa eſt vera magnitu-
do, qua non ſolum magna eſt
domus, quæ magna eſt, & qua
magnus eſt mons quiſquis ma-
gnus eſt, ſed etiam qua magnũ
eſt quicquid aliud magnum di
citur: vt aliud ſit ipſa magnitu-
do, aliud ea, quæ ab illa magna
dicũtur. Quæ magnitudo vtiq;
primitus magna eſt, multóque
excellentius, quã ea quæ partici
patione eius magna ſunt. >

¶ Tertia in libro ſexto per tres
colũnas à principio legitur, quę
ſic habet. < Virtutes quæ ſunt
in animo humano, quãuis alio
atq; alio modo ſingulę intelligã
tur, nullo modo tamẽ ſeparãtur
ab inuicẽ. vt quicunq; fuerint æ-
quales verbi gratia in fortitudi-
ne, æquales ſint & prudentia &
tẽperantia & iuſtitia. Si enĩ dixe
ris ęquales eſſe iſtos fortitudine,
ſed illum pręſtare prudentia, ſe-
quitur vt huius fortitudo minus
prudens ſit, ac per hoc nec forti
tudine æqualia ſũt, quãdo illius
fortitudo prudẽtior. Atq; ita de
cęteris virtutibus inuenies, ſi o-
mnes eadẽ cõſideratiõe percur
ras. Nõ enĩ de viribus corporis
agitur, ſe de animi fortitudine.
Quãto ergo magis ĩ illa ĩcõmu
tabili ęternaq; ſubſtãtia ĩcõpara
biliter

biliter ſimpliciore, quàm eſt animus humanus, hæc ita ſe habet. Humano quippe animo non hoc eſt eſſe quod eſt fortẽ eſſe, aut prudentem, aut iuſtum, aut temperatum. Poteſt enim eſſe animus, & nullam iſtarum habere virtutũ. Deo autẽ hoc eſt eſſe, quod eſt fortẽ eſſe, aut iuſtũ eſſe, aut ſapientẽ eſſe, etſi quid de illa ſimplici multiplicitate vel multiplici ſimplicitate dixeris, quo ſubſtãtia eius ſignificetur.

¶ Quarta. in ſequenti columna eiuſdem ſexti libri hæc refert. <Et in vnoquoque corpore aliud eſt magnitudo, aliud color aliud figura. poteſt enim & diminuta magnitudine manere idem color & eadem figura, & colore mutato manere eadem figura & eadem magnitudo, & figura eadem nõ manente tam magnum eſſe &, eodem modo coloratum. Et quæcunque alia ſimul dicuntur de corpore, poſſunt & ſimul & plura ſine cæteris commutari. ac per hoc multiplex eſſe cõuincitur natura corporis, ſimplex autem nullo modo. Creatura quoque ſpiritalis, ſicut eſt anima, eſt quidẽ in corporis comparatiõe ſimplicior, ſine comparatione autem corporis multiplex eſt, etiã non ſimplex. Nam ideo ſimplicior eſt corpore, quia non mole diffunditur per ſpatiũ loci, ſed in vnoquoque corpore & in toto tota eſt, & in qualibet eius parte tota eſt. Et ideo cùm fit aliquid in quáuis exigua particula corporis quod ſentiat animam, quanuis non fiat in toto corpore, illa tamen tota ſentit, quia totã non latet. Sed tamen etiam in anima cùm aliud ſit artificioſum eſſe, aliud inertem, aliud acutum, aliud memorẽ, aliud cupiditas, aliud timor, aliud lętitia, aliud triſtitia, poſſintq́; & alia ſine alijs, & alia magis, alia minus inumerabilia & inumerabiliter in animę natura iueniri, manifeſtũ eſt non ſimplicẽ ſed multiplicẽ eſſe naturã. nihil enĩ ſimplex mutabile eſt, omnis autem creatura mutabilis.> Quo fulcitur noſtra ſententia. co. 482. linea. 29.

¶ Quinta. Septimo libro per duas colũnas à principio in hũc modum habet. <Sicut autem abſurdum eſt dicere candidum non eſſe candorem, ſic abſurdũ eſt dicere ſapientem non eſſe ſapientiam. Et ſicut candor ad ſeipſum candidus dicitur, ita & ſapiẽtia ad ſeipſã dicitur ſapiens. Sed cãdor corporis nõ eſt eſſentia, quoniã ipſũ corpus eſſentia eſt, & illa eius qualitas, vnde ab ea dicitur candidũ corpus. Cui non hoc eſt eſſe, quod candidũ eſſe. Aliud enim ibi forma, & a-

 liud

liud color, et vtrũque non in ſeipſo, ſed in aliqua mole, quę moles nec forma nec color eſt, ſed formata & colorata. Sapientia verò & ſapiens eſt, & ſeipſa ſapiens eſt. Et quoniam quæcunque anima participatione ſapiētiæ fit ſapiens, ſi rurſus deſipiat, manet tamen in ſe ſapiētia, nec cùm anima fuerit in ſtultitiam commutata, illa mutatur: non ita eſt in eo qui ex ea fit ſapiens, quēadmodum candor in corpore, quod ex illo candidum eſt. Cùm enim corpus in alium colorem fuerit mutatum, non manebit candor ille, ſed omnino eſſe deſinet. >

¶Vt ergo relati Auguſtini contextus explicentur, & quid ille velit ſentire expreſſius exprimatur, animaduertere, quæ dicentur, expedit. Hac enim, quæ aſſeretur, diſtinctione intellecta, facilis ſenſus literæ omniũ ſententiarum ductarũ euadet. Nā cũ accidens appelletur id, quod adeſt & abeſt à ſubiecto præter ſubiecti corruptionē, vt Porphyrius in prędicabilibus aſſeuerat, & non tantũ, quæ realiter à ſubſtantijs diſtinguuntur, vt colores & odores & ſapores ac qualitates primæ adſint ac abſint à ſubſtantia, ſed multi modi ſubſtantiæ, quæ re idem ſunt cum ſubſtantia, etiam adſint & abſint ſubſtantiæ, Accidens duplex eſſe dicendum eſt. Aut denominatione tantùm, aut re ac denominatione. Pro quorũ cognitione methodos genericas duas ĩ antecedētibus duximus. Denominatione tantũ accidēs cuiuſcunq; ſubſtātiæ dicitur illud, quod ſubſtātia ipſa intellecta, poteſt nō intelligi, vt quod adeſſe & abeſſe valeat, vt figura, magnitudo, motus, color, odor, & alia huiuſmodi. nobis enim licet intelligere quãuis ſubſtantiã corporeã aut ſpiritalē ſi velimus, nō intelligētes magnitudinē, neque figurã, neque colorē, nec aliud quicquã eorũ, quę abeſſe & adeſſe ſubſtātiæ poſſunt. Re accidēs dicitur, quod vltra hoc ꝙ ſine ſubſtātia intelligitur, cũ de nouo adeſt ſubſtantię, cui prius nō inhæſerat, aliqua noua entitas addita eſt ſubſtātię: & cũ amittitur, aliqua etiã entitas deperditur. Beatus ergo Auguſtinus in primo ſēſu multa accidētia nominat, quæ nō re diſtāt à ſubſtātia, ſed modi rei ſũt, quòd intelligi valent ſine ſubſtātia, & adeſſe ac abeſſe eidē, cui ineſſe dicuntur. Ex quorum numero viuere accidens eſſe ſatis impropriè ipſe dicit: non quòd amittatur & acquiratur, manente ſubſtantia viua, implicat enim id, ſed quòd etiam impropriè

dicamus magis & minus viuere: magis cùm ſapimus: minus, cùm ignoramus. Quibus modis loquendi non iam vtimur. Nam cùm viuere ſit eſſe viuentium, & illud eſſe non poſſit cõcipi diſtinctum à viuente, quod ſubſtantia viuentis eſt, quæ non recipit magis nec minus, ſupereſt neque magis viuere, neque minus poſſe vllum dici. Etiam poſſet alius modus loquendi Auguſtini in citato loco mox poſt recenſita verba, vt qui exoleuit, explodi, ille erat, quòd nõ deſit inſipienti ſapiẽtia. nam omnes aliter nunc loquũtur. Dicunt enim ſtolidos ſapientia omnino carere. Putarem ego ibi ſapientiam nominari ab Auguſtino, promptitudinem, ſeu aptitudinem ſciendi, quod nos rationale intrans finitionem hominis appellamus, id eſt, aptũ natum ſapere, & ratione vti. vel ſi hoc noluit Auguſtinus, ſapiẽtiã ab eo dici in loco citato ideã ſapientiæ. Tandem illa, & multa alia denominatiuè in rebus creatis accidentia ſunt, quæ ab Auguſtino recenſentur, magnitudines, qualitates, & quę dicũtur ad aliquid, hoc eſt, relatiua amicitiæ, propinquitates, ſeruitutes, ſimilitudines, æqualitates, & ſitus, ac habitus, & cętera iam relata: hoc, vt nos expreſſimus, intellexiſſe Auguſtinum ex multis eiuſdem ſentẽtijs planum eſt, ſed præſertim ex verbis relatis in contextu iſto, quę nunc exponimus, ea ſunt. < In Deo autem nihil quidem ſecundum accidens dicitur, quia nihil in eo mutabile, nec tamẽ omne quod dicitur, ſecũdum ſubſtantiam dicitur. dicitur enim ad aliquid, ſicut pater ad filium & filius ad patrem, quod nõ eſt accidẽs, quia ille ſẽper pater, & ille ſẽper filius. > Vbi nõ aliã rationẽ exhibet cur in Deo pater & filius etſi relatiuè dicãtur, nõ ſint accidẽtia, niſi quia pater ſẽper pater, & filius ſẽper filius, & non poſſit concipi patris perſona nõ pater, nec filij perſona nõ filius. vt Sortis patris perſona poteſt concipi non pater, mortuo filio, & filij perſona non filius, ficta morte Sortis patris. Et expreſſius in vltimis verbis contextus. < Quia & quod dicitur pater & quod dicitur filius, æternum ac incommutabile eſt eis. quamobrem quãuis diuerſum ſit patrem eſſe & filium eſſe, nõ eſt tamẽ diuerſa ſubſtãtia, quia hæc non ſecundum ſubſtantiã dicũtur, ſed ſecũdum relatiuũ, quod tamen relatiuum non eſt accidens, quia non eſt mutabile. > Ex quo inferri dilucidè poſſe videtur, quòd ſi quis ho-

mo ab ortu ad interitum vſque patrem haberet, eſſet dum viueret ſemper filius dicendus ſine accidente vllo diſtincto re à ſubſtantia filij, ſequendo placitum hoc Auguſtini, quod noſtrũ decretum affirmabat. Etiam quòd tantùm denominatione filiatio illa Sortis, verbi gratia, non diſtincta realiter à filio eſſet accidens, & nõ re, vt intellectio aut ſenſatio non niſi denominatione accidentia nomināur, re autem nequaquam. Nempe potiſſima ratio, quę ab Auguſtino affertur, vt aliquid accidens dicatur, nõ eſt eſſe illud, quid diſtinctum re, à ſubſtantia, ſed adeſſe & abeſſe poſſe ſubſtantiæ: quod ſi acriter animaduertatur, in totum eo roboratur noſtrum decretum.

¶ Secunda ſententia beati Auguſtini aduerſus noſtra dicta expreſſè vſurpata eſt ab ipſo diuo Auguſtino ex Platone in dialogo illo, quod inſcripſit, Parmenides de vno rerum omniũ principio, & de ideis. ſectione. 4. vbi Zenonem cum Socrate diſceptantem introducit, ac ſic Zenonem interrogantem. « At hoc mihi dicas, videntur ne tibi vt aiebas, ſpecies quędam exiſtere, & ea quæ illis participant illarum cognomenta ſortiri, veluti ſimilitudine participantia ſimilia, magnitudine magna, pulchritudine ac iuſtitia, pulchra & iuſta vocari? Et maximè inquit Socrates. » Quo in loco etſi non pauca indiſſolubilia argumenta aduerſus hoc decretũ obijciat Zeno ipſe, in fine tamen, ipſis ſufficiẽter nequaquã ſolutis, perſiſtens in hac, quã retulimus, ſententia, finem negotio imponit.

¶ Tertij decreti aduerſus nos ducti vltima verba videntur nobis cõtraria, ſed nequaquã ſunt. Verba enim illa. « Humano quippe animo non hoc eſt eſſe, quod eſt fortẽ eſſe, aut prudentẽ aut iuſtũ aut temperatum, poteſt enim eſſe animus: & nullã iſtarũ habere virtutum. » Nobis non aduerſantur. Quanquã enim fatear animi facultates ſiue vires nõ diſtingui ab ipſo realiter, non tamen ob hoc cogor dicere illas virtutes ſiue facultates eſſe animi, in hoc ſenſu, ꝙ non poſſit intelligi animus, niſi ipſis ĩtellectis. Vt ſpiritalitas, verbi gratia, aut nullius loci occupatio, quæ ſic cõueniunt ipſi rationali animæ, vt minimè intelligi ipſa valeat ſine iſtis, quòd ſunt de ſubſtantia illius, virtutibus aliter ſe habẽtibus. poſſunt enim non concipi anima ipſa concepta. Et nec hoc arguit potius diſtinctionem realem inter

ani-

animam & virtutes, quàm paternitas & filiatio humanæ diſtingui ipſas ab homine probauerũt, vt ſupra oſtẽdimus: quod voluiſſe diuum Auguſtinũ ſentire, vt retulimus, monſtrant planè verba ſequentia. < Deo autem hoc eſt eſſe, quod eſt fortem eſſe, aut iuſtum eſſe, aut ſapientem eſſe. > Ideſt, non poteſt intelligi Deus, quin fortis, iuſtus, & ſapiens intelligatur, ideo idem eſt Deo eſſe, & vllum illorum eſſe.

¶Quarta Auguſtini ſententia nullam aliam diſtinctionem inter magnitudinem & figuram corporum innuit eſſe, quã per alios & alios modos eſſendi corporum ipſorum. Secus de colore, quod verba eiuſdẽ teſtantur, iquiẽs. < Et propter hoc multiplex eſſe cõuincitur natura corporis. > Quod nequaquam dixiſſet, niſi modos corporis non diſtinctos à corpore, figuram, magnitudinem, & cæteros huius generis modos corporis, putà motus, ſitus, eſſe idem cũ corpore credidiſſet. Nã ſi accidẽtia diſtincta realiter ab ipſo corpore fore prædicta opinaretur Auguſtinus, aliter fuiſſet loquutus, ſcilicet, propter hoc multiplex eſſe conuincitur natura accidentium corporalium. Relata enim etſi ab ipſo nonnunquã appellẽtur accidentia, denominatione tantùm talia eſſe oſtendimus, re autem minimè. Vlterior autem ſententia. < Creatura quoque ſpiritalis, ſicut eſt anima. &c. > Noſtrũ decretũ ſuperius traditũ. col. 234. roborat. Ibi enĩ aſſeruimus, intellectualis naturæ ſubſtantiã, alijs & alijs modis eſſendi non diſtinctis re ab ipſa ſubſtantia intellectuali aſſici. Etiam diximus, quid ſit dici ipſam ſubſtantiam ſpiritalẽ cõpoſitam, quod nec vnguem latum diſtat à noſtris decretis.

¶In quinto contextu citato ex ſeptimo libro de Trinitate, palã elicitur, quendã modum loquẽdi inuſitatum nunc phyſicis & Theologis ab Auguſtino ipſo vt verũ approbari, putà veras eſſe illas aſſertiones, in quibus abſtractum de concreto prædicatur, & in quibus è diuerſo concretũ de abſtracto dicitur. Certas enim credit eſſe has, candidũ eſt candor, & ſapiens eſt ſapientia: quod vltimum intelligendum eſſe vt nos ſupra in ſolutione primi argumenti expoſuimus, putà ſapientiam aptitudinem ad ſciendũ appellari ab eo, dilucidè probant verba eiuſdẽ Auguſtini. Confitetur enim, ꝙ etſi anima, quæ ſapiens ſemel dicitur, cõmutetur in ſtultitiã, non amiſſa ſapientia cõmutari;

ſed manente in ſe ipſa prima ſapientia, diſſimile valde accidere corpori candido referendo. Nam corpus candidum amiſſo candore in diuerſum colorem mutatum, non amplius candido participare aſſeuerat. Quòd niſi ſapientia intelligatur nō actualis, ſed promptitudo relata, ſcilicet, anima noſtra apta nata ratiocinari, manifeſtè falſum foret. Ideo certum eſt à nobis ſufficienter eſſe explicitum locum citatum. Sed redeamus vlterius inueſtigare, in quo ſenſu verę illæ propoſitiones eſſe poſſint, ſapiens eſt ſapientia. vel ſapientia eſt ſapiens. Et alia, Candor eſt candidum. aut econtra. Si enim de ideis verificari crediderit aliquis, minimè id quadrare cum Auguſtini verbis poteſt. Nam ipſe fatetur, quòd candidum poteſt eſſe non candidum, vbi expreſſè patet non loqui ipſum de idea candoris, quando prius dixerit candidum eſſe candorem, quòd hæc ſi ſemel eſſet cādidū, ſemper talis futura erat, cùm æternæ incommutabilesque finguntur hæ à Platone. Supereſt ergo, quòd cùm anima ſapiens ſemper ſit apud Auguſtinum in ſe habens ſapientiam: & corpus candidum apud eundē nō ſemper candorem habeat, fatendū eſſe ab Auguſtino aliter participare animam idea ſapientię, quàm cādoris. Quæ omnia Platonis dogmata iā, vt retulimus, exploſa ſunt, vt falſa, etiam à nobis in his, quę pręceſſerunt. col. 247. vnde error Platonis ortum traxit, oſtēdimus. Quapropter de his nō amplius, vt progrediamur ducere Auguſtini ſententias, quibus illuſtriſſimè expreſſit, intellectiones, & alios animę actus, non diſtingui realiter ab ipſa anima, ſed eſſe tātùm alios ac alios modos eſſendi eiuſdē.

¶ Prima ergo ſententia per columnam vnam tantùm diſtat à principio noni libri de Trinitate. eius verba hæc ſunt. < Mens igitur cùm amat ſeipſam, duo quædam oſtendit, mentem & amorem. Quid eſt autem amare ſe, niſi ſibi pręſto eſſe velle ad fruendum ſe? Et cùm tantùm ſe vult eſſe, quantum eſt, par menti voluntas eſt, & amanti amor æqualis. Et ſi aliqua ſubſtantia eſt amor, non eſt vtiq; corpus, ſed ſpiritus eſt. Nec tamē amor & mens duo ſpiritus, ſed vnus ſpiritus: nec eſſētiæ duę, ſed vna: & tamen duo quædam vnum ſunt, amans & amor: ſiue ſic dicas quod amatur & amor. Et equidem duo relatiuè adinuicē dicuntur: amans quippe ad amorē refertur, & amor ad amātē. Amans enim aliquo amore

amat,

amat, & amor alicuius amantis eſt. Mēs verò & ſpiritus non relatiuè dicũtur, ſed eſſẽtiā demō ſtrant. » Quibus verbis planiſſimè oſtēdit, actũ volũtatis, quē volitionē neoterici appellāt, Auguſtinus autē amorē, non eſſe corporeā rē, ſed ſpiritalē, et nec diſtingui ab ipſa mēte ſeu anima intellectiua realiter, ſed tantũ denominatiōe. Id enim dixit cũ ait. « Nec tamē amor et mēs duo ſpiritus, ſed vnus ſpiritus: nec eſſētiæ duę, ſed vna. » Hoc enim falſum palā eſſet, ſi mens ſeu rationalis anima eſſet, vt eſt, ſubſtantia, et amor eſſet accidēs eidem inhærens realiter diſtinctũ ab ipſa. Solũ ergo nomina hæc, quæ eandem entitatē ſignificant, ſunt, quæ inter ſe diſtant, et in diuerſis prędicamētis ſituātur, putà amor et amans in prędicamēto relationis: mēs et ſpiritus, in prædicamento ſubſtantiæ: quia illa priora ſignificant modũ rei formaliter, etſi ſignificēt mētē et ſpiritũ quaſi per modũ ſubiecti. Nihil enim, quod non ſit mens aut ſpiritus, amare poteſt: vt ſupereſt aſſertũ ab Auguſtino, et demōſtratum à nobis. Et iſta vltima ſic eſſentiā ſignificant, vt nullũ modum eius ad aliam rem denotent.

¶ Secunda ſententia colũna ſequente antecedentē legitur. verba ſunt. « Mens ergo ipſa ſicut corporearũ rerũ notitias per ſenſus corporis colligit, ſic ïcorporearum rerũ per ſemetipſam. ergo et ſemetipſam per ſe ipſā nouit, quoniā eſt incorporea. Nā ſi non ſe nouit, nō ſe amat. Sicut autē duo quædā ſunt, mēs et amor eius, cũ ſe amat: ita quædā duo ſunt, mens et notitia eius, cũ ſe nouit. Igitur ipſa mēs et amor et notitia eius, tria quædā ſũt, et hæc tria vnũ ſũt. Et cũ perfecta ſunt, ęqualia ſunt. » Quā ſententiam qui reſpuerit, et noſtris decretis cōſonā eſſe inficiatus fuerit, audiendus non eſt, vt qui ſenſum negat. Sed quòd fortaſſis aliquis poterat opinari, tātùm amorē mentis cũ ſe amat, et notionē eiuſdem cũ ſe noſcit, putari ab Auguſtino eſſe idem menti, ideo parũ infra id exprimit, ac exemplo oſtendit, ſe nequaquam velle ſentire, quòd accidens vllum realiter diſtinctũ ab anima ſit amor aut intellectio, inquiens. « Mens autem amore quo ſe amat poteſt amare, et aliud præter ſe. Itē nō ſe ſolùm cognoſcit mens, ſed et alia multa. Quamobrem nō amor et cognitio tanquā in ſubiecto inſunt menti, ſed ſubſtātialiter etiā iſta ſũt, ſicut ipſa mēs. Quia etſi relatiuè dicuntur ad inuicē, in ſua tamē ſunt ſingula quæque ſub-

ſubſtantia, nō ſicut color & coloratum relatiuè, ita dicūtur ad inuicem, vt color in ſubiecto colorato ſit, non habens in ſeipſo propriam ſubſtantiam. quoniā coloratum corpus ſubſtātia eſt, ille autem in ſubſtantia. Sed ſicut duo amici etiam duo ſunt homines, quæ ſunt ſubſtantiæ, cùm homines non relatiuè dicuntur, amici autē relatiuè. Sed item quanuis ſubſtātia ſit amās, vel ſciens, ſubſtantia ſit ſcientia, ſubſtantia ſit amor: ſed amans & amor, aut ſciens & ſcientia relatiuè ad ſe dicātur, ſicut amici: mens verò aut ſpiritus non ſunt relatiua, ſicut nec homines relatiua ſūt, & ſciētia.» Planè nullis illuſtrioribus verbis potuit Auguſtinus noſtra placita roborare. Nempe crediderim ego, neminem quantumuis rudem non intelligere, nos nihil commentos fuiſſe, cùm actus animę ab ipſa nō diſtinguimus, quod Auguſtinus prius non dixerit, nec vllum adeò verſutum eſſe, qui poſſit verba relata in oppoſitum ſenſum retorquere.

¶ Prope finem eiuſdem noni libri alius contextus legitur, quo nobis aduerſi oppoſitam roborari opinionem credidêre. huiuſmodique erat. «Vndeliquidò tenendum eſt, quòd omnis res quancunque cognoſcimus, congenerat in nobis notitiam ſui: ab vtroque enim notitia paritur, à cognoſcente & cognito. Itaque mens cū ſeipſam cognoſcit, ſola parens eſt notitiæ ſuæ. & cognitum enim & cognitor ipſa eſt. erat autem ſibi ipſa noſcibilis, & antequam ſe noſcet. Sed notitia ſui non erat in ea, cū ſeipſa non nouerat.» Dicunt enim qui putant actus animę diſtingui realiter ab anima, ſatis probari eſſe conforme decretū Auguſtini ſuæ opinioni ex verbis illis. «Omnis res quācunque cognoſcimus, congenerat in nobis notitiam ſui.» Et alia ſequentia. «Ab vtroque enim notitia paritur, à cognoſcente & cognito.» Credentes nempe congenerari non poſſe notitiā, niſi ſit ipſa aliquod accidēs realiter diſtinctū ab anima, non conſyderantes, dici figuram gigni à ſigillo: quæ tamen vt probatum ſupra manſit col. 415. nō eſt res diſtincta à re figurata. Cū enim res aliter ſe habet, quā prius habebat, quanquam non dicitur de nouo genita, vt de facto ſua entitas non generatur, ille tamen ſuus modus, qui aliquo verbo vocali vel ſcripto exprimitur, gigni dicitur. Decipiuntur enim, qui putauerunt, quia notitia, & figura, & ſimilia connotatiuo modo non ſignificāt, ideo

ideo ſimpliciter abſoluta eſſe aliquam rem diſtinctam à ſubſtantia ſignificantia, vt illi qui genera & ſpecies prædicamenti ſubſtantiæ, eodem errore allecti, entitates diſtinctas ab indiuiduis eſſe crediderunt. De quibus ſupra col. 247. egimus.

¶Neque aduerſus inficiari noſtram expoſitionē poteſt, cū verba Auguſtini, quę ſequūtur, manifeſte eandē roborēt, illa ſunt. ≺Itaq; mens cū ſeipſam cognoſcit, ſola parens eſt notitiæ ſuæ. & cognitum enim & cognitor ipſa eſt.≻ Alia enim ſententia ſequens. ≺Sed notitia ſui non erat in ea, cùm ſeipſa non nouerat.≻ In ſenſu illo vera eſt, in quo dicimus, figura non erat in cera antequam ſigillo configuraretur ipſa. Non quòd ipſa ſit in illa, vt calor res diſtincta à ſubiecto calido, nam neque notitia eſt in ſubiecto, vt calor, dicēda.

¶Vltima quoque verba eiuſdē noni, non obſcurius quàm præcedentia, ſed dilucidius, ſi luce aliquid clarius eſt, oſtendunt, quod probare nitimur. Ea ſunt. ≺Et eſt quædam imago trinitatis: ipſa mens & notitia eius, quod eſt proles eius, ac de ſeipſa verbū eius, & amor tertius, & hæc tria vnū ac vna ſubſtantia. Neque minor proles, dum tantū ſe nouit mens, quanta eſt. Neque minor amor, dum tantum ſe diligit, quātum nouit, & quāta eſt.≻ Minimè enim exponi poteſt illa tria eſſe vnam ſubſtātiam cōſtitutione, vt partes quātitatiuæ & eſſentiales dicuntur componere totū. Primò, quòd notitia & amor nequaquam ab aduerſis aſſeruntur ſubſtantiæ, ſed accidentia realiter diſtincta ab ipſa creduntur eſſe. Secundò, quòd nullus vſus eſt adeò impropriè loqui, vt dicat partes tres conſtituentes aliquod totum eſſentiale vel integrale, vna ſubſtantia ſunt, ſed vnam ſubſtantiam conſtituunt. Quantò magis diuus Auguſtinus in loco iſto, vbi nititur monſtrare ſimilitudinem diuinæ trinitatis in nobis ipſis reperiri: quæ ſi de tribus partibus integralibus cōſtituentibus vnum integrale, aut de duobus accidentibus, putà notitia & amore & de anima ſubiecto illorum conſtituentibus vnum per accidens ſumeretur, non erat cur potius de mente & notitia ac amore eſſet loquutus, quàm de pomo & colore & odore, aut de lapide & frigore et ſiccitate eiuſdem, aut de ligno tripedali et ſingulis ſuis pedalitatibus. Adeò enim anima à ſua notitia ac amore diſtaret, ſi quod accidēs realiter diſtinctū ab ipſa anima forēt illa,

vt

vt pomi ſubſtantia à colore & odore, aut lapidis ſubſtantia à frigore & ſiccitate. Etiam ſi amor, & notitia, & mens, tres ſubſtantiæ eſſent. conſtituentes vnã, ſic mutuò differrent, vt quælibet trium pedalitatum ligni ab altera diſtat. aut vt materia à forma. indeque ſimilitudo inconcinna ac inepta eſſet: quæ cùm non ſit, ſed ſi qua in rebus creatis reperiri poteſt, relata ab Auguſtino eſt, ſequutus illam Geneſis diuinam ſẽtẽtiam, Faciamus hominem ad imaginem & ſimilitudinem noſtram: ſupereſt illũ dixiſſe, quod eſt, putà mentem idem eſſe ſuis notionibus, ac volitionibus, ſeu amoribus.

¶ In fine quoque decimi libri non diſſimilis ſententia prædictis refertur. < Voluntas etiam mea totam intelligentiam totã que memoriam meam capit, dũ toto vtor quod intelligo & memini: quapropter quando inuicem à ſingulis, & tota omnia capiuntur, ęqualia ſunt tota ſingula totis ſingulis, & tota ſingula ſimul omnibus totis, & hęc tria vnum, vna vita, vna mens, vna eſſentia. >

¶ Tãdem in quintodecimo, in quo refert ſingula, quæ in præcedentibus libris ſcripſerat, ſic ait in tertia columna à principio. < In nono ad imaginem Dei, quod eſt homo ſecundum mẽtem peruenit diſputatio, & in ea quædã trinitas inuenitur, id eſt, mens & notitia, qua ſe nouit, & amor, quo ſe notitiamq; ſuam diligit: et hæc tria ęqualia inter ſe, et vnius oſtenduntur eſſentiæ. > Deinde per tres colũnas infra citatum locum ſic refert. < Aut verò putandum eſt ſapientiam, quæ Deus eſt, ſcire alia et neſcire ſeipſam, vel diligere alia nec diligere ſeipſã? Quæ ſi dici ſiue credi ſtultum et impiũ eſt, ecce ergo trinitas, ſapientia ſcilicet, et notitia ſui, et dilectio ſui. Sic enim et in homine inuenimus trinitatem, id eſt mẽtem, et notitiam qua ſe nouit, et dilectionem qua ſe diligit. Sed hæc tria ita ſunt in homine, vt non ipſa ſint homo. > Quaſi iſtis verbis reſpondeat Auguſtinus argumento quorundã, qui putaſſent fortaſſis multum tributum eſſe homini, ſi mẽs eius, et intellectio eius, et volitio eiuſdem non diſtinguerentur inter ſe realiter, quòd ſoli Deo illud competere crediderint: non animaduertentes Auguſtinum nõ dixiſſe hæc tria eſſe idem cũ homine, qui ex anima et corpore componitur, ſed eſſe idem cum mẽte ſiue anima eiuſdem, ac ſic idem cũ eiuſdem mente tria illa

eſſe, vt nõ ſit idẽ in homine ſua mẽs & ſua volitio ac ſua notio, vt nõ poſſit eſſe mẽs ſine illis, vt millies ſupra retuli. Nã ſtat mẽtẽ vacare ab omni cogitatione, quę tũc nõ diceretur notio, ac ſuſpẽdiſſe volũtatis actus, quę etiã nõ appellaretur tũc amor. Quod Deo minimè cõuenire poteſt, ita enĩ noſcit Deus, vt quod ſemel nouit, in ęternũ etiã noſcet, & ab æterno nouit. Et quod ſemel amat, etiã in æternũ eſt amaturus, & ab æterno amauit. Et ſuus amor ac ſua notitia idẽ ſibi ipſi ſit. Credunt enim nonnulli propter imperfectionẽ animę rationalis ac angelicæ naturæ, non poſſe has ſpiritales ſubſtantias intelligere aut velle ſine accidẽte aliquo diſtincto realiter ab ipſa ſubſtantia intelligente, genito tamen ab ea, nõ animaduertentes impoſſibilia, quæ ex illo placito inferuntur, ac etiam ꝙ illud quod imperfectiõis creaturæ eſſe putãt, potius perfectioni tribuẽdũ erat. gignere enim accidens illud, quo intelligerẽt, maiorẽ perfectionẽ arguit, quá ſolo modo non diſtincto à ſe illas cognoſcere. Deo enim fœcũdiſſimo creatori ſimiliores redduntur gignendo, quàm aliter ſe habendo, cùm ipſe non aliter ſe habeat, ſed gignat.

¶ Nempe nos nihil de hac re diſeruimus, quod Auguſtinus nõ dixerit: ſolũ à nobis ratiões, quibus oppoſita aſſertio vera eſſe non poterat, ſunt inuentæ. Finẽ ergo huic negotio imponentes, decretum beati Auguſtini de medio fermè quindecimi libri vſurpatũ ducamus, ꝙ id multa ex his, quæ parũ ſupra ſcripſimus, roborat. illud eſt. ≺ Quæ autem ſcientia Dei eſt, ipſa & ſapientia, & quæ ſapiẽtia, ipſa eſſẽtia ſiue ſubſtãtia. Quia in illius naturę ſimplicitate mirabili nõ eſt aliud ſapere quàm eſſe, ſed quod eſt ſapere, hoc eſt & eſſe, ſicut & in ſuperioribus libris de ſapientia diximus. Noſtra verò ſcientia in rebus plurimis, propterea & amiſſibilis eſt, & receptibilis, quia non hoc eſt nobis eſſe, quod ſcire vel ſapere, quoniam eſſe poſſumus, etiam ſi neſciamus, nec ſapiamus ea, quæ aliunde didicimus.

¶ Et ne quicquã deſyderari poſſit, quod à nobis ſatis explicitũ nõ ſit, ideo quẽdá meã indoctã interpretationẽ ſẽtẽtię Auguſtini ex. 7. lib. de trinitate, quã parũ ante col. 587. ĩ eius principio adduxi, annotare placet. Illa erit, ꝙ Auguſtinus retulerat. ≺ Sapiẽtia verò & ſapiẽs eſt, & ſeipſa ſapiẽs. Et quoniã quęcũq; anima participatione ſapientiæ fit ſapiens, ſi rurſus deſipiat, manet

tamẽ

tamen in ſe ſapientia. nec cũ anima fuerit in ſtultitiam commutata, illa mutatur. &c. > Quod nos col. 589. ſic explicueramus. < Etiã poſſet alius modus loquẽdi Auguſtini in citato loco, vt q exoleuit, explodi. ille erat. Quòd non deſit inſipiẽti ſapiẽtia, nam omnes aliter nunc loquuntur. dicunt enim ſtolidos ſapientia omnino carere. Putarem ego ibi ſapiẽtiam nominari ab Auguſtino promptitudinem, ſeu aptitudinem ſciendi, quod nos rationale intrans finitionem hominis appellamus, id eſt, aptum natũ ſapere, & ratione vti. Vel ſi hoc noluit Auguſtinus, ſapientiam ab eo dici in loco citato ideã ſapientię. > Quam vltimam expoſitionem vt veram amplecti debebamus, & non priorem, quia Auguſtini verba hoc expreſſè teſtantur. Nam verba illa, quę occaſio fuêre, vt exponerem vt prius audiſtis, & non hoc ſecundo modo, nequaquam ſenſum, quem ego expreſſi, facere poterant. Verba fuêre. < Et quoniam quæcunque anima participatione ſapiẽtiæ fit ſapiens, ſi rurſus deſipiat, manet tamen in ſe ſapientia. > Quæ non vt audiſtis erãt interpretãda Ego enĩ illud relatiuũ, ſe, volebã extorquere ad animã, vt ſẽſus eſſet, manet tamẽ in ſe, id eſt, in anima ſapiẽtia. Quod nequaquã voluit Auguſtinus, ſed relatiuum illud, ſe, referre ſapiẽtiam, vt hũc ſenſum efficiat. manet tamen in ſe, ſcilicet, ſapiẽtia, ſapiẽtia. Quod planioribus verbis diceremus. neq; propter hoc quòd ſapiẽs deſipit, deſinit eſſe ſapiẽtia ſapiẽtia. Ex quibus etiam elicitur, malè nos improbaſſe col. 595. li. 14. propoſitiones illas Auguſtini. Sapiens eſt ſapientia, vel, Sapiẽtia eſt ſapiẽs, Candor eſt candidum, aut ecõtra, vt loquantur de ideis ſapientiæ & candoris, cùm nõ de alio, quàm de ideis Auguſtinus loquatur. vbi parem eſſe participationem ſapientiæ & candoris à ſapiente & candido conſtabit.

FINIS.

DE IMMORTALITATE ANIMORVM ANTONIANAE MARGARITAE, VBI POTIORA, QVAE DE RE

hac ſcripta ſunt, adducuntur, & ſoluuntur, & nouæ rationes, quibus à mortalitate rationalis anima vindicatur, proponuntur.

EX tã multis à me pmiſſis huic operi inſerere, quod memoria cõſequar, nihil ſupereſt, quod non perfecerim, quàm de animæ immortalitate agere, negotium profectò non minus arduum difficilliméque inueſtigabile, quàm humanæ felicitati conducens. Quotquot enim ex vetuſtiſſimis illis Græcis, & Rhomanis, ac alijs gentibus facinora referũtur, quibus ſe morti intrepidè nonnulli obtulerũt, non aliũde occaſionem ſumpſiſſe exiſtimo, niſi quòd iſti poſt eorundem obitum ſtatim in totum perituros autumabant. Quapropter anxiè cupiẽtes immortales eſſe, ſi non aliter famã ſui poſteritati linquendo, facinore aliquo patrato, võti cõpotes poſſe fieri crediderunt: idq; cùm euentus aliquis memorabilis ſe offerebat, exequebãtur. Quæ et hinc a geſta indubiè vitata forent, & ad ſuperos fortaſſis animæ nonnullorum deuolaſſent, quæ apud inferos nũc ſupplicijs premuntur, ſi adeò certum illis fuiſſet ex animabus æternis ſe conſtare, vt quòd ſol eſt maior tota terra, aut luna minor, aut alia, quæ etſi ſenſus non decernit, ratio indubitata probat. Hanc ergo inuenire in re, de qua agimus, quàm magni valoris ac momenti eſſe, neminem dubitare exiſtimo. Etſi enim religione fideque credendum ſit immortalem animam eſſe, nec tantùm pij Chriſtiani, verùm omnes quotquot exiſtũt hoc in tempore infidelium ſectæ in idem iurent dogma, dubios de hac re, quos infideles non immeritò nominamus, fideles indiſſolubilis ratio redderet, ac ab æterno ſupplicio vindicaret, res profectò non tantùm à pijs chriſtianis procuranda, ſed & à quibuſuis barbaris optanda. Porrò crediderim ego demonſtrabile eſſe, animam

noſtram æternam eſſe, rationibus adeò validis in phyſico negotio, vt quibus ſuadentur geometrica in mathematicis: quas vſque in hæc tempora inuentas non fuiſſe, vt neque quadratura circuli vſque ad Ariſtotelis ætatem mihi compertum eſt: qui(ni fallor) quæ extant de hac re commentaria vniuerſa, aut potiorem partem perlegerim, omnéſque facillimè diſſolubiles repererim. Has ergo in primis proponam rationes, ac diſſoluam: & deinde ſi quas nobis paracletus obtulerit, quæ conuincere in totum aduerſos, & quod cupimus adeò validè roborare decretum poſſint, vt nullus deinceps tergiuerſare audeat, efficiam, quo potiri, ſupplex Deū precor genitricéq; eiuſdē, nobis, vt ſolet, faueat, exoro. ❡ Fuerunt adeò multi ſcriptores de negotio hoc, quòd ſi vniuerſorum rationes adducēdæ eſſent, & ad verbum ſententiæ traſcribendæ, defuturum mihi putarem tempus, chartáſque innumeras eſſem conſumpturus: quę omnia, vt vitem, decreui tantùm Platonis in Phedone, ſeu de animi immortalitate dialogo argumēta in medium adducere: & poſt has beati Auguſtini in libro de quantitate animæ, & de immortalitate præſertim. Et vniuerſa hęc diſſoluere: deinde illa, quę ex Ariſtotelis libris excerpta hucuſque ſunt tā ab Auerroi Cōmentatore quā à Themiſtio ac alijs authoribus, quæ aliquam vim habere à me cenſeantur, proponam, & diſſoluam: ac poſt diuerſorū authorum ſuaſiones, Iohannis Franciſci Pici Mirandulæ domini & concordiæ Comitis, & Caietani Cardinalis, & aliorum, tam qui iam dudum functi ſūt vita, quàm qui adhuc viuunt, & ſcriptis huic rei tantùm dicatis, hoc quod nos quàm maximè efficere cupimus, à mortalitate ſcilicet, animam rationibus vindicare, ſe aſſequutos fuiſſe exiſtimant, etiam his commentarijs inſeram: faciliterq;, vt reor, exigui momenti eſſe quotquot ab iſtis ductæ fuerunt ſuaſiones, oſtendam, nominibus authorū ſub ſilentio tranſgreſſis, quū rationes has ſcripſerimus. Incaſſū enim Theophraſtos, Priſcianos, Alexandros, Themiſtios, Symplicios, Iāblicos, Numenios, Ammonios, Philoponos, Sophonicos, Theodoros, ac aliorū innumerorū nomēclaturas exprimemus, cū nō in alium vſum, quā conſumendi papyrū eſſet profuturū. Vltimóq; ſi voti cōpotes facti fuerimus, noſtrę rationes proponētur, indiſſolubileſq;

bileſque eſſe oſtendētur: quibus
peractis, opus hoc claudetur in
honorē & gloriā Chriſti Ieſu,
& beatiſſimæ ac immaculatæ
genitricis eiuſdem.

¶ Platonis ergo rationes, quæ
prius, quā omnium aliorū au-
thorū ducere promiſeram, refer
re in pricipio placet. Sitq; prior
illa, quam ſub perſona Socratis
confabulantis cum Simia & Ce
bete Plato in dialogo citato pro
ponit. Semper ex mortuis viuē-
tes fiunt: ergo animæ mortuo-
rum poſt obitum adhuc alicu-
bi condebantur, vnde iterum re
uertuntur, vt ex eis viuētia fiāt,
& per conſequens poſt obitum
manebant, & non corrumpebā
tur. Antecedens, putà ex mor-
tuis viuentes fieri, ſufficienter
probaſſe Plato credidit, cùm in
ductione oſtendit vniuerſa, quę
gignuntur & alterantur, ex cō-
trarijs fieri: magnum ex paruo,
& paruū ex magno, & pulchrū
ex turpi, & turpe ex pulchro, &
iuſtum ex iniuſto, & ex iniuſto
iuſtum, & mortui ex viuētibus
neceſſariò, & ex viuentibus mor
tui. Item vniuerſa contraria cō-
trarijs motibus acquiruntur. cō
trarij enim ſunt motus augmen
tationis, & diminutionis, & ca-
lefactionis, & infrigidationis,
& aliorum ſinguli: ergo mori
contrarium ſibi motum habe-
bit, & nullum niſi reuiuiſcere:
ſed id non fit niſi anima, quæ de
ſeruerat corpus, in corpus re-
deundo, intentum ergo verum.

¶ Vlterius ſi in motibus quibuſ
uis non eſſet retroceſſus, neceſ-
ſariò omnia eſſent iam vel viuē
tia vel mortua. Si enim ex non
viuentibus fierent ſemper viuē-
tia, & econtra nunquā, omnia
iam viuerent: vel ſi ex viuētibus
fierent ſemper non viuentia, o-
mnia iam vita eſſent functa. Vt
ſi ſemper ex paruis fierent ma-
gna, & ediuerſo nequaquam, o-
mnia iam magna eſſent. Et ſi e-
contra accidiſſet ex magnis fie-
ri ſemper parua, omnia in par-
uitatem eſſent redacta. Cùm er
go certum ſit in motibus eſſe re
ciprocationem, ſupereſt ꝙ, cùm
euētus doceat ex viuis fieri mor
tuos, quòd etiā cogendi ſumus
confiteri, ex mortuis fieri viuos,
& quòd illę mortuorum animę,
ex quibus viui fiunt, extabant
ante viuorum generationem.

¶ Item quicunque magiſtri do
cent iuuenes ea, quæ ipſi nūquā
prius ſciuerant, experiuntur di-
ſciplinabiles omnes, & bonæ
indolis iuuenes facilè aſſentiri
quibuſuis veris ſuppoſitiōibus
ac illationibus doctoris, rudes
etiam, ſed difficilius. Sed aſſen-
tiri nunquam ſcitis rebus, ne-
mo poteſt, Supereſt ergo illas

res prius ſciuiſſe iuuenem, quã tunc primùm cũ docetur: quòd ſi ita eſt, neceſſariò antequã anima illius infuſa in corpore eius fuerit, id ſciuiſſe, nam poſt ortũ non didiciſſe ex hypotheſi conſtat: exemplóque comprobari poteſt, nulli rei nos aſſentiri, niſi prius ſcitæ. Si enim quis narraſſet alicui, qui de re ad Indos attinente nihil vnquam audiuerat: profectis è mare Atlantico verſus meridionalem plagam, per mille leucas nauibus deuectis, obuiam terram Indorũ occurrere, inſulis & altero continente, pluſquã per duo millia leucarum diſtentam, indéque argenti & auri innumera pondera ad Hiſpanos transferri, quotannisque aſportari, aſſentietur his ille, qui audit, harum rerum ignarus, vt ſciat, ĩdubitatũ eſſe, quod ſibi refertur? Minimè quidem. Cui rei omnimodam fidem adhibebit idẽ poſtquàm ad Indos profectus, omnia ſic habere, vt relata ſibi fuerant, intellexit. Atque ſi poſt ad Hiſpanos rediẽs, oblitus regionis Indorum iam ſenex, de ea nonnihil narrantes audiuerit, recordatus eorũ quæ prius didicerat, confitebitur verum eſſe, vel falſum, quod de regione illa fertur: illudque certiſſimũ habebit, cuius meminerit. Ergo non aliter addiſcens geometriam aſſentitur magiſtro dicenti, Omne totũ eſt maius ſua parte, tunc primùm cùm audit, niſi ꝙ anima illius tyronis, antequã corpus illud ingreſſa eſſet, id ſciuerat. vnde liquidò ſequitur ipſam æternam eſſe.

¶ Itẽ non tantũ contingit recordari, ac aſſẽtiri rebus, de quibus tractatur, cũ ipſæ eædẽ res, quæ tunc narrãtur, olim ſcitæ fuêre, ſed & alio modo: viſis ſcilicet, aut auditis rebus confinibus, ſibi compares in memoriã reuocari. Qui enim videt tantùm patrem amici ſoliti paternum latus ſemper comitari, ſtatim abſẽtis amici reminiſcitur. Et qui videre quũ alicuius, in memoriá ſtatĩ reuocat equi dominũ. Sed idẽ contingit addiſcẽtibus, ergo addiſcẽtes reminiſcũtur, & ſcire, nihil aliud quã reminiſci, dicẽdũ eſt. Minor, putà, idẽ cõtingere addiſcentibus, probatur. Nõ raro accidit tyrõibus audiẽtibus magiſtrũ colligẽtẽ aliquã rationẽ, ipſos poſtquã audierũt maiorẽ & minorẽ vllius ſyllogiſmi, inferre ſine doctore cõcluſionẽ. Cui enĩ addiſcenti id millies non contigit, ꝙ prolato hoc antecedẽte, Omne animal rationale eſt homo, Sortes eſt animal rationale, ipſe ſtatĩ nõ inferat cõcluſionẽ, ergo Sortes eſt homo? ꝙ cõcluſio ſimilis eſt antecedẽ-

ti,

ti,& quaſi eiuſdem germana:in deque cognito antecedente, in memoriam reuocata eſt ipſa cõcluſio,quę prius ſcita fuit ab anima auditoris, ante corporis illius informationem.

¶Item ſimilitudo,æqualitas,iuſtitia,pulchritudo,& alia huius generis noſcuntur à nobis, quæ nequaquam in rebus ſimilibus, æqualibus,iuſtis,& pulchris inuenta nec cognita fuerũt: ergo ante proprium ortum à noſtris animabus perceptæ ſunt, & per conſequens ipſæ poſt obitũ extant,ac æternæ ſunt. Conſequẽtia nota videtur, Antecedens tamẽ probare, quoad illud quod ſupponitur,non in rebus iuſtis, nec æqualibus,nec pulchris cognoſci pulchritudinem, æqualitatem,& iuſtitiam,& cætera, ſupereſt. Quod ſic fulcitur. Quæ ſimilia ſunt,nõ adeò talia ſunt, quin aliquo diſſimilia: & quæ iuſta non intantum iuſta, quin aliquo iniqua: & quæ pulchra non adeò pulchra, quin aliquo deformia:ergo nec in ſimili ſimilitudo cognoſci valuit, neq; in ęquali ęqualitas,nec in iuſto iuſtitia,neq; in pulchro pulchritudo. Nã hæc, putà ſimilitudo, æqualitas,iuſtitia, & pulchritudo ſic talia ſunt, vt nequaquã contrariorum aliquid admittãt, vt ſimilia,æqualia, & iuſta,ac pulchra admittere probauimus.

¶Item cũ duplicia genera entiũ ſint,quædã cõpoſita alia,ſimplicia,ex his illa,quæ cõpoſita ſũt, corruptioni obnoxia videntur, ꝙ cõpoſitio diſſolui poſſit: quæ autẽ ſimplicia, hæc nequaquã variari, ſed ſemper eodẽ modo ſe habere, & vniformiter perſiſtere cẽſenda ſunt. Ergo cũ res æquales, pulchræ, & ſimiles, & alijs huius generis nomenclaturis gaudentes videtur, & ſentiũtur,cõpoſitæ ſint, ob idq; corruptioni & interitui obnoxiæ, & ipſa pulchritudo, & ſimilitudo, & iuſtitia, ac cętera huius ſortis, quæ eſſentia ſuarũ rerũ ſunt, ac inuiſibilia, immutabilia, & ęterna, conſonũ rationi erit, corpus humanũ in numero cõpoſitorũ recenſendũ, ꝙ id ſimile, & ęquale, et pulchrũ ſit, indéq; corrũpi obnoxiũ. Anima verò eſſentijs illis, pulchritudini nẽpe, et ſimilitudini, et æqualitati, ac cæteris inuiſibilibus ideis ipſa inuiſibilis exiſtens ac ſimillima dicatur immortalitatis vt ille particeps, et ab omni interitu ſecura.

¶Itẽ vbi impar numerus eſt, paris nomen nunquã quadrare poteſt, et vbi iuſtitia eſt, iniuſtitia ad eſſe nõ valet: ſicut neq; ecõtra vbi iniuſtitia, iuſtitia. Ergo cùm vbicunque anima eſt, vita ſit, cuius contrariũ eſt mors, vbi ani-

ma fuerit, ĩmortalitas neceſſariò aderit, ipſaq; cū ſibi ſēper adſit, immortalis ſemper dicēda erit.

¶ Hæ ſunt potiores ratiões, quibus credidit Plato demonſtraſſe animā æternā, immortalem, incorruptibilēq; eſſe: quas paucioribus verbis, quā potui, recollegi, vt tam lōgas ambages, quales ſunt illæ Phedonis, vitem, ac breuibus his paginis tam multas claudam: ſuperſunt aliquæ ſententiæ, quæ rhetoricam plus quā phyſicam ſapiunt: illę ſunt, quas etſi non dilucidè Socrates in citato dialogo exprimit, tamen ex decretis vltimæ ſectionis illius dialogi elici valent, puta, iuſtū eſſe, ſceleſtos & improbos homines poſt obitum ſuorum criminum pœnas dare, iuſtosque ac temperatos præmia recipere, vt rependatur vnicuique ſecundū merita. Quod ſi non cōtingeret, iniquum neceſſariò ſequeretur, multa ſcilicet, ſacrilegia ac cædes impunita remanere, ꝙ facinoroſi morte ex morbo præuēti, pœnas legibus ſācitas nō luerēt, ac virtutes irremuneratę reſtarēt: quę omnia vitātur, ſi ĩmortalis anima eſſe credatur, & poſt mortē præmia & ſupplicia hominibus ĩmineant.

¶ Ductis argumentis, quę audiſtis, è Platone, neceſſariū eſt, ea ſoluere, & quā imbecilla ſint oſtēdere, & poſt cætera, quæ promiſi, adimplere: ne ſi vniuerſæ ratiōes diuerſorū authorū ſimul proponerentur, tāta mole obrutus intellectus legentiū cōfunderetur, & digerere ſolutiones, vt decet, nō valeret. Primā ergo primò diſſoluamus, & cōſequēter alias, hoc prius annotato, vt quā maximū teſtimoniū ſit defectus rationū Platonicarū, ꝙ ſcilicet, ſi illæ vllius valoris eſſent, ita eiſdē cōuincendi eſſemus de brutorū animabus immortalitate, vt hominū. Nā nō plus valere ĩ humanarū animarū fauorē, quā cæterorū animaliū ex ipſis rationibus facillimè colligitur: ac ex cōceſſis & aſſertis ibi à Platone ſic opinatū eſſe ab ipſo conſtat: nā quę ſtatim referentur, in prima ſectione dialogi legūtur ſub perſona Socratis, Platone dicēte. < Cōſentaneū tamē ò Cebes, has animas, quę circa monumēta ſepulchráq; reuoluuntur, nō eſſe bonorū, ſed malorū, quæ circa relata oberrare coguntur, pœnas dātes vitę improbè actę. Itaque tādiu circum vagantur, quoad cupiditate corporea comitāte, rurſus induāt corpus. induūt autē, vt decēs eſt, eiuſmodi mores, quales ĩ vita exercuerūt. Cebes. Quales dices mores ò Socrates? So. Eiuſmodi, eos quidē, qui ventri dediti per inertiā ac laſci-

Platonis rationibus brutorū animę imortales futurę ſūt.

laſciuiam vitam egerunt, neque quicquam penſi pudoriſque habuerunt, decens eſt aſinos ſimiliaque ſubire. an non putas? Ce. Conſentanea loqueris. So. Qui verò iniurias, tyrannides, rapinas, præ cæteris ſequuti ſunt, in luporum, accipitrum, miluorũ genera par eſt pertranſire: num aliò has migrare dicendum eſt? Cebes. Ita potiſſimum. So. Similiter & in cæteris. abeunt enĩ in ea genera quęlibet, quibus in vita mores ſimiles contraxerunt. ➢ Quibus verbis innoteſcit, Platonem à Pythagora non diſſenſiſſe. Sed, his miſſis, exequamur promiſſa.

¶Primæ ergo collectionis antecedens non tantùm falſum eſt, ſed & conſequentiæ illatæ nullius valoris ſũt. Cùm enim proponitur, omnia quæ fiunt, ex cõtrarijs fieri, diſtinguenda eſt illa aſſertio. Nam aut in hoc ſenſu profertur, quòd omnia fiant ex contrario poſitiuo: aut in illo, quòd fiant omnia ex contrario priuatiuo in genere, quod alijs verbis diceremus, fieri ex priuatione illius quod fit. In primo ſẽſu falſa eſt ſuppoſitio: nam vniuerſæ ſubſtantiæ cùm gignũtur, non ex contrario poſitiuo fiũt, cùm ſubſtantiæ nihil ſit contrarium, ſed ex priuatiuo, vt in ſecũdo ſẽſu vera ſit aſſertio. Omnes enim conſcij ſumus, non poſſe aquam ex aqua fieri, nec ignem ex igne, quia habitibus, vt inquiunt, præſentibus in materia, ceſſat motus. Sed ex non aqua aquã gigni, & ex non igne ignẽ, & ex non viuente viuens, & ex viuo non viuens; quo in relato ſenſu cõceſſo, nõ ſequitur, quòd ex mortuis viuentia fiant, ſi opinetur Plato animas defunctorũ mortuos nominari. Nam ſi omne quod non viuit, mortuum impropriè appellet Plato, extra phyſicorum morem (qui tantũ mortuum dicunt illud, quod vita non fungitur in præſens, & tamen ea aliquando fungebatur, vt totum, aut integralis pars viuẽtis) vera eſſet propoſitio, quã nihil aliud conciperemus, quã ex non viuentibus viuẽtia fieri. Tandem ex illa ſuppoſitione, ꝙ ex contrarijs priuatione gignãtur contraria, impertinens eſt elicere, ꝙ ex mortuis, hoc eſt animabus defunctorum, viuentia conſtituantur. Etiam in ſignificatione huius nominis, defunctus, petitur principium à Platone ipſo. Cùm enim defunctum nominat Plato, vt dixi, animã, quæ extat poſt obitũ hominis, ſupponens reſtare aliquid vltra cadauer, cui verè poſſit adaptari tale nomen, ſupponit, quòd probare tenetur, & illud aſſerit,

vt verum, de quo eſt omnis diſceptatio.

¶ Ac vltra delinquit, quòd credidit illud, ex quo aliquid fieri dicitur, intrare compoſitionem nouiter facti. Nam etſi hoc ſemper ſit verũ in rebus, quæ ab arte fiunt, vt domus & lectica ex lignis, & vaſa fictilia ex luto, ĩ his, quæ natura conſtant, contrariũ ſemper accidit, ſi ſimplex ex ſimplici gignitur. Sic enĩ fit ex aëre aqua, vt oporteat, aërem corrũpi, vt aquã gignatur: vnde ſi ſimilitudo vilius valoris eſſet, ſic ex mortuis viuentia conſtituerẽtur, vt oporteret, mortuos, prius deſinere eſſe mortuos, quã viuẽtia ex illis gignerentur, vt ſua ratione potius eliceretur animas interitui & corruptioni obnoxias eſſe, quã ęternas. Si enim ex defunctis, hoc eſt animabus defunctorum, dixiſſet Plato viuentia gignenda eſſe, oporteret potius animas ipſas corrũpi, vt ex ipſis velut ex materia vita fungẽtia gignerentur, quàm putare probari hac collectione animas immortales eſſe.

¶ Secunda ratio, quæ innititur motibus, quibus cõtraria acquiruntur, etiã imbecilla ſatis eſt. Quanquã enim verũ ſit, motus ad cõtraria cõtrarios eſſe, nõ tamen ob id infertur, neceſſarium eſſe poſito vno motu, vniuerſos illi cõtrarios etiã euẽturos. Multi enim motus ſæpe contingũt, quorũ nõnulli illis oppoſiti, nũquã niſi miraculo accidũt. Excęcari nẽpe motus eſt contrarius motui, quo facultas videndi acquiritur, tamen ſic accidit excæcari hominibus, vt nunquã niſi miraculo lumina reſtituãtur cæcis: nec ob hoc aliud genus motus contrariũ cæcitati nõ accidere fatemur, putà ille, quo dũ gignitur fœtus in vtero, lumina acquiruntur. Ad cuius ſimilitudinẽ etiã mori ſic viuentibus contingit, vt reuiuiſcere, quæ ſemel mortua ſunt, nõ valeant, niſi extra curſum naturæ, Deo operante: tamẽ alius motus cõtrarius, mori, ſẽper exequatur, generare ſcilicet. nunquã enim natura ab hoc opere deſiſtit. Tandem motus illi, qui ex priuatione reſtituant habitũ, in ſenſu, in quo impoſſibile eſſe confitetur Ariſtoteles, nũquã naturaliter fiũt, ut diximus. Alij autẽ motus cõtrarij in genere motibus priuationis, ſemper exercentur, vt audiſtis. Cũ ergo arguitur à Platone, mori contrariũ eſt reuiuiſcere, ergo ſi mori accidit, & reuiuiſcere accidet, reſpondebitur negãdo conſequentiã. nõ enim, vt dixi, neceſſariũ eſt, quòd ille motus moriẽdi, motũ peculiariter cõtrariũ, putà reuiuiſcẽdi ſeu re

ſur-

ſurgẽdi, naturaliter habeat, ſed ſufficit, ꝙ ordine naturæ cautũ ſit adeſſe generatiõis motũ, quẽ gignere appellamus, in genere contrarium, mori.

¶Tertiæ rationis exigua vis ſolutione præcedẽtiũ ſatis dilucidè intelligitur. verè enim per eã probatur, neceſſariá eſſe reciprocationẽ in motibus generatiõis & corruptionis, in genere tamẽ & nõ in ĩdiuiduis, hoc eſt dictu, neceſſariũ eſſe ſi homines gignũtur, homines interire: & ſi equi gignũtur, equos deſinere eſſe et ecõtra ſi homines intereũt, homines quoq; gigni: & ſi equi pereũt, equos reſtitui, vt ſemper loco deperditorũ alij eiuſdẽ ſpeciei gignantur. In indiuiduis tamen retroceſſũ eſſe neceſſariũ, minimè illo argumento probatur: ſufficit enim, vt non omnia intereant, alia eiuſdẽ ſpeciei ſuccedere: et minimè neceſſariũ eſt, eadẽ numero, quæ corrupta fuêre, reſtitui, quod probare tenebatur Plato, vt ratio ſua vllius valoris eſſet. Etiã in inſignẽ errorẽ pellicit argumentũ illud, illa certè Platonis cõſequentia conceſſa. nõ tantũ animas eſſe æternas fateri teneremur, ſed inanimata eadẽ numero reſtituẽda dicere cogeremur, quo nihil abſurdius.

¶Quartũ argumentũ, quo nõ tantũ Plato credidit, animæ immortalitatẽ probari, ſed ſcire nihil aliud eſſe, quã quoddã reminiſci, paucis verbis diſſolui poteſt. Cũ enim dicit iuuenes ſemper aſſentiri veris dogmatibus magiſtrorũ nunquã auditis ab eiſdẽ, niſi tũc primũ cũ docetur, & hoc fieri minimè poſſe niſi antequã eorundẽ animæ propriũ corpus informaſſent, illud ſciuiſſent, cui nunc aſſentiũtur: conceſſo antecedente, negatur antecedẽtis roboratio. Nõ enim quia prius ſciuerat adoleſcẽtis anima, Si ab æqualibus æqualia demas, quæ remanẽt eſſe æqualia, tunc primũ cũ illã petitionẽ audit iuuenis aſſẽtitur ipſi, ſed quia natura id inditũ eſt illi, ꝙ cognitis terminis cuiuſuis horũ principiorũ cõplexorũ, ſeu petitionũ, aut poſtulatorũ nõ liceat ipſi nõ aſſentiri illis, vt nõ valet lapis remoto prohibẽte nõ deſcendere, nec ignis nõ ſurſũ ferri. Neq; ob id fatemur, ignẽ nũc genitũ ex ſtupis, priuſquã gigneretur, fuiſſe, & in regionẽ illã ſuperiorẽ aſcẽdiſſe, nec lapidẽ etiã nũc primò genitũ deorſũ ferri, ꝙ prius in centrũ latũ fuerat, euentibus etiã docentibus veritatẽ illorum principiorũ. Quòd enim ab æqualibus æqualia demẽdo, puer nouit, quæ reſtabant, eſſe æqualia, non ſemel, ſed pluries id exequẽdo: inde illud principiũ etiã

ſine doctore adeptus eſt, & mẽtẽ vt verum concepit, aliaque ſic ſcita fuerunt. Nec Ariſtoteles primo poſteriorum ab his decretis diſſenſiſſe videtur, qui ibi è diametro placitis Platonis contradicit. Probationes ergo Platonis exemplis illis caſſę ſūt, & nihil aliud ſuadentes, quàm quæ attinent ad hiſtoriam mini mè credi, niſi audiens certior prius fuerit factus narrationis, vt teſtis oculatus, aut auditus, vel adeò dignus fide fuerit, qui verbis vel ſcriptis narrat, vt illi fidendo, aſſentiat hiſtoriæ auditor, tunc non per reminiſcentiã aſſentiendo, ſed, vt dixi, tantùm relatori fidendo, ita vt exemplũ Platonis ſibi quoq; aduerſũ ſit, cũ ſcilicet, fiducia cauſa eſt aſſenſus, & nõ præteriti memoria.

¶ Quintum argumẽtum, quo Plato in dialogo innuere videtur, differre reminiſcentiã à memoria: quòd memoria ſit cùm audita aut viſa res, quæ prius viſu aut auditu cognita fuit, iterũ memoria recolitur: reminiſcentia verò, cùm cõfinis viſa aut audita in germanæ cognitionem ducit, eſſe futiè probant, quę in ſolutione præteriti diximus.

Adeò enim naturale eſt ſimulachrum amici ſoliti comitare patrem, aſſeruatum in memoria ſui amici, præſente patre, & inducẽte ſui notionem in animũ amici filij ſui, ſtatim reuocari filij ſimulachrum in partem illã anteriorẽ cerebri amici cognoſcentem abſtractiuè abſentia, vt amico non imperante phantaſmati amici aſſeruato in triclinio poſteriori cerebri, qui locus, vt ſupra diximus, aſſeruandis imaginibus deputatus eſt, phantaſma ipſum præſentetur particulæ cognoſcenti abſtractiuè, adhuc amico, qui patrem nouerat, nolente.

¶ Sextæ rationis antecedens negatur. Non enim aliundequàm ex rebus ſimilibus ſimilitudo, & ex rebus iuſtis iuſtitia, & ex pulchris pulchritudo, & cætera abſtracta nõſcũtur, fictione quadam ĩtellectus, cui notioni nulla entitas abſoluta extra reſpondet, vt cùm de vniuerſalibus ſupra egimus col. 22. li. 37. & ſequẽtibus probatũ eſt. Neq; antecedẽtis probatio vllius valoris eſt. Fatemur certè ſimilia cõſpecta nõ adeò ſimilia eſſe, quin aliquo diſſimilia, & pulchra nõ adeò pulchra, quin aliquo deformia, ſed nec propter hoc elicitur pulchritudinẽ & ſimilitudinẽ ante noſtrũ ortũ à nobis eſſe cognitas. Sufficit enĩ ĩtellectui, vt pulchritudinẽ cognoſcat, ex pulchris viſis et ex phantaſmatibus pulchrorum fictis, quibus fingi-

fingitur adeſſe, illud pulchritudinis, quod rei viſæ deerat, elicere notionem quandam pulchritudinis, cui, vt dixi, notioni nulla reſpondet res extra ſic ſe habens, vt ficte cognita eſt ab intellectu. Nec implicat aliquid dici pulchrum, quòd aliquas partes eleganter compoſitas habet, & idem alia ratione deformem appellari, quòd alijs inconcinne fictis ſit formatus. Si enim plus pulchrum aut plus deforme id ſit nominandum, indubiè noſcet, qui penſiculata partium elegantia cum aliarum deformitate, eminẽtiores partes nouerit.

¶In ſeptima ratione etiam petitur à Platone principium, vt in alia, quæ antecedit. Cõceſſo enĩ quod dicit de illo diuerſo genere entium per ſe exiſtẽtiũ, quòd quæ ſimplicia ſunt, & nullam compoſitionem admittunt, æterna ſint, quæ verò compoſita, corruptioni obnoxia cenſeãtur, negatur animã ex vllo relatorũ duorum generum dicẽdũ eſſe: quia animæ natura non ſit, quæ illa diuiſione diuidatur. Ibi enĩ, vt dixi, entia ſeorſum ſiue per ſe exiſtentia in relatas duas ſpecies diuiduntur: & anima poſſe ſeorſim & ſine corpore eſſe, ab aduerſo negatur: quod vt admiſſum & cõceſſũ ſupponit Plato, cùm quærit, cui membro huius diuiſionis annumeranda ſit anima, an compoſitis rebus, aut ſimplicibus: neutri enim illarũ dicit aduerſus, quia non eſſe numero entium per ſe exiſtentiũ ſit, pluſquam forma ligni aut æris, vel aliæ miſtorum formæ, quæ ſine materia elementari eſſe non valent, vt nec anima ipſa ſine temperie etiam elementorum corpus conſtituentium eſſe non poteſt. Etſi alicui ex relatis rebus ſimilis dicenda eſſet, ethnicus diceret potius compoſitis, quàm ſimplicibus ſimillimam exiſtere, quòd ſine corpore compoſito, ac ſine eiuſdem temperie nunquam conſpiciatur anima.

¶Octauæ rationis antecedente admiſſo, cõſequẽtia prima etiã cõceditur. Fatemur enim ſequi ex antecedente illo, vbi ĩpar eſt, ibi par eſſe non poteſt, ꝙ vbi anima eſt, mors eſſe non poſſit, ſed quòd ibi vita ſit: nec inde ſequitur, quòd ſemper vita fungetur, quod ſemel animã participauit. Vt non ſequitur, vbi radij ſolares ſunt, ſemper medium illuſtratum erit: ergo medium illud, quod ſemel radijs ſolaribus illuſtratum eſt, ſemper illuſtre erit. Nam in antecedente aduerbiũ illud, ſemper, determinat verbum illud, ſunt, vt ſenſus

fit;

ſit,vbi ſemper ſunt radij ſolaris,
medium illuſtre erit.in cõſequẽ
te determinat verbũ futuri,pu-
tà,erit,vbi committitur fallacia.
Illa enim hypothetica,quę infer
tur expreſſius relata,nõ niſi quę
dam conditionalis huiuſmodi
eſt,Si anima alicubi eſt, ibi vita
erit:quæ vt vera cõceditur, alia
quæ infertur negata, vbi anima
fuerit,mors nõ eſt,ergo immor
talitas neceſſariò aderit.nam an
tecedens à Pagano conceditur,
& conſequens ab eo negatur:
quia conſimili ratione forma la
pidis,& quæuis alia æterna eſſe
probaretur in eiſdem terminis
argumentando,Vbi forma lapi
dis eſt, corruptio non eſt, ergo
ibi incorruptibilitas erit, & per
conſequens lapis incorruptibi-
lis.In vtraque enim ex his conſe
quentijs,ac innumeris eiuſdem
ſortis, quæ ſignata quauis for-
ma colligi poſſũt,multiplex de-
fectus committitur, ſed præci-
puus, ꝙ arguitur à non diſtribu
to ad diſtributum,ſi non expreſ
ſè,ęquiualenter certè:quia,non
mors,& non corruptibilis,non
æquiualent his, immortalitas,
& incorruptibilitas. Porrò non
mors tantùm dicit, ſicut nũc nõ
moriens:immortale autem vni
uerſalius negat, ſignificat enim
nullo modo potens mori, vt nõ
corruptibile,nunc nõ corruptũ,
incorruptibile,impoſſibile cor-
rumpi.

¶Aliud etiam quod aſſumit, ꝙ
anima ſemper ſibi adſit, falſum
eſſe etiam diceretur.Nam ſi ani
ma corruptibilis eſſet,cũ non eſ
ſet,non ſibi adeſſet. Sufficiunt
hæc ad ſoluendas rationes Pla-
tonis,quibus deceptus,quia lo-
gicæ parum peritus,putauit de-
monſtraſſe animæ immortalita
tem.Neque vitare potui logicã
diutius tractare quã his tempo-
ribus ſoleant nonnulli phyſici,
vt illuſtriores redderem ſolutio
nes argumentorũ. Etiam quòd
Auguſtinus agens de ſupremis
rebus,non veretur ſæpiſſimè lo
gicã inſerere,ſine qua nihil do-
cere credit.Ad ergo ratiões eiuſ
dem diui doctoris ſoluendas,
quas, vt animam immortalem
eſſe nobis probaret, in libro de
immortalitate animæ tradidit,
accingamur.

¶Prima ſequentem ſeriem ha- Auguſti
bet,quam in limine,vt inquiũt, ni ratio-
libri ſalutare poteris. Adeò enĩ nes in li-
præceps Auguſtinus in compo bello de
nendo illum libellum fuit,vt ex ĩmortali
ordium nullũ, vt ſui moris eſt, tate ani-
ibidem dictauerit, nec rationes mæ.
ſic digeſtas, vt in alijs libris ſo-
let,condiderit:ſed in tantum in-
uolutas intricatáſque, vt ſi lite-
ræ ordinem duntaxat contem-
plaremur, & mentem authoris
veli-

velimus contemnere, quã multas non ſolũ nullius valoris eſſe oſtenderem, ſed nec vllũ ordinẽ argumentandi ſeruaſſe faciliter deducerẽ. Verùm cũ doctor hic diuus non explodi, ſed reuereri dignus ſit, nullas chartas conſumã, probando nullis logicæ methodis hic innixũ fuiſſe, & ſoluto ſtylo à logicis præceptis argumentatum fuiſſe, quin ſarciri roborareque quoad poſſim eiuſdem dicta, totis viribus nitar, vt omnibus dilucidũ ſit, ſi illę adhuc in melius mutatæ, nullam vim habent, quãto ergo minus, quæ minus concinnæ ſcriptæ leguntur: multiſque, qui fortaſſis vel faſtidio à methodici proceſſus Auguſtini, aut ꝙ per occupationes nõ liceat ipſum perlegere, commentatoris munere me fungente, nõnihil profuero.

1 ¶ Series ergo primæ hæc eſt, Omnis vera diſciplina ſemper eſt, & nõ niſi in anima hominis, ergo anima hominis ſemper eſt. Antecedentis maior probatur. Omnibus certũ eſt, hãc diſciplinã verã ſẽper eſſe, ꝙ inter lineas innumeras, quę duci poſſunt ab vnius parte circunferentiæ circuli in aliam, illa ſit maior, quæ per medium circuli, hoc eſt, centrũ eiuſdẽ tranſierit, quam diametrũ nominamus, ac ꝙ adeò inuariabilis ſit huiuſmodi doctrina & conſimiles, vt nullo diſcurſu tẽporis corrumpi nec imminui valeat. Ergo maior vera. Nam quod de relata aſſertione verè dictum eſt, & de quibuſuis veridicis doctrinis probari poteſt. Minorem ergo probemus. Quicunque ratiocinatur, non corpore ſed animo ratiocinatur: ergo tam qui ſuſcipit diſciplinam animus, quã qui docet, ipſe idem animus eſt. Item diſciplina alicubi eſt, nuſquam enim, ideſt, in nullo loco eſſe diſciplina non poteſt, quia quicquid eſt, alicubi eſt: & nõ extra nos diſciplina eſt, ergo in nobis & non in corpore, quia corpora anima priuata, inepta ſunt diſciplinam ſuſcipere, ergo in anima eſt diſciplina. Itẽ cùm intelligimus doctrinam, quam addiſcimus, vel docemus, non corpore eam percipimus, ſed animo: nam ad intelligendum nõ ſolùm corpore non vtimur, ſed ab ipſo ſubtrahimur, vt quod impedimento animę intelligẽti ſit: ergo in ipſa, & non in corpore, eſt diſciplina. Maiore & minore veris probatis, cõſequẽtię bonitatem oſtendere placet, quæ ſic probatur. Nihil quod ſemper eſt, poteſt pati ſubtrahi aliquando id, in quo ſemper eſt. Nam ſi id pateretur, quod ſemper eſt, eſſe deſineret tunc,

cùm

cùm ſubtractum eſt ab eo pro-
prium ſubiectum, ſine quo eſſe
non poſſet: ſed deſinere eſſe, &
ſemper eſſe implicant, quod ſe-
queretur, ſi conſequentia bona
nō eſſet, ſupereſt ergo illam bo-
nam eſſe.

2 ¶ Secundam rationē ad literam
trāſcribo. < Ratio profectò aut
animus eſt, aut in animo : me-
lior autem ratio noſtra, quā cor
pus noſtrum: & corpus noſtrū,
nonnulla ſubſtantia eſt: & me-
lius eſt eſſe ſubſtantiam, quā ni-
hil: non eſt ergo ratio nihil. >

3 ¶ Item ratio ipſa non eſt harmo
nia vlla corporis, quæ ſic inſepa
rabiliter ineſt corpori, vt varia-
to corpore, harmonia quoque
varietur, quòd ab hoc alieniſſi-
ma eſt ratio. Nam quauis muta
tione corpori contingente, & ra
tio ipſa immutabilis manet. Bis
enim duo, quatuor cōſtituunt,
quod ſemel duo efficere nō po-
teſt. Et hæc ratio adeò nunc &
in æternum eſt, vt nunquam eſ-
ſe non poſſit: ergo ſubiectū eiuſ
dem, quod anima eſt, etiam in-
uariabile erit, ac æternum: nem
pe ſi ſubiectū variaretur, & ipſa
ratio eſſet variabilis, ergo cùm
ipſa immutabilis & æterna ſit,
ſubiectum proprium immuta-
bile eſſe teſtatur: ac tandē quòd
ſemper animus viuit, ſiue ipſe
ratio ſit, ſiue in eo inſeparabili-
ter ratio.

¶ Item inter animi virtutes con 4
ſtantia recēſetur: ſed ipſa immu
tabilis eſt, ergo & animus, cui
ineſt. Porrò ne decipiatur ali-
quis, putans virtutes ſemper o-
perari, & quia conſtantia nihil
efficit, ſed reſiſtit, ideo virtutem
non eſſe nominandam, perpen-
dere oportet, virtutes, etiam fe-
riari nonnunquā, nec ob id vir-
tutis nomenclaturam amittere,
ꝙ non operentur (Iuſtus enim
dicitur dormiens, & de iuſto ni
hil agens, vt cùm exequitur iu-
ſta:) non ergo immeritò Conſtā
tia virtus dicitur, cùm adhuc ni
hil operatur: maximè quòd tā
in agendo ſine interpellatione,
quā patiēdo, conſtantia dicitur.

¶ Item quicquid mouet cū intē 5
tione aſſequendi aliquem finē,
non ſolùm ſubſtātia, ſed anima-
ta ſubſtantia, & non exanimis
futura eſt: ſed huiuſmodi ſubſtā
tia inuariabilis eſt, ac inuariabi-
liter corpus variabile mouet, er
go huiuſmodi mouens æternū
erit: & hoc eſt anima, vt notum
eſt, ergo hæc incorruptibilis eſt.
Maior nota eſt, minor proba-
tur. In omni motu ſeu actiōe eſt
mouens & motum, & mouen-
tium plurima etiam mouētur,
vt nonnulla mota nequaquam
mouent, quæ inuariabilia eſſe
non poſſunt, ac aliquid mouēs
im-

immobile eſſe certum eſt:ſupereſt ergo animam potius inter agentia immobilia recenſendã, quã inter ea,quæ mouẽtur. Corpus enim,quod tardius ac celerius mouetur,ac taliter,vt in præterito & in præſenti & in futuro tempore verè dicitur moueri, & nequaquã valet præteritũ temporis futuro ſic coniungere,vt efficiat vtrũque idem eſſe. Sicut nec valet corpus etiam omnes ſui partes, quæ in infinitũ diuiſibiles ſunt,in vnicam indiuiſibilemq́; redigere,meritò huiuſmodi corruptibile variabileq́ue dicendum eſt. Vt anima inuariabilis dicenda eſt, quæ intẽta fini,quem aſſequi per motum conatur,ſimul cognoſcit præteritum præſens ac futurũ: ita cognoſcere animam probat,ꝙ nõ deſiſtat ab incepto motu,cuius ſi omnes partes ſimul non nouiſſet,nequaquã poſſet perficere. Poſſunt enim in ea,cùm agit, plura eſſe, putà, diuerſæ partes tẽporis intellectæ:cùm illa plura,quæ aguntur, ſimul eſſe non poſſunt,vt diximus,ac eſſe quiddam,quod cùm mouet mutabilia,non mutatur.

¶Non enim variabilis & corruptibilis cenſendus eſt animus, quia contemplatur corpus motũ, eiuſdéque mutationẽ: nam hoc ſequi ex illo neceſſariũ non eſt,imò oppoſitum. Qui enim cõtemplatur per memoriã præterita,& expectat futura,nullo modo ſine vita eſt, nec dum id efficit,mori poteſt. Etiã intentio artificis,quæ membra artificis, ac lignũ aut lapidẽ ſubdita illi, mouet,ĩmota manet,quod animæ immutabilitatẽ potius quã variationẽ teſtatur:ergo verum eſt,quòd nõ ex eo,ꝙ motui corporis ſit anima ĩtẽta,corruptioni eſt obnoxia. Sed demus,ꝙ ex contẽplatione corporis moti, quoquomodo moueatur animus,eſtne ob id ſtatĩ corruptioni & ĩteritui obnoxius dicẽdus? Nõ quidẽ. Nã & corpori noſtro accidit ſæpe mutari actionibus vel ætate,nõ tamẽ propter hoc, dũ ſic mouetur, ſtatim interijt: ſupereſt enĩ aliquid in corpore dũ nõ corrũpitur,quod eſt,ergo animo,quẽ moueri cõcedimus, etiã aliquid ſupereſt, quod vita ſempiterna dicendũ eſt. Quis enim,vt alia omittã,rationes numerorũ mutabiles eſſe, audeat dicere, aut artẽ quãlibet nõ iſta ratione numerica conſtare infitiabitur,quę animo inſunt ĩmutabili? Nullus quippe. Quia ars ĩmutabilis de animo artificis docẽtis,nõ trãſit ĩ animũ diſcipuli addiſcẽtis:quia nemo artẽ docẽret,niſi propriã amittẽdo,quod abſurdũ eſt, ſed ipſa ars coæter-

na eſt

na eſt animo, cui inſedit, vt & ipſe illi. En quintā rationē, quæ adeò difficulter collecta à me eſt, vt potius hariolando, quàm verba ex verbis, nec ſententias ex ſententijs tranſcribendo, dictata fuit, quā fortaſſis alius aliter conficeret. Nec mirum poſſe eſſe ī huiuſmodi cōtextibus, tot ſententias, quot capita, cùm, vt in exordio dixi, adeò incōcinna fuerit phraſis huius loci, vt cuiuis liceat quod velit elicere ex ea.

Auguſtinus ī libro retractationū aliquā ſcripta in libro. de quo nūc agimus retractat.

¶ Placuitque mihi lucubranti nunc primùm inueniſſe, quod certè non legeram prius, cū has Auguſtini rationes conficere incepi, id eſt, quod Auguſtinus primo libro retractationum ſuarum cap. 5. ſcripſit, cuius verba hæc ſunt. ≺ Poſt libros ſoliloquiorum iam de agro Mediolanum reuerſus, ſcripſi librum de immortalitate animę, quem mihi quaſi commonitorium eſſe volueram propter ſoliloquia terminanda, quæ imperfecta remāſerāt. Sed neſcio quomodo, me inuito, exijt in manus hominū, & inter mea opuſcula nominatur: qui primo ratiocinationum contortione atque breuitate ſic obſcurus eſt, vt fatiget cùm legitur etiam intentionem meam, vixq; intelligatur à me ipſo. ≻ Iis enim perlectis Auguſtini verbis, facilè ſi quem lapſum in terpretando Auguſtinum commiſero, venia concedetur: aut ſi quid dilucidius reddidero, quá fuerit ab authore conditum, dignus ob hunc laborem ero, vt ſi qua paria commiſi vlla vitia, diſſimuler.

¶ Item cùm nos ſipſi nobiſcum 6
ratiocinātes, vel ab alio bene interrogati de quibuſdam attinētibus nonnullis liberalibus artibus quædam inuenimus, nō alibi, quàm in noſtro animo inuenimus. Nam illud inuenire, & ſcire quod prius nō noueramus non poteſt dici eſſe factum aut genitū à noſtro animo, nequid abſurdum ſequatur, quòd æterna gigneret animus, inueniendo tēporariè: ſed hæc in noſtris animabus inuenta æterna ſunt, ergo ille æternus erit. Quid enī plus æternum, quàm circuli ratio, & quoduis aliud eiuſmodi? Tandem immortalem eſſe animum humanum, & omnes veras rationes in ſecretis eius eſſe, quanuis eas ſiue ignoratione, ſiue obliuione, aut nō habere, aut amiſiſſe videatur, certū eſt. Hæc ſexta ratio à Platone vſurpata eſt, quam ſupra legiſtis, etſi ſub alijs verbis.

Obijcit Auguſtinus adici

¶ Si obijcias, dicit Auguſtinus, mutabilem eſſe animum, oſtendere volendo, nullam maiorem

dici

uerſus ſua dicta.

dici mutationem, quàm in contraria tranſitum, & animũ hanc pati, cùm ex ſtulto ſapiens, aut econtra è ſapiente ſtultus fit, ergo ipſum eſſe mutabilem, aſſeuerare compellendi ſumus. Reſpondebimus diſtinguendo inter animi mutationes, quæ duplices in genere ſunt. Quædam ſecundùm corporis paſſiones, aliæ ſecundũ proprias ipſius animæ. Primæ ſunt, quę per ętates, per morbos, per dolores, labores, offenſiones, per voluptates contingunt. Secundæ, quæ cupiendo, lætando, metuendo, ægreſcendo, ſtudendo, diſcendo, proueniunt. Quo ſuppoſito, dicimus, nullis harũ mutationũ metuendum eſſe animum mortalem dici: eæ enim ſic fiunt, vt in animo, qui præexiſtit, & ſubiectum earundẽ eſt, cõtingant, ipſo animo immobili manẽte: vt cùm cera ex alba fit nigra, nõ minus eſt cera, quàm prius. Et ſi ex quadrata rotũdam formam ſumat, & ex molli dureſcat, frigeſcátq; ex calida, manet etiam cera non magis minúsve cera, quàm prius. Poteſt igitur aliqua mutatio fieri eorum, quæ in ſubiecto ſunt, cùm ipſa tamẽ iuxta id, quod eſt, ac dicitur, nõ mutatur. Si enim vlla ratiõe ſua deretur tantam mutationem fieri in animo vt in cera, quæ calore ignis in auras difflatur, euaneſcitque, ſatis perſuaſum eſſet, illum eſſe corruptibilem: ſed cũ hoc probari non poſſit, quòd ipſum oſtẽdimus, ſubeſſe rationi, quæ immortalis eſt, ſupereſt nihil valuiſſe obiectionem, ſufficienterque ſolutam fuiſſe à nobis.

¶ Priuſquam ſeptimam rationem aggrediar, lectores monere volo, me hanc ſeptimam rationem parum ornando, ac etiã pauxillum explicando, tranſcribere, quòd ſoluendo ipſam, melius explanari à me valebit, quã arguendo, ac etiam quòd non adeò inordinatæ eius ſententiæ ſunt, vt aliarum. Eſt ergo illius ſeries hæc, ſi rationẽ ſemper comitem eſſe animi oſtẽderimus, de eiuſdem immortalitate nullus dubitare valebit: ſed hoc definiendo rationem efficiemus, ergo eam finire expedit. Sũt ergo eius hæ finitiones. ≺ Ratio eſt aſpectus animi, quo per ſeipſum non per corpus verum intuetur, aut ipſa veri contemplatio non per corpus: aut ipſum verum quod contemplatur: ſi ratio primum illud eſt, eam in animo eſſe nemo ambiget. De ſecundo & tertio quæſtio eſſe poſſet. Sed & ſecũdum ſine animo eſſe non poteſt. nam actus contemplationis ſine animo cõ

templante eſſe nullo modo valet. De tertio ergo tota quæſtio eſt, vtrũ verũ illud, quod rationem nominamus, quod etiá ſine inſtrumẽto corporis animus intuetur, ſit per ſeipſum, & non ſit in animo, aut poſſit eſſe ſine animo. Quod quocunque modo ſe habeat, non id poſſet cõtẽplari animus per ſeipſum, niſi aliqua coniunctio cũ re ipſa contemplata fieret. Nam omne quod cõtẽplamur, ſiue cogitatione capimus, aut ſenſu aut intellectu capimus: ſed ea, quæ ſenſu capiũtur, extra etiam nos eſſe ſentiuntur, & locis continẽtur, vnde nec percipi quidẽ poſſe affirmantur. Secus de ijs, quæ intelliguntur, quę non quaſi alibi poſita intelliguntur, quàm ipſe, qui ĩtelligit animus, ſimul enim etiam intelligũtur, & nullo contenta loco. Quare iſta cõiunctio intuentis animi, & eius veri quod intuetur, aut ita eſt, vt ſubiectũ ſit animus intuẽs verum, & illud in animo velut in ſubiecto, aut econtra ſubiectũ verũ, & in ſubiecto illo animus, aut vtrunque ſubſtantia. Horũ autem trium ſi primũ eſt, tam eſt ĩmortalis animus, quàm ratio ſecundùm ſuperiorem diſputationem, quòd ineſſe illa niſi viuo non poteſt. Eadem neceſſitas in ſecundo. Nam ſi verum illud quod ratio dicitur, nihil habet commutabile ſicut apparet, nihil commutari poterit quod in eo tanquam in ſubiecto eſt, reſtat ergo omnis pugna ac dubitatio de tertio. Nam ſi animus ſubſtantia eſt, & ſubſtantia hæc rationi, quæ altera ſubſtantia eſſe ſupponebatur, coniungeretur, non abſurdè quis putare poterit, vt manente illa, hic eſſe deſinat. Sed manifeſtum eſt, quandiu animus à ratione non ſeparatur, eique cohæret, neceſſariò eum manere, ac viuere, ſeparari autem qua tandẽ vi poteſt? Nũ corporea, cuius & potentia infirmior, & origo inferior, & ordo ſeparatior? Nullo modo. Animali ergo? Sed etiã id quomodo? An aliter animus potẽtior quiſquis eſt, cõtẽplari rationẽ nõ poteſt, niſi alterũ inde ſeparauerit? At neq; ratio cuiquã cõtẽplãti defuerit, ſi omnes contemplentur, quod teſtatur nihil ſeiunxiſſe potuiſſe rationem ab animo: & cùm nihil ſit ipſa ratione potentius, quo nihil eſt incommutabilius, nullò pacto erit animus nondum rationi coniunctus vt animalis bruti, eo qui eſt coniunctus potentior, reſtat vt aut ipſa ratio à ſe animũ protrudat ſeparetq;, aut quod ipſe animus ab ipſa ratiõe voluntate ſeparetur.

Sed nihil eſt in illa natura inuidentiæ quominus fruendam ſe animo prębeat, ſupereſt ergo nullo modo ſeparari animum à ratione æterna poſſe, indeq; neceſſe eſſe, ipſum æternũ fore.

¶Non parum prolixè Auguſtinus roborat alijs rationibus, quod ſi animus rationi coniungatur, ipſe neceſſariò ſit immortalis. Etiã fusè reſpondet iterũ obiectioni, qua videtur probari animus iterire poſſe, quod ſtultitia corripiatur, vbi fatetur, quod animus per inſipientiam tendit ad nihilum, & tamen negat, quòd ſequatur inde inferri, ipſum in nihilum redigendũ, exemplo corporũ, quæ ſubtrahendo ab ipſis partes proportionales diuiſas proportione dupla, ſemper fiũt minora ac minora, indeque imperfectiora (quod roborat noſtram ſentẽtiã teſtantẽ corpora quãto perfectiora tãto magis cõpoſita) & ſẽper ſic ſubtrahẽdo, in nihilũ nunquã vertũtur, quia ſemper manet pars, quæ ſubtrahi poſſit. Diuiſo enim bipedali corpore in duas ſemipedalitates, & altera ſublata, adhuc manet pedalitas: quæ ſi iterũ ſecatur in duas ſemipedalitates, quãuis altera auferatur, alia ſemipedalitas ſupereſt, quæ diuidi in duas quartas pedalitates valet, & ſic in infinitum progredi valemus. Vnde infert ſic animo cõtingere poſſe, quòd per ſtultitiã dematur ab eo aliquid, & quod nõ ob id in nihilum redigatur ipſe. Alio quoq; exemplo corporis putat probare, quod nec animus factus ſemper & ſemper imperfectior in ſua ſpecie, non quãtitatem amittendo, vt exemplum relatum de corpore oſtẽdebat, ſed ſpeciem imminuendo, vt ſi corpus pulchrum ſpeciei partẽ deperderet ſubinde ac ſubinde vt redderetur imperfectius, & imperfectius, ob hoc in nihilũ non redigatur. Rationẽq; huius aſſignãs dicit, quia corpora quãuis perfectionem amittant, cùm in alia trãſeunt, vno ſcilicet, corpore corrupto, & alio inde genito, non tamen in nihilum rediguntur ipſa, ſed ſemper manent corpora.

¶Octaua ratio elicitur ex fine præteritæ ſeptimæ. Si corpus, quod animo multo variabilius eſt, permanere ſemper poteſt, vt probauimus, ergo animus ſemper permanebit. Conſequentia eſt manifeſta. Quia nemo tã deuius à ratione eſt, cui nõ ſit certũ corpore animũ eſſe meliorẽ.

¶Item ea, quæ viuunt, poſſunt deſinere eſſe, quia id, quo viuũt, ea deſerit: ſed anima, quæ vita eſt, non poteſt ſe deſerere, ergo ipſa ſemper eſt. Nam vitam eſſe

temperationem vllam quatuor qualitatum nemo niſi ſtultus dicet, cùm ipſa vita per animum conſiſtat, qui diuturnus, ſempiternus, inuariabiliſque eſt, ſempiternas illas intelligentias contemplans, quibus miro modo coniungitur, à quibus vel ipſe pendet, quæ cùm ſemper ſint, in æternum eum ſeruabũt. Vel ſi tantùm à ſeipſo pendere dicatur, cùm ſeipſum deſerere non poſſit, nunquam eſſe deſinet.

¶ Decima ratio de verbo ad verbum trãſcribo. Omnis eſſentia nõ ob aliud eſſentia eſt, niſi quia eſt, eſſe autẽ nõ habet cõtrariũ, niſi nõ eſſe: vnde nihil eſt eſſentiæ cõtrariũ, nullo modo igitur res vlla eſſe poteſt contraria illi ſubſtãtię, quę maximè ac primitus eſt, ex qua ſi habet animus id ipſũ quod eſt, non enĩ aliũde hoc habere poteſt, ꝗ ex ſe nõ habet, niſi ab illa re, quę illo ipſo eſt animo præſtãtior, nulla res eſt, qua id amittat, quia nulla res ei rei eſt cõtraria, qua id habet, et propterea eſſe nõ deſinit. Sapiẽtia verò, quia cõuerſionẽ habet ad id, ex quo eſt, auerſione illam poteſt amittere. cõuerſioni nãq; auerſio cõtraria eſt. Illud verò, quod ex eo habet, cui nulla res eſt cõtraria, nõ eſt vnde poſſit amittere, nõ igitur poteſt ĩterire.

¶ Poſt relatas ratiões ſoluit obiectionem, quã ſuſpicatur obijci ſibi à nonnullo poſſe, putà, ꝙ etſi verum & bene à ſe probatũ ſuperſit, vt ipſe credidit, quòd animus non poſſit interire, tamen quòd poſſet in corpus conuerti. Quod non poſſe fieri quibuſdam rationibus probat, quibus claudit librum, mihi nõ parum moleſtum: nec mirum, qui parẽtem defatigauerit, eos, qui nulla propinquitate coniuncti ſumus, grauaſſe.

¶ Auſpicaturus diſſoluere relatos Auguſtini nodos, hoc vnum omnes lectores ſciatis, cupio, ꝙ ego nullũ laborem, nec tẽpus, eſſem cõſumpturus ĩ huiuſmodi cauillis ſoluẽdis, quòd credã, paucos peritos Dialecticæ, non eos facillimè extricare poſſe, niſi vererer authoritate ſcriptoris aliquos adeò irretitos fuiſſe, vt nõ verba, ſed authorẽ pẽſando, iam omnimodã fidẽ illis rationibus ab eis tributã. Cuius concluſiones, quas fide veras eſſe ſcimus, impertinẽtibus ſermonibus nõ plus ſcibiles Auguſtinus reddidit, quã ante ductas rationes ſteterãt. Et cũ has ſoluo, me vnũ ex ethnicis fingo, negans aliqua (quæ fide luce clariora vera eſſe ſcio) quòd imbecilla probatione fulta ſint.

¶ Sit ergo primæ rationis ſolutio, qua potiſſima pars ſuorum

argu-

argumentorum refringetur, negare maiorem. Non enim verũ eſt, omnem diſciplinã humanã ſemper eſſe, quin ſua contraria eſt vera, Nulla diſciplina humana ſemper eſt. Nam ſiue diſciplina ſit habitus vllus ſcientificus diſtinctus ab ipſa anima genitus ex multis actibus diſcipuli audientis magiſtrum; ſeu quidam modus animæ non diſtinctus ab eadem realiter pluſquã ſeſſio à ſedente, ſiue ſit ipſamet anima, horum nullũ ſemper eſſe fatebitur aduerſus, imò iam quòd dum homo viuit, conceſſiſſet, ꝙ duraſſet diſciplina illius, corrupta anima, ipſam abolendã dicet. Nec ratio, quæ Auguſtinum hic & per totum hũc libellum decepit, vllius valoris eſt, putà finitiones rerũ eſſe perpetuas, vt quòd illa linea dicatur in circulo diameter, quæ ab vna parte circunferentiæ circuli in aliam porrigitur per centrũ tranſeundo, & aliæ eiuſdem ſortis, quòd illa aſſertio diſtinguẽda eſt. Nam aut in hoc ſenſu dicitur perpetuas eſſe rerum finitiões, vt hoc ſignificetur per hãc aſſertionem, quòd ſemper cùm fuerint illæ propoſitiones, quæ definitiones bonæ ſunt, ſiue in mente, ſeu in voce, aut in ſcripto, veræ erunt: & quòd ſi in æternum duraſſet quæuis illarum, in æternum verum eſſet, quod per eas ſignificatur, ſcilicet, ſi diameter circuli fuerit, linea tranſiens per centrum erit. Et ſi homo fuerit, animal rationale erit: et ſi linea recta ſuper lineam rectam ſitam in perfectè plano ceciderit, duo anguli recti fient, ac alia infinita huius generis. Et in relato ſenſu cõcedetur aſſertio vt veriſſima ſuppoſitio, qua nequaquam probatur propoſitiones illas mẽtales, quæ finitiones appellantur, & diſciplina etiam dicũtur, quòd à magiſtris in plurimũ docẽtur (de his enim Auguſtinus loquitur) plus durare, quàm homo illas ſciens, quas ſtatim perire cũ homo moritur dicet aduerſus, atteſtãs indoctè colligi ex aſſertione vnius conditialis neceſſariæ, etiam antecedentis & conſequentis neceſſitas. Nam etſi vera & neceſſaria hæc ſit, Si brutum eſt, animal irrationale eſt, non tamen verũ nec neceſſariũ eſt antecedẽs, putà, brutum eſt: nec conſequens, animal irrationale eſt. Poteſt enim nullũ brutum eſſe, quando nec vllum animal irrationale erit. Conditionalis enim ob id dicitur neceſſaria, quia connexio antecedentis ad conſequens, eſt neceſſaria, & non quia antecedens aut conſequens neceſſaria ſint. Verùm ſi

in alio ſenſu finitiones perpetuę eſſe dicantur, ſcilicet, quòd illæ ſemper ſint, & deſinere eſſe nō poſſint, vt falſiſſima ab aduerſis inficiabitur talis propoſitio, vt dictum eſt. Quod probandū eſſet, vt aliquam vim ratio Auguſtini haberet, & ille obtinuiſſe, quod nitebatur, diceretur. Nolo immorari, diſcutiēdo an ſufficienter minorem probet Auguſtinus, ne cogar Logicā plus iuſto hoc in loco tractare: ſufficit enim in forma ad argumentum reſpondendo, negare conſequēs vt antecedētis maiorem.

¶ Secundum argumentum per quā imbecillum eſt, quod paucioribus quā poſſim verbis ſoluam. In ſolutione enim aliorū nonnulla, quæ tangit hoc, prolixius explicabuntur. Dicet ergo aduerſus, ſe cōcedere animum corpore multò præſtantiorem eſſe, & corpus quoque ſubſtantiam eſſe teſtabitur, indéq; conſequens concedet, rationem nō eſſe nihil, ſed aliquid. Sed nec ex eo, quòd ratio eſt aliquid, ſequitur ipſam eſſe incorruptibile, ſiue ſit ipſe animus, ſiue vis animi. vt non ſequitur, quia lapis, aut vitis, aut ferrum ſunt aliquid, incorruptibilia illa eſſe. Tranſcripſi ad literam hanc rationem, ne ſi verba mutaſſem, vllus ſuſpicaretur, non eſſe poſſibile tam fragili argumēto vſū fuiſſe Auguſtinum.

¶ In tertia ratione ea æquiuocatione perpetui decipit, qua in prima. Non enim improbat ſufficienter eos, qui dixiſſent, animum eſſe harmoniam, per id, quòd finitio illa, bis duo ſunt quatuor, cōcepta in animo, perpetua ſit, nam hoc antecedens negaſſet aduerſus, in ſenſu, quē facere tenetur vt conſequentia bona ſit, putà, quòd ille conceptus, qui finitio dicitur, ſit perpetuus, ſiue ipſe ſit anima, ſiue quid inens animæ, imò corruptibilem eſſe proteruiet, & nec dum corruptibilem ad corruptionem animæ concipientis, ſed ipſa adhuc manente, millies etiam corruptioni fieri obnoxium, putà, cùm nonnullis diuerſis rebus intentus animus obliuiſcitur finitionum & nonnullarum methodorum perpetuarum. Dicūtur enim hæc perpetua, vt ſupra dixi, non ob aliā cauſſam, quam quòd quiuis animus ratiocinans ea concipiens, certus eſt; quòd ſi illa res concepta fuerit, talis erit, vt concepta eſt, & impoſſibile ſit in æternum aliter eam ſe habere, quā ſe habet.

¶ Quartā rationem fragillimā eſſe oſtendunt conſequentiæ cō ſimiles illi, quā Auguſtinus re-

tulit, quæ malæ ſunt, ſcilicet, Animus corruptionem intelligit, ergo ipſe corruptibilis eſt. Ac alia, Animus vitio inconſtantię affectus eſt, ergo ipſe vt inconſtans corruptionē pati poterit. Futuras has illationes bonas ex aſſertis ab Auguſtino planum eſt, quòd prima à ſimili, ſecunda à contrario ſenſu valere debent. Qui enim maior defectus inter colligendam rationem cō mitti poteſt, quàm ex perſeuerā tia hominis in actibus virtutis, inferre animi perſeuerantis perpetuitatem? Eadem enim ratione elicere licebit terræ perennitatē, quòd dum mouetur, ſemper in centrum tendit.

¶ Quintę rationis minorem negabit aduerſus, putà ſubſtantiā mouentem corpus, inuariabilē eſſe, quin peti principiū ab Auguſtino in primis dicet, cū ſupponi ſubſtantiam aliquam per ſe exiſtentem diſtinctam à corpore, motricem corporis eſſe, quod probare tenebatur Auguſtinus. Aduerſus enim negat eſſe animā quid potens per ſe exiſtere, pluſquam arboris, aut alicuius alterius miſti forma. Etiā minoris probationem futilem eſſe quoq; teſtabitur, quòd per ipſam ne dūtaxat rationalis anima ęterna eſſe probatur, ſed brutalis quoque, ſi, vt Auguſtinus opinatus eſt, bruta ſentirent, cū hæc propter finem moueantur, & à motu incepto non deſiſtāt. Vltimò quoq; eam ſuppoſitionem, quam vt demonſtratā ab Ariſtotele in vltimis libris phyſicorum, & in duodecimo Metaphyſices ſupponit, putà eſſe aliquid mouens immobile, negabit impius, quam non parū periti theologi fide credendam cenſent, & euidenti ratione demonſtrari poſſe negant. De quibus non plura, ne tot chartas inter reſpondendum caſſis rationibus abſumam, quot inter arguēdum Auguſtinus perdidit.

¶ Sextæ rationis ſolutio eadem eſt, quæ quartæ Platonis. Fatemur nempe ex natura noſtrorū animorum accidere aſſentiri interrogatis indubitatis: nō quòd prius illa ſciuerimus, ſed quòd, vt dixi, non ſimus liberi, non aſſentiri veris, pluſquam lapis nō ferri deorſum. Nec Auguſtini probatio vllius valoris eſt, ſequi ſcilicet, ſi nos ipſi illam ſcientiā gigneremus, qua carebamus, animum noſtrum ęterna gignere: quòd ſcientia illa aſſentiens definitionibus & principijs cōplexis æterna ſit. Non enim, vt ſæpe ſupra diximus, ſcientia illa eſt æterna in hoc ſenſu, quòd incorruptibilis ſit entitas, quæ ſcientia dicitur, imò & ad cor-

ruptionem illius quod appella-
tur ſubiectum, ſi illud corrupti-
bile eſſet, corrūperetur, & etiā
eo perſiſtente, non raro obliuio
ne delitеſcit. Dicitur nempe æ-
terna ſcientia in eo ſenſu, quem
dixi, quòd ſemper, ſiue in æter-
nū, aut perpetuò ita erit ſi res ſci
tæ fuerint, vt conceptæ ſunt: &
hoc genus ęternitatis ab anima
gigni poteſt, quæ ſciendo aliter
ſe habet, quàm prius, vbi illum
modū ſe habendi ſciētificū, quo
carebat, gignit, in ſenſu, in quo
dicimus figurā gigni à ſigillo.

¶ Inſufficienter quoque Augu-
ſtinus diſſoluit obiectionē, quā
ſibijpſi oppoſuit. Dicet enim
aduerſus, non minus ſufficien-
ter probari animę corruptionē,
quā ceræ, quæ diſſlatur. vt enim
poſt diſſlationem nuſquā appa
ret cera, ſic animus, poſt iteritū
animalis, nullis effectibus pro-
prijs ſentitur.

¶ Septimam rationem ſoluen-
do, oportet cauere lectoribus,
ne æquiuocatione nominis hu-
ius, ratio, decipiantur, quod Au
guſtinus in hoc libello nonnun
quā definitionem vocat ratio-
nem, vt cùm dixit, ratio circuli
perpetuò eſt. Cùm in præſenti
loco ipſam vim animi rationē
appellitet in prima finitione ra-
tionis, in ſecunda ipſum actum
contēplationis veri, in tertia ob-
iectum ipſum intellectus, ſcili-
cet, veritatem ipſam, rationem
dicit eſſe. Et cùm veritas etiam
æquiuocè dicatur & de rebus,
quæ veræ ſunt, quas intellectus
intelligit, putà ſingularia (non
enim ego opinor intellectū ſin
gularia non concipere, vt ſupra
probaui, col. 167.) & de propoſi
tionibus de ea veritate loquitur
Auguſtinus, quę mētalis propo
ſitio vera eſt, cū dicit rationē di-
ci poſſe verū, quod contēplatur.
Ex tribus his finitionibus vſita-
tiores, prima & tertia ſunt. Dici
mus enim hominē aliquē polle
re acuitate rationis: vbi rationē
tunc vocamus facultatē intelli-
gendi acrem. Et dicimus quoq;
inueniſſe rationē, id eſt, veritatē
mentalē, quā prius nō noueram-
mus. Quo habito, ſciendū in pri
mis, argumētū Auguſtini fragi
le eſſe, quia vt notiſſimū ſuppo-
nit quoddā decretū ethnico o-
mnino cōtrariū, ſcilicet, ſi vis a-
nimi ratio ſit, ipſū perpetuū eſſe
id enī pertinax inficiabitur, cre-
dens ipſā vim animi delebilē eſ
ſe ad animi interitū. Tertiū etiā
mēbrū, putà, ꝙ ratio ſit verū co-
gnitū, nūquā ab animo ſeiūctū,
vnde putat inferēdū, neceſſariò
animum īmortalē eſſe, quia ra-
tio ſit perpetua, fragile eſt, & fal
ſis dogmatibus īnitens. Docet
enim ſēſu extra miſſo cognoſci,

quæ

quę extra nos ſunt, ideóq; illa nõ percipi, id eſt, nõ ĩtus recipi, animo autẽ, quę intra ſũt, cognoſci, innuẽs phãtaſmata ab ĩtellectu cognoſci, ignarus eius doctrinę, quam ſupra veram eſſe probauimus, phantaſmatibus, ſcilicet affici mentẽ, vt cognoſcat, quæ abſunt, ſiue ſint, quæ noſcũtur in rerũ natura, ſeu non, itaq; quod cognoſcitur, exterior res eſt, & nõ ipſa phantaſmata. Noſcẽs eni per intellectũ diametri circuli definitionẽ, putà lineam tranſeuntẽ per centrũ ex altera parte circunferentiæ circuli in aliam, nihil aliud noſcit, quàm lineã, cui relata accidunt, quę extra animũ eſſe fingitur, & nõ intra, cũ intra locũ circunſcriptũ à circulo cõcipiatur diameter, animo nullũ locum talẽ occupãte. Ex quo clarè elicitur, illã trimẽbrẽ diuiſionẽ animi & veri conſpecti, caſſam eſſe: nã animus nõ eſt ſubiectum rationis ſeu veritatis cognitæ; ſed cognitor illius. Nec verũ ſeu ratio eſt ſubiectum animi, quia res vera, quæ animus non eſt, extra animum eſt. Et animus, & verum ſubſiſtens, quod noſcitur, ſubſtantiæ ſunt: intelligens enim ſubſtantia eſt, vt quæcunque res intellecta potens per ſe exiſtere, quæ fermè ſemper ſeiunctæ ſunt, vnde animo immortalitas propter coniunctionem illius veri ſuboriri non valet. Nec tãti valoris eſſẽt, dicet aduerſus, entia infra concauũ orbis lunæ, quod etſi ſemper dum animus eſt, adeſſent illa vera animo, vt cognita ab eodẽ per propriam definitionem, quæ tunc veritas dicerentur, potuiſſent animum à mortalitate vindicare, cùm corpus humanũ ſæpe intelligatur ab ipſa anima, vt definitione ſua comprehenditur, quod tunc verum ſeu ratio nominandum eſt, & tamen immortalẽ non reddit animũ, vt impius credit.

¶Multis quoque friuolis argumentis, quæ obijci ſibi docenti impertinentia poterant, reſpondit, quorum aliqua tangam, potius vt Auguſtini contextũ explicem, quàm quòd vlla alia vtilitas hinc excerpi poſſit. Dicit ergo certum eſſe, nihil poſſe ſeparare animum à ratione, hoc eſt, à vero: niſi quis ſuſpicetur, quòd aliqua corporea vi, aut animali hæc ſeiũctio fieri poſſit. Sed primũ impoſſibile eſſe oſtẽdit, quia vis corporea inferior ſit animi vi. Secundum non minus difficile eſſe, ſic roborat. Nã ſi quicunque animus rationalis potentior quàm alius animus, qui eſt cõiunctus rationi, contemplari rationem ſiue veritatem aliter non poſſet, niſi alterum

Obiectiones Auguſtini nõnullę friuolę ſũt, vt hic oſtẽditur.

terum animũ coniunctum veritati ſeparauiſſet prius: vero ſimile eſſet, poſſe animum ſeparari à ratione ſeu veritate, indeq́; interire; ſed cùm hoc nũquam accidat, quòd experimur nullo in tempore rationem deeſſe quibuſuis contemplantibus, quantis omnes homines ſimul veritatem vnicam contemplarētur: quod non fieret, ſi qui aliquam veritatem contemplatur, ab animo alterius eam ſurripuiſſet: ergo animus noſter ab æterna veritate nullo modo ſeparari poterit, nec interire. Pertimeſcere enim quòd vi animi bruti ratio ſeparetur ex animo humano, delirium eſt: nullo enim pacto erit animus nōdũ rationi cōiunctus, vt animalis bruti animus, eo, qui eſt cōiunctus potentior Hæc ſũt pars obiectionũ Auguſtini aduerſus ſe, quę, vt dixi, perquam impertinentes ſunt: quia parum ſupra probatum mãſit, animum ſeiunctum eſſe à ratione, de qua ibi Auguſtinus loquitur, à veritate ſcilicet, quæ verè eſt ĩ rebus, aut (vt clarius loquar) ipſæ res, cùm intellectus eã quáuis abſentem propria vi & affectione phantaſmatum cognoſcit. Sed quáquam confiteamur rationem, id eſt, veritatem coniunctam eſſe animo, quam etiã ipſi Auguſtino, vt fragilitas ſuorum argumentorum pateat, æternam eſſe demus, nihil inde elicere poterat ad probandum animi immortalitatem. Satis enim fide compertum nobis eſt, animam rationalem immortalem eſſe, quæ corpori vt forma ſubſtãtialis eius inhæret: & nec ob id à corruptione corpus liberare valet, cùm ipſa præſente, multæ partes animatæ actione caloris naturalis in halitum ſeu vaporem, dum viuit homo, difflentur.

¶ Vlterius in hac eadem ratiõe, vt legiſtis, reſpondens Auguſtinus cuidam obiectioni, qua etiã videbatur animus mortalis probari, per hoc quòd ſtultus fieret, concedit animum per inſipientiam tendere ad nihilum, quod aliter verum eſſe non poteſt, cũ ſubſtantia animi nec vlla alia ſit intenſibilis & remiſſibilis, niſi metaphoricè. Et etiam minus decenter eandem obiectionem ſoluit ſimilitudine corporis diuiſi in partes proportionales: quia etſi auferẽdo partem poſt partem ſemper aliquid corporis ſuperſit, non tamen ſi abijciãtur diſpoſitiones cōſeruatrices entis corporei vniuerſum corpus à corruptiõe vindicaretur: vt nec animata res, nec ſuus animus, qui forma eſt, mori deſineret, cōtrarijs diſpoſitionibus ſuę con-

conſeruationi introductis, ſi, vt impius credit, animus æternus non eſſet. Vltimum quoque ibi à beato Auguſtino aſſertum, putà, quòd corpus nunquam deperdatur, nec corrūpatur, quia ſemper ex altero alterum fiat, non aliud aſſeuerat, niſi quòd ſemper genus corporis manet, indiuiduis continuò corruptis, ad cuius ſimilitudinem ſinguli animi corruptibiles eſſent, genere animorum ſemper manente. Quæ ſimilitudo omnino roboraſſet impij opinionem. Hæc ſunt, quæ in hac prolixa ratione dicenda & explicanda à nobis viſa fuêre.

¶ Octaua ratio ſoluta ſupereſt ex fine ſolutionis ſeptimæ. Corpus enim, vt dixi, nō manet idē numero, ſed ſpecie, quod accidere animo aduerſus non inficiatur. Vigoroſius argumentū fuiſſet, conſpici corpus incorruptibile, putà cœlum, vnde eſſe animus ĩcorruptibilis videtur: quāuis leuiter etiam ſolui ab aduerſo poſſet negando eſſe æquā collationem, quia confertur cœlū, quod eſt ens per ſe ſubſiſtens, animæ, quæ dicitur pars eſſentialis entis per ſe ſubſiſtentis. Nec obijcerit rurſum poſſet de forma cœli, quę eſt perpetua, quòd cœlum ſimplex corpus ſit, nullam diſpoſitionem corruptibilem, qua aſſeruetur, admittens.

¶ Nona ratione non ſolùm probaretur animæ rationalis immortalitas, ſed etiam animę plātæ & bruti conſimili ratione Auguſtini, ſic argumentando. Anima, quæ vita piri vel bruti eſt, nōn poteſt ſe deſerere, ergo ipſa ſemper eſt. Si enim negaueris antecedens huius conſequentiæ, etiam aduerſus negabit antecedens alterius: ſi conceſſeris, & negaueris conſequētiam, idem aduerſus in Auguſtini conſequentia efficiet: tu ergo, qui ſoluturus es aduerſi parelenchum, ſolue Auguſtini.

¶ Decima ratione non tantùm plantarum immortalitas probatur, ſed & inanimatorum. Quia omnis res pendet & conſeruatur ab illa ſubſtantia, quæ maximè & primitus eſt, qui Deus nominatur, & eſt.

¶ Obiectio, quam ſibi obijcit, de conuerſione animi in corpus, hanc fictionem, vt poſſibilē, ſupponit, putà, quòd animus cōſtituatur ex diuerſis ſubſtantijs per ordinem prędicamēti ſubſtantiæ digeſtis, ita quòd ſit ſubſtantia ſimpliciter, cui ſuperadditur alia ſubſtantia incorporea, quæ poſſit amitti, & loco illius ſuccedere ſubſtātia corporea:

porea:quæ omnia quàm meras
nugas eſſe,non eſt iſte locus di-
ſceptationi huic aptus. Etiam
noſtrum ſupergreditur inſtitu-
tum, qui tantùm oſtendere ar-
gumenta Auguſtini ad proban
dum animæ immortalitatem
caſſa eſſe promiſeramus.De de-
creto ergo Auguſtini in præſen
ti libello,hæc tractata ſint, nam
ſi alibi nonnihil de hoc negotio
ſcripſit,illud in præſentiarũ mit
timus. Vnum tamẽ lectores nõ
ignoretis cupio,diuum Augu-
ſtinum nondum baptizatũ fuiſ-
ſe,quando libellum relatum cõ
didit,quantum ego ex libro pri
mo retractationum cap.5.& .6.
colligere poſſum, vnde nimirũ
ſpiritum illum deeſſe tunc ſibi,
quo poſteà tam multa ac tam ar
dua, & adeò pijſſima confecit
opera.

Auerrois rationes.

¶ Collecturus potiores Auer-
rois rationes, quas ille explicãs
Ariſtotelem.3.de anima condi-
dit,putans ipſis abundè proba-
ri animi ĩmortalitatẽ, omnibus
compertũ eſſe deſydero, Auer-
roim commentatorem antono
maticè appellatum,fuiſſe homi
nem adeò craſſæ ac confuſæ Mi
neruæ, quòd ſi eius commenta
tiones in hoc tertio de anima ex
acto examini ſubijcerentur, vni
uerſæ fermè non ſolùm non pla
nè explicantes Ariſtotelis con-
textum,ſed adhuc vera princi-
pis Peripateticorum dogmata
falſis ſententijs commutantes
reperirentur. Eſt enim adeò in-
epta eius expoſitio(ni mea rudi
tas me decipit) vt potius Ariſto
telis ſententias caliget,quàm il-
luſtret,hebetet, quàm acres red
dat, offuſcet,quã nitidas faciat.
Quæ omnia(meam conſcien-
tiam teſtor)nullo odio in virum
hunc à me dicta fuiſſe, ſed vt vi-
tent ab huius authoris lectione
eos,qui fidem noſtris dictis de-
derint,ac bonas horas in alijs le
gendis & exponendis authori-
bus conſumant,ex tot,quot,hac
tempeſtate florent, & non in il-
lo,à quo nullum emolumentũ
ſunt excerpturi,etiam vt omnes
intelligant paraphraſes quaſdã
eius,quæ anno præterito. 1552.
per Iuntas excuſæ ſunt, nõ in a-
lium vſum contuliſſe, niſi vt a-
pertiora mendacia pateant, quã
ante cùm nec ipſe ſe intellexiſſe
ex litera vetuſta colligi poterat.
Non enim de eius imperitia pe
riculum in expoſitione Ariſto-
telis tantùm feci, verùm in libel
lo medico,cui titulus eſt, colli-
get Auerrois, vbi manifeſtè di-
gnoſcitur perſpicacibus inge-
nijs huius authoris ruditas.

¶Prima ergo Auerrois ratio
eſt,quæ elicitur ex cõmẽ.4. ter-
tij de anima, cuius literę ſeries,

quę parum infra principium cõmẽti legitur, hęc eſt. < Sed modò conſiderandũ eſt in his propoſitionibus, quibus Ariſtoteles declarauit hæc duo de intellectu, ſcilicet ipſum eſſe in genere virtutum paſſiuarum, & ipſũ eſſe non trãſmutabile: quia nec eſt corpus, neque virtus in corpore. nam hæc duo ſunt principium omnium, quæ dicuntur de intellectu. Et ſicut Plato dicit, maximus ſermo debet eſſe in principio. minimus enim error in principio, eſt cauſſa maximi erroris in fine, ſicut dicit Ariſtote. Dicamus igitur quoniã, cùm formare per intellectũ eſt aliquo modo de virtutibus receptiuis, ſicut eſt de virtute ſenſus; manifeſtum eſt ex hoc. Virtutes enim paſſiuæ ſunt mobiles ab eo, cui attribuuntur, actiuæ autem & mouent illud, cui attribuuntur. Et quia res nõ mouet niſi ſecundum quòd eſt in actu, & mouetur ſecũdum quòd eſt in potentia, neceſſe eſt inquantum rerum formæ ſunt in actu extra animam, vt moueant animam rationalem ſecũdũ quòd comprehendit eas: quemadmodum ſenſibilia inquantum ſunt entia in actu, neceſſe eſt vt moueant ſenſus, ideſt, vt ſenſus moueantur ab eis. Et ideo anima rationalis indiget conſiderare intentiones, quæ ſunt in virtute imaginatiua, ſicut ſenſus indiget inſpicere ſenſibilia. Sed tamen videtur, ꝙ formę rerum extrinſecarum mouent hanc virtutem: ita quòd mens aufert eas à materijs, & facit, eas primò intellectas in actu, poſtquam erãt intellecta in potẽtia. Et hoc modo videtur, quòd iſta anima eſt actiua, nõ paſſiua. Secundũ igitur ꝙ intellecta mouẽt eã eſt paſſiua, & ſecundũ ꝙ mouẽtur ab ea, eſt actiua: & ideo dicit Ariſt. poſt, quòd neceſſe eſt ponere in anima rationali has duas differentias, ſcilicet, virtutem actionis, & virtutem paſſionis. Et dicit apertè, quòd vtraq; pars eius eſt neque generabilis, neq; corruptibilis, vt poſtea apparebit. Sed hic incipit notificare ſubſtãtiã virtutis paſſiuæ, cũ hoc ſit neceſſe in doctrina. Ex hoc igitur declaratur, ꝙ hæc differẽtia, ſcilicet, paſſionis, & receptionis, exiſtit in virtute rationali. Quòd autẽ ſubſtantia recipiẽs has formas, neceſſe eſt vt nõ ſit corpus, nec virtus in corpore: manifeſtũ eſt ex ꝓpoſitiõibus, quibus Ari. vſus eſt in hoc ſermone, quarũ vna eſt, ꝙ iſta ſubſtãtia recipit omnes formas materiales, & hoc notũ eſt de hoc intellectu. Secũda autem eſt, quòd omne recipiẽs aliqd, neceſſe eſt vt ſit denudatum

datũ à natura recepti, & vt ſua ſubſtantia non ſit ſubſtantia recepti in ſpecie. Si enim recipiẽs eſſet de natura recepti, tunc res reciperet ſe, & tunc mouens eſſet motum. vnde neceſſe eſt, vt ſenſus recipiens colorem, careat colore, & recipiens ſonũ, careat ſono. Et hæc propoſitio eſt vera, & ſine dubio: & ex his duabus ſequitur, quòd iſta ſubſtãtia quę dicitur intellectus materialis, nullã habeat in ſui natura de formis materialibus iſtis. Et quia formæ materiales ſunt aut corpus, aut formæ in corpore, manifeſtum eſt, quòd iſta ſubſtantia, quæ dicitur intellectus materialis, nõ eſt corpus, neque forma in corpore, eſt igitur non mixtũ cũ materia omnino. > Placuit ducere vniuerſum hunc contextum, vt hoc tantùm, qui dilucidior multò alijs eſt, lector intelligat, quales reliqui ſint, & vt poſſim ego aptè cum Vergiliano Ænea narrante Sinonis dolos dicere. < Accipe nunc demum ĩſidias, & crimine ab vno, Diſce omnes. >

¶ Ex hoc ergo contextu ratio ſequens elicitur, duo ſupponẽdo, quorum primum ſit, virtutes, quæ paſſiuæ appellantur (etſi impropriè aptitudo ad paſſionẽ virtus, aut facultas dicatur, cùm hæc nomina potius ad ſignificandas vires agẽtium, quã imbecillitatem patientium inuenta ſint) moueri ab agente nato eas mouere, vt facultates motrices mouent paſſa, in quæ proportionẽ actiuitatis habent. Et ꝙ hæ priores, putà, paſſiuæ facultates, in potentia ad recipiendum actum agentis ſunt, vt poſteriores, ſcilicet, actiuæ, in actu ſunt.

¶ Secundò ſupponit, neceſſe eſſe intellectum inquantum recipit formas, quas intelligit, dotari facultate paſſiua, vt ſẽſus, qui ſentit, patitur ab obiecto ſenſato: ſed cùm intelligibilia non actu talia ſint, vt ſic poſſint immutare, vt ſenſibilia, neceſſum fuit eſſe intellectum agentem, qui ea, quæ ſunt potẽtia ĩtelligibilia, actu ĩtelligibilia efficeret.

¶ Quibus fundamentis iactis, ſic argumẽtatur, Intellectus recipiens omnes formas materiales neceſſariò debet eſſe denudatus ab eiſdem, cùm omne recipiens expers futurum eſt naturæ recepti, aliâs idem reciperet ſe. Oculus enim videns, expers omnis coloris eſt, vt auditus ab omni ſono etiam nudatur: ergo intellectus intelligens formas materiales immaterialis futurus eſt. Ac vlterius, formæ materiales ſunt corpus, aut inſunt corpori, ergo ſubſtantia appel-

appellata intellectus, non erit corpus, nec res inens corpori. Et poſt hāc rationē, quandā quaſi replicā & roborationē antecedētiū poſuit, de qua poſt ſolutā relatā rationem ſtatim agemus.

¶ Auſpicemur ergo ſoluere rationem hanc, ſuppoſito, quòd illa fundamenta, quæ iacta fuerunt, eſſent vera: ac primò negetur illa prior conſequentia, recipiens denudatū eſſe debet à natura recepti, ergo intellectus intelligens formas materiales, immaterialis, futurus eſt. Rationēque negationis multiplicem eſſe oſtēdamus. Prima, quòd ſi formæ materiales appellatæ, inducendæ eſſent in intellectum intelligentem eas, in ſenſu ſtatim dicendo, bona conſequentia eſſet. Si enim ad intelligendam formā ignis, aut lapidis, aut alterius rei quantæ, neceſſum eſſet intellectum eſſe ignem, aut lapidem, ſeu formā eius, & induci in intellectum relatas formas, quàm optima cōſequētia eſſet, quòd nullū illorū reciperet intellectus, ſi ipſe intellectus, ea intelligens, futurus erat illa, vt qui opinabantur ſimile ſimili cognoſci. Verùm ſi nō quæuis intellecta intellectus futurus erat, vt certū eſt, & Ariſt. 3. de anima. tex. cōmen. 37. dixit, ſed tantū quibuſdā accidentibus ducentibus in cognitionem rei intellectæ, immutandus eſſet intellectus, vt intelligeret, vt ſenſus cū ſentit, non video vnde neceſſe eſſet illum incorporeū futurum per hanc rationem Auerrois.

¶ Secundò, ꝙ ſimilitudine illa ſenſus exterioris, ſcilicet, viſus, nō ſuadetur, ꝙ ſi itellectus eſſet materialis, nō cognoſceret materialia, quin oppoſitū, putà, ꝙ omnia, quæ ipſe intelligeret, deberent apparere materialia. Nā vt oculus viridi perfuſus colore per morbū, omnia exiſtimat eſſe viridia, etſi vapore ſanguineo oppletur, omnia quæ cernit, putat eſſe rubea; ergo intellectus materialis omnia opinaretur eſſe materialia ex ratiōe Auerrois.

¶ Tertiò, illa cōmētatoris ratione immaterialia non eſſet percepturus intellectus. Conſequentia probatur. Quia ſi denudatū futurū eſt à natura rei intellectæ itellectus, cū ipſe imaterialis ſit, angelos, & animas ſeparatas, actādē imaterialia omnia nō eſſet percepturus. Puto hæc ſufficere ad oſtendendū malitiā cōſequētiæ: & hac iprobari dimiſſa, examinemus veritatē ſuppoſitionū.

¶ Prima nēpe ſuppoſitio nihil, quod verū nō ſit, exprimit, niſi i vltimis verbis, ſi in rigore itelligātur. Legitur enim ibi, ꝙ vires actiuæ in actu ſint: quæ ſi hunc ſen-

ſenſum efficiant, quòd actu ſemper facultates actiuæ agunt, falſum eſſet. Nam vis actiua ignis quantumuis valida, non ſemper agit, aut cùm paſſum in totũ ſimile ſibi redigit, vel cũ adeò rebelle actioni eſt, vt nihil poſſit in illũ imprimere. Verùm ſi nõ hunc ſenſum verba relata efficiant, ſed quòd facultates actiuæ ſint in actu, id eſt, nihil vt agant, appetant, quàm paſſa ſibi diſſimilia minoris reſiſtentiæ, quàm illa ſint actiuitatis, certũ, ac indubitatum proferunt.

¶ Secundum tamen ſuppoſitũ perquàm falſum eſt: quia deceptus fuit Auerrois, & fermè omnes vſque in hodiernam diẽ, qui crediderẽ id quod intelligitur, neceſſariò immutaturũ eſſe facultatẽ intellectricẽ, vt quod ſentitur, afficit vim ſenſitricem, illaq; ſimilitudo cauſſa erroris omnis fuit, vt ex antecedẽtibus patet. Quippe omnes nouerũt, multa ſentiri, quæ in nobis ſentientibus nihil inferũt: ac quòd illa, quę verè intelligibilia ſunt, cognitis antecedentibus intelligantur, ipſis, quę intelliguntur, nihil inferentibus in intellectũ, niſi natura animę tali exiſtente, quòd non poſſit antecedentibus cognitis, non ſic ſe habere, vt cõcluſionem auditam non cognoſcat, nulla re, præter antecedẽs, concurrente ad cõcluſionis cognitionem, ſed tantùm animã taliter tunc ſe habẽtem poſt cognitas præmiſſas, qualiter non ſe habebat, dici cognirionẽ concluſionis & cognoſcens. vt lapis ab alto cadens, ſurſum reſiliens, reſilit, quia ab alto ceciderat, & dicitur reſiliens & reſultus. Cognitum autẽ, aut rem extrinſecã eſſe in veris intellectionibus, aut rem fictam in falſis & deceptorijs intellectionibus quoque dicimus, quod, vt ſupra dixi, cauſſa eſt, vt non ſit bona illatio, aliquid eſt cognitum, ergo eſt. à propoſitione de tertio adiacente, ad propoſitionem de ſecundo. quia arguitur ibi à dicto ſecũdum quid, ad dictum ſimpliciter. Eſſe enim cognitum, eſt, ſicut eſſe pictum. Et vt non ſequitur, proauus meus eſt pictus, ergo eſt, ita non ſequitur, eſt quid cognitum, ergo eſt. Oportet relatũ decretum, etſi ſæpius dictũ ſit, iterũ dici, & memoriæ committi, quòd omnium errorũ tã de vniuerſalibus, quàm de intellectu agente, & poſſibili origo, fons, & ortus ignorantia huius placiti fuit. His, vt opinamur, ſufficienter dictis, & ratione ac ſuppoſitionibus Auerrois decẽter impugnatis, ſupereſt vim roborationis quoque huius rationis oſtendere inualidam ac caſ-

ſam

ſam eſſe. Roboratio hæc erat. <Et debes ſcire, ꝙ illud, quod dedit hoc, neceſſariò eſt, quia iſta ſubſtantia eſt. Et quia recipiens formas rerum materialium, vel materiales, non habet in ſe formam materialem, ſcilicet., compoſitam ex materia & forma. Et nec eſt etiã aliqua forma formarũ materialiũ. formæ enim materiales nõ ſunt ſeparabiles. neq; eſt etiam ex formis primis ſimplicibus: illæ enĩ non ſunt ſeparabiles, & non recipiunt formas niſi diuerſas & ſecundum ꝙ ſunt intellecta in potentia non in actu. eſt igitur aliud ens à forma & materia & congregato ex his.>

¶ Quis patietur vlterius progredi in lectione huius authoris poſt perlectam hanc roborationem, quę omnibus alijs commẽtis eiuſdem fermè illuſtrior eſt? In primis nempe verbis petitur ab eo principiũ. Supponit enim illud, quod intelligit, neceſſariò ſubſtantiam eſſe, cũ de hoc non ſit exigua diſceptatio inter aliquos philoſophos, ac medicos. Galeno enim nonnũquam viſum eſt, tẽperaturã cerebri eſſe mentem ipſam, id eſt, rationalem animam. Secundò, quia implicat id, quod poſt dicit, non habere illam in ſe, id eſt, non eſſe illam ſubſtantiam formam materialem, ſcilicet, compoſitam ex materia & forma. nam impoſſibile eſt aliquã formam eſſe compoſitam ex materia & forma. Illud enim, quod materia dicitur, quàm maximè differt à ſubſtantia formæ, & ingredi in ſui compoſitionem nõ poteſt, pluſquàm lapis manens lapis ingredi cõpoſitionẽ equi: vtraque enim diſparata adinuicẽ ſunt, de quibus in antecedentibus, cùm egimus de materia prima fusè diſceptauimus. Etiã aliud, quod dicit, fermè nullum ſẽſum efficit, illud eſt. <Et nec eſt etiam aliqua forma formarũ materialiũ. formæ enĩ materiales nõ ſunt ſeparabiles.> Quia ſi per hoc, ꝙ forma aliqua ſit ſeparabilis à materia, id eſt, ſubiecto, cui ineſt, poſſet recipere alias formas materiales: anima humana, quę ſeparabilis eſt, poſſet recipere formas materiales, quod inſigne mendaciũ eſt. Et ſi id non velit, ſed ꝙ tantùm formæ, quæ ſeparabiles à materia ſũt, poſſint recipere ſimulachra rerum materialiũ, falſum diceret, ꝙ bruta, & aër cõtinens res corporeas, ſimulachra earũ recipiant, & non ob hæc poſſunt ſine propria materia eſſe. Vltimũ non minus abſurdũ, quã antecedentia eſt. Illud eſt. <Quòd intellectus non poſſit eſſe aliqua for-

forma ſimpliciũ, id eſt, elemẽto rũ. Rationem cuius rei dicit eſſe, ꝙ illæ elementorũ formæ non ſunt ſeparabiles à materia: & ꝙ non recipiant formas niſi diuerſas, & nõ eiuſdem ſpeciei cum proprijs. Et quòd non recipiant illas, niſi ſecũdum ꝙ ſunt aptæ intelligi, & non vt actu intellectæ. In quibus omnibus, meo iudicio, delirat. Nã in prima ratione iterum petit principium. Redditurus quippe rationem, cur intellectus ſit ſeparabilis à materia, & non formæ aliorũ miſtorum ab homine, aut vllorum ſimpliciũ elemẽtorũ, dicit, quia formæ elementorũ nõ ſunt ſeparabiles à materia, idẽ per idem explicando. In ſecundo cõtradicit illis, quæ ſuperius dixerat. Reddiderat enim rationẽ, cur intellectus non poterat eſſe forma corporea dicendo, ꝙ ſi talis eſſet, non poſſet alias formas recipere: hic cõfitetur, ꝙ etſi elementares formæ ſint corporeæ, poſſent tamen alias formas, putà miſtorum, recipere. Tertiũ mouet dubiũ, quod nõ diſſoluit. Nam ſi intellectui ſufficit, vt intelligat aliquid, formã illius recipere, cur formis elemẽtorum non permittitur, per receptionem formarũ miſtorũ miſta intelligere? Sufficiãt hæc ad improbandum huius cõmenti indoctas ſententias, quæ nõ tantùm relatis explodi potuerunt, verũ & mille alijs modis improbari valebant, & tranſeamus ad eiuſdẽ Auerrois rationes alias examini ſubijciendum.

¶ Et poſt relata illud, quod in cõmento. 5. eiuſdẽ tertij de anima, legitur, diſcutiatur. Cuius commenti ſeriem vniuerſam ſi tranſcriberem, ex improbatione tantùm errorum illius, poſſẽ librum iuſtæ magnitudinis condere. Nam ibi vnicum vniuerſis hominibus itellectũ eſſe, probare niſus eſt Auerrois: quod quantum veritatis habeat, vel quibus fundamentis illud innitatur, paucis dicam. Nec explicite vobis lectoribus rationes & ſententias huius commentatoris proponam: quanuis vt id aſſequerer, non exiguam operam impendi ꝙ nõ bis, térve à me lectus per diuerſa temporum ſpatia fuerunt huius authoris de hoc ſententiæ, ſed millies, vt inquiunt, perlectus, adeò tenebricoſus & confuſus in poſtremis vt in prioribus cernebatur. Poſtquàm enim retulit, quid Alexander Themiſtius, Abubacher, & Auenpace de re hac ſcripſerant, ſuam explicuit mentem, tanta caligine offuſcatam, & ſimilitudinibus quibuſdam adeò indoctis illu-

illuſtratum, vt ſi reprehendere
illum de aliquo errore in certo
loco ſcripto accingor, ſtatim ſe
offert alius, vbi oppoſitum dixiſ
ſe videtur: quo ſic ſe habẽte, quã
dilucidè conſtat doctis viris, il-
los, qui in ſoluẽdis huius autho
ris contradictiones tempus &
chartas conſumpſerunt, litus a-
raſſe. Incipiamus ergo duo ta-
men, vel tria ex his, quæ colligi
minus ineptè poſſunt ex lectio
ne huius authoris, narrare, addu
cendo ex relato commento. 5. ſe
ctionem quandã, quæ huiuſmo
di eſt. < Quæſtio autem dicẽs,
quomodo intellecta ſpeculati-
ua erunt generabilia & corru-
ptibilia, & agens ea & recipiens
erit æternum: & quæ eſt indigẽ
tia ad ponendum intellectũ agẽ
tem & recipientem, ſi non eſt il
lic aliquod generatum, illa quæ
ſtio nõ contingeret, ſi non eſſet
hoc aliquid, quod eſt cauſſa eſſe
intellecta ſpeculatiua generata.
modo autem quia iſta intellecta
conſtituuntur per duo, quorũ
vnum eſt generatũ, & aliud nõ
generatum, quod dictũ fuit in
hoc, eſt ſecundum curſum natu
ralẽ: quoniã, quia formare per
intellectum, ſicut dicit Ariſtot.
eſt ſicut comprehendere per ſẽ
ſum: comprehẽdere autem per
ſenſum perficitur per duo ſubie
cta: quorum vnum eſt ſubiectũ,
per quod ſenſus fit verus, & eſt
ſenſatum extra animam: aliud
autem eſt ſubiectum, per quod
ſenſus eſt forma exiſtens, & eſt
prima perfectio ſentientis: ne-
ceſſe eſt etiam, vt intellecta in
actu habeant duo ſubiecta: quo
rum vnum eſt ſubiectum per
quod ſunt vera, ſcilicet, formæ,
quæ ſunt imagines veræ. Secun
dum autem eſt illud, per quod
intellecta ſunt vnum entium in
mundo, et iſtud eſt intellectus
materialis. nulla enim eſt diffe-
rentia in hoc inter ſenſum et in
tellectum, niſi quia ſubiectum
ſenſus, per quod eſt verus, eſt ex
tra animam, et ſubiectum intel-
lectus, per quod eſt verus, eſt in
tra animam. Et hoc dictum eſt
ab Ariſtotele in hoc intellectu,
vt videbitur poſt. > Cuius cõ-
menti prior ſentẽtia, vt videtur,
rationem exhibet dubij cuiuſdã
quæſiti ab expoſitoribus Ariſto
telis, illudque erat, Qualiter
poſſit contingere vniuerſa, quæ
ſpeculatione intelligit homo, eſ
ſe generabilia et corruptibilia.
Generabilia, cùm de nouo, quæ
ignota erant, diſcuntur. vt cùm
hæc, Diameter eſt incommenſu
rabilis coſtæ, quæ ignota eſt im
peritis geometrię, diſcitur ab ali
quo, qui eam ignorabat. Corru-
ptibilia, cùm obliuione alicuius
præmiſſæ, ignoratur probatio

concluſionis prius ſcitæ, vnde ipſa, quæ ſciebantur, corrumpũtur, agente intellectu, & recipiẽte intellectu, quem alio nomine materialem intellectum appellare eſt ſolitus, exiſtentibus æternis. Ex quibus verbis, quod elicitur primũ eſt, dubiũ illud ortum trahere ex quodam fundamento, quod Auerrois non probat. Supponit enim itellectum agentem & patientem eſſe æternos: quod cùm præcipuum ſit, & quod tantùm fermè indagare niſus eſt Ariſt. per totum tertium de anima, nõ ab eodẽ plus probatur, quàm ſi ſuppoſuiſſet hanc, Si ab æqualibus æqualia demas, & quæ remanent ſunt æqualia. Supponere qppe quod probandum eſt, non exigua dementia dici poteſt. Secunda autem ſententia quãdam rationẽ dubio relato exhibet, putà, ꝙ non indigeret Ariſto. ponere intellectum agentem & recipientem, niſi aliqua eſſent intellecta genita, quæ etiam corruptibilia ſũt. Vt hoc aliquid, id eſt, vt quæuis ſingularia, quæ ab Ariſtote. hoc aliquid appellantur. Aut aliter poſſent illa confuſa verba explanari, ſcilicet, ꝙ non poſſẽt vniuerſalia intellecta, quę incorruptibilia & æterna ex ſentẽtia Ariſto. 1. poſteriorũ. tex. cõ. 43. ſũt, niſi aliquid, quod eſſet ſingulare, id eſt, hoc aliquid, concurreret cũ illis generibus, aut ſpeciebus itellectis, quod eſſet cauſſa corruptionis eorum.

¶ Et vt ſoluat dubium (quãuis, quod ſoluere velit, aſſeuerare non auderem) ſtatim refert pauca quædã verba, ac poſt per quãdam ſimilitudinem intellectus & ſenſus nititur abſoluere quęſitum. verba priora ſunt, quòd quæuis intellecta duplicẽ cauſſam conſtituentem ſcipſa ſunt habitura, alteram genitam, aliã ingenitam. Similitudo verò hęc eſt, quòd ſimile ſit formare per intellectum, quod nos intelligere nominamus, ipſi comprehẽdere per ſenſum, quod nos ſentire dicimus. Et vt comprehendere per ſenſum, id eſt, ſentire, perficitur per duo ſubiecta, quorũ vnum eſt ſubiectũ, per quod ſenſus fit verus, & eſt ſenſatum extra animam, aliud autem eſt ſubiectum, per quod ſenſus eſt forma exiſtens, & eſt prima perfectio ſentientis, neceſſe eſt etiam vt intellecta in actu habeãt duo ſubiecta, quorũ eſt vnũ ſubiectũ per quod ſunt vera, ſcilicet, formæ, quæ ſunt imaginatæ veræ. Secũdũ autẽ eſt illud, per quod intellecta ſunt vnũ entiũ in mũdo, & iſtud eſt intellectus materialis. &c. Quæ iam duximus. Quæ ſimilitudo adeò obſcuris

verbis

verbis exarata eſt, vt plures patiatur expoſitiones, quàm Prometheus ille poëticus poterat induere formas. Quid enim velit intelligere cõmentator per duo ſubiecta concurrentia ad ſenſationem, non adeò perſpicuum eſt, verbis animaduerſis, vt com plures ſenſus ex eis elici nõ poſſint. Illa enim oratio. ≺ Quorũ vnum eſt ſubiectum, per quod fit ſenſus verus, & eſt ſenſatum extra animam. ≻ Sic intelligi poteſt, videlicet, quòd ſenſus, cũ nõdum ſentit, qui illum habet, non verus ſenſus dici poſſit, ſed aptus ſentire, ſit nominandus. Et ꝙ obiecto exteriore operãte (qui verus ſenſus non erat) poſt verus ſẽſus nominetur. Ac alia oratio ſequens. ≺ Aliud autem eſt ſubiectum, per quod ſenſus eſt forma exiſtens, & eſt prima perfectio ſentientis. ≻ Etiam conſequenter ad antecedentis expoſitionẽ poteſt intelligi de facultate ipſa ſenſitrice, quã dicat eſſe primam perfectionem ſentiẽtis, & relatæ oratiões, vt dixi, etiã alias expoſitiões patiuntur. Prior enim & ſecunda oratio etiam intelligi poſſunt ſic, vt obiectum extrinſecum dicatur cauſſa mediata, vt verè ſentiens reddatur ſenſus, qui erat in potentia, & per ſpeciem inductam ab obiecto in facultatem ſentiẽtem, ipſe ſenſus reddatur forma exiſtens, id eſt, exiſtens cum forma, putà cum ſpecie, quę forma accidentalis eſt, & ꝙ illa ſit prima perfectio ſentientis. Exiſtimo, quòd ſi plures expoſitiones harum orationum exararem, lectores faſtidirem, ideo ad collationem intellectus cum ſenſu explicandum accedo, quã per verba ſequentia Auerrois expreſſit. ≺ Neceſſe eſt etiam, vt intellecta in actu habeant duo ſubiecta, quorum vnum eſt ſubiectum, per quod ſunt vera, ſcilicet, formæ, quæ ſunt imagines veræ. Secundum autem eſt illud, per quod intellecta ſunt vnum entium in mũdo, & illud eſt intellectus materialis. Nulla enim eſt differentia in hoc inter ſenſum & intellectũ, niſi quia ſubiectum ſenſus per quod eſt verus, eſt extra animam, & ſubiectum intellectus per quod eſt verus, eſt intra animam. ≻ In quibus verbis cõplura vitia cõmittit cõmẽtator. Primò, quòd falſum ſupponit, cùm dicit, in anima eſſe ſubiectum per quod intellecta ſunt vera, cùm ſint extra animam etiam. Nam ſi cùm obiecta extrinſeca intellecta ſũt infinitæ res extrinſecæ concipiuntur (incommenſurabilitatem enim huius diametri ad coſtam, demõſtrato quouis dia

metro ego intelligo, & hic, qui adeſt diameter, verè dicitur à me intellectus, cùm actualiter illius incommenſurabilitatē contemplor, & alia multa intelligibilia extrinſeca actualiter ſic intelliguntur) non erat, vt quid fingeret, ꝙ formæ imaginatæ fuiſſent cauſſa, vt intellecta eſſēt vera: ſuffeciſſet enim eaſdem res exteriores aſſignare pro cauſſa, qua ipſa forent intellecta, vt in ſenſu dixerat, ipſas res exteriores ſenſatas fuiſſe cauſſam, vt ſenſus de potentia ſentiendi redderetur actu ſentiens. Etſi non ſine ſpeciebus immutetur ſenſus, vt nec intellectus abſtractiuè cognoſcens non ſine phantaſmatibus.

¶ Secundò, quòd etiam aberrat in hoc, quòd putat eſſe aliquas formas repreſentantes intellecta, vt ſenſualia accidentia mediātibus ſuis ſpeciebus ſenſui ſe ipſa repreſentāt: non intelligēs illud decretum noſtrum millies per hoc opus ductum, intelligibilia nō mediantibus ſpeciebus intelligibilibus ītelligi, ſed tantùm ex natura rei, præcognitis aliquibus pręmiſſis rerū ſingulariū, animā ipſam cognoſcere ſtatim concluſionem vniuerſalē, vel particularem, quæ tunc intelligēs, & intellectio dicitur, & eſt, re extrinſeca verè intellecta exiſtente, ſi verè & non deceptoriè intelligit anima. Verū ſi aliter acciderit, deceptoriè cognoſcetur, quod non eſt. Nec plus inconuenit aliquid dici cognitū, & non eſſe, quā dici patrē meū à me cognitū, qui diu eſt, ꝙ functus vita fuerit. Illa enim quæ falſa ſunt, & putātur ab aliquibus eſſe vera, & intellecta ab eiſdem, non propriè intellecta appellari poſſunt, ꝙ propriè intelligi dicantur, quæ verè talia ſunt, vt intelliguntur. Quòd ſi quis hoc verbo aliter quā nos hic ſcribimus, vti volet, poterit quippe, & tunc eſſet diſceptatio de nomine, ſi in re cōueniret nobiſcū. Quod autē ad rē attinet, hoc præcipuè eſt, intelligere aliquid; nihil aliud eſſe, quàm quādam certitudinem ſeu fidē animæ (largè de fide loquēdo) qua ipſi conſtat, rem, quā ſcit, ſic habere, vt ipſa noſcit. vt quando omnem triangulū habere tres angulos æquales duobus rectis ſcio, anima mea certa eſt ex demonſtratione illus cōcluſionis, rem ita ſe habere, vt per illa verba ſignificatur. Et quēlibet triāgulum viſum talem eſſe, vt tres anguli illius duobus rectis ęquiualeant. Quæ animæ notiones, & certitudines, nihil aliud ſunt, quàm quidam modi habendi animæ, vt prædiximus.

¶ Ter-

¶Tertiò etiam delirat commẽtator ſuis ſimilitudinibus ineptis nihil plus probans neq; explicãs ex his, quæ dicere, & probare, ac exponere orditur, quã ſi ſine commento textus legeretur. Tãdem quoniam multùm immorari in huiuſmodi increpationibus infrugiferum ac inſulſum eſt (indoctus enim gladiator cũ docto a methodicè certans, citra methodum eundem digladiare cogit, & magis multò hebetiorem hebetem efficit) ideo tantùm illud famatum decretum eius de vnitate intellectus, pauciſſimis verbis explicabo, & quàm futili rationi innitatur, mõſtrabo, & ad aliorũ authorum rationes diuerſas ducẽdũ poſt hæc accingar, vt omniũ authorum ſolutis rationibus, quas aliquid valere ad immortalitatem animæ aſſerendã opinati ſunt, noſtræ proponantur: quæ ſi palmam demonſtrandi veritatem hanc de animæ noſtræ permanentia poſt hominis obitum intantum humano generi proficuam, vt paucis cedat, aſſequutę fuerint, non mihi, ſed ſcientiarum fonti perenni gratiæ reddatur. Quòd ſi id non valeant, minimè propter hoc inferior, hæc conando, alijs philoſophantibus euadam, ꝙ peiorem ſortem habere non potero, quàm illã, qui nihil eorũ, quæ aggreſſi in hac re ſunt, aſſequi potuerunt. Et quanuis dubius de firmitate noſtrarum rationum ex relatis verbis cenſeri poſſim, lector non deſperet me demonſtraturum, Deo concedente, animæ rationalis æternitatem. Non enim à me illa prolata ſunt, niſi vt de inſolentia reprehendi non poſſim, ſi verba extollentia vim rationum nondum exaratarum iam nunc blaterarem.

¶Nihil reperio, quod expreſſius elici poſſit ex commento. 5. citato, quo probari vnitatem intellectus Auerrois exiſtimauit, quàm illud, quod prope finem illius prolixi commẽti legitur, quod eſt. ≺Et cùm intellectus materialis fuerit copulatus, ſecundum quod perficitur per intellectum agentem, tunc nos ſumus copulati cùm intellectu agente, & iſta diſpoſitio dicitur adeptio, & intellectus adeptus, vt poſt videbitur. Et iſte modus, ſecundum quem poſuimus eſſe tiam intellectus materialis, diſſoluit omnes quæſtiones cõtingentes huic, quod ponimus, ꝙ intellectus eſt vnus & multa, quoniam ſi res intellecta apud me & apud te fuerit vna omnibus modis, continget quòd cũ ego ſcirem aliquod intellectũ

vt tu ſcires etiam illud ipſum, et
alia multa impoſſibilia. Et ſi po
ſuerimus eum eſſe multa, cōtin
get vt res intellecta apud me &
apud te ſit vnũ in ſpecie, & duæ
in indiuiduo, & ſic res ĩtellecta
habebit rem intellectam, & ſic
procedet in infinitum. ➢ Quæ
verba cortice tenus, ac medulli-
tus animaduerſa, nihil aliud ſi-
gnificare videntur: quàm ꝙ ex
copulatione, id eſt, coniunctio-
ne & vnione intellectus mate-
rialis (quem, quid ſit, nunquam
ſatis expreſſit Auerrois) cum in
tellectu agente, quem intelligẽ-
tiam quandam eſſe fingit, ſi nō-
nulla eius verba perpenduntur,
reſultat vnũ, quod, vnũ, & mul-
ta dici poteſt. Qua vnitate &
multitudine putat euadere o-
mnes rationes adinuicem con-
trarias de ĩtellectionis actibus,
& de ipſo intellectu. De quarũ
rationum vi, mox agemus, dũ
primũ diſcutiamus, vtrum ali-
quid conferat illa compoſitio,
ad ſoluendum obiectiones de
intellectu, & ꝙ nihil illa compo
ſitio poſſit, paucis oſtendam.

¶ Primò ſi propter hoc, ꝙ ex in-
tellectu agente & materiali, qui
multiplex eſt, vt homines ſingu
lares multiplices ſumus (cui enĩ
vis homini ineſt ſuus materialis
intellectus) opinatus ſit commẽ
tator euadi obiectionẽ, quæ op-
ponebat, ꝙ ſi intellectus eſſet v-
nicus, tũc ea, quę ego intelligo,
& tu etiã intelligeres, ac alia, ꝙ
ſi intellectus eſſet multiplex, res
intellecta ab vno, & res intelle-
cta ab alio, aliquid cōmune ha-
berent quo conuenirent, & ſic
eſſent vnũ in ſpecie, & duo vel
plura in indiuiduis, & proceſ-
ſus in infinitũ, notoriè Auerrois
decipietur. Nam aut intellectus
hic materialis eſt, qui ſentit, aut
agẽs intellectus, aut neuter, ſed
aggregatum ex vtriſque (vt cale
factionem & aſcenſum ſurſum,
quæ ab igne fiunt, à cōpoſito ex
materia & forma fieri dicũt, &
nō à materia tantũ, nec à forma
ſolũ) ſed horũ quoduis dicatur,
cōmentatoris aſſertio falſa erit,
ergo ipſe deceptus eſt. Cōſequẽ
tia eſt nota, & antecedens pro-
batur. Si enim finxeris intelle-
ctũ materialem eſſe, qui intelli-
git, en ꝙ res intellectæ erũt mul-
tiplices ad multiplicationẽ rerũ
intelligentium & intellecta ali-
quid cōmune habebunt, & pro
ceſſus in infinitum occurret. Si
dicatur, intellectum agentem,
qui vnicus ſit in omnibus homi
nibus, intelligere, iã manifeſtè
elicietur aliud impoſſibile, ni-
hil poſſe intelligi à Petro, quod
non intelligatur à Iohanne, &
cæteris hominibus. Cōſequen-
tia eſt manifeſta. Nam ſi eadem

res numero in omnibus hominibus eſt, quę intelligit, implicaret aliquid ſciri ab vno, quod nō ſciatur ab alio. Vt ſi ego eſſem omnes homines, Petrus, & Iohannes, & cæteri, impoſſibile eſſet aliquid ſcire vllū ex alijs hominibus, quod ego non nouiſſem. Si tertium aſſeueretur, putà, aggregatum ex vtriſq; intelligere, & nullum ex intellectibus ſeorſum fore intelligentē, manifeſtè inferretur, differre intellectiones meas à tuis, & ſic multa numero eſſe, & ſpecie vnum, ac proceſſus ille in infinitum, quē vitare commen. procurabat, ſe offerebat. Et q; ſequatur illud, patet. Quoniam etſi intellectus agēs, ſeu quiuis alius, eſſet vnicus in omnibus hominibus: ſi ipſe non eſſet, qui intelligeret, ſed aggregatum ex eo & materiali: cū hæc aggregata ſint tot, quot intellectus materiales, intellecta ſubiectiuè in diuerſis aggregatis exiſtētia, neceſſariò diſtincta futura erant, quod, vt audiſtis, quammaximè apud commenta inconueniebat.

¶ Etiā miſceri duos intellectus, & vnicum numero cōſtituere, impoſſibile eſſe manifeſtū eſt. Nam ſi ambo intellectus ſunt ſubſtantiæ indiuiſibiles, natæ per ſe ſubſiſtere, impoſſibile videtur alterum alteri poſſe ſic coniungi, vt faciant vnum, plus quàm duo angeli, vel archangeli, nam aut alter alteri vt materia deſeruiret, & hic in potentia ad illum ſuſcipiendum eſſet, cū illo careret, & in actum per aliquod agens reduceretur, vt elementa habilia ſuſcipere miſti formam reddūtur per debitam commiſtionem, actu illam recipientia. Sed elementa tunc nihil quod præfuerat, & actu prius aliquid eſſet, ſuſcipiunt, ſed miſti formam, quæ tunc tantū eſſe incipit: & ſine illa elementari materia eſſe non poteſt, Ergo hic vnicus intellectus, qui cum humanis vnus ſit, ſi cum Petri intellectu, qui ſibi eſt materia, vnus ſit, nunc primùm eſſe incepturus erat: & deſinente eſſe Petri intellectu, & ipſe deſiturus erat. Quod accidere, vltra hoc, quòd ſit impoſſibile, aduerſatur hypotheſi commentatoris, qui credidit, iungi intellectum illum vnicum cum quouis nouiter creato, & præcedere illum, ac alios omnes, & prius illis (qui creantur) eſſe. Etiam in homine quouis eſſent duo indiuidua rationalia. nam ex corpore & anima rationali (quæ ſiue ſit alterum ex illis duobus intellectibus, qui commiſcentur, ſiue non in opinione commentatoris, nihil in-

tereſt)vnum conſtituitur indiuiduum,puta homo: & ex intellectibus illis, quæ ſe habent, ex cõfeſſis,vt forma & materia,aliud quoque conficietur: ergo duo, quod intuleramus.

¶His,quæ audiſtis, ſufficienter improbaſſe fictionẽ commentatoris exiſtimo: quapropter plures rationes adducere,vt ipſe improbetur,incaſſum videtur. Ad ergo examinandum vim ſuarũ, quibus compulſus fuit relatam miſcellam intellectuum fingere,præparor.Et cùm illæ duæ tãtùm ſint:altera,quã inconuenire exiſtimat,eſſe vnicum intellectum in omnibus hominibus, quia ſequetur quemlibet hominem ſciturum,quæ alij nouêre: quam rationem ſufficienter demonſtrare impoſſibile illud, quod infert,probauimus: ac aliã,quã ſequi dixit,quòd ſi intellectus,qui intelligit,eſſet diuerſus,prout homines diſtincti ſumus, ſequeretur plura ĩtellecta à diuerſis intellectibus, aliquo vno participantia, eſſe vnum,& ſic proceſſum in infinitũ. Hanc nullius momenti eſſe, oſtendere cogimur, cùm aduerſus nos militet, qui aſſeueramus, quẽlibet hominem proprio intellectu non diſtincto re ab ipſa anima participare.

¶Et quòd hæc ratio futilis ſit, ex hoc patet. Nã nõ ob id, quòd diuerſi intelligunt vnicam rem ſingularem,ſequitur ipſam eſſe plura. Stat enim Petrum cognoſcere Sortem, & Iohannem cognoſcere eundẽ, & nõ quia diuerſæ numero ſunt Iohannis & Petri notiones,inferendum eſt, Sortem cognitũ plura futurũ. Ergo à ſimili etſi confiteamur, nos intelligere aliquod vnum, quo omnes homines cõueniũt, & alios homines idem etiam intelligere,ſequitur, intellecta diſtincta eſſe. non enim diuerſitas actuum atteſtatur, diuerſa eſſe obiecta. Diuerſa enim eſt viſio mea,quã lunam video, à viſione tua,quã eandem conſpicis, & tamẽ non ob hoc luna diuerſa eſt.

¶Etſi enim fingeretur ſpecie intelligibili,cognoſcere animam, quod falſũ eſt, vt probauimus, non inconueniebat eſſe plures ſpecies intelligibiles, quibus vniuerſale vnicum exiſtens noſceretur. Diuerſũ enim eſt phantaſma,quo à me abſtractiuè noſcitur pater meus, à phantaſmate, quo idem noſcitur à ſorore mea,nec ob hoc pater meus diſtinctus eſt à ſeipſo. Et vt retro docuimus,illa cognitio vniuerſalis ficti ab intellectu non plus teſtatur, eſſe illud aliquod ens, quàm notio chimeræ teſtatur eſſe ipſam aliquam entitatem.

De-

Demus ergo, vt dixi, eſſe plures ſpecies intelligibiles, quibus vniuerſale à diuerſis hominibus intelligatur, certũ eſt ꝙ etſi vnicus cõceptus elici poſſet, quo cõuenirent illæ diuerſæ ſpecies intelligibiles, non ob id ſequetur per eãdẽ animaduerſionẽ, aliud ac aliud, quo cõmunicent, eliciẽdum, niſi per diuerſam & diuerſam reflexionẽ ipſius ĩtellectus reflectentis ſe ſupra ſuos actus: ſed hunc in infinitum proceſſũ poſſe fieri à quouis intelligente nemo negat, ergo illud, quod eſſe inconueniens, commentator exiſtimauit, nullum erit, neque erat, vt quid fingeret illud impoſſibile de miſcella ĩtellectuũ, vt fugeret, quod vel ſimile omnes fatētur. Quis enim negat, poſſe quemlibet intelligentem (animal verbi gratia) vniuerſale, reflecti ſupra ſuum actum, & intelligere ſe intelligere: ac iterum, ſi velit, poſſe reflecti ſupra illũ actum reflexum, & actus reflexi notionem habere: & ſubinde quoq; actus reflexi reflexi etiam intellectionẽ habere, &, vt dixi, in infinitum procedere, attamen omnibus illis intellectionibus plus quã vnũ vniuerſale non intelligere. Quodſi extra intellectũ cognoſcentẽ eſſe poſſet in rerũ natura, vt nõ poteſt, non ob id etſi à mille hominibus milleſimis reflexionibus, & quibuſuis cõuenietijs vniuerſalis noti ab vno cũ vniuerſali noto ab alio noſceretur, plus quàm vnicum eſſet. Sufficiunt hæc, etſi pauca ſint, ad confutandam imbecillam illã rationem barbari commẽtatoris, dignus potius deinceps caliginator appellari, quàm expoſitor. Neſcio enĩ vnde tanta demẽtia authorũ mentibus indita fuerit, qua vſque in hodiernã diem cõpulſi ſint, adeò hominẽ hunc ſuſpicere, vt parẽ acerrimo Ariſtoteli efficiant, & librũ integrũ dicatum cõtradictiõibus & cõcordijs tãtũ huius cõderint, quẽ paucisſimis chartis clauſerũt. Voco paucisſimas eas, quæ nõ adeò exiguo numero paucæ ſunt, vt mediocrẽ molẽ nõ obtineãt. Quòd ſi omnes loci, vbi ipſe ſibi cõtrarius eſt, adnotarentur, defuturũ papyrũ exiſtimarẽ. Et certè inter omnia, quod plus mihi diſplicet, cõfuſæ ſententiæ eiuſdẽ ſunt: quæ potius hariolãdo, quã aliter, intelligi valẽt (fortaſſis ꝙ ego hebes ſim) Quanquã mẽdacia, quibus ipſe paſſim deprehẽditur, nõ exigua ſint. Suſpicor quippe ego de Auerroi, & cæteris Saracenis agentibus de re phyſica, & medica cùm indocti linguæ Græcæ et Latinæ fuerint: quibus duabus ſcientiæ

tunc & nunc preſertim exaratę erant, ꝙ non parum ſe feciſſe existimabant, ſi aliorum authorũ ſcripta callebant, aliquorum interpretum indoctorum in facultate, aut in lingua munere fungentes: qui cæci, cùm eſſent duces cæcorum, in foueam Arabes præcipites egerunt.

¶ Rationes trium authorũ, quorũ nomina audiſtis, quibus animæ rationalis perennitatẽ probare illi exiſtimabãt, ſoluimus. Supereſt diuerſorũ, & ſine nomine dicendorũ nonnullas ſcribere, & has quoque diſſoluere. Omnia enim argumenta, quæ in hunc vſum vſque in præſens tempus compoſita ſunt, exarare, immenſi laboris opus eſſet, & adeò infrugiferum, vt nullũ plus. Si enim ſolutis rationibus, quas audiſtis, & dicendis, nullæ ſuperſunt, quæ vllius valoris ſint, vt quid illæ referentur, niſi vt chartas & papyrum abſumamus?

Ariſtotelem inter alios authores non receſuimus, ꝙ rationes, quæ in libris de anima ipſam eſſe immortalem oſtendere videtur, paraphraſis noſtra ſuper relatis libris eſſe pauci momẽti ſuperficie tenus conſideratæ palã oſtendunt, & quæ vigorem vllum habent, ſcribendis intelligetis. Eſt ergo vulgi phyſicorũ (ita enim has rationes nominare placet) ratio prima hæc, omiſſis illis, quæ ortum trahunt ex diſtinctione reali intellectus agentis & poſſibilis.

¶ Omne, quod nullo corporis vitio ſenectutis, aut morbi, langueſcit, aut imbecillũ fit, à corpore, & omni corruptione immune fore, rationi conſonum eſt. Cum quamcunque generationem & corruptionem alteratio vlla perpetuò præcedat. nihil enim ſubitò, hoc eſt, per vltimum inſtãs ſui eſſe, deſinere eſſe, poteſt. Sed anima rationalis eſt huiuſmodi, ergo hæc cæleſtis naturæ, æternæ nempè, futura eſt. Maior nota eſſe videtur. Minorem euentus quamplures probant. Multos certè in vltima ſenectute conſtitutos nouimus adeò exactè cernentes, vt cũ iuuenes erant. Et alios conſiſtentes mediocri memoria fruentes audiuimus: qui cùm primam ſenectam adepti ſunt, vbi vires labefactandas eſſe ſperabant, memorandi facultate vigoroſiores ſunt effecti. Quæ non aliunde ortum trahere poſſunt, quã ex hoc, ꝙ etſi aliquarum functionũ inſtrumenta vitientur, indeque illæ animæ operationes imbecillæ reddantur, alię quę inſtrumẽtis vigentibus exercentur, æquè perfectæ vt in iuuentute fiunt:

quia

quia anima ipſa nequaquam labefactata eſt,nec comminui potuit. Si enim hæc corruptibilis foret,per ſenium,vel graue mor bum imbecilla reddenda eſſet, quantunuis vigerent inſtrumēta. Hanc rationem non pauci valoris eſſe,quàm multi ſunt opinati: quæ non tantùm nullius eſſe vigoris oſtendetur, verùm ꝙ de inſigni imperitia authorem eiuſdem redarguat, facillimè monſtrabitur.

¶ Quippe quæ ignorantia maior,quā proprietates ſubſtantiæ non noſcere? De quibus in foribus logicæ,in prædicamētis ſcilicet,agitur: quarū vna eſt, ipſā non recipere magis aut minus. Hoc eſt dictu,ita Sortes, qui eſt ſubſtantia,eſt homo,ꝙ neq; Petrus,neque Iohannes, nec vllus alius homo eſt plus homo, quā Sortes. Ac ſic equus Bucephalus eſt equus,vt nullus plus, neque minus eo,ſit equus: neque ipſe in iuuentute aut ſenectute ſit plus equus, quā ſtatim à partu. Subſtantia enim equi, ideſt, forma ſubſtantialis eiuſdem, & ſua elementaris materia, ex quibus duabus partibus equus conſtituitur,non ſunt intenſibiles, nec remiſſibiles, vt neque materia elemētaris humana, neq; forma eius, quæ eiuſdē anima eſt.

¶ Quibus ſic ſe habētibus,quæ ratio eſt ad probandum animæ æternitatem, oſtendere ipſam ſeruare naturam communem omnibus formis ſubſtātialibus, nō poſſe,ſcilicet, imminui eam eſſentialiter per morbum,aut ſenectutem? Certè eadem ratione magnetis & ferri & lapidis ac ignis, & quorumuis animatorum & inanimatorum formæ eſſent appellandæ æternæ. Et tandem quarumuis ſubſtantiarum corporalium formæ incorruptibiles fuiſſent. Omnes enim quanuis eſſe non definát per vltimū inſtans ſui eſſe, ꝙ inſtās trāſmutationis tribuitur poſteriori paſſioni, deſinunt tamē per primū inſtans nō eſſe, in tēpore antecedente illud inſtās, diſpoſitiōibus illis corruptis, quibus formæ, quæ abijciuntur, cōſeruabantur. Certè ſi ſeneſcētis magnetis vis trahendi ferrū labefactatur, non ſibi id accidit, ꝙ forma ſubſtantialis eiuſdem ſit remiſſa, ſed ꝙ diſpoſitiones (quibus illa vis intenſibilis & remiſſibilis exercetur) ſunt remiſſæ. Et quorumuis compoſitorum ſubſtantialium vires propter relatam cauſſam languent. O quā longi circuitus & inſcij ambages animæ ſeneſcentis propter cordis ſenium relatis bene intellectis tolluntur. Hac ergo ratione ſoluta, negata maio-

re,

re, vt falſa, velut oſtēſum eſt, ad alia ſoluendum tranſeamus.

¶Item vt ſolis lumen in aërem immiſſum perpetuum eſt, ratione tãtùm ſubiecti, cui ineſt, corruptibile: ita animæ accidere debet. Ipſa ergo ex ſua natura æterna erit, quia non ineſt corpori, vt accidens, velut lumē: cùm omne accidens poſterius corpore ſit, & anima non corpore poſterior, ſed prior ſit. Etiá quòd vniuerſa accidentia cum ſubiecto, cui inſunt, vnum per accidens & non per ſe conſtituunt, & ſic ex anima & corpore vnũ per accidens reſultaret, vt ex albedine & corpore albo, quod ſatis inſanum eſſet confiteri: vt faterentur, qui illam, vt lumen in eſſe corpori, dicerent.

¶Non miremini, ſi argumenta vlla adduco citra logices methodos exarata. Sic enim vt legitis, vel deterius, dictata ſũt à nõnullis authoribus, qui non ſe in doctè ſapere, exiſtimant. Ergo præfatum argumentum, negato antecedente, ſoluimus. Non enim lumen in aërē productũ perpetuum plus eſt, quã calor in igne aut aëre exiſtens. Capere enim non poſſum, vnde ſumptum ſit, lumen aëris eſſe ex natura ſua perpetuũ, & ꝙ mediũ corruptibile ſit cauſſa ſuæ corruptibilitatis: nullis non videntibus, ꝙ aëre eodem manente, inuariatoque viſo, per ſolis occaſum corrumpatur lumen aëris: quæ corruptio non aëri corruptibili tribui poteſt, ſed lumini ipſi, cuius natura talis eſt, vt à luce ſolari præſente pendeat in eſſe, ac conſeruari. Certè ignis calor incorruptibilis potius dicendus eſſet, quàm medij lumen. nam ſi frigiditas abeſſet, quanquam eiuſdem genitor non adeſſet, nunquam corumperetur. Et fortaſſis prope lunę concauũ ignis incorruptus à mundi initio inuenietur. Quæ enim corporea accidentia pendent in eſſe & conſeruari ab aliqua exteriori cauſſa, meritò nata corrũpi, & corruptibilia dicēda ſunt. vt lumen, & calor, vel frigus in ſubiectis contraria illis patienti bus, reliqua nõ adeò, vt calor in igne, aut frigiditas in aqua.

¶Tertiò omnibus compertum eſt, calamitoſa & proſpera ad mortuos pertinere: felices enim homines dicimus, non tantùm viuentes, ſed & vita functos, quibus filij, aut nepotes, ſeu alij propinqui proſperum aliquod præter ſpem euenit. Vt infelices infortunatoſque eos, quibus proles ſceleſta, aut vlla infortunia patiens contingit. Sed id verum eſſe non poſſet, ſi ſtatim à morte anima eſſe deſijſſet. nihil enim ſu-

ſupereſſet, quod capax felicitatis, aut miſeriæ dici poſſet. ergo animam permanere poſt obitũ fatẽdum eſt. Ariſtotelem enim primo Ethicorum. etiam vulgaris opinionis eſſe atteſtãtur eiuſdem ſcripta, cum capit. vndecimo. referat, mortuis aliquid attinere viuorum felicitates, & miſerias.

¶ Ratio hæc cùm nulli alio innitatur validiori cæmento, quã vulgi opinioni, pauci valoris eſt aduerſum phyſicum, qui tantùm rationibus naturalibus in alterutram partium ducitur.

Ariſtotelem certè crediſſe animas perpetuas fore, quicunque eiuſdem ſcripta rimatus fuit, tam moralia (vbi opinari poteſt, ob inſtitutionem rectè viuendi aſſertum ab eo fuiſſe) quàm naturalia, facile intelliget. Sed neque ob id credendum aliquid, quod ab ipſo teſtatum ſine ratione ſit. Cũ enim nos aliquando eius authoritate fruimur, & ſuis placitis noſtris ſententijs fauemus: non ꝙ ipſe dixerit, credendum eſſe iubemus, ſed quòd illud ſi à quouis inficiaretur, à nobis facillimè verùm eſſe oſtenderetur.

¶ Quarta. hominum portiones quaſdam eſſe diuinæ naturę, nõ paucæ functiones humanæ oſtẽdunt. Prudentia nempe eorum, qua futura præuident, & ingenij acumen, quo abdita naturæ callent. Et voluntatis imperiũ, per quod honeſta iniucũda turpibus mulcentibus præferunt, diuinitate participem mentem eſſe palàm oſtendunt. Et cùm Deus ipſe æternus ſit, rationi cõſonum erit, mẽtem portionem eiuſdem etiam æternam eſſe.

¶ Porrò nulli, qui teſtantur, mẽtem eſſe portiunculam Dei, explicitè proferre poſſũt quicquã, quod vero conſonum ſit. Nam aut Deum fingunt eſſe quantũ, & aliquam ſui partem mẽtem humanam eſſe credunt. Et ij, vt qui delirant, audiendi non ſũt. Aut putant, diuinam perfectionem eſſe aliquorum graduum finitorum, aut infinitorũ, & aliquem ex his gradibus eſſe humanam animã opinãtur. Et nõ minus delirium eſt. Quòd ſi ita eſſet, ſequeretur infinitè perfectam eſſe humanam mentem. Conſequentia patet. Quòd quiuis gradus cuiuſcunque qualitatis æquè perfectus eſt eſſentialiter, vt tota qualitas. Vnus quippe gradus caloris nõ perfectior nec imperfectior eſſentialiter eſt, quàm ſummus caloris gradus, et ſi entitatiuè perfectior ſit ſummus calor quàm vnus gradus, vt ignis pedalis eſſẽtialiter æquè perfectus eſt, vt vniuer

ſa

ſa ignis ſphera, etſi ipſa ſuperet pedalem ignem in multitudine formæ. Ad cuius ſimilitudinē mens humana, quę portio eſt diuinæ ex aduerſorum aſſertione, eſſentialiter æquè perfecta, vt diuina, futura erat. Sed diuina eſt infinitè perfecta, ergo humana, quod probare niſi ſumus. Et cū conſequens hoc ſit falſum, planum reſtat antecedens, ex quo, ſequitur, falſum eſſe: ideoq; antecedens illud negandum.

¶ Quinta. Quæcunque paſſiones linearum vnius ſpeciei demonſtrantur de certis lineis, eędem intelligūtur de quibuſuis illius ſpeciei. Vt conchoydes lineas ſēper approximari rectis, ac nunquam cum illis concurrere eadem ſcientia à me & à Nicomede earum inuentore ſcitur: (quanquam ſenſus, quo percipiūtur lineæ cōchoydes à me depictæ, diuerſus ſit à ſenſu, quo perceptæ fuerunt à Nicomede: nam illæ breuiores aut longiores his, quas ego pinxi, & in alia area papyrea vel lignea quàm iſtæ ſunt depictæ.) Sed idētitas illa ſcientiæ meæ & Nicomedis non aliunde ortum trahere potuit, quàm ab æternitate ſubiecti ſcientię, quod ſubiectum anima intellectiua eſt: ergo illa perpetua erit, quod probare aduerſus volebat.

¶ Hæc ratio iam inter Auguſtini rationes (quanquam alijs terminis) ducta, & ſoluta eſt. Non enim ſcientia mea eſt eadem numero cum Nicomedis ſcientia. Nam cū ſcientia actualis ſit modus habendi animæ talis aut talis, nō diſtinctus ab ipſa anima, vt animę diuerſę ſunt, ita & modi illi diſtincti erunt: dicūtur tamen idem non numero, ſed ſpecie. Et, vt ſæpius dixi in antecedentibus de animę intellectiuæ actibus loquens, non perpetua eſt paſſio illarum linearum conchoydarum, quas conſpiciebat Nicomedes. namque illarū paſſio ipſis deletis euanuit, vt ſubiectum eiuſdem perlituram, vel abraſionem aufertur. Cū enim æterna ſcientia aliqua humana eſſe dicitur, ſub conditione æterna eſſe credenda eſt, in hoc ſcilicet, ſēſu, Si tales lineæ fuerint, talis paſſio illis accidet. Si tale animal fuerit, tali definitione explicandū erit. Senſus quoque eiuſdem obiecti ſingularis idē ſpecie eſt in Sorte & Platone, numero tamen differens vtriuſque ſenſatio eſt. Tandem in forma ad argumentum reſpondendo, negatur maior pro parte illa, quæ aſſerit, eadem ſcientia paſſionem illam linearum cōchoydarum eſſe ſcitam.

¶ Solutis rationibus huius in-

no-

nominati authoris nonnullis, alias quoque, quas validiores eſſe exiſtimat, ſoluamus, & ſit ſexta, quæ ſequitur.

¶ Senſibilia, quæ tantùm potentia ſunt intelligibilia, reddi non poſſunt actu intelligibilia, niſi ab aliquo talia fiant, vt neque colores ſenſibiles ſunt, niſi à lumine tales reddantur. Sed hic, qui commutat ſenſibilia in actu intelligibilia, intellectus agẽs eſt, qui tantæ facultatis particeps eſſe, niſi æternus eſſet, non poſſet. ergo æternus intellectus noſter erit, qui ab anima nõ diſtinguitur.

¶ Hoc argumentũ innititur vetuſtæ opinioni de modo intelligendi, quæ ſatis in antecedentibus improbata col. 188. ſupereſt, ideo improbatione illa ſolutũ ſufficienter eſſe exiſtimans, de inepta ſimilitudine ſenſus & intellectus tãtũ agere vnico verbo volo, & huiuſmodi ſit. Quòd ſi putaſſet author relatæ rationis, quã Ariſtot. adſcribit, ſẽſilia obiecta omnia indigere aliquo, qđ actu ſẽſata ea efficiat, ꝙ videat colores ſine lumine nõ ſentiri, falſa proferet, cũ cæterorũ ſenſuũ obiecta auditus, tactus, & aliorũ, nõ hoc indigeãt. Si tamẽ hoc tãtũ viſui cõpetere credit, vt verũ eſt, cur nõ calluit, poſſe itelligibilia intelligi abſq; intellectu agente, vt reliqua ſenſata ſeipſis immutant citra lumen?

¶ Poſt has eſt eiuſdem, qui præcedẽtẽ cõpoſuit, ratio huiuſmodi, quã etiam Ariſtoteli tribuit, eſſeq; proximã demonſtrationi autumat. Intellectus agens perfectio eſt patientis, atq; omniũ eorũ, quæ ſunt in homine, imò perfectior ipſo patiente: cũ igitur patiẽs iã ſit ſeparabilis, agẽs inquã ipſe erit ſeparatus. In vnoquoq; enim entiũ genere, ĩ quo multa ſecundũ ordinẽ cõſtituũtur, quæ propter aliud, & ad cõſequentiã talia ſũt, neceſſariũ eſt ad vnũ, quod ſit per ſe tale, deuenire. Sed oſtẽſũ eſt omnia in homine quæ cognoſcunt, quodã ĩmortalitatis, ac diuinitatis genere participare. igitur oportet illud eſſe, quod per ſe tale ſit. Neq; verò eſt vlla perfectio maior patientis intellectus dignitate, quæ nõ ſit abſolutè immortalis: ille enim iã ſeparabilis eſſe conceditur. nec quicquam obſtare, quin ſeparetur, vtitur toto corpore, vt organo, quia nullã partẽ habet illius præcipuã, eſt enim abſolutus: quia tamẽ nec ſubſtantia quædam eſt: nec ſine corpore, tanquã obiecto intelligit, etſi natura propria ſit ĩmortalis, non poteſt à corpore ſeparari. Quam nam igitur maiorẽ agenti perfectionem dabimus,

vt intellectus hic nõ ſit verè immortalis: manifeſtũ eſt etiam, omnia illa ex hoc pendere, igitur hic ipſe per ſe talis erit, vel ex alio rurſuſpendet. ac ſi pendet, & ſubſtantia eſt, nihilominus æternus eſt. Quod enim ab æterno profluit, ſi ſubſtãtia ſit, ęternum eſt. Nã ſi lumẽ ſolis eſſet ſubſtãtia, ſicut eſt accidẽs, indubiè æternũ eſſet, perit tantũ quia ſubſtantia non eſt. At verò intellectũ eſſe ſubſtantiã declarat hoc quod mouet, & agit non tãquã inſtrumentũ. Si enim calor per ſe ageret, vtiq; eſſet ſubſtantia: ſed non calor agit, verũ calidũ. Eſt etiã homo abſolutũ animal, neque vllius exterioris indigẽs, quare itellectus ſuus per ſe talis eſt, & nõ alterius cauſſa. Hic autem agens quonã pacto, etiã ſi ab alio pendet intellectus agẽs, in noſtra hic erit poteſtate? Quare relinquitur, vt hæc ſubſtantia in nobis ſit, & immortalis. Poſt quæ verba conditor ſubdit. Hãc ob rationem, quæ certè ſi nõ eſt demonſtratiua, attamen omnibus argumentis, quæ in contrariũ ſunt adducta, validior, etiã ſimul ſumptis, longè eſt, ac pluſ quàm probabilis philoſophus quaſi gloriabundus toties repetit vbique tãti inuenti memor, mentem ſolam verè immortalem eſſe, ſolùm immarceſſibilẽ, extrinſecus venire, neq; vnquã mori.

¶ Quam rationem, ſi vt logicus breuis, & expeditus, cathegoriceque reſpondens abſoluerem, vnico verbo negando cõſequentiam, ac conſequentias, & etiam antecedentia nonnulla ex multis, quæ in illa ratione coacerrata ſunt, eſſet ſufficienter ſoluta. Neque haberet aduerſus, quo nos conuinceret, monſtrando ſuam rationem collectam eſſe, in tali aut tali modo, aut figura, cùm nulli methodo logicæ innitatur ipſa: & non tantũ quatuor terminis conſtet, verùm & innumeris, nulla debita connexione cõnexis. Verùm vt expreſſius defectũ rationis relatæ oſtẽdam, nonnulla ex his, quæ vt antecedentia aſſumit, & alia, quæ vt cõſequentia infert, ſigillatim examinare volo. Et primò illam priorẽ ſententiam, Intellectus agens perfectio eſt patientis, ac omniũ eorum, quæ ſunt in homine. Quam manifeſtè falſam eſſe, vt ab authore iſto intelligitur, oſtenditur. Nam hic putat duo realiter diſtincta eſſe, intellectum agentẽ, & patiẽtem, ſeu poſſibilem. Quæ fictiones & nugæ à nobis in antecedentibus ſufficienter ſunt improbatæ: oſtendentes animam ipſam rationalem vtroque nomine frui,

frui, prout diſtinctis modis eſſē di afficitur. Cōſequentia quoq; illa, intellectus paſſibilis ſeparabilis eſt, ergo agēs eſt ſeparatus. multis modis peccat. Primò, ꝙ nō video, qualiter hic ſcriptor potuit aptare nomēclaturā intellectus ſeparabilis entitati illi fictæ, appellatæ intellectus materialis ſeu poſſibilis. Si enim illa entitas non poſſet ſeparari, ex eiuſdē aſſertis: qualiter potuerit dici ſeparabilis, quę nunquā potuit in ſeparationis actū reduci, impoſſibile videtur docēte Ariſto. 2. phyſ. te. cō. 62. & 1. de cęlo tex. cō. 32. fruſtrà eſſe potentiā, quæ nō reducitur ad actū. Etiā demus ei illud figmētū, vt ſi verū eſſet, nominari poſſe ītellectū ſeparabilē eundē, quē paſſibilē nominamus, & quærā ab eo, vnde infertur aliud, quod ſubdit. ergo agens eſt ſeparatus? Nam quanquā eſſet maior perfectio illa, quā prior intellectus poſſibilis, non erat ob id augēda agētis intellectus perfectio in illud genus perfectionis, vt ſcilicet, eſſet ſeparatus, cū innumeræ aliæ eſſe poſſint pfectiōes, in quas aſcēdere citra ſeparationē poſſet.

¶ Miſſa hac fragili cōſequentia īprobari, etiā aliud, quod in eadē ratione ſubſumitur, falsū eſſe oſtēditur, putà, intellectū vti toto corpore, vt organo, quia nullā partē habeat, vt ille inquit pręcipuā ad intellectionis actus excercēdos. Nā ſi verū eſt, quod millies in hoc opere ex. 3. de anima Ariſto. adduximus, & experimēta teſtantur, eſſe certū, oportere intelligentē phantaſmata ſpeculari. nō pede, nec manus carpo, neque calcaneo verè dicere poterimus, intellectū vti ad intelligendū, ſed tantū cerebro, vbi viget facultas illa, qua abſentia abſtractiuè noſcuntur. Aliud quoque quod ſequitur, ꝙ omnia alia ex eo pendeant, ergo hic per ſe talis eſt, vel ab alio pendebit. etſi pendet, & ſubſtātia eſt, nihilominus æternus eſt. quod enī ab æterno profluit, ſi ſubſtantia ſit, æternū erit. nō parū cōfuſum eſt. Quid enī velit dicere verbis illis, omnia alia ex eo pēdere, nō exprimit. Solus enī Deus eſt, à quo omnia alia ex eo pendeant. Etiā illa vltima cōſequētia. ꝙ ſi pēdet, & ſubſtantia eſt, æternus erit, ꝙ ab æterno profluat. manifeſtè falſa eſt. quaſi non poſſet bruti ſubſtātia īmediatè pēdere à Deo (hoc enī videtur innuere hic author) & ꝙ illa paulatī decurſu ætatis vel morbo pereat, quod Deus nō velit eandē particulariter vlterius ſeruare, etiā immediatè ſeruādo ipſam, & non plus cōcurrēdo cū eadē, quā vt illæ & cætetę cauſſæ ſecundę ſo-

litæ ſunt conuenire in conſerua tionẽ alterius indiuidui eiuſdẽ ſpeciei, qui morti obnoxius ſit. Exemplúque illud de lumine, indoctiſſimũ eſt. Dicere enim, quòd ſi lumen ſolis eſſet ſubſtã tia, æternum eſſet: & quòd non pereat, niſi propter ſubiecti cor ruptionem, & quia ſubſtantia nõ ſit: falſum certè eſt, vt ſupra monſtraui. Reliquum quoque, quod dicit, oſtendi intellectum eſſe ſubſtantiam, per hoc quòd non agit vt inſtrumentum, mera ineptia eſt. Primò ꝙ non probat ipſum non agere vt inſtrumentũ. Secundò, ꝙ etſi probaſſet, illa ratione nõ comprobabatur intellectũ ſubſtantiam eſſe: cùm multa, quæ agũt, vt inſtrumenta, ſint ſubſtantiæ, vt fabrorũ omnia inſtrumẽta oſtendũt: & cõplura, quæ vt principalia efficiunt, ſint accidentia: & inter alia, vt exẽplo, quod ipſe adducit, improbetur. Calor exiſtẽs in aqua calida ſecundùm cõ plurium phyſicorũ opinionẽ, vt principale agens, & ſine aqua calefacit extrinſeca paſſa, & nõ vt inſtrumentũ, & neq; propter hoc dicitur nec eſt ſubſtantia. Vltimũ quoq; intolerabile eſt, putà, eſt homo abſolutum animal, neque vllius exterioris indigens, quare intellectus ſuus per ſe talis eſt. Et multa alia, quę infert, nulla debita connexione vllius bonæ conſequentiæ alligata. Si enim illa vllius valoris eſſet, etiã brutorũ animæ ſeparabiles forent, ꝙ abſoluta animalia ſint, vt homo. Tandem ratio hæc ſoluta, ac improbata, oſtendit non ob eam ſiſtendum eſſe in inquiſitione rationis demonſtrantis animæ perpetuitatẽ: cũ hęc nihil profecerit, quod faciã vt promiſi. Et ne tẽpus perdã, multas alias rationes prædicti authoris, quas trahere poſſem, omittam, cũ quæ recenſitę ſunt, exigui momenti eſſe oſtenderim. Neque quòd nonnullos defectus in huius docti viri ſcriptis reppererim, contemnendus eſt, cùm ſit vir ſatis ſtudioſus, & in vtraque lingua, Græca, ſcilicet, & Latina peritus, & in mathematicis doctus, & qui non oſcitãter medicinã profeſſus fuerit.

¶ Solutis rationibus huius innominati authoris, aggredior diſſoluere alterius illuſtris rationem quãdam, qua opinatur animæ immortalitatẽ demonſtrari. Illa erat huiuſmodi. Triplici cõditione liberatur anima ipſa à mortalitate, receptiõe, & actione, & agẽdi modo. Ex receptionis modo, ꝙ anima ſuſcipiendo omnia, quodãmodo ſit omnia: ex hoc, ꝙ ex intellectu, & re intelligibili fiat vnũ. Ex actione, quòd

quòd lumen intellectus abſtrahit, & illuminat, efficiatque, vt qui potẽtiæ intellectus dicitur, recipere poſſit omnia. Ex agendi modo, quòd non ſit addictus organo. Hoc vltimum ita eſſe, Græcorum authoritate & Arabum, etiã Alberti magni id cõſſentium atteſtatur. Ex relatis nempe authoribus nõnulli phãtaſiã, quæ organo corporeo coniuncta eſt, affirmant non eſſe neceſſariam ad animæ eſſe, ſed ad eam intellectualẽ naturam eſſe. Alij eam ſuperuacaneam eſſe, poſtquã omnia nouerit anima teſtantur. Alij in rebus naturalibus dignoſcendis tantùm phantaſiam poſci. Alij non ſimpliciter & per ſe requiri, ſed ex accidenti coniuncti corporis deſyderari. Fingũt enim quid, quod eſſe animæ natiuum & propriũ dicunt, cõiunctione eius ad corpus ſequeſtrata, ac poſt imaginãtur eandem corpori coniunctã, & gradus quoſdã cognitionis eius fingunt: quorum vltimum dicunt eiuſmodi eſſe, vt per eũ ſuperiori, & primo intellectui ſine vllo phãtaſmate copuletur anima, indeq; à corporeo organo operatione eius vendicant. Quod ſiue verũ aut falſum ſit, recipit citatus author in ſui fauorem, vt animã immortalem eſſe oſtendat, aliaſq; huius generis ſuaſiones adducit: ſed quòd nõ ſint maioris quã relatæ momenti, ideo eas trãſgredior, & ad ſoluendum hanc accingor, negando antecedens, putà vllo ex illis tribus modis concurrẽtibus in operationibus animæ, inferri ipſam eſſe immortalem. Nã primò ex modo receptionis ꝙ anima cũ ſuſcipiat omnia, fiat quodammodo omnia, minimè hoc probatur, ꝙ aduerſus negaret, ipſam recipere aliud quicquam, quã ſenſibilium ſpecies, vel phãtaſmatum affectionem interiorem. Ac quòd vt nõ dicitur medium recipiẽs ſpecies ſenſibiliũ cõuerti in ipſa ſenſibilia: ita nõ dicendam animam conuerſam in ea, quæ ſentit. Etiã quòd etſi id dicatur, metaphoricè dici intelligimus, & non quòd ita ſit. Tertiò, ꝙ nec exinde quid, quod ad immortalitatem conducat, ſequitur. Vnde enĩ elicitur, quia anima quodammodo in repreſentando æquiualet ſua obiecta, ideo illam perennẽ eſſe? Quartò, ꝙ hac ratione bruta dicendã eſſẽt habere animas æternas, cũ ex illius confeſſis ſentiãt, quòd niſi illa etiam ſuo modo vertantur in ſenſibilia, ſibi conuenire non poſſet ſentire. Quòd ex actione animæ aliquid valere credidit, etiã quàm parũ prodeſt, putà, ꝙ lumen intellectus agen-

..is abſtrahat, & illuminet, efficiatque, vt qui potentiæ intellectus dicitur, recipiat omnia. Hęc enim falſa ſunt, ortum ducentia ex ignorantia diſtinctionis intellectus agentis & poſſibilis, de quibus retrò non pauca diximus. Aliud vltimumque ex modo agendi ipſius animæ, ſcilicet, quòd non egeat ipſa corporeo organo ad actionem, nec etiã phantaſia, cõmentitia ſunt, à quibuſcũque ſint aſſerta Arabibus, ſeu Græcis authoribus. Experimenta enim oppoſitũ teſtantur. nullus enim vnquã quicquã intelligit, niſi prius aliqua notitia abſtractiua producta à phantaſmate ſit affectus, quod ſine corporeo organo fieri non poſſe, oſtenſum eſt. Hæc ſufficere exiſtimo ad ſoluendũ relatã rationẽ. Et ne vlterius detinear, ſoluẽdo, quæ tã exigui ſunt momenti rationes, & expediri valeã, vt mihi eas condere liceat, quas demonſtrare animę perennitatẽ reor, ideo in Chriſti redẽptoris nomine illud mittendo, id auſpicor.

¶ Exordium ſumere placet, ex quadã ratione, quã in fine co.35. operis huius promiſi me eliciturũ. Illa erat, ꝙ ſi bruta ſentirent, indiuiſibilẽ animam eſſent habitura: quod neceſſariò ſequi, demonſtratiuis rationibus oſtẽdi. Indeque vlterius eliciebã, ſi indiuiſibilem animam irrationalia haberent, ipſarum animas perpetuas futuras, quòd potior ratio, qua immortalitas animæ oſtẽditur, hinc originetur. Hoc ergo ita eſſe ĩ primis probemus, ac poſt alias rationes huic adiungamus, primitus explanando certis rationibus, ꝙ bruta non habeant indiuiſibilem animã.

¶ Si brutis vt hominibus indiuiſibilẽ animã conuenire vlli phyſici opinarentur, vel hoc mero placito ab eiſdẽ aſſereretur, aut vlla cõuicti ratione, id teſtarentur. Primũ phyſici non eſſet: illi enim nõ ad libitũ decreta edũt, & ſuo more ſcribũt, ſed rationibus impulſi, hoc, vel illud affirmant. Ergo ſi ſecundo cõceſſo, oſtendero, nullã inueniri rationẽ, nec experimentũ vllum, niſi quo animã brutalẽ quantã eſſe teſtemur, dein pro certo habendũ erit, irrationaliũ animas quãtas, interituiq; obnoxias eſſe. Et ꝙ nulla inueniatur ratio, qua affirmandũ ſit animã brutalẽ indiuiſibilẽ fore, ſic oſtendo. Inter illas, quas phyſici, qui hoc opinãtur, aſſignant, hæc pauci valoris vna eſt, conſpici ipſa bruta non mori, aliquibus eorundem mẽbris abſciſis, quarum partium animam, quæ informabat, non corruptã eſſe, vel ex hoc cõſtat, quòd

quòd brutum viuum maneat. Vnde non aliud dicendum poſſe videtur, niſi quòd deſiuerit brutalis anima, quæ in illa parte abſciſa erat, ibi adeſſe: & solũ adſit alijs viuentibus partibus: vt ſolemus dicere de animabus noſtris, quas fatemur per abſciſionem manus, aut pedis, cadauer pedis, aut manus deſtituiſſe, & adeſſe tantùm reliquo corpori, quòd noſtræ animæ ſint indiuiſibiles, & ſic tunc ſe habeant, vt angelus, qui præſens milliari leucæ, velit non adeſſe niſi dimidio, exiſtens vbicunque fuerit totus in toto, & totus in qualibet parte, vt anima rationalis.

¶ Sed quòd relata ratio non tantũ ſit exigui valoris, vt diximus, ſed nullius, probant corruptiones partium quorumuis quantorũ, reliquis portionibus manentibus: quod etiã brutalibus partibus accidere poſſe, neſcio quis proteruus inficiabitur. Vt enim experimenta docet, ignis pedalis quartam partem corrũpi poſſe, propter aquam frigidã & humidam irroratam, vel ob aliud infrigidans: cur quoque dicere non poterimus, portionẽ illam animalis, quæ abſcinditur, corrumpi, quia ex abſciſiõe priuato influxu cordis per arterias, iecoris per venas, & cerebri per neruos, illius partis diſpoſitiones, quibus illa portio animę brutalis aſſeruabatur, corruptæ ſint, citra fictionem indiuiſibilitatis animæ: & quòd reliquum animæ maneat informando reliquum corpus. Vt reliqua portio formæ ſtupæ non ignitæ ſupereſt informando materiam propriam, etſi alia portio ſtupę, quę flagrabat, eſſe ſtupa deſierit.

¶ Validior multò, quàm recenſita, eſt ratio alia, quæ ex euentibus innumeris viſis in brutis elici poſſet. Ratio hæc eſt, conſpici ſępiſſimè, quauis parte bruti pũcta, bruti pedes ſtatim moueri: quod ſic accidere non poſſe videtur, niſi eadem numero anima, quæ partem punctam informat, etiam crura bruti informaſſet. Vnde contingat, cùm idem numero totum ſit, quod pũctionem ſentiat, & motum exerceat ſtatim cùm pungitur animal, ipſum moueri. Vlteriuſque inferre liceat, brutalem animam indiuiſibilem eſſe. id enim eſt indiuiſibilem eſſe, quod totã cuiuis parti corporis adeſſe.

¶ Hoc argumentum iam ſuperius obiectum, & ſolutum eſt, per hoc, quòd vt non inconuenit, inducta certa qualitate à magnete in certam portionem ferri, totum ferrum propter continuitatem partium moueri verſus magnetem: ſic non incon-

uenire, neruoſis partibus bruti punctis, per cõtinuitatem inter illas & neruoſas partes cruriũ, cùm omnes à cerebro, vel dorſo oriãtur, reliquas moueri ex proprietate indita à natura illis partibus, vt cùm talis vnitatis ſolutio in parte neruoſa contigerit, taliter crurium neruos, cõſtituẽtes muſculos eorundem cruriũ, mouendos eſſe.

¶ Et ne vllus credat, hanc ſolutionem eſſe à me fictam, vt vitẽ argumenti vim, & non quòd ita res habeat, vt à me eſt aſſertum, experimenta proponam nõnulla, quibus manifeſtũ ſit, aliqua bruta, quæ neceſſariò omnes fateri teneantur, animabus quantis dotata eſſe, hoc habere, quòd ſi pungantur, ſtatim partes motrices quantumuis diſtantes à partibus punctis, moueant. Et ſit primus euentus, qui in colubris viſitur, quorum caudæ abſciſæ, moueri, ſi pungantur, cernuntur, vt ante abſciſionem mouebãtur, cùm caput, vel alia proxima capiti pars, etſi quammaximè à cauda diſtaſſet, pungeretur, vt Ariſto. primo de anima. textu. commenti. 67. referebat, inquiens. < Plantæ autem, & animalium multa diuiſa viuũt: & videntur eandem animã habere. > Quam eſſe quantam, ſtatim oſtendam. Secũdum ſit, quod ab eodem aſſeritur de inſectis animalibus primo de anima. textu. commen. 92. & duobus ſequentibus. id huiuſmodi eſt. < Videntur autem & plantæ deciſæ viuere, & animalium quædã inſectorũ tanquã eandẽ habentia animã ſpecie: & ſi nõ numero: vnaquæq; quidem partiũ ſenſum habet, & mouetur ſecundũ locum in quoddã tẽpus. Si autẽ non permanẽt partes abſciſæ, nullum inconueniens eſt, inſtrumenta enim non habent, quibus ſaluent propriã naturã. Sed nihilominus in vtraque partiũ omnes exiſtunt partes: & ſimilis ſpeciei ſunt adinuicẽ: & toti adinuicẽ quidẽ: ſicut, quæ non ſeparabiles ſunt. Tota autẽ anima tãquã indiuiſibili exiſtẽte. > Quaſi in his vltimis verbis Ariſtote. dixiſſet, in vtraque partiũ abſciſarũ omnes vires animæ inſecti ſunt (facultates enim animę partes animę appellat) & ſimilis ſpeciei ſunt adinuicẽ, & toti quoq;. vt formæ alię, quę nõ ſeparabiles ſunt à materia. ignis enim partes omnes mutuò eiuſdẽ ſpeciei ſũt, & toti igni ſpecie ſimiles. Tandẽ inquit totã animã horũ inſectorũ, ſimilẽ videri eſſe ĩdiuiſibili animę. Et ſupple, nõ eſt. Impoſſibile enĩ erat dicere omnino ſimilẽ eſſe indiuiſibili animæ: cũ parũ ſupra dixerat, par-

partes inſectorũ eandem ſpecie animã habere, numero tamẽ nõ eãdẽ. Nã rationalis anima, quæ indiuiſibilis eſt, ſic diuerſas partes humani corporis informat, vt eadẽ numero adſit illis diuerſis partibus, & ſit tota in toto, & tota ĩ qualibet parte, vbi expreſſe Ariſtoteles fatetur relata inſecta quantas animas habere: & tamen aliquibus partibus pũctis, alias diſtantes ſtatim moueri. In libro de iuuentute & ſenectute cap. primo. etiã teſtatur Ariſtoteles, ablato capite inſecta viuere. Et quod maius videtur, in libro eodẽ, & capite relato, detracto corde etiam viuere, & diu moueri teſtudines profert. Quę omnia ſi animã indiuiſibilẽ ipſa haberent, non poſſet illis cõtingere: vt etiam ſenſu priuari facile deducetur à quocunque, qui antecedentia de hoc negotio à nobis ſcripta ad vnguẽ conceperit. Et quanquam ex relatis poſſem elicere rationẽ vltra Ariſtotelis authoritatẽ annotatã, qua conſtaret animã prędictorũ animaliũ eſſe quantã, mittẽdũ videtur, vt quod Auguſtinus expertus eſt in vermiculo quodam ex huiuſmodi inſectis, ſcribã: quia illo experimento apertior erit brutalis animæ quantitas. Illud erat, quod in libro vnico de quãtitate animæ ipſe refert capit. 31. cuius verba, quę ſequũtur, ſunt. ❮ Cũ enim nuper in agro eſſemus Liguriæ: noſtri illi adoleſcentes, qui tunc mecum erant, ſtudiorũ ſuorũ gratia, animaduerterunt humi iacentes in opaco loco reptantem beſtiolam multipedem, longũ dicam quẽdam vermiculum, vulgo notus eſt. Hoc tamen quod dicam nũquã in eo expertus eram. Verſo nanque ſtylo, quẽ forte habebat vnus illorum, animal medium percuſſit, tum ambæ partes corporis ab illo vulnere in contraria diſceſſerunt, tanta pedum celeritate, ac nihilo imbecilliore niſu, quàm ſi duo huiuſcemodi animantia forent. Quo miraculo exterriti, cauſſæq; curioſi, ad nos vbi ſimul ego & Alpius cõſidebamus, alacriter viuẽtia fruſta illa detulerunt. Neque nos parũ commoti, ea currere in tabula quaqua verſum poterant, cernebamus: ac vnum eorũ ſtylo tactum cõtorquebat ſe ad doloris locum, nihil ſentiente alio, ac ſuos alibi motus peragente. Quid plura? Tentauimus quatenus id valeret, atq; vermiculũ: imò iam vermiculos in multas partes cõcidimus, ita omnes mouebantur, vt niſi à nobis illud factũ eſſet, & cõparerent vulnera recentia, totidem illos ſeparatim natos, ac ſibi quẽque vixiſſe cre-

crederemus. ➢ Et nequis putet, quæ à me dicenda ſunt, conformia futura Auguſtini decreto de re hac, ideo quam infra ſcripſit ſententiam tranſcribo. ≺ Primum illud dico, ſi maximè cauſſa lateat, cur in conciſione quorundam corporum illa contingant, non continuò nos hoc vno ita perturbari oportere, vt tam multa, quæ, ſuperius luce clariora tibi viſa ſunt, falſa eſſe arbitremur. Fieri enim poteſt, vt huius rei cauſſa nos lateat, quæ vel humanæ naturæ occulta eſt, vel ſi alicui homini cognita, nec iſte à nobis interrogari poſſit, aut etiam hoc ingenio ſimus, vt ſatiſfacere nobis interrogatus non poſſit. Nũquid nam ex eo quicquid ex cõtraria parte firmiſſimè didicimus, ac veriſſimum eſſe confitemur, labi nobis, atque extorqueri decet? Atqui ſi illa manent integra, quæ interrogatus certa & indubia eſſe reſpõdiſti, nihil eſt, quòd iſtum vermiculum pueriliter metuamus: quanquam viuacitatis & numeroſitatis eius cauſſam non valeamus afferre. Si enim apud te de aliquo fixũ immotumque conſtaret, quòd eſſet vir bonus, eumque in latronum conuiuio, quos perſequereris, deprehenderes, atque aliquo caſu antequam abs te interrogari poſſet, moreretur, quamlibet cauſſam putares potius illius cum ſceleratis coniunctionis atque conuiuij, etiam ſi te ſemper lateret, quàm ſcelus & ſocietatem. Cur ergo non cum tam multis argumentis ſuperius æditis, atque abs te firmiſſimè cõprobatis, planum tibi factũ ſit, non loco animam contineri, atque ob hoc nullius talis eſſe quãtitatis, qualem in corpore cernimus, aliquã ſuſpicaris eſſe cauſſam, cur nonnullum animal cõciſum in omnibus partibus viuat, non eam tamen quòd cum corpore anima cõcidi potuerit? Quã ſi reperire non poſſumus, nonne quærenda eſt potius vera, quàm falſa credenda? Deinde quæro abs te, vtrum putes in verbis noſtris aliud eſſe ipſum ſonum, aliud quod ſono ſignificatur? Ad. Ego vtrumque idem puto. Aug. Dic mihi ergo ſonus ipſe vnde procedat, cùm loqueris. Ad. Quis dubitet à me procedere. Auguſt. Abs te ergo ſol procedit, dum nominas ſolem. Ad. De ſono me, non de re ipſa interrogaſti. Aug. Aliud ergo ſonus eſt, aliud res quam ſignificat ſonus, tu autem vtrunque idem eſſe dixeras. Ad. Age iam concedo aliud eſſe ſignificantẽ ſonum, aliud rem quæ ſignificatur. Aug. Dic ergo vtrum poſſis

gna-

gnarus latinæ linguæ nominare in loquendo ſolem; ſi non intellectus ſolis præcederet ſonũ? Ad. Nullo modo poſſem. Aug. Quid antequam ipſum nomẽ de ore procedat, ſi volens id enuntiare aliquandiu te in ſilentio teneas, nonne in tua cogitatione manet, quod expreſſa voce alius auditurus eſt? Ad. Manifeſtum eſt. Augu. Quid cùm ipſe ſol tantæ ſit magnitudinis, num illa notio eius, quam cogitatione ante vocem tenes, aut longa, aut lata, aut quid eiuſmodi videri poteſt? Ad. Nullo modo. Augu. Age iam dic mihi, cùm ore ipſum nomen erumpit tuo, atque id ego audiens ſolem cogito, quem tu ante vocem & cum ipſa voce cogitaſti, & nunc fortaſſe ambo cogitamus, nonne tibi videtur nomen ipſum veluti accepiſſe abs te ſignificationem, quam ad me per aures deportaret? Ad. Videtur. Augu. Cùm ergo nomen ipſum ſono & ſignificatione conſtet, ſonus autem ad aures, ſignificatio ad mentẽ pertineat, nonne arbitraris in nomine velut in aliquo animante ſonum eſſe corpus, ſignificationem autẽ quaſi animam ſoni? Ad. Nihil mihi videtur ſimilius. Augu. Attende nunc. Vtrũ nominis ſonus per literas diuidi poſſit, cùm anima eius, id eſt, ſignificatio non poſſit? Si quidem ipſa eſt, quam paulò ante in noſtra cogitatione nec latam, nec longam reſpondiſti tibi videri. Ad. Prorſus aſſentior. Augu. Quid cùm per literas ſingulas ſonus ille diuiditur, videtur tibi ſignificationem illam retinere. Ad. Quomodo poſſunt ſingulæ literæ ſignificare quod nomen, quod ex his confectum ſit, ſignificat? Aug. At cùm perdita ſignificatione diſcerptus in literis ſonus eſt, num aliud putas eſſe factum, quàm dilaniato corpore diſceſſiſſe animam, & quaſi mortem quandam nominis contigiſſe. Ad. Non ſolùm aſſentior, ſed ita libenter, vt nihil me magis in hoc ſermone delectauerit. Augu. Si ergo ſatis perſpexiſti in hac ſimilitudine, quomodo poſſit diſſecto corpore anima non ſecari: accipe nunc, quomodo fruſta ipſa corporis, cùm anima ſecta non ſit, viuere poſſint. Iam enim conceſſiſti, & rectè, vt opinor, ſignificationem, quæ quaſi anima ſoni eſt, dum nomen editur, per ſeipſam nullo pacto diuidi poſſe, cùm ipſe ſonus, qui velut corpus eius eſt, poſſit. Sed ĩ ſolis nomine ita ſoni eſt facta diuiſio, vt nulla pars eius ſignificationẽ aliquam retineret. Itaque illas li-

literas dilacerato corpore nominis, táquàm ex anima membra, id eſt, ſignificatione carentia cõſyderabamus. Quamobrem ſi aliquod nomen inuenerimus, quod diuiſum queat etiam ſingulis partibus quidpiam ſignificare, concedas oportet, non omnimodam veluti mortem tali præciſione factam eſſe. Cùm tibi membra ſeparatim conſiderata quidlibet ſignificantia, & quaſi ſpirantia videbuntur. Ad. Cõcedam omnino, & vt iam id ipſum ſones flagito. Aug. Accipe. Nam dum viciniam ſolis attendo, de cuius nomine ſuperius egimus, lucifer mihi occurrit, qui profectò inter ſecũdam & tertiam ſyllabam ſciſus nonnihil priore parte ſignificat, cũ dicimus luci, & ideo in hoc plus quàm dimidio corpore nominis viuit. Extrema etiã pars habet animam. Nã cùm ferre aliquid iuberis, hanc audis. Quî enim poſſes obtẽperare, ſi quis tibi diceret, fer codicem, ſi nihil ſignificaret fer, quod cũ additur luci, lucifer ſonat, & ſignificat ſtellam. Cùm autem demitur, nõnihil ſignificat, & ob hoc quaſi retinet vitam. Cùm autẽ locus & tẽpus ſit quibus omnia quæ ſentiuntur, occupantur, vel potius quæ occupãt, quod oculis ſentimus per locum, quod auribus per tempus diuiditur. Vt enim vermiculus ille plus loci totus, quàm pars eius occupat, ita maiorem temporis moram tenet, cùm lucifer dicitur, quàm ſi luci tantummodo diceretur. Quare ſi hoc ſignificatione viuit in ea diminutione temporis, quæ diuiſo illo ſono facta eſt, cùm eadem ſignificatio diuiſa non ſit. non enim ipſa per tempus diſtẽdebatur, ſed ſonus: ita exiſtimandum eſt ſecto vermiculi corpore, quanquã in minore loco pars eo ipſo quo pars erat viueret, nõ omnino animã ſectam, neque loco minore, minorem eſſe factam, licet integri animantis membra omnia per maiorẽ locum porrecta ſimul poſſederit. non enim locũ ipſa, ſed corpus, quod ab eadem agebatur, tenebat, ſicut illa ſignificatio non diſtenta per tempus, omnes tamen nominis literas ſuas moras ac tempora poſſidẽtes, velut animauerat atque cõpleuerat. Ac ſimilitudine inter contentus ſis peto, qua te ſentio delectatum: quæ autem ſubtiliſſimè de hoc diſputari poſſunt, ita vt non ſimilitudinibus, quæ plærunque fallũt, ſed rebus ipſis ſatiſfiat, ne in pręſẽtia expectes. nam & concludendus eſt tam longus ſermo.

¶Hanc, quam audiſtis dubij hu-

huius ſolutionē ex Auguſtino, perquàm friuolá eſſe, nullus eſt, qui ignoret, cuius imbecillitatē paucis oſtēdā, ꝙ idem Auguſtinus in vltimis verbis citatis, etiā hoc confiteri, videatur. Quid enim ad reddendā cauſſam quo modo vermiculi quęuis pars ſecta viuebat, & mouebatur, attinebat vocē eſſe diuiſibilē in partes ſignificatiuas aut non, & ſignificationē eſſe ſimilē animæ? Quo enim modo ſignificatio vocis ad placitū inſtitutoris ſic vel aliter ſignificās, quid à ſe & ſuis partibus realiter diſtinctū, cōferenda erat animę, quæ naturaliter informat animatū corpus. Cū rebus enim naturalibus & anima indiuiſibili participibus collatio facienda erat, ſi ſufficienter oſtenſurus erat animæ vermis illius indiuiſibilitatem: quod efficere nequaquam valeret. Quia nō tantū falſum, ſed naturaliter impoſſibile eſt, bruti animā indiuiſibilē eſſe. Deceptus eſt enim in hoc diuus Auguſtinus, credens vt Plato omnibus animabus brutorum cōuenire indiuiſibilitatem, & angelorū ac dæmonum naturas corporeas eſſe. Nec mirādum. non enī (vt Eraſmus fatetur) fuit diuus Auguſtinus nutritus in Ariſtotelicis dogmatibus, vt in Platonicis. Etiā ꝙ vir ſanctiſſimus plus theologicis negotijs vacauit, quá phyſicis: atq; ī illis adeò profecit, vt tā multa, quāta eccleſia fatetur, illi debeamus: aut potius eius cōditori, à cuius perenni fonte tā abundantiſſimum flumē emanauit. Sed hoc miſſo, vt redeamus probare quantitatem animarū brutorum ex Ariſtotelis & Auguſtini experimentis.

¶ Notandū primò ex vtriuſque authoris aſſertis, illorū inſectorū, quorū partes abſciſæ viuunt, quálibet partē punctá contrahi, & moueri, vt quæ motu velit inferentē plagā vitare, vt totū ante inſciſionē, ſi feriebatur, efficere erat ſolitū, in vtroq; euentu contingente vnam partem pungi, aliaq;, putà pedes, ſtatī moueri. Quod ſi ratione indiuiſibilitatis animæ accidiſſet, non tantū confitendū erat totius vermis relati ab Auguſtino animā eſſe indiuiſibilē, ſed & cuiuſuis partis etiā animā non quantá eſſe, ꝙ experimētū quo in toto verme indiuiſibilitas animę aſſeuerabatur in parte etiā par erat. Sed ſi id cōfiteatur aliquis, nōne nō videt iſte, quāplurima impoſſibilia ſtatim ſequi? Primò ꝙ vel illæ animæ diuerſarū partiū vermiculi diuiſi eſſēt vna numero; aut diuerſæ: vt Petri anima diſtincta eſt à Iohannis anima. Si

diuer-

diuerſæ,ſequitur inciſionē tantùm ſufficere, vt multa ſimul cōtingant, quæ non niſi vi agentis naturalis in multo temporis ſpatio fieri ſunt ſolita, hoc eſt, eſſe cauſſam ſectionem, vt anima totius vermis deſinat informare vermis corpuſculum, cùm ſcilicet, ex diuiſione in æquas portiones, duæ animæ loco illius gignerentur. Nam nulla ratione poſſemus aſſeuerare in altera partium animam, quæ præfuit, manere, cùm non eſſet potior ratio cur magis in vna quàm in alia. Sed corruptio animæ illius vermiculi, & generatio aliarum non ſolet à natura fieri in tā exiguo tempore, vt eſt, quod inter abſcindendum vermem, ſolet pertranſiri: ergo, vt intuleram, multa contingent ex inciſione, quæ non niſi diutino tempore ſūt ſolita à natura fieri. Sed hoc leui inconueniente tranſgreſſo, ad alia impoſſibilia, quæ ſequūtur, tranſeo. Siue enim anima vermis maneat in altera partiū ſectarum ex tribus vel quatuor, ſiue non, ſequitur primò partes illas, quæ amiſerūt priorem animam, aliam eiuſdem ſpeciei acquiſiuiſſe ſtatim, vt prior eſt corrupta: & quòd habitibus præſētibus in materia non ceſſauerit motus, quod eſſe impoſſibile quis ignorat?

¶ Si, vt fugiat aliquis huius argumenti vim, dixerit, animas, quæ in partibus ſectis gignuntur, differre ſpecie à priore corrupta, primò incidet in hoc, quod quammaximè inconuenit, putà, quòd verum non ſit, maius & minus non variare ſpeciem. Conſequentia deducitur, diuiſa parte media vermis, quæ quaſi vniformis per totam eſt, in duas alias partes, quælibet partium non differet à ſuo toto in alio, quàm in magnitudine. Sed hæc, vt dixi, non teſtatur ſpecificam differentiā. Pygmæi enim quantumuis puſilli ſint, eiuſdem ſpeciei cū gigantibus ſunt, ergo illatum ſequitur. Secundò etiam aliud, quod nō minus incōuenit, ſequetur, eſſe inciſorē cauſſam, quòd ſtatim, vt ipſe īſcindit in tres vel quatuor portiones vermem, tres vel quatuor ſpiritales ſubſtantiæ gignātur. Conſequētia eſt nota, quòd animæ vermium ſi non quantæ ſunt, ſpiritalis naturæ dicendæ erunt: etſi illæ partes iterum ſecantur, etiam totidem animarū ſpiritaliū genitor dicendus erit ſector, quot ſectiones factæ fuerint. Quod, vt dixi, abſurdum eſt. Et ne tempus improbando huiuſmodi figmenta conſumā, aliud, quod dici poterat, improbemus, eſſe ſcilicet, animam,

quæ vniuerſas partes ſectas informat, vnam numero, vt nos dicimus, eſſe pedis hominis animam eandem numero cum brachij anima: quod abſurdum mendacium eſſe, vnica ratione oſtendo.

¶ Si anima eadem numero eſt in diuerſis partibus vermis ſecti, ſequetur ergo, quòd non tantũ pars vermis, quę pungitur, contrahenda, & mouenda eſſet, vt fugeret ab illatore plagæ: ſed etiam omnes aliæ contrahendæ & mouendæ eſſent. Conſequentia eſt nota, Si quia anima hominis eſt eadem numero in pede & manu, puncto pede, porrigitur ſtatim manus, vt aculeus extrahatur: & quia vermis anima (ex aduerſorum aſſertis) eſt eadem in pedibus, & reliquo corpore, ſi pungitur corpus, pedes eandem numero animam habentes, celeriter mouentur, vt fugiant pungentem: cur etiam ſimilitudine omnimoda ſeruata, ſi pungitur altera pars ſecta, alia etiam quantumuis diſtet, ſi eandem numero animam habet, non contrahetur, & fugiet? Sed hoc nunquam accidit, ſequitur ergo, non eſſe animam eãdem vtraque in parte, ſed diſtinctam. vt ligni partes diſtinctæ ſunt, & lapidis, & cæterorum quantorum. Aliud etiã impoſſibile ſequitur, aliquod idem numero, in diſtinctis, & nulla continuitate vnitis locis eſſe: quod niſi miraculo fiat, nullus aliter fieri poſſe, teſtatur. Et etiam à ſuprema vi, id fieri poſſe, non defuit, qui dubitauerit, aut, vt apertius loquar, qui negauerit.

¶ Sufficiant hæc ad manifeſtè probandum inſectorũ animas quantas, & diuiſionem patientes eſſe: & quòd vt hæc inſecta ante ſectionem, etſi animam diuiſibilem habent, aliquas partes mouent, alijs plagam ſuſtinentibus ratione continuitatis partium, vt ſupra dixi, quòd ſic quæcunque alia bruta etiam quantam animam habentia per illationem plagarum moueantur.

¶ Ex quibus omnibus etiam apertiſſimum manet dubium illud de vermiculi partibus ſectis viuẽtibus, & progredientibus: quod Auguſtinus ſeductus, & credens omnes animas indiuiſibiles eſſe, tantopere extollit. Paucis enim verbis abſolui iam poteſt, dicendo ob id diuerſas partes illas moueri, ꝙ habeat earum quælibet animã, etſi non eandẽ numero cũ anima totius, eandem tamen ſpecie: & quòd velut ignis tripedalis ſurſũ moueri cernitur, & in tres pedalitates

tes diuiſus etiam earum quælibet ſurſum repere conſpicitur, ita vermis tridigitalis mouetur, & ſectus in tres digitalitates,earum quæuis quoque agitur, & locum mutat.

¶ Intereſt tamen, ꝙ quia ignis eſt agens merè naturale,& vermis partes ſunt agentes vitales, illæ, & ſuæ partes ſolùm ſurſum repunt,quanquam alijs & alijs aëris medijs,hę vermiculi ſectiones per diuerſa media aguntur, & nonnunquam ſurſum,quandoque deorſum, prout vel ſpecies obiectorum impreſſæ in facultatibus proportionalibus noſtris ſenſitricibus inclinant, aut prout phantaſmata ſpecierum olim receptarum naturaliter in alium vel alium locum natæ ſūt mouere vermem.

¶ Sed ſupereſt dubia duo diſſoluere. Vnū eſt, ſi vermiculi partes ſectæ ex meis cōfeſſis ab ſpecie pręſentium,vel à phantaſmate aſſeruato mouentur: cur omnes partes verſus vnā loci differentiam non aguntur, & non in diuerſas, & omnino contrarias,vt Auguſtinus teſtatur expertum fuiſſe.

¶ Secundum, ſi phantaſmatibus aguntur partes ſectæ,qualiter verùm eſſe poſſit, partes abſciſas,& capite priuatas illis moueri.nam deeſſe videtur locus, vbi phantaſmata aſſeruentur,cū cerebrum eſſe hunc, ſupra diximus,ac probauimus, etiā deerit pars proportionalis noſtræ cognoſcēti abſtractiuè,propter cerebri defectum.

¶ Ad primum dubiū dicimus, quòd vt duæ muſcæ coniunctæ in diuerſas partes mouentur, ꝙ vel ſpecies, quæ inducuntur in vnam,in aliam non valeant induci, quia illa, quæ recipit ſpecies,obſtaculum eſt,ne in aliam inducantur, vel quòd phantaſmata alia ſi eis aguntur, in aliū locū inclinent magis vnā quā alteram. Sic duæ partes vermis ſecti,quæ tantùm numero vt duæ muſcę differunt,in diuerſas partes moueri videntur.

¶ Secundum dubium diſſoluimus per Ariſtotelis ſententiam. 3.de anima.tex.commen.56. & tex.commen.48. teſtantem in vtroque loco phantaſmatibus nonnunquam bruta moueri: & in primo citato contextu dicentem,illa irrationalia, quæ tantū ſenſu tactus participant,indeterminatam phantaſiam habere. vt per hoc ſignificet, quòd non illis brutis contingit, quod nobis, & animalibus perfectis: putà ſolùm certam particulam cerebri deputatam habere ad cuſtodienda phantaſmata, quæ in ipſa vel alia fiunt. Sed quòd inde-

determinatè ĩ quauis parte phã-taſmata fiant, & aſſeruentur, quod non tantùm illis, quæ ſolùm tactum habent, conuenire certum eſt; ſed & inſectis, & omnibus, quorum partes abſciſę viuunt, vt Ariſto. & Auguſtini experimenta teſtantur. mouentur nempè hæc à phantaſmatibus in particulis ſectis aſſeruatis, quando non à præſentibus obiectis, & prout accidit hoc aut illud phantaſma illã vel aliã partẽ ſectã occupare, ſic taliter aut aliter partiũ quælibet mouetur.

¶ Oſtenſum à me ſufficiẽter puto brutorum animas quantas eſſe, ideo rationem illam proſequor, qua hominũ animas perpetuas eſſe probabam, ex hoc, quòd indiuiſibiles ſint, totæ ſcilicet, in toto homine, & totæ in qualibet parte eiuſdem. Et hoc non aliter faciam, quàm rationem, quàm Ariſt. 2. de generatione animalium. cap. 3. tradidit, ſufficienter explicando, etiã quod deeſt (quod non parum eſt) addendo. Sententia huiuſmodi eſt. ≺ Quorũ enim principiorum actio eſt corporalis, hæc ſine corpore ineſſe non poſſe certum eſt. verbi gratia, ambulare ſine pedibus. itaque extrinſecus ea venire impoſſibile eſt. nec enim ipſa per ſe accidere poſſunt, cũ inſeparabilia ſint, nec cum corpore. ſemen enim excrementum alimenti mutati eſt. reſtat igitur, vt mens ſola extrinſecus accedat, eaque ſola diuina ſit. nihil enim eius cum actione communicat actio corporis. ≻ Idem, etſi ſub alijs verbis, primo de anima. tex. cõmẽ. 52. ſcripſerat, inquiens. ≺ Tanquam contingens ſit ſecundùm Pythagoricas fabulas quamlibet animam quodlibet corpus ingredi ſimul, itaque dicunt aliqui, ſicut ſiquis dicat Rhetoricam in fiſtulis ingredi. Oportet enim artem in organis, animã autẽ in corpore. Videtur enim vnumquodque propriam habere ſpeciem, & formam. ≻ Etiã ſecundo de anima tex. commẽ. 11. cùm dixit. ≺ Quòd quidem igitur non ſit anima ſeparabilis à corpore, aut partes quædam ipſius. Si partibilis apta nata eſt, non immanifeſtum eſt. quarundam enim actus partium ipſarum. at verò ſecundùm quaſdã nihil prohibet, propter id, ꝙ nullius corporis ſunt actus. ≻

¶ Vtq; facilius Ariſtotelis contextus ducti percipiantur, paucis verbis à me paraphraſticè explanabũtur, ac deinde ratio formabitur. Textus ergo ſecundi de generatione animalium. ca.

3.ſententia hæc erit. Quæcunq; principia quarumuis operationũ corporalium ſine corpore eſſe nullo modo poſſunt. Extrinſecus accedere impoſſibile eſt. Sed omniũ animarũ operatiões corporales ſunt, præterquã mẽtis, ergo ſola hæc extrinſecus accedet. Conſequẽtiæ bonitas nota eſt, vt infra oſtẽdetur. Maior exemplo & ratione probatur. Exẽplo, vt actus ambulationis ſine pedibus eſſe non valet, & cantionis ſine gutture. Ita nullus alius corporalis actus ſine corpore eſſe valebit. implicat enim eſſe actũ corporalem ſine corpore. Ratione, ꝙ nec principia hęc actionũ corporalium ſic prouenire intelligi poſſunt, vt ipſa & corpus ſeorſim accidãt, & poſt coniungantur, quòd fruſtra eſſet factũ principiũ corporalis actionis, ſi inſtrumentũ, putà corpus, quod principio illo mouendũ erat, nõ eſſet, & adeò ſimul corpori adeſſet, vt corpus mouere poſſet. Vt fruſtrà corpus organicum gignendum foret, ſi principium moturum defuiſſet. Nec etiã aliter, putà, vt ſimul in ſemine, ex quo animal fit, illa aduenient, cũ ſemen inartificioſum ſit, & nulli organicæ operationi cõforme, ꝙ ſit excremẽtũ, &, vt ſolet dici, ſuperfluũ in quanto alimẽti iã vltimò cocti, & tantũ ſufficiẽs, vt ex eo velut ex materia, vel ab eo, vt ab efficiente, principiũ corporalis actionis, & corpus ipſum oriãtur, & nõ vt in eo ambo formaliter maneãt. Minorẽ, in qua tota vis rationis cõſiſtit, Ariſtoteles nõ probauit, nec ego ad præſẽs probo, quia infra ſufficiẽter fulcietur. Trãſeamus ergo aliũ cõtextũ primi de anima. tex. cõm. 52. etiã per paraphraſin, quæ ſequitur, explicare. Tanquã poſſibile ſit, vt Pythagoras fabuloſè referebat, quãlibet animã quodlibet corpus ingredi valere, non intelligens hic, & qui cõſimilia fabulãtur, adeò abſurda dicere, vt ſi quis affirmaſſet Rhetoricã incluſã in fiſtulis, ipſas efficere ſonare, aut muſicã malleos informantẽ, eos mouere. expediunt enim diuerſis artibus diuerſa organa, vt diuerſę animę diſtincta corpora requirũt. Nẽpe Rhetorica poſcit vocis humanæ organa cõcinna, vt muſica hęc eadẽ, vel fiſtularũ, aut citharatũ. ſiue aliorũ muſicorũ inſtrumentorũ fabricã decentẽ, & leonis animã tales decẽt vngues & dẽtes, & cętera organa ad talẽ ſęuitiam exercendũ, & columbæ animã diuerſã corporis harmoniã decet, vt propriã mãſuetudinẽ exequatur. Et ne tẽpus conſumã explanando reliquũ contextũ planiſ-

ſimum

ſimum, ideo ad minorem ratio nis Ariſtot. roborandum accingor, quòd nedũ ille, ſed omnes quotquot ego legi authores hanc minimè probauêre. Prius tamen vos monẽdo, falſam fuiſſe correptionem contextus primi de anima modo à nobis explicití, quę in codicibus impreſſis per Iuntas anno præterito 1552. legitur, vbi loco Rhetoricæ, tectonicam tranſcriptũ eſt. vt velit dicere in fiſtulis tectonicam, id eſt, artem faciendi tecta ingredi, minimeque immorari improbando hanc tráſlationem placet, quòd notiſſima ſit ex noſtra expoſitione veritas antiqua, & falſitas præſens. Vt minoris ergo ſententia illuceſcat, quæ hæc erat, Sed omnium animarum operationes corporales ſunt, præterquã mentis, viſum mihi eſt illam apertiſſimè explicare, quòd non adeò perſpicua ſit, vt ab Ariſtotele ſine probatione linquẽda eſſet, cùm aduerſi proteruire poſſent, etiam mentis operationes corporales eſſe. Expedit tamen primitus bonam eſſe illam conſequentiam oſtendere, Si operationes alicuius formæ fiunt ſine corpore, cui inſunt, formam illam ſeiungibilem à proprio corpore eſſe, & manere ſine ille poſſe. Nam ſi hæc bona non eſt, incaſſum minoris veritas erit oſtenſa. Et imprimis q illatio imbecilla ſit, non leui ratione apparet. Accidentales formæ, quæ violenter in ſubiectis inductæ ſunt, vt caliditas in aqua, vel ferro, calefaciunt extrinſeca paſſa, non concurrentibus ad actionẽ aqua, nec ferro, quæ ſubiecta caloris ſunt, quòd illa potius frigiditatem quàm calorem produxiſſent: ergo vt in huiuſmodi euentibus opus illud ſine proprio corpore ſubiecto fit, cùm eſſe caliditas operans ſine corpore non valeat, ita etſi anima ſine corpore operaretur, nõ ob id affirmandum eſſet ſtatim ſequuturum ipſam ſine corpore perſiſtere poſſe.

¶ Hæc tamen in bonitatem conſequentiæ obiectio, cuidam falſę hypotheſi innititur, huic ſcilicet, quòd qualitates contrariæ conſeruationi alicuius ſubiecti operantur ſine ſubiecto. Quod etſi aliqui phyſicorum verum eſſe teſtentur, impoſſibile ita eſſe in præſens oſtendam.

¶ Quoduis eſſe principium eſt operationis pendentis ab illo, ſed eſſe diſpoſitionum inhærentium ſubiecto repugnanti pendet ab eſſe ſubiecti, cui inſunt, cùm accidentis eſſe ſit ineſſe, vt per hoc palàm intelligatur accidens nullum eſſe habere, quàm

quòd ex ſubiecto, cui ineſt, acquirit. vt Ariſto. 7. Topicorum. capi. 3. inquit. Et. 1. phyſici. text. commenti. 14. Et. 7. Metaphyſi. text. commen. 3. & . 12. Metaphyſi. text. commen. 3. & tex. commenti. 25. & plurimis alijs locis. Ergo de primo ad vltimum operatio accidentis inhærentis pendebit à ſubiecto corporeo, cui ineſt. Quod probare promiſeramus.

¶ Scio hác rationem, qua ſoluitur obiectio contra bonitatem conſequentiæ factæ, refringi poſſe, per hoc, quòd aduerſus teſtetur, verum eſſe acccidentales formas illud habere, quòd ſuum eſſe, & operari, habeant à ſubiecto, cui inſunt. Sed ſubſtantialibus formis id non competere eo modo vt accidentalibus. nam formæ miſtorum ſic inſunt elementis conſtituentibus miſta, vt eſſe earundem nõ poſſit pendere ab elementis, ꝙ elementa multò formis miſtorum imperfectiora non poſſint producere formas miſti, nec productas ab alia cauſſa conſeruare in eſſe, vt ſol lumen, & lux calorem à ſe producta conſeruant. ſol enim & lux multò perfectiora ſunt conſeruatis ab eiſdem, ideo conſeruare minus ſe perfecta poſſunt. Sed formarum miſti exiſtentia perfectior quàm elementorum, implicat pendere ab elementis. vt neque gigni ab eiſdem poteſt, vt ſupra iam oſtẽdimus in priore parte huius noſtri operis. Ex quo aduerſi inferent, animam rationalẽ poſſe efficere aliquas operationes, & ſuum eſſe non pendere à corpore, vt à conſeruante, vt diximus de miſti formis, & tamen non ob hoc dicendam rationalem animam ſeparabilem eſſe à corpore, & manere ſine corpore poſſe. vt neque miſtorum aliorum formæ ſeparabiles ſunt à proprio elementari ſubiecto, etſi à proprio ſubiecto ipſa non pendeant, vt diximus.

¶ Porrò quanquam aliqualem veriſimilitudinem præſeferat ratio relata, ad refringendam noſtram bonam illationem, re tamen oſtenſio nullius valoris eſt. Confitemur enim formas ſubſtantiales quantas miſtorum non pendere in eſſe nec cõſeruari à proprijs ſubiectis, eo modo, vt lux à ſole, aut ſpecies ab obiecto producente, aut accidentia à ſubſtantia ſubdita pendent, ſed alio peculiari & diſtincto à prędictis dici ortum trahentia à ſubiectis, ac ille eſt, de quo ſuprà cum agebamus de eductione formarum de potentia materię, diximus,

putà

puta dici aliquam formam pendere à materia tali diſpoſitione affecta: quia ſi taliter non eſſet diſpoſita, deeſſent illi inſtrumẽta, per quæ præcipuæ eiuſdem operationes exercerentur, partium, ſcilicet, amiſſarum reſtitutio. Nempè hæc eſt cauſſa, cur meritò refrigerato igne corrumpatur, quòd deſit illi caliditas tanta, quanta neceſſaria eſt, vt ignem ſimilem euaneſcenti gignat. Etiam ob id plantæ anima naturaliter ac rationabiliter amittitur, quia deſint illi diſpoſitiones, quibus ex alimento partes reſolutas reſtituere valeat. Et propter conſimilem rationem animalium forma ſenſitiua appellata (quòd organa proportionalia noſtris ſenſitiuis habeat, & non quia ſentiat) proprium corpus deſerit, & corrumpitur. Cùm enim à morbo, vel à cauſſa procatartica, ſiue à ſenectute diſpoſitiones amittuntur, quibus, quæ à corpore difflabantur per actionem natiui caloris, aſſueta erãt reſtitui, tunc anima brutalis corpus deſerit, aut proprius ipſa corrumpitur. Quòd ergo ob defectum prædictarum qualitatum corrumpantur formæ quãtæ, quæ in eſſe nõ pendent à ſubiectis, vt explicui, non infert ſimilitudinem in anima rationali, vt inde inferre liceat, etiam ſi ipſa non pendeat à corpore in operando poſſe corrumpi, diſpoſitionibus vitiatis. Nam hominibus non idem contingit, quod reliquis miſtis: ſic enim pars miſti difflatur & corrumpitur, vt cùm ipſius forma quanta ſit, etiam ſimul corrumpatur partis, quæ euaneſcit, forma, animæ rationali hoc minimè contingente. Sed quòd cũ quęuis pars humani corporis per actionem natiui caloris digeritur, & in halitum ſiue vaporem vertitur, anima informans non amittatur, ſed vel illi corporali parti adeſſe deſinat, & in cæteris, in quibus prius erat, perſiſtat, vel loco partis deperditæ, cui aderat, alteri de nouo diſpoſitę adeſſe incipiat. Quod ſic eſſe, vt nunc à me aſſeritur, etſi notiſſimum ſit, in ſequentibus rationibus apertius oſtendã. Quã ob cauſſam vt ipſa ſine corpore poteſt præcipuas operationes exequi: ſic ſine eodẽ poteſt manere, quia non ab eo pendet in eſſe & conſeruari, vt accidentia à ſubdita ſubſtãtia, nec eget ſubiecti diſpoſitiõibus, vt reſtituat partes amiſſas, quòd anima rationalis indiuiſibilis cùm ſit, vt demonſtrationibus in hoc opere probauimus, nullas partes habet, quas amittere poſſit. Vnde

conſequentię bonitas patet, minoris ergo veritatem oſtendo, putà, quòd ſine corpore quamplures operationes rationalis anima exequatur.

¶ Porrò humana anima non tãtùm intelligendi operationes ſine corpore efficit, verùm & ſentiendi: ſed relatæ ſunt complures, & præcipuę inter eas, quæ ab illa fiunt, ergo plures & præcipuæ rationalis animæ operationes ſine corpore, cui ineſt, ab eadem exercentur, quod minor aſſerebat. Conſequentiæ bonitas, & minoris veritas notiſſimæ ſunt. Maioris veritatem ergo probemus. Primò per hoc, quòd cùm oſtenſum in antecedentibus ſit, neceſſariò ſentiendo, vel intelligendo indiuiſibiliter animam operare, corpore quanto & diuiſibili vti, vt inſtrumento, nullo modo poterit. Quanquam enim ipſa in operationibus nutricationis, quæ tranſeuntes ſunt, & paſſa quanta poſcunt, corpore quanto vtatur, in his, de quibus agimus, impoſſibile eſt eo vti. Quia vel eo vtetur vt inſtrumẽto attingente operationem ſentiendi, aut intelligendi, aut vt non aſſequente has operationes. Si vt attingente, ſequitur ſtatim impoſſibile quoddam, minus perfectum puta quantum corpus poſſe attingere ſe perfectius, ſcilicet, modũ ſe habendi ſubſtantiæ ſpiritalis, ſenſatioñe nempe, & intellectioñe, talem modũ eſſe, oſtenſum eſt in antecedentibus, vbi probauimus, animam ſenſitiuam ſeipſã animaduertentem affectam ſpeciebus dici ſentientem, & intellectiuæ differentiam ab hac oſtendimus. Verùm ſi teſtetur aduerſus animam rationalem vti corpore vt inſtrumento non aſſequente operationem, iam ex ſuis verbis palàm elicietur ſine eodem eſſe poſſe. Quę enim huiuſmodi ſunt, nullo modo requiruntur ad eſſe operantis. Medium enim illuſtratum, etſi requiratur, vt coloris ſpeciem ſuſcipiat, non requiritur, vt color ſit. Quantumuis enim tenebroſum medium ſit, color in ſubiecto cui ineſt, perſiſtit, vt ſapor in re ſaporoſa, quanuis lingua ſui ſpecies non ſuſciperet. Et ſic de alijs medijs aliorũ ſenſibilium opinandum.

¶ Scio ſtatim, vt hæc à quouis legantur, obijciendum aduerſus me rationem hanc, Impoſſibile eſſe humanam animam non vti corpore, & eius diſpoſitionibus vt inſtrumento attingente operationes ſentiendi & intelligendi, euentibus docentibus ad corneæ tunicę denſita-

ſitatem iuſto maiorem viſionē deperdi, aut vitiari, vt ad vueæ foramen apertius, & ad aliarū particularum conſtituentium oculum læſionem multa ſymptomata accidere, vt quoque ad cerebri immodicam caliditatē & ſiccitatem certa deliria oriri, vt ad ſuperfluam frigiditatem & ſiccitatem alia: quæ omnia minimè contigiſſent, niſi huiuſmodi diſpoſitionibus corporalibus attingētibus operationes anima vteretur. Si enim illæ nō attigiſſent operationes animæ, non eſſet, vt quid vitiarentur ipſæ, ob vitium corporalium diſpoſitionum.

¶ Non adeò leuis eſt hæc obiectio, vt ea non ſit fermè conuictus Galenus teſtari, temperiē cerebri, eſſe mentem ipſam: qui facilius confiteretur, diſpoſitiones corporeas attingere operationes ſentiendi & intelligendi. Sed quāquam adeò indoctè Galenus hoc ſenſerit, nos veritatem paucis illuſtrabimus. Primò oſtendendo, quàm leui cauillo decepti ſint, qui prædictis irretiuntur. ſecūdò mōſtrando, qualiter verū ſit, quod nos aſſeruimus. Certè ſi ratio, qua decipiūtur, vllius eſſet valoris, nō tātùm intrinſecis corporeis diſpoſitionibus vti animam vt inſtrumentis attingentibus ſenſationem & intellectionem dicturi erāt, ſed & extrinſecis, putà, medij decentibus & indecentibus affectibus. Porro ſi aër ex lucido tenebroſus redditur, viſio obiecti diſtantioris omnino aufertur, & propinquioris vitiatur, etiā ſi ſenibus perſpecilla, quæ decent, coram oculis admouentur, ea ipſi vident, quæ prius nō cernebant, etſi alia non conuenientia, aut nulla approximantur, ipſi non conſpiciunt, multa quæ cùm iuuenes erant, cernere erant ſoliti. Ergo ex aſſertis ab aduerſis medium illuſtratum & perſpecilla dicenda eſſent inſtrumenta attingentia operationes ſentiendi: ſed id eſt abſurdū, ergo & antecedens, ex quo illatum illud eſt.

¶ Secundò ſentiendi & intelligendi operationes immanentes ſunt. Sed in his nulla humana forma vtitur proprijs diſpoſitionibus, cùm potius ab exterioribus ſenſatis, & intellectis, ſenſationes fieri dicantur ab illis, qui putant eſſe has actiones quid diſtinctum ab anima, quàm ab eadem. Ergo ſi in his, quę ſunt pręcipuæ ipſa non operatur corporeis diſpoſitionibus vt inſtrumēto prærequiſito ad illas actiones, ſequitur intentum.

¶ Parum nempe conferet ad ralatam ſoluendum rationem, di-

cere, quòd etſi ipſa anima non indigeat prędictis corporeis diſpoſitionibus ad ſenſationes & intellectiones exercendas, ipſa obiecta ſenſibilia & intelligibilia eiſdem egere, indeque inferri ſine corpore actus relatos fieri non poſſe: nam iam in antecedentibus ſufficienter probauimus ſenſibilia obiecta nec intelligibilia ſenſationes, nec intellectiones ſe perfectiores poſſe producere. Puto primæ rationis adductæ bonitatem conſequentiæ, & maiorem, ac minorem ſufficienter eſſe probatas, ideo nos opinãtes hac ſcopũ attigiſſe, ad nõnulla, quæ ex relatis dubia ſe offerre poſſunt, explanandum præparor.

¶Primumq; ſit. Si, vt ego ſum opinatus, rationalis anima corpore non eget, vt inſtrumento, quo ſẽtiat, aut intelligat, in quẽ vſum deſeruiat illud ſibi. Secũdò. Si verũ eſſet relatum à me, ſequi videtur, ſemper animam intellecturam non tantùm ſe, ſed & extrinſeca intelligibilia, cuius oppoſitum euentus docent.

¶Primum ergo dubium quodam ſimili, vt apertius res intelligatur, diſſoluamus. Fingenda quippe eſt rationalis anima informans corpus, eſſe hominẽ incluſum in carcere quodam, nõ alijs parietibus circunſeptum, quàm reticulo quodã quatuor in locis mutuò propinquis vitrinis quibuſdam etiam vltra rete obſitum: qui homo ſemper ſopore quodam correptus eſſet, niſi tunc cùm vel reticulum ſenſibiliter percutitur, aut per feneſtras illas vitrinarum, cùm pellucidę ſunt, aliquod obiectum viſibile per vnã, aut audibile per alteram, ſeu guſtabile per aliã, vel odorabile per reliquam, ſui ſpecies inducit, vel cùm quædã mobiles imagunculæ, certã partem incluſam intra relatum ſeptum afficiũt: tunc enim expergectus, excitatusque, aut intuitiuè retis plagas ſentit, vel colores, ſiue luces, per vnam vitrinarum videt, aut ſapores per aliã, vel odores aut ſonos per reſiduas, aut abſtractiuè ab imagũculis percuſſa particula aliquod relatorum obiectorum cognoſcit, ſepto, quo erat circumualatus, neque exterioribus afficientibus obiectis non aliter ad ſenſationẽ concurrentibus, quàm qui excitat hominem dormientem, dicitur cognitionis & intellectionis eiuſdem cauſſa: non quidem efficiens, ſed ſine qua ſenſatio illa facta non eſſet. Quãquam alia poſſet, putà ſi parum ante, aut poſt ab alio fuiſſet homo ille excitatus, percipere, quę tunc

tunc offerrentur, valeret: quæ forſã diuerſa eſſent ab illis, quæ poſt aliam excitationem cogno uerat, ſolo homine, qui dormie bat, exiſtente, ſuorum actuum ſentiendi & intelligendi vero productore. Nihil mihi ſe obtu lit, quo plus illuſtrarē ea, quæ e-uidētibus rationibus de anima probaueram, quàm exemplo re cenſito. Anima enim incluſa eſt intra corpus, quod informat, & penetratiuè cum eo exiſtit, quæ reticulo ſenſu tactus ſepiri merito dicitur, cùm cutis eodē particeps totum ambiat corpus, circũeatque. Quatuor quoque vitrinis ſepitur, putà oculis, aurium & narium hiatibus, ac oris parte, qua deguſtamus. Quę omnia pellucida eſſe oportet, id eſt, decenter affecta, vt propria obiecta percipiat anima. Quo dubium primum diſſoluitur. Cùm enim quæritur, in quem vſum deſeruiat corpus animæ, ſi nec ad ſenſationem, nec intellectionem producendum concurrat ipſum? Reſpondendum eſt, vt ſcilicet, excitet eandem, quę dum corpus hoc corruptibile informat, nullam rem extrinſecam, nec intrinſecam percipere valet, niſi prius tactus, aut alter ex quatuor recenſitis ſenſibus, vel particula interior, qua affecta abſtractiuè noſcimus, alteretur, relatis organis, vt decet, permanentibus diſpoſitis. Tandem vt ſimilitudo in totũ procedat, dicamus, quòd vt homo, quem fingebam, etſi ita creatus eſſet, vt incluſus relato carcere ſentire non valeret, niſi per modum dictum, & corrupto carcere ſtatim in totum expergiſceretur: ita affirmare tenemur, animam, dum viuimus, nihil percipere, niſi prius corpus afficiatur, ac poſtea aliter cognoſcere poſſe.

¶ Sed ne vllus putet, hæc à me ficta eſſe, & nulla probatione inniti, omnia ſufficienter eſſe in antecedentibus demonſtrata, & nonnulla in ſubſequentibus, in præſentiarum oſtendam. Primò oſtenſum ſupereſt, cùm de modo, quo ſentimus, egimus, ſẽſationem tantùm gigni ab anima poſt affectionem ab obiecto factam, & intellectionem hanc vel corpoream alterationem à phantaſmate effectã, prærequirere. Quo patet ipſam animam ſimillimam in hoc eſſe ficto illi homini in carcere relato incluſo. Vt enim ille excitatur per impulſus in rete factos, aut per affectionem vitrinarũ, vel quòd ab imagunculis decreta pars interior afficitur: ita humana anima ab obiectis tactus, vel aliorũ quatuor ſenſuum, aut à phan-

 taſma-

taſmatibus excitari dici poteſt, cùm ipſa tunc taliter ſe habeat, ſentiens aut intelligens appellata, qualiter prius nõ ſe habebat. Et vt homo ille fictus ſine corpore, quo ſepitur, eſt, & ab eo non dependet in eſſe, quanquam ex pacto operationes ſentiendi & intelligendi efficere non valeat, niſi corpus ſepiens afficiatur: ſic anima ſine corpore perſiſtere poſſe, dicẽda neceſſariò eſt. Quãuis ſi illud non alteretur, ipſa nequaquam ſentiet, nec intelliget ex naturæ pacto dum illud informat. Impoſſibile enim reputandum eſt, aliquid non poſſe ſolùm & ſine alio permanere, quo non indiget, vt ſit, nec vt operetur, niſi vt excitetur. Corpus enim, vt in prioribus agentes de eductione formarũ ſcripſimus, deſeruit animæ ſentienti & intelligenti, vt inſtrumentũ per quod anima afficitur, ad affectionem enim illius ipſa informans etiam afficitur, & non eo vtitur, vt inſtrumento, quo ſentiat, aut intelligat, vt probatum reſtat. Quia quãtum corpus attingere non valeat ſenſationem, nec intellectionem nõ quantas, ſed velut dixi, vt medium, & ad cuius affectionem anima afficiatur deſeruiat corpus. Neq; qualiſcunque affectio ſufficiens eſt immutare animam, ſed illa, quę ſit in organo, vt decet, diſpoſito. Vt neque quæuis aëris diſpoſitio ſufficiẽs eſt ſuſcipere ſpecies coloris, ſed tantùm illa, qua aër actu diaphanus per lumen reddactus eſt. Hæc ſufficere vt primũ ſoluatur dubium exiſtimo. Secundum ergo illuſtremus.

❡ Quod pro parte ex dictis ſolutum eſt. Aſſignauimus enim cauſſam, quare extrinſeca non ſentiantur, niſi dum corpus afficitur. Sed quid ſit in cauſſa, cur anima ſeipſam non intelligat, quæ ſibi præſens ſemper eſt, (quod etiam ſciſcitabamur. Et Ariſtote. 3. de anima text. commen. 16. dubitauerat, & non ſoluerat, nec ego, differens vſque in hunc locum explicui) nobis in præſens diſſoluere incumbit. Supponẽdo id, quod omnibus notum eſt. nam quiuis dicendorum teſtis, vt inquiunt, oculatus eſſe poterit, putà, neminem dormientem, aut nihil meditantẽ ſe eſſe cognoſcere: neque etiã excitatus, & qui alicui alteri rei eſt intentus, ſed quòd tantùm ille ſeipſum cognoſcit, qui ſe noſcere vult. Qui euentus teſtatur, & dilucidè probat, ꝙ quanquam anima ſibi præſens ſemper ſit, nõ ſe ſibi ſic repreſentat, vt color oculo excitato & aperto, præſens, aut calor tactui diſpoſito proximè aſſiſtens, quibus

bus facultatibus & alijs non licet obiecta præſentia non noſcere, ſed aliter, vt ſcilicet, liset homini intueri hoc, & oculum verſus intuendum vertere, & non conſpicere illud, & oculos ab illo auertere. Differunt quippe iſtæ facultates ſenſitrices ab anima penes hoc, quòd illis liceat non percipere, quæ minimè cognoſcere volunt, ſeipſas auertẽdo ab obiectis non percipiẽdis, anima hoc efficere non valente, quòd ipſa ſit noſcens, & nota, vnde non ipſa à ſe auertere poteſt: ſed quòd non ſe cognoſcere oriatur à libertate, qua creata fuit, quæ tanta eſt, vt liceat illi alia meditari, ſui cognitionem poſthabendo. Nec immeritò, quia ſi ſemper eſſet intellectura, cùm finitæ facultatis ſit, ab omni alia cognitione priuaretur, illi incumbendo. Porrò hæc omnia ſic ſe habere, vt à me ſũt aſſerta, ac nulla probatione præter euentus egere, quiuis hominum conſcius eſt. Quæ quãuis ita habeãt, vt relata ſunt, ſupereſt vnum non exiguum dubiũ ex dictis reſultans diſcutere. Id eſt.

¶ Vtrum cùm anima ſe eſſe cognoſcit, ſe intuitiuè cognoſcat. Nam qui eam ſe intuitiuè noſcere teſtatus fuerit, videtur aduerſam ſibi habere rationem ſuperius exaratam, cur non ſemper ſe noſcat, cùm rebus exterioribus intuitiuè cognitis, id contingat: quòd ſi ſemel noſcũtur, ſemper noſcantur, facultate & obiecto cognito inuariatis permanentibus. Hanc certè quæſtionem Gregorius Ariminenſis. primo ſententiarum. diſtin. 3. quæſtione. 2. diſcutit. vbi ſententiam Auguſtini. 14. de trinitate. adducit, quæ teſtatur eidẽ incompertum eſſe, cur anima ſibi ſemper preſens nõ ſe ſemper noſcat. Quo in loco Gregorius dicit, quòd velut in memoria multæ ſpecies, & omnes æquè præſentes ſunt, non tamen omnes ab anima noſcuntur, vt Auguſti. referebat. 11. de Trinitate. ita animæ rationali accidere. Quam collationem iniquã eſſe vel ex hoc conſtat, quòd falſũ ſupponat, putà, phantaſmata eſſe accidẽtia inhærentia memoriæ: cùm ſi talia eſſent, aut ſemper ſentienda, aut nunquã cognoſcenda forent. Etiam ex alio, quod relato plus cõuincit, à nobis inuitis multa abſtractiuè cognoſci, vt ſuperius probauimus, cùm de phantaſmatis egimus: quæ accidere non valerent, ſi phantaſmata eſſent ſpecies inherẽtes memoriæ. Et hoc miſſo, & ſuppoſito animam intuitiuè ſe noſcere, vt ſufficienter di-

diſtinctione relata Gregorius oſtendit. Cauſſam euentus huius, cur ſcilicet, non ſe ſemper anima intelligat, inueſtigemus: quæ ex aſſertis non difficulter concipietur. Porrò ſi memores eſtis eorum, quæ parum ſupra legiſtis, anima dum corpus hoc corruptibile informat, nihil percipit, niſi ab extrinſecis obiectis exterius, vel à phantaſmatis interius afficiatur ad affectionem organorum exteriorũ aut interiorum, aliâs nẽpe ſemper ſopitam, & veluti ſomno oppreſſam eſſe euentus docent. Nullam nempe aliam probationem poſſe adduci in huiuſmodi de anima negotijs, niſi, quam quiuis de ſuis actibus experitur, Ariſtoteles in procemio primi de anima teſtatus eſt. Si ergo res ita habet, vt eſt à me aſſertum, animam ipſam ſeipſam noſcere non poſſe, niſi prius ab altero relatorum, ſcilicet, obiecto extrinſeco, vel phãtaſmate afficiatur, certum erit, ꝙ ab his affecta anima aliquid intuitiuè vel abſtractiuè cognitura eſt. Vnde notio aliqua rei extrinſecę pręceſſura neceſſariò erit cognitionem animæ ſeipſã noſcentis. Conſequentia hæc ſatis nota eſt. Hincque vlterius etiam ſequetur, ſi hæc præceſſura eſt, non in aliũ vſum deſeruire valebit, quàm, vt vel ſit quoddã antecedẽs cognitum, ex quo anima poſt eliciat conſequens, ſcilicet, quòd ipſa ſeipſã noſcit, ſic procedendo, Noſco me aliquid noſcere, & quicquid noſcit eſt, ergo ego ſum. In quo conſequente ipſe intellectus, qui anima intellectiua etiam appellatur, intuitiuè noſcit ſe, toto tempore, quo ſe vult & poteſt noſcere, velut anima ipſa, vt dixi, experrecta, excitataq; ab afficientibus extrinſecè vel intrinſecè ſeipſam eſſe citra diſcurſum teſtetur. quod etiam, ſe intuitiuè noſcere dicitur, & eſt. Hæc tandẽ cauſſa ſufficiens ſit cognitionis intuitiuè animæ ſe noſcentis aliquando, & ſe non concipientis aliâs. Quæ cognitio diſſimillima aliquo modo eſt notionibus exteriorum ſenſibilium. nam illa ſemel nota, ſemper intuitiuè noſcerentur, ſi in æternum obiectum & potentia inuariata manerẽt. Hęc, puta anima, ſemper ſibi præſens, non ſe ſemper noſcit, quia indiget ex naturæ pacto pro ſtatu iſto excitatore, & voluntatis imperio vt ſe noſcat. Et euentus huius nulla alia illuſtrior nec magis imediata cauſa reddi, quàm præſens, poteſt. Adeò enim quæcunq; dixi, perſpicua ſunt noſcentibus ſignificationes vocum, quas ſcripſi, vt hæc,

hæc, Omnis ignis eſt calidus, ac ſic immediata, & nullam aliam proximiorem cauſſam poſcentia, vt hæc, Ignis calefacit, quia calore affectus eſt. Nō enim minus euidentes ſunt res, quas de noſtris actibus experimur, quã illæ, quæ de extrinſecis rebus habētur. In ſumma ergo ratio hęc, qua animæ æternitas probata fuit, ex maiore, & minore, & cōſequente conſtans, valida, ac irrefragabilis reſtat: cùm tã maior, quàm minor, quàm bonitas conſequentię probatę palàm ſuperſint. Si enim ſimilitudines nonnullæ, & lōgiuſculi ſermones propoſiti ſunt, plus vt veritas clarior euaderet, quàm vt negotium differrem, exarata à me fuêre. Hac ergo ratione miſſa, aliam dictare incipio, qua planius demonſtrari animæ æternitatem reor.

¶ Certè nullas alias magis à veritate deuiare opiniōes exiſtimo, quã linquentes ea, quæ ſenſibus ſubiacēt, & nullã naturalē repugnantiã includunt, et ſi talia ſint qualia cōſpiciũtur, vt inquirant, quę tantũ finguntur, & an ſic ſe habeant, vt referũtur, difficulter ſciri poſſit. In ſanientium enim eſſe reor fingere in homine eſſe tot entitates realiter diſtinctas, quot prædicantur de eo, in eo quod quid, putà, eſſe in illo ſubſtantiam, & corpus, ac animal, quidditates differētes, quòd homo predicetur de ſubſtantia, & corporę, & animali, in eo quod quid, vt vocibus Ariſtot. vtar, valentes hominis ſubſtantiam vnico verbo abſoluere, dicēdo, hác ex miſto corpore, & anima conſtare, citra vllam aliam phyſicã aut metaphyſicam entitatum compoſitionem. Etiam ratiōes illas meras nugas eſſe reor, quæ quibuſdam vanis figmentis, & chimæricis fictionibus innituntur. Si enim à brutis ſenſum auferendum exiſtimaui, non id feci, ꝙ cupiamus noua commentari, ſiue talia eſſent, vt ego refferrem, ſiue non, ſed quod rationibus demonſtratiuis impulſus coactus ſum, id aſſeuerare, quod apparētiæ aduerſari videbatur, etſi veræ exiſtentiæ minimè cōtrariaretur, imò quammaximè conforme foret, vt, qui præterita calluit, cognouit. Hæc nempe propono, non incaſſum, ſed vt omnes intelligant rationem à me ducendam ad animæ immortalitatem oſtendēdum fulciendam eſſe, quibuſdam adeò apparentibus rebus, vt nullus has negare valeat, propter ſui euidentiam, quanuis ſibi probatũ eſſe nonnulli non credent eo argumēto, quod diſſoluere non poterint, propter rationis fami-

liari-

liaritatẽ. Quã contẽnendã prima fronte exiſtimabunt, donec altius rimati, eiuſdẽ vim concipiãt indiſſolubilem eſſe, ac quẽ cunque quantumuis proteruũ manus ſupplices eidem daturũ.

¶ Ratioq́; huiuſmodi ſit. Quæcunque forma poteſt ſubiectũ, quod informat, relinquere, & aliud nouum acquirere, poterit vtrunque deſerere, & ſola eſſe: ſed anima rationalis eſt huiuſmodi, ergo ipſa per ſe & ſine corpore informato perſiſtere valebit. Vlterius, ſine corpore durare poteſt, & eo exuto, derelictóque, non eſt amplius, qui eã extrinſecè poſſit afficere, nec vllũ intrinſecum principium habet, quo corrumpatur, ergo æterna erit. Quod nobis probandum incumbebat. Duæ hę conſequẽtiæ vltimæ, manifeſtè bonæ ſũt. Antecedentem ergo illationẽ, quæ in maiore includitur, bonã eſſe probemus. Illa erat, Si aliqua forma aliquod corpus deſtituit, & aliud aſſumit, illa vtrũque poterit deſerere, & ſine vllo eſſe. Cuius veritas nulla euidentiore ratione conſtare poterit, quã hac. Omnes formæ ſubſtantiales vel accidentales quantę cùm proprium ſubiectum deſerunt, corrumpuntur, ergo & rationalis anima ſi corruptibilis eſſet, deſtituendo proprium corpus, corrumpenda foret: ſed hoc ei non contingit, ergo ipſa à corpore ſecedens, manet. Maior prioris conſequẽtiæ per hoc probatur, quòd omnes formæ quantæ ſint præter rationalem, vt oſtẽſum ſupereſt: ſed omnes illæ æquè amittunt partes aliquas, & acquirunt alias de nouo: & non ſimul in diuerſis partibus eædem numero exiſtunt, quòd iam indiuiſibiles, & non quantæ eſſent: ergo verum relatum antecedẽs pro maiore eſt. Etiam alio medio maioris veritas roboratur. Si aſſeuerandum eſſet aliquam corporis quantã formã permanere, variato ſubiecto proprio, inter omnes brutorum animæ permanentes, corporibus corruptis, dicendæ eſſent: ſed hoc eis non contingit, ſed quòd ſtatim vt diſpoſitiões corporales prærequiſitæ amittũtur, ilico ipſæ corrumpantur, vt probatum in antecedenti ratione ſupereſt. Ergo nullæ formæ, niſi rationalis anima, potens eſt ſubiectum deſtituere, & aliud acquirere, quod maior proferebat.

¶ Nempè quæcunque forma ſic penderet à corpore, quod informat in eſſe vel conſeruari, vt lumen aëris à luce ſolari, permanere, corpore corrupto, nõ poſſet, vt nec lumen medij, ſolari lu

ce corrupta, vel abſente, perſiſtere non poteſt. Sed anima rationalis durat adhuc, corpore ab ea informato corrupto, ergo ipſa à corpore in eſſe aut conſeruari non pendebat.

¶ Iis omnibus rationibus fortaſſis reſpondebit aduerſus: quòd illis non probatur, niſi quòd anima rationalis poſſit aliquas corporis partes, quibus aderat informando, nõ adeſſe, quia in reliquis corporis partibus perſiſtat, ſed quòd nullis argumentis oſtendatur ſenſibus, ab vniuerſo corpore ſeiunctam manere. Cui obijcienti cõcedam ego, quæcunque dixit, & concludit. Si enim oſtendi ſenſibus poſſet anima à corpore ſeparata, incaſſum tot chartas conſumpſiſſemus. Sed quia incorporalis ſubſtantia exiſtens, noſtriſque ſenſibus incognita, nullam intuitiuam notionem ſuorum accidẽtium exhibet: ratione paritatis indagare eam ab vniuerſo corpore ſeiungibilem eſſe, nobis reſtauit, quòd ab aliquibus corporis particulis ſeiungatur, & in alijs permaneat, hominem conſtituendo. Si iterum proteruiat aduerſus, minimè ſequi, animã ſeparabilem eſſe à toto humano corpore ab eodem informato, quia aliquas deſtituat partes, quas informabat, putà abſciſas, aut in vaporem verſas. Vt nõ ſequeretur ſi miraculo Deus concesſiſſet mihi eſſe ſimul Romæ, & Methynæ, & Burgis, ac Pinciæ, & nunc deſijſſem eſſe Pinciæ, & Burgis, quòd etiam non eſſem Romæ, nec Methynæ. Huic proteruienti etiam conſequens cõcedam, quod nobis non aduerſatur. Nos enim non inferimus, animam abeſſe à toto corpore, quia abſit ab aliquibus partibus in halitum diſflatis, vel abſciſis, ſed quòd poſſit ipſa abeſſe à toto corpore vt potuit ab illis, & adeſſe cælo, vel aeri, vel alteri parti vniuerſi. Quod etiam conſequens proteruus in ſimili ab eodem adducto confiteri cogendus eſt, ſcilicet, quòd poſſem ego non eſſe Romę, nec Methynæ, nec Burgis, nec Pinciæ, ſed in alio vniuerſi loco. Quis enim niſi inſanus confitebitur aliquid poſſe adeſſe alicui loco, & non alio, & alio, & non priori, qui neget, illum vtrunq; ex illis locis poſſe deſtituere, & in alijs eſſe? Si ergo anima rationalis poteſt deſerere aliquas ſui corporis partes, vt in alijs ſit, & illas quoque, vt de nouo alijs adſit, neceſſariò inferetur poſſe vniuerſas illius rationis deſerere, & in alterius rationis partibus eſſe. Nam ſi ab illis prioribus, vt prædixi, penderet in eſſe vel conſeruari,

uari, ſtatim vt corpus corruptũ eſſet, ipſa corrumpẽda foret, vel parum poſt. Vt calor exiſtens in aqua ſi deſeritur ab igne calefaciente, ſtatim incipit remitti.

Quod noſtræ animæ non contingit, ſed talẽ permanere, qualis ipſa eſt.

¶Porrò cogor quid, quod indiſcuſſũ eſt, explanare. Illud erat. Quòd tam in ratione hac, quã mox exaraui, quàm in antecedẽtibus argumentis, ſemper vt nouiſſimum, ſuppoſuerim, animã rationalẽ poſſe deſerere aliquas corporis, quod iformat, partes, & alias informare: & poſſe illas deſtituere, & alijs nouis adeſſe. Quod quamplures falſum eſſe opinabuntur, credentes eſſe in nobis aliquas corporeas particulas ab vtero animatas, quas rationalis anima non valeat deſtituere citra ſui corruptionem. Quãquam alias partes ex ſanguine genitas poſſit anima amittere per conuerſionem earum in vaporem, & alijs nouiter ex alimẽto generatis adeſſe: quo potiſſimus vigor noſtrę rationis diſſolueretur.

¶Nempe inſtantia hęc apud indoctos aliquos eſſet alicuius momenti: quæ nullius eſt illis, qui nouêre modum, quo continuò partes humani corporis reſoluũtur, & ex alimentis reſtituũtur. Fuit certè nõnullorum opinio, animam noſtrã informare hoc humanum corpus ex duabus ſubſtantijs contrarijs compoſitum, alteram quarum humidũ radicale appellauêre, aliam calidum naturale dixêre. Calidũq; ſemper humidum in vaporem vertendo, illum exiccare, atque ex alimento deperditam humiditatem reſtituere, ſed nõ talem, vt prior amiſſa, ſed ſemper deteriorem & deteriorem. Quod cauſſa ſenij & mortis prouenientis in decrepita ætate eſſe crediderunt. Alij, qui hominem conſtare tantùm ex materia prima, accidentibus quibuſdam affectam, & anima rationali opinati ſunt, caliditatẽ & humiditatem in viuentibus vigere aſſeuerantes, dixêre caliditatem in ſibi coniunctam humiditatem agendo, eam continuò et continuò exiccare, quam per alimenta reſtitui, etiam non talem, vt reſoluta fuit, vt priores teſtati ſunt. Horum nullis proteruientibus, eſſe in nobis ab vtero aliquam partem intactam incorruptamq;: quin omnes eſſe corruptibiles, atque ex alimento reſtaurabiles, dicẽtibus. Nonnulli indocti tantùm opinati ſunt, membra, quæ radicalia à medicis nominantur, putà, neruum, cartilaginem, os, venam, & arteriam,

riam, & alias huius generis partes eaſdem manere, quæ ab vtero extrahuntur, ſemper vſque ad iuuētutem, ex alimento partes nouas acquirendo: quibus membra relata creſcunt, & poſt illæſas durare, vſque in decrepitam ætatem, & hominis interitum. Quo decreto paucæ ſententiæ abſurdiores.

¶ Sciſcitor nempe ab hoc teſtāte, an in cute, quæ membrum radicale eſt, vel neruo, aut alia particula ex his, quæ radicales appellantur, ſenſu poſſint diſcerni partes ab vtero extractæ, ab his, quæ ex alimento reſtituuntur. Si dixerit quòd ſic, ſectis illis, & calori expoſitis, experiatur proteruus, an vi caloris extrinſeci imminuantur, an non: & inueniet attenuari, & incurtari illas. Quo intelliget, etiam vi caloris naturalis attenuādas, & in halitum digerendas ipſas. Non enim valebit dicere, quòd cùm animatæ eſſent, plus actioni reſiſtent, ideoque à natiuo calore interiore non reſoluantur. Experimentis etiam docentibus, quaſcunque partes corporis noſtri in morbis diutinis, præſertim febrilibus, vt in ethicis febribus attenuari, & graciles reddi. nerui enim ethicorum: & adhuc oſſa gracillima redduntur ante obitum, & in particulis dolore continuo affl[i]ctis, & in alijs morbis multis idem ſymptoma conſpicitur. Quod docet manifeſtè, quòd indiſtinctè quæcunque partes radicales tam ex vtero extractę, quàm ex alimento acquiſitæ, ſiue ſenſu decerni valeāt, ſiue nō, vt non valent, conſumantur per continuam interiorem & exteriorem actionem. Ex quo vlterius elicitur, animam deſtituere illas, & adeſſe partibus nouiter genitis, & ſic mutare ſubiecta, quod probare intendebam.

¶ Etiam alio medio error prædictus tollitur. Quærendo iterum ab aduerſo, an in quouis membro radicali hominis iam adulti ſit aliqua portio ab vtero extracta, permanens cum anima, quę primitus infuſa eſt, aut quòd tantùm aliquibus radicalibus membris hoc contingat, & non alijs. Quoduis dicatur, in corde præſertim vllam talem particulam irreſolubilem inueniendam cogēdus eſt aduerſus dicere. nam hoc eſt origo, & fōs vitæ, & quod primò viuit, & vltimò moritur, ſed hoc eſt adeò calidiſſimum, vt Haly Rhodoam teſtatus ſit, in cuiuſdam animalis corde nondum mortui manū immiſiſſe, & non potuiſſe eiuſdem immodicum calorem tolerare: ergo vi eiuſdē,

 quaſ-

quaſcunque partes cordis in vaporem conuertibiles eſſe, & ex alimento reſtaurari neceſſariò cogendus quiuis eſt dicere: præſertim cùm experiamur oſſa multò corde duriora, & mitiorem calorem quàm cor habentia, reſolui, & ex alimentis reſoluta ab eiſdem reſtitui.

¶Hoc idem etiam verum eſſe probat, quòd quæuis pars eiuſdem cordis ſignetur, quam dicat aduerſus ab vtero eſſe animatam, aliam ſimilem duritie & reſiſtentia in corde inueniet ex alimento reſtitutam, vt experimenta docent, ſiue carnea, aut cartilaginea, aut pinguis cordis pars ſignetur. Si ergo nullas partes corporis ab vtero extractas eſſe in nobis incorruptibiles experimur, commentitia eſſe, quæ ab aduerſis dicta ſunt, dicere coguntur: & noſtram rationem, qua immortalem eſſe animam probabam, validam permanere faſſuri ſunt.

¶Qui impoſſibile putant demonſtrabilem eſſe animæ rationalis perpetuitatem, etiam aliã ſolutionem noſtræ rationi probanti eam æternam eſſe machinabuntur. Concedent quippe rationalem animam deſtituere poſſe corpuſculum, quod in vtero informauit, & ex alimentis aliud ſibi comparare, quod in adoleſcentia informet. Sed non ob id dicendum eam non depẽdere à corpore in eſſe & cõſeruari proteruient: cùm nullum ſit inſtans, in quo poſt amiſſionem alicuius partis corporalis, alia de nouo non reſtituatur, animalibus quandiu viuũt tandiu nutritis. Vt non inconueniret eandem numero lucem medij permanere: ſi cùm hic ſol corrumperetur per primum inſtans ſui non eſſe, alius eſſe incepiſſet in eodem inſtanti per primum inſtans ſui eſſe. Et vltrà, quòd vt illa duratio lucis in medio conſeruata ab altero ſole, nõ arguit lucem poſſe ſine vtroque ſole permanere: ita non liceat mihi inferre quia anima deſtituit vnũ corpus, & aliud acquiſiuit, illã ab vtroque poſſe expediri, & ſolam manere.

¶Alio quoque ſimili eandem ſolutionem fortaſſis roborare exiſtimabunt. Dicent enim calorem inductũ ab igne in aqua, poſt ignis abſentiam eundem numero ab alio igne vel ſole ſæpe conſeruari: & quòd vt hoc non infert ipſum per ſe poſſe ſine ſubiecto permanere, quòd ergo nec conſeruari hanc animã ab hoc corpore, & poſt ab illo, non poſſit arguere, ipſam ſine vtroque corpore poſſe per ſe, & ſolam eſſe.

¶Vt

¶ Vt ſordida metalla, & quaſcunque vilioris pretij herbulas vniuerſæ orbis regiones in magna copia ferũt, aurum autem, & gemmas non niſi quædã glebæ felices, pretioſum autem balſamum ſola ferat Iudæa: ſic obiectiones aduerſum pretioſam veritatem à nobis aſſertam non defuturas ſcio. Verũ nec ob id diffido, non paucas argumentationes, quibus non tãtum indoctæ ſolutiones confutentur, offerendas nobis, ſed & illas clariorem vim rationis noſtræ quantumuis hebetibus demonſtraturas indubiè ſpero.

¶ Prior quippe ſolutio in totũ ſufficiens eſſet diluere noſtræ rationis vim, eamque caſſam reddere, ſi exemplum, quo ſophiſta inſtat, verum eſſet. Sed cùm impudens mendacium honeſtę veritatis prætextu ipſe contegit, illud detegere, detectumque exibilare decens erit. Quis huic arguto cauillatori reuelauit, ꝙ ſi ſol, quem Deus creauit, nunc corrupiſſet, & in eodem inſtanti alium creauiſſet, idem numero medij lumen manſiſſet, prius à primo ſole genitum, & ſui pręſentia conſeruatum, & poſt alterius ſolis vi etiam durans? cũ certè etſi vnius ſolis creatio, & alterius corruptio fieret, impoſſibile naturaliter eſſet, idem lumen medij permanere: quin ad corruptionem prioris ſolis lumen à ſe productum corrumpendum, & aliud à nouo ſole gignendum à doctis confitendum ſit.

¶ Quod verum eſſe, ratione, & experimentis breuiter docebo. Ratioque hæc ſit. Quicunque effectus poſterior, ſaltim natura, ſua cauſſa neceſſariò futurus eſt: ſed ex aſſertis ab aduerſo lumen manens aſſeruatum à ſecundo ſole prius tempore genitum fuit, quàm ſol ſecundus, & illud effectus ſecundi ſolis eſt, cùm pendeat ſuũ eſſe à præſentia ſolis, vt euentus teſtaretur. Si enim ſol occideret, hoc noſtrum hemiſperium relinquens, ſtatim lumen medij corrumperetur: ergo ſecundi ſolis effectus, & non prioris erit lumen. Aut ſi prioris effectus diceretur, impoſſibile illatum ſtatim ſe offeret ex hypotheſi, eſſe ſcilicet, priorem tempore effectum, quàm cauſſa.

¶ Experimenta non pauca etiã paſſim offeruntur, quibus falſum eſſe aſſumptum ab aduerſo conſtat. Quis enim non noſcit, quod ſi papyrum, vel ouum, aut aliam quamuis rem videat, etſi alia intotum ſimillima in gradu albedinis & in figura oculis hominis, qui prio-

rem conſpexit, in eo inſtāti præſentetur, in quo alia ſimillima iam adeſſe deſiuit, vt ſit idem inſtans, primum præſentiæ huius ſecūdi obiecti, & abſentiæ prioris, quòd nec ob hoc eædem numero ſpecies, quæ fuerunt inductæ in oculo videntis à priori obiecto, conſeruabuntur à poſteriore, ſed quòd illæ corrumpentur, & aliæ nouæ à ſecundo obiecto quantumuis ſimillimo generabuntur. Si enim ita non accidiſſet, ſed quod eædem permanſiſſent à ſecundo aſſeruatæ, ſequeretur, eandem numero etiam viſionem manere. Et cùm prior erat notio intuitiua primi obiecti, quòd etiā, illo abſente, erit quoque notio intuitiua eiuſdem aſſeruata à ſecundo obiecto, vt ſpecies prioris conſeruabātur. Quod nonnulli phyſicorum à Deo fieri non poſſe crediderunt, quanto magis à natura. Conſequentiā bonā eſſe palàm patet. Vt enim ſpecies pendent in eſſe & conſeruari ab obiectis: ſic & notiones intuitiuæ. Et

¶ Vlterius vt oſtendamus exemplum aduerſi falſum eſſe, Lumen pendet in eſſe & conſeruari à ſole, vt relatæ ſpecies, & viſio à ſuis obiectis, ergo vt hæc non conſeruant ſuas ſpecies, nec ſui notitias intuitiuas, niſi ſeipſis, & non alijs eiuſdem ſpeciei ſolo numero differentibus, ſic nec ſol ſecundus poſſet conſeruare lumen productum à priori.

¶ Idem inconueniens, quod mox intuli in alijs obiectis viſis, applicare poſſem ad probandū in caſu aduerſi de corruptione vnius ſolis, & creatione alterius etiam inferri. Notitia enim intuitiua ſolis prioris corrupti aſſeruanda eſſet per præſentiam ſolis nouiter geniti, ſi verum eſſet, ꝙ idem numero lumen permanſiſſet poſt prioris ſolis corruptionem, & poſterioris creationem. Conſequentia eſt nota. Quia eiuſdem naturę eſt lumē, & ſpecies, ac notio intuitiua. Omnes enim pendēt in eſſe & cōſeruari à proprijs cauſis: ergo vt lux numero eadem manſiſſet ex confeſſis ab aduerſo, ſic ſpecies & viſio eædem manſurę eſſent. Alio etiam experimēto falſitas, quæ ſupponebatur, detegitur. Vis illa, quæ inducitur à magnete in ferrum, à qua ferrūm mouetur ad magnetem productorem: eiuſdem naturę luminis, & ſpeciei, & aliarum rerum, quæ pēdent in eſſe & cōſeruari à proprijs cauſis, eſt. Sed ſi illa vis ſemel producta in ferro poſſet aſſeruari ab alio magnete priore abſente, ſequeretur ferrū illud mouen-

mouendum verſus locum primi magnetis abſentis, & nõ verſus magnetem præſentem, Cuius contrarium experiméta docent: ergo antecedés falſum ex quo ſequebatur. Conſequentia per hoc probatur: quòd illa qualitas inducta à priore magnete verſus regionem, in qua ſitum erat, ferebat ferrum. Si ergo eadem numero maneret, motum continuatura erat, etſi magnes eſſet corruptus. Cuius oppoſitum, vt dixi, euentus teſtantur. Non enim euadet rationis vim, qui dixerit, aliam qualitatẽ quoque induci à ſecundo magnete, qua ferrum feratur in regionẽ huius ſecundi magnetis, & hãc verſus hoc ſecundum agere, & mouere ferrum. Quia ſi hoc verum eſſet, ſequeretur motũ ferri retardãdum, quòd prior lapis Herculeus induxerat qualitatẽ, qua mouebatur ferrum in dextram, verbi gratia, vbi lapis ſitus erat, & ſecundus exiſtens in ſiniſtra, verſus oppoſitam regionẽ laturus erat ferrũ: ergo retardãdum fore motum, quod inferebamus, bene ſequitur. Sed id falſum eſt, ergo antecedẽs, ex quo illud elicitur.

¶ Sufficere puto relatas ratiões ad probandum falſum eſſe exẽplum primum, quo aduerſus opinatus eſt refringiſſe noſtram rationem. Secundum ergo non eſſe ad propoſitum, quanquam verùm ſit, oſtendamus.

¶ Dicebat quippe aduerſus poſſe animã paulatim corrumpi, abſente corpore, vt calor inductus in aqua ab igne ſenſim remittitur, cùm ignis abeſt. Quo opinabatur noſtram diluere rationem. Quod exemplum indoctos tãtùm ſeducet, decipietque, alios autem minimẽ. Nempe cùm abſente calfaciẽte aquæ calor remittitur, nõ ſibi hoc cõtingit, niſi quòd contraria qualitas, putà frigiditas remiſſa in aqua aſſeruata, & illam conſeruans, deficiente fotore caloris, ipſũ corrũpat. contrarias enim qualitates poſſe compati in gradibus remiſſis, in ſequenti opere indubijs rationibus, ſi Deus conceſſerit, oſtendemus. Et qualiter non inconueniat gradum vnum frigoris cum aquę ſubſtãtia poſſe in ſeipſam producere ſeptem frigiditatis gradus perfectiores entitatiuẽ, & non eſſẽtialiter vno gradu. Secus tamen in alijs ſubiectis. Rationemque diſſimilitudinis aſſignabimus: quòd in prima actione aqua nititur ſe in optimam, & ſibi decẽtiſſimam diſpoſitionem ducere, vt in actione tranſeunte paſſum ſibi aſſimilare in eo gradu caloris, & frigoris, quo ipſa cũ

 agit,

agit, eſt affecta. Aut ſi id, quod vt demonſtrabile in alio opere nunc ſupponimus, nobis aduerſus non admittat: ſaltim negare non poterit, calorem à ſubſtantia æquæ corrũpi, abſente igne. Itaque aliquam cauſſam corruptiuam caloris, qui effectus permanens eſt, aſſignare cogendus erit. nihil enim immediatè, & per ſe ſeipſum corrumpit. Miſtorum enim diuerſæ & contrariæ in qualitatibus partes, alias ſibi oppoſitas corrumpunt, & nullam ſimplicem particulam aëris nec ignis ſynceri & puri, nec terræ, aut aquæ ſeipſas corrumpẽtes vnquam vidimus. Ergo ſi anima rationalis permanere corrupto corpore, poſſet, minimè ſenſim paulatimque corrumpi poſtea valeret. Quia cùm ſubſtantia ſit, cui nihil eſt contrarium, non haberet cauſſam corruptricem ſuiipſius.

¶ Niſi adeò liberè ac petulãter reſpondeat aliquis, vt nec verã eſſe admittat proprietatem illam, quam in prædicamento ſubſtantiæ eidem tribuit Ariſtoteles, ſubſtantiam, ſcilicet, non recipere magis nec minus, & ei nihil eſſe contrarium. Quod non alio argumento confutare in præſentiarum placet, ne à præcipuè intento diſcedam, quàm hoc, quòd nunquam experiamur alicuius ſubſtantiæ operationes infirmas, & debiles reddi, niſi propter ſuarum diſpoſitionum remiſſionem imbecillitatemque: quæ ſi reſtituuntur, ſtatim ſubſtãtia in priorem perfectum ſtatum redit, duciturq́;. Quod ei minimè accidiſſet, ſi eiuſdem entitas, cùm ſuæ operationes labefactatę ſunt, etiam remitteretur, nam hæc per accidẽtia multò imperfectiora ſubſtãtia reſtitui non valeret. Etiam ex hoc, quòd ſi aſſertum ab aduerſo verum eſſet, ſequeretur, quòd aliqua ſubſtantia eſſet alia magis ſubſtantia: vt aliquis equus alio magis equus, & aliquis aſinus alio magis aſinus. Conſequentia nota eſt. Nam ſi anima, quæ incipit corrumpi ſtatim vt corpus deſerit, minus anima eſſet, quàm viuentis, cui nihil deeſt: cur idem non aſſeuerandum eſt de alijs ſubſtantijs? Fortaſſis conuictus his proteruus dicet, quòd animæ rationalis ſubſtantia non remittitur poſt corporis abſẽtiam, ſed quòd ipſius partes ſucceſſiuè corrũpãtur, vt ſtupæ quę flagrat partes ſenſim eſſe deſinunt, & in ignẽ vertuntur. Sed qui hæc dixerit, ſuis dictis cõfutandus eſt. Fingit enim rationalem animam partes habere, cùm per vniuer-

manere, & phyſicam demonſtrationem deinceps dicendam, meo iudicio, exiſtimo.

¶Sed nequid, quod deſyderari poſſit, indiſcuſſum maneat, hoc quòd tantùm rebelliſſimo homini dicendum reſtat, animam ſcilicet, eandē numero non manere, ſed diuerſam, ſpecie eandē, & hanc ab vtero vſq; in ſenectutē durare in nobis, falſū eſſe probemus: ac illum, qui rebellat, teſtem aduerſus propriam ſententiam fore compellamus. Quis enim niſi delirus & inſanus negare poterit, ſe aliqua in infantia cognouiſſe, quorum in ſenectute recordatur? qui ſi eandem numero animā in vtroq; tempore nō haberet, ſed numero diuerſam, ſpecie eandem, nō plus recordaturus eſſet præteriti, quàm ſi aliquis ſenex recordari velit eius, quod mihi in infantia contigit, & illi ignotum fuit. Tanta enim differentia eſſet inter animā iuuenis & eiuſdem ſenis, ſi non eadem numero ab infantia vſque in ſenectutem maneret, vt inter animam Petri & Titij. Vt ergo non recordatur Petrus eorum, quæ Titius nouit: ſic minimè in memoriā reuocaturus eſſet ſenex ea, quæ ipſe iuuenis exequutus eſt. Cuius oppoſitū omnes experimur.

¶Dicet fortaſſis aliquis nullius valoris rationem hanc eſſe, cùm etiam bruta experiamur memorari præteritorum, & canem geſticulationibus oſtendere, ſe noſcere dominum, quem à multo tempore non viderat, ijs animalibus ex confeſſis à nobis minimè habentibus animā indiuiſibilem inuariabileq;, ſed, quæ ab ortu vſque ad interitū deperdatur, & gignatur per partes, vt anima plantæ. Quam obiectionē faciliter ſoluet, qui intellexit ea, quæ de cauſis motus brutorum ſcripſimus. col. 53. vbi ſi memores eſtis, audiſtis, phātaſmata corpuſcula eſſe certo modo configurata, quæ aſſeruantur in poſteriore parte cerebri, & nata ſūt duci in anteriorē illā cerebri partē, ad cuius affectionē membra mouentur: cùm obiectum, quod olim ea produxit, iterum tūc vlli ex ſenſibus exterioribus præſentatur. Quæ phantaſmata vt reliquæ corporis partes reſoluūtur, reſtaurātur q;, ſemper nō talia, & æqualem vigorem repreſentandi habentia, ſed deteriorem, quā prius, vt nos de noſtris experimur. Hæc ergo aſſeruata à multo tempore in occipite canis, præſente domino, mouentur ad partem anteriorem cerebri, ibique afficiendo non cognitiuè, vt in hominibus, ſed occulta vi, partem illam, à qua

mediatè originantur nerui mouentes crura, & corpuſculum canis, geſticulari eundem efficiunt.

¶ Si quærat aliquis, cur non eandem reddo cauſſam in humanis motibus, quam in brutalibus.

Dico, q̄ inſaniētis eſſet, opinari aliā eſſe cauſſam motus noſtri, quam eam, de qua quiuis conſcius eſt. Et cū nos experiamur à cognitione præcedente moueri motibus voluntarijs hominē, ideo illam nō reddimus cauſſā, quam in brutis, quibus denegatam eſſe vim ſenſificam indubitatis rationibus & experimentis probauimus.

¶ Tandem rationem illam, qua probabam, quòd ſi anima brutalis indiuiſibilis eſſet, etiam cō uincendi eſſemus ratione naturali, dicere eam ſeparabilem à corpore eſſe, de qua in principio operis huius. col. 35. li. 30. meminimus, vigere, inſolubileq́ue eſſe deinceps meritò aſſeremus. nam noſtræ, quas mox audiſtis, rationes, huic hypotheſi præcipuè innixæ, animam rationalē ſeparabilem à corpore, ęternāq; eſſe clarè oſtenderunt.

Nullæ marginales annotationes poſi

¶ Placet his ſpeculatiuis rationibus finem imponere: quòd credam, perquàm dilucidam veritatem per eas manere: nullamq́; rhetoricam rationem proponere volo ex tam innumeris, vt à quamplurimis ſanctis & alijs doctoribus dictatas reperio, ſed tā tū in genere referre, ex quibus nonnullæ ortum duxere: ac poſtea obiectiones aliquorum, nitentium probare animam noſtram corruptibilem eſſe, diſſoluam: quibus hoc negotium de immortalitate animę claudam.

tæ hucuſq; ſūt, vt omnes cogātur legere vniuerſa quæ de īmortalitate animæ ſcripſimus.

¶ Ex beatitudine (quæ æterna eſt) ab hominibus inter omnia præcipuè optata, qua fruſtrandos impoſſibile videtur: cùm omnia agentia finem, quem naturaliter appetunt, per ſe, vel per alia ſuæ ſpeciei indiuidua aſſequantur, ratio perpetuitatis colligitur. Etiam ex obedientia omnium animalium ſpontanea, vel per hominis violentiam homini ipſi idem infertur. Quid enim prodeſſet homini per infinitè paruum tempus (quoduis enim finitum collatum æternitati tale nuncupandum eſt) dominari beſtijs, quibus intereundo par futurus erat, niſi vt maiore mœrore premeretur, cū obiret, quàm ſi opprimēdus à brutis fuiſſet creatus? Vt enim iugū beſtialem à ſe reijceret, tūc mortem vitæ pręferret. Eodem quoque rationis genere intelligitur, animam humanam æternam eſſe, cùm cælum ipſum, & tam innumera aſtra ęterna entia famu

Primū genus ſuaſoriæ rationis.

len-

vniuerſum hoc opus oſtenderimus ipſam indiuiſibilem eſſe, non vt punctus, ſed vt angelus, vel alia de ſubſtantijs ſeparatis, tota, ſcilicet, in toto, & tota in qualibet parte.

¶ Et vt nihil inſolutũ maneat, quod à quouis quantumuis cauilloſo obijciatur, improbemus ſolutionem cuiuſdam, qui opinaretur animam rationalem nõ deſinere eſſe corpore vitiato, ꝗ pendeat à corpore ſe imperfectiore in eſſe aut conſeruari, ſed quòd ex pacto naturę hoc illi ſit inditum, vt ſtatim cùm corporis vniuerſæ partes deſunt, ad cuius affectionẽ ipſa afficiebatur, cùm ſentiebat, ac intelligebat, ſtatim eſſe deſinat, vt per me à retrò confeſſa, cùm de eductione formarum de potentia materiæ egimus, forma miſti elementis perfectior eſſe deſinat, etiam elemẽtorum qualitatibus vitiatis, non niſi quòd deſint inſtrumẽta, quibus alia ſimilis ſibi forma generanda eſſet. nam elementares qualitates inſtrumenta ſunt, quibus forma miſti nutriẽdi operationes exercet.

¶ Sed ſolutio hæc ſiue obiectio nullius valoris eſſe vel ex hoc cõſtat. Primò, quòd ſi miſti cuiuſuis forma manere fingeretur ſine diſpoſitionibus, quibus aſſeruatur, & aliam ſibi ſimilem producit, otioſa, & ab omni opere vacans, inſtrumẽtis relatis ablatis, manſura erat: itaque fruſtrà permanens, & incaſſum aſſeruata à natura (cùm in nullũ vſum) diceretur. Secũdò, quòd quammaximè inconueniret, ad diſpoſitiones conuenientes miſto corruptas, formam miſti non corrũpi, vt alia miſti forma procrearetur, prærequirens ad ſui eſſe tales diſpoſitiones, quales aliud non poſcebat, imò quibus corrumpebatur. Ratioque huius inconuenientis hæc eſt. Si enim omnes miſtorum formæ manſiſſent in materijs elementaribus cum contrarijs ſibi diſpoſitionibus, & alijs miſtis conuenientibus, ſequi videretur omnes formas miſtas poſſe eandem materiam elementarem ſimul informare: itaque eadẽ numero materia haberet ſimul equi, & bouis, & plantæ, & cæterorum miſtorum formas. Nam non eſſet maior ratio, quòd duæ formæ miſti contrarias poſcẽtes diſpoſitiones ſimul eſſent, quàm mille. Aut ſi hoc vt impoſſibile nõ confiteretur aduerſus, ſed aliud teſtaretur, nõ ſimul ſcilicet, permanſuras diuerſas ſubſtantiales formas ſe penetrantes eandem elementarem materiam informantes, ſed quòd vt ego fateor animas propria corpora relin-

quentes permanere ſine illis: ſic illi liceat dicere, miſtorum formas, ſiue quas animas vocant, ſiue quas non tales appellant, relictis ſubiectis, durare valere.

¶ Hæc inſtantia maius quàm relata incõuenientia pareret. Nõ enim immeritò à natura prouiſum, vt nulla forma ſubſtantialis quanta, corruptis diſpoſitionibus, quibus reſtituit partes reſolutas, corrumpatur: niſi quòd ſi illæ formæ quantæ, manſiſſent, vniuerſas partes orbis eſſent occupaturæ cum magno mundi diſpendio. Eę enim non poſſent generare alias ſimiles in ſpecie, nec reſtaurare difflata aut diſſecta ob defectum inſtrumentorum, quem ſupponimus illis defuturũ, & alij innumeri hominibus vſus, in cuius ſeruitium omnia terreſtria creata ſunt, auferrentur.

¶ Quorum impoſſibilium nullum ex permanentia rationalis animę ſine corpore ſequitur: nã ipſa, corrupto corpore, etſi taliter, vt prius erat, eſſe deſinat (primitus enim forma corporis dicebatur, & ſeiũcta à corpore nõ talis dicitur) non tamen otioſa manere verè dici poteſt, quin præcipuam operationem, puta intelligendi, ipſam tunc expeditius, quàm cùm informabat, effecturam, rationi conſonum eſt. Si enim, vt in antecedẽtibus probauimus, intelligere oritur à ſola anima, ipſa excitata ab extrinſecis obiectis, vel à phantaſmatis, non eſt, vt quid veriſſimè nõ concipiatur eandem, corpore deſtituto, per alium perfectiorẽ modum, & citra excitatorem, entia omnia intelligere valere, quàm otioſam eſſe? Potius enim compellendi eſſemus admirari, vnde oriatur, quòd anima ſine extrinſeco excitatore dum corpus informat, non intelligat, cũ ipſa eũdem, qui excitat, non cõcipiat, ſed aliud diuerſum, quã quòd poſſit ſine corpore intelligere?

¶ Aliud etiam, quod ex perennitate reliquarum formarum quantarum ſequi dicebamus, putà, occupaturas cum hominũ incommodo mundi partes, ex æternitate rationalis animæ indiuiſibilis, & non quantæ, minimè ſequitur. infinitæ nẽpe earũ ſimul & in eodem loco eſſe valẽt. Tandẽ noſtris ſententijs aduerſorum fraudulentas ſolutiones cõfutatas eſſe palam reſtat: vimq; rationis noſtræ, qua humanam animam probauimus æternam eſſe, quòd eadem numero manens à cõceptu vſque ad hominis interitum corporis partes vnas relinquat, & alias nouas reſtituat, irrefragabilem ma-

lentur præcipuè ſoli homini, cuius animā corruptibilem eſſe, cælo eiuſdem alumno incorruptibili exiſtente, à vero alienum videtur. Dicere enim humanā mortem pretioſam eſſe, ſuppoſito tam animā quàm corpus cū morimur interire, vt Plinius ratus eſt, furientis ſententia eſt. Quam tamen libr. ſecundo. capit. ſeptimo de Deo, ſcribere non eſt veritus, dicens. ≺ Imperfectæ verò in homine naturæ præcipua ſolatia, ne Deum quidem poſſe omnia. nanque nec ſibi poteſt mortem conſciſcere, ſi velit, quod homini dedit optimum in tantis vitæ pœnis. ≻ Vt enim tantoperè humanam miſeriam exclamando Plinius deprimeret, inſanus ſibi contrarium decretum dictauit. Vbi enim ipſe per vniuerſam commentationem operis de naturali hiſtoria laudes naturæ; & eius ſolertiam ac prouidentiam non buccinatur, quàm iam nunc exclamando inſcius improbat, & delirare ipſam, conficiendo hominem, fatetur? Vt quid nempè tam artificioſam, ac propè diuinam compoſitionem hominis in vtero fabricaſſet, & alimenta illic, ac poſt in lucem ædito ſuppeditaſſet, tantamque eſcæ copiam ex herbis, frumentis, quadrupedibus, piſcibus, volatilibus, illi genuiſſet, cui obire, & aurā hāc vitalem deſtituere, quin deniq; infectum eſſe, beatiſſimè (vt ipſe refert) accidiſſet?

¶ Et hoc miſſo, vt quod incepi proſequar, ex miraculis, præcantationibus, oſtentis, futurorum præuidentia, ex diuinatione per ſomnia quoque colligitur animæ noſtræ diuinitas, ſimúlque æternitas. Vtque Epicureū Plinium proprijs ſcriptis conuincam, quod lib. 7. cap. 52. ipſe, vt certiſſimum de Gabieno ſcripſit, adduco, Hermotini Clazomenij prodigio dimiſſo, cuius, vt ipſe refert, anima, relicto corpore, per nōnulla temporis ſpatia errauit, vagánſque per longinqua multa annūtiauit, quæ niſi à præſenti noſci non poſſet; corpore interim ſemianimi, donec crematum ab inimicis eiuſdem fuit, vt quiuaginam animę toties redeūtis igne abolerent. ≺ Erat nempè Gabienus Cæſaris claſſiarius fortiſſimus in Siculo bello: qui captus à Sexto Pompeio, & iuſſu eius inciſa ceruice, & vix trunco corporis cohærente, iacuit in litore tota die. Deinde cùm aduēſperauiſſet, cum gemitu precibúſque huius congregata hominum multitudine petijt, vti Pompeius ad ſe veniret, aut ali-

Secūdū genus ſuaſoriæ rationis.

aliquem ex charis mitteret. Se
enim ab inferis remiſſum, habe-
re quæ nuntiaret. Miſit plures
Pompeius ex amicis, quibus Ga
bienus dixit, inferis dijs placere
Pompeij cauſſas & partes pias,
proinde euentum futurum quē
optarit. Hoc ſe nūtiare iuſſum,
argumentum indubitatum fo-
re illius veritatis à ſe recenſitæ,
quòd peractis mandatis, proti-
nus expiraturus eſſet, idque ita
euenit. ➢ Quod quāquam ali-
ter ſucceſſit, quàm nuntiatum
à reuiuiſcente fuit, diaboli ſedu
ctoris dolo, non tamen Plinius,
qui illud portentum à ſuis ma-
ioribus audire potuit, negare va
lebat, nequaquam cōtingere va
luiſſe illud prodigium, niſi ani-
ma Gabieni relicto corpore ma
neret, ipſáque tūc cognoſceret,
& memoraretur, etſi nō eo mo-
do, vt cùm viuebat. Quo men-
dacij deprehenderetur Plinius,
qui libro citato. cap. 55. ſcribens
de anima, ſiue de manibus, ne-
ganſque eam poſt hominis obi-
tum manere, refert, inconueni-
re ſui perennitati, quòd non re-
periatur corpus vllum, quod co
mitetur animæ materiam, & q̄
deſit pars, vbi cogitatio, & viſio,
& auditio, & tactio exequātur:
etiam locus tam innumeris ani-
mabus hominum defunctorū.
Quaſi anima corpoream mate
riam haberet, quæ humano cor
pore indigeret ad intelligendū,
aut locū occupaſſet, vt entia quā
ta. Quę omnia rudis hic homo
in ſpeculatiuo negotio quomo
do animę poſt hominis obitū cō
tingant, capere non valebat, cō-
feſſus ipſemet illud Gabieno ac
cidiſſe. Sed iam iterum hūc mi-
tamus.

¶ Aliud quoque genus proba- Ttertiū
tionis authores fauētes immor- genus p̄
talitati animæ inuenerunt ab æ- bationis
quitate iuſtitiáque elicitum. Ini ſuaſorię.
quum enim opinabantur, & na
turæ horrendum crediderunt,
bona hominum opera irremu-
nerata, maláque impunita ma-
nere. Quod paſſim accidere, ſi
ſimul anima, cùm homo more-
retur, periret, fatendum eſſet:
cùm quamplures flagitioſi, ſce-
leratíque homines, totam vitam
feliciſſimè, & in otio tranſeun-
tes, pompa celebri ſepulti viſi
ſunt. Et econtra innumeri ho-
neſti probíque vitam ærumnis
plenam agētes, ac poſt obitum
nec qui ſepeliret habentes, ſint
conſpecti. Durare ergo eam cre
dentes, hæc incommoda vitari,
verè dicebant. poſt enim huius
vitæ exitum præmia bonis, ſup-
plicia malis ſupereſſe atteſtātes. Quartū

¶ Ex prædictis à Chriſto Ieſu re genus
déptore in euangelica lectione ſuaſoriæ
etiam argumenta in præceden- rationi
tem

tem vſum ſumũt. Vbi enim nõ legitur ſiue expreſſe, ſeu implicitè æterna proborum animis gloria, & ſupplicium vnquam finiẽdũ improbis? Cuius ſaluatoris doctrina, vita, & mors à mundi origine patriarcharum, prophetarum dictis factiſq; præ cantata, ac poſtea eiuſdem, & ſanctorum, ac martyrum miraculis comprobata fuit.

¶Par huic eſſet probatio, quæ ex ethnicorum libris eliceretur, vt Gregorius in moralibus dicebat. Et quanquam innumera huius farinæ à curioſo lectore codicum eorũdem excerpi poſſint, placet tamen ex Suetonio in vita Augusti, ſectione. 91. illud de ſomnio eius referre, quod ipſe in hunc modum ſcripſit. < Cũ dedicatam in Capitolio ædem tonanti Ioui aſſiduè frequentaret, ſomniauit queri Capitolinũ Iouem cultores ſibi abduci, ſeq; reſpondiſſe, tonantem pro ianitore ei appoſitum, ideoq; mox tintinabulis faſtigium ædis redimiuit, quòd ea ferè ianuis dependerent. > Cuius ſomnij & reſponſionis redditæ ab eodem Auguſto inter dormiendum, nullam aliam ſuſpicor ego cauſſam fuiſſe, quàm quòd tũc temporis Chriſtus naſceretur. vt Lucæ cap. 2. refertur, Exijt edictum à Cæſare Auguſto, vt deſcriberetur vniuerſus orbis. &c. diabolúmque ſuſpicantẽ, quod eidem poſt contigit, Chriſtum ſcilicet, abducturum cultores idolorum in vnius Dei veram adorationem, relatã viſionem Auguſto obtuliſſe, quòd nullũ alium in terris, qui plus ſuis partibus fauere poſſet, quàm ipſe, ſciebat. apud eum enim ſumma imperij totius orbis erat. Sed Auguſtus dormiens, neſciénſq; an bene vel malè reſponderet, ſomniando propheticè dixit, tonantem pro ianitore ei appoſitum: quaſi explicitè dixiſſet, Aedes Capitolina tibi Iupitri dicata, futura eſt eccleſia, cuius faſtigium tintinabulis, hoc eſt, cymbalis, ornandum eſt, quæ deſeruient ædi in modum ianitorum principum. Nam vt per os licet aliquibus ingredi palatium regium, alijs verò aditus interdicitur, ſic per cymbala conſecrata eccleſiam ingredi cohiberis. Et chriſtianis fores aperiendæ ſunt. Auguſtus autem ſiue Iupitris ſacerdotibus conſultis, ſiue proprio capite, non capiens, quæ dormiendo prædixerat, etiam opus propheticum exequutus eſt, rediniens faſtigium ædis Iupitris Capitolini tintinabulis, non aliter, quàm nos faſtigia, & turres templorũ cymbalis ornamus.

¶Non

¶Non minus myſterium incluдit, quod ſtatim poſt ſomnium relatum Suetonius de eodem Auguſto refert. id eſt. < Ex nocturno viſu etiam ſtipem quotannis die certo emendicabat à populo, cauam manum aſſes porrigentibus præbens. > Cōiector quippe aliquid inſigne Cæſarem ſomniaſſe, de quo Romani augures elicuerint mundi imperatorem, verúmque domi num eleemoſynis tunc paſci, & foueri. Vtque opere ſomnium verum efficeret, ſeque talem eſſe, qualis ſomnio prophetabatur, ſibi ſuaderet, emendicabat à populo aſſes, manuque propria cauitatem illam habente, qua aquam ex fluminibus vaſis defectu ſorbemus, ſuſcipiebat Auguſtus. Meam ſuſpicionem de relata viſione certam efficit, quod ſectione. 70. de eodem Octauiano Suetonius etiam ſcripſit. Illud fuit, eundem ſemel ſecretè cœnaſſe, ornatum Apollineo habitu, comitatúmque duodecim conuiuis ſex habitu dearum, & ſex deorum. Conuiuiúmque illud diuulgatum populo appellatum Dodecatheos, id eſt, duodecim deorum. Quod quia in maxima penuria ac fame ciuitatis fuit effectum, acclamatum facetè à populo poſtridie fuerit, frumentū omne deos comediſſe. Qui euentus ab homine adeò cordato, vt Octauianus erat, factus non fuit, ſine inſigni occaſione, vt reor. Crederē ego ipſi per aliud inſomniū, aut per alium modum diuulgatum fuiſſe, orbis verè dominum duodecim fermè diuinis hominibus ante diſceſſum à mundo cœnaturum, illis facienda præcipiendo, cibúmq; in cœna ſuppeditando. Quę omnia cùm æmularetur Auguſtus, anſam detractori, qui in eum verſibus inuectus eſt, dedit, nominandi eūdem choragum, quaſi qui chorum illum cœnantium ageret, & duceret. Verſus hi ſunt.

Cùm primum iſtorum conduxit menſa choragum,
Séxque deos vidit Mallia, ſéxq; deas,
Impia dum Phœbi Cæſar mendacia ludit,
Dum noua diuorū cœnat adulteria,
Omnia ſe à terris tunc numina declinauerunt,
Fugit & auratos Iuppiter ipſe thronos.

¶De Auguſto coniectatus ſemper ego ſum, poſtquàm legi interrogaſſe clam eundem Vergilio poëtæ (vt pote qui noſceret ex conſpectu canum & equorum quales patres habuerint) cuius filius idem eſſet, ſe putaſ-

ſe

ſe genitum ab aliquo deorum, vt gentilitas fabulatur de Hercule, & alijs heroibus, nec firmũ habuiſſe Octauium genitorem eiuſdem fuiſſe. Fortaſſis in hoc delirium adductus, quòd ſuis tẽporibus videret pacatum orbẽ, ſibique ſoli obtemperantem, ignarus natalis veri Dei & hominis, ſe imperante. Quicquid de hoc ſit, ſeu relata coniectura inſtigatus fuerit ad deos æmulãdum, ſiue alia de cauſſa, eundẽ illud feciſſe indubitatum habetur. Meritò ergo quæcunque à me ex vita huius interpretata ſunt, quadrare ſunt cenſenda.

¶ Et quod de Vergilio Marone mentionem egi, de cuius ſcriptis non pauca huius meſſis colligi poſſunt: tantùm quæ ſe offerunt ex Ecloga quarta propono. Primumque ſit, verſus illi,

< Vltima Cumęi iam venit carminis ætas,
Magnus ab integro ſeclorum naſcitur ordo.
Iam redit & virgo, redeunt Saturnia regna,
Iam noua progenies cęlo demittitur alto.
Tu modò naſcenti puero, quo ferrea primum
Deſinet, ac toto ſurget gens aurea mundo.
Caſta faue Lucina tuus iam regnat Apollo >

¶ Quæ tantùm de lege gratiæ, & Chriſto redemptore, & eius genitrice præcantata eſſe à Sibylla Cumæa, ex cuius libris illa à Vergilio excerpta ſunt, vero ſimile eſſe certum eſt, vt eorundem ſeries docet. Etiam quòd nequaquam illi, & qui ſequuntur in eadem Ecloga verſus Aſinio Polioni, nec Salonino puero eiuſdem filio, nec Auguſto ipſi quadrare valent, ſed quibus dixi. Magnus enim ſeculorum ordo, qui naſcitur, legem gratiæ venturam prædicit. Vt cùm virginem redeuntem ſcripſerit, Mariam puriſſimam Dei genitricem præcinit, non quòd prius genita ſit, & nunc iterum nouiter naſcendo, redeat, ſed quòd prophetata ſit, adeoque vera ſit prophetia, vt nedum effectum vt ſi factum eſſet computetur. Quæ quoque progenies magis noua excogitari potuit, quàm Chriſti ſaluatoris perſona, de qua Deus & homo ſimul dicuntur? Quaſi his verbis alludat poëta prophetiæ Eſaiæ. 64. capit. Vtinam dirumperes cælos, & deſcenderes.

¶ Quã quoq; putare poſſumus eſſe caſtam Lucinã, quæ partubus præeſſet, niſi Maria virgo. Nã de Iunone coniuge Iupitris,

ex

ex qua filios idem procrauit, dici non valuit. pariens enim caſta propriè dea dici non poterat. Nec vllæ aliæ deæ fauenti partubus caſtitas ſyncera conueniebat apud gentiles. Vnde clarè elicitur de Dei genitrice Maria dictum quæ ſimul peperit, & caſta virgo manſit: cui poëta cõgratulatur, quòd Apollinem, id eſt, ſolem iuſtitiæ regnantem iã videat. Sequentiumq́; verſuum litera hoc, quod expoſuimus, voluiſſe, poëtã exprimit. Illi ſũt.

Te duce, ſi qua manent ſceleris
 veſtigia noſtri,
Irrita perpetua ſoluent formidi
 ne terras.

Et ſtatim ſequentes.

Ille deum vitã accipiet, diuiſq́;
 videbit
Permixtos heroas, & ipſe vide-
 bitur illis.
Pacatúmque reget patrijs virtu
 tibus orbem.

De quo, niſi de Chriſto redemptore ſcribi potuerunt? Quis enim adeò demens ſit, qui auſit prædicere, ſoluendas terras perpetua formidine: ſi de temporarijs periculis & timoribus loquatur, cùm nulla ſit ætas quantumuis pacifica, in qua nonnullæ formidines non inuadant hominum vitam? Quod cogit ſuſpicari, ducem vocare poëtam Chriſtũ, cuius ſanguine & præceptis obſeruatis, perpetua gehennæ formido contemnenda eſt. Dum ipſe Deus (ſic enim legendum puto) accipiet vitam, id eſt, reſurget. Et poſt reſurrectionem videbit patriarchas, & prophetas, quos heroas nominat, permixtos diuis, id eſt, diuinis rebus, putà angelis, & archãgelis, cęlo, & ſtellis. Et ipſe Chriſtus videbitur illis, qui gloria fruentur. Vt conſonet hæc ſententia illi, quæ legitur in paſſione domini ſecundùm Iohannẽ. Videbũt in quem transfixerũt. Tandem alij verſus,

Occidet & ſerpens & fallax her
 ba veneni.

De quo niſi de diabolo dici potuerunt? Cæteras nempe venenatas herbas orituras tunc & nunc, non ignorabat poëta, aut verius, Sybilla, quæ vniuerſam hanc ſententiam condidit, vt opinor. Illi quoque,

Chara deum ſoboles magnum
 Iouis incrementum.

Cui melius, quã Paracleto quadrant: qui tam ex patris perſona, quàm filij procedit, & amor vtriuſq́; nominatur. Vnde chara ſoboles dicitur à poëta. Reliqui etiam huius quartæ Eclogæ verſus in hanc eandem ſententiam trahi poſſent; ſed eos non placuit adducere, quòd maiore labore intelligendi erant, quàm

præ-

præſentes, quos decenter eſſe à nobis explicatos, quiuis intelliget, ac impius, nõ poſſe eos exponi vt à Seruio, & Antonio, & Chriſtophoro, & alijs Maronis expoſitoribus explicantur, cognoſcet. Quo huic ſatis ſuaſorio modo probationis æternitatis animæ finem imponimus, vt rationes adductas ab eis, qui opinati ſunt, animam noſtram corruptibilem eſſe, diſſoluam: & ꝙ innumeræ ſint, omneſque exigui ponderis, illas tantùm proponam, que maiorem vim habere videntur.

Ratiões cõtra æternitatem animæ.

1. Rratio ¶Primaque ſit. Si ex aliquo in homine reperto rationalis anima æterna eſſet habenda, ex intellectu præcipuè id eſſet inferẽdum. Sed hunc augeri ab infantia vſque in primam ſenectutẽ cõſpicimus, ĩminuíq; in decrepita ætate experimur. Ergo ob hunc non plus æterna anima noſtra ſtatuenda eſt, quàm plantarũ, quæ creſcit, & imminuitur, & tandem corrumpitur.

2 ¶Etiam alio medio id probant. Nihil conditum eſt à natura, vt otioſum & vacans ab omni opere ſit: ſed animæ poſt obitũ manentes, nulli negotio poterunt vacare, propter defectum organorum ſenſuũ. Ergo incaſſum eſſent mãſuræ, quod natura nõ patietur.

¶Ex hoc etiam ꝙ nullus mortuorũ ad nos redierit, ex tot ab orbe condito genitis, argumentum aduerſi ſumunt animarum corruptarũ ad hominis interitum. 3

¶Ex aſſertione quoque Ariſtotelica. 3. de anima. non memorari poſt obitũ animas defunctorum, rationem colligunt. Inquiunt enim ſi non memorantur, neq; intelligere poterunt. Qui enim intelligit, in quantumuis paruo tempore intelligendo duret, ſi omni memoria priuatur, nequaquam poterit connectere præterita præſentibus & futuris, ſine quo non accidit intelligere. 4

¶Miratur quoque iſti, quomodo diuina animæ natura, quæ potentior eſt corporis mole, in aſtra non ferat totũ hominem, ſi æterna anima eſt. 5

¶Famam, gloriámque humanã minimè cupere debebamus, etiam referunt illi, ſi ſaperemus. Nam hæc velut vmbræ eſſent, æternæ durationi animarũ collatæ: ſed has ardenter amamus, id ergo arguit in nobis, nihil tale æternum eſſe. 6

¶Quòd mors quoque minimè formidari à nobis deberet, ſi anima æterna eſſet, illi aſſeuerant. Hac ratione, quòd ſi poſt obitum anima in aliam clariorem 7

vitam eſſet tranſitura , potius mors optanda, quàm timenda eſſet.

8 ¶Supplicia quoq; æterna, quæ impiorum & ſceleratorum animabus parata eſſe putant, qui æternas eſſe animas teſtantur, aduerſi dicũt, nec tyrannorum legibus ſtatuenda eſſe, quantomagis diuinis. Referunt enim iſti iniquum eſſe ob temporariam & momentaneam labem, quenquam æternas luere pœnas.

9 ¶Ex ſomno etiam argumentũ ſumunt ethnici, dicentes, ſomno oppreſſi homines, nihil ſẽtire, nec intelligere cernuntur, experrectique ſtatim, vt ante ſõnum omnia concipere. Quod ſi per aliquam animam ſeparabilem à corpore fieret, illam inter dormiendum abeſſe, & experrectis adeſſe confitendũ erat. Sed hoc ioci genus foret, tam citò ſcilicet, mori hominem, cùm dormit, & reſurgere eundem, cum vigilat: quod in tam ſeriare, vt eſt homo, natura non patraſſet. ergo anima ſeiungibilis à corpore non eſt credenda.

10 ¶Numerum etiam animarum eſſe infinitum ſi, hominibus interemptis, ipſę manent, & mundus ab ęterno fuit, clarè inferũt. ac vltra numerum hunc infinitum indies augeri, proclamant aduerſi impoſſibile eſſe. ergo antecedens vnde hæc eliciũtur, falſum proteruiunt.

¶Conqueruntur quoque impij iſti, cur ſi verum eſt, animas poſt obitum manere, quòd denegata ſit à natura notio adeò hominibus conducens Indis in nouo orbe noſtris temporibus repertis. 11

¶Inconuenire autumãt illi, animam poſt hominis obitum corpus deſerendo, in alium tranſmeare locum. Nam motum illũ vel à ſe fieri poſſe, vel ab alio quærunt. Neutro modo indiuiſibilia moueri oſtendit Ariſtoteles. 6. phyſicorũ. Ergo quæuis anima manſura erat in eo loco, in quo corpus deſtitutũ eſt ab eadem: quod ſi eſſet, lares, & lemures, & genios, & alias huius generis naturas conſtituturi vt gentes eſſemus. 12

¶Virtutes an ipſi animæ inhærentes maneant, an non, quærunt etiam aduerſi. Si manere dixerimus, ſtatim obijciunt, morales, putà Temperantiam, & corpoream Fortitudinem, & cæteras corporibus ineſſe: quæ durare, ipſis corruptis, non valent. Si non permaneant, quòd ſine virtutibus manes præmia ſuſcipiát, incõuenire autumãt. 13

Ambigũt quoq; illi, an naturaliter, & ſine violẽtia, manes, ſint 14

aut ani-

animæ à corpore ſeiunctæ,an vi vlla detineantur, corpus, quod amiſerunt,vel aliud aſſumere. Hoc vltimum dicendum non eſſe, probant ex hoc, quòd nullum violentum perpetuò duret. Si primum, mirantur, quòd adeò pertinaciter mortem renuant,formidentq́; homines,anima,quæ ſentit,& intelligit,ſpōte corpus linquente.

15 ¶Ob diſcordiā inter appetitū ſēſitiuū, & voluntatem ratione ductam,etiam inſtigantur illi, teſtari animam noſtrā æternam non eſſe. Si enim æterna foret, eidem obtemperaturum appetitum corruptibilem dicunt.Cuius contrarium homines in ſuis actibus experiuntur.

16 ¶Etiā ex hoc argumentū, quo ſuas fulciunt partes, ſumunt, ꝙ teſtantur, non poſſe ſe intelligere,qualiter ex anima,quæ ens actu eſt, & corpore, quod aliud quoque actu ens eſt, vnum ens fiat,homo ſcilicet, quæ duo entia erant.

17 ¶Definitio animæ,ꝙ ipſa ſcilicet,ſit actus corporis phyſici organici in potentia vitam habentis.non minus fauere ſuæ opinioni,quàm relata, per hūc modum inferunt.Si actus corporis quælibet anima eſt,ergo intellectiua actus corporis erit.Et inde vlterius eliciunt,quòd ſine corpore intrante ſui definitionem, manere non poterit.

18 ¶Animas fœtuum nondum in lucem æditorum, quem locum poſſideant interrogant. Etiam fœdam,indignam,futilē, & ambiguam appellant coniunctionem animarū illarum cum ſuis corpuſculis, ſi perpetuæ animæ eſſent.

19 ¶Item non parum inconuenire autumant aduerſi,homines à brutis tātùm ſpecie differre. Cū vt brutum, ꝙ animam ſenſitiuā vegetatiuæ additam habeat, dicitur genere differens à plantis: homo additam rationalem ſenſitiuæ habens,dicendus eſſet genere differens à brutis.

20 ¶Ex quo aliud argumentū eliciunt,quòd ſi duas animas homo habuiſſet,duo entia futurus erat, & ſi tres,tria.

21 ¶Item parum homini prodeſſe animam manere proteruiūt, ſi quod ſentit intelligitque,homo ex anima & corpore aggregatum ſit.Vt nihil prodeſſe nobis inquiūt, ſolem manere poſt noſtrum obitum,etſi ſol vt vniuerſalis cauſa ad noſtras operationes nobiſcum ſemper concurrat.

22 ¶Argumētum quoque illorū, qui animam immortalem aſtruunt, præcipuum eſt, vt aduerſi credunt,ipſam vniuerſalia in-

telligere. Sed hęc figmenta quę dam intellectus eſſe Ariſtoteles teſtatur, cùm dixit, aut nihil eſſe, aut poſterius eſſe. Ob ea ergo non eſſe affirmandum animam perẽnem eſſe referunt.

23 ¶ Memoriam, rationem; & intellectum, ex quibus animæ immortalitas elicitur, quædam eſſe in homine ſe æquè ſupergredientia affirmant iſti. Sed in brutis hæc inueniri proteruiunt, ergo etiam brutalibus animabus æternitas concedenda eſt.

¶ Hæ ſunt ex præcipuis rationibus nonnullæ, atteſtantibus animam rationalem corruptibilem eſſe adductæ, quas ſoluere decet, ac ex aliquarum ſolutione, contrariorum opinionẽ confutare, quod agere auſpicor.

1. Solu. ¶ Solutio primæ rationis eorũ, qui putant rationalem animã corruptibilẽ eſſe. Concedimus nempe ijs conſequentiam illam ob intellectum ſcilicet, compelli philoſophos affirmare animã æternam eſſe: negamusque minorem, putà, hunc ab infantia vſque in primam ſenectutẽ augeri, & in decrepita imminui, ſi intellectum nominet arguens animam intellectiuã. Si autem intellectum dicat eiuſdem operationes, has non inficiamur augeri, imminuique in vitę diſcurſu. Nec hoc arguit animæ augmentum aut incrementum. vt eſſe ignem magis minuſue calidum, aut eſſe ceram elegãtius aut minus eleganter configuratam, non arguit, eam augmentabilem, aut minuibilem eſſe. Tam enim intelligendi operatio modus animæ intellectricis eſt, quàm figura modus rei corporalis dicitur. Anima nempè, vt in antecedentibus col. 749. li. 19. & ſequentibus colum. refertur, corpore non indiget, vt quo intelligat, ſed vt per quod concipiat, intelligatque. Eſt enim adeò arcta coniunctio animæ & corporis, dum informatio durat, vt proportionabiliter afficiatur ſpiritualiter anima, vt corpus, quod informat, afficitur corporaliter: id enim informando, illi accidit, quod non informando minimè accidiſſet, etſi ſimul cum corpore penetratiuè eſſet. Certè ſi cerebri corpus immodicè humidũ redditur, memorari non valet homo: non quòd animæ intelligibilis ſubſtantia humectetur, ſed quòd phantaſmata, quæ corpora ſunt, eundem affectum patientia, impreſſionem in ſe factam ab obiectis extrinſecis, ſtatim, vt ipſa abſunt, amittunt. Vt ſolet cera liquidiſſima, aut aqua figurã

figuram ſigilli amittere, cùm illud abeſt. Etiam quòd anima informans partem anteriorem cerebri noſcentem abſtractiuè, non poteſt affici, vt eam decet, pro memorandi actibus exercẽdis, quòd ad proportionem affectus proprij corporis à ſe informati afficienda eſt, vt diximus. Et cùm corpus cerebri immodicè humidum amittat celeriter affectionem factam à phantaſmate, inde oritur, vt ſpiritalis affectus non duret, ſed quòd citò deliteſcat. Vt cùm cerebrum immodica flaua bili redundat, illi accidit, quòd ipſum ſemper de rixis & iracundis actibus meditetur, quia inſitum eſt flauæ bili phãtaſmata illorum actuũ à memoratiuo ſcrinio poſterioris partis cerebri in anteriorem noſcẽtem abſtractiuè ducere. Vt etiã cùm melancholicus humor redundat, cogit triſtiã hominem meditari per modum relatum. At dum immodicè iſti humores vigent in cerebro, non tantũ ſymptomata, quæ retuli, inuadere ægros conſpicimus, ſed delirare eoſdem cernimus: adeò affecta exiſtens aliquando anima ad affectionem aſſiduam factam à phantaſmatibus rerum triſtiũ, aut iracundarum, vt corruptum iudicium cogatur elicere anima illa rerum nõ ſic ſe habentium, vt ipſa affirmat, & credit. Nec miremini, quòd dixerim, animam in morboſis, quos retuli affectibus, compelli edere vitiata iudicia, pręcedentibus talium aut taliũ phantaſmatũ affectionibus. Nec etiam mirandum, quòd affirmẽ in hoc liberam eam non eſſe: cùm ab Ariſtotele ſiue expreſſè ſeu implicitè audieritis in primo poſteriorum, eandem compelli, cognitis maiore & minore cuiuſuis boni ſyllogiſmi, aſſentiri cõcluſioni, euentibus idem firmantibus. Sed de his dicta ſufficiant pro huius argumenti ſolutione. Si qua enim de hoc dicenda reſtant, in ſolutione vigeſimæ rationis explicabuntur.

¶ Ad ſoluendam ergo rationẽ ſecundam tranſeamus, quam eſſe nullius valoris, non tantùm docti, ſed & hominum vulgus facilè intelligent. Cùm enim per antedicta conſtet, animabus manere vim intellectiuam poſt hominis mortem: atque hanc perfectiori quodam modo (nobis tamen ignoto) exequi ab eiſdem, quàm cùm corpus informat, quòd euentus probent, eſſe ad intelligendum impedimẽto animæ corpus ipſum. Nã dum illud informat, non poteſt intelligere ipſa, niſi illud prius afficiatur. Cur animam 2. Sol

ſecedentem à corpore nulli incumbere rei obijciunt aduerſi? Si enim vis tanta, vtpote intelligendi, animabus ſeiunctis ineſt, nonne beatiores dicendæ erunt, quàm hominum? Quorũ miſerias ſi narrare incepiſſem, & cõferre illas nõnullis vitæ voluptatibus velim, breuiſſimis paginis vltimũ perfeciſſẽ, & primũ innumeris adhuc inchoare nõ valerẽ. Porrò ſi prandere fameſcẽti eſt gratiſſimũ, & mollibus veſtiri, ac dulcia deglutire tactui dulciſſimũ, amœnos ſonos audire, & elegantes virorũ & fœminarũ formas cernere blandiſſimũ, ijſq; potiri ſuauiſſimũ, cum eloquentiſſimis hominibus cõſueſcere pretioſiſſimũ, pretioſius nõ erit relata hęc perfectiori modo aſſequi intelligẽdo, quã nũc ſentiendo? Indubiè ſic. Illa nẽpe dũ ſenſibus fruẽda offeruntur, non adeò mera lętitia affluẽtia ſe nobis cõcedũt, quin triſtitia, aut mœrore aliquo nos prius opprimãt. Nẽpe niſi famis dolore corripiamur, cibus gratus non eſt, ſi duris & aſperis prius non excoriemur, aut inſipidis nõ ſimus aſſueti veſci, mollia nec dulcia ſaporoſa nõ ſũt. Niſi quoq; diſſõis ſonis, & fœdis fœminarum & virorũ formis non ſimus primitus moleſtati, grauatique, ijs non delectamur. Vt non immeritò dictũ à Platone in Phædone illud ſit. < Quã mira videtur ô viri hæc res eſſe, quam nominant homines voluptatem. Quàmque miro naturaliter ſe habet modo ad dolorem ipſum, qui eius cõtrarius eſſe videtur. Quippe cùm ſimul homini adeſſe nolunt, attamen ſi quis proſequitur cupitque alterum, ſemper fermè alterum quoque accipere cogitur, quaſi ex eodem vertice ſint ambo connexa. Arbitror equidem Æſopum ſi hæc animaduertiſſet, fabulam fuiſſe facturum. Videlicet Deũ ipſum cum ipſa inter ſe pugnantia vellet conciliare, neque id facere poſſet in vnũ ſaltem eorum apices coniunxiſſe. > Iis affectibus poſt mortẽ non ſic coniunctis. Quin ſecluſa adhuc religione hominibus intelligere valentibus, poſſe animam ſeparatam perpetuò incũbere cognitionibus rerũ perquã gratiſſimarum, abſque impedimento affectuũ corporeorum dolorem inferẽtium. Tandem ratione aduerſorum potius cõuincendi ipſi eſſent opinari animã noſtram æternã eſſe, quàm corruptibilem. Cũ videant ipſi per totã hominũ vitam eos, qui artifices ſũt, nõ incũbere niſi perpetuo labori, vt alimẽta ſibi, & ſuę proli fouendę aſſequantur: aliof-

alioſque quibus cēſus quotan-
nis pro alenda familia ſupereſt,
per totam dić otioſos in triuijs,
in foris, in ripis ; in montibus
vagantes conſpici, & nulli aut tá
exigui momenti rei operam
dantes, cerni, vt niſi in multò po
tiores vſus eſſent geniti, quàm
vt delicijs relatis admiſtis tot
doloribus fruerentur ; deliram
naturam meritiſſimè nominare
poſſemus.

3.Solu. ¶ Tertia ratio falſum ſuppone-
re, neminem ſcilicet, ex mortuis
reſurrexiſſe, non tantum ſacræ
ſcripturę aſſertionibus, ſed gē-
tium libris comprobatur.

4.Solu. ¶ Quarta ratio ortum traxit ex
indocta interpretatione Ariſto
telis: fatetur nempe ipſe, animā
intelligentem manere poſt obi-
tum, quæ ſi intellectura eſt, vt
ipſe aſſeuerat, memoriam eſt ha
bitura. hoc enim aduerſi obie-
ctione ſatis probatur. quod nec
Ariſtoteles eſt inficiatus, ſed tan
tùm animam per illum modū
per quem nunc memoratur, re
cordari oblita, non poſſe, verba
enim contextus non ſunt, niſi
quòd deficiente paſſiuo intelle-
ctu in hominis morte, nō recor-
detur anima: quia nihil ſine illo
intellectu intelligat ipſa. Quod
ſi abſolutè intelligeretur Ariſto
teles, aduerſaretur parum ante
relatæ à ſe ſententię. Illi ſcilicet.
< Separatus eſt ſolū hoc quod
verè eſt. Et hoc ſolum immorta
le & perpetuum eſt. > Non
enim vere nominaretur ſepara-
tus intellectus intellectus, ſi nil
intelligere valeret: nec verè ens,
quin futile & perpetuò ſuper-
fluū, ſi in æternū nō eſſet intelle
cturus. Solū ergo ex literæ ordi
ne eliciēdū eſt, ipſum nil intelli-
gere poſt obitū mediante paſſi-
uo intellectu, qui ſine corpore
talis nominari nō poteſt, vt qui
noſtram paraphraſim tertij de
anima calluit, noſcet. Non ta-
men opinádum eſt, negare Ari
ſtotelem aliter animam intelli-
gere & recordari.

¶ Quintam rationem medita- 5.Solu.
ti ſunt, qui credidêre animam
conari naturaliter in aſtra ferre
humanum corpus. Vt ignis res
quibus miſcetur, ſurſum tollere
curat. Quod nempe falſum eſt,
nam ij, qui naturaliter & piè ſē-
tiunt, noſcunt animam beatam
eſſe poſſe in hoc mundo vt in cę
lo. Ex loco enim nō oritur eiuſ-
dem beatitudo. Cùm quicquid
ſurſum eſt, infra exiſtens anima,
poſſit intelligere & etiā eo frui.

¶ Quod infert ſexta ratio con- 6.Solu.
cedetur à nobis, quippe qui ve-
rè & chriſtianè ſapit gloriam &
famam contemnit, niſi prout ex
illis aliquid Deo complacens
eliciatur.

7.Solu. ¶Etiam ſeptimum, quod inferunt, cõcederemus facturos homines, ſi adeò indubiè, vt ſciũt, ſe morituros, ipſi ſcirent eorundem animas manſuras, ac poſt mortem ſtatim gloria fruituras. Sed cum primum hucuſque niſi fide cognitum ſit, quam imbecillam nonnulli habent, & ſecundum adhuc relligioſi viri de ſeipſis incertum habeant, ꝙ illis pro ſtatu iſto denegatum ſit, noſcere an in Dei gratia obeant, an in eiuſdem odio, ob ambas cauſſas mors non immeritò formidatur. Etiam quòd Deus hominum mentibus terrorem grandem ex mortis præſentia incuſſit: ne ſi mori gratũ fuiſſet, paſſim homines mortem ſibi cõſciſcerent, vt vitę pœnas vitarent.

8.Solu. Quanquã noſtri inſtituti nõ eſt, reddere cauſſã, cur æterna ſint præmia bonorũ, & malorũ ſupplicia, quod nos tantũ phyſicã docemus & animę perpetuã durationẽ probamus & de cætero nec interrogandi, nec reſpondere cõpellendi eſſemus. Tãtũ vt ĩpijs aduerſis faciamus ſatis, nõnulla quæ ſufficere exiſtimauimus, adducã. Nec quam omnes fermè reddere ſolent cauſſam huius iuſtitiæ reddam, ſcilicet, peccatum quodlibet eſſe infinitum, ſi animaduertatur offenſa perſona, quæ Deus infinitus eſt, indeque æternam pœnam poſcere. Aut quòd peccator nõ tantùm factis temporariè peccet, ſed voluntate in æternum præcepta Dei contemnat: etſi enim in ęternum vixiſſet, qui in Dei odio vitam amittit, etiam in æternum peccaſſet, ſecundũ aliquorum opinionẽ. Vel quòd quantum ſpectat ad peccatorẽ, etiam Deum ipſum peccator vita priuaſſet, ſi id fieri ab eo poſſet. Qui enim noſcens Deo gratum eſſe neminem adulterare, alterius coniugis vxorem rapit, nonne noſcit, vt aliqui inquiunt, ſi Deus ijs à peccatore patratis, poſſet mœrore corripi, & ex triſtitia interire, quòd nec ob id à fornicatione ſe abſtineret? Certè ſic. Cùm neque timore ſupplicij æterni ſibi inferendi à peccato nõ deſiſtat. Sed ijs omnibus cauſſis dimiſſis, aliã, vt promiſi, aſſignemus. Et quæ ſequitur eſt.

¶Si paria futura ſunt, vt omnes ſcimus, præmia iuſtis collata, & ſupplicia iniquis, æquius à Deo conſtitutum fuit, legis trãſgreſſores æternas pœnas pendere: & ſub legis præceptis degẽtes, æternis bonis præmiari, quàm vtroſque ſupplicijs & gloria ad tempus finiendis remunerari. Ratioque in promptu eſt,

quia

quia puerilis iocus eſſet, hominem iniquum per tot annos vitam in gehenna agere, per quot vixit, & bonum virum pariter gloria donari, per æquum tempus, per quot bona opera exercuit, ac poſt vtroſque renaſci, præteritis oblitis: & iterum fortaſſe mutata ſorte, qui gloria fruebatur, tormentis affligi: & qui prius torquebatur, gloria frui. Quæ ridicula vitantur, iniquis perpetuis ſupplicijs vexatis, & pijs æternis præmijs donatis. Certè præmia hæc ſi temporaria eſſent, & ad decretum tempus defutura forent, verè præmia non dicerentur. Timor enim amittendæ gloriæ ipſam denigraret: & metus aliquando redituri ſupplicij verè alacrem animam eſſe nō ſineret. De quibus nō amplius. Prioribus enim aſſertionibus, & hac vltima, ſufficienter eſſe obiectionem ſolutam exiſtimo.

9. Solu. ¶ Nonam rationem friuolam eſſe vel ex hoc docetur, quòd omnes ſciamus, multa agentia naturalia aliquibus impedimētis à proprijs motibus deſiſtere, vt grauia à motu deſcendendi, leuia aſcendendi, arbores in hyeme germinandi, herculeum lapidem trahendi ferrum ob adamantis præſentiam, & alia innumera huius ſortis ex decretis cauſſis proprias & natiuas operationes ad tempus amittere, eiſdem redeuntibus, cùm quæ impedimento erant, abſunt. Mirum ergo non erit, animam tēpore ſomni non ſentire, ob corporis impedimentum, & in vigilia ſenſū reſtitui citra abſentiā eius à corpore, & reditum eiuſdem ad corpus. Certè vt fruticis forma manet in hyeme, quæ in vere præfuit, in altero tempore germinando, & in alio à germinatione deſiſtendo: ſic eadem anima manere non intelligendo ſemel poteſt, quæ intelligere aliàs valet.

¶ Decima ratio præcedentibus inualidior eſt. Etſi enim concederetur verum eſſe, quod Ariſtoteles opinatus eſt, mundum ab æterno fuiſſe, inconueniens nullum inferri poſſet ex permanentia animarum infinitarum, cùm illæ quantæ non ſint, ad cuius exiſtētiam impoſſibilia, quę ad quantorum infinitorum poſitionem Ariſtoteles. 3. Phyſicorum inferebat, ſequebantur. Nec plus inconueniret, infinitis animabus præcedentibus, in dies ex hominibus mortuis alias nouas cū præcedentibus aſſeruari, quàm infinitis diebus antecedentibus ex Ariſtotelis aſſertis, etiam quouis die diem vnum addi præteritis. 10. Solu.

 ¶ Non

11. Solu. ¶Non eſt de quo conqueri, qui nos impugnant, poſſint: quin potius nos non abs re de eiſdē, quòd mentiantur, queritari poſſemus. Supponunt enim, Indis in nouo orbe repertis, ignotam eſſe animæ æternitatem: quod falſum eſſe, non tantùm ex innumeris alienis teſtibus ſcio, ſed ex fratre & nepote, qui per multos annos apud Indos vixerunt, indubiè fictum ab aduerſo compertū mihi eſt. Adeò enim credunt Indi poſt hominis obitū animas ſuas manſuras, vt apud eos, qui colunt prouinciam Carthaginenſem ritus antiquiſſimus fuerit ſepeliendi Indos cū toto auro, quod in vita poſſederunt, vxoribus eorundem viuis cum viris defunctis, ſponte ac libenter ſepeliri ſe permittentibus, vt quæ ſtatim à morte videre charos coniuges ſperent. Ex quorum opinione, & omnium quantumuis barbararum gentium credentium animas ſuperſtites eſſe, potius eliciemus eas æternas fore, quàm corruptibiles, cùm quaſi à natura omnibus inſita ſit huius veritatis dignotio. Præterquàm nonnullis nouarum hæreſum conditoribus, potius vt inſignes fiant, noua dogmata docendo, quàm quòd ita vt proferunt ſentiant: ij enim nec præmia, nec ſupplicia poſt mortem ſperant, etſi ſe manere credant. Dignum animaduerſione porrò ſæpius exiſtimaui, apud omnes gentes in confeſſo fuiſſe, Deum morte placandum: alij iuuentorum, alij agnorum, alij taurorum, nōnullique hominum, quaſi ab orbe condito inditum implicitè hominibus ſit Chriſti mediatoris morte, homines in Dei gratiam reſtituendos.

¶Inconuenire non quanta, vt puncta, moueri, oſtendit Ariſtoteles. 6. Phyſicorum. text. cōmenti. 32. & text. comment. 86. ſubſtantias tamen ſpiritales, vt angelus, & anima, poſſe nunc vni loco adeſſe, & poſt alteri, nemo negare valet: cùm euentus doceant, infantium animas, exiguis corpuſculis ſuis adeſſe, eiſdem iuuenum corpora poſt informantibus, quæ multò maiora quàm infantium ſunt. Cùm ergo quæritur, qua vi moueantur animæ ſeparatæ à corpore, & angeli, faciliter reſpondebitur, quòd propria facultate, & ſolo voluntatis imperio valeant tranſire de loco vno in alium, non in inſtanti. Ne compellamur fateri, ſimul in termino à quo, & ad quem, eandem animam eſſe, ſed in exiguo tempore. Et de his hic non plura. fortaſſis enim Ariſtotelis aſſertio 12. Sol

li-

libro & loco citato non omnino vera eſt, vt non indoctè Scotus ſecundo ſententiarum. diſt. 2. quęſtionė. 9. ad tertium. ſcripſit.

13. Solu. ¶ Virtutes, cùm habitus ſint, an corporales ſint diſpoſitiones, an animæ, inter philoſophos vt inſigne dubium tractatur: quod nobis hîc diſcutiendum minimè incumbit. nos enim tantùm durationem, vt dixi, animę poſt hominis mortem inquirimus. Sed ſiue virtutes modus habendi animę ſint, ſeu accidentia ipſi inhærētia, ſeu corporei affectus, præmia bonis viris à Deo conferuntur propter vitam, quam honeſtè ſuis præceptis obtemperātes vixêre.

14. Solu. ¶ Ambiguitas illa aduerſariorum cogit examini ſubijcere, quod tempus magis gratum eſſet animæ futurum naturaliter, ſecluſis præmijs & tormentis, an illud, per quod informando corpus durat: an aliud, in quo, dimiſſo corpore, ſola manet. Tā ingenti horrore incuti, cùm mori timemus, gratiſſimam durationem animæ in corpus teſtari videtur. Et ex alia parte oppoſitum ratio ſuadet. Si enim cùm corpus informat anima, nihil valet percipere, niſi prius corpus ſit certo modo affectum: & cùm à corpore ſeiungitur (ſi naturaliter loquamur) liberè cuncta noſcere valet, potius hic, quàm ille ſtatus optandus ab ea futurus erat. Adeò ratio hæc, qua probatur, præferendam duratione animæ poſt hominis mortem tempori, in quo durat in corpore, valida eſt, vt cogamur confiteri, verum concludere, & rationem reddere, cur mortem timeamus. Quod, vt intelligatur.

¶ Animaduertendum, animā duplices actus volitionis inter ſe contrarios ſucceſſiuè ſæpe elicere. Cùm enim gliſcit ea, quæ toti homini complacent, tunc ſenſitiuus appetitus nominata, quæ in præſens grata ſunt, neglecto futuro, deſiderat: indeq; etiam mortem veretur, vt quæ homini indecens eſt. Per eam enim animæ & corporis connexio diſſoluitur: qua diſſoluta, homo eſſe deſinit. Vt cùm, quæ in futurum ipſi animæ conueniunt, illa appetit, ſiue homini conueniant, ſiue non, voluntas dicitur, & mortem præfert vitæ, per eam ſperans in meliorē ſortem ſe commutandam corruptione hominis, & eiuſdem voluptatibus neglectis. Quod ita habere, beatus Paulus ad Galatas capi. 5. ſcribit, cùm dicat, Caro autem concupiſcit aduerſus ſpiritum, & ſpiritus aduerſus

ſus carnem. Animam enim concupiſcẽtem, quę homini in præſens placent, carnem Paulus appellat. Hæc enim phraſis eſt ſcripturæ ſacræ, vt Matth. 16. capit. euangelium docet, cùm Chriſtus Petro dixit. Beatus es Simon Bariona, quia caro & ſanguis nõ reuelauit tibi, ſed pater meus, qui in cęlis eſt. Spiritum autem eandem animam Paulus dicit: prout contemptis hominis voluptatibus, quæ eidem expediunt, vult. Quos cõtrarios actus non ſimul voluntas, vt dixi, elicit. implicaret enĩ velle & nolle ſimul idẽ, ſed ſucceſſiuè. Quanquam contingat eſſe adeò coniuncta tempora, in quo ambo contrarij eliciuntur, vt ſimul facti credantur, eiſdem hoc etiam tunc contingente, ꝙ non intenſi eliciantur, ſed remiſſi. Vt velle exponi periculo mortis, adeò lentè ſępius fit, vt ſua remiſſione parum diſtet ab actu contrario, quo mors etiam vereretur. Ceu in naturalibus aqua valde remiſsè calida remiſſè frigida à nonnullis cenſetur, quòd parum diſtet remiſſa caliditas à frigiditate, etiam remiſſa. Hos quoque modos appetendi diuerſos explicuit Ariſtoteles. 3. de anima. text. commen. 57. modũque quo anima pro homine ſẽtit, & appetit, vt nos diximus, innuit Auguſtinus in libro de quantitate animæ. cap. 23. cùm dicit. Attende ergo, nam ſenſum puto eſſe, non latere animam quod patitur corpus. Et eodem libr. capit. 25. cùm dixit. Iam video ſic eſſe diffiniendum, vt ſenſus ſit paſſio corporis per ſeipſam non latens animã. nã omnis ſenſus hoc eſt. Quæ de duplici appetitu dixi, notanda ſunt: eiſdem enim intellectis, facilè dignoſcitur Platonis error, exiſtimantis appetitum iraſcibilem in corde ſitum eſſe, & concupiſcibilem in iecore, & mentis in capite, non percipiens Plato animã eãdẽ numero vtrumque dici, prout taliter aut aliter ſe habet. Neque intelligens, ꝙ ſi diuerſa entia eſſent, quæ appetitum iraſcibilem exercent, ab his, quæ alios duos appetitus exequuntur, nihil in nobis reperiretur, quod de his tribus actibus concupiſcendi, iraſcendi, & volendi diſtingueret, cùm quælibet harum facultatũ de proprio actu iudicaret, & nulla de altero. Et vt nullus credat nos Platoni impoſuiſſe relatam opinionem, Galenum lib. 5. de decretis Hippocratis & Platonis ſcribentem de re hac audiant omnes. Nunc quia neque de pulchritudine & ſanitate, turpitudine & morbo, nec

de ijs

de ijs tantùm, quæ ad corpus at-
tinent, abſolutè nobis eſt ſermo,
ſed de animæ affectibus propo-
ſita erat conſyderatio, cætera o-
mittemus, ad inſtitutũque ipſũ
reuertemur. Quod demonſtra
re propoſueramus, id eſt, neque
in vna tantùm animæ parte, ne-
que in vna facultate & iudicia
& affectus exiſtere, vt Chryſip-
pus ſentit, ſed plures eſſe, diuer-
ſasque genere tum facultates,
tum partes. Animæ quidem fa-
cultates tres eſſe numero qui-
bus cupiamus, iraſcamur, & ra-
tiocinemur, vel Poſſidonius
ipſe, & Ariſtot. etiam concedit.
Locis etiam inter ſe ſeparatas eſ
ſe. Animámque noſtrã non mo
dò facultates multas in ſe habe-
re, verumetiam ex partibus di-
uerſis genere, naturaque diſcre-
pantibus compoſitam eſſe, Hip
pocratis, Platonisq́; decretum
cõfirmat. De cuius veritate mul
ta à nobis dicta iam ſunt. > In
quibus verbis palàm dicit, Pla-
tonem voluiſſe, quod nos præ-
dixeramus. In quo non eſt men
titus, ſicut in eo, de quo Ariſto-
telem citat. ipſe enim bene ex-
plicitus nunquã id voluit, quod
Galenus teſtatur. De quibus fu-
ſius (ſi Deus conceſſerit) nonnũ
quam agemus.
15. Solu. ¶ Quitadecima obiectio quod
dam falſum ſupponit, putà, id,
quod appetit, cùm appetitus ſẽ
ſitiuus nominatur, eſſe aliam rẽ
diſtinctam ab eo, qui vult. Cu-
ius contrarium in ſolutione an
tecedẽte explicuimus, ideo hoc
ſolo diſſoluitur.
¶ In rigore quoque decimaſex- 16. Solu
ta obiectio falſum ſupponit. Nã
nos non confitemur, animas pri
us tempore conditas eſſe, quàm
corpora eis animanda fiant, vt
Plato exiſtimauit, ſed quòd cũ
anima creatur, infũditur in cor-
pus. Per quod diſſoluere vale-
mus rationem aduerſorum: ne-
gando ex duobus actu entibus
hominem conſtare. Quia ani-
ma nunquam actu præfuit ante
quàm homo eſſet, ſed in eodem
inſtãti ambo per primũ ſui eſſe,
eſſe incœperũt. Verùm cùm cõ
ſcij ſimus, ꝙ quanquã Deus per
modum relatum naturaliter gi
gnat homines, poſt ſeculi finem
reſtituturus eſt eoſdem; quorũ
animæ ſiue quæ gloria fruũtur,
aut quæ illa non potiuntur en-
tia actu ſunt, & quòd corpora in
morte deſtituta entia actu etiã
manſere, vbi vis argumenti vi-
gebit, ideo in præſentiarũ à no-
bis ſoluitur, confitendo non in-
conuenire, ex duobus actu en-
tibus vnum ens fieri, non confu
ſis talium entium ſubſtãtijs, ſed
vna per modũ ſubiecti ſeu ma-
teriæ ſe habente, & alia, in mo-
dum

dum formæ, multis horum operationibus ab ambobus emanãtibus, non valentibus ab vno eorum tantùm procedere. Quis enim verè dicere poterit, nutricationis actus ſolius animę eſſe? cùm notum ſit, quòd ſine corpore ipſa minimè valeret calefacere eliquareque cibum, & eliquatum ad iecur tranſmittere, vbi etiam ſine corpore nec ſola anima in ſanguinem alimentũ tranſmutaret, nec tranſmutatũ, in membri ſubſtantiam verteret, vt etiam ſolum corpus ſine anima nihil relatorum aſſequeretur, ſed anima, & corporis qualitatibus ſimul operantibus relatas operatiões effici, vt ſi ab vnico & ſimpliciſſimo ente emanarent. Eſt enim tanta vis cõiunctionis, ac tam eximia vnio animæ informãtis corpus cum ipſo corpore informato, quòd in his naturalibus operationibus vtrũque vt vnũ reputatur.

17. Solu. ¶ Ignorant, qui dicunt, animã ſemper futuram actum corporis phyſici organici, quòd quæ in definitionibus aſſumuntur, non dicant actum, ſed aptitudinem. Vt cùm homo animal rationale finitur, rationale non dicit hominis actualem ſemper ratiocinationem, ſed potentialem. Si enim primum dixiſſet, mala eſſet definitio, cùm nec homini dormienti, neque inſano conueniret. Vnde patet, non inconuenire, dici animam actum corporis, quæ corpus non informat, quia nata ſit corpus informare.

¶ Quem ſitum animę fœtuum habeant, qui ſpiritalem aquam non receperunt, eccleſia decreuit. De qua re nõ tenemur, Phyſicam docentes, rationem reddere. Fœdam nominari coniunctionem animæ fœtuum relatorum ad ſua corpuſcula, quòd tã citò diſſoluatur, non habent vt quid dicant impij: cùm magis fœda dicenda foret, talium tam citò diſſoluẽdorum generatio, ſi nulla partium poſt permanſura eſſet. 18. Solu.

¶ Vocare differẽtiã inter homines & bruta ſpecificam, inuentũ logicorum fuit, qui non perpẽdunt, quãtò inter ſe entia diſtẽt, ſed genera & ſpecies alijs methodis diuidunt. Si enim homines aliqui eſſent perpetui, & alij corruptibiles, hominem corruptibilem à brutis genere diſtare aſſeueraremus, ꝙ homo genus tũc diceretur, & tamen nõ plus differret homo noſtrę ſpeciei à brutis tũc, quã nunc. Parũ ergo intereſt, differentiã inter homines & bruta ſpecificã, aut genericã nominari, ad aïæ æternitatẽ, vel corruptibilitatẽ aſtruẽdã. 19. Solu.

¶ Etſi

20.Solu. ¶Etſi falſum eſſe homines duas animas habere, probatum ſit in hoc opere. col. 166. li. 10: tamen etiã illo impoſſibili naturali admiſſo, non ſequebatur, illũ duo entia futurum, cùm plures formæ poſſint ſimul & penetratiuè eandem elementarem materiam informare, dum vna alteri prædiſponat. In carne enim humana viua, eſt anima rationalis, vt præcipua forma, & carnis forma, quæ abſente anima, cùm homo moritur, durat. Et ſunt quoque carneæ diuerſæ partes, quæ non omnino ſimplices in genere miſtorum nominantur, formam miſti additam elementis conſtituentibus carnem, & manentibus formaliter in eadẽ habentes, & omnes iſtæ vnam numero carnem conſtituentes. De quibus (Deo duce) agemus, cũ exiſtere elementa formaliter in miſto, indiſſolubilibus rationibus probauerimus.

21.Solu. ¶Falſum ſupponit aduerſus, atteſtans hominem, id eſt, aggregatum ex corpore & anima ſentire, & intelligere. Cùm nos in prima ratione noſtra, qua animã immortalem indubiè probaſſe credimus, oppoſitum demonſtrauerimus.

22.Solu. ¶Veterum opinio fuit illa, quæ ab aduerſo vt vera ſupponitur. Mihi tamen compertum eſt, nõ tantùm ex vniuerſalium notione animam ſeparabilem à corpore eſſe, ſed ex quauis ſenſifica cognitione id elici poſſe, vt ratio, de qua in ſolutione præterita meminimus, exprimit. Quo argumentum aduerſorũ caſſum, & nullum manet.

¶Fingunt ex aduerſis aliqui, memoriam, & rationem, & intellectum eſſe tres res realiter diſtinctas. Quod falſum eſt: Vt quòd ſint virtutes, ſeu facultates, aut potentiæ animæ realiter ab ipſa anima diſtantes, de quibus quod conuincere aduerſos ſufficit, iam prope principium vniuerſi huius operis ſcripſimus: & quod reſtat, vt copioſius improbentur, vſque in ſequens opus differtur. Itaque ſi hæc ratio vltima illis falſis opinionibus innitatur, nullius valoris erit. Ac etiam quanquam veræ opinioni aſſerenti animæ facultates non diſtingui realiter ſed tantùm ratione ab ipſa anima, vim habere non poterit, quòd ſupponat aliud prædictis abſurdius, brutis ſcilicet, ineſſe memorandi, & ratiocinãdi, & intelligendi vires: quibus ſi dotata eſſent irrationalia, futura neceſſariò homines erant, vt in antecedẽtibus docuimus, & etiã ex hominis definitione conſtat. Per quæ ſufficiẽter eſſe ſolu- 23.Solu.

tam

rã rationem vltimam reſtat. Ob quod Deo omnipotenti, quas poſſumus, gratias agimus, iã ꝙ humana hæc noſtra fragilitas, quas debet, non valet, quod optatum finem conſequi permiſerit.

¶ Et vt nemo opinetur, quod quidam plus pius quã doctus vir ſemel mihi ſecum diſputanti de inſenſibilitate irrationaliũ, conuictus meis rationibus, & mutus redditus, cũ eſſet reſpõſurus, obiecit, Vereor, inquit, ne ſacræ ſcripturæ hæ tuæ rationes aduerſentur, cùm apud Eſaiam cã. 1. legatur. < Cognouit bos poſſeſſorem ſuũ, & aſinus præſepe domini ſui. > Vbi manifeſte videtur propheta beſtijs cognitionem tribuere. Vt id ergo nemo credat prophetam intellexiſſe, vt dixi, quæ à me huic religioſo viro reſponſa ſunt, attendite. Reuerende pater, inquio, vt tibi in mentem verba relata venerunt, cur præcedentium parũm ante ſententiam non animaduertiſti? ex quorum ſerie facilè intelligeres, in quem ſenſũ verba, quæ mihi obijcis, ſcripta ſint. Moneo enim te obſeruãde pater, vt nunquã ſcripturarũ ſententiam vllam elicias, niſi prius, quæ antecedunt, & quæ ſequũtur perlegeris: quod ſi feciſſes, nõ adeò temerè obieciſſes, quod tibi aduerſatur, & meis partibus fauet. Nãque (ſi memoror) principium exclamationis prophetæ verba, quæ ſequũtur, ſũt. < Audite cæli, & auribus percipe terra, quoniam dominus loquutus eſt. &c. > Vbi per metaphoram homines ſpiritales cælum nominat, & brutales terrã dicit. Vnde facilè elicitur, prophetam etiam per methaphorã inclinationem illã naturalem, qua beſtiæ ab obiectorum ſpeciebus ducuntur, cognitionem dicere: vbi, vt retuli, noſtrã ſententiam propheticę verbis confirmat. Propter quod iterum Deo gratias ago.

FINIS.

METHYMNÆ CAMpi excuſum eſt hoc opus in officina Chalcographica Guillielmi de Millis.

1554

UNIVERSIDAD CENTRAL BIBLIOTECA DE LA FAC. DE MEDICINA